OLVASÓKÖNYV

a marxizmus-leninizmus tanulmányozására

I

Szikra

ΣΙΓΜΑ

OLVASÓKÖNYV

a marxizmus–leninizmus tanulmányozására

ELSŐ RÉSZ

ÚJ, BŐVÍTETT KIADÁS

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1949

Az Olvasókönyv szövegét
kiválasztották s szerkesztésében résztvettek:

Andics Erzsébet, Bíró Zoltán, Czóbel Ernő, Dienes László, Fogarasi Béla, Havas Ernő, Kassai Géza, Komor Imre, Kürti András, Lakatos Éva, Mód Aladár, Nagy Tamás, Nemes Dezső, Révész Ferenc, Soós Levente, Zsigmond László.

A klasszikus szemelvények szövegét a Szikra könyvkiadónál megjelent legújabb kiadásokból vettük át. E kiadások bibliográfiai adatait a szemelvények címéhez tartozó [1]-gyel jelzett soralatti jegyzetben adjuk.

A szögletes zárójelbe [ ] foglalt címek
a szerkesztőségtől származnak.

A Lenin és Sztálin műveiből vett szemelvények szövegében előforduló — az idézetek forrására vonatkozó — utalásokat változtatás nélkül adjuk. Ahol lehetett, soralatti jegyzetben utaltunk a magyar kiadásra.

A „Szerk." jellel megkülönböztetett soralatti jegyzetek
a szerkesztőségtől származnak.

Felelős kiadó: Czóbel Ernő.

Szikra Lapnyomda NV., VIII., Rökk Szilárd-utca 4.
Felelős nyomdavezető: Radnóti Károly.

ELŐSZÓ

Rákosi elvtárs márciusi cikke — „A következő láncszem" —, amely a marxizmus-leninizmus tanításainak elsajátítását pártunk központi feladataként jelölte meg, hatalmas mozgalmat indított meg a párttagság körében és nagy lendületet adott a szervezett formákban folyó oktatásnak és tanulásnak. A szemináriumok ezrei indultak meg és egyre nagyobb tömegek kapcsolódtak be a rendszeres pártoktatás hálózatába. Oktatási munkánk lendülete az Egyesülési Kongresszus óta még fokozódott. Ma már kb. egynegyedmillió párttagunk vesz részt szemináriumi tanulásban.

A mennyiségi növekedéssel azonban az oktatás és tanulás minőségi színvonalának emelkedése nem tartott lépést. Ezt pártunk szeptemberben tartott Országos Oktatási Értekezlete nyíltan és határozottan megállapította. És azt is megállapította, hogy a minőségi színvonal emelése érdekében nemcsak jobban kell megszerveznünk oktatási munkánkat, nemcsak szemináriumi füzeteket és vezérfonalakat kell adnunk az oktatók és tanulók kezébe, hanem el kell érnünk azt, hogy pártkádereink és pártaktíváink elsősorban *a marxizmus-leninizmus klasszikusainak műveiből* tanuljanak.

A kommunizmus nagy vezéreinek és tanítómestereinek műveit semmiféle más irodalom nem pótolhatja, nem helyettesítheti, amikor arról van szó, hogy pártunkat a marxizmus-leninizmus szellemében neveljük és erősítsük.

A pártmunkások és a párttagság soraiban, különösen az egyesülés óta, egyre fokozódott a törekvés, hogy miután pártunk politikáját megismerték és magukévá tették, megismerjék és elsajátítsák ennek a politikának elméleti, tudományos alapjait, s ezzel kapcsolatban egyre fokozódott az érdeklődés a marxizmus-leninizmus klasszikusainak művei iránt.

Klasszikusainknak ma már számos fontos műve hozzáférhető magyar nyelven. E tekintetben ez év folyamán jóval előbbre jutottunk. De a klasszikusok egyes műveinek teljesen önálló tanulmányozása olyan felkészültséget és ismereteket követel, amelyekkel nemcsak párttagságunk, de pártaktívánknak is nagy része ma még nem rendelkezik. Ezért tartottuk szükségesnek, hogy a marxizmus-leninizmus forrásműveinek tanulmányozása érdekében, oktatóink

és tanulóink segítségére egy kötetbe foglaljuk klasszikusainknak egyes műveit, illetve műveiknek egyes részleteit, amelyek mint forrásművek a legfontosabbak, a legidőszerűbbek és amelyeknek megértése egyhónapos pártiskoláink és haladó szemináriumaink résztvevőinek különösebb nehézséget nem okoz.

Ismeretes, hogy pártmunkásaink egy része már sok mindenféle könyvet olvasott, de nem rendszeresen s így az olvasás eredménye nagyon hiányos.

Az Olvasókönyv magában foglalja Marx-Engels-Lenin-Sztálin legfontosabb tanításait, amelyeknek elsajátításával a tanuló megszerzi magának a marxista műveltség alapelemeit.

Ebből az alapból kiindulva, az Olvasókönyv feldolgozása után már lehetővé válik mindenki számára, hogy elkezdje tanulmányozni a marxizmus-leninizmus klasszikusainak egyes műveit, elsősorban a SzK(b)P történetét.

Ilyen szempontok szerint válogattuk össze az Olvasókönyv *első* részének anyagát.

A *második* részbe a nemzetközi és a magyar munkásmozgalom vezetőinek írásaiból és beszédeiből olyan részleteket foglaltunk, amelyek a klasszikusok műveiben kifejtett tanításokat összekapcsolják országunk és Pártunk időszerű problémáival s azoknak gyakorlati alkalmazását jelentik a mostani magyar és nemzetközi viszonyokra.

Az anyag az egyhónapos pártiskolák és a haladó szemináriumok programjának megfelelően van felépítve és tagolva. *A két rész kiegészíti egymást, együttvéve ad egységes anyagot.* Nem egyik részt a másik után, hanem a kettőt párhuzamosan kell tanulmányozni. A második rész fejezetei — néhány kivétellel — az első rész azonos című fejezeteihez kapcsolódnak. A két részre felosztott anyagot tehát fejezetenként egységesen kell feldolgozni.

Az oktatónak és fejlettebb tanulónak, aki a tanultakat el akarja mélyíteni, párhuzamosan a sztálini Párttörténetet is tanulmányoznia kell. Nincsen oly kérdése a marxizmus-leninizmus elméletének és korunk történetének, amelyhez a Párttörténet egyik vagy másik része ne nyújtana elvi alapot.

Az egyes fejezetekben elemzett kérdések rendszeres összefoglalásának elősegítésére *vezérfonalakat* bocsátunk az oktatók rendelkezésére.

Egyéni tanulók az egész anyagot 8—10 hónap alatt dolgozhatják fel, úgy hogy egy-egy fejezetet 3, illetve 4 hét alatt vesznek át, aszerint, hogy több vagy kevesebb nehézséggel jár a soronlevő szemelvények feldolgozása. Átlagban havonként kb. 60—70 oldalt kell így áttanulmányozniok.

Szemináriumokban az Olvasókönyv anyagának a feldolgozása kiterjedhet az egész szemináriumi esztendőre. A tanulók szín-

vonalának megfelelően havonta egy vagy két fejezetet kell feldolgozni. A szemináriumi feldogozást úgy kell megszervezni, hogy a résztvevők a soronlevő fejezetet *előzetesen* maguk feldolgozzák és a szemináriumokon a már jól ismert anyagot megbeszélik, megvitatják a szemináriumvezetővel.

Ha nincs elegendő számú tanuló, akik számára szemináriumot lehet szervezni, vagy egyesek a munkabeosztásuk miatt nem vehetnek részt a szemináriumokon, akkor *tanulóköröket* kell szervezni, amelyeken három-négy elvtárs közösen dolgozza fel az Olvasókönyv tartalmát.

Az Olvasókönyv anyagának a feldolgozása kétségtelenül nagyobb figyelmet és több önállóságot követel minden egyes tanulótól, mint a szemináriumi füzetek feldolgozása. Minden kezdet nehéz! A tanulók azonban ne riadjanak vissza az első nehézségektől. Kitartásuknak és fáradozásuknak meglesz az eredménye.

Magától értetődik, hogy a szemelvények tanulmányozása során jegyzeteket kell készíteni. A jegyzetek ne legyenek egyszerű kivonatok az Olvasókönyv anyagából. Jegyzetkészítés közben arra kell törekedni, hogy a lényeges pontokat emeljék ki. Addig kell ismételten átolvasni és átgondolni az egyes szemelvényeket, amíg ki nem ragadják a fejtegetés leglényegesebb pontjait. A tanulók szükség esetén a kerületi és az üzemben működő elméleti tanácsadókhoz forduljanak.

Kérjük mindazokat az elvtársakat, akik az Olvasókönyv segítségével tanulnak, hogy észrevételeiket, bírálataikat, kívánságaikat juttassák el a MDP Központi Vezetősége Oktatási Osztályához.

1948 december

MDP Központi Vezetősége
Oktatási Osztály

A MÁSODIK KIADÁSHOZ

Az első kiadás megjelenése óta a nemzetközi és a magyar gazdasági és politikai élet nagy eseményei új problémákat állítottak előtérbe. Ez tette szükségessé, hogy az Olvasókönyv mindkét részébe újabb szemelvényeket iktassunk be.

Ezzel kapcsolatban az első kiadásból kihagytunk egyes szemelvényeket, amelyek ma kevésbbé aktuálisak.

1949 október

MDP Központi Vezetősége
Oktatási Osztály

A TÁRSADALMI FORMÁK FEJLŐDÉSE

[A TERMELÉSI VISZONYOK ÖT ALAPTÍPUSA]

(Sztálin elvtárs „A dialektikus és a történelmi materializmusról" c. művéből[1])
1938

A történelem a termelési viszonyoknak öt *alap*típusát ismeri, ezek: ősközösség, rabszolgaság, feudalizmus, kapitalizmus és szocializmus.

Az ősközösségben a termelési viszonyok alapja a termelési eszközök társadalmi tulajdona. Ez alapjában összhangban van e korszak termelőerőinek jellegével. Kőszerszámokkal, majd később íjjal és nyíllal lehetetlen volt egyedül harcot folytatni a természeti erők és a vadállatok ellen. Ha gyümölcsöt akartak szedni az erdőben, vagy halászni a folyóban, vagy valamilyen lakóhelyet építeni — az emberek kénytelenek voltak közösen dolgozni, hacsak nem akartak az éhhalálnak, a vadállatoknak vagy a szomszédos emberközösségeknek áldozatul esni. A közös munka a termelőeszközöknek, valamint a munka termékeinek közös tulajdonához vezet. A termelőeszközök magántulajdonának fogalmát itt még nem ismerik, legfeljebb a személyes tulajdont bizonyos munkaszerszámokra, amelyek egyúttal védőfegyverül szolgálnak a vadállatok elleni küzdelemben. Sem kizsákmányolás, sem osztályok még nincsenek.

A rabszolgarendszerben a termelési viszonyoknak az az alapja, hogy nemcsak a termelőeszközök vannak a rabszolgatartó tulajdonában, hanem a termelésben dolgozó rabszolgák is, akiket gazdájuk szabadon adhat-vehet, megölhet, mint a barmot. A termelés ilyen viszonyai alapjában megfelelnek a termelőerők állapotának az illető korszakban. Kőszerszámok helyett most már fémszerszámok álltak az emberek rendelkezésére, a nyomorúságos és kezdetleges vadászgazdaság helyét, amely sem az állattenyésztést, sem a földművelést nem ismerte, az állattenyésztés, a földművelés, a kézműves mesterségek s a termelés ez ágai közti munkamegosztás foglalta el; lehetségessé vált a termékek kicserélése az egyes személyek és társadalmak között, a javak felhalmozása egyes emberek kezében; s tényleg meg is történt a ter-

---

[1] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 655—659. old., vagy: *Sztálin.* A dialektikus és a történelmi materializmusról. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 18. sz.) 29—32. old., vagy: A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története. Rövid tanfolyam. Szikra 1949. 133—136. old.

melőeszközök felhalmozódása a társadalom kisebbségének kezében; lehetségessé vált, hogy a kisebbség leigázza a többséget és rabjává tegye. A termelési folyamatban már nem a társadalom összes tagjainak közös és szabad munkáját látjuk, most már a nemdolgozó rabszolgatartók által kizsákmányolt rabok kényszermunkája uralkodik. Ennek következtében a termelőeszközök, valamint a munka termékei sincsenek már közös tulajdonban. A közös tulajdon helyébe a magántulajdon lépett. Ebben a rendszerben a rabszolgatartó az első és teljesjogú tulajdonos.

Gazdagok és szegények, kizsákmányolók és kizsákmányoltak, teljesjogúak és jogfosztottak, és kíméletlen osztályharc közöttük: ez a képe a rabszolgarendszernek.

A feudális rend termelési viszonyainak alapja az, hogy a termelőeszközök a feudális úr tulajdonában vannak, viszont a termelésben dolgozók, a jobbágyok nincsenek egészen tulajdonában. A jobbágyot a feudális úr már nem ölheti meg, de adhatja-veheti. A feudális tulajdon mellett a parasztnak és kézművesnek is van egyéni tulajdona: vannak termelőeszközei és van magángazdasága, amely személyes munkáján alapszik. A termelés viszonyai alapjában megfelelnek a termelőerők állapotának az adott korszakban. A vasöntés és vasfeldolgozás további tökéletesedése; a vaseke és a szövőszék elterjedése; a földművelés, konyhakertészet, szőlőművelés, tejgazdaság további fejlődése; a kézművesműhelyek mellett manufaktúra-üzemek megjelenése: ezek a termelőerők állapotának jellemző vonásai.

Az új termelőerők a dolgozótól bizonyos kezdeményező képességet, munkára való hajlandóságot, a munkában való érdekeltséget követelnek. Ezért a feudális úr lemond a rabszolgáról, aki nem érdekelt a munkában, akinek semminemű iniciatívája a termelésben nincsen. A feudális földesúr számára előnyösebb jobbágyot tartani, akinek saját gazdasága, saját termelőeszközei vannak, s aki bizonyos mértékben érdekelt abban a munkában, amely szükséges a föld megműveléséhez és ahhoz, hogy termése egy részét a feudális földesúrnak természetben beszolgáltassa.

Itt a magántulajdon további fejlődésen megy át. A kizsákmányolás majdnem olyan kegyetlen, mint a rabszolgarendszerben, alig enyhébb annál. A feudális rendszer fő jellemvonása az osztályharc a kizsákmányolók és kizsákmányoltak között.

A kapitalista rendszerben a termelési viszonyok alapja a termelőeszközök kapitalista tulajdona, amely azonban nem terjed ki a termelésben dolgozókra, a bérmunkásokra, akiket a kapitalista sem meg nem ölhet, sem el nem adhat, minthogy azok szabadok és személyileg függetlenek, a termelőeszközöktől azonban meg vannak fosztva, úgyhogy, ha nem akarnak éhenhalni, kénytelenek munkaerejüket a kapitalistának eladni s a ki-

zsákmányolás jármát nyakukra venni. A termelőeszközök kapitalista tulajdona mellett másfajta tulajdon is létezik — s a kapitalizmus első idejében széles mérveket ölt —, a jobbágyi függőségtől felszabadult paraszt és kézműves termelőeszközökben való magántulajdona, amely személyes munkáján alapszik. A kézműves-műhelyek és manufaktúra-üzemek helyére óriási, gépekkel felszerelt gyárak léptek. A kezdetleges paraszti termelő szerszámokkal megművelt nemesi birtokok helyét az agrotechnika alapján vezetett és mezőgazdasági gépekkel felszerelt kapitalista nagyüzemek foglalták el.

Az új termelőerők azt követelik, hogy a termelésben dolgozók műveltebbek és értelmesebbek legyenek, mint az elmaradt és tudatlan jobbágyok, hogy meg tudják érteni a gépek szerkezetét s helyesen kezeljék azokat. Ezért a tőkések számára előnyösebb a jobbágyság béklyóiból felszabadított bérmunkással dolgoztatni, aki eléggé művelt ahhoz, hogy helyesen kezelje a gépet.

A kapitalizmus azonban, miután a termelőerőket roppant mértékben kifejlesztette, számára megoldhatatlan ellentmondásokba bonyolódott. Egyre több és több árut termelve, s az áruk árát egyre csökkentve, a kapitalizmus kiélesíti a versenyt, romlásba juttatja a kis- és közép-magántulajdonosok tömegét, proletárokká változtatja őket és csökkenti vásárlóerejüket, minek következtében a termelt áruk értékesítése lehetetlenné válik. Ugyanakkor a termelés kiszélesítésével és azzal, hogy óriási gyáraiban a munkások millióit gyűjti egybe, a kapitalizmus a termelési folyamatnak társadalmi jelleget ad, s ezzel a saját alapjait ássa alá, mert a termelés folyamatának társadalmi jellege a termelőeszközök társadalmi tulajdonát követeli, azonban a termelőeszközök tulajdona magánkapitalista jellegű marad, ami összeegyeztethetetlen a termelés folyamatának társadalmi jellegével.

Ez a kibékíthetetlen ellentmondás a termelőerők jellege és a termelési viszonyok között az időnként visszatérő túltermelési válságokban nyilatkozik meg, mikor a kapitalisták, nem találva vásárlóképes keresletet, — hiszen a lakosság nagy tömegét ők maguk juttatták tönkre — kénytelenek termékeket elégetni, kész árukat megsemmisíteni, termelést szüneteltetni, termelőerőket elpusztítani, s ugyanakkor a lakosság milliói munkanélküliségre és éhségre vannak kárhoztatva, nem azért, mert nincs elég áru, hanem azért, mert túlsok árut termeltek.

Ez azt jelenti, hogy a kapitalista termelési viszonyok megszűntek összhangban lenni a társadalom termelőerőinek állapotával s kibékíthetetlen ellentmondásba kerültek velük.

Ez azt jelenti, hogy a kapitalizmus forradalommal terhes, melynek hivatása a termelőeszközök jelenlegi kapitalista tulajdonának szocialista tulajdonnal való felváltása.

Ez azt jelenti, hogy a tőkés rendszer alapjellemvonása a legélesebb osztályharc a kizsákmányolók és kizsákmányoltak között.

A szocialista rendszerben, amely eddig egyelőre csak a Szovjetunióban valósult meg, a termelési viszonyok alapja a termelőeszközök társadalmi tulajdona. Itt már nincsenek sem kizsákmányolók, sem kizsákmányoltak. A termékeket a végzett munkának megfelelően osztják el, aszerint az elv szerint, hogy „aki nem dolgozik, ne is egyék". Az emberek egymáshoz való viszonyát a termelés folyamatában itt úgy jellemezhetjük, mint a kizsákmányolástól megszabadult dolgozók bajtársias együttműködésének és kölcsönös szocialista segítségének viszonyát. Itt a termelési viszonyok teljes összhangban vannak a termelőerők állapotával, mert a termelés folyamatának társadalmi jellegét alátámasztja a termelőeszközök társadalmi tulajdona.

Ezért a Szovjetunió szocialista termelése nem ismeri az időről-időre visszatérő túltermelési válságokat és a velük kapcsolatos visszásságokat.

Ezért a termelőerők itt gyorsított ütemben fejlődnek, mert a velük összhangban levő termelési viszonyok szabad teret engednek fejlődésüknek.

Ilyen képet mutat az emberek termelési viszonyainak fejlődése az emberiség történetének folyamán.

BURZSOÁ ÉS PROLETÁR*

(Marx—Engels „A Kommunista Párt kiáltványa" c. művének I. fejezete[1])
1848 február

Minden eddigi társadalom története osztályharcok története.**

Szabad és rabszolga, patrícius és plebejus, földesúr és jobbágy, céhmester*** és mesterlegény, röviden: elnyomó és elnyomott folytonos ellentétben álltak egymással, szakadatlan,

---

* Burzsoázia: a modern tőkések osztálya, akik a termelőeszközök tulajdonosai és bérmunkást alkalmaznak. Proletariátus: a modern bérmunkások osztálya, akik saját termelőeszközök híján kénytelenek eladni munkaerejüket, hogy megélhessenek. *(Engels jegyzete az 1888-as angol kiadáshoz.)*

** Ez, pontosabban, az írásban ránkmaradt történelemre vonatkozik. *(Engels jegyzete az 1888-as angol és az 1890-es német kiadáshoz.)*

*** A *céhmester* a céh teljesjogú tagja, mester a céhen belül, nem pedig a céh elöljárója. *(Engels jegyzete az 1888-as angol kiadáshoz.)*

[1] *Marx—Engels.* A kommunista kiáltvány. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára, 7—8. sz.) Szikra, 1949. 29—43. old., vagy: *Marx—Engels.* Válogatott művek. 1. köt. Szikra, 1949. 11—22. old. (sajtó alatt).

majd lappangó, majd nyílt harcot folytattak, olyan harcot, amely mindenkor az egész társadalom forradalmi átalakulásával, vagy a harcban álló osztályok együttes pusztulásával végződött.

A történelem korábbi korszakaiban majdnem mindenütt azt látjuk, hogy a társadalom a maga egészében különböző rendekre tagolódik, a társadalmi állások sokféle fokozatára. Az ókori Rómában van patrícius, lovag, plebejus, rabszolga; a középkorban hűbérúr, hűbéres, céhmester, mesterlegény, jobbágy és ezenkívül még ezeknek az osztályoknak majd mindegyikében ismét külön fokozatok vannak.

A hűbéri társadalom pusztulásából életrekelt modern polgári társadalom nem szüntette meg az osztályellentéteket. Csak új osztályokkal, az elnyomás új feltételeivel, a harc új alakulataival cserélte fel a régieket.

De a mi korunkat, a burzsoázia korát, az jellemzi, hogy az osztályellentéteket egyszerűsítette. Az egész társadalom mindinkább két nagy ellenséges táborra szakad, két nagy, egymással homlokegyenest szembenálló osztályra: burzsoáziára és proletariátusra.

A középkor jobbágyaiból lettek az első városok polgárai, ebből a polgárságból fejlődtek a burzsoázia első elemei.

Amerika felfedezése, Afrika körülhajózása új teret nyitott a keletkező burzsoáziának. A keletindiai és kínai piac, Amerika gyarmatosítása, a gyarmatokkal folyó csere, a csereeszközök és általában az áruk szaporodása — mindez a kereskedelemnek, a hajózásnak, az iparnak eddig nem ismert lendületet adott és ezzel gyorsan fejlesztette a szétmálló hűbéri társadalom forradalmi elemeit.

Az ipar eddigi feudális vagy céhes szervezete már nem volt elégséges az új piacokkal növő szükséglet ellátására. Helyébe a manufaktúra lépett. A céhmestereket kiszorította az iparos középosztály: a különböző testületek közötti munkamegosztást felváltotta a munkamegosztás magában az egyes műhelyben.

De egyre tágult a piac, egyre nőtt a szükséglet. Már a manufaktúra sem tudta kielégíteni. Ekkor a gőz és a gép forradalmasította az ipari termelést. A manufaktúra helyébe a modern nagyipar lépett, az iparos középosztály helyébe léptek az ipari milliomosok, egész ipari hadseregek főnökei, a modern burzsoák.

A nagyipar megteremtette a világpiacot, amelyet Amerika felfedezése előkészített. A világpiac a kereskedelmet, a hajózást, a szárazföldi közlekedést mérhetetlenül fejlesztette. Ez viszont visszahatott az ipar terjeszkedésére és amily mértékben terjeszkedett az ipar, kereskedelem, hajózás és vasút, ugyanolyan mértékben fejlődött a burzsoázia, szaporította tőkéit és szorított háttérbe a középkorból átöröklött minden osztályt.

Látjuk tehát: maga a modern burzsoázia hosszú fejlődésmenetnek, a termelési és cseremód sorozatos forradalmainak a terméke.

A burzsoázia fejlődésének minden egyes fokát megfelelő politikai haladás* kísérte. A burzsoázia elnyomott rend a hűbérurak uralma alatt, felfegyverzett és önmagát kormányzó közösség a kommúnában,** itt független városi köztársaság,*** ott a monarchia harmadik adózó rendje,**** azután, a manufaktúra idején, a rendi vagy abszolút monarchiában, a nemesség ellensúlya s általában talpköve a nagy monarchiáknak. Végül a nagyipar és a világpiac létrejöttével kivívta magának a kizárólagos politikai uralmat a modern képviseleti államban. A modern államhatalom csupán az egész burzsoá osztály közös ügyeinek igazgató bizottsága.

A burzsoáziának a történelemben feletlébb forradalmi szerepe volt.

A burzsoázia, ahol uralomra jutott, elpusztított minden hűbéri, patriarchális, idillikus állapotot. Könyörtelenül széttépte a tarka-barka hűbéri kötelékeket, melyek az embert természetes fellebbvalójához fűzték és nem hagyott meg más kapcsolatot ember és ember között, mint a meztelen érdeket, az érzéketlen „készpénzfizetést". A jámbor rajongás, a lovagias lelkesedés a nyárspolgári búbánat szent borzongását az önző számítás jéghideg vizébe fojtotta. A személyes méltóságot csereértékké oldotta fel és a számtalan sok, oklevelekben biztosított és nehezen szerzett szabadságjog helyébe az *egy* lelkiismeretlen kereskedelmi szabadságot iktatta. Szóval: a vallási és politikai illúziókba burkolt kizsákmányolás helyébe a nyílt, szemérmetlen, közvetlen, sivár kizsákmányolást tette.

A burzsoázia minden eleddig tiszteletreméltó és borzongó áhítattal szemlélt tevékenységről leszedte a dicsfényt. Fizetett bérmunkásává változtatta az orvost, a jogászt, a papot, a költőt, a tudomány emberét.

---

* Az 1888-as angol kiadásban, melyet Engels rendezett sajtó alá — „ennek az osztálynak megfelelő politikai haladása". — *Szerk.*

** „Commune" volt a neve Franciaországban a keletkező városoknak, még mielőtt feudális uraiktól mint „harmadik rend" kibarcolták helyi önkormányzati és politikai jogaikat. Általában itt Angliát vesszük a burzsoázia gazdasági fejlődésének tipikus országául, a politikai fejlődés példájául pedig Franciaországot. *(Engels jegyzete az 1888-as angol kiadáshoz.)*

Így hívták az olasz- és franciaországi városi polgárok városi közösségüket, miután hűbéruraiktól megváltották vagy kierőszakolták első önkormányzati jogaikat. *(Engels jegyzete az 1890-es német kiadáshoz.)*

*** Az 1888-as angol kiadásban itt még ez a kiegészítés van: „mint Olaszországban és Németországban". — *Szerk.*

**** Az 1888-as angol kiadásban itt kiegészítés: „mint Franciaországban". — *Szerk.*

A burzsoázia leszaggatta a családi viszonyról a meghatóan szentimentális fátylat és puszta pénzviszonyra vezette vissza.

A burzsoázia leleplezte, hogy a brutális erőmegnyilvánulásnak, melyet a reakció a középkoron annyira csodál, megfelelő kiegészítője a legrenyhébb naplopás. Csak a burzsoázia mutatta meg, mit tud az emberi tevékenység létrehozni. Különb csodaműveket létesített, mint az egyiptomi piramisok, a római vízvezetékek és a gót katedrálisok, különb hadjáratokat vitt végbe, mint a népvándorlás és a keresztesháborúk.

A burzsoázia nem lehet meg a termelőeszközök, tehát a termelési viszonyok, tehát minden társadalmi viszony állandó forradalmasítása nélkül. Minden megelőző ipari osztály első létfeltétele ellenben a régi termelési mód változatlan fenntartása volt. A burzsoázia korát minden többi kortól a termelés folytonos felforgatása, minden társadalmi állapot szakadatlan megrendítése, az örökös bizonytalanság és mozgás különbözteti meg. Minden szilárd, berozsdásodott viszony, a nyomában járó tisztes képzetekkel és nézetekkel, feloldódik, a kialakult új viszonyok elavulnak, mielőtt még megcsontosodhatnának. Minden, ami rendi és állandó: elpárolog, mindent megszentségtelenítenek, ami szent és az emberek végre arra kényszerülnek, hogy helyzetüket, egymáshoz való kölcsönös viszonyukat józan szemmel vizsgálják.

A termékei számára szükséges egyre kiterjedtebb piac keresése végigkergeti a burzsoát az egész földgolyón. Mindenüvé be kell magát fészkelnie, mindenütt fel kell törnie a talajt, mindenütt kapcsolatokat kell létesítenie.

A burzsoázia a világpiac kizsákmányolásával valamennyi ország termelését és fogyasztását nemzetközivé tette. A reakciósok nagy sajnálatára kihúzta az ipar alól a nemzeti talajt. Az ősrégi nemzeti iparok elpusztultak és napról-napra pusztulnak. Új iparok szorítják ki őket helyükből, melyeknek meghonosítása minden civilizált nemzet életkérdésévé válik; olyan iparok, amelyek már nem a hazai nyersanyagot dolgozzák fel, hanem a legtávolabbi égövek nyersanyagát, és amelyeknek gyártmányait nemcsak magában az országban, hanem valamennyi világrészben egyképpen fogyasztják. A régi, belföldi termékekkel kielégített szükségletek helyébe újak lépnek, amelyeknek kielégítésére a legtávolabbi országok és éghajlatok termékei kellenek. A régi helyi és nemzeti önelégültség és elzárkózottság helyébe a mindenfelé elágazó forgalom, a nemzetek egymástól való sokágú kölcsönös függése lép. És ez így van nemcsak az anyagi, hanem a szellemi termelésben is. Az egyes nemzetek szellemi termékei közkincsé válnak. A nemzeti egyoldalúság és korlátoltság egyre lehetetlenebbé válik, és a sok nemzeti és helyi irodalomból világirodalom alakul.

A burzsoázia minden termelőeszköz rohamos tökéletesbítése, a végtelenül megkönnyített közlekedés révén valamennyi nemzetet, még a legbarbárabbat is, belerántja a civilizációba. Áruinak potom ára az a nehéz üteg, amivel rommá lő minden kínai falat, amivel kapitulációra bírja a barbárok legmakacsabb idegengyűlöletét is. Minden nemzetet arra kényszerít, hogy hacsak nem akar tönkremenni, elsajátítsa a burzsoázia termelési módját; arra kényszeríti őket, hogy honosítsák meg maguknál az ú. n. civilizációt, azaz: váljanak burzsoákká. Szóval: a burzsoázia a maga képére gyúrja át a világot.

A burzsoázia a falut a város uralma alá hajtotta. Óriási városokat teremtett, a városi népesség számát a falusival szemben nagymértékben megszaporította s ezzel a népesség jelentékeny részét a falusi élet bárgyúságából kiragadta. S ahogy a falut a várostól, úgy a barbár és félbarbár országokat a civilizáltaktól, a paraszt népeket a burzsoá népektől, a Keletet a Nyugattól tette függővé.

A burzsoázia mindinkább megszünteti a termelőeszközök, a birtok és a népesség szétforgácsoltságát. A népességet összezsúfolta, a termelőeszközöket központosította, a tulajdont kevés kézben halmozta össze. Ennek szükséges következménye a politikai centralizáció lett. Független, csupán szövetséges viszonyban levő tartományok, melveknek különböző érdekeik, törvényeik, kormányaik és vámjaik voltak, *egy* nemzetté kovácsolódtak, melynek *egy* a kormánya, *egy* a törvénye, *egy* a nemzeti osztályérdeke, *egy* a vámhatára.

A burzsoázia alig százéves osztályuralma alatt tömegesebb és kolosszálisabb termelőerőket hozott létre, mint minden letűnt nemzedék együttvéve. Természeti erők leigázása, gépek, a vegyészet alkalmazása iparban és földművelésben, gőzhajózás, vasutak, villamos távírók, egész világrészek művelés alá vétele, folyók hajózhatóvá tétele, a földből előteremtett népesség: — melyik korábbi század sejthette, hogy a társadalmi munka méhében ilyen termelőerők szunnyadnak?

Láttuk tehát: azok a termelő- és közlekedési eszközök, amelyek alapján a burzsoázia kialakult, a hűbéri társadalomban jöttek létre. E termelő- és közlekedési eszközök fejlődésének bizonyos fokán a hűbéri társadalom termelési és csereviszonyai, a földművelés és a kézműipar feudális szervezete, szóval a feudális tulajdonviszonyok nem feleltek meg a már kifejlett termelőerőknek. Gátolták a termelést, ahelyett, hogy előmozdították volna. Megannyi bilincsé váltak. Szét kellett zúzni, szét is zúzták őket.

Helyükbe a szabad verseny lépett, a neki megfelelő társadalmi és politikai szervezettel, a burzsoá osztály gazdasági és politikai uralmával.

Szemünk előtt hasonló folyamat játszódik le. A polgári termelési és közlekedési viszonyok, a polgári tulajdonviszonyok, a modern polgári társadalom, mely oly hatalmas termelő- és közlekedési eszközöket varázsolt elő, hasonlít a boszorkánymesterhez, aki nem ura többé a földalatti erőknek, melyeket felidézett. Az ipar és kereskedelem története évtizedek óta csak a modern termelőerők lázongásának története a modern termelési viszonyok ellen, a tulajdonviszonyok ellen, melyek a burzsoáziának és uralmának életfeltételei. Elég a kereskedelmi válságokat felemlítenünk, melyek periódikus visszatértükkel egyre fenyegetőbben teszik kérdésessé az egész polgári társadalmat. A kereskedelmi válságok alkalmával nemcsak az előállított termékek, hanem a már létrehozott termelőerők nagyrésze is rendszeresen elpusztul. A válságokban olyan társadalmi járvány tör ki, mely minden előbbi korszakban képtelenségnek tűnt volna fel — a túltermelés járványa. A társadalom hirtelen a pillanatnyi barbárság állapotába esik vissza; mintha éhínség, általános irtóháború falt volna fel minden élelmiszert: az ipar és kereskedelem mintha megsemmisült volna; és miért? Azért, mert a társadalomnak túlsok a civilizációja, túlsok az élelmiszere, túlsok az ipara, túlsok a kereskedelme. A társadalom rendelkezésére álló termelőerők már nem a polgári civilizációt és* a polgári tulajdonviszonyokat mozdítják elő; ellenkezőleg, túlhatalmasokká lettek e viszonyokhoz képest, e viszonyok akadályozzák őket és mihelyt az akadályt leküzdik, az egész polgári társadalomban zavart támasztanak, fenyegetik a polgári tulajdon létét. A polgári viszonyok túlszűkké váltak, nem képesek befogadni a gazdagságot, melyet maguk termeltek. — Hogyan győzi le a polgári társadalom a válságokat? Egyrészt úgy, hogy kénytelen elpusztítani a termelőerők nagy tömegét; másrészt úgy, hogy új piacokat hódít meg és alaposabban zsákmányolja ki a régieket. Tehát hogyan? Úgy, hogy még általánosabb, még hatalmasabb válságokat készít elő és kevesbíti a válságok elhárításának eszközeit.

A fegyverek, amelyekkel a burzsoázia a feudalizmust leterítette most maga a burzsoázia ellen fordulnak.

De a burzsoázia nemcsak a fegyvereket kovácsolta, melyek halálát okozzák; megszülte azokat a férfiakat is, akik a fegyvereket forgatni fogják — a modern munkásokat, a *proletárokat*.

Amilyen mértékben a burzsoázia, azaz a tőke fejlődik, ugyanolyan mértékben fejlődik a proletariátus, a modern munkások osztálya, akik csak addig élnek, amíg munkát találnak és

* Az 1872-es és a többi, Engels által sajtó alá rendezett kiadásokban „a polgári civilizációt és" szavak kimaradtak. — *Szerk.*

akik csak addig találnak munkát, amíg munkájuk a tőkét szaporítja. Ezek a munkások, akik darabszám kénytelenek eladni magukat, éppoly áruk, mint minden egyéb kereskedelmi cikk, s ezért éppúgy alá vannak vetve a konkurrencia minden eshetőségének, a piac minden ingadozásának.

A proletárok munkája, a gép elterjedésével és a munkamegosztással, minden önálló jellegét és ezzel minden ingerét elvesztette a munkás számára. A munkás a gép puszta kellékévé válik, amelytől csak a legegyszerűbb, legegyhangúbb, legkönnyebben megtanulható fogást kívánják. Ezért a munkásokozta költségek majdnem csak a megélhetésére és faja fenntartására szükséges eszközökre korlátozódnak. De az áruk ára, tehát a munka ára is* egyenlő a termelési költségekkel. Amilyen mértékben válik tehát a munka ellenszenvessé, olyan mértékben csökken a bér. Sőt mi több: amilyen mértékben nő a gépek száma és a munkamegosztás, ugyanoly mértékben nő a munka tömege** is, akár a munkaidő meghosszabbítása, akár egy meghatározott időben követelt munka gyarapodása, a gép gyorsabb járatása stb. révén.

A modern ipar a patriarchális mester kis műhelyét az ipari tőkés nagy gyárává alakította át. Gyárba összezsúfolt munkástömegeket katonásan szerveznek. Mint ipari közkatonákat altiszteket és tiszteket tökéletesen kiépített hierarchiájának felügyelete alá rendelik őket. Nemcsak a burzsoá osztály, a burzsoá állam szolgái, hanem napról-napra, óráról-órára szolgaságba görnyeszti őket a gép, a munkafelügyelő, de legfőképpen az egyes gyártulajdonos-burzsoá maga. Ez a zsarnokság annál kicsinyesebb, gyűlölködőbb, elkeserítőbb, mennél nyiltabban hirdeti céljául a pénzkeresést.

Mennél kevesebb ügyesség és erőfeszítés kell a kézimunkához, vagyis: mennél jobban kifejlődik a modern ipar, annál jobban kiszorítja a férfi munkáját a nő- és gyermekmunka. A nemi és korkülönbségnek a munkásosztály számára már nincs társadalmi érvényessége. A munkás csak munkaeszköz, amely kora és neme szerint különböző költségeket okoz.

Ha a munkás kizsákmányolását a gyáros már annyira befejezte, hogy a munkás készpénzben megkapta a munkabérét, akkor a burzsoázia többi része rohanja meg: a háztulajdonos, a szatócs, a zálogos stb.

Az eddigi kis középosztályok, a kisiparosok, kereskedők és járadékosok, a kézművesek és parasztok, mindezek az osztá-

---

* Később Marx kimutatta, hogy a munkás nem a munkáját, hanem a munkaerejét adja el. Lásd Engels bevezetését Marx „Bérmunka és tőke" című munkájának 1891-es kiadásához. — *Szerk.*

** Az 1888-as angol kiadásban „a munka tömege" helyett „a munka terhe" áll. — *Szerk.*

lyok* a proletariátusba süllyednek; részben azért, mert kis tőkéjük nagyipari üzemre nem elegendő és a nagyobb kapitalisták konkurrenciáját nem bírja, részben azért, mert szaktudásukat új termelési módok elértéktelenítik. Így toborzódik a proletariátus a népesség minden köréből.

A proletariátus különböző fejlődési fokokon megy keresztül. Harca a burzsoázia ellen létével kezdődik.

Eleinte az egyes munkások, azután egy gyár munkásai, majd egy egész szakma egy helységben dolgozó munkásai harcolnak az egyes burzsoá ellen, aki közvetlenül kizsákmányolja őket. Támadásuk nemcsak a polgári termelési viszonyok ellen irányul, hanem maguk a termelőeszközök ellen: elpusztítják az idegen, versenyt előidéző árut, szétzúzzák a gépeket, felgyujtják a gyárakat, a középkori munkás már letűnt helyzetét igyekeznek visszaszerezni.

Ezen a fokon a munkások az egész országban szétszórt tömeget alkotnak, melyet a verseny széttorgácsol. A munkások tömeges összetartása még nem a saját egyesülésük következménye, hanem a burzsoázia egyesülésének eredménye, mert a burzsoáziának, saját politikai céljai elérésére, az egész proletariátust mozgósítania kell, s egyelőre mozgósíthatja is. Ezen a fokon tehát a proletárok nem saját ellenségeik, hanem ellenségeik ellenségei ellen harcolnak, az abszolút monarchia maradványai, a földesurak, a nem-ipari burzsoák, a kispolgárok ellen. Így az egész történelmi mozgalom a burzsoázia kezében összpontosul; minden így kivívott győzelem a burzsoázia győzelme.

De az ipar fejlődésével nemcsak szaporodik a proletariátus, hanem nagyobb tömegekbe is zsúfolódik, ereje gyarapszik s ezt mindjobban érzi is. Az érdekek, az életkörülmények a proletariátuson belül mindjobban kiegyenlítődnek, mert a gép mindinkább eltörli a munka különbségeit s a bért csaknem mindenütt egyformán alacsony színvonalra szorítja le. A burzsoák növekvő versenye egymás közt s az ebből fakadó kereskedelmi válságok a munkások bérét mind ingadozóbbá teszik; a gépek egyre gyorsabban fejlődő, szüntelen tökéletesítése következtében a munkás helyzete mind bizonytalanabbá válik; az egyes munkás és az egyes gyáros összeütközése mindinkább két osztály összeütközésének jellegét ölti magára. A munkások elkezdenek egyesüléseket** alapítani a burzsoák ellen; munkabérük megvédelmezésére tömörülnek. Sőt állandó szövetségeket is alapítanak, hogy az alkalomadtán kitörő felkelések esetén el legyenek látva élelmiszerrel. Helyenként a harc lázadásokra vezet.

---

* Az 1888-as angol kiadásban itt még ez a kiegészítés is van: fokozatosan". — *Szerk.*

** Az 1888-as angol kiadásban „egyesüléseket" után: (szakszervezeteket). — *Szerk.*

Egyszer-másszor győznek a munkások, de csak ideig-óráig. Harcaik tulajdonképpeni eredménye nem a közvetlen siker, hanem a munkások egyre nagyobbméretű egyesülése. Ezt előmozdítják a nagyipar révén támadt növekvő közlekedési eszközök, amelyek a különböző helységek munkásai között kapcsolatot teremtenek. De csak erre a kapcsolatra volt szükség, hogy a sok mindenütt hasonló jellegű helyi harc nemzeti harccá, osztályharccá központosuljon. De minden osztályharc politikai harc. És azt az egyesülést, amihez a középkori polgárnak a maga rossz útjaival évszázadok kellettek, a modern proletár a vasutak segítségével néhány esztendő alatt megteremti.

A proletároknak ezt az osztállyá és így politikai párttá szerveződését minduntalan újra megbontja a munkások versenye egymás között. De mindannyiszor erősebben, szilárdabban, hatalmasabban támad fel újra. Felhasználva a burzsoázián belüli meghasonlásokat, a munkások egyes érdekeinek törvény alakjában való elismerését csikarja ki. Így a tízórás munkanap-törvényt Angliában.

Egyáltalán, a régi társadalomban jelentkező összeütközések sokféleképpen egyengetik a proletariátus fejlődési folyamatának útját. A burzsoázia szakadatlan harcban áll: kezdetben az arisztokráciával, később magának a burzsoáziának egyes olyan részeivel szemben, melyeknek érdekei az ipar haladásával ellentétbe kerülnek; állandóan minden külső állam burzsoáziájával. Mindezekben a harcaiban kénytelen a proletariátusra apellálni, segítségét igénybe venni és ezzel a politikai mozgalomba belesodorni. Maga a burzsoázia nyujtja tehát a proletariátusnak saját műveltségének* elemeit, vagyis a fegyvert önmaga ellen.

Továbbá, mint láttuk, az ipar haladása az uralkodóosztály egész rétegeit veti le a proletariátusba vagy legalábbis fenyegetően támadja életfeltételeiket. Ezek is a műveltség elemeinek** egész tömegét juttatják el a proletariátushoz.

Végül oly időkben, amikor az osztályharc döntéshez közeledik, az uralkodóosztályban, az egész régi társadalmon belül a bomlás folyamata olyan heves, olyan rikító jelleget ölt, hogy az uralkodóosztály kis része elszakad tőle és a forradalmi osztályhoz csatlakozik, ahhoz az osztályhoz, amelynek kezében van a jövő. Amint azelőtt a nemesség egy része átpártolt a burzsoáziához, úgy pártol át most a burzsoázia egy része a proletariátushoz, éspedig különösen a burzsoá ideológusok egy része, akik

---

* Az 1888-as angol kiadásban — „politikai és általános műveltségének". — *Szerk.*

** Az 1888-as angol kiadásban — „felvilágosodás és haladás elemeinek". — *Szerk.*

felküzdötték magukat az egész történelmi mozgalom elméleti megértéséig.

Valamennyi osztály közül, amely napjainkban a burzsoáziával szemben áll, egyedül a proletariátus valóban forradalmi osztály. A többi osztályt elzülleszti és elpusztítja a nagyipar, a proletariátus ellenben a nagyipar legsajátabb terméke.

A középosztályok, a kisiparos, a kiskereskedő, a kézműves, a paraszt: mind azért támadják a burzsoáziát, hogy középosztály formájában való létüket a pusztulástól megóvják. Ezek tehát nem forradalmiak, hanem konzervatívok. Sőt mi több: reakciósok. Arra törekszenek, hogy a történelem kerekét visszafelé fordítsák. Ha forradalmiak, akkor azért azok, mert a proletariátusba való lesüllyedés fenyegeti őket, s akkor nem jelenlegi, hanem jövő érdekeiket védelmezik, akkor elhagyják saját álláspontjukat, hogy a proletariátuséra térjenek át.

A lumpenproletariátust, a régi társadalom legalsó rétegeinek ezt a passzív rothadási termékét, a proletárforradalom hellyelközzel belesodorja a mozgalomba, de egész élethelyzete következtében inkább hajlandó arra, hogy a reakciós üzelmek zsoldjába szegődjék.

A proletariátus életfeltételeiben már megsemmisültek a régi társadalom életfeltételei. A proletárnak nincsen tulajdona; feleségéhez és gyermekeihez való viszonya teljesen elüt a polgári családi viszonytól; a modern ipari munka, a tőke modern igája, amely egyforma Angliában és Franciaországban, Amerikában és Németországban, lerántott róla minden nemzeti jelleget. A törvény, az erkölcs, a vallás az ő szemében csupa polgári előítélet, ami mögött megannyi polgári érdek rejtőzik.

Minden eddigi osztály, amely az uralmat meghódította, a már elért helyzetet úgy igyekezett biztosítani, hogy az egész társadalmat alávetette megélhetése feltételeinek. A proletárok csak úgy hódíthatják meg a társadalmi termelőerőket, ha megszüntetik a maguk eddigi elsajátítási módját és ezzel együtt az elsajátítás egész eddigi módját. A proletároknak nincs sajátjukból mit biztosítaniok: ellenkezőleg, minden eddigi magánbiztonságot és magánbiztosítékot le kell romboloiok.

Minden eddigi mozgalom kisebbségek mozgalma vagy a kisebbségek érdekeiért folyó mozgalom volt. A proletármozgalom a rengeteg többség önálló mozgalma a rengeteg többség érdekében. A proletariátus, a mai társadalom legalsóbb rétege, nem emelkedhetik fel, nem egyenesedhetik ki anélkül, hogy levegőbe ne röpítse a rétegeknek azt az egész felépítményét, amely a hivatalos társadalmat alkotja.

Ha nem is tartalmilag, de formailag a proletariátus harca a burzsoázia ellen eleinte nemzeti. Minden egyes ország prole-

tariátusának természetesen mindenekelőtt a saját burzsoáziájával kell leszámolnia.

Amikor megrajzoltuk a proletariátus fejlődésének legáltalánosabb fokozatait, nyomon követtük a fennálló társadalom körében dúló többé-kevésbbé burkolt polgárháborút addig a pontig, ahol nyílt forradalomban tört ki és a proletariátus a burzsoázia erőszakos megbuktatásával uralmát megalapítja.

Amint láttuk, minden eddigi társadalom az elnyomó és elnyomott osztályok ellentétén nyugodott. Hogy azonban valamely osztályt el lehessen nyomni, olyan feltételeket kell biztosítani számára, amelyekkel legalább szolgai létét tengetheti. A jobbágy a jobbágyság idején a kommúna tagjává küzdhette fel magát, éppúgy, mint a kispolgár a húbéri abszolutizmus járma alatt burzsoává. Ezzel szemben a modern munkás, ahelyett, hogy az ipar haladásával emelkednék, mind mélyebben süllyed saját osztályának feltételei alá. A munkás pauperré válik és a pauperizmus még gyorsabban fejlődik, mint a népesség és a gazdagság. Ebből világosan kitűnik, hogy a burzsoázia képtelen arra, hogy továbbra is ő maradjon a társadalom uralkodó osztálya és szabályozó törvényként ráerőszakolja a társadalomra osztályának életfeltételeit. Képtelen az uralkodásra, mert már arra is képtelen, hogy rabszolgájának létét akár csak rabszolgaságának keretében is biztosítsa, mert kénytelen olyan helyzetbe süllyeszteni, ahol neki kell rabszolgáját ellátania, ahelyett, hogy az tartaná el őt. A társadalom nem élhet már alatta, azaz a burzsoázia élete már nem fér össze a társadalommal.

A burzsoá osztály létének és uralmának lényeges feltétele a gazdagság felhalmozódása magánosok kezében, a tőke képződése és szaporodása; a tőke feltétele a bérmunka. A bérmunka kizárólag a munkások egymásközt való versenyén nyugszik. Az ipar haladása, amelynek a burzsoázia akarat- és ellenállásnélküli hordozója, a munkásoknak a versenyből eredő elszigetelődése helyére társulásukból eredő és ezen keresztül forradalmi egyesülésüket állítja. A nagyipar fejlődésével tehát elvész a burzsoázia lába alól maga a talaj, amelyen termel és a termékeket elsajátítja. Mindenekelőtt saját sírásóját termeli. Pusztulása és a proletariátus győzelme egyaránt kikerülhetetlen.

[A PROLETÁR]

(Engels „A kommunizmus alapelvei" c. művéből[1])

1847

7. kérdés: *Miben különbözik a proletár a rabszolgától?*

Felelet: A rabszolgát egyszersmindenkorra adják el; a proletár naponként és óránként maga kénytelen magát eladni. Az egyes rabszolgának, aki egy gazda tulajdona, már e gazda érdekében is biztosított a létezése, ha még oly nyomorúságos is; az egyes proletárnak, aki úgyszólván az egész burzsoá *osztály* tulajdona, akitől munkáját csak akkor vásárolják meg, ha valakinek szüksége van rá, nincs biztosítva a létezése. Ez a létezés csak az egész proletár *osztály számára* biztosított. A rabszolga kívül áll a versenyen, a proletár benne áll és minden ingadozását érzi. A rabszolga dolognak számít, nem a polgári társadalom tagjának; a proletárt elismerik személynek, a polgári társadalom tagjának. A rabszolgának tehát jobb megélhetése lehet a proletárnál, de a proletár a társadalom magasabb fejlődési fokához tartozik és maga is magasabb fokon áll a rabszolgánál. A rabszolga felszabadul, ha valamennyi, a magántulajdonon alapuló viszony közül csak a rabszolga-viszonyt szünteti meg és ezáltal maga még csak proletárrá válik; a proletár csupán úgy szabadíthatja fel magát, hogy a magántulajdont egyáltalában megszünteti.

8. kérdés: *Miben különbözik a proletár a jobbágytól?*

Felelet: A jobbágy termelőeszközt, egy darab földet birtokol és használ a hozadék egy részének átadása vagy munka teljesítése fejében. A proletár más ember termelő eszközeivel dolgozik ennek a másiknak számlájára, a hozadék egyrészéért. A jobbágy ad, a proletárnak adnak. A jobbágynak biztosított megélhetése van, a proletárnak nincs. A jobbágy a versenyen kívül áll, a proletár benne. A jobbágy vagy úgy szabadul fel, hogy a városokba menekül és ott kézműves lesz, vagy úgy, hogy munka és termelvények helyett pénzt ad földesurának és szabad bérlővé válik, vagy úgy, hogy hűbérurát elkergeti és maga válik tulajdonossá, egyszóval úgy, hogy egyik vagy másik módon belép a birtokososztályba és a versenybe. A proletár úgy szabadítja fel magát, hogy megszünteti a versenyt, a magántulajdont és minden osztálykülönbséget.

---

[1] *Marx—Engels.* A komunista kiáltvány. Jubileumi kiadás. Szikra 1949. 80—82. old.

10. kérdés: *Miben különbözik a proletár a manufaktúra-munkástól?*

Felelet: A tizenhatodik századtól a tizennyolcadikig a manufaktúra-munkásnak csaknem mindenütt volt még termelő-eszköz a birtokában, szövőszéke, rokka a családjának, egy kis föld, amelyet szabad óráiban megművelt. A proletárnak mindez hiányzik. A manufaktúra-munkás csaknem mindig falun él, többé-kevésbbé patriarchális viszonyban földesurával vagy munkaadójával; a proletár többnyire nagy városokban él és puszta pénzviszonyban áll munkaadójával. A manufaktúra-munkást a nagyipar kiszakítja patriarchális viszonyaiból, elveszti azt, amije még van és ezállal maga is proletárrá válik.

Lenin

ÜDVÖZLET A MAGYAR MUNKÁSOKNAK[1]

1919 május 27

Elvtársak! Lelkesedéssel és örömmel töltenek el bennünket a hírek, amelyeket a magyar szovjet politikusoktól kapunk. Alig több mint két hónapja áll fenn a Szovjethatalom Magyarországon, de szervezettség tekintetében a magyar proletariátus, úgy látszik, már túltett rajtunk. Ez érthető, mert Magyarországon a lakosság általános kultúrszínvonala magasabb, azonkívül az egész lakosságban összehasonlíthatatlanul nagyobb az ipari munkások aránya (a mai Magyarországnak 8 millió lakosa van, ebből Budapestnek 1 millió), és végül a szovjet rendszerre, a proletárdiktatúrára való átmenet is hasonlíthatatlanul könnyebb és békésebb volt Magyarországon.

Ez az utóbbi körülmény különösen fontos. Európában a szocialista vezérek többsége, mind a szociálsoviniszta, mind a Kautsky-féle irányzathoz tartozók, olyan mélyen elmerültek a tisztára nyárspolgári előítéletek mocsarában, amelyeket évtizedeken át nevelt beléjük a viszonylag „békés" kapitalizmus és a polgári parlamentarizmus, hogy képtelenek megérteni a Szovjet hatalmat és a proletárdiktatúrát. A proletariátus nem töltheti be világtörténelmi felszabadító hivatását, ha nem söpri el, nem távolítja el útjából ezeket a vezéreket. Ezek az emberek egészen vagy félig elhitték az oroszországi Szovjethatalomról terjesztett burzsoá hazugságot és nem tudták megkülönböztetni az új, a proletár demokrácia lényegét, a dolgozók demokráciáját, a szocialista demokráciát, ami a Szovjethatalomban öltött testet, a polgári demokráciától, amely előtt szolgamódra hasravágódnak, „tiszta demokráciának" vagy általában „demokráciának" nevezve azt.

Ezek az elvakult, polgári előítéletekkel teli emberek nem érfették meg a világtörténelmi fordulatot a polgári demokráciától a proletár demokráciához, a burzsoádiktatúrától a proletárdiktatúrához. Az orosz Szovjethatalom, az orosz történelem egy és más sajátosságait, annak fejlődését összekeverték a Szovjethatalommal nemzetközi jelentőségében.

---

[1] *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. Szikra 1949. 378—382. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. Szikra 1949. 563—567. old.

A magyar proletárforradalom még a vakot is látóvá teszi. A proletárdiktatúrára való átmenet formája Magyarországon egészen más, mint Oroszországban: a burzsoá kormány önkéntes lemondása, a munkásosztály egységének gyors helyreállítása, a szocializmus egysége a *kommunista program alapján.* Annál világosabban domborodik ki most a Szovjethatalom lényege: sehol a világon most nem lehetséges semmiféle más hatalom, amelyet a dolgozók, élükön a proletariátussal támogatnának, mint a Szovjethatalom, mint a proletariátus diktatúrája.

Ez a diktatúra kíméletlenül szigorú, gyors és határozott erőszak alkalmazását tételezi fel a kizsákmányolók, a kapitalisták, a földbirtokosok és uszályhordozóik ellenállásának elnyomására. Aki ezt nem értette meg, az nem forradalmár, azt el kell távolítani a proletariátus vezéreinek vagy tanácsadóinak tisztségétől.

De nem egyedül az erőszak a proletárdiktatúra lényege és nem elsősorban az erőszak. A proletárdiktatúra legfőbb lényege a dolgozók vezető osztagának, élcsapatának, egyetlen vezetőjének, a proletariátusnak szervezettsége és fegyelmezettsége. Célja, hogy megteremtse a szocializmust, megsemmisítse a társadalom osztályokra tagozódását, dolgozókká tegye a társadalom összes tagjait és megfossza talajától az embernek ember által való bármiféle kizsákmányolását. Ezt a célt nem lehet egycsapásra megvalósítani, ehhez a kapitalizmustól a szocializmushoz vívó meglehetősen hosszú átmeneti időszak kell, azért is, mert a termelés átszervezése nehéz dolog, azért is, mert időbe telik, amíg az élet minden megnyilvánulása terén gyökeres változásokat hajtunk végre, azért is, mert a kispolgári és polgári gazdálkodás megszokottságának hatalmas erejét csak hosszú, kitartó harccal lehet leküzdeni. Éppen ezért beszél Marx a proletárdiktatúra egész szakaszáról, mint a kapitalizmustól a szocializmushoz való átmeneti időszakról.

Ennek az egész átmeneti időszaknak folyamán a kapitalisták, valamint nagyszámú követőik a polgári értelmiség sorából, tudatos ellenállást fognak kifejteni a forradalommal szemben és gyakran öntudatlanul ellenállást fognak kifejteni a kispolgári szokásoknak és hagyományoknak túlságosan alávetett dolgozók, többek közt a parasztok óriási tömegei is. Az ingadozás e rétegekben kikerülhetetlen. A paraszt, mint dolgozó, a szocializmushoz húz; szívesebben látja a munkások diktatúráját, mint a burzsoázia diktatúráját. A paraszt, mint gabonaeladó, a burzsoáziához húz, a szabadkereskedelemhez, vagyis vissza a „megszokott", a régi, az „ősi időktől való" kapitalizmushoz.

Proletárdiktatúrára, egy osztály uralmára, szervezettségének és fegyelmezettségének erejére, központosított hatalmára van

szükség, amely a kapitalizmus kultúrájának, tudományának és technikájának összes vívmányaira támaszkodik; szükség van a proletariátusnak valamennyi dolgozó pszichológiájához való közelségére, tekintélyére, mellyel a szétforgácsolt, a politikában kevésbbé járatos, kevésbbé szilárd, faluból vagy kisiparból származó dolgozók előtt bír, hogy a proletariátus *magával ragadhassa* a parasztságot és általában az összes kispolgári rétegeket. Itt a „demokráciáról", általában, az „egységről" vagy a „dolgozó demokrácia egységéről", a „munka" összes „embereinek egyenlőségéről" és más effélékről hangoztatott frázisokkal, amelyekre annyira hajlamosak az elnyárspolgárosodott szociálsoviniszták és kautskysták — ilyen frázisokkal az ügyet nem mozdítjuk elő. A frázisok csak port hintenek az emberek szemébe, elhomályosítják az öntudatot, fokozzák a kapitalizmus, a parlamentarizmus, a polgári demokrácia régi ellompultságát, megcsontosodottságát, maradiságát.

Az osztályok megszüntetése — hosszú, nehéz, makacs *osztály*harc műve, amely a tőke uralmának megdöntése *után*, a burzsoá állam lerombolása *után*, a proletárdiktatúra létesítése *után nem tűnik el* (miként azt a régi szocializmus és a régi szociáldemokrácia sekélyes képviselői képzelik), hanem csak formáit változtatja és sok tekintetben még elkeseredettebbé válik.

A burzsoázia ellenállásával szemben, a kispolgárság megcsontosodottságával, maradiságával, határozatlanságával és ingadozásaival szemben a proletariátus osztályharccal kénytelen megvédeni hatalmát, megszilárdítani szervező befolyását, elérni ama rétegek „semlegesítését", amelyek félnek otthagyni a burzsoáziát és túlságosan határozatlan lépésekkel követik a proletariátust: megszilárdítani a dolgozók új fegyelmét, bajtársi fegyelmét, a proletariátussal való tartós kapcsolatukat, tömörülésüket a proletariátus körül. És ez az új fegyelem, a társadalmi kapcsolatnak ez az új alapja lép a középkori feudális fegyelem helyébe, az éhség korbácsa által teremtett fegyelem, a kapitalizmus idején fennálló „szabad" bérrabszolgaság fegyelme helyébe.

Ahhoz, hogy az osztályokat megszüntessük, egy osztály diktatúrájának időszaka szükséges, éppen azé az osztályé az elnyomott osztályok közül, amely nemcsak megdönteni képes a kizsákmányolók uralmát, nemcsak ellenállásukat tudja könyörtelenül elnyomni, hanem eszmeileg is szakítani tud az egész burzsoá demokrata ideológiával, az általában a szabadságról és egyenlőségről hangoztatott összes kispolgári frázisokkal (mert a valóságban, mint azt Marx már régen bebizonyította, ezek a frázisok *az árutulajdonosok* „szabadságát és egyenlőségét" jelentik, *a kapitalista és a munkás* „szabadságát és egyenlőségét").

De nemcsak ez. Az elnyomott osztályok közül csak az az

osztály képes megsemmisíteni diktatúrájával az osztályokat, amely a tőke elleni sztrájkok és politikai harcok évtizedei folyamán kiképződött, egyesült, kinevelődött, megedződött — csak az az osztály, amely elsajátította az egész városi, ipari, nagykapitalista kultúrát, amely eltökélt és képes arra, hogy ezt a kultúrát megvédje, minden vívmányát megőrizze, továbbfejlessze és az egész nép, az összes dolgozók számára hozzáférhetővé tegye — csak az az osztály, amely képes elviselni mindazokat a nehézségeket, megpróbáltatásokat, amelyeket a történelem elkerülhetetlenül ráró arra, aki szakít a multtal és merészen utat tör az új jövő felé — csak az az osztály, amelynek legjobbjait gyűlölet és megvetés tölti el minden iránt, ami nyárspolgári és filiszteri, azon tulajdonságok iránt, amelyek olyan buján tenyésznek a kispolgárság, a kishivatalnokság, az „értelmiség" körében — csak az az osztály, amely végigjárta a munka megacélosító iskoláját s amely munkaképességével minden dolgozóban, minden becsületes emberben megbecsülést tud maga iránt kelteni.

Magyar munkások! Elvtársak! Ti még jobb példát adtatok a világnak, mint Szovjetoroszország, azzal, hogy az igazi proletárdiktatúra alapján egycsapásra egyesíteni tudtátok az összes szocialistákat. Most az a nemes és igen nehéz feladat áll előttetek, hogy megálljátok a sarat az Antant elleni súlyos háborúban. Legyetek szilárdak. És ha ingadozás üti fel a fejét a szocialisták között, akik tegnap csatlakoztak hozzátok, a proletárdiktatúrához, vagy a kispolgárság körében, nyomjátok el könyörtelenül ezeket az ingadozásokat. Agyonlövetés — ez a gyáva méltó jutalma a háborúban.

Ti háborút viseltek. Egyedül jogos, igazságos, igazán forradalmi háborút, az elnyomottak háborúját az elnyomók ellen, a dolgozók háborúját a kizsákmányolók ellen, háborút viseltek a szocializmus győzelméért. Az egész világon mindaz, ami a munkásosztályban becsületes, a ti pártotokon áll. Minden hónap közelebb hozza a proletár világforradalmat.

Legyetek szilárdak és a győzelem a tiétek lesz!

1919 május 27

Lenin

[LENIN A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁGRÓL]

(Az Oroszországi Kommunista [bolsevik] Párt VIII. kongresszusán 1919 március 23-án mondott zárszóból[1])

Meggyőződésünk, hogy *ez lesz az utolsó nehéz félesztendő.* Ebben a meggyőződésünkben különösen megerősít bennünket az a hír, amelyet a napokban közöltünk a kongresszussal — a magyarországi proletárforradalom győzelméről szóló hír. Eddig a Szovjethatalom csak országunkon belül győzött, a volt orosz birodalomhoz tartozó népek között. Eddig azok a rövidlátó emberek, akiknek különösen nehéz megválniok a régi, szokványos gondolkodásmódtól (mégha a szocialisták táborához tartoznak is), azt gondolhatták, hogy csakis Oroszország sajátos körülményei idézhették elő ezt a váratlan fordulatot a proletár szovjet demokrácia felé, hogy ennek a demokráciának a sajátosságaiban talán, mint valami görbe tükörben, a cári Oroszország sajátosságai tükröződnek. Most aztán ezt a véleményt teljesen szétzúzták.

Elvtársak! A ma kapott hírekből kirajzolódik a magyarországi forradalom képe. A mai tudósításokból megtudjuk, hogy az antant-hatalmak egy veszettül vad ultimátumban követelték Magyarországtól csapataik átengedését. A burzsoá kormány látván, hogy az antant-hatalmak csapataikat Magyarországon keresztül akarják átvonultatni, látva, hogy Magyarországot megint egy új háború rettenetes súlya fenyegeti — a burzsoákból és megalkuvókból álló kormány maga lemondott, maga kezdett tárgyalásokat a kommunistákkal, a börtönben levő magyar elvtársainkkal és maga elismerte, hogy nincs más kivezető út, mint a hatalom átadása a dolgozó népnek ...

Ha eddig azt beszélték rólunk, hogy bitorlók vagyunk, ha 1917 végén és 1918 elején a burzsoázia és az ő csatlósai közül sokan csak úgy beszéltek a mi forradalmunkról, mint erőszakról és bitorlásról, ha még most is lehet hallani, aminek ostobaságát mi már nem egyszer bebizonyítottuk, hogy a bolsevikok hatalma erőszakkal tartja fenn magát, ha ezelőtt lehetett ilyen badarságot ismételgetni — ma Magyarország példája elhallgattatja az ilyen beszédeket. Még a burzsoázia is belátta, hogy lehetetlen más hatalom, mint a Szovjetek hatalma. Egy magasabb kultúrájú ország burzsoáziája világosabban látta, mint a mi burzsoáziánk október 25-ike előtt, hogy az ország pusztulófélben van, hogy a népre egyre nehezebb és nehezebb megpróbáltatások nehezednek — ennélfogva a Szovjeteknek kell kezükbe venni a hatalmat, ennélfogva Magyarország munkásainak és parasztjainak, az új proletár szovjetdemokráciának kell az országot megmenteni.

---

[1] *Lenin* Művei, XXIV kö[illegible] 179 old. (oroszul).

Elvtársak! A magyar forradalom előtt óriási nehézségek állanak. Ezt az Oroszországhoz hasonlítva kicsiny országot sokkal könnyebben tudják megfojtani az imperialisták. De bármilyenek legyenek is a Magyarország elé tornyosuló nehézségek, mi itt a Szovjethatalom győzelmén kívül *erkölcsi győzelmet* is aratunk. A legradikálisabb, a legdemokratikusabb, legmegalkuvóbb burzsoázia beismerte, hogy a legnagyobb válság pillanatában, amikor a háborúban kimerült országot új háború fenyegeti, a Szovjethatalom történelmi szükségszerűség, beismerte, hogy az ilyen országban nem lehet más hatalom, mint a Szovjethatalom, mint a proletariátus diktatúrája.

Elvtársak! A forradalmárok egész serege áll már mögöttünk, akik életüket áldozták Oroszország felszabadításáért. A forradalmárok nagy részének súlyos sors jutott osztályrészül. Ők végigszenvedték a cárizmus üldözéseit, de nem részesültek abban a szerencsében, hogy tanúi lehessenek a győzelmes forradalomnak. Mi azonban nemcsak azt értük meg, minket még ennél is nagyobb szerencse ért. Mi nemcsak a mi forradalmunk győzelmét láttuk, nemcsak azt értük meg, hogy forradalmunk hallatlan nehézségek közepette megerősödött és új hatalmi rendszert alkotott, mely az egész világ rokonszenvét felénk vonja, hanem azt is látjuk, hogy az a mag, melyet az orosz forradalom elvetett, kikél Európában. Ez azt a tökéletes, rendíthetetlen meggyőződést oltja belénk, hogy bármilyen nehezek legyenek is a még ránk váró megpróbáltatások, bármily nagyok legyenek is azok az ártalmak, melyeket a nemzetközi imperializmus döglődő fenevadja még ránk hozhat, — ez a fenevad elpusztul és a szocializmus győzedelmeskedik az egész világon.

(A Moszkvai Szovjet rendkívüli teljes ülésén 1919 április 3-án mondott előadói beszédből[1])

A régi burzsoá-parlament helyébe a világ Szovjethatalma lép, amely már meghódította minden munkás rokonszenvét, mert ez a dolgozók hatalma, a millióké, akik maguk uralkodnak, maguk kormányoznak. Lehet, hogy rosszul kormányoznak, miként mi Oroszországban, de mi képtelenül nehéz viszonyok között vagyunk ... Mi még nehezebb utat is meg fogunk még tenni. Hadd jusson Oroszországra több áldozat, mint más országokra. Ez nem meglepő, amikor ránk csak egy óceska romhalmaz maradt örökségül. Más országok más, emberibb úton mennek át és jutnak el ugyanahhoz — a szovjet hatalomhoz, íme ezért van Magyarország példájának döntő jelentősége.

[1] L. Művei XXIV. köt. 219–220. old. (oroszul).

Az emberek tapasztalat útján tanulnak. A Szovjethatalom helyességét szavakkal bebizonyítani nem lehet. Egyedül Oroszország példája még nem volt érthető az egész világ munkásságának... Magyarország példája döntő a proletariátus számára, az európai proletariátus és a dolgozó parasztság számára, mert nehéz pillanatokban a szovjet hatalmon kívül senki más nem tudja kormányozni az országot.

Öreg emberek mondogatják: „Felnőttek a gyerekek, emberré lettek, most már meghalhatunk". Mi nem készülünk meghalni, mi haladunk a győzelem felé, de amikor olyan gyermekeket látunk, mint Szovjetmagyarország, akkor azt mondjuk, hogy mi már megtettük a magunkét nemcsak orosz, hanem nemzetközi méretekben is és hogy mi kiállunk minden kétségbeejtő nehézséget, hogy teljes győzelmet arassunk, hogy az orosz és magyar Szovjetköztársasághoz csatlakozzék — és meglátjuk, fog is csatlakozni — a Nemzetközi Szovjetköztársaság.

(„Egy publicista jegyzetei" c. cikkből[1])

1920

... Hogy milyen óriási, milyen mérhetetlenül nagy az efajta veszély,* azt különösen szemléletesen mutatta meg az első Magyarországi Tanácsköztársaság bukása. (Az első elvesztett után jönni fog a győzelmes második!) A bécsi „Rote Fahne"-ban. az ausztriai kommunista párt központi lapjában megjelent cikkek rámutattak a bukás főokának egyikére: a „szocialisták" árulására, akik szavakban kommunistáknak vallották magukat, a valóságban azonban nem folytattak a proletárdiktatúrának megfelelő politikát, hanem ingadoztak, kishitűek voltak, át-átfutottak a burzsoáziához, gyakran egyenesen szabotálták és elárulták a proletárforradalmat. A magyar Szovjetköztársaságot körülvevő imperialista rabló világhatalmasságok (tudniillik Anglia, Franciaország stb. burzsoá kormányai) természetesen jól ki tudták használni ezeket a magyar szovjetkormányon belül mutatkozó ingadozásokat és a magyar tanácshatalmat román hóhérok kezével vadállati módon megfojtották.

Kétségtelen, hogy a magyar szocialisták egy része őszintén vallotta magát kommunistának. Ez azonban egy cseppet sem változtat a dolog lényegén: az a magát „őszintén" kommunistának

---

[1] *Lenin* Művei. XXV. köt. 32—33. old. (oroszul).

* T. i., amely a nyugati munkásságot fenyegeti amikor régi reformista szocialista vezetők „látván a tömegek vonzódását a bolsevizmushoz, abban keresnek *(és gyakran találnak!)* kiutat, hogy *szavakban* elismerik a proletárdiktatúrát és a szovjet hatalmat, de a valóságban a proletárdiktatúra ellenségei maradnak..." — *Szerk.*

valló ember, aki a gyakorlatban kíméletlenül kemény, hajthatatlanul határozott, fenntartás nélkül bátor és hősies politika helyett (csak ilyen politika felel meg a proletárdiktatúra hivatásának) ingadozik és kishitűsködik, az ilyen ember a maga gerinctelenségével, ingadozásával, határozatlanságával ugyanolyan árulást követ el, mint a közvetlen áruló. Személyi tekintetben igen nagy a különbség azok között, akik gyengeségük folytán és azok között, akik megfontoltan és számításból lettek árulókká: politikai tekintetben azonban semmi különbség nincs, mert a politika nem más, mint emberek millióinak tényleges sorsa és ez a sors nem változik meg attól, hogy a munkások és szegényparasztok millióit milyen árulók adták el: olyanok-e, akik gyengeségük miatt, vagy pedig olyanok, akik önző célból lettek árulókká?

(A „»Baloldaliság« — a kommunizmus gyermekbetegsége" c. műből[1])

1920

Hiába tobzódik a burzsoázia, hiába dühöng az eszeveszettségig, nem ismer határt, követ el ostobaságokat, áll előre bosszút a bolsevikokon és igyekszik (Indiában, Magyarországon, Németországban stb.) holnapi vagy tegnapi bolsevikok újabb százait, ezreit, százezreit agyonverni: amikor a burzsoázia így jár el, úgy cselekszik, mint ahogy a történelem által pusztulásra ítélt minden osztály cselekedett. A kommunistáknak tudniok kell, hogy a jövő mindenesetre az övék és ezért mi a nagy forradalmi harcban a legnagyobb szenvedélyességet a burzsoázia eszeveszett kapkodásainak leghidegvérűbb és legjózanabb figyelembevételével párosíthatjuk (és kell, hogy párosítsuk). Az orosz forradalmat kegyetlenül szétverték 1905-ben; az orosz bolsevikokat szétverték 1917 júliusában; Scheidemannak és Noskénak a burzsoáziával és a monarchista tábornokokkal együttesen üzött szakavatott provokációja és ügyes manőverei útján több mint 15.000 német kommunistát vertek agyon: Finnországban és Magyarországon a fehérterror dühöng. A kommunizmus azonban minden esetben és minden országban egyre jobban acélosodik és nő; gyökerei oly mélyek, hogy az üldözések nem gyengítik, hanem fokozzák erejét.

A „Németországi Független Szociáldemokrata Párt"* jelenlegi vezéreinek igazi természete (azoké a vezéreké, akikről hely-

---

[1] „Baloldaliság" — a kommunizmus gyermekbetegsége. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 19—20. sz.) Szikra 1948. 93. és 100. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2 köt. Szikra 1949. 756 és 762—763. old.

* 1916—1922-ig fennállott „centrista", azaz szavakban forradalmi, a gyakorlatban opportunista párt. — *Szerk.*

telenül mondják azt, hogy már elvesztették minden befolyásukat, s akik valójában még veszedelmesebbek a proletariátus számára, mint a magyar szociáldemokraták, akik kommunistáknak nevezték magukat és „támogatást" ígértek a proletariátus diktatúrájának) újból és újból megnyilvánult a német kornyilloviáda, azaz Kapp és Lüttwitz urak államcsínyje idején. Kicsiny, de szemléltető illusztrációt nyújt két kis cikk, Karl Kautsky „Döntő órák" („Entscheidende Stunden") c. cikke a „Freiheit" („Szabadság", a független lapja) 1920 március 30-i számában és Arthur Crispien „A politikai helyzethez" c. cikke (1920 április 14., ugyanott). Ezek az urak egyáltalán képtelenek forradalmárok módjára gondolkozni és ítélni. Ezek síránkozó nyárspolgári demokraták, akik ezerszerte veszedelmesebbek a proletariátusra nézve, ha a Szovjethatalom és a proletárdiktatúra hívének hirdetik magukat, mert valójában minden nehéz és veszedelmes percben elkerülhetetlenül árulást fognak elkövetni... mégpedig abban a „legőszintébb" meggyőződésben, hogy segítenek a proletariátusnak! Hiszen a magyar szociáldemokraták, akik kommunistáknak keresztelkedtek át, szintén „segíteni" akartak a proletariátusnak, amikor gyávaságból és jellemtelenségből a Szovjethatalom helyzetét Magyarországon reménytelennek tartották és az antant-tőkések és az antant-hóhérok ügynökei előtt síránkozni kezdtek.

TANÍTÁS A PÁRTRÓL
A PÁRT FELADATAI

A PÁRT

(Sztálin elvtárs „A leninizmus alapjairól" c. művének VIII. fejezete[1])

1924

A forradalom előtti periódusban, a többé-kevésbbé békés fejlődés időszakában, mikor a II. Internacionále pártjai a munkásmozgalom uralkodó tényezői voltak és a harc parlamenti formáit tekintették a harc fő formáinak — ilyen viszonyok között a pártnak nem volt és nem is lehetett az a komoly és döntő jelentősége, amelyre később, a nyílt forradalmi összeütközések idején tett szert. Kautsky, védelmezve a II. Internacionálét az ellene irányuló támadások ellen, azt mondta, hogy a II. Internacionále pártjai a béke és nem a háború eszközei, hogy éppen ezért nem tudtak semmi komoly lépést tenni a háború idején, a proletariátus forradalmi fellépésének periódusában. Ez csakugyan igaz. De mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy a II. Internacionále pártjai nem alkalmasak a proletariátus forradalmi harcára, nem a proletariátus harcos pártjai, melyek a munkásokat a hatalomra vezetik, hanem a parlamenti választásokhoz és parlamenti harchoz alkalmazkodó választási apparátusok. Ezzel magyarázható meg tulajdonképpen az a tény, hogy a II. Internacionále opportunistáinak uralma idején nem a párt, hanem a parlamenti frakció volt a proletariátus fő politikai szervezete. Közismert dolog, hogy a párt abban az időben a valóságban csak a parlamenti frakció függeléke, annak segédeszköze volt. Aligha szorul bizonyításra az, hogy ilyen viszonyok között, amikor a proletariátus élén ilyen párt állott, szó sem lehetett a proletariátus előkészítéséről a forradalomra.

Gyökerestől megváltozott azonban ez a helyzet az új periódus beálltával. Az új periódus az osztályok nyílt összeütközéseinek periódusa, a proletariátus forradalmi fellépéseinek periódusa, a proletárforradalom periódusa, az a periódus, melyben az erőket közvetlenül elő kell készíteni az imperializmus megdöntésére, arra, hogy a proletariátus a hatalmat kezébe ragadja. Ez a periódus új feladatokat állít a proletariátus elé: ezek: az egész pártmunka átépítése új, forradalmi alapokon, a munkások nevelése a

[1] *Sztálin.* A leninizmus alapjairól. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára. 16—17 sz.) Szikra 1949. 98—114. old., vagy: *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 86—99. old.

hatalomért vívandó forradalmi harc szellemében, a tartalékok előkészítése és összevonása, szövetség a szomszédos országok proletariátusával, szilárd kapcsolat teremtése a gyarmati és függő országok felszabadító mozgalmával stb. stb. Azt hinni, hogy ezek az új feladatok megoldhatók a parlamentarizmus békés viszonyai között nevelkedett szociáldemokrata pártok erőivel — annyit jelent, mint reménytelen kétségbeesésre és elkerülhetetlen vereségre kárhoztatni magunkat. Ha a proletariátus, ilyen feladatokkal a vállán, továbbra is megmarad a régi pártok vezetése alatt, ez azt jelenti számára, hogy a teljes lefegyverzettség állapotába kerül. Aligha szorul bizonyításra, hogy a proletariátus a dolgok ilyen alakulásába nem nyugodhatott bele.

Ezért volt szükség új, harcos, forradalmi pártra, olyan pártra, mely elég bátor ahhoz, hogy a proletariátust harcba vezesse a hatalomért, eléggé tapasztalt ahhoz, hogy a forradalmi helyzet bonyolult viszonyai között eligazodjék és elég hajlékony ahhoz, hogy a céljához vezető úton minden zátonyt elkerüljön.

Ilyen párt nélkül gondolni sem lehet az imperializmus megdöntésére, a proletárdiktatúra kivívására.

Ez az új párt a leninizmus pártja.

Mik ennek az új pártnak sajátosságai?

1. *A párt, mint a munkásosztály élcsapata.* A pártnak mindenekelőtt a munkásosztály *élenjáró* csapatának kell lennie. A pártnak fel kell vennie magába a munkásosztály legjobb elemeit, tapasztalataikat, forradalmiságukat, határtalan odaadásukat a proletariátus ügye iránt. De ahhoz, hogy valóban élenjáró csapat legyen, a pártnak fel kell magát szerelnie a forradalmi elmélettel, a mozgalom törvényeinek ismeretével, a forradalom törvényeinek ismeretével. E nélkül nem képes a proletariátus harcait vezetni, nem képes a proletariátust magával vinni. A párt nem lehet igazi párt, ha csak annak regisztrálására szorítkozik, amit a munkásosztály tömegei átélnek és gondolnak, ha az ösztönös mozgalom uszályában vonszolódik, ha nem ért hozzá, hogy az ösztönös mozgalom renyheségét és politikai közömbösségét legyűrje, ha nem tud a proletariátus pillanatnyi érdekeinél magasabbra emelkedni, ha nem tudja a tömegeket a proletariátus osztályérdekeinek színvonalára emelni. A pártnak a munkásosztály előtt kell járnia, messzebb kell látnia, mint a munkásosztálynak, vezetnie kell a proletariátust és nem szabad az ösztönösség uszályában vonszolódnia. A II. Internacionále „uszálypolitikát" prédikáló pártjai burzsoá politikát folytatnak, mely a proletariátust arra kárhoztatja, hogy eszköz legyen a burzsoázia kezében. Csak az a párt, mely a proletariátus élcsapatának álláspontjára helyezkedett és a tömegeket fel tudja emelni a proletariátus osztályérdekeinek színvonalára — csak az ilyen párt képes a munkásosztályt a tradeunionizmus útjáról letéríteni és önálló politikai erővé tenni.

A párt a munkásosztály politikai vezére.

Előbb már beszéltem a munkásosztály harcának nehézségeiről, a harc körülményeinek bonyolult voltáról, sztratégiáról és taktikáról, tartalékokról és manőverezésről, előnyomulásról és visszavonulásról. Ezek a viszonyok nem kevésbbé bonyolultak, ha ugyan nem bonyolultabbak, mint a háború viszonyai. Ki tud ilyen viszonyok között tájékozódni, ki adhat a proletariátus milliós tömegeinek helyes orientációt? Nincs hadsereg, amely háborúban tapasztalt vezérkar nélkül ellehetne, hacsak nem akarja magát vereségre kárhoztatni. Vajjon nem világos-e, hogy a proletariátus még kevésbbé lehet meg ilyen tapasztalt vezérkar nélkül, hacsak nem akarja magát esküdt ellenségei kénye-kedvére kiszolgáltatni? De hol ez a vezérkar? Ez a vezérkar csak a proletariátus forradalmi pártja lehet. A munkásosztály, ha nincs forradalmi pártja, vezérkar nélküli hadsereg.

A párt a proletariátus harci vezérkara.

A párt azonban nem lehet csak *élenjáró* csapat. Egyszersmind az *osztály* csapatának is kell lennie, az osztály részének, melyet léte összes gyökerei szorosan az osztályhoz kapcsolnak. Az élenjáró csapat és a munkásosztály egyéb tömege közti különbség, a párttagság és a pártonkívüliek közti különbség nem tűnhetik el, míg az osztályok el nem tűntek, míg a proletariátus más osztályokból egészítődik ki, míg a munkásosztály a maga egészében nem emelkedhetik fel az élenjáró csapat színvonalára. Ámde a párt megszűnnék párt lenni, ha ez a különbség szakadássá válna, ha a párt önmagába zárkóznék és a pártonkívüli tömegektől elszakadna. A párt nem vezetheti az osztályt, ha nem kapcsolódik össze a pártonkívüli tömegekkel, ha a párt és a pártonkívüli tömegek között nincs összeforrás, ha ezek a tömegek nem fogadják el a párt vezetését, ha a pártnak a tömegeknél nincs erkölcsi és politikai hitele.

Nemrégiben pártunk kétszázezer új munkástagot vett fel. Figyelemreméltó ebben az a körülmény, hogy ezek nem annyira maguktól jöttek a pártba, mint amennyire a többi munkás, a pártonkívüli tömeg küldte őket, mely az új tagok felvételében aktív szerepet játszott; jóváhagyása nélkül új tagot egyáltalán nem vettek fel. Ez a tény arról tanuskodik, hogy a pártonkívüli munkások széles tömegei a mi pártunkat a *saját* pártjuknak, hozzájuk *közelálló*, velük *egy-hús-vér* pártnak tekintik, melynek kiszélesítésében és megerősítésében mélységesen érdekeltek s melynek vezetésére önként rábízzák sorsukat. Aligha kell bizonyítgatni, hogy e megfoghatatlan erkölcsi szálak nélkül, melyek a pártot a pártonkívüli tömegekkel összefűzik, a párt nem lehetne osztályának döntő ereje.

A párt elszakíthatatlanul a munkásosztály része.

„Mi — mondja Lenin — az osztály pártja vagyunk, és ezért *csaknem az egész osztálynak* (háborús időkben, a polgárháború korszakában pedig éppenséggel az egész osztálynak) pártunk vezetése alatt kell cselekednie, mennél szorosabban kell pártunkhoz csatlakoznia, de puszta ábrándozás és ‚uszálypolitika' volna azt hinni, hogy majdnem az egész osztály, vagy az egész osztály képes lesz a kapitalizmuson belül élcsapata, szociáldemokrata pártja tudatosságáig és aktivitásáig felemelkedni. Egyetlen értelmes szociáldemokrata sem kételkedett még abban, hogy a kapitalizmus alatt még a szakszervezet (ez az egyszerűbb, a kevésbbé fejlett rétegek tudatosságához közelebb álló szervezet) sem képes átfogni majdnem az egész, vagy az egész munkásosztályt. Csak magunkat ámítanók, behúnynók szemünket óriási feladataink előtt, szűkebbre vonnók ezeket a feladatokat, ha megfeledkeznénk az élcsapat és az élcsapat felé vonzódó tömegek közötti különbségről, ha megfeledkeznénk az élcsapat állandó kötelességéről, hogy mind szélesebb és szélesebb tömegeket *emeljen fel* erre az élcsapat színvonalra." (Lenin Művei. VI. kót. 205—206. old)*

2. *A párt, mint a munkásosztály szervezett csapata.* A párt nemcsak *élenjáró* csapata a munkásosztálynak. Ha az osztály harcait tényleg vezetni akarja, akkor egyszersmind osztálya *szervezett* csapatának is kell lennie. A párt feladatai a kapitalizmus viszonyai közt rendkívül nagyok és változatosak. A pártnak a proletariátus harcait a belső és külső fejlődés rendkívül nehéz viszonyai között kell vezetnie. Támadásra kell vezetnie a proletariátust, mikor a körülmények offenzívát követelnek, ki kell vonnia a proletariátust az erős ellenfél csapásai alól, mikor a körülmények visszavonulást követelnek, a pártonkívüli szervezetlen munkások milliós tömegeibe bele kell vinnie a harci fegyelem és a tervszerűség szellemét, a szervezettség és a kitartás szellemét. De a párt csak akkor teljesítheti ezt a feladatát, ha a párt maga a fegyelmezettség és szervezettség megtestesülése, ha a párt maga a proletariátus *szervezett* csapata. E nélkül szó sem lehet arról, hogy a párt tényleg vezesse a proletariátus milliós tömegeit.

A párt a munkásosztály szervezett csapata.

Az a gondolat, hogy a párt szervezett egész, pártunk szervezeti szabályainak első pontjában, Lenin ismeretes fogalmazásában van lerögzítve, melv a pártot a szervezetek *összességé*-nek tekinti, a párt tagjait pedig valamely pártszervezet tagjainak. A

* *Lenin* Egy lépés előre, két lépés hátra. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 32—35 sz.) Szikra 1948. 66. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. I. kót. 403. old. — *Szerk.*

mensevikek, akik már 1903-ban kifogásolták ezt a fogalmazást, helyette azt a „rendszert" ajánlották, hogy párttag az legyen, aki a párthoz tartozónak számítja magát; ez a „rendszer" a párttag „címet" kiterjesztette volna minden „tanárra" és „gimnazistára", minden „szimpatizálóra" és „sztrájkolóra", aki a pártot valami módon támogatja, de nem tartozik és nem is akar tartozni egyetlen pártszervezethez sem. Aligha kell bizonyítgatni, hogy ha ez az eredeti „rendszer" megszilárdult volna pártunkban, ez elkerülhetetlenül arra vezetett volna, hogy a pártot tanárok és gimnazisták árasztották volna el és hogy a párt szétfolyó, formátlan, dezorganizált „alakulattá" fajult volna, mely elvész az „együttérzők" tengerében, melynél elmosódik a határvonal párt és osztály között és amely meghiúsítja a pártnak azt a feladatát, hogy a szervezetlen tömegeket az élcsapat színvonalára emelje. Mondani sem kell, hogy ilyen opportunista „rendszer" mellett, pártunk a forradalom folyamán nem lett volna képes betölteni szerepét, mint a munkásosztály szervezett magja.

„Martov elvtárs álláspontja szerint — mondja Lenin — a párt határa teljesen meghatározatlan marad, mert hiszen ‚minden sztrájkoló' megteheti azt, hogy ‚párttagnak nevezi ki magát'. Mi a haszna, ennek az elmosódottságnak? Az ‚elnevezés' széles elterjedtsége. A kára pedig az, hogy beviszi a tömegekbe azt a *dezorganizáló* eszmét, hogy osztály és párt összecserélhető . . ." (Lenin Művei, VI. köt. 211. old.)*

De a párt nemcsak a pártszervezetek *összesége*. A párt egyszersmind ezeknek a szervezeteknek egységes *rendszere*, azok formális egyesítése egyetlen egésszé, a vezetés felsőbb és alsóbb szerveivel, a kisebbségnek a többség alá rendelésével, gyakorlati határozatokkal, melyek a párt minden tagjára kötelezők. E feltétel nélkül a párt nem lehet olyan egységes szervezett egész, mely a munkásosztály harcainak tervszerű és szervezett vezetését megvalósítani képes.

„*Azelőtt* — mondotta Lenin — pártunk nem volt formálisan megszervezett egész, hanem csak egyes csoportok összege és ezért e csoportok között más viszony, mint az eszmei ráhatás, nem is lehetett. *Most* szervezett párt lettünk és ez igenis hatalom létesítését jelenti, azt, hogy az eszmék tekintélye a hatalom tekintélyévé változik át, azt, hogy az alsó pártfórumok alá vannak rendelve a felsőbbeknek." (Ugyanott, 291. old.) **

---

* Lenin. Egy lépés előre, két lépés hátra. Id. kiad. 72. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek I. köt. 409. old. *Szerk.*

** Ugyanott, 177., vagy 507. old.

Az az elv, mely a kisebbséget a többségnek alárendeli, mely követeli, hogy a pártmunkát a központból vezessék, egyes ingatag elemek részéről nem ritkán vált ki támadásokat: „bürokratizmust", „formalizmust" stb. emlegető vádaskodásokat. Aligha kell bizonyítgatni, hogy a pártnak, mint egésznek, tervszerű munkája és a munkásosztály harcának vezetése ez elvek megvalósítása nélkül lehetetlen volna. A leninizmus a szervezeti kérdésben ezeknek az elveknek hajthatatlan megvalósítása. A harcot ez elvek ellen Lenin „orosz nihilizmusnak" és „úri anarchizmusnak" nevezi, mely megérdemli, hogy kinevessük és félretaszítsuk.

„Egy lépés előre" című könyvében Lenin ezekről az ingatag elemekről ezt mondja:

„Ez az úri anarchizmus különösen az orosz nihilisták tulajdonsága. A pártszervezetet szörnyű nagy ‚gyárnak' látja, abban, hogy a rész aláveti magát az egésznek, a kisebbség a többségnek ... ‚jobbágyságot' lát, a központi vezetés alatti munkamegosztás tragikomikus síránkozásra fakasztja afölött, hogy az embereket ‚kerekecskékké és csavarocskákká' változtatják ... a párt szervezeti szabályzatának említésére megvető arcfintorgatással reagál és ... lenézően kijelenti, hogy meglehetnénk minden szervezeti szabályzat nélkül is."

„Azt hisszük, hogy a kiáltozás a hírhedt bürokratizmusról nem egyéb, mint egyszerű leplezése az elégedetlenségnek a központok személyi összetétele miatt ... Bürokrata vagy, mert a kongresszus nem akaratomnak megfelelően, hanem annak ellenére jelölt ki; formalista vagy, mert a kongresszus formális határozataira, nem pedig az én beleegyezésemre támaszkodol; durván mechanikus módon cselekszel, mert a pártkongresszus ‚mechanikus' többségére hivatkozol és nem számolsz azzal a kívánságommal, hogy kooptáljanak; önkényuralkodó vagy, mert nem akarod a hatalmat a régi, jól összemelegedett társaság* kezébe adni ..." (Lenin Művei. VI. köt. 310. és 287. old.)**

3. *A párt, mint a proletariátus osztályszervezetének legmagasabb formája.* A párt a munkásosztály szervezett csapata. De a párt a munkásosztálynak nem egyetlen szervezete. A proletariátusnak még egész sor más szervezete is van, melyek nélkül sikeres harcot a tőke ellen nem vívhat: szakszervezetek, szövetke-

* Axelrodék, Martovék, Potrészovék és társaik „társaságáról" van szó, mely nem rendelte magát alá a II. pártkongresszus határozatainak és Lenint „bürokratizmussal" vádolta — *I Szt.*

** *Lenin* Egy lépés előre, két lépés hátra. Id. kiad. 202—203. és 173. old., vagy. *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 230 és 203. old. — *Szerk.*

zetek, gyári üzemi szervezetek, parlamenti frakciók, a nők pártonkívüli egyesülései, sajtó, kultúrszervezetek és oktatási szervezetek, ifjúsági szövetségek, forradalmi harci szervezetek (nyilt forradalmi akciók idején), a küldöttek szovjetjei, mint a szervezés állami formája (ha a proletariátus hatalmon van) stb. Ezeknek a szervezeteknek igen nagy többsége pártonkívüli s csak egyrészük kapcsolódik közvetlenül a párthoz, vagy alkotja annak valamely elágazását. Mindezekre a szervezetekre a munkásosztálynak bizonyos körülmények között feltétlenül szüksége van, mert nélkülük lehetetlen a proletariátus osztálypozícióit a harc különböző szféráiban megszilárdítani, mert nélkülük lehetetlen megacélozni a proletariátust, mint azt az erőt, mely arra hivatott, hogy a burzsoá rendet a szocialista renddel felváltsa. De ha ilyen sok a szervezet, hogyan lehet az egységes vezetést megvalósítani? Mi a biztosítéka annak, hogy a szervezetek ilyen sokasága nem visz összevisszaságot a vezetésbe? Azt mondhatná valaki, hogy e szervezetek között mindegyik a maga elkülönített területén végzi munkáját és ennek folytán egyik a másikat nem zavarhatja. Ez, természetesen, igaz De az is igaz, hogy mindezen szervezeteknek egy irányban kell dolgozniok, mert hiszen *egy* osztályt szolgálnak, a proletariátus osztályát. Kérdés: ki szabja meg azt a vonalat, azt az általános irányt, melynek alapján mindezeknek a szervezeteknek munkájukat végezniök kell? Hol van az a központi szervezet, mely nemcsak kidolgozni képes ezt az általános vonalat, minthogy a szükséges tapasztalatokkal rendelkezik, hanem ezenfelül — mert megfelelő tekintélye is van — mindezeket a szervezeteket rá is tudja bírni, hogy ezt az irányvonalat keresztülvigyék, hogy így elérjük a vezetés egységét és kizárjuk a fennakadás lehetőségét?

Ilyen szervezet a proletariátus pártja.

A pártnak megvan mindene, ami ehhez kell. Először azért, mert a párt gyüjtőpontja a munkásosztály legjobb elemeinek, akiknek a proletariátus pártonkívüli szervezeteivel közvetlen kapcsolatuk van és akik igen gyakran vezetik ezeket a szervezeteket; másodszor, mert a párt mint a munkásosztály legjobbjainak gyüjtőhelye, a legjobb iskola arra, hogy a munkásosztálynak olyan vezetőit képezze ki, akik osztályuk szervezetének minden formáját vezetni tudják; harmadszor, mert a párt, mint a munkásosztály vezetőinek legjobb iskolája, tapasztaltságánál és tekintélyénél fogva az egyetlen szervezet, mely a proletariátus harcának vezetését központosítani tudja és ilymódon a munkásosztály valamennyi és mindennemű pártonkívüli szervezetét azokká a kisegítő szervekké és transzmissziós szíjakká változtatja, melyek a pártot az osztállyal kötik össze.

A párt a proletariátus osztályszervezetének legmagasabb formája.

Ez persze nem jelenti azt, hogy a pártonkívüli szervezeteket, szakszervezeteket, szövetkezeteket stb., formálisan a párt vezetésének kell alárendelni. Csak arról van szó, hogy a pártnak ezekhez a szervezetekhez tartozó tagjai, mint kétségkívül befolyással rendelkező emberek, a meggyőzés minden eszközével igyekezzenek elérni, hogy a pártonkívüli szervezetek munkájukban közeledjenek a proletariátus pártjához és önként elfogadják politikai vezetését.

Ezért mondja Lenin, hogy a párt „a proletárok osztályegyesülésének *legmagasabb* formája", melynek politikai vezetését a proletariátus szervezeteinek összes egyéb formáira is ki kell terjeszteni. (Lenin Művei. XXV. köt. 194. old.)*

Ezért teljesen összeegyeztethetetlen a leninizmus elméletével és gyakorlatával a pártonkívüli szervezetek „függetlenségének" és „semlegességének" opportunista elmélete, amely, csak *független* parlamenti politikusokat és a párttól *elszakadt* publicistákat, *korlátolt* szakszervezeti embereket és *elkispolgáriasodott* szövetkezeti hivatalnokokat termel ki.

4. *A párt, mint a proletariátus diktatúrájának eszköze.* A párt a proletariátus szervezetének legmagasabb formája. A párt a proletárok osztályán belül és ennek az osztálynak a szervezetei között a legfontosabb vezető tényező. De ebből egyáltalán nem következik az, hogy a pártot öncélnak, önmagáért való erőnek lehetne tekinteni. A párt nemcsak a proletariátus osztályegyesülésének legmagasabb formája, hanem egyben *eszköz* is a proletariátus kezében a diktatúra kiharcolására, mikor még nem vívtuk ki, s a diktatúra megszilárdítására és kiépítésére, mikor már kivívtuk. A párt nem emelkedhetett volna jelentőségében olyan magasra és nem szárnyalhatta volna túl a proletariátus szervezetének valamennyi többi formáját, ha a proletariátus nem állott volna a hatalom kérdése előtt, ha az imperializmus viszonyai, a háború elkerülhetetlensége, a krízis nem követelték volna meg a proletariátus minden erejének egy pontra való koncentrálását, a forradalmi mozgalom összes szálainak összpontosítását egy helyre azért, hogy megdöntsük a burzsoáziát, hogy kivívjuk a proletariátus diktatúráját. A proletariátusnak a párt, mindenekelőtt mint harci vezérkar kell, amely feltétlenül szükséges a hatalom sikeres megragadásához. Aligha kell bizonyítgatni, hogy párt nélkül, mely a proletariátus tömegszervezeteit maga köré gyüjteni és a harc során az egész mozgalmat központosítani ké-

* *Lenin* „Baloldaliság" — a kommunizmus gyermekbetegsége. Id. kiad. 37. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 706. old. — *Szerk.*

pes, a proletariátus Oroszországban nem valósíthatta volna meg forradalmi diktatúráját.

De a párt a proletariátusnak nemcsak a diktatúra kiharcolására kell, még jobban szüksége van rá azért, hogy a diktatúrát a szocializmus teljes győzelme érdekében megtartsa, megszilárdítsa és kiszélesítse.

„Ma már bizonyára majdnem mindenki látja — mondja Lenin —, hogy a bolsevikok nemhogy két és fél évig, de két és fél hónapig sem tarthatták volna magukat a hatalmon, ha pártunkban nem lett volna a legszigorúbb fegyelem, valóságos vasfegyelem, ha a párt nem élvezte volna a munkásosztály egész tömegének legteljesebb és legodaadóbb támogatását, vagyis mindazoknak a támogatását, akik a munkásosztály gondolkodó, tisztességes, önfeláldozó, befolyásos, az elmaradt rétegeket vezetni vagy magukkal ragadni képes elemei." (Lenin Művei. XXV. köt. 173. old.)*

De mit jelent a diktatúra „megtartása" és „kiszélesítése"? Ez azt jelenti, hogy a proletárok milliós tömegeibe bele kell vinni a fegyelem és szervezettség szellemét; ez azt jelenti, hogy a proletártömegek között védőgátat és bástyát kell emelni a kispolgári ösztönösség és kispolgári szokások romboló befolyása ellen; ez azt jelenti, hogy erősíteni kell a proletárok szervező munkáját, mellyel a kispolgári rétegeket átgyúrják és megnevelik; ez azt jelenti, hogy segítséget kell nyujtani a proletártömegeknek ahhoz, hogy magukat oly erővé neveljék ki, mely meg tudja semmisíteni az osztályokat és előkészíti a szocialista termelés megszervezésének feltételeit. Mindezt azonban lehetetlen elvégezni a párt nélkül, mely éppen tömörsége és fegyelmezettsége révén erős.

„A proletariátus diktatúrája — mondja Lenin — szívós harc, véres és vértelen, erőszakos és békés, katonai és gazdasági, pedagógiai és adminisztrációs harc a régi társadalom erői és hagyományai ellen. Milliók és tízmilliók szokásainak ereje — a legszörnyűbb erő. Párt nélkül, amely vaskemény és edzett a harcban, párt nélkül, mely az osztály összes becsületes elemeinek bizalmát bírja, párt nélkül, amely figyelemmel tudja kísérni a tömegek hangulatát és tud arra befolyást gyakorolni, ilyen harcot sikeresen vívni lehetetlen." (Lenin Művei. XXV. köt. 190. old.)**

---

* *Lenin*, „Baloldaliság" — a kommunizmus gyermekbetegsége. Id. kiad. 7—8. old., vagy: *Lenin*. Válogatott művek. 2. köt. 680. old. — *Szerk.*

** Ugyanott, 30. old., vagy: 700. old.

A pártra a proletariátusnak *azért* van szüksége, hogy a diktatúrát kiharcolja és megtartsa. A párt a proletariátus diktatúrájának eszköze.

Ebből azonban az következik, hogy az osztályok eltűnésével, a proletariátus diktatúrájának elhalásával, a pártnak is el kell halnia.

5. *A párt, mint az akarat egysége, mellyel összeegyeztethetetlen frakciók létezése.* A proletariátus diktatúrájának kivívása és megtartása lehetetlen párt nélkül, mely éppen tömörsége és vasfegyelme folytán erős. Vasfegyelem azonban elképzelhetetlen a pártban az akarat egysége nélkül, a párt összes tagjainak teljes és feltétlen cselekvésbeli egysége nélkül. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy ezzel a párton belül ki van zárva a vélemények harcának lehetősége. Ellenkezőleg, a vasfegyelem nemcsak nem zárja ki, hanem feltételezi a kritikát és a vélemények harcát a párton belül. Mégkevésbbé jelenti ez azt, hogy a fegyelemnek „vaknak" kell lennie. Ellenkezőleg. A vasfegyelem nemcsak nem zárja ki, hanem feltételezi az alárendelés tudatosságát és önkéntességét, mert csak a tudatos fegyelem lehet igazi vasfegyelem. De amikor a vélemények harca már befejeződött, amikor a kritika ki van merítve és a határozatot elfogadták, a párt összes tagjainak akarat- és cselekvésbeli egysége az az elengedhetetlenül szükséges feltétel, ami nélkül nem képzelhető el sem egységes párt, sem vasfegyelem a pártban.

„A polgárháború kiéleződésének jelenlegi korszakában — mondja Lenin — a kommunista párt csak abban az esetben tudja kötelességét teljesíteni, ha a legnagyobb centralizmus alapján szervezzük, ha a katonai fegyelemmel határos vasfegyelem fog uralkodni benne és ha a párt központja hatalommal és tekintéllyel bíró szerv lesz, melynek széles a jogköre s amely a párt tagjainak általános bizalmát élvezi." (Lenin Művei. XXV. köt. 282—283. old.)

Így áll a dolog a pártonbelüli fegyelemmel a diktatúra kivívását megelőző viszonyok között.

Ugyanez áll a pártonbelüli fegyelemre, de még fokozottabb mértékben, a diktatúra kiharcolása után.

„Aki csak valamelyest is gyengíti — mondja Lenin — a proletariátus pártjának vasfegyelmét (különösen a proletariátus diktatúrája idején), az ténylegesen a burzsoáziának segít a proletariátus ellen." (Lenin Művei. XXV. köt. 190. old.)*

De ebből az következik, hogy frakciók fennállása nem fér össze sem a párt egységével, sem a párt vasfegyelmével. Aligha

* *Lenin.* „Baloldaliság" — a kommunizmus gyermekbetegsége. Id. kiad. 31. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 701. old. — *Szerk.*

kell bizonyítgatni, hogy a frakciók odavezetnek, hogy a pártnak több központja van; ha több központ van, ez azt jelenti, hogy a pártnak nincs közös központja, hogy szétbomlik az akarategység, gyengül és züllik a fegyelem, gyengül és züllik a diktatúra. Magától értetődik, hogy a II. Internacionále pártjai, melyek a proletariátus diktatúrája ellen harcolnak és a proletárokat hatalomra vinni nem akarják, megengedhetik maguknak a frakciók szabadságának liberalizmusát, mert vasfegyelemre egyáltalán nincsen szükségük. De a Kommunista Internacionále pártjai, melyeknek munkáját a proletárdiktatúra kivívásának és megszilárdításának feladata szabja meg, nem mehetnek bele sem a „liberalizmusba", sem a frakciók szabadságába.

A párt az akarat egysége, mely kizárja a frakciózást és a pártonbelüli hatalom minden szétaprózását.

Innen ered Leninnek az a megállapítása, hogy „a frakciózás veszedelmes a pártegység és a proletár élcsapat akarategységének megvalósítása szempontjából, ami alapfeltétele a proletárdiktatúra sikerének". Ezt a megállapítást rögzítette le pártunk X. kongresszusának „A pártegységről" szóló külön határozata.

Innen ered Leninnek az a követelése, hogy „minden frakciózást teljesen meg kell szüntetni" és hogy „kivétel nélkül, haladéktalanul fel kell oszlatni minden csoportot, bármiféle platform alapján alakult is", „a pártból való feltétlen és azonnali kizárás" terhe alatt. (L. „A pártegységről" szóló határozatot.)*

6. *A párt erősödik azáltal, hogy megtisztítja magát az opportunista elemektől.* A párton belüli frakciózás forrásai a párt opportunista elemei. A proletariátus nem zárt osztály. Szüntelenül ömlenek bele a parasztság, a kispolgárság, az értelmiség soraiból származó elemek, melyeket a kapitalizmus fejlődése proletarizált. Ezzel egyidejűleg megy végbe a proletariátus legfelsőbb rétegeinek elfajulási folyamata, főként olyan szakszervezeti és parlamenti elemeké, melyeket a burzsoázia gyarmati extraprofitjából hízlal. „Az elpolgárosodott munkásoknak vagy a ‚munkásarisztokráciának' ez a rétege — mondotta Lenin —, amely életmódja, keresetének nagysága, egész világnézete szerint teljesen kispolgári, alkotja a II. Internacionále főtámaszát, napjainkban pedig a *burzsoázia* legfőbb *szociális* (nem katonai) *támaszát*. Mert ezek az elemek a *burzsoázia* tényleges *ügynökei* a *munkásmozgalmon belül*, a kapitalisták osztályának munkás ügyvivői ... a reformizmus és a sovinizmus igazi közvetítői." (Lenin Művei. XIX. köt. 77. old.)**

---

* *Lenin.* Az OKP X. kongresszusának határozata a pártegységről. (Eredeti tervezet.) Lásd *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 813—816. old. — *Szerk.*

** *Lenin.* Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka. Id. kiad. 11—12. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 919—920. old. — *Szerk.*

Mindezek a kispolgári csoportok valami módon behatolnak a pártba, beviszik oda az ingadozás és opportunizmus szellemét, a züllés és bizonytalanság szellemét. Főképpen ők a frakciózás és széthullás forrásai, a dezorganizáció és a pártonbelüli aknamunka forrásai. Harcolni az imperializmus ellen, amikor hátunkban ilyen „szövetségesek" vannak, azt jelenti, hogy kétfelől lőnek ránk, a frontról is, hátulról is. Ezért a könyörtelen harc az ilyen elemek ellen, kikergetésük a pártból: az imperializmus elleni sikeres harc előfeltétele.

Az az elmélet, amely szerint az opportunista elemeket pártonbelüli eszmei harccal kell „legyűrni", amely szerint ezekkel az elemekkel *egy* párt keretében kell „megbirkózni": rothadt és veszélyes elmélet, mely a pártot bénulással és krónikus sorvadással fenyegeti, a pártot az opportunizmusnak kiszolgáltatja, a proletariátust forradalmi párt nélkül hagyja, a proletariátust megfosztja legfontosabb fegyverétől az imperializmus elleni harcban. Pártunk nem törhetett volna utat magának, nem ragadhatta volna meg a hatalmat és nem szervezhette volna meg a proletárdiktatúrát, nem kerülhetett volna ki győztesként a polgárháborúból, ha soraiban Martovok és Danok, Potrészovok és Axelrodok lettek volna. Ha pártunknak sikerült a maga belső egységét és sorainak soha nem látott tömörségét megteremtenie, ez mindenekelőtt annak köszönhető, hogy idejében meg tudta tisztítani magát az opportunizmus szennyétől, ki tudta űzni soraiból a likvidátorokat, mensevikeket. A proletárpártok fejlődésének és megerősödésének útja: a pártnak az opportunistáktól és reformistáktól, szociál-imperialistáktól és szociál-soviniszták-tól, szociál-patrióták-tól és szociál-pacifistáktól való megtisztításán keresztül vezet.

A párt azzal erősödik, hogy megtisztítja magát az opportunista elemektől.

„*Nem lehet* győzni a proletárforradalomban — mondja Lenin —, *nem lehet* a proletárforradalmat megvédelmezni, ha soraiban reformisták, mensevikek vannak. Ez elvi szempontból teljesen világos. Szemléltető módon erősítik meg ugyanezt az Oroszországban és Magyarországon szerzett tapasztalatok ... Oroszországban *sokszor* voltunk olyan nehéz helyzetben, hogy a szovjetrendszer *egész biztosan* megbukott volna, ha a mensevikek, reformisták, kispolgári demokraták pártunkban megmaradtak volna ... Olaszországban, mint általában elismerik, arrafelé haladunk, hogy a proletariátus megvívja döntő csatáit a burzsoáziával az államhatalomért. Ilyen helyzetben nemcsak a mensevikeket, reformistákat, turatistákat* kell a pártból feltétlenül eltávolítani,

* Turati, Filippo (1857—1932) — olasz szélsőjobboldali szocialista.

hanem az is hasznosnak bizonyulhat, hogy még kitűnő kommunistákat is eltávolítanak az összes felelős állásokból, ha megvan bennük a hajlandóság arra, hogy meginogjanak és átinogjanak a reformistákkal való „egység" oldalára... A forradalom előestéjén és a győzelemért vívott legelkeseredettebb harc pillanatában a párton belül a legcsekélyebb ingadozás is *mindent tönkretehet*, elbuktathatja a forradalmat, kiragadhatja a hatalmat a proletariátus kezéből, mert ez a hatalom még nem szilárd, a ránehezedő nyomás még túlságosan erős. — Ha az ingadozó vezérek ilyenkor félrevonulnak, ez nem gyengíti, hanem erősíti a pártot, a munkásmozgalmat, a forradalmat." (Lenin Művei. XXV. köt. 462—464. old.)

A PÁRT ÉS A MUNKÁSOSZTÁLY A PROLETÁRDIKTATÚRA RENDSZERÉBEN

(Sztálin elvtárs „A leninizmus kérdéseihez" című művének V. fejezete[1])

1926

Fentebb a proletárdiktatúráról történelmi kikerülhetetlensége szempontjából beszéltem, osztálytartalma szempontjából, állam-természete szempontjából, s végül egy egész történelmi szakasz folyamán teljesítendő romboló és alkotó feladatai szempontjából. Ezt a szakaszt a kapitalizmusból a szocializmusba vezető átmeneti szakasznak nevezik.

Most a proletárdiktatúráról a diktatúra felépítése szempontjából, a diktatúra „mechanizmusa" szempontjából: ama „hajtószíjak", „emelők" és azon „irányítóerő" szerepének és jelentőségének szempontjából kell beszélnünk, melyek összessége (Lenin kifejezésével) a „proletárdiktatúra rendszerét" teszi s melyek segítségével a proletárdiktatúra mindennapos munkája folyik.

A proletárdiktatúra rendszerének minő „hajtószíjai", vagy „emlői" ezek? Miféle „irányítóerő" ez? Mire kellenek ezek?

Az emelők vagy hajtószíjak: a proletárdiktatúra ama tömegszervezetei, melyek segítsége nélkül a diktatúra megvalósítása lehetetlen.

Az irányító erő: a proletariátus vezető osztaga, a proletariátus élcsapata, mely a proletárdiktatúra legfőbb vezető ereje.

---

[1] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 150—171. old., vagy: *Sztálin.* A leninizmus kérdéseihez. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 39. sz.) Szikra 1949. 26—51. old.

Ezek a hajtószíjak, emelők és ez az irányító erő a proletariátusnak azért kellenek, mert nélkülük a győzelemért vívott harcában fegyvertelen hadseregként állna a szervezett és felfegyverzett tőkével szemben. Ezek a szervezetek a proletariátusnak azért kellenek, mert nélkülük múlhatatlanul vereséget szenvedne a burzsoázia megdöntéséért vívott harcában, saját hatalma megszilárdításáért vívott harcában, a szocializmus építéséért vívott harcában. E szervezetek rendszeres segítsége és az élcsapat irányító ereje azért kell, mert e feltételek nélkül lehetetlen a proletariátusnak csak némileg is tartós és erős diktatúrája.

Miféle szervezetek ezek?

Először: a munkások *szakszervezetei*, elágazásaikkal a központban és vidéken, számos termelési, kulturális, nevelő és egyéb szervezet formájában. Ezek valamennyi szakma munkásait egyesítik. A szakszervezet nem pártjellegű szervezet. A szakszervezeteket a nálunk uralkodó munkásosztály összességét magában foglaló szervezetnek lehet nevezni. A szakszervezet — a kommunizmus iskolája. A szakszervezetek kiválasztják soraikból a legjobb elemeket a kormányzás valamennyi területén végzendő vezető munkára. A munkásosztályon belül létrehozzák a kapcsolatot a haladó és az elmaradt rétegek között. Összekötik a munkástömegeket a munkásosztály élőhadával.

Másodszor: a *szovjetek*, számos elágazásukkal a központban és a vidéken, közigazgatási, gazdasági, katonai, kulturális és egyéb állami szervezetek formájában, hozzáadva még a dolgozók önként létrehozott tömegegyesületeinek számtalan sokaságát, mely ezeket az állami szervezeteket körülveszi s őket a lakossággal egyesíti. A szovjetek a város és a falu összes dolgozóinak tömegszervezetei. A szovjetek nem pártjellegű szervezet. A szovjetek — a proletariátus diktatúrájának közvetlen kifejezése. A szovjeteken megy keresztül minden néven nevezendő intézkedés, mely a diktatúra megerősítését és a szocializmus építését célozza. A szovjeteken keresztül valósul meg a parasztság állami vezetése a proletariátus által. A szovjetek egyesítik a dolgozók milliós tömegeit a proletariátus élcsapatával.

Harmadszor: a mindenféle *szövetkezet* minden elágazásával. Ez a dolgozók tömegszervezete, nem pártjellegű szervezet; ez a dolgozókat mindenekelőtt mint fogyasztókat, s az idők folyamán mint termelőket is egyesíti (mezőgazdasági szövetkezet). Különös jelentőségre tesz szert a proletárdiktatúra megszilárdulása után, a széleskörű építőmunka időszakában. Megkönnyíti a proletariátus élcsapatának kapcsolatát a parasztság tömegeivel és megteremti a lehetőségét annak, hogy a parasztságot bevonjuk a szocialista építőmunka folyamatába.

Negyedszer: az *ifjúsági szövetség*. Ez a munkás- és parasztifjúság tömegszervezete, nem pártjellegű szervezet, de a párthoz

csatlakozó szervezet. Feladata, hogy segítse a pártot az ifjú nemzedék szocialista szellemű nevelésében. Fiatal tartalékokat ad a proletariátus valamennyi többi tömegszervezete számára, a kormányzás minden ágában. Az ifjúsági szövetség különös jelentőségre tett szert a proletárdiktatúra megszilárdulása után, a proletariátus széleskörű kulturális és nevelő munkájának időszakában.

Végül a proletariátus *pártja*, élcsapata. Ereje abban rejlik, hogy magába gyüjti a proletariátus legjobbjait, minden tömegszervezetéből. Rendeltetése, hogy kivétel nélkül valamennyi proletár tömegszervezet munkáját *egyesítse* és működésüket egy cél felé *irányítsa*, a proletariátus felszabadításának célja felé. És ezeket a szervezeteket egy cél felé egyesíteni és irányítani feltétlenül szükséges, mert enélkül lehetetlen a proletariátus harcának egysége, mert enélkül lehetlen a proletártömegek vezetése a hatalomért vívott harcukban, a szocializmus felépítéséért vívott harcukban. De egyesíteni és irányítani a proletariátus tömegszervezeteinek munkáját csak a proletariátus élcsapata, pártja tudja. Csak a proletariátus pártja, a kommunisták pártja képes arra, hogy a proletárdiktatúra rendszerében a fő vezetőnek ezt a szerepét játszhassa.

Miért?

„Először azért, mert a párt gyüjtőpontja a munkásosztály legjobb elemeinek, akiknek a proletariátus pártonkívüli szervezeteivel közvetlen kapcsolatuk van és akik igen gyakran vezetik ezeket a szervezeteket; másodszor, mert a párt, mint a munkásosztály legjobbjainak gyüjtőhelye, a legjobb iskola arra, hogy a munkásosztálynak olyan vezetőit képezze ki, akik osztályuk szervezeteinek minden formáját vezetni tudják; harmadszor, mert a párt, mint a munkásosztály vezetőinek legjobb iskolája, tapasztaltságánál és tekintélyénél fogva az egyetlen szervezet, mely a proletariátus harcának vezetését központosítani tudja és ilymódon a munkásosztály valamennyi és mindennemű pártonkívüli szervezetét azokká a kiszolgáló szervekké és hajtószíjakká változtatja, melyek a pártot az osztállyal kötik össze." (Lásd: „A leninizmus alapjairól").*

A párt a proletárdiktatúra rendszerében a fő vezető erő.

„A párt a proletariátus osztály-egyesülésének legmagasabb formája" *(Lenin)*.

Tehát: a *szakszervezetek*, mint a proletariátus tömegszervezete, amely a pártot mindenekelőtt a termelés vonalán, az osztállyal köti össze; a *szovjetek*, mint a dolgozók tömegszervezete, mely a pártot, mindenekelőtt az állam vonalán, a dolgozókkal

* Lásd e kötetben 40. old. — *Szerk.*

köti össze; a *szövetkezet,* mint főképpen a parasztság tömegszervezete, mely a pártot a parasztmegekkel, mindenekelőtt gazdasági vonalon, a parasztságnak a szocialista építőmunkába való bevonása vonalán köti össze; az *ifjúsági szövetség,* mint a munkás- és parasztifjúság tömegszervezete, melynek az a hivatása, hogy a proletariátus élcsapatának megkönnyítse az új nemzedék szocialista nevelését és fiatal tartalékok kiképzését; s végül a *párt,* mint a proletárdiktatúra rendszerének fő irányító ereje, amely hivatott mind e tömegszervezeteket vezetni: — ilyen általában véve a diktatúra „mechanizmusának", a „proletárdiktatúra rendszerének" képe.

Párt nélkül, mint fő vezető erő nélkül, lehetetlen a proletariátusnak csak némileg is tartós és szilárd diktatúrája.

Ekként, Lenin szavaival szólva, „nagyjában formálisan nem kommunista, hajlékony és aránylag széleskörű és roppant hatalmas proletár apparátus jön létre, amelynek révén a párt szorosan *kapcsolódik* az *osztályhoz* és a *tömeghez* és amelynek révén, a párt vezetésével, megvalósul az *osztály diktatúrája*" (Lenin Művei. XXV. köt. 192. old.)*.

Ez persze, nem azt jelenti, hogy a pártnak helyettesíteni kell és lehet a szakszervezeteket, a szovjeteket és a többi tömegszervezetet. A párt valósítja meg a proletariátus diktatúráját. De nem közvetlenül, hanem a szakszervezetek segítségével, a szovjetek és elágazásaik révén. E „hajtószíjak" nélkül csak némileg is szilárd diktatúra lehetetlen volna.

> „Nem lehet — mondja Lenin — megvalósítani a diktatúrát néhány ‚hajtószíj' nélkül, mely az élcsapattól az élenjáró osztály tömegéhez, ettől a dolgozók tömegéhez vezet" (Lenin Művei. XXVI. köt. 65. old.)
>
> „A párt, úgyszólván, magába gyűjti a proletariátus élcsapatát s ez az élcsapat valósítja meg a proletariátus diktatúráját. S ha nincs olyan alap, mint a szakszervezetek, nem lehet megvalósítani a diktatúrát, nem lehet gyakorolni az állami funkciókat. Ezeket viszont egy sor új típusú külön intézmény *révén***, nevezetesen a szovjet-apparátuson *keresztül*** kell megvalósítani" (Lenin Művei. XXVI. köt. 64. old.).

A párt vezetőszerepének legfőbb kifejezése, például nálunk, a Szovjetunióban, a proletárdiktatúra országában, az a tény, hogy szovjetszervezeteink és más tömegszervezeteink egyetlen fontos politikai vagy szervezeti kérdést sem döntenek el a párt vezető utasítása nélkül. *Ebben az értelemben* azt lehetne mondani, hogy a proletariátus diktatúrája *lényegében* élcsapatának „diktatúrája",

---

* *Lenin:* „Baloldaliság" — a kommunizmus gyermekbetegsége. Id. kiad. 34. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 704. old. — *Szerk.*

** Az én kiemelésem. — *I. Szt.*

pártjának, mint a proletariátus fő vezető erejének „diktatúrája", Lenin erről ezt mondta a Kommunista Internacionále II. kongresszusán:

„Tanner azt mondja, hogy a proletárdiktatúra mellett van, de a proletárdiktatúrát nem egészen úgy képzeli el, mint ahogy mi elképzeljük. Azt mondja, hogy mi a proletariátus diktatúráján *lényegében** a proletariátus szervezett és öntudatos kisebbségének diktatúráját értjük.

S valóban, a kapitalizmus korszakában, mikor a munkástömegek a szakadatlan kizsákmányolás miatt nem fejleszthetik ki emberi képességeiket, a munkásság politikai pártjaira éppen az jellemző, hogy osztályuknak csak kisebbségét fogják össze. A politikai párt az osztálynak csak kisebbségét egyesítheti, éppúgy, ahogy az igazán öntudatos munkások minden kapitalista társadalomban az összes munkásoknak csak kisebbségét teszik ki. Ezért kénytelenek vagyunk elismerni, hogy csupán ez az öntudatos kisebbség vezetheti a széles munkástömegeket és viheti őket magával. S ha Tanner elvtárs azt mondja, hogy ő ellensége ugyan a pártnak, de egyszersmind amellett van, hogy a legjobban szervezett és legforradalmibb munkások kisebbsége mutasson utat az egész proletariátusnak, akkor én azt mondom, hogy valójában nincs különbség közöttünk" (Lenin Művei. XXV. köt. 347. old.).

De jelenti-e ez azt, hogy a proletariátus diktatúrája és a párt vezető szerepe (a párt „diktatúrája") közé *egyenlőségi jelet* lehet tenni, hogy az egyiket *azonosítani* lehet a másikkal, hogy az egyiket föl lehet *cserélni* a másikkal? Persze, hogy nem jelenti. Persze, hogy nem lehet. Így például Szórin azt mondja, hogy *„a proletariátus diktatúrája: pártunk diktatúrája"*. Ez a tétel, mint látjuk, azonosítja a „párt diktatúráját" a proletariátus diktatúrájával. Lehet-e a leninizmus alapján megmaradni és ezt az azonosítást helyesnek tartani? Nem, nem lehet. Éspedig azért nem, mert:

Először: Lenin a Kommunista Internacionále II. kongresszusán mondott fentebb idézett beszédében egyáltalán nem azonosítja a párt vezető szerepét a proletariátus diktatúrájával. Csak azt mondja, hogy „csupán az öntudatos kisebbség (azaz a párt — *I. Szt.)* vezetheti a széles munkástömegeket és viheti őket magával", hogy *éppen ebben az értelemben* „mi a proletariátus diktatúráján *lényegében** a proletariátus szervezett és öntudatos kisebbségének diktatúráját értjük". Ha azt mondjuk „lényegében", ezzel nem mondtuk, hogy „teljesen". Gyakran mondjuk, hogy a nemzetiségi kérdés lényegében parasztkérdés. S ez teljesen helyes. De

* Az én kiemelésem. — *I. Szt.*

ez még nem jelenti, hogy a nemzetiségi kérdés fedi a parasztkérdést, hogy a parasztkérdés terjedelme akkora, mint a nemzetiségi kérdésé, hogy a parasztkérdés azonos a nemzetiségi kérdéssel. Nem kell bizonyítgatni, hogy a nemzeti kérdés, terjedelmére nézve, szélesebb és gazdagabb a parasztkérdésnél. Ugyanezt kell mondani, ennek megfelelően, a párt vezető szerepéről és a proletariátus diktatúrájáról. Ha a párt viszi is keresztül a proletariátus diktatúráját, s ha, ebben az értelemben, a proletariátus diktatúrája *lényegében* pártjának „diktatúrája", akkor ez még nem jelenti azt, hogy a „párt diktatúrája" (vezető szerepe) *azonos* a proletariátus diktatúrájával, hogy az egyik *ugyanolyan* terjedelmű, mint a másik. Nem kell bizonyítgatni, hogy a proletariátus diktatúrája terjedelmére szélesebb és gazdagabb, mint a párt vezető szerepe. A párt viszi keresztül a proletariátus diktatúráját, de a *proletariátus* diktatúráját viszi keresztül és nem valami másmilyent. Aki a párt vezető szerepét azonosítja a proletariátus diktatúrájával, az a proletariátus diktatúrája helyébe a párt „diktatúráját" teszi.

Másodszor. A proletariátus tömegszervezeteinek egyetlen fontos döntése sem jön létre a párt vezető utasítása nélkül. Ez teljesen helyes. De jelenti-e ez azt, hogy a párt vezető utasításai *kimerítik* a proletárdiktatúra fogalmát? Jelenti-e ez azt, hogy eszerint a párt vezető utasításait azonosítani lehet a proletariátus diktatúrájával? Persze, hogy nem jelenti. A proletárdiktatúra alkotórészei: a párt vezető utasításai, plusz ez utasítások végrehajtása a proletár tömegszervezetek által, plusz megvalósításuk a lakosság részéről. Mint látjuk, itt az átmenetek és közbenső fokok egész sorával van dolgunk, melyek a proletárdiktatúrának távolról sem lényegtelen mozzanatai. A párt vezető utasításai és megvalósításuk közt tehát a vezetettek akarata és cselekvése van, az osztály akarata és cselekvése, készsége (vagy vonakodása) ez utasítások támogatására, képessége (vagy képtelensége) ez utasítások megvalósítására olymódon, ahogy azt a helyzet megköveteli. Aligha kell bizonyítgatni, hogy a pártnak, amely vállalta a vezetést, okvetlenül számolnia kell a vezetettek akaratával, helyzetével, öntudatuk színvonalával, nem lehet figyelmen kívül hagynia osztálya akaratát, állapotát és öntudata színvonalát. Ezért az, aki a párt vezetőszerepét azonosítja a proletariátus diktatúrájával, az az osztály akarata és cselekvése helyébe a párt utasításait teszi.

Harmadszor. „A proletárdiktatúra — mondja Lenin — a győztes és a politikai hatalmat saját kezébe vevő proletariátus osztályharca" (Lenin Művei XXIV. köt. 311. old.). Miben fejeződhetik ki ez az *osztályharc?* Kifejeződhetik a proletariátusnak a megdöntött burzsoázia kirohanása ellen, vagy a külföldi burzsoázia intervenciója ellen irányuló fegyveres akcióiban. Kifejeződhetik a polgárháborúban, ha a proletárhatalom még nem szi-

lárdult meg. Kifejeződhetik a proletariátus széleskörű, a nagy tömegeket bevonó szervező és építő munkájában, ha a hatalom már megszilárdult. Mindezekben az esetekben a cselekvő személy a proletariátus mint *osztály*. Sohasem fordult elő, hogy mindezeket az akciókat a párt, pusztán a párt hajtotta végre, kizárólag a saját erejével, az osztály támogatása nélkül. A párt rendszerint csak vezeti ezeket az akciókat s annyiban vezeti, amennyiben mögötte van az osztály támogatása. Mert a párt nem pótolhatja, nem helyettesítheti az osztályt. Mert a párt, ha mégolyan fontos vezetőszerepe van is, mégisesak *része* az osztálynak. Ezért, aki a párt vezetőszerepét a proletariátus diktatúrájával azonosítja, az az osztályt felcseréli a párttal.

Negyedszer. A párt megvalósítja a proletariátus diktatúráját. „A párt a proletariátusnak közvetlenül kormányzó élcsapata, a proletariátus vezetője" *(Lenin)*. Ebben az értelemben a párt *veszi kezébe* a hatalmat, a párt *kormányozza az országot*. De ez még nem jelenti azt, hogy a párt az államhatalom megkerülésével, az államhatalom nélkül valósítja meg a proletárdiktatúrát, hogy a párt a Szovjetek megkerülésével, s nem a Szovjeteken keresztül kormányozza az országot. Ez még nem jelenti azt. hogy a párt azonosítható a Szovjetekkel, az államhatalommal. A párt a hatalom magva. De a párt nem az államhatalom és nem azonosítható azzal. „Mint kormányzó pártnak — mondja Lenin — feltétlenül össze kell olvasztanunk a párt ‚csúcsait' a szovjetek ‚csúcsaival', — ezek nálunk össze vannak olvasztva s úgy is maradnak" (Lenin Művei. XXVI. köt. 208. old.). Ez teljesen helyes De Lenin ezzel semmiképpen sem akarja azt mondani, hogy szovjetintézményeink a maguk egészében, például hadseregünk, közlekedésünk, gazdasági intézményeink stb., pártunk intézményei; hogy a párt helyettesítheti a Szovjeteket és elágazásaikat, hogy a párt azonosítható az államhatalommal. Lenin nem egyszer mondta, hogy „a Szovjetek rendszere a proletariátus diktatúrája", hogy „a Szovjethatalom a proletárdiktatúra" (Lenin Művei. XXIV. köt. 14—15. old.); de sohasem mondta, hogy a párt az államhatalom, hogy a Szovjetek és a párt azonosak. A párt, melynek néhány százezer tagja van, vezeti a központban és a vidéken a Szovjeteket és elágazásaikat, melyek néhány millió embert, párttagot és pártonkívülit foglalnak magukba, de nem lehet és nem kell helyettesítenie őket. Ezért mondja Lenin, hogy „a diktatúrát a Szovjetekben szervezett proletariátus valósítja meg, melyet a bolsevikok kommunista pártja vezet", hogy „a párt egész munkája a Szovjeteken *keresztül** folyik, amelyek a dolgozó tömegeket foglalkozásra való

* Az én kiemelésem. — *I. Szt.*

különbség nélkül egyesítik". (Lenin Művei. XXV. köt. 192—193. old.)*, hogy a diktatúrát „a szovjetapparátuson keresztül kell megvalósítani" (Lenin Művei. XXVI. köt. 64. old.). Ezért aki a párt vezetőszerepét a proletariátus diktatúrájával azonosítja, az a Szovjeteket, az államhatalmat a párttal cseréli fel.

Ötödször. A proletárdiktatúra fogalma állami fogalom. A proletárdiktatúra feltétlenül magában foglalja az erőszak fogalmát. Erőszak nélkül nincs diktatúra, ha a diktatúrát a szó pontos értelmében fogjuk fel. Lenin a proletárdiktatúrát úgy határozza meg, mint olyan „hatalmat, mely közvetlenül *erőszakra* támaszkodik" (Lenin Művei. XIX. köt. 315. old.). Ezért a pártnak a *proletárok osztályával szemben gyakorolt* diktatúrájáról beszélni és ezt a proletariátus diktatúrájával azonosítani annyit jelent, mintha azt mondanók, hogy a pártnak saját osztálya irányában nemcsak vezetőnek, nemcsak vezérnek és tanítónak kell lennie, hanem afféle diktátornak, aki erőszakot alkalmaz vele szemben, márpedig ez természetesen gyökerében helytelen. Ezért, aki a „párt diktatúráját" azonosítja a proletárdiktatúrával, az hallgatólag abból indul ki, hogy a párt tekintélyét a saját osztályával szemben gyakorolt erőszakra lehet építeni, ez pedig képtelenség és teljességgel összeegyeztethetetlen a leninizmussal. A párt tekintélye a munkásosztály bizalmán nyugszik. A munkásosztály bizalmát pedig nem az erőszak szerzi meg — az erőszak csak megöli ezt —, hanem a párt helyes elmélete, a párt helyes politikája, a pártnak az osztály iránti odaadása, a munkásosztály tömegeivel való kapcsolata s ama készsége és képessége, hogy a tömegeket jelszavai helyességéről *meggyőzze.*

Mi következik mindebből?

Ebből az következik, hogy:

1. Lenin ezt a szót: a párt *diktatúrája,* nem a szó pontos értelmében („erőszakra támaszkodó hatalom"), hanem átvitt értelemben, a vezetés értelmében használja;

2. aki a párt vezető szerepét a proletariátus *diktatúrájával* azonosítja, az Lenint elferdíti és helytelenül tulajdonítja a pártnak a munkásosztállyal mint egésszel szemben alkalmazott erőszak funkcióját;

3. aki a pártnak azt a nemlétező funkciót tulajdonítja, hogy a munkásosztállyal szemben erőszakot alkalmaz, az megsérti az élcsapat és az osztály, a párt és a proletariátus közti helyes, kölcsönös viszony elemi követelményeit.

Ekként egészen közel jutottunk ahhoz a kérdéshez, mi a

---

* *Lenin.* „Baloldaliság" — a kommunizmus gyermekbetegsége. Id. kiad. 35. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. kot. 704. old. — *Szerk.*

kölcsönös viszony párt és osztály s a munkásosztályon belül a párttag és a pártonkívüli között?

Lenin ezt a viszonyt úgy határozza meg, mint *„kölcsönös bizalmat** a munkásosztály élcsapata és a munkástömeg között" (Lenin Művei. XXVI. köt. 235. old.).

Mit jelent ez?

Ez, először, azt jelenti, hogy a pártnak éberen kell figyelnie a tömegek szavára, hogy figyelmesen számba kell vennie a tömegek forradalmi ösztönét, hogy tanulmányoznia kell a tömegek harci gyakorlatát, azon ellenőrizve politikája helyességét, hogy tehát nemcsak tanítania kell a tömegeket, hanem tanulnia is tőlük.

Ez, másodszor, azt jelenti, hogy a pártnak napról-napra ki kell vívnia a proletártömegek bizalmát, hogy politikájával és munkájával ki kell kovácsolnia a maga számára a tömegek támogatását, hogy nem parancsolnia, hanem mindenekelőtt meggyőznie kell, megkönnyítve a tömegeknek azt, hogy saját tapasztalataik alapján felismerjék a párt politikájának helyességét, hogy tehát osztálya irányítójának, vezérének, tanítójának kell lennie.

E feltételek megszegése az élcsapat és az osztály közti helyes viszony megszegését, a „kölcsönös bizalom" aláásását, mind az osztály-, mind a pártfegyelem felbomlását jelenti.

„Ma már bizonyára majdnem mindenki látja — mondja Lenin —, hogy a bolsevikok nemhogy két és fél évig, de két és fél hónapig sem tarthatták volna magukat a hatalmon, ha pártunkban nem lett volna a legszigorúbb fegyelem, valóságos vasfegyelem, ha a párt nem élvezte volna *a munkásosztály egész tömegének legteljesebb és legodaadóbb támogatását**, vagyis mindazoknak a támogatását, akik a munkásosztály gondolkodó, tisztességes, önfeláldozó, befolyásos, az elmaradt rétegeket vezetni vagy magukkal ragadni képes elemei" (Lenin Művei. XXV. köt. 173. old.**. „A proletariátus diktatúrája — mondja továbbá Lenin — szívós harc, véres és vértelen, erőszakos és békés, katonai és gazdasági, pedagógiai és adminisztrációs harc a régi társadalom erői és hagyományai ellen. Milliók és tízmilliók szokásainak ereje — a legrettenetesebb erő. Párt nélkül, amely vaskemény és edzett a harcban, párt nélkül, *amely az osztály összes becsületes elemeinek bizalmát bírja*,* párt nélkül, amely figyelemmel tudja kísérni a tömegek hangulatát és

* Az én kiemelésem. — *I. Szt*

** *Lenin.* „Baloldaliság" — a kommunizmus gyermekbetegsége. Id. kiad. 7—8. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 680. old. — *Szerk.*

ud arra befolyást gyakorolni, ilyen harcot sikeresen vívni ehetetlen" (Lenin Művei. XXV. köt. 190. old.)*.

De hogyan szerzi meg a párt az osztálynak e bizalmát és támogatását? Hogyan alakul ki a proletárdiktatúrához feltétlenül szükséges vasfegyelem, milyen talajon terem?

Lenin erről azt mondja:

„Mi tartja fenn a proletariátus forradalmi pártjának fegyelmét? Mi ellenőrzi? Mi erősíti? Először a proletár élcsapat öntudatossága, odaadása a forradalom iránt, kitartása, önfeláldozása, hősiessége. Másodszor, az a képessége, hogy kapcsolatba kerüljön, közelségbe jusson, bizonyos mértékig, ha úgy tetszik, *egybeolvadjon a dolgozók legszélesebb tömegeivel*,** mindenekelőtt a proletártömeggel, *de a nemproletár* dolgozó tömeggel *is*. Harmadszor, annak a politikai vezetésnek helyessége, amelyet ez az élcsapat megvalósít, politikai sztratégiájának és taktikájának helyessége, feltéve, hogy a legszélesebb tömegek *saját tapasztalataik alapján* győződtek meg e vezetés helyességéről. E feltételek nélkül a fegyelem olyan forradalmi pártban, amely valóban annak az élenjáró osztálynak a pártja tud lenni, amelynek a burzsoáziát meg kell döntenie és az egész társadalmat átalakítania, megvalósíthatatlan. E feltételek nélkül a fegyelem megteremtésére irányuló kísérletek okvetlen külsőséggé, frázissá, komédiává fajulnak. De másfelől, ezek a feltételek nem jöhetnek létre egyszerre. Csak hosszú munka, nehéz tapasztalat hozza létre őket; kialakulásukat csak a helyes forradalmi elmélet könnyíti meg, amely viszont nem dogma, hanem véglegesen csak a valóban tömegjellegű és valóban forradalmi mozgalom gyakorlatával való szoros kapcsolatban alakul ki" (Lenin Művei. XXV. köt. 174. old.)***.

Továbbá:

„A kapitalizmus feletti győzelem sikeréhez szükség van arra, hogy helyes legyen a viszony a vezető, a kommunista párt, a forradalmi osztály, a proletariátus — és a tömeg, vagyis a dolgozók és kizsákmányoltak összessége között. Csak a kommunista párt, ha valóban a forradalmi osztály élcsapata, ha magába zárja a forradalmi osztály legjobb képviselőit, ha teljesen öntudatos és odaadó, szívós forradalmi harc által felvilágosított és megedzett kommunistákból áll, ha ez a

* Ugyanott, 30. old., vagy: 700. old.
** Az én kiemelésem. — *I. Szt.*
*** Ugyanott, 9. old., vagy: 681—682. old.

párt elszakíthatatlanul össze tudta kötni magát osztálya egész életével és az osztályon át a kizsákmányoltak egész tömegével, s ebben az osztályban és *ebben a tömegben teljes bizalmat** tudott kelteni — csak ilyen párt képes a proletariátust a kapitalizmus összes erői elleni legkíméletlenebb, döntő, végső harcra vezetni. Másrészről csak ilyen párt vezetésével tudja a proletariátus forradalmi előretörésének egész erejét kifejteni s a jelentéktelen kisebbséget tevő, a kapitalizmus által megrontott munkásarisztokráciának, a régi szakszervezeti és szövetkezeti vezéreknek stb. kikerülhetetlen apátiáját, sőt ellenállását megsemmisíteni — csak így tudja kifejteni egész erejét, amely, éppen a kapitalista társadalom gazdasági szerkezeténél fogva, mérhetetlenül nagyobb, mint a proletariátusnak a lakosság összességéhez viszonyított aránya" (Lenin Művei. XXV. köt. 314. old.).

Ezekből az idézetekből az következik, hogy:

1. a párt tekintélye és a munkásosztály vasfegyelme. amire a proletárdiktatúrának szüksége van, nem a félelemre, vagy a párt „korlátlan" jogaira épül, hanem a munkásosztály bizalmára a párthoz arra, hogy a munkásosztály támogatja a pártot;

2. a párt a munkásosztály bizalmát nem egyszerre és nem a munkásosztály elleni erőszak útján szerzi meg, hanem a tömegek közötti huzamos munkájával, helyes politikájával, azzal, hogy a tömegeket saját tapasztalataik révén meg tudja győzni politikája helyességéről, hogy biztosítani tudja magának a munkásosztály támogatását, hogy magával tudja vinni a munkásosztály tömegeit;

3 a párt helyes politikája nélkül, melyet a tömegek harcának tapasztalata támaszt alá, s a munkásosztály bizalma nélkül a párt nem vezet és nem vezethet igazán;

4 a pártot és a párt vezetését, ha a párt az osztály bizalmát bírja, s ha ez a vezetés igazi vezetés, nem lehet a proletariátus diktatúrájával szembeállítani, mert a munkásosztály bizalmát élvező párt által gyakorolt vezetés (a párt „diktatúrája") nélkül lehetetlen a proletariátusnak csak némileg is szilárd diktatúrája.

E feltételek nélkül a párt tekintélye és a vasfegyelem vagy üres frázis, vagy hencegés és kalandorság.

Nem lehet a proletariátus diktatúráját a párt gyakorolta vezetéssel („diktatúrával") szembeállítani. Nem lehet. mert a párt gyakorolta vezetés a proletárdiktatúrában a legfontosabb, ha csak némileg is szilárd és teljes diktatúrára gondolunk, s nem

* Az én kiemelésem. — *I. Szt.*

olyanra, mint amilyen pl. a Párizsi Kommün volt, amely nem volt teljes és nem volt szilárd diktatúra. Nem lehet, mert a proletárdiktatúra és a párt gyakorolta vezetés, hogy úgy mondjam, a munka ugyanazon vonalán haladnak, egyazon irányban hatnak.

„Már maga a kérdésnek ilyen feltevése — mondja Lenin — ‚a párt diktatúrája *vagy* az osztály diktatúrája? a vezérek diktatúrája (pártja), *vagy* a tömegek diktatúrája (pártja)?' a leghihetetlenebb és legkuszáltabb gondolatzavarról tanúskodik... Mindenki tudja, hogy a tömegek osztályokra oszlanak..., hogy az osztályokat rendszerint és a legtöbb esetben, legalábbis a modern civilizált országokban, politikai pártok vezetik; hogy a politikai pártokat általános szabályképpen a legtekintélyesebb, legbefolyásosabb, legtapasztaltabb, legfelelősségteljesebb állásokra megválasztott személyek, úgynevezett vezérek többé vagy kevésbbé állandó csoportjai igazgatják... Odáig menni... hogy valaki a tömegek diktatúráját általában szembeállítja a vezérek diktatúrájával, nevetséges képtelenség és ostobaság" (Lenin Művei. XXV. köt. 187. és 188. old.)*.

Ez teljesen helyes. De ez a helyes tétel abból a feltételből indul ki, hogy az élcsapat és a munkástömegek, a párt és az osztály között helyes kölcsönös viszony áll fenn. Abból a feltételből indul ki, hogy az élcsapat és az osztály közti viszony, hogy úgy mondjuk, normális marad, megmarad a „kölcsönös bizalom" keretében.

De mi történik akkor, ha a helyes viszony élcsapat és osztály közt, ha a „kölcsönös bizalom" párt és osztály közt megrendült? Mi történik, ha maga a párt így vagy úgy kezd az osztállyal szembehelyezkedni, megsértvén az osztályhoz való helyes kölcsönös viszony, a „kölcsönös bizalom" alapjait? Lehetségesek-e általában ilyen esetek? Igen, lehetségesek. Lehetségesek akkor:

1. *ha* a párt elkezdi a tömegek előtti tekintélyét nem a saját munkájára és a tömegek bizalmára építeni, hanem „korlátlan" jogaira;

2. *ha* a párt politikája nyilvánvalóan helytelen, és a párt nem akarja hibáját felülvizsgálni és kijavítani;

3. *ha* a politika általában helyes, de a tömegek még nem készek arra, hogy magukévá tegyék és a párt nem akar, vagy nem tud várni, hogy a tömegeknek módot adjon arra, hogy sa-

* *Lenin* „Baloldaliság" — a kommunizmus gyermekbetegsége. Id kiad. 27—28. old., vagy: *Lenin*, Válogatott művek, 2. kot. 697—699 old. — *Szerk.*

ját tapasztalataik alapján győződjenek meg a párt politikájának helyességéről.

Pártunk történetében számos ilyen eset van. Különböző csoportok és frakciók pártunkban azért buktak el és szóródtak széjjel, mert megszegték e három feltétel egyikét, sőt néha valamennyit.

Ebből azonban az következik, hogy a proletárdiktatúrának a párt „diktatúrájával" (vezetőszerepével) való szembeállítását csak abban az esetben lehet helytelennek mondani:

1. *ha* a pártnak a munkásosztály felett gyakorolt diktatúráján nem a szó szoros értelmében vett diktatúrát („erőszakra támaszkodó hatalmat"), hanem a párt gyakorolta vezetést értünk, amely kizárja az osztállyal mint egésszel, az osztály többségével szemben alkalmazott erőszakot, vagyis a párt diktatúráját úgy értjük, ahogy Lenin értette;

2. *ha* a párt rendelkezik azokkal a képességekkel, amelyek az osztály tényleges vezetőjévé teszik, vagyis ha a párt politikája helyes, ha ez a politika megfelel az osztály érdekeinek;

3. *ha* az osztály, ha az osztály többsége elfogadja ezt a politikát, magáévá teszi azt s a párt munkája révén meggyőződik e politika helyességéről, bízik a pártban és támogatja.

E feltételek megszegése feltétlenül összeütközést idéz elő párt és osztály között, szakadást, egymással szembefordulást.

Lehet-e a párt vezetését az osztályra erőszakkal rákényszeríteni? Nem, nem lehet. Az *ilyen* vezetés semmiesetre sem lehet valamelyest is tartós. A pártnak, ha a proletariátus pártja akar maradni, tudnia kell, hogy mindenekelőtt és elsősorban *irányítója, vezére, tanítója* a munkásosztálynak. Nem feledhetjük el Lenin szavait, amiket erre vonatkozóan az „Állam és forradalom" című brosúrájában mondott:

> „A marxizmus, amikor munkáspártot nevel, a proletariátus élcsapatát neveli, amely a hatalmat meg tudja ragadni, az *egész népet* a szocializmushoz tudja *vezetni*, tudja az új rendet irányítani és megszervezni és képes arra, hogy valamennyi dolgozó és kizsákmányolt *tanítója, irányítója és vezére** legyen társadalmi életüknek burzsoázia nélküli és a burzsoázia elleni berendezésében" (Lenin Művei. XXI. köt. 386. old.)**.

Lehet-e a pártot az osztály igazi vezetőjének tekinteni, ha politikája helytelen, ha politikája összeütközésbe kerül az osztály érdekeivel? Persze, hogy nem lehet. Ilyen esetekben a pártnak,

---

* Az én kiemelésem. — *I. Szt.*

** *Lenin:* Állam és forradalom Id. kiad. 33. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 175. old. — *Szerk.*

ha vezető akar maradni, felül kell vizsgálnia politikáját, helyesbíteni kell azt, be kell ismernie hibáját s ki kell javítania. E tétel bizonyítására pártunk történetéből hivatkozhatnánk például a terménybeszolgáltatási kötelezettség eltörlésének idejére, amikor a munkás- és parasztitömegek nyilvánvalóan elégedetlenek voltak politikánkkal s amikor a párt nyíltan és becsületesen módosította ezt a politikáját. Lenin a X. pártkongresszuson a következőket mondta a beszolgáltatási kötelezettség megszüntetéséről és az új gazdasági politika bevezetéséről:

„Nem szabad arra törekednünk, hogy valamit is eltitkoljunk, hanem egyenesen ki kell mondanunk, hogy a parasztság elégedetlen a vele való viszonyunknak azzal a formájával, amely kialakult, hogy ezt a formát nem akarja s hogy tovább nem fog így élni. Ez kétségtelen. Ezt az akaratát a parasztság határozottan kifejezte. Ez a dolgozó lakosság óriási tömegeinek akarata. Ezzel számolnunk kell s mi elég józan politikusok vagyunk ahhoz, hogy egyenesen kimondjuk: *gyerünk, vizsgáljuk felül parasztpolitikánkat*" (Lenin Művei. XXVI. köt. 238. old.).

Lehet-e azt hinni, hogy a pártnak vállalnia kell a kezdeményezést és a vezetést a tömegek döntő akcióinak szervezése dolgában csak azon az alapon, hogy politikája általában helyes, *ha* ez a politika még nem bírja az osztály bizalmát és támogatását, mondjuk azért, mert az osztály politikailag elmaradt; *ha* a pártnak még nem sikerült meggyőznie az osztályt politikája helyességéről, mondjuk azért, mert az események még nem értek meg? Nem, nem lehet. Ilyen esetekben a pártnak, ha igazi vezető akar lenni, tudnia kell várni, meg kell győznie a tömegeket politikája helyességéről, segítenie kell a tömegeket abban, hogy saját tapasztalataik alapján meggyőződjenek e politika helyességéről.

„Ha a forradalmi pártnak — mondja Lenin — nincs többsége a forradalmi osztályok élenjáró osztagaiban és az országban, akkor szó sem lehet felkelésről" (Lenin Művei. XXI. köt. 282. old.).

„Ha nem változnak meg a munkásosztály többségének nézetei, a forradalom lehetetlen, ezt a változást azonban a tömegek politikai tapasztalatai hozzák létre" (Lenin Művei. XXV. köt. 221. old.)*.

„A proletár élcsapatot eszmeileg meghódítottuk. Ez a fő. Enélkül az első lépést sem lehet megtenni a győzelem felé. De ettől még meglehetősen messze az út a győzelemig. Az

* „Baloldaliság" — a kommunizmus gyermekbetegsége Id. kiad. 74. old., vagy: *Lenin*. Válogatott művek, 2. köt. 739. old. — *Szerk.*

élcsapattal egymagával győzni nem lehet. Csak egymagát az élcsapatot a döntő harcba vetni, mikor még az egész osztály, mikor még a széles tömegek nem helyezkedtek arra az álláspontra, hogy vagy közvetlenül támogatják az élcsapatot, vagy legalább is jóindulatú semlegességet tanusítanak irányában és teljesen képtelenek az ellenség támogatására: nemcsak ostobaság, hanem bűn is lenne. Ahhoz azonban, hogy valóban az egész osztály, hogy valóban a dolgozók és a tőke elnyomottainak széles tömegei jussanak el erre az álláspontra, ahhoz a propaganda egymagában, az agitáció egymagában kevés. Ahhoz a tömegek saját politikai tapasztalata kell" (Ugyanott, 228. old.)*.

Tudvalevő, hogy pártunk 1917-ben, Lenin áprilisi téziseitől az októberi fölkelésig terjedő időszakban, így is cselekedett. S éppen azért, mert Lenin ez utasításai szerint cselekedett, győzött a felkelés.

Lényegében ezek az élcsapat és az osztály közti helyes viszony feltételei.

Mit jelent a *vezetés*, ha a párt politikája helyes s az élcsapat és az osztály közti helyes viszony zavartalan?

A vezetés ilyen feltételek mellett azt jelenti, hogy meg tudjuk győzni a tömegeket a párt politikájának helyességéről, olyan jelszavakat tudunk kiadni és megvalósítani, amelyek a tömegeket elviszik a párt álláspontjához s megkönnyítik nekik azt, hogy saját tapasztalatuk alapján felismerjék a párt politikájának helyességét. azt jelenti, hogy a tömegeket a párt öntudatának színvonaláig tudjuk emelni, s ekként biztosítjuk a tömegek támogatását, készségüket a döntő harcra.

Ezért a meggyőzés módszere a fő módszere annak, hogy a párt az osztályt vezesse.

„Ha mi most Oroszországban — mondja Lenin — Oroszország és az Antant burzsoáziája fölött kivívott példátlan győzelmeink két és fél esztendeje után a szakszervezetek számára a belépés feltételéül ‚a diktatúra elismerését' tűznők ki, akkor butaságot követnénk el, elrontanók a tömegekre gyakorolt befolyásunkat és a mensevikeknek segítenénk. Mert a kommunisták egész feladata az, hogy meg tudják *győzni* az elmaradottakat, hogy tudjanak dolgozni *köztük* s ne *válasszák el magukat* tőlük kiagyalt, gyerekesen ‚baloldali' jelszavakkal". (Lenin Művei. XXV. köt. 197. old.)**.

* Ugyanott 83—84. old., illetve: 747—748. old.
** Ugyanott, 41. old., illetve 710. old.

Ez persze nem azt jelenti, hogy a pártnak valamennyi munkást, az utolsó emberig, meg kell győznie s csak azután lehet a cselekvéshez fogni, hogy csak azután lehet a cselekvést megkezdeni. Szó sincs róla. Ez csak azt jelenti, hogy a pártnak, mielőtt döntő politikai akciókba kezd, hosszas forradalmi munkával biztosítania kell a maga számára a munkástömegek többségének támogatását, legalább is az osztály többségének jóakaratú semlegességét. Ellenkező esetben az a lenini tétel, hogy a munkásosztály többségének megnyerése a párt számára a győzelmes forradalom előfeltétele, — minden értelem híján lenne.

De mi történjék a kisebbséggel, ha nem akarja, ha nem hajlandó magát önként alávetni a többség akaratának? Lehet-e, kell-e a pártnak, amely mögött a többség bizalma áll, a kisebbséget kényszerítenie arra, hogy alávesse magát a többség akaratának? Igen, lehet is, kell is. A vezetést a tömegek meggyőzésének módszere biztosítja, mint alapvető módszer, amellyel a párt a tömegekre hat. De ez nem zárja ki, hanem feltételezi a kényszert, ha ennek a kényszernek az az alapja, hogy a munkásosztály többsége bízik a pártban és támogatja, ha a kényszert akkor alkalmazzuk a kisebbséggel szemben, mikor a többséget már meggyőztük.

Emlékezzünk azokra a vitákra, melyek erről a szakszervezeti vita időszakában lefolytak. Miben állt akkor az ellenzék, miben a Szállítómunkás Szakszervezet Központi Bizottságának hibája? Nem abban-e, hogy az ellenzék lehetségesnek tartotta akkor a kényszert? Nem, nem abban. Az ellenzék hibája akkor az volt, hogy noha nem tudta a többséget meggyőzni álláspontja helyességéről és elvesztette a többség bizalmát, mégis kényszert kezdett alkalmazni, ragaszkodott ahhoz, hogy „össze kell rázni" a többség bizalmát bíró embereket.

Lenin akkor, a párt X. kongresszusán, a szakszervezetekről szóló beszédében ezt mondta:

„Hogy helyes kölcsönös viszonyt, kölcsönös bizalmat hozzunk létre a munkásosztály élcsapata és a munkástömegek között, ahhoz a hibát, ha a Szállítómunkások Központi Bizottsága hibát követett el... jóvá kell tenni. De ha ezt a hibát védeni kezdik; akkor ez politikai veszély forrásává lesz. Ha ama hangulatok alapján, melyeket Kutúzov itt kifejez, nem tennők meg a maximumát annak, amit a demokrácia szellemében tehetünk, akkor politikai csődbe jutnánk. *Előbb meggyőzni, csak azután kényszeríteni. Előbb minden áron meggyőzni, csak azután kényszeríteni.** Nem tudtuk a nagy tömegeket meggyőzni s megzavartuk az élcsapat és a tömegek közti helyes viszonyt" (Lenin Művei. XXVI. köt. 235. old.).

* Az én kiemelésem. — *I. Szt.*

Ugyanezt mondja Lenin „A szakszervezetekről" című brosúrájában:

„Akkor alkalmaztuk helyesen és sikerrel a kényszert, ha előbb megteremtettük számára a meggyőzés alapját" (Ugyanott, 74. old.).

S ez tökéletesen igaz. Mert e feltételek nélkül minden vezetés lehetetlen. Mert csak így lehet biztosítani a cselekvés egységét a pártban, ha a pártról van szó, az osztály cselekvésének egységét, ha az egész osztályról van szó. Enélkül szakadás, széthúzás, bomlás van a munkásosztály soraiban.

Általában ezek a párt helyes vezetésének alapjai.

A vezetés minden más értelmezése szindikalizmus, anarchizmus, bürokratizmus, akármi — csak nem bolsevizmus, csak nem leninizmus.

Nem lehet a proletárdiktatúrát a párt gyakorolta vezetéssel („diktatúrával") szembehelyezni, ha a párt és a munkásosztály közt, az élcsapat és a munkástömegek közt helyes a kölcsönös viszony. De ebből az következik, hogy annál kevésbbé lehet azonosítani a pártot a munkásosztállyal, a párt gyakorolta vezetést („diktatúrát") a munkásosztály diktatúrájával. *Azon az alapon*, hogy a párt „diktatúráját" nem lehet szembeállítani a proletariátus diktatúrájával, Szórin arra a helytelen következtetésre jutott, hogy *„a proletariátus diktatúrája pártunk diktatúrája"*.

De Lenin nemcsak azt mondja, hogy ez a szembeállítás nem megengedhető. Azt is mondja, hogy nem szabad szembeállítani „a tömegek diktatúráját a vezérek diktatúrájával".* Nem lehetne-e hát *ezen az alapon* a vezérek diktatúráját a proletariátus diktatúrájával azonosítani? Ezen az úton haladva azt kellene mondanunk: *„a proletariátus diktatúrája vezéreinek diktatúrája"*. Voltaképpen éppen ehhez a butasághoz vezet az a politika, mely a párt „diktatúráját" a proletariátus diktatúrájával azonosítja...

Hogy áll ez az ügy Zinovjevnél?

Zinovjev lényegében éppúgy a párt „diktatúráját" a proletárdiktatúrával azonosító álláspontot áll, mint Szórin, de azzal a különbséggel, hogy Szórin egyenesebben és világosabban fejezi ki magát. Zinovjev ellenben „köntörfalaz". Elég például Zinovjev „Leninizmus" c. könyvéből a következő sorokat idézni, hogy meggyőződjünk erről:

„Mi a Szovjetunióban fennálló rendszer — kérdi Zinovjev — osztályvtartalma szempontjából? A proletariátus diktatúrája. Mi a hatalom közvetlen rúgója a Szovjetunióban? Ki való-

* *Lenin* „Baloldaliság" — a kommunizmus gyermekbetegsége Id. kiad. 27. old., vagy *Lenin*. Válogatott művek. 2. köt. 697. old. — *Szerk.*

sítja meg a munkásosztály hatalmát? A kommunista párt! Ebben az értelemben *nálunk** *pártdiktatúra van.* Mi a hatalom jogi formája a Szovjetunióban? Milyen az államrend új típusa, melyet az Októberi Forradalom megteremtett? A szovjetrendszer. Az egyik a legkevésbbé sem mond ellent a másiknak."

Hogy az egyik a másiknak nem mond ellent, az, persze, igaz, ha a pártnak a munkásosztály egészével szemben gyakorolt diktatúráján a párt vezető szerepét értjük. De hogyan lehet *ezen az alapon* a proletariátus diktatúrája és a párt „diktatúrája" közé, a szovjet rendszer és a párt „diktatúrája" közé, egyenlőségi jelet tenni? Lenin a szovjetrendszert azonosította a proletárdiktatúrával, s igaza volt, mert a szovjetek, a *mi* szovjeteink, a dolgozó tömegek tömörülésének, a proletariátus körüli tömörülésének szervezetei a párt vezetése alatt. De mikor, hol, melyik művében tett Lenin egyenlőségi jelet a párt „diktatúrája" és a proletariátus diktatúrája közé, a párt „diktatúrája" és a szovjetrendszer közé, mint ahogy most Zinovjev teszi? A proletariátus diktatúrájának nemcsak a párt vezetőszerepe („diktatúrája") nem mond ellent, hanem a vezérek vezetőszerepe („diktatúrája") sem. Nem lehetne-e *ezen az alapon* kihirdetni, hogy országunk a proletárdiktatúra országa, *azaz* a párt diktatúrájának országa, *azaz* a vezérek diktatúrájának országa? Pedig éppen erre a butaságra vezet a párt-„diktatúra" és a proletárdiktatúra azonosításának „elve", melyet Zinovjev lopva és bátortalanul hangoztat.

Lenin nagyszámú műveiben csak öt esetet tudtam találni, ahol Lenin futólag érinti a pártdiktatúra kérdését.

Az első eset — vita az eszerekkel és mensevikekkel, ahol ezt mondja:

„Ha az *egy* párt diktatúráját vetik szemünkre és, mint hallottuk, szocialista egységfrontot javasolnak, mi azt mondjuk: ‚Igenis *egy* párt diktatúrája! Ezen az alapon állunk s erről az alapról nem térhetünk le, mert arról a pártról van szó, mely évtizedek során kivívta magának az egész gyári és ipari proletariátus élcsapatának helyzetét'" (Lenin Művei. XXIV. köt. 423. old.).

A második eset — „Levél a munkásokhoz és parasztokhoz a Kolcsakon aratott győzelem alkalmából", ahol ezt mondja:

„A parasztokat ijesztgetik (főleg a mensevikek és eszerek, valamennyien, még a ‚baloldaliak' is), ‚*egy* párt diktatúrájával', a kommunista, bolsevik párt diktatúrájával. Kolcsak példájából a parasztok megtanulták, hogy az ijesztgetéstől nem kell félni.

---

* Az én kiemelésem. — *I. S.-t.*

Vagy a földesurak és kapitalisták diktatúrája (vagyis vaskezű hatalma), vagy a munkásosztály diktatúrája" (Lenin Művei. XXIV. köt. 436. old.)*.

A harmadik eset — Lenin Tannerrel vitázó beszéde a Kommunista Internacionále II. kongresszusán. Ezt a beszédet fentebb idéztem.

A negyedik eset — néhány sor a „‚Baloldaliság' — a kommunizmus gyermekbetegsége" című brosúrából. Az idevágó helyeket már fentebb idéztem.

Az ötödik eset — a proletárdiktatúrára vonatkozó tézis-vázlat, melyet a „Lenin-gyüjtemény" III. kötete közöl, ahol egy ilyen alcím van: *„Egy* párt diktatúrája" (Lásd: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 497. old.).

Megjegyzendő, hogy az öt eset közül kettőben, az utolsóban és a másodikban, Lenin az *„egy* párt diktatúrája" szavakat idézőjelbe teszi, nyilvánvalóan aláhúzva, hogy a formulát nem a szó szoros értelmében, hanem átvitt értelemben használja.

Azt is meg kell jegyezni, hogy *valamennyi* esetben Lenin „a párt diktatúráján" a *munkásosztállyal kapcsolatban* nem a szó tulajdonképpeni értelmében vett diktatúrát érti (az „erőszakra támaszkodó hatalmat"), hanem a párt vezetőszerepét.

Jellemző, hogy Lenin művei közül *egyikben sincs*, sem főműveiben, sem másodrendű műveiben, ahol a proletárdiktatúrát és a párt szerepét a proletárdiktatúra rendszerében tárgyalja vagy egyszerűen megemlíti, még csak célzás sem arra, hogy „a proletariátus diktatúrája pártunk diktatúrája". Ellenkezőleg, e művek minden lapja, minden sora tiltakozik az ilyen formula ellen (lásd: „Állam és forradalom", „A proletárforradalom és a renegát Kautsky", „‚Baloldaliság' — a kommunizmus gyermekbetegsége" stb.).

Még jellemzőbb, hogy a Kommunista Internacionále II. kongresszusának a politikai párt szerepéről szóló téziseiben, melyeket Lenin közvetlen vezetése alatt dolgoztak ki, s melyekre Lenin beszédeiben ismételten hivatkozott, mint a párt szerepének és feladatainak mintaszerűen helyes megfogalmazására — *egyetlenegy*, betűszerint *egyetlenegy szót* sem találunk a párt diktatúrájáról.

Mit mond mindez?

Azt mondja, hogy:

a) Lenin a „párt diktatúrája" formulát nem tartotta kifogástalannak, pontosnak, s ezért ez a kifejezés igen ritkán fordul elő Lenin műveiben, s néha idézőjelben van;

b) abban a néhány esetben, mikor Lenin, ellenfeleivel vitatkozva, kénytelen volt a párt diktatúrájáról beszélni, rendszerint

* *Lenin* Levél a Kolcsakon aratott győzelem alkalmából. Lásd *Lenin* Válogatott művek. 2. köt. 616. old. — *Szerk.*

„egy párt diktatúrájáról" beszélt, vagyis arról, hogy pártunk *egyedül* van hatalmon, *nem osztja meg* a hatalmat *más* pártokkal, s mindig megmagyarázta, hogy a párt diktatúráján a *munkásosztállyal kapcsolatban* a párt gyakorolta vezetést, a párt vezetőszerepét kell érteni;

c) mindazokban az esetekben, amikor szükségesnek tartotta, hogy tudományosan meghatározza a párt szerepét a proletárdiktatúra rendszerében, Lenin *kizárólag* a pártnak a munkásosztállyal kapcsolatos vezetőszerepéről beszél (s ilyen eset ezrével van);

d) éppen ezért Leninnek nem „jutott eszébe" a párt szerepéről szóló alapvető határozatba — a Kommunista Internacionále II. kongresszusának határozatára gondolok — bevenni a „párt diktatúrájának" formuláját;

e) nincs igazuk a leninizmus szempontjából, és politikailag rövidlátók azok az elvtársak, akik azonosítják vagy azonosítani igyekeznek a párt „diktatúráját", tehát a „vezérek diktatúráját" is, a proletariátus diktatúrájával, mert ezzel megsértik az élcsapat és az osztály közti helyes viszony feltételeit.

Arról nem is beszélek, hogy a „pártdiktatúra" formulája, a fentebb megjelölt fenntartások nélkül, gyakorlati munkánkban a veszedelmek és politikai hiányok egész sorát okozhatja. Ez a formula, ha fenntartás nélkül vesszük, mintegy ezt sugallja:

a) *a pártonkívüli tömegeknek:* ne merjetek ellentmondani, ne merjetek okoskodni, mert a párt mindent megtehet, mert nálunk pártdiktatúra van;

b) *a pártkádereknek:* nyomjátok a dolgot még bátrabban, még erősebben, nem muszáj a pártonkívüli tömegek hangjára hallgatni — nálunk pártdiktatúra van;

c) *a párt vezető rétegének*, megengedhetitek magatoknak némi önelégültség fényűzését is, sőt, talán el is bizakodhattok egy kicsit, hiszen nálunk pártdiktatúra van, „tehát" a vezérek diktatúrája is.

Ezekre a veszedelmekre helyénvaló éppen most felhívni a figyelmet, a tömegek politikai aktivitásának föllendülése idején, amikor különösen értékes számunkra a párt készsége arra, hogy a tömegek hangjára éberen figyeljen, amikor fő parancs pártunk számára a figyelem a tömegek igényeivel szemben, amikor a párttól különös körültekintést és különös hajlékonyságot követelünk a politikában, amikor az elbizakodás veszedelme a legkomolyabb veszedelmek egyike, melyek a pártot fenyegetik a tömegek helyes vezetése dolgában.

Nem szabad elfeledni Lenin e nagyszerű szavait, melyeket pártunk XI. kongresszusán mondott:

„A nép tömegében mi (kommunisták — *I. Szt.*) mégis a tenger egy cseppje vagyunk csupán, s kormányozni csak úgy

tudunk, ha helyesen fejezzük ki azt, amit a nép gondol. Enélkül a kommunista párt nem fogja tudni vezetni a proletariátust, a proletariátus pedig nem fogja tudni vezetni a tömeget és az egész gépezet szétesik" (Lenin Művei. XXVII. köt. 256. old.).*

„Helyesen kifejezni azt, amit a nép gondol" — ez az a múlhatatlanul szükséges feltétel, amely a párt számára biztosítja a proletárdiktatúra rendszerében a fő vezető-erő megtisztelő szerepét.

A SZOVJETUNIÓ KOMMUNISTA (BOLSEVIK) PÁRTJÁNAK TOVÁBBI MEGERŐSÖDÉSE

(Sztálin elvtársnak a Szovjetunió Kommunista [bolsevik] Pártja Központi Bizottsága munkájáról a XVIII. Pártkongresszuson tartott beszámolója III. részének 1. és 2. pontja[1])

1939 március 10

A politikai vonal és a mindennapi gyakorlati munka szempontjából a beszámolómban tárgyalt időszak a párt vezérfonala teljes győzelmének szakasza volt. *(Viharos, hosszantartó taps.)*

A szocialista rendszer megszilárdulása az egész népgazdaságban, az ipar és mezőgazdaság átszervezésének befejezése az új technika alapján, a második ötéves terv időelőtti megvalósítása az iparban, az évenkénti gabonatermésnek 7 milliárd pudra emelkedése, a nyomorúság és munkanélküliség megszüntetése és a nép anyagi, kulturális helyzetének emelkedése — íme, ezek azok a fő eredmények, amelyek pártunk politikájának helyességét, vezetésének helyességét mutatják.

E hatalmas eredmények láttára pártunk vezérvonalának ellenségei, a különféle „baloldali" és „jobboldali" áramlatok, a mindenfajta trockij-pjatakovista és buhárin-rükovista elfajzott elemek, kénytelenek voltak egy csomóba verődni, kénytelenek voltak elrejteni a maguk elkoptatott „platformjait" és illegalitásba menni. Nem lévén bátorságuk alávetni magukat a nép akaratának, jobbnak vélték, ha a mensevikekkel, az eszerekkel, a fasisztákkal egyesülnek, beállnak a külföldi kémszervezetek szolgálatába, kémekül szegődnek el és vállalják azt a kötelezettséget, hogy segítenek a Szovjetunió ellenségeinek országunk földarabolásában

* *Lenin.* Az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt Központi Bizottságának politikai beszámolója az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt XI. kongresszusán. Lásd: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 962. old. — *Szerk.*

[1] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 697—703. old.

és abban, hogy országunkban a kapitalista rabszolgaságot visszaállítsák.

Ilyen dicstelen véget értek pártunk vonalának ellenségei, akik később a nép ellenségeivé váltak.

Miután szétvertük a nép ellenségeit és megtisztítottuk a pártot és a szovjet szervezeteket az elfajult elemektől, a párt politikai és szervező munkájában még egységesebb lett, még jobban tömörült Központi Bizottsága köré. *(Viharos taps. Az összes küldöttek felállnak és állva üdvözlik az előadót. Felkiáltások: „Hurrá a nagy Sztálinnak!" „Éljen Sztálin elvtárs!" „Éljen pártunk Központi Bizottsága!" „Hurrá!")*

Vegyük szemügyre a párt belső életének fejlődéséről, a propaganda és szervező munkáról szóló konkrét adatokat a beszámoló idejére vonatkozólag.

1. A párt összetételének megjavítására irányuló intézkedések. A szervezetek méretének csökkentése. A vezető szervek közelebbvitele az alsófokú munkához

A párt és vezető szerveinek megerősödése a beszámolómban tárgyalt időszakban főleg két vonalon valósult meg: a párt összetételének szabályozása útján, a megbízhatatlan elemek kiszorítása és a legjobbak kiválogatása vonalán, valamint a szervezetek kisebbítése, méreteiknek csökkentése és a vezető szerveknek az alsófokú, közvetlen, konkrét munkához való közelebbvitele vonalán.

A XVII. pártkongresszuson 1,874.488 tag volt képviselve. Ha ezt az adatot összehasonlítjuk a megelőző, XVI. pártkongresszuson képviselt párttagok számával, akkor kitűnik, hogy a XVI. pártkongresszustól a XVII. pártkongresszusig terjedő időben, a párt 600.000 új taggal növekedett. A pártnak meg kellett éreznie, hogy az 1930—1933-as évek viszonyai között az ilyen tömeges beözönlés a pártba: egészségtelen és nem kívánatos módja a párt növekedésének. A párt tudta, hogy soraiba nemcsak becsületes és odaadó emberek igyekeznek, hanem véletlen elemek, karrieristák is, akik arra törekszenek, hogy kihasználják személyes érdekeik céljaira a párt zászlaját. A pártnak tudnia kellett, hogy nem csupán tagjainak száma, hanem minőségük teszi erőssé. Ezzel kapcsolatban merült fel a párt összetételének szabályozása. Elhatároztuk, hogy a párttagok és jelöltek 1933-ban megkezdett tisztogatását folytatjuk és valóban folytattuk is egészen 1935 májusáig. Elhatároztuk továbbá, hogy megszüntetjük az új tagok felvételét a pártba és valóban megszüntettük a tagfelvételt 1936 szeptemberéig; az új párttagok felvétele csupán 1936 november 1-én indult meg újból. Továbbá, Kirov elvtárs gálád meggyilkolásával kap-

csolatban, amely arról tanúskodott, hogy a pártban nem kevés gyanús elem van, elhatároztuk a pártokmányok felülvizsgálását és kicserélését, amely csak 1936 szeptemberében fejeződött be. Csak ezután oldottuk fel a zárlatot és kezdődött az új tagoknak és tagjelölteknek felvétele a pártba. Mindezen intézkedések eredményeképpen a párt elérte azt, hogy megtisztította sorait a véletlen, passzív, karrierista és egyenesen ellenséges elemektől, kiválasztván a legszilárdabb és legodaadóbb embereket. Nem lehet azt mondani, hogy a párttisztítás komoly hibák nélkül folyt volna le. Sajnos, jóval több hiba történt, mint amennyire számítani lehetett. Kétségtelen, hogy nem kell többé a tömeges párttisztítás módszerével élnünk. De az 1933—36-os párttisztítás mégis elkerülhetetlen volt és alapjában véve pozitív eredményeket adott. A jelenlegi, XVIII. pártkongresszuson körülbelül 1,600.000 tag van képviselve, vagyis 270.000 párttaggal kevesebb, mint a XVII. pártkongresszuson. De ebben semmi rossz nincsen. Ellenkezőleg — ez jó, mert a párt erősödik azáltal, hogy megtisztítja magát a salaktól. Pártunk ma, a tagok számát tekintve valamivel kisebb, de minőségét tekintve jobb.

Ez nagy eredmény:

Ami a mindennapi pártvezetés megjavítását illeti, oly értelemben, hogy közelebb vigyük azt az alsófokú munkához, oly értelemben, hogy a vezetést még jobban konkretizáljuk, a párt arra a következtetésre jutott, hogy a szervezetek nagyságának csökkentése, méreteinek kisebbítése a legjobb eszköz arra, hogy megkönnyítsük a pártszervek számára e szervezetek vezetését, magát a vezetést pedig ezáltal konkrétté, elevenné, operatívvá tegyük. A szervezetek méreteit csökkentettük a népbiztosságok vonalán, éppúgy, mint a területi közigazgatási szervezetek vonalán, vagyis a szövetséges köztársaságok, vidékek, területek, kerületek stb. vonalán is. A megtett intézkedések eredményeképpen jelenleg 7 szövetséges köztársaság helyett 11 szövetséges köztársaság, a Szovjetunió 14 szövetségi népbiztossága helyett 34 népbiztosság, 70 vidék és terület helyett 110 vidék és terület, 2559 városi és falusi kerület helyett 3815 van. Ennek megfelelően a vezető pártszervezetek rendszerében most 11 Központi Bizottság van, a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottságával az élén, 6 határvidéki bizottság, 104 területi bizottság, 30 körzeti bizottság, 212 városi bizottság, 336 városi-kerületi bizottság, 3479 falusi kerületi bizottság és 113.060 elsőfokú pártszervezet.

Nem lehet azt mondani, hogy a szervezetek méreteinek csökkentése már befejeződött. Sokkal valószínűbb, hogy ez a munka még tovább folytatódik. De akárhogy lesz is, ez az intézkedés már meghozta a maga gyümölcsét, a mindennapos vezetés megjavítása

tekintetében éppúgy, mint magának a vezetésnek az alsófokú konkrét munkához való közelebbvitele tekintetében. Arról már nem is beszélek, hogy a szervezetek méreteinek csökkentése lehetőséget adott arra, hogy az új emberek százait és ezreit emeljük ki vezető munkára.

Ez szintén nagy eredmény.

2. *A káderek kiválasztása, előléptetése, elosztása*

A párt összetételének szabályozása és a vezető szerveknek a konkrét, alsó munkához való közelebbvitele nem volt és nem is lehetett a párt és a pártvezetés további megerősítésének egyetlen eszköze. A párt megerősítésének másik eszköze a beszámolómban tárgyalt időszak alatt a káderekkel folytatott munka gyökeres megjavítása, a káderkiválasztás megjavítása, a káderek felelősebb munkára való kiemelése, elosztása, munkaközben való ellenőrzése volt.

A párt káderei: a párt parancsnoki kara, s mert pártunk uralmon van — ezek a káderek egyúttal a vezető állami szervek parancsnoki karát is alkotják. Miután kidolgoztuk a helyes politikai irányvonalat, amely kiállta a gyakorlat próbáját, a párt káderei a párt és államvezetés döntő tényezőjévé válnak. Hogy helyes politikai vonalunk legyen — ez, természetesen első és legfontosabb kellék. Ez azonban még nem elegendő. A helyes politikai vonal nem azért kell, hogy kinyilatkoztassuk, hanem azért, hogy az életben megvalósítsuk. Hogy azonban a helyes politikai vonalat az életben megvalósíthassuk, ahhoz káderek kellenek, emberek kellenek, akik megértik a párt politikai vonalát s magukévá teszik mint a saját vonalukat, akik át tudják vinni az életbe, akik meg tudják valósítani a gyakorlatban és felelősséget tudnak vállalni érte, védelmezni tudják, küzdeni tudnak érte. Enélkül azt kockáztatjuk meg, hogy a helyes politikai vonal papíron marad.

Éppen itt vetődik fel a káderek helyes kiválogatásának, a káderek kinevelésének, új emberek kiemelésének, a káderek helyes elosztásának, azoknak a végzett munka alapján történő ellenőrzésének kérdése.

Mit jelent a káderek helyes kiválasztása?

A káderek helyes kiválasztása még nem azt jelenti, hogy helyetteseket és segédeket szedjünk össze magunknak, irodát szervezzünk és onnan különféle utasításokat osztogassunk. *(Derültség.)* És azt sem jelenti, hogy visszaéljünk a hatalmunkkal, hogy értelem nélkül tízével és százával ide-oda dobáljuk az embereket és végnélküli „átszervezéseket" rendezzünk. *(Derültség.)*

A helyes káder-kiválasztás ezt jelenti:

Először, hogy úgy becsüljük a káderekét, mint a párt és az állam aranykészletét, hogy megbecsüljük és tiszteletben tartjuk őket.

Másodszor, hogy ismerjük a káderekét, gondosan tanulmányozzuk minden egyes káderbeli funkcionárius jó oldalait és hibáit, hogy tudjuk, melyik helyen bontakozhatnak ki legkönnyebben képességei.

Harmadszor, hogy gondosan neveljük a káderekét, hogy segítsük minden egyes fejlődő munkatársunkat előmenetelében, hogy ne sajnáljuk az időt, ami ahhoz kell, hogy türelmesen „vesződjünk" ezekkel a munkatársainkkal és siettessük fejlődésüket.

Negyedszer, hogy idejekorán és merészen léptessük elő az új és fiatal káderekét, ne hagyjuk őket túlhosszú ideig a régi helyen ülni, ne hagyjuk őket megsavanyodni.

Ötödször, hogy olyan módon osszuk el a funkcionáriusokat a különféle állásokban, hogy minden egyes ember a maga helyén érezze magát, hogy minden egyes funkcionárius a maximumát adja a köznek abból, amit egyéni képességeinél fogva egyáltalán adni képes, hogy a káderelosztás terén végzett munka általános iránya teljesen megfeleljen ama politikai vonalnak, amelynek a megvalósítása érdekében ez az elosztás történik.

Különös jelentősége van itt az új, fiatal káderek merész és idejekorán történő előléptetésének. Attól tartok, hogy nálunk még nem látják tisztán ezt a kérdést. Egyesek úgy vélik, hogy az emberek kiválogatásánál főképpen a régi káderekre kell építeni. Mások, megfordítva, főleg a fiatal káderekre akarnak építeni. Én azt hiszem, hogy ezek is, azok is tévednek. A régi káderek természetesen nagy értéket jelentenek a párt és az állam számára. Bennük megvan az, ami hiányzik a fiatal káderekből — a vezetésben szerzett roppant nagy tapasztalat, a marxista-leninista elvi edzettség, a tárgyismeret, a tájékozódási képesség. De először is, régi káder mindig kevés van, kevesebb a kelleténél és, a természet törvényei szerint, részben kezdenek már kidőlni a sorból. Másodszor, a régi káderek egy részében néha megvan a hajlamosság arra, hogy makacsul a multba tekintsen, hogy megrekedjen a multban, hogy megrekedjen a régiben és ne vegye észre az újat az életben. Vagy ahogy mondani szokás: nincs már érzékük az új iránt. Ez igen komoly és veszedelmes fogyatékosság. Ami az ifjú káderekét illeti, azoknak természetesen nincs meg az a tapasztalatuk, edzettségük, tárgyismeretük és tájékozódási képességük, ami megvan a régi káderekben. De, először, az ifjú káderek túlnyomó többségben vannak, másodszor fiatalok és őket egyelőre nem fenyegeti az a veszély, hogy kidőlnek a sorból, harmadszor bőségesen megvan bennük az új iránti érzék — minden bolsevik funkcionáriusnak ez a nagyértékű tulajdonsága és, negyedszer,

ezek fejlődnek és olyan gyorsan gyarapodnak tudásban, olyan erővel törnek felfelé, hogy nincs már távol az idő, amikor elérik az öregeket, egysorba kerülnek velük és méltó utódaikká válnak. Következésképpen, a feladat nem abban áll, hogy vagy csak a régi, vagy csak az új káderekre építsünk, hanem abban, hogy összekapcsoljuk, egyesítsük a régi és az új kádereket a párt és az állam vezető munkájának nagy együttesében. *(Hosszantartó taps.)*

Ezért kell tehát az ifjú kádereket idejekorán és bátran vezető állásokba emelni.

A párt egyik legkomolyabb eredménye a pártvezetés megerősítése terén a beszámolóban tárgyalt időszakban az volt, hogy a káderkiválasztás terén az alsó szervektől a felsőkig sikerrel valósította meg az öreg és fiatal káderek kombinálásának ezt a vonalát.

A Központi Bizottság birtokában levő adatokból kitűnik, hogy a tárgyalt időszakban a pártnak sikerült vezető állami és pártfunkciókra több mint ötszázezer fiatal bolsevikot, párttagokat és a párthoz közelállókat kiválasztani, akiknek több mint húsz százaléka nő.

Mi most a feladat?

A feladat az, hogy szorosan egy kézben összpontosítsuk, az alsó szervektől a felsőkig, a káderkiválasztás ügyét és azt a kellő, tudományos, bolsevik magaslatra emeljük.

E célból véget kell vetni annak, hogy a káderek tanulmányozásának, előléptetésének és kiválasztásának az ügyét a különféle ügyosztályokra és alosztályokra szétaprózzuk. Egy helyen kell összpontosítani ezt a munkát.

Ilyen helyül kell szolgálnia a Káderfőosztálynak a párt Központi Bizottságában és a megfelelő káderosztálynak minden egyes köztársasági, határvidéki és területi pártszervezetének keretében.

NÉPI DEMOKRÁCIÁNK ELVI-POLITIKAI KÉRDÉSEI

Marxista-leninista államelmélet

Lenin

AZ ÁLLAMRÓL[1]

(A Szverdlov Egyetemen 1919 július 11-én tartott előadás)

Elvtársak, az önöknél elfogadott és velem közölt terv szerint mai beszélgetésünk tárgya: az állam kérdése. Nem tudom, menynyire ismerik önök ezt a kérdést. Ha nem tévedek, az önök tanfolyama csak most nyílt meg és így első ízben van alkalmuk rendszeresen foglalkozni ezzel a kérdéssel. Ebben az esetben könnyen lehetséges, hogy erről a nehéz kérdésről tartott első előadásomban nem sikerül elérnem, hogy az minden hallgatónak kellően világos és érthető legyen. És ha így is lenne, ez, kérem, ne kedvetlenítse el önöket. Az állam kérdése a legbonyolultabb, a legnehezebb és a polgári tudósok, írók és filozófusok által szinte leginkább összekuszált kérdések egyike. Ezért sohasem várható, hogy rövid előadásban, egy csapásra, teljes világosságot lehessen deríteni erre a kérdésre. Az első előadás után jegyezzék meg maguknak a megnemértett vagy homályos helyeket, hogy másodszor, harmadszor, sőt negyedszer is visszatérjünk azokra, hogy azt, amit nem értettünk meg, később olvasás útján, valamint a további előadások és beszélgetések során kiegészítsük, teljesen világossá tegyük. Remélem, sikerül még egyszer összejönnünk és akkor az összes kiegészítő kérdésekre nézve folytathatunk eszmecserét és ellenőrizhetjük, hogy mi az, ami leginkább homályban maradt. Ugyancsak remélem, hogy a beszédek és előadások kiegészítéseképpen önök bizonyos időt fognak szentelni arra, hogy Marxnak és Engelsnek legalább néhány legfontosabb művét elolvassák. Kétségtelen, hogy az irodalomjegyzékben és a kézikönyvek között, melyek a szovjet- és pártiskola diákjainak itt, az önök könyvtárában rendelkezésre állanak, ezeket a főműveket megtalálják és habár egyeseket talán első tekintetre elriaszt a szöveg nehézsége — újból figyelmeztetnem kell, hogy ez önöket el ne kedvetlenítse, hogy ami az első olvasásra érthetetlen, érthetővé válik a második olvasásra, avagy akkor, amikor némileg más oldalról közelítik majd meg a kérdést. Mert újból ismétlem, a kérdés oly bonyolult és a burzsoá tudósok és írók annyira összekuszálták, hogy aki komolyan végig akarja gondolni és ön-

[1] *Lenin*, Marx, Engels, marxizmus. Szikra 1949. 399—417. old.

állóan el akarja sajátítani ezt a kérdést, annak néhányszor neki kell gyürkőznie, ismételten különböző oldalról meg kell hányni-vetnie, hogy végül is tisztán és határozottan megértse. Ehhez a kérdéshez pedig annál könnyebb lesz a visszatérés, mert ez olyan alapvető, olyan gyökeres kérdése a politikának, hogy nemcsak az olyan viharos, forradalmi időben, mint amilyen a mai, hanem még a legbékésebb időkben is, bármely ujságban, bármely gazdasági vagy politikai kérdéssel kapcsolatban belcütközünk abba a kérdésbe: mi az állam, mi annak lényege, mi a jelentősége és milyen viszonyban áll a mi pártunk, a kapitalizmus megdöntéséért harcoló párt, a kommunisták pártja az államhoz — ilyen vagy olyan okoknál fogva, napról-napra vissza fognak térni ehhez a kérdéshez. És a legfontosabb, hogy olvasmányaik és az állam kérdéséről elhangzott beszédek és előadások eredményeképpen megszerezzék maguknak azt a képességet, hogy ezzel a kérdéssel önállóan foglalkozzanak, mert a legkülönbözőbb alkalmakkor, a legjelentéktelenebb kérdésekben, a legváratlanabb összefüggésekben, az ellenféllel való beszélgetésekben és vitákban mindig találkozni fognk ezzel a kérdéssel. Csakis, ha megtanulják azt, hogy önállóan tájékozódjanak ebben a kérdésben — csak akkor érezhetik, hogy elég szilárd alapon nyugszik a meggyőződésük és csakis akkor lesznek képesek arra, hogy bárkivel szemben és bármikor eredményesen meg tudják védeni meggyőződésüket.

E rövid megjegyzések után rátérek magára a tárgyra: mi az állam, hogyan keletkezett és milyen legyen alapjában véve az államhoz való viszonya a munkásosztály pártjának, a kommunisták pártjának, mely a kapitalizmus teljes megdöntéséért küzd.

Már beszéltem arról, hogy aligha akad más kérdés, amelyet a polgári tudomány, filozófia, jogtudomány, közgazdaságtan és publicisztika képviselői annyira összekúsáltak volna, szándékosan is, akaratlanul is, mint az állam kérdését. Nagyon gyakran mindmáig összekeverik ezt a kérdést a vallási kérdésekkel, nagyon gyakran nemcsak a vallási tanok képviselői (tőlük ezt természetszerűen el lehet várni), de olyanok is, akik azt tartják magukról, hogy mentesek a vallási előítéletektől, összetévesztik az állam különleges kérdését a vallás kérdésével és arra törekszenek, hogy — gyakran bonyolult filozófiai köntösbe bujtatott és filozófiailag megokolt — tantételeket dolgozzanak ki arról, hogy az állam valamiféle isteni, valami természetfeletti, valami olyan erő, amely az élet forrását jelenti az emberiség számára, hogy ez ad, vagy adhat az embereknek nem valami embertől való, hanem attól független sajátságot, hogy ez valami istentől származó erő. És meg kell mondani, hogy ez a tanítás annyira össze van kapcsolva a kizsákmányoló osztályok — a földbirtokosok és kapi-

talisták — érdekeivel, annyira az ő érdekeiket szolgálja, oly mélyen áthatotta a burzsoázia képviselő urainak minden szokását, minden gondolatát, egész tudományát, hogy ennek maradványaival lépten-nyomon találkozhatunk, beleértve a mensevikeknek és eszereknek az államról vallott nézeteit is, bár ők felháborodva tagadják azt a gondolatot, hogy ők nem mentesek a vallási előítéletektől és abban a meggyőződésben élnek, hogy teljesen józanul tudják megítélni az államot. Ez a kérdés azért olyan küszált és bonyolult, mert (s e tekintetben csupán a gazdasági tudományok alapelvei múlják felül) nagyobb mértékben érinti az uralkodó osztályok érdekeit, mint bármely más kérdés. Az államról szóló tanítással szokták igazolni a társadalmi kiváltságokat, a kizsákmányolást, a kapitalizmus létezését — ezért a legnagyobb hiba lenne ebben a kérdésben pártatlanságot várni, ezt a kérdést így megközelíteni, mintha azok az emberek, akik a tudományosságra tartanak igényt, önöknek ebben a tiszta tudomány szempontjait fejtenék ki. Az állam kérdésében, az államról szóló tanoknál, az államelméleteknél mindig megláthatják, mikor majd megismerkednek a kérdéssel és kellő módon belemélyednek, mindenkor meglátják azokban a különböző osztályok egymásközti folyó harcát, azt a harcot, mely az államra vonatkozó nézetek harcában, az állam jelentőségének és szerepének értékelésében tükröződik vissza vagy fejeződik ki.

Abból a célból, hogy mennél tudományosabban közelítsük meg e kérdést, legalább futó történeti pillantást kell vetnünk arra, miként keletkezett és miként fejlődött az állam. A társadalomtudomány terén, annak érdekében, hogy valóban elsajátítsuk azt a képességet, hogy helyesen nyúljunk ehhez a kérdéshez és ne tévedjünk el az aprólékosságok tömkelegében vagy az egymással harcoló vélemények óriási változatosságában, a legmegbízhatóbb módszer és a legfontosabb az, hogy ezt a kérdést tudományos szempontból közelítsük meg, vagyis, hogy ne feledkezzünk meg az alapvető történelmi összefüggésekről, hogy minden kérdésre abból a szempontból nézzünk, hogy az adott jelenség miként jött létre a történelem folyamán, milyen főbb szakaszokon ment át fejlődése folyamán és ennek a fejlődésnek a szempontjából kell megvizsgálnunk azt, mivé lett most az adott dolog.

Remélem, hogy az állam kérdését illetően önök meg fognak ismerkedni Engelsnek „A család, a magántulajdon és az állam eredete"* c. művével. A modern szocializmusnak egyik alapvető

* *Engels*, A család, a magántulajdon és az állam eredete. Szikra 1948. — *Szerk.*

műve ez, melyben minden egyes mondat iránt a legnagyobb bizalommal lehetünk — bízhatunk abban, hogy nincs annak egyetlen mondata sem, amely ne megfontoltan, óriási történelmi és politikai anyag alapján íródott volna. Kétségtelen, hogy ennek a műnek nem minden része érthető meg egyforma könnyedséggel: egyes részei megkövetelik, hogy az olvasó bizonyos történelmi és közgazdasági előismeretekkel rendelkezzék. De ismétlem, ne veszítsük el a kedvünket, ha első olvasásra mindjárt nem értjük meg ezt a munkát. Ezt úgyszólván senki sem mondhatja el magáról. De ha később visszatérünk hozzá, amikor felébred az érdeklődés, akkor elérjük azt, hogy túlnyomórészt, sőt talán egészen megértik. Azért említem meg ezt a könyvet, mert az említett vonatkozásban helyes módszert nyújt a kérdéshez. Történelmi vázlattal kezdődik, melyben Engels megmutatja, hogyan keletkezett az állam.

Hogy helyes módszerrel közelítsük meg ezt a kérdést, éppen úgy, mint minden kérdést, például a kapitalizmus keletkezésének kérdését, az emberek közti kizsákmányolásnak kérdését, a szocializmusnak a kérdését, azt, hogy miként jelentkezett a szocializmus, milyen viszonyok szülték meg — minden ilyen kérdéshez komolyan és határozottan csak akkor lehet hozzányúlni, ha történelmi visszapillantást vetünk annak egész fejlődésére. Ennél a kérdésnél mindenekelőtt arra kell tekintettel lenni, hogy az állam nem öröktől fogva való. Volt idő, amikor még nem volt állam. Az állam ott és akkor jelenik meg, ahol és amikor megjelenik a társadalomnak osztályokra való bomlása, amikor megjelennek a kizsákmányolók és a kizsákmányoltak.

Mielőtt az ember ember által való kizsákmányolásának az első formája — a rabszolgatartók és rabszolgák osztályára való bomlás első formája — megjelent, azt megelőzően létezett még a patriarchális, avagy — mint azt néha nevezik — a klán-család (a klán — nemzetség, nemzedék, amikor az emberek nemzetségekben nemzedékekként éltek együtt). Ezeknek a primitív időknek a nyomai elég határozottan megmaradtak számos primitív nép életmódjában. Ha bármilyen könyvet veszünk kézbe, mely a primitív kultúráról szól, mindig találkozni fogunk annak többé-kevésbbé határozott leírásával, az arra való utalással vagy megemlékezéssel, hogy volt idő, amely többé-kevésbbé hasonlított az őskommunizmushoz, amikor a társadalom nem tagozódott rabszolgatartókra és rabszolgákra. És akkor nem volt állam, nem volt különleges apparátus, amely az erőszak rendszeres alkalmazására és az emberek erőszakos alárendelésére szolgált volna. Az ilyen apparátust nevezzük államnak.

A kezdetleges társadalomban, amikor az emberek még kisebb nemzetségekben éltek, fejlődésüknek a legalacsonyabb fokán

állottak, közel a vadság állapotához, abban a korszakban, amelytől a modern, civilizált emberiséget néhány évezred választja el — abban az időben még semmi jele sem észlelhető az állam létezésének. Látjuk a szokások uralmát, a tekintélyt, a tiszteletet, amelyben a nemzetség öregjei részesültek és a hatalmat, amelyet gyakoroltak, látjuk, hogy ezt a hatalmat néha nőkre nézve is elismerték — az asszonyok helyzete akkor nem hasonlított a mai jogtalan, elnyomott helyzethez —, de sehol sem találkozunk az emberek külön csoportjával, akiket kiválasztanak arra, hogy másokat igazgassanak és hogy az igazgatás érdekében és céljából rendszeresen és állandóan bizonyos kényszerítő szerv álljon rendelkezésükre, az erőszak szerve, amilyenek most, miként önök tudják, a katonaság felfegyverzett csapatai, a börtönök és a mások akaratának erőszakos alárendelésére szolgáló egyéb eszközök — vagyis az, ami az állam lényegét alkotja.

Ha eltekintünk azoktól az úgynevezett vallásos tanoktól, csalafintaságoktól, filozófiai rendszerektől, azoktól a különböző véleményektől, amelyeket a polgári tudósok összerónak és a dolog lényege után kutatunk, akkor meglátjuk, hogy az állam nem más, mint ilyen, az emberi társadalomtól különvált igazgatási szerv. Amikor megjelenik az emberek ilyen különleges csoportja, amely csak azzal foglalkozik, hogy igazgat és amelynek az igazgatás céljaira szüksége van különleges kényszerítő szervre, idegen akarat erőszaknak való alávetésére — börtönökre, emberek különleges alakulataira, katonaságra stb. — akkor megjelenik az állam.

De volt idő, amikor állam nem volt, amikor az általános kapcsolatot, magát a társadalmat, a fegyelmet, a munkarendet, a szokás, a hagyományok ereje, az a tekintély vagy tisztelet tartotta fenn, amelyet a nemzetség öregebb tagjai élveztek, avagy a nők, akik akkor gyakran nemcsak egyenjogú helyzetben voltak a férfiakkal, hanem néha még magasabban is álltak és amikor az igazgatás feladatainak elvégzésére a szakemberek különleges csoportja nem létezett még. A történelem tanusítja, hogy az állam, mint az emberek kényszerítésére szolgáló különleges szerv, csakis ott és akkor keletkezett, ahol és amikor megjelent a társadalomnak osztályokra tagozódása, vagyis az emberek olyan csoportjaira való tagozódása, amelyek közül egyesek állandóan kisajátíthatják a többi munkáját, az egyik kizsákmányolja a másikat.

És a társadalomnak ez az osztályokra való tagozódása a történelemben mindig világosan kell, hogy álljon előttünk, mint alapvető tény. Minden emberi társadalomnak évezredek folyamán végbement fejlődése kivétel nélkül minden országban e fejlődésnek általános törvényszerűségét, helyességét, következetességét akként mutatja be, hogy kezdetben volt az osztálynélküli

társadalom — a kezdetleges patriarchális, primitív társadalom, amelyben nem voltak arisztokraták; aztán következett a rabszolgaságon felépülő társadalom, a rabszolgatársadalom. Ezt az utat tette meg az egész modern, civilizált Európa — kétezer évvel ezelőtt a rabszolgaság volt az uralkodó forma. Ezt az utat tette meg a népek túlnyomó többsége a világ többi részén. A kevésbbé fejlett népeknél a rabszolgaság nyomai még ma is megvannak és a rabszolgaság intézményét például Afrikában még ma is megtalálhatjuk. Rabszolgatartók és rabszolgák — ez az első nagy tagozódás osztályokra. Az előbbi csoport nemcsak valamennyi termelési eszközt — a földet és a szerszámokat birtokolta, bármily kezdetlegesek voltak is ezek abban az időben, de birtokolta még az embereket is. Ezt a csoportot rabszolgatartóknak hívták, azokat pedig, akik dolgoztak és másoknak végeztek munkát, rabszolgáknak.

Ezt a formát a történelem során egy másik forma — a hűbériség követte. A rabszolgatartó rendszer a fejlődés során a legtöbb országban jobbágytartó rendszerré alakult át. A társadalom alapjában jobbágytartó földbirtokosokra és jobbágyokra oszlott. Az emberek közötti viszony formája megváltozott. A rabszolgatartók a rabszolgákat saját tulajdonuknak tekintették, ezt a felfogást a törvény is alátámasztotta és a rabszolgákat tárgynak tekintette, mely felett teljesen a rabszolgatartó rendelkezik. A jobbágyparasztot illetően megmaradt az osztályelnyomás, a függőség, de a jobbágytartó földbirtokos nem volt a parasztnak, mint valami tárgynak a tulajdonosa, hanem csak a paraszt munkájára volt joga és bizonyos munka elvégzésére kényszeríthette. A gyakorlatban, mint ezt önök mind tudják, a jobbágyrendszer, különösen Oroszországban, ahol az a leghosszabb ideig maradt fenn és a legdurvább formákat öltötte, semmiben sem különbözött a rabszolgaságtól.

Továbbá — a hűbéri társadalomban, amily mértékben fejlődött a kereskedelem és jött létre a világpiac, amily mértékben fejlődött a pénzforgalom, új osztály keletkezett — a kapitalisták osztálya. Az áruból, az árucseréből, a pénz hatalmának keletkezéséből támadt a tőke hatalma. A XVIII. század folyamán, helyesebben a XVIII. század végétől kezdve s a XIX. század folyamán világszerte forradalmak játszódtak le. Nyugat-Európa minden országából kiszorult a jobbágytartó rendszer. Legkésőbben Oroszországban ment ez végbe. Oroszországban 1861-ben szintén átalakulás ment végbe, melynek következtében a társadalom egyik formáját egy másik váltotta fel — a hűbériséget felváltotta a kapitalizmus, ugyanakkor pedig megmaradt az osztályokra való tagozódás, megmaradtak a jobbágyság különféle nyomai és csökevényei, a társadalomnak osztályokra tagozódása azonban alapjában véve más formát öltött.

A tőke urai, a föld urai, a gyárak urai, minden kapitalista államban a lakosság elenyésző kisebbségét alkották és alkotják s ez a kisebbség teljes mértékben rendelkezik az egész nép munkaerejével, s ennélfogva hatalmában tartja, elnyomja, kizsákmányolja a dolgozók nagy tömegét, akiknek a többsége proletár, bérmunkás, akik a termelési folyamatban az életfenntartásukhoz szükséges javakat csakis kezük munkájával, munkaerejüknek eladásával szerzik meg. A jobbágyság idején még szétszórt és elnyomott paraszt a kapitalizmus idején részben (nagyobbik része) proletár lett, részben (kisebbik része) jómódú parasztlá vált, aki maga is bérmunkást tartott. Ez a falusi burzsoázia volt.

Ezt az alapvető tényt — a társadalom átmenetét a rabszolgatartó rend kezdetleges formáiból a hűbériségbe és végül a kapitalizmusba — mindig tartsák szem előtt, mert csak ha emlékezetükbe vésik ezt az alapvető tényt, csak, ha az összes politikai tanokat ebbe a tőkeretbe helyezik, lesznek önök képesek arra, hogy ezeket a tanokat helyesen értékeljék, hogy tájékozódjanak abban, mire is vonatkoznak azok. Mert az emberiség történelmének mindegyik nagy periódusa — a rabszolgatartó, a jobbágytartó rendszer és a kapitalizmus — évszázadokra és évezredekre terjedő időt ölel fel és a politikai formáknak, a különféle politikai tanoknak, véleményeknek, forradalmaknak olyan tömkelegét foglalja magába, hogy eligazodni mindebben a rendkívüli tarkaságban és óriási változatosságban — különösen abban, ami polgári tudósok és politikusok politikai, filozófiai és egyéb tanaival függ össze — csak akkor lehetséges, ha alapvető vezérfonal gyanánt szorosan szem előtt tartjuk a társadalomnak ezt az osztályokra való tagozódását, az osztályuralom formáinak változásait és ha ebből a szempontból vizsgáljuk az összes társadalmi kérdéseket — a gazdasági, a politikai, a szellemi, a vallási stb. kérdéseket.

Ha ennek az alapvető tagozódásnak szempontjából vizsgálják az államot, akkor látni fogják, hogy a társadalomnak osztályokra bomlása előtt, mint már mondottam, az állam sem létezett. De amilyen mértékben létrejön és megszilárdul a társadalomnak osztályokra való tagozódása, amily mértékben létrejön az osztálytársadalom, olyan mértékben jön létre és szilárdul meg az állam. Az emberiség történetéből száz és száz ország ismeretes, amely átélte és amely most éli át a rabszolgaságot, a jobbágyrendszert és a kapitalizmust. Ezek mindegyikében, a lejátszódott hatalmas történelmi változások ellenére, minden politikai sorsfordulat és mindazoknak a forradalmaknak ellenére, amelyek az emberiségnek ezzel a fejlődésével — a rabszolgaságból a jobbágyságon át a kapitalizmusba és a kapi-

talizmus ellen folytatott mai, az egész világra kiterjedő harcba való átmenettel — voltak kapcsolatban, mindig láthatják az állam keletkezését. Az állam mindig bizonyos gépezet volt, amely kivált a társadalomból és olyan emberek csoportjából állott, akik csak azzal, vagy majdnem csak azzal, vagy főképpen azzal foglalkoztak, hogy igazgattak. Az emberek megoszlanak kormányzottakra és kormányzó szakemberekre, olyanokra, akik a társadalom fölé emelkednek s akiket kormányzóknak, az állam képviselőinek neveznek. Ez az apparátus, az embereknek ez a csoportja, amely másokat kormányoz, mindig kezébe kerít bizonyos kényszerítő apparátust, fizikai erőt — mindegy, hogy ez az emberek feletti erőszak az őskori dorongban testesül-e meg, vagy pedig a rabszolgaság korában — a már tökéletesebb típusú fegyverben, avagypedig a tűzfegyverben, mely a középkorban jelent meg, vagy végül a modern fegyverekben, melyek a XX. században csodálatos technikai tökéletességet értek el és amelyek teljesen a modern technika legújabb vívmányain alapulnak. Az erőszak módszerei változtak, de mindenkor amikor volt állam, minden társadalomban fellelhető volt az embereknek olyan csoportja, amely kormányzott, amely parancsolt, uralkodott és a hatalom megtartása céljából fizikai kényszerítő szervvel, erőszakszervezettel rendelkezett, rendelkezett olyan fegyverzettel, amely megfelelt az illető kor technikai színvonalának. És csakis ha jól szemügyre vesszük ezeket az általános jelenségeket, ha felvetjük a kérdést, miért nem létezett állam akkor, amikor még nem voltak osztályok, amikor nem voltak még kizsákmányolók és kizsákmányoltak és miért keletkezett állam akkor, amikor osztályok keletkeztek — csakis így találunk határozott feleletet az állam lényegét és jelentőségét illető kérdésre.

Az állam olyan gépezet, amely arra szolgál, hogy egyik osztály fenntarthassa a másik feletti uralmát. Amikor a társadalomban nem voltak osztályok, amikor az emberek a rabszolgaság előtti korban, nagyobbfokú egyenlőség kezdetleges viszonyai közt, a munka igen alacsonyfokú termelékenysége mellett dolgoztak, amikor a kezdetleges ember nehéz munkával tudta megszerezni a maga számára a legdurvább és legkezdetlegesebb létfenntartáshoz szükséges eszközöket, akkor nem jöttek létre és nem is jöhettek létre külön embercsoportok sem, amelyeket különösen az igazgatásra jelöltek volna ki és amelyek a társadalom többi részén uralkodtak volna. Csak amikor a társadalom osztályokra tagozódásának első formája jelentkezett, amikor megjelent a rabszolgaság, csak amikor lehetővé vált, hogy az emberek bizonyos osztálya, amely erejét a földművelés legkezdetlegesebb formájára összpontosította, bizonyos felesleget tudott termelni, amikor ez a felesleg nem volt feltét-

lenül szükséges a rabszolga legnyomorúságosabb létfenntartásához és a rabszolgatartó kezébe jutott, s amikor ilymódon szilárd alapot nyert a rabszolgatartók ez osztályának létezése, akkor ennek megszilárdítása érdekében szükség volt arra, hogy legyen állam.

És megjelent az állam — a rabszolgatartók állama — olyan apparátus, mely a rabszolgatartók kezébe hatalmat, lehetőséget adott, hogy az összes rabok felett uralkodjanak. A társadalom is, az állam is akkor sokkal felaprózottabb volt, mint ma, hasonlíthatatlanul gyengébbek voltak az összeköttetés eszközei — akkor nem voltak modern közlekedési eszközök. A hegyek, a folyók és a tenger hihetetlenül nagyobb akadályokat jelentettek, mint manapság és az államalakulás sokkal szűkebb földrajzi határokon belül ment végbe. Technikai szempontból gyenge államgépezet állt az állam rendelkezésére, melynek tevékenysége aránylag szűk határok közt és szűk körben folyt le. De mégis volt olyan szerv, amely a rabszolgákat arra kényszerítette, hogy rabszolgák maradjanak, amely a társadalom egyik részét a másik kényszere, elnyomása alatt tartotta. Állandó kényszerítő szerv nélkül lehetetlen a társadalom túlnyomó részét a másik rész javára szolgáló rendszeres munkára kényszeríteni. Amíg osztályok nem voltak, nem volt ilyen szerv sem. Amikor megjelentek az osztályok, ezen osztálytagozódás növekedésével és megszilárdulásával egyidejűleg mindenütt és mindenkor megjelent egy különleges intézmény is — az állam. Az államformák rendkívül változatosak voltak. A rabszolgaság idején, az akkori legelőrehaladottabb, legműveltebb és legcivilizáltabb országokban, például az ókori Görögországban és Rómában, melyek teljesen a rabszolgaságon alapultak, már egymástól eltérő államformákat találunk. Már akkor létrejön a különbség a monarchia és a köztársaság, az arisztokrácia és a demokrácia között. Monarchia — mint egyeduralom, köztársaság — minden olyan hatalom tagadása, amely nem választás útján jön létre; arisztokrácia — mint egy aránylag kicsiny kisebbség hatalma, demokrácia — mint a nép hatalma (demokrácia görög szó, lefordítva pontosan azt jelenti: a nép hatalma). Mindezek a különbségek a rabszolgaság korszakában keletkeztek. E különbségek ellenére a rabszolgaság korabeli állam rabszolgaállam volt, mindegy, monarchia volt-e, avagy arisztokratikus vagy demokratikus köztársaság.

Az ókori történelem bármely tanfolyamán, ha végighallgatják az e kérdésről tartott előadást, hallani fognak arról a harcról, amely a monarchikus és köztársasági államok között játszódott le, de az alapvető tény az volt, hogy a rabszolgákat nem tekintették embereknek; nemhogy polgároknak, de embereknek sem tekintették őket. A római jog tárgynak tekintette őket,

A gyilkosságról szóló törvény, nem is említve az emberi személyiség védelméről szóló egyéb törvényeket, a rabszolgákra nem vonatkozott. A törvény csak a rabszolgatartókat védte, mint egyedül elismert, teljesjogú polgárokat. Akár monarchia létesült — rabszolgatartó monarchia volt — akár pedig köztársaság — rabszolgatartó köztársaság volt. Azok mindegyikében a rabszolgatartók élveztek minden jogot, a rabszolga pedig törvény értelmében csupán tárgy volt s azon bármiféle erőszakot el lehetett követni, sőt még a rabszolga meggyilkolását sem tekintették bűntettnek. A rabszolgatartó köztársaságok különböztek egymástól belső szervezetük szerint: voltak arisztokratikus és demokratikus köztársaságok. Az arisztokratikus köztársaságban kisebb számú kiváltságos csoport vett részt a választásokban, a demokratikus köztársaságokban pedig — mindenki, de megint csak minden rabszolgatartó, a rabok kivételével mindenki. Ezt az alapvető körülményt nem szabad szem elől téveszteni, mert ez derít leginkább fényt az állam kérdésére és világosan megmutatja az állam lényegét.

Az állam egyik osztálynak a másik által való elnyomására szolgáló gépezet, olyan gépezet, amely arra szolgál, hogy az egyik osztály iránti engedelmességben tartsa valamennyi többi alárendelt osztályt. Ennek a gépezetnek a formája különféle. A rabszolgatartó állam lehet monarchia, arisztokratikus köztársaság, sőt demokratikus köztársaság is. A valóságban a kormányzásnak a formái rendkívül változatosak lehettek, a lényeg azonban mindig egy és ugyanaz maradt: a rabszolgáknak semilyen joguk sem volt és megmaradtak elnyomott osztálynak, nem ismerték el őket embereknek. Ugyanezt látjuk a hűbéri államban.

A kizsákmányolás formájának változásával a rabszolgatartó állam hűbéres állammá alakult át. Ennek óriási jelentősége volt. A rabszolgatársadalomban — teljes a rabszolga jogtalansága, nem ismerték el embernek; a jobbágyúri államban — a paraszt röghöz volt kötve. A hűbéri jog alapvető ismérve az, hogy a parasztságot (abban az időben a parasztság a népesség többségét jelentette, a városi lakosság akkor még rendkívül gyengén volt kifejlődve) úgy tekintették, hogy az a röghöz van kötve, ebből keletkezett magának a hűbériségnek a fogalma (kötve — oroszul: prikrepljonnüj; jobbágy: kreposztnüj. — *Ford.)* A parasztnak jogában állott, hogy bizonyos számú napon át, azon a földön, amelyet a földbirtokostól kapott, saját maga számára dolgozzon, a többi napokon a jobbágyparaszt a földesúrnak dolgozott. Az osztálytársadalom lényege megmaradt: a társadalom az osztálykizsákmányoláson épült fel. Teljesjogúak csakis a földesurak lehettek, a paraszt jogtalan volt. A gyakorlatban az ő helyzetük alig különbözött a rabszolgák helyzetétől a rabszolgaállamban. De

mégis, felszabadításuk, a parasztság felszabadítása számára szélesebb út nyílott meg, mert a jobbágyparasztot nem tekintették a földesúr egyenes tulajdonának. A jobbágyparaszt idejének egy részét a saját telkén tölthette, hogy úgy mondjuk, bizonyos fokig önálló lehetett és a jobbágyrendszer a csere, a kereskedelmi kapcsolatok kifejlődésének nagyobb lehetőségei mellett egyre inkább bomlásnak indult és egyre inkább tágult a parasztság felszabadulásának köre. A hűbéri társadalom mindig bonyolultabb volt, mint a rabszolgatársadalom. Benne megvolt a kereskedelem, az ipar fejlődésének nagy lehetősége, ami már akkor a kapitalizmus felé vezetett. A középkorban a hűbériség volt az uralkodó. De az államformák itt is különfélék voltak, itt is volt monarchia és — bár jóval gyengébb formában — köztársaság, de az uralom mindenkor egyedül a földbirtokos jobbágyurat illette meg. A jobbágyparaszt a politikai jogokból teljesen ki volt rekesztve.

Mind a rabszolgaság, mind a hűbériség idején a jelentéktelen kisebbség uralma az emberek hatalmas többségén nem volt lehetséges kényszer alkalmazása nélkül. Az egész történelem tele van az elnyomott osztályok szakadatlan kísérleteivel, hogy megdöntsék az elnyomatást. A rabszolgaság története számos évtizedekig tartó háborút ismer, melyet a rabszolgák felszabadulásukért folytattak. Egyébként a „spartakisták" elnevezést, amelyet most a német kommunisták viselnek — ez az egyetlen német párt, amelyik valóban harcol a kapitalizmus elnyomása ellen —, ezt a nevet azért választották, mert Spartakus volt egyik legkimagaslóbb hőse az egyik leghatalmasabb rabszolgafelkelésnek körülbelül kétezer évvel ezelőtt. Még a mindenhatónak látszó római birodalom is, amely teljesen a rabszolgaságon épült fel, évek során át érezte a hatalmas rabszolgafelkelés megrázkódtatásait és csapásait. A rabszolgák felfegyverkeztek és Spartakus vezetése alatt gyülekezve, hatalmas hadsereget alkottak. Végül is leverték, elfogták őket és súlyos kínzásokat szenvedtek el a rabszolgatartók részéről. Ezek a polgárháborúk végigvonulnak az osztálytársadalom egész történelmén. Az imént hoztam fel a rabszolgaság korában lejátszódott egyik legnagyobb polgárháború példáját. A hűbériség egész korszaka szintén tele van állandó parasztfelkelésekkel. Németországban például, a középkorban a két osztály — a földesurak és a jobbágyok — közötti harc széles méreteket öltött és a parasztságnak a földesurak elleni polgárháborújává alakult át. Önök mindnyájan ismernek Oroszország történelméből is példákat arra, hogy a parasztok ismételten felkeltek a jobbágytartó földesurak ellen.

Uralmának a fenntartása, hatalmának a biztosítása érdekében a földesúrnak olyan apparátussal kellett rendelkeznie, amely rengeteg embert egyesített és rendelt neki alá, amely bizonyos

törvényeknek és jogszabályoknak vetette alá ezeket az embereket. És mindezek a törvények alapjában odairányultak, hogy a földesúr megőrizze a jobbágyparaszt feletti hatalmát. Ez volt a hűbéri állam, amely például megvolt Oroszországban vagy a legelmaradottabb ázsiai országokban, ahol még most is a jobbágyrendszer uralkodik, formáját tekintve különböző — vagy köztársasági, vagy pedig monarchista. Amikor az állam monarchista volt — akkor az egyeduralmat ismerte el; amikor az állam köztársasági volt, akkor többé-kevésbbé elismerték a földesúri társadalom választottjainak részvételét — így volt ez a hűbéri társadalomban. A hűbéri társadalom olyan osztálytagozódást jelentett, hogy a túlnyomó többség — a jobbágyparasztság teljes függőségben volt a maroknyi kisebbségtől — a földesuraktól, akik a földet birtokolták.

A kereskedelem fejlődése, az árucsere fejlődése új osztálynak, a kapitalisták osztályának kiválásához vezetett. A tőke a középkor végén keletkezett, amikor a világkereskedelem Amerika felfedezése után óriási fejlődésnek indult, amikor megnövekedett a nemesfémek mennyisége, amikor az ezüst és arany csereeszközzé vált, amikor a pénzforgalom lehetővé tette, hogy egyesek kezében hatalmas vagyonok halmozódjanak fel. Az ezüst és az arany jelentette az egész világ szemében a gazdagságot. A földesúri osztály gazdasági ereje hanyatlott és fejlődésnek indult az új osztálynak, a tőke képviselőinek ereje. A társadalom átalakulása olymódon ment végbe, hogy minden polgár úgyszólván egyenlővé vált, megszűnt a régebbi, rabszolgatartókra és rabszolgákra való tagozódás, a törvény előtt mindenkit egyenlőnek ismertek el, függetlenül attól, ki milyen tőkével rendelkezik — mint magántulajdonos földdel bír-e avagy nincstelen, akinek csak két dolgos keze van — a törvény előtt mind egyenlők. A törvény egyenlően véd mindenkit, védi a tulajdont, azt, akinek van tulajdona, a tulajdon ellen irányuló támadások ellen annak a tömegnek részéről, amelynek nincs tulajdona, amelynek két kezén kívül semmije sincsen, lépésről-lépésre elszegényedik, nyomorba jut és proletárrá válik. Ilyen — a kapitalista társadalom.

Nem térhetek ki részletesen a kapitalista társadalomra. Ezzel a kérdéssel még lesz alkalmunk foglalkozni: amikor a párt programját fogják tárgyalni, akkor majd meghallják a kapitalista társadalom jellemzését. Ez a társadalom a szabadság jelszava alatt harcolt a feudalizmus ellen, a régi jobbágyrendszer ellen. De ez a szabadság azt illette meg, aki tulajdonnal rendelkezett. És amikor a jobbágyrendszer megdőlt, ami a XVIII. század vége felé — a XIX. század elején ment végbe — Oroszországban más országoknál később 1861-ben ment végbe — akkor a feudális államot a kapitalista állam váltotta fel, amely a teljes

népszabadság jelszavát hirdeti, kijelenti, hogy ő fejezi ki az egész nép akaratát, tagadja, hogy osztályállam és itt az egész nép szabadságáért küzdő szocialisták és a kapitalista állam között harc fejlődik ki, amely most a Szocialista Szovjetköztársaság megalakulásához vezetett és amely kiterjed az egész világra.

A világtőke ellen indított harc megértése céljából, a kapitalista állam lényegének megértése céljából nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a kapitalista állam a jobbágyúri állam ellen a szabadság jelszavával szállt harcba. A jobbágyság megszüntetése a kapitalista állam képviselői számára a szabadságot jelentette és javukat szolgálta, amennyiben megsemmisült a jobbágvrendszer, a parasztok is megkapták a lehetőséget, hogy teljes tulajdonként birtokolják a földet, melyet akár megváltás útján, akár részben dézsma formájában vásároltak meg, evvel az állam nem sokat törődött: a tulajdont védte, bármilyen úton is keletkezett, mert az állam a magántulajdon alapján épült fel. A parasztok magántulajdonosokká váltak valamennyi modern civilizált államban. Az állam védte a magántulajdont ott is, ahol a földbirtokos a föld egy részét átadta a parasztnak; őt az állam megváltás útján kártalanította, vagy készpénzt kapott az eladott földért. Mintha csak azt mondta volna az állam: mi megvédjük a teljes magántulajdont — és mindenféle támogatásban és védelemben részesítette azt. Minden kereskedő, iparos és gyáros számára elismerte az állam ezt a magántulajdont. És ez a társadalom, amely a magántulajdonon, a tőke hatalmán, a vagyontalan munkások és a dolgozó parasztiömegek teljes alárendeltségén alapult — ez a társadalom azt jelentette ki magáról, hogy a szabadság alapján uralkodik. A jobbágvrendszer ellen folytatott harcában szabaddá nyilvánította a tulajdont és különösen büszke volt arra, hogy az állam, állítólag, megszűnt osztályállam lenni.

Pedig az állam továbbra is az a gépezet maradt, amely támogatja a kapitalistákat abban, hogy a szegényparasztságot és a munkásosztályt alárendeljék maguknak. Külsőleg azonban az állam szabad volt. Az állam általános választójogot hirdet védelmezői, szószólói, tudósai és filozófusai útján, azt hirdeti, hogy nem osztályállam. Még most is, amikor ez ellen az állam ellen megkezdődött a Szocialista Szovjetköztársaságok harca, bennünket vádolnak ők azzal, hogy mi a szabadság megrontói lennénk, hogy mi állítólag olyan államot építünk, amely kényszeren, egyik embernek a másik által való elnyomásán alapul, ők viszont a népállamot, a demokrata államot képviselik. Íme, ez a kérdés — az állam kérdése — most, a szocialista világforradalom kezdetén és éppen akkor, amikor a forradalom bizonyos országokban győzött, amikor különösen kiéleződött a világtőkével vívott harc — az állam kérdése a legnagyobb jelentő-

ségre tett szert és mondhatnánk, a legfájóbb kérdéssé, minden politikai kérdés és korunk minden politikai vitájának gyujtópontjává vált.

Vegyünk tetszés szerint bármely pártot Oroszországban, vagy akármilyen civilizált országban, csaknem valamennyi politikai vita, nézeteltérés és vélemény az állam fogalma körül forog. Vajjon az állam kapitalista országban, demokratikus köztársaságban — különösen olyanban, mint Svájc vagy Amerika —, a legszabadabb demokratikus köztársaságokban, kifejezi-e a nép akaratát, megtestesíti-e az egész nép döntését, kifejezi-e a nemzeti akaratot stb. — avagy pedig az állam nem egyéb, mint olyan gépezet, mely arra szolgál, hogy az ottani kapitalisták a munkásosztály és a parasztság felett fenntarthassák uralmukat? Ez az alapkérdés, amely körül mostanában az egész világon politikai viták folynak. Mit mondanak a bolsevizmusról? A polgári sajtó szidja a bolsevikokat. Nem találhatnak egyetlen olyan ujságot sem, amely meg ne ismételné a bolsevikok ellen a szokásos vádakat arról, hogy ők a népuralom megdöntésére törnek. Ha a mi mensevikjeink és szociálforradalmáraink együgyűségükben (de lehetséges, hogy nem is együgyűségben, vagy lehetséges, hogy olyan együgyűség ez, amelyikről azt szokták mondani, hogy rosszabb a lopásnál) azt hiszik, hogy ők fedezték fel vagy találták ki azt a vádat a bolsevikok ellen, hogy azok megsértették a szabadságot és a népuralmat, akkor bizony, nevetséges módon tévednek. Manapság a leggazdagabb országok legvagyonosabb ujságjai között, amelyek tízmilliókat költenek a terjesztésre és sokmillió példányban terjesztik a polgári hazugságot és az imperialista politikát — egy sem akad, amely ne ismételgetné a bolsevizmus ellen irányuló e fő kifogásokat és vádakat: hogy Amerika, Anglia és Svájc előrehaladott államok, amelyek a népuralmon alapulnak, míg a bolsevik köztársaság a rablók állama, amely nem ismeri a szabadságot és hogy a bolsevikok a népuralom eszméjének a megdöntői, sőt arra vetemedtek, hogy szétkergessék az Alkotmányozó Gyűlést. A bolsevikok ellen szórt e rettenetes vádakat az egész világon ismételgetik. Ezek a vádak egyenesen elvezetnek bennünket a kérdéshez: mi az állam? E vádak megértése céljából, azért, hogy kiismerjük magunkat bennük, hogy tudatos magatartást tanusítsunk ezekkel szemben és hogy ne csupán szóbeszéd alapján tájékozódjunk, hanem szilárd meggyőződés alapján, világosan meg kell értenünk, mi is az állam. Itt vannak a különféle kapitalista államok és a védelmükre szolgáló mindazok a tanok, melyek a háború előtt keletkeztek. A kérdés helyes megoldása érdekében kritikus álláspontot kell elfoglalni mindezekkel a tanokkal és nézetekkel szemben.

Segítségül ajánlottam már önöknek Engels: „A család, a magántulajdon és az állam eredete" c. művét. Ebben éppen arról

van szó, hogy minden állam, ahol fennáll a föld és a termelőeszközök magántulajdona, ahol a tőke uralkodik, hogy ez az állam, bármily demokratikus legyen is, kapitalista állam, amely a kapitalisták kezében eszközül szolgál arra, hogy a munkásosztályt és a szegényparasztságot alárendeltségben tartsák. Az általános választójog, az Alkotmányozó Gyűlés, a parlament viszont — csak külsőség, a váltó egy faja, ami semmit sem változtat a dolog lényegén.

Az állam uralmi formája különféle lehet: a tőke egyik módon nyilvánítja meg erejét ott, ahol az egyik uralmi forma és másféleképpen ott, ahol a másik uralmi forma érvényesül, de a hatalom lényegében véve megmarad a tőke kezében: cenzushoz, vagy más feltételhez van-e kötve a jog, avagy demokratikus-e a köztársaság, sőt minél demokratikusabb, annál durvábban, annál cinikusabban érvényesül a kapitalizmusnak ez az uralma. Az egyik legdemokratikusabb köztársaság a világon az Északamerikai Egyesült Államok, de sehol a nyirs, mint ebben az országban (aki 1905 után járt arrafelé, annak valószínűleg van erről némi fogalma), sehol nem nyilvánul meg egy durván, oly nyílt veszélyeztetés formájában a tőke hatalma, egy maroknyi milliárdos hatalma az egész társadalom felett, mint Amerikában. A tőke, ha egyszer létezik, az egész társadalom felett uralkodik és semmiféle demokratikus köztársaság, semmiféle választójog nem változtat a dolog lényegén.

A demokratikus köztársaság és az általános választójog a hűbériséghez képest óriási haladás volt: lehetővé tették a proletariátusnak, hogy elérje az egyesülésnek és tömörülésnek mai fokát, hogy rendezett és fegyelmezett sorokat alkosson, melyek rendszeres harcot folytatnak a tőkével. Semmi ilyesféléről még csak megközelítőleg sem lehetett szó a jobbágyparasztnál, nem is szólva a rabszolgákról. A rabszolgák, miként tudjuk, felkeléseket rendeztek, lázadoztak, polgárháborút kezdtek, de sohasem tudtak öntudatos többséget teremteni, a harcot vezető pártok nem tudták világosan megérteni, hogy milyen cél felé haladnak és még a történelem legforradalmibb pillanataiban is mindig játékszer voltak az uralkodó osztályok kezében. Polgári köztársaság, parlament, általános választójog, mindez a társadalom általános fejlődése szempontjából óriási haladást jelent. Az emberiség a kapitalizmus irányában haladt és városi kultúrájánál fogva, csakis a kapitalizmus tette lehetővé, hogy a proletárok elnyomott osztálya öntudatra ébredjen és megteremtse világszerte azt a munkásmozgalmat, a munkásoknak azokat a millióit, amelyek az egész világon pártokba szerveződtek — azon szocialista pártokba, melyek a tömegek harcát tudatosan vezetik. Parlamentarizmus nélkül, választhatóság nélkül a munkásosztálynak ez

a fejlődése lehetetlen lett volna. Az emberek széles tömegeinek szemében mindez éppen ezért tett szert ilyen nagy jelentőségre. Ezért tűnik fel oly nehéznek a fordulat. Nemcsak a tudatos képmutatók, a tudósok és papok támogatják és védelmezik azt a burzsoá hazugságot, hogy az állam szabad és arra van hivatva, hogy mindenki érdekeit védje, hanem azoknak az embereknek tömegei is, akik őszintén ismételgetik a régi előítéleteket és nem tudják megérteni az átmenetet a régi kapitalista társadalomból a szocializmusba. Nemcsak olyan emberek, akik közvetlen függő viszonyban voltak a burzsoáziától, nemcsak azok, akik a tőke elnyomása alatt szenvednek, vagy akiket megvásárolt a tőke (mindenféle tudósok, művészek, papok serege stb. áll a tőke szolgálatában), de olyan emberek is, akik egyszerűen a burzsoá szabadság felől táplált előítéletek hatása alatt állanak, mindez együttvéve az egész világon felsorakozott a bolsevizmus ellen, azért, mert megalakulásakor a szovjetköztársaság eldobta magától ezt a burzsoá hazugságot és nyiltan kijelentette: ti szabadnak nevezitek államotokat, a valóságban azonban, amíg magántulajdon van, addig a ti államotok, legyen az bár demokratikus köztársaság, nem más, mint a munkások elnyomására szolgáló gépezet a kapitalisták kezében és minél szabadabb az állam, annál inkább jut ez kifejezésre. Példa erre — Európában Svájc, Amerikában az Északamerikai Egyesült Államok. Sehol nem uralkodik a tőke olyan cinikusan és kegyetlenül és sehol sem látható ez olyan világosan, mint éppen ezekben az országokban, noha ezek demokratikus köztársaságok, bármilyen előkelően vannak is kifestve, bármennyire hangoztatják is a munkademokráciát, minden állampolgár egyenlőségét. A valóságban Svájcban és Amerikában a tőke uralkodik és a munkások minden kísérlete, hogy elérjék helyzetüknek valamennyire is komoly megjavítását, nyomban polgárháborúba ütközik. Ezekben az országokban kevesebb a katona, kisebb az állandó hadsereg — Svájcban milícia van és minden svájci polgárnak van a lakásán fegyver, Amerikában a legutolsó időkig nem volt állandó hadsereg — ezért, amikor sztrájk van, a burzsoázia felfegyverkezik, katonákat fogad zsoldba és elnyomja a sztrájkot és a munkásmozgalomnak ez az elnyomása sehol sem ölt olyan könyörtelen vad formát, mint Svájcban és Amerikában és sehol sem bizonyul a parlamentben a tőke befolyása oly erősnek, mint éppen itt. A tőke ereje — minden, a tőzsde — minden, ellenben a parlament, a választások — ezek bábúk és játékszerek... De minél tovább űzik játékukat, annál inkább kinyílik a munkások szeme és annál szélesebben terjed el a Szovjethatalom eszméje, különösen azok után a véres mészárlások után, amelyeket nemrég átéltünk. A munkásosztály

számára mind világosabbá válik annak a szükségessége, hogy a tőkések ellen kíméletlen harcot kell folytatni.

Bármilyen köntösbe burkolja is magát a köztársaság, még ha a legdemokratikusabb köztársaság is az, ha egyszer polgári köztársaság, ha a föld, a gyárak magántulajdonban vannak és a magántőke bérrabszolgaságban tartja az egész társadalmat, vagyis ha ebben a társadalomban nem valósul meg az, amiről pártunk programja és a Szovjetalkotmány szól, úgy ez az állam nem más, mint — oly gépezet, amely arra szolgál, hogy egyesek elnyomjanak másokat. És ezt a gépezetet annak az osztálynak a kezébe vesszük, amelynek feladata a tőke hatalmának megdöntése. Mi elvetjük az összes régi előítéleteket, hogy az állam általános egyenlőséget jelent — ez csalás: amíg kizsákmányolás van, nem lehet szó egyenlőségről. A földbirtokos nem lehet egyenlő a munkással, az éhes ember a jólakottal. Azt a gépezetet, melyet államnak neveztek, mely előtt az emberek babonás tisztelettel meghajolnak és elhiszik a régi mesét, hogy az állam általános népuralom — ezt a gépezetet a proletariátus félredobja és azt mondja: ez burzsoá hazugság. Mi ezt a gépezetet elvettük a kapitalistáktól és sajátunkká tettük. Ezzel a gépezettel vagy furkósbottal megsemmisítünk minden kizsákmányolást és ha majd nem lesz már lehetséges a világon a kizsákmányolás, nem lesz már többé földbirtokos, gyártulajdonos, nem úgy lesz, hogy az egyik túlságosan jóllakik, a másik pedig éhezik — csakis akkor, amikor erre már nem lesz lehetőség, akkor sutba dobjuk ezt a gépezetet. Akkor majd nem lesz állam, nem lesz kizsákmányolás. Ez kommunista pártunk álláspontja. Remélem, hogy a következő előadások során erre a kérdésre visszatérünk — és nem is egyszer.

ÁTMENET A KAPITALIZMUSBÓL A KOMMUNIZMUSBA

(Lenin „Állam és forradalom" c. műve V. fejezetének 2., 3. és 4. pontja[1])

1917

2. Átmenet a kapitalizmusból a kommunizmusba

...„A kapitalista és a kommunista társadalom között — folytatja Marx — van egy időszak, amelyben az első forradalmi úton a másodikká alakul át. Ennek megfelel egy politikai

[1] *Lenin.* Állam és forradalom. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 24—25. sz.) Szikra 1949. 98—117. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. Szikra 1949. 225—240. old.

átmeneti időszak is, amelynek az állama nem lehet egyéb, mint a *proletariátus forradalmi diktatúrája*" ...*

Ez a következtetés Marxnál annak a szerepnek az elemzésén alapszik, amelyet a proletariátus a jelenlegi kapitalista társadalomban betölt, továbbá a kapitalista társadalom fejlődésére vonatkozó adatokon és azon a tényen, hogy a proletariátus és a burzsoázia ellentétes érdekei kibékíthetetlenek.

Azelőtt a kérdésfeltevés ez volt: ahhoz, hogy a proletariátus kivívja felszabadulását, meg kell döntenie a burzsoáziát, meg kell hódítania a politikai hatalmat és meg kell teremtenie forradalmi diktatúráját.

Most Marx kissé másképpen teszi fel a kérdést: a kommunizmus felé fejlődő kapitalista társadalomból lehetetlen az átmenet a kommunista társadalomba „politikai átmeneti korszak" nélkül és ennek az átmeneti korszaknak állama csakis a proletariátus diktatúrája lehet.

De vajjon mi ennek a diktatúrának viszonya a demokráciához?

Láttuk, hogy a „Kommunista kiáltvány" egyszerűen két fogalmat állít egymás mellé: „a proletariátusnak uralkodó osztállyá emelését" és a „demokrácia kivívását". A fent kifejtettek alapján pontosan meghatározhatjuk, hogy a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet folyamán hogyan változik a demokrácia.

A kapitalista társadalomban, fejlődése lehető legelőnyösebb feltételei mellett, többé-kevésbbé teljes demokráciát találunk a demokrata köztársaságban. De ez a demokratizmus mindig a kapitalista kizsákmányolás szűk keretei közé van szorítva és — lényegében — mindig csak a kisebbségnek demokratizmus, csak a vagyonos osztályoknak, csak a gazdagoknak demokratizmus. A kapitalista társadalomban a szabadság nagyjában mindig ugyanolyan marad, mint amilyen a régi görög köztársaságokban volt: szabadság a rabszolgatartóknak. A mai bérrabszolgákat a kapitalista kizsákmányolás feltételeinek következtében annyira nyomja a nyomorúság és a szegénység, hogy „nem demokrácián jár az eszük" és „nem politikán jár az eszük", úgyhogy az események megszokott, békés folyása mellett a lakosság többsége ki van rekesztve a társadalmi és politikai életben való részvételből.

Ennek az állításnak a helyessége talán Németországban igazolódik be a legszemléltetőbben, mert éppen ebben az államban az alkotmányos legalitás bámulatosan hosszú ideig és szilárdan majdnem félszázadig (1871—1914) tartotta fenn magát és a szociáldemokrácia ez idő alatt sokkal jobban értette a módját a „lega-

* *Marx.* A gothai program kritikája. Moszkva, Idegennyelvű Irodalmi Kiadó, 1947. 34. old., vagy: *Marx—Engels.* Válogatott művek. 1. köt. Szikra 1949. 25. old. (sajtó alatt.) — *Szerk.*

litás kihasználásának", mint bármely más országban, és a munkásoknak olyan nagy részét szervezte be politikai pártba, mint sehol másutt az egész világon.

Mármost mily nagy a politikailag tudatos és tevékeny bérrabszolgáknak a kapitalista társadalomban eddig ismeretes legnagyobb arányszáma? Egymillió szociáldemokrata párttag — tizenötmillió bérmunkásból! Hárommillió szakszervezeti tag — tizenötmillióból!

Elenyésző kisebbség demokráciája, a gazdagok demokráciája — ez a kapitalista társadalom demokratizmusa. Ha a kapitalista demokrácia gépezetét jobban szemügyre vesszük, mindenütt, de mindenütt: a választójog „jelentéktelen", állítólagosan jelentéktelen részleteiben (az egyhelyben lakás feltétele, nők kizárása stb.), a képviseleti intézmények technikájában, a gyülekezési jog tényleges akadályaiban (a középületek nem a „koldusoknak" épültek!), a napisajtó teljesen kapitalista szervezetében stb. stb. — mindenütt, de mindenütt a demokratizmus korlátozását látjuk. Ezek a korlátozások, mellőzések, kivételek és akadályok, amelyeket a szegényekkel szemben alkalmaznak, jelentéktelenek tűnnek fel, különösen olyasvalaki előtt, aki sohasem látott szükséget és nem jutott az elnyomott osztályok tömegéletével érintkezésbe (s ez a polgári publicisták és politikusok kilenctizedrészénél, ha nem kilencvenkilenc százalékánál így van) — mindezek a korlátozások együttvéve mégis kizárják, kirekesztik a szegényeket a politikából, a demokráciában való aktív részvételből.

Marx nagyszerűen fogta meg a kapitalista demokráciának ezt a *lényegét*, amikor a Kommün tapasztalatainak elemzésénél azt írta, hogy az elnyomott osztályoknak minden pár évben egyszer megengedik a döntést arról, hogy az elnyomó osztályok melyik képviselője képviselje és nyomja el őket a parlamentben!

De a kapitalista demokráciából, amely elkerülhetetlenül szűk, amely a szegényeket titokban félrelöki és ezért keresztül-kasul kétszínű és hazug, a továbbfejlődés nem halad egyszerűen, egyenesen és símán a „mind nagyobb és nagyobb demokrácia" felé, ahogy a liberális professzorok és a kispolgári opportunisták elképzelik. Nem. A további fejlődés, vagyis a kommunizmushoz való fejlődés, a proletariátus diktatúráján keresztül visz és nem is vihet más úton, mert a proletariátuson kívül senki sem képes arra, hogy a kapitalista kizsákmányolók *ellenállását letörje*. Más úton ezt nem lehet megvalósítani.

De a proletariátus diktatúrája, azaz az elnyomottak élcsapatának uralkodó osztállyá szervezése az elnyomók elnyomására, nem vezethet egyszerűen és pusztán a demokrácia kiszélesítésére. *Egyidejűleg* a demokrácia óriási arányú kiszélesítésével, amely *először* lesz a szegények, a nép demokráciája és nem a gazdagok demokráciája, a proletariátus diktatúrája, a szabadságból való

számos kirekesztést hoz a kizsákmányolók, az elnyomók, a kapitalisták számára. Ahhoz, hogy az emberiséget a bérrabszolgaságtól megszabadítsuk, ezeket el kell nyomnunk, ellenállásukat erőszakkal le kell törnünk — világos, hogy ott, ahol elnyomás, erőszak van, ott nincs szabadság, nincs demokrácia.

Engels nagyszerűen fejezte ki ezt Bebelhez írt levelében, ahol, mint az olvasó emlékezhetik rá, azt mondja, hogy „ameddig a proletariátus az államot még felhasználhatja, nem a szabadság érdekében, hanem ellenségeinek fékentartására használja fel és mihelyt szabadságról lehet szó, az állam mint állam megszűnik létezni".

Demokrácia a nép óriási többsége számára és a kizsákmányolóknak, a nép elnyomóinak erőszakos elnyomása, azaz kizárása a demokráciából — ez a demokrácia módosulása a kapitalizmusból a kommunizmusba való *átmenet* idején.

Csakis a kommunista társadalomban, amikor a kapitalisták ellenállását már végleg megtörték, amikor a kapitalisták eltűntek és osztályok már nincsenek (vagyis, ha már nincs különbség a társadalom tagjai között a társadalmi termelőeszközökhöz való viszonyuk tekintetében) — *csakis* akkor „szűnik meg az állam és *lehet szabadságról beszélni*". Csak akkor lesz lehetséges és akkor valósul meg a valóban teljes, valóban kirekesztések nélküli demokrácia. És csak akkor kezd majd *elhalni* a demokrácia, egyszerűen azért, mert a kapitalista rabságtól, a kapitalista kizsákmányolás megszámlálhatatlan borzalmaitól, brutalitásaitól, esztelenségeitől és aljasságaitól megszabadult emberek fokozatosan *hozzászoknak* majd ahhoz, hogy a társadalmi együttélés legelemibb, ősidők óta ismert és évezredek óta minden hagyományban ismételt szabályait erőszak nélkül, kényszer nélkül, alárendeltség nélkül, *anélkül a külön* kényszerítő *szervezet nélkül* megtartsák, amelynek neve — állam.

Az „állam *elhal*" kifejezést igen találóan választották meg, mert ez a kifejezés a folyamat fokozatosságára is, ösztönös voltára is rámutat. Csak a megszokás hathat és hat majd kétségtelenül így, mert milliószor megfigyelhetjük magunk körül, hogy milyen könnyen megszokják az emberek a társadalmi együttélés számukra nélkülözhetetlen szabályainak megtartását, ha nincs kizsákmányolás, ha nincs semmi olyan, ami felbőszít, ami tiltakozást és lázadást keltene, ami az *elnyomás* szükségességét megteremtené.

Tehát: a kapitalista társadalomban csak megnyírbált, szánalmas, meghamisított demokrácia van, csak a gazdagok, csak a kisebbség számára van demokrácia. A proletariátus diktatúrája, a kommunizmusba való átmenet időszaka először adja majd a demokráciát a nép, a többség számára és egyben a szükséges elnyomást a kisebbség, a kizsákmányolók számára. Egyedül a kom-

munizmus képes azután valóban teljes demokráciát adni és mennél teljesebb lesz a demokrácia, annál hamarabb válik majd feleslegessé és hal el magától.

Másszóval: a kapitalizmusban a szó tulajdonképpeni értelmében vett állammal van dolgunk, olyan külön gépezettel, amely arra való, hogy egyik osztály a másikat, éspedig a kisebbség a többséget elnyomja. Érthető, hogy olyan ügynek a sikeréhez, mint amilyen a kizsákmányoltak többségének rendszeres elnyomása a kizsákmányolók kisebbsége által, rendkívül vad és kegyetlen elnyomás, vértenger kell, ezeken keresztül visz az emberiség útja a rabszolgaság, a jobbágyság, a bérrabszolgaság korszakában.

Továbbá: a kapitalizmusból a kommunizmusba való *átmenet* idején az elnyomás *még* szükséges, de itt már a kizsákmányolók kisebbségét nyomja el a kizsákmányoltak többsége. Az elnyomás céljaira külön szerv, külön gépezet, az „állam" *még* szükséges, de ez már átmeneti állam, nem állam a szó tulajdonképpeni értelmében, mert a kizsákmányoló kisebbség elnyomása a *tegnapi* bérrabszolgák többsége által aránylag olyan könnyű, olyan egyszerű és természetes dolog, hogy sokkal kevesebb vért fog követelni, mint a rabszolgák, jobbágyok és bérmunkások lázadásainak elnyomása, és az emberiségnek sokkal kevesebb áldozatába fog kerülni. S ez az elnyomás összeegyeztethető a demokráciának a lakosság oly túlnyomó többségére való kiterjesztésével, hogy az elnyomásra szolgáló *külön gépezet* szükségessége kezd eltűnni. A kizsákmányolók természetesen nem tudják a népet elnyomni, ha ennek a feladatnak teljesítéséhez nincs egy nagyon bonyolult gépezetük, a *nép* ellenben a kizsákmányolókat igen egyszerű „gépezettel", majdnem „gépezet" nélkül, külön szervezet nélkül tudja elnyomni: a *fegyveres tömegek* egyszerű *megszervezésével* (a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjei mintájára — jegyezzük meg jóelőre).

Végül egyedül a kommunizmus teremt olyan viszonyokat, amelyek közt az állam teljesen feleslegessé válik, mert nem lesz már *senki*, akit el kellene nyomni, „senki" abban az értelemben, hogy nem lesz *osztály*, nem lesz rendszeres harc a lakosság egy meghatározott része ellen. Nem vagyunk utópisták és semmiképpen sem tagadjuk annak lehetőségét, sőt kikerülhetetlenségét, hogy lesznek *egyes személyek*, akik törvénysértéseket fognak elkövetni, és hogy az *ilyen* kihágásokat el kell majd nyomni. De, először is, ehhez nem lesz szükség külön gépezetre, külön elnyomó szervre, maga a fegyveres nép olyan könnyen és olyan egyszerűen fogja ezt elvégezni, ahogyan a civilizált emberek tetszésszerinti csoportja még a mai társadalomban is szétválasztja a verekedőket, vagy megakadályozza, hogy nőkön erőszakot kövessenek el. Másodszor, tudjuk, hogy a társadalmi együttélés szabályainak meg-

sértésében rejlő kihágások eredendő társadalmi oka a tömegek kizsákmányolása, nyomora és szegénysége. Ennek a főoknak kiküszöbölésével a kihágások is okvetlenül kezdenek majd *„elhalni"*. Nem tudjuk, mily gyorsan és mily fokozatosan fog ez bekövetkezni, de mindenesetre tudjuk, hogy el fognak halni. A kihágások elhalásával együtt *elhal* az állam is.

Marx, anélkül, hogy utópiákba bocsátkozott volna, részletesebben azt határozta meg, amit erre a jövendőre vonatkozóan *már ma* meg lehet állapítani, éspedig a kommunista társadalom alsóbb és felsőbb fázisa (foka, szakasza) közti különbséget.

3. A kommunista társadalom első foka

„A gothai program kritikája"-ban Marx részletesen megcáfolja a lassalle-i nézeteket arról, hogy a munkás a szocializmusban „levonás nélküli" vagy „teljes munkahozadékát" fogja megkapni. Marx kimutatja, hogy az egész társadalom összes társadalmi munkájából le kell vonni mind a tartalékalapot, mind a termelés bővítésére, az „elhasznált" gépek pótlására szolgáló alapot stb., azonkívül a fogyasztási cikkekből az igazgatási költségek, iskolák, kórházak, aggok menhelyei stb. alapját.

Lassalle ködös, zavaros általánosságokban mozgó közhelyei helyett („a teljes munkahozadékot a munkásnak"), Marx józanul számot vet azzal, hogyan lesz kénytelen a szocialista társadalom gazdálkodni. Marx hozzálát egy olyan társadalom életfeltételeinek *konkrét* elemzéséhez, melyben nem lesz többé kapitalizmus, és a következőket mondja:

> „Nekünk itt" (a munkáspárt programjának megvitatásánál) „nem olyan kommunista társadalommal van dolgunk, amely a saját alapján *kifejlődött*, hanem ellenkezőleg, olyannal, amely a kapitalista társadalomból most *bújik ki*, amely tehát minden tekintetben, gazdaságilag, erkölcsében, szellemében még magán viseli a régi társadalom anyajegyét, melynek méhéből született."*

S ezt a kommunista társadalmat, mely a kapitalizmus méhéből éppen csak hogy napvilágra jött, mely még minden tekintetben magán viseli a régi társadalom nyomait, nevezi Marx a kommunista társadalom „első", azaz alsóbb fokának.

A termelőeszközök már kikerültek az egyes személyek magántulajdonából. A termelőeszközök az egész társadalom birtokában vannak. A társadalom minden egyes tagja, elvégezvén a

* *Marx*. A gothai program kritikája. Id. kiad. 21. old., vagy: *Marx—Engels*. Válogatott művek. 1. köt. 16. old. (sajtó alatt.) — *Szerk*.

társadalmilag szükséges munka bizonyos hányadát, igazolványt kap a társadalomtól arról, hogy bizonyos mennyiségű munkát elvégzett. Erre az igazolványra a fogyasztási cikkek társadalmi raktáraiból megfelelő mennyiségű terméket kap. Minden munkás tehát, annak a munkamennyiségnek a levonása után, amely a társadalmi alapnak jut, annyit kap a társadalomtól, amennyit adott neki.

Mintha tehát „egyenlőség" uralkodnék.

De amikor Lassalle, aki egy ilyen társadalmi rendre gondol (amelyet rendszerint szocializmusnak neveznek, de amelyet Marx a kommunizmus első szakaszának nevez), azt mondja, hogy ez az „igazságos elosztás", hogy ez „mindenkinek egyenlő joga az egyenlő munkahozadékra", akkor Lassalle téved és Marx feltárja tévedését.

„‚Egyenlő jog' — mondja Marx — itt valóban van, de ez *még* a ‚polgári jog', amely mint minden jog *egyenlőtlenséget tételez fel.* Minden jog annyit jelent, hogy *egyenlő* mértéket alkalmazok *különböző* emberekre, akik a valóságban nem egyformák, nem egyenlők, ezért az ‚egyenlő jog' az egyenlőség megsértése és igazságtalanság." Valóban, mindenki, aki a társadalmi munkából másokkal egyenlő mennyiséget végzett el, egyenlő részt fog kapni a társadalmi termékekből (az említett levonásokon kívül).

Az egyes emberek azonban nem egyenlők, az egyik erősebb, a másik gyengébb; az egyik nős, a másik nőtlen, az egyiknek több gyermeke van, a másiknak kevesebb stb.

> ...„Egyenlő munkateljesítmény és ennek alapján a társadalmi fogyasztási alapból való egyenlő részesedés mellett — következteti Marx — az egyik a valóságban többet kap tehát, mint a másik, az egyik gazdagabb, mint a másik stb. Hogy mindezeket a visszásságokat elkerülhessük, a jognak nem egyenlőnek, hanem ellenkezőleg, egyenlőtlennek kellene lennie."*

Igazságot és egyenlőséget a kommunizmus első foka még nem adhat: a különbségek a javakban megmaradnak és e különbségek igazságtalanok, de lehetetlenné válik az embernek ember által való *kizsákmányolása,* mert nem lesz lehetséges, hogy valaki *termelési eszközöket,* gyárakat, gépeket, földet stb. magántulajdonként kaparintson meg magának. Marx szétzúzza Lassalle kispolgári homályos szólamait az „egyenlőségről" és „igazságról" *általában,* és megmutatja a kommunista társadalom *fejlődési menetét,* amely *kénytelen* eleinte *csak* azt az „igazság-

* *Marx.* A gothai program kritikája. Id. kiad. 23. old., vagy: ***Marx-Engels.*** Válogatott művek. 1. köt. 17. old. (sajtó alatt.) — *Szerk.*

talanságot" megszüntetni, hogy egyes egyének a termelési eszközöket birtokukba vehessék és amely *nem képes* egy csapásra megszüntetni azt a további igazságtalanságot sem, hogy a fogyasztási cikkek elosztása „a munka szerint" (nem pedig szükségletek szerint) történik.

A vulgáris közgazdászok, köztük a burzsoá professzorok, köztük a „mi" Tuganunk is, a szocialistáknak állandóan azt vetik szemükre, hogy megfeledkeznek az emberek egyenlőtlenségéről és ennek az egyenlőtlenségnek a kiküszöböléséről „álmodoznak". Ez a szemrehányás, mint látjuk, csupán a burzsoá ideológus urak rendkívüli tudatlanságát bizonyítja.

Marx nemcsak a legpontosabban számbaveszi az emberek kikerülhetetlen egyenlőtlenségét, hanem számbaveszi azt is, hogy a termelőeszközöknek az egész társadalom közös tulajdonába való átmenete („szocializmus" a szó szokásos értelmében) magábanvéve még *nem szünteti meg* az elosztás visszásságait és a „polgári jog" egyenlőtlenségét, amely mindaddig *tovább érvényben marad,* amíg a fogyasztási cikkeket a „munka szerint" osztják el.

> ...„Ám ezek a visszásságok — folytatja Marx — a kommunista társadalom első fokán, ahogy ez a tőkés társadalomból hosszú vajudás után éppenhogy megszületett, elkerülhetetlenek. A jog sohasem lehet magasabb fokon, mint gazdasági alakulata és az ezáltal meghatározott kulturális fejlettsége."*

Így a kommunista társadalom első szakaszában (amelyet közönségesen szocializmusnak neveznek), a „polgári jog" *nem* küszöbölődik ki teljesen, hanem csak részben, csupán a már elért gazdasági átalakulással összhangban, vagyis csupán a termelési eszközökre vonatkozóan. A „polgári jog" ezeket egyes egyének magántulajdonának ismeri el. A szocializmus *közös* tulajdonná teszi őket. *Ennyiben* — és csakis ennyiben — szűnik meg a „polgári jog".

De másik részében még megmarad, megmarad mint a termékek elosztásának és a munka elosztásának regulátora (szabályozója). „Aki nem dolgozik, ne is egyék", ez a szocialista elv *már* megvalósult: „egyenlő mennyiségű munkáért egyenlő mennyiségű termék", ez a szocialista elv is megvalósult *már.* De ez még nem kommunizmus és nem szünteti még meg a „polgári jogot", amely nem egyenlő egyéneknek nem egyenlő (a valóságban nem egyenlő) mennyiségű munkáért egyenlő mennyiségű terméket utal ki.

Ez „visszásság" — mondja Marx —, de olyan visszásság, amely a kommunizmus első fokán elkerülhetetlen, mert ha nem

---

* *Marx.* A gothai program kritikája. Id. kiad. 23. old., vagy: *Marx-Engels.* Válogatott művek. 1. köt. 17. old. (sajtó alatt.) — *Szerk.*

akarunk utópizmusba esni, akkor nem szabad a dolgot úgy képzelnünk, mintha az emberek, megdöntve a kapitalizmust, egy csapásra megtanulnának a társadalom érdekében dolgozni *minden jogszabály nélkül,* azonfelül az *ilyen* változás gazdasági előfeltételeit *nem teremti meg egycsapásra* a kapitalizmus megszüntetése.

Más szabályok pedig, mint a „polgári jog", nincsenek. És ennyiben szükség van még az államra is, amelynek a termelési eszközök köztulajdonának megőrzése mellett meg kell védenie a munka egyenlőségét és a termékek elosztásának egyenlőségét.

Az állam elhal, amennyiben nincsenek többé tőkések, nincsenek többé osztályok és ezért *elnyomni* semmiféle *osztályt* nem lehet.

De az állam még nem halt el egészen, mert megmarad még a „polgári jog" védelme, amely a tényleges egyenlőtlenséget szentesíti. Hogy az állam teljesen elhaljon, ahhoz teljes kommunizmus szükséges.

4. A kommunista társadalom felső foka

Marx így folytatja:

...„A kommunista társadalom, felsőbb fokán, miután az egyének már nincsenek szolgaian alárendelve a munkamegosztásnak és ezzel a szellemi és a testi munka ellentéte is megszűnt; miután a munka nemcsak a megélhetés eszköze, de maga lett a legfőbb életszükségletté: miután az egyének mindenirányúvá fejlettségével a termelőerők is növekedtek és a kollektív gazdagság minden forrása bővebben buzog — csak akkor lehet majd a polgári jog szűk látóhatárát egészen átlépni és írhatja zászlajára a társadalom: Mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint!"*

Csak most látjuk, mennyire helyesek Engels megjegyzései, amelyekkel könyörtelenül kicsúfolja e két szó: „szabadság" és „állam" egybekapcsolásának képtelenségét. Amíg állam van, nincs szabadság. Amikor szabadság lesz, nem lesz állam.

Az állam teljes elhalásának gazdasági alapja a kommunizmus olyan magas fejlettsége, amelynél eltűnik a szellemi és fizikai munka közötti ellentét, eltűnik következésképpen a mai *társadalmi* egyenlőtlenség egyik legfontosabb forrása éspedig olyan forrása, amelyet egyedül a termelőeszközök társadalmi tulajdonba való átmentésével, egyedül a kapitalisták kisajátításával semmiképpen sem lehet egyszerre megszüntetni.

Ez a kisajátítás meg fogja adni a termelőerők óriási fejlődé-

---

* *Marx.* A gothai program kritikája. Id kiad. 23. old., vagy: *Marx-Engels.* Válogatott művek. 1. köt. 17—18. old. (sajtó alatt.) — *Szerk.*

sének *lehetőségét*. És amikor látjuk, hogy a kapitalizmus már most milyen hihetetlen mértékben *hátráltatja* ezt a fejlődést, milyen sok mindent lehetne a mai, már elért technika alapján továbbfejleszteni, akkor jogunk van teljes meggyőződéssel mondani, hogy a kapitalisták kisajátítása szükségszerűen az emberi társadalom termelőerőinek óriási fejlődését hozza magával. Azonban azt, hogy milyen gyorsan halad majd ez a fejlődés előre, milyen gyorsan fog eljutni a munkamegosztás megszüntetéséhez, a szellemi és fizikai munka közti ellentét megszüntetéséhez, ahhoz, hogy a munka a „legfőbb életszükségletté" váljék, ezt nem tudjuk és *nem tudhatjuk*.

Éppen ezért jogosan csupán az állam elkerülhetetlen elhalásáról beszélhetünk, hangsúlyozva ennek a folyamatnak hosszú tartamát, hangsúlyozva, hogy ez attól függ, milyen gyorsan fejlődik a kommunizmus *felsőbb foka* és teljesen nyitva hagyva az elhalás határidőinek vagy konkrét formáinak kérdését, minthogy e kérdések megoldására anyaggal *nem* rendelkezünk.

Az állam akkor halhat majd el teljesen, amikor a társadalom megvalósítja majd azt a szabályt: „mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint", azaz, amikor az emberek annyira hozzászoknak majd az együttélés alapvető szabályainak megtartásához és amikor munkájuk annyira termelékeny lesz, hogy önkéntesen fognak dolgozni *képességeik szerint*. A „polgári jog szűk látóhatárát", amely arra kényszerít bennünket, hogy shylocki könyörtelenséggel kiszámítsuk, vajjon nem dolgozunk-e egy félórával is többet, mint a másik, nem kapunk-e kevesebb bért, mint a másik — ezt a szűk látóhatárt akkor átléptük. A termékek elosztása akkor nem követeli majd, hogy a társadalom állapítsa meg, ki-ki mennyi terméket kap; mindenki szabadon vesz majd „szükségletei szerint".

Polgári szempontból könnyű az ilyen társadalmi rendet „merő utópiának" nyilvánítani és vigyorogni azon, hogy a szocialisták azt ígérik, mindenkinek joga lesz a társadalomtól bármily mennyiségű invencfalatot, automobilt, zongorát stb. kapni, anélkül, hogy az egyes polgárok munkáját ellenőriznék. Ilyen vigyorgással intézi el a kérdést ma is a burzsoá „tudósok" többsége, akik ezzel tudatlanságukat árulják el és azt, hogy önzésből védik a kapitalizmust.

Tudatlanságukat, minthogy egyetlen szocialistának sem jutott eszébe „megígérni", hogy a kommunizmus fejlődésének felső foka be fog következni; a nagy szocialistáknak az a *jövőbelátása* pedig, hogy ez a szakasz be fog következni, más munkatermelékenységet tételez fel, mint a jelenlegi és *más* embert mint a *mostani* nyárspolgár, aki képes, akárcsak a szeminaristák Pomjalovszkijnál, „tréfából" rongálni a társadalmi vagyont és lehetetlent követelni.

Addig, amíg a kommunizmus „felsőbb" foka be nem következik, a szocialisták a munka mértékének és a fogyasztás mértékének *legszigorúbb* ellenőrzését követelik a társadalom részéről és az *állam részéről*. Csakhogy ezt az ellenőrzést a kapitalisták kisajátításán, a munkásoknak a kapitalisták feletti ellenőrzésén kell *elkezdeni*, s ezt az ellenőrzést nem a bürokraták államának, hanem a *felfegyverzett munkások* államának kell végrehajtania.

A kapitalizmus önző védelme a burzsoá ideológusok (és ezek uszályhordozói, például a Ceretelik, Csernovok és Társaik) részéről éppen abban áll, hogy a távoli jövőre vonatkozó vitákkal és szóbeszéddel *cserélik fel a mai* politika égető aktuális kérdését: a kapitalisták kisajátítását, *minden* polgárnak *egy* nagy „szindikátus", t. i. az egész állam munkásává s alkalmazottjává való átváltoztatását és az egész szindikátus egész munkájának alárendelését egy valóban demokratikus államnak, *a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjei államának*.

Mikor a tudós professzor, nyomában pedig a nyárspolgár, ennek nyomában pedig a Ceretelik és Csernovok, oktalan utópiákról, a bolsevikok demagóg ígéreteiről, a szocializmus „bevezetésének" lehetetlenségéről beszélnek, akkor tulajdonképpen éppen a kommunizmus felsőbb szakaszára vagy fokára gondolnak, melynek „bevezetését" senki nemcsak meg nem ígérte, de még csak nem is gondolt arra, hogy megígérje, mert azt „bevezetni" egyáltalán nem lehet.

És itt jutottunk el a szocializmus és kommunizmus közti tudományos különbségnek ahhoz a kérdéséhez, amelyet Engels érintett a „szociáldemokrata" elnevezés helytelenségéről szóló, fent idézett fejtegetésében. Politikai tekintetben a kommunizmus első vagy alsóbb és felsőbb szakasza közti különbség az idők folyamán valószínűleg óriási lesz, azonban most, a kapitalizmus alatt, ezt a különbséget hangsúlyoznunk nevetséges volna és legfeljebb egyes anarchisták tolhatják ezt a különbséget előtérbe (ha ugyan maradt még az anarchisták között olyan, aki semmit sem tanult abból, hogy a Kropotkinok, Grave-ok, Cornelissenek és az anarchizmus többi „csillagai" „plechánovosan" szociálsovinisztákká váltak, vagy lövészárok-anarchistákká, ahogy Gé mondotta, ama kevés anarchisták egyike, akik megőrizték becsületüket s lelkiismeretüket).

A szocializmus és kommunizmus közti tudományos különbség azonban világos. Azt, amit szocializmusnak szokás nevezni, Marx a kommunista társadalom „első" vagy alsóbb szakaszának nevezte. Amennyiben a termelés eszközei *közös* tulajdonná válnak, annyiban a „kommunizmus" szó itt is alkalmazható, ha nem feledjük el, hogy ez *nem* teljes kommunizmus. Marx magyarázatainak nagy jelentősége abban rejlik, hogy itt is következetesen

alkalmazza a materialista dialektikát, a fejlődésről szóló tanítást, amikor a kommunizmust, mint a *kapitalizmusból* fejlődő valamit vizsgálja. Szkolasztikusan kigondolt, „kiagyalt" meghatározások és szavak feletti terméketlen viták helyett (mi a szocializmus, mi a kommunizmus) Marx annak elemzését adja, amit a kommunizmus gazdasági érettsége fokainak lehetne nevezni.

Első szakaszában, első fokán, a kommunizmus *nem* lehet még gazdasági tekintetben teljesen érett, teljesen mentes a kapitalizmus hagyományaitól vagy nyomaitól. Innen az az érdekes jelenség, hogy a kommunizmus első szakasza nem lépi át a *„burzsoá* jog szűk látóhatárát". A polgári jog a *fogyasztási* cikkek elosztása tekintetében természetesen elkerülhetetlenül feltételezi a *polgári államot* is, minthogy a jog a jogszabály betartására *kényszeríteni* tudó szervezet nélkül — semmi.

Kiderül, hogy a kommunizmusban bizonyos ideig nemcsak a polgári jog marad meg, hanem a burzsoá állam is — burzsoázia nélkül!

Ez paradoxonnak látszhatik vagy egyszerű dialektikai elmejátéknak, amivel gyakran vádolják a marxizmust olyanok, akik cseppet sem fáradoztak azon, hogy tanulmányozzák rendkívül mély tartalmát.

A valóságban viszont az élet lépten-nyomon mutatja nekünk a réginek maradékait az újban, a természetben és a társadalomban egyaránt. És Marx nem önkényesen dugott egy darab „polgári" jogot a kommunizmusba, hanem azt vette, ami gazdasági és politikai tekintetben elkerülhetetlen egy oly társadalomban, amely a kapitalizmus *méhéből* került ki.

Abban a harcban, amelyet a munkásosztály a kapitalisták ellen felszabadulásáért folytat, a demokrácia jelentősége óriási. A demokrácia azonban korántsem átléphetetlen határ, hanem csupán fejlődési fok a feudalizmustól a kapitalizmushoz és a kapitalizmustól a kommunizmushoz vezető úton.

A demokrácia egyenlőséget jelent. Érthető, hogy milyen nagy jelentősége van a proletariátus egyenlőségért való harcának és az egyenlőség jelszavának — ha helyesen, az *osztályok* megszüntetése értelmében fogjuk fel. A demokrácia azonban csak *formális* egyenlőséget jelent. És nyomban azután, hogy megvalósul a társadalom összes tagjainak egyenlősége a termelési eszközök birtoklása *tekintetében*, vagyis a munka egyenlősége, a munkabér egyenlősége — az emberiség előtt múlhatatlanul felmerül az a kérdés, hogy tovább kell menni, a formális egyenlőségről a ténylegeshez, vagyis annak a szabálynak a megvalósításához: „mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint". Azt, hogy milyen átmenetek, milyen gyakorlati intézkedések útján jut el az emberiség ehhez a legmagasabb célhoz, nem tudjuk és nem

tűdhatjuk. De fontos, hogy tisztázzuk magunk előtt, milyen végtelenül hazug az az elterjedt polgári felfogás, hogy a szocializmus holt, megdermedt, egyszer és mindenkorra adott valami, holott a valóságban *csupán* a szocializmussal kezdődik majd a gyors, igazi, valóban tömegeket átfogó, a lakosság *többségének*, azután pedig az egész lakosságnak részvételével végbemenő haladás a társadalmi és egyéni élet minden területén.

A demokrácia — államforma, az állam egyik fajtája. Következésképpen a demokrácia, mint minden állam, nem más, mint az erőszak szervezett rendszeres alkalmazása emberekkel szemben. Ez a dolognak egyik oldala. Másrészről azonban a demokrácia a polgárok közötti egyenlőségnek, mindenki egyenlő jogának formális elismerését jelenti arra, hogy az állam berendezését és igazgatását meghatározza. Ez viszont azzal van kapcsolatban, hogy a demokrácia, fejlődésének bizonyos fokán, először is tömöríti a kapitalizmussal szemben a forradalmi osztályt, a proletariátust és lehetőséget ad neki arra, hogy szétverje, pozdorjává zúzza, a föld színéről elsöpörje a burzsoá, még a köztársasági-burzsoá államgépezetet is, az állandó hadsereget, a rendőrséget, bürokráciát, hogy azokat *demokratikusabb*, de még mindig állami gépezettel váltsa fel — a felfegyverzett munkástömegek képében —, amely aztán áttér a nép minden egyes tagjának a miliciába való bevonására.

Itt „a mennyiség átcsap minőségbe": a demokratizmus *ilyen* foka összefügg azzal, hogy elhagyjuk a polgári társadalom kereteit, megkezdjük a társadalom szocialista átszervezését. Hogyha tényleg *mindenki* résztvesz az állam igazgatásában, akkor a kapitalizmus már nem tarthatja magát. A kapitalizmus fejlődése viszont megteremti az *előfeltételeit* annak, hogy az állam igazgatásában tényleg „mindenkinek" *módjában álljon* résztvennie. Ilyen előfeltétel az általános írni-olvasni tudás, amelyet több leginkább előbbrehaladott kapitalista ország már megvalósított, továbbá a munkások millióinak „betanítása és fegyelmezése", a posta, vasutak, nagy gyárak, nagykereskedelem, bankügy stb. nagy, bonyolult, társadalmasított szervezete által.

Ilyen *gazdasági* előfeltételek mellett teljesen lehetséges azonnal, máról-holnapra áttérni arra, hogy miután megdöntöttük a kapitalistákat és a bürokráciát, a felfegyverzett munkássággal, az egész felfegyverzett néppel váltsuk fel őket a termelés és elosztás *ellenőrzésében*, a munka és a termékek *számvitelezésében*. (Az ellenőrzés és nyilvántartás kérdését nem kell összetéveszteni a tudományosan képzett mérnöki, mezőgazdász stb. személyzet kérdésével: ezek az urak ma a kapitalistáknak engedelmeskedve dolgoznak és még jobban fognak majd dolgozni holnap a fegyveres munkásoknak engedelmeskedve.)

Számvitel és ellenőrzés — ez a *legfontosabb,* ami a kommunista társadalom *első szakaszának* „elindításához", helyes működéséhez kell. *Minden* polgár fizetett alkalmazottjává lesz az államnak, melyet a felfegyverzett munkásság alkot. *Minden* polgár *egy,* az egész népre kiterjedő állami „szindikátus" alkalmazottjává és munkásává válik. A fő az, hogy azonos mérték szerint dolgozzanak, helyesen betartsák a munka mértékét és azonos mérték szerint kapjanak fizetést. Ennek számvitelét, ennek ellenőrzését a kapitalizmus rendkívül *leegyszerűsítette,* rendkívül egyszerű, minden írni-olvasni-tudó ember által elvégezhető felügyeleti és feljegyzési műveletekre, a négy számtani alapművelet ismeretére és megfelelő elismervények kiadására.

Mikor a nép *többsége* kezd majd önállóan és mindenütt ilyen nyilvántartást, ilyen ellenőrzést gyakorolni a (most alkalmazottakká változott) kapitalisták és a kapitalista szokásokat megőrzött intellektuel urak felett, akkor az ellenőrzés tényleg egyetemessé, általánossá, az egész népre kiterjedővé válik, akkor nem lehet majd alóla sehogyse kibújni, „nem lesz hová szökni" előle.*

Az egész társadalom egy iroda és egy gyár lesz, ahol egyenlő a munka és egyenlő a fizetés.

Ez a „gyári" fegyelem azonban, amelyet a kapitalistákat legyőzött, a kizsákmányolókat megdöntött proletariátus az egész társadalomra ki fog terjeszteni, semmiképpen sem ideálunk, sem végső célunk, csupán *lépcsőfok,* amely szükséges ahhoz, hogy a társadalom radikálisan megtisztuljon a kapitalista kizsákmányolás szennyétől és aljasságaitól és *tovább* haladhasson előre.

Attól az időponttól, mikor a társadalom összes tagjai, vagy legalább is óriási többségük, *maguk* megtanulták már az államot igazgatni, maguk vették kezükbe ezt az ügyet, „elrendezték" az ellenőrzést a kapitalisták elenyésző kisebbsége, a kapitalista szokásokhoz ragaszkodó uracskák, a kapitalisták által mélyrehatóan megrontott munkások felett, ettől az időponttól fogva kezd majd eltűnni minden igazgatás szükségessége általában. Mennél teljesebb a demokrácia, annál közelebb van az az időpont, amikor feleslegessé válik. Mennél demokratikusabb az „állam", amely fegyveres munkásokból áll, s „már nem állam a szó szoros értelmében", annál gyorsabban kezd elhalni *mindenfajta* állam.

Mert amikor majd *mindenki* megtanulta az igazgatást és valóban önállóan fogja igazgatni a társadalmi termelést, önállóan fogja megvalósítani a nyilvántartást és ellenőrzést a semmittevők,

---

* Mikor az állam funkcióinak legfontosabb részében ilyen nyilvántartásra és ellenőrzésre redukálódik, amelyet maguk a munkások gyakorolnak, akkor az állam többé már nem „politikai állam", akkor a társadalmi funkciók politikaiakból egyszerű igazgatási funkciókká változnak. (V. ö. fentebb IV. fejezet, 2. §: Engels vitája az anarchistákkal.)

úri csemeték, csalók és a „kapitalista hagyományok" egyéb ilyen „őrzői" felett, akkor a kibújás ez alól az egész nép gyakorolta nyilvántartás és ellenőrzés alól olyan hihetetlenül nehézzé fog válni, olyan ritka kivétel lesz, valószínűleg olyan gyors és komoly büntetéssel jár majd (mert a fegyveres munkások gyakorlati emberek, nem érzelgős intellektuelek és aligha hagynak majd magukkal tréfálni), hogy a minden társadalmi együttéléshez szükséges egyszerű alapvető szabályok megtartásának *szükségszerűsége* nagyon hamar *szokássá* fog válni.

És akkor szélesre tárul majd az ajtó az átmenethez a kommunista társadalom első szakaszából annak felsőbb szakaszába és ezzel együtt az állam teljes elhalásához.

NÉHÁNY ELMÉLETI KÉRDÉS

(Sztálin elvtársnak a Szovjetunió Kommunista [bolsevik] Pártja Központi Bizottsága munkájáról a XVIII. pártkongresszuson tartott beszámolója III. részének 4. pontja[1])

1939 március 10

Propagandista és ideológiai munkánk fogyatékosságai közé kell sorolni azt is, hogy elvtársaink körében néhány elméleti kérdésben, amelyeknek komoly gyakorlati jelentőségük van, nincs teljes világosság, hogy ezekben a kérdésekben bizonyos zavar észlelhető. Az állam kérdésére gondolok általában, különösen pedig a mi szocialista államunkéra és a szovjet értelmiség kérdésére.

Néha felmerül a kérdés: „A kizsákmányoló osztályok nálunk megszűntek, ellenséges osztályok az országban nincsenek többé, nincs már kit elnyomni, vagyis nincs már szükség államra, az államnak el kell halnia — hát akkor miért nem segítjük elő szocialista államunk elhalását, miért nem törekszünk arra, hogy véget vessünk neki, nincs-e már itt az ideje annak, hogy sutba dobjuk ezt az ócska államosdit?

Vagy pedig: „A kizsákmányoló osztályok nálunk már megszüntek, a szocializmus alapjában felépült, haladunk a kommunizmus felé, a marxista államelmélet pedig azt mondja, hogy a kommunizmusban seminő állam nincsen — hát miért nem segítjük mi elő szocialista államunk elhalását, nem jött-e már el annak az ideje, hogy a régiségtárba rakjuk az államot?"

Ezek a kérdések arról tanuskodnak, hogy szerzőik lelkiis-

---

[1] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 706—716. old.

meretesen betanulták Marx és Engels államelméletének egyes tételeit. De azt is mutatják, hogy ezek az elvtársak nem értették meg ennek a tanításnak a lényegét, nem ismerték fel, hogy milyen történelmi viszonyok közepett dolgozták ki e tannak egyes tételeit és különösen nem értették meg a jelenlegi nemzetközi helyzetet, megfeledkeztek a kapitalista környezet tényéről és a szocializmus országa számára ebből folyó veszedelmekről. Ezekben a kérdésekben nemcsak a kapitalista környezet tényének lebecsülése nyilatkozik meg. Megnyilatkozik bennük az is, hogy a kérdezők lebecsülik a burzsoá államok és szerveik szerepét és jelentőségét, amelyek kémeket, gyilkosokat és kártevőket küldenek országunkba és igyekeznek kilesni a pillanatot, hogy katonai támadást intézzenek ellene; s az is megnyilatkozik e kérdésekben, hogy lebecsülik a mi szocialista államunknak, valamint a szocialista állam külső támadások elleni védelmére feltétlen szükséges katonai, büntető és felderítő szerveinek szerepét és jelentőségét. El kell ismernünk, hogy ebben a lebecsülésben nem csupán a fentebb említett elvtársak bűnösek. Bűnösek vagyunk ebben bizonyos mértékben mi bolsevikok valamennyien, mind, kivétel nélkül. Nem meglepő-e, hogy a trockista és buhárinista kolomposok kémkedő és összeesküvő működéséről mi csupán az utolsó időben, 1937—38-ban nyertünk tudomást, noha, mint a vizsgálati anyagból kitűnik, ezek az urak már az Októberi Forradalom első napjaiban spiónjai voltak a külföldi kémszervezeteknek és összeesküvő tevékenységet fejtettek ki. Hogyan lehet az, hogy ezt a komoly dolgot mi nem vettük észre? Mivel magyarázható meg ez a hiba? Erre a kérdésre így szoktak felelni: Nem tételezhettük fel, hogy ezek az emberek ilyen mélyre süllyedhetnek. De ez nem magyarázat és még kevésbbé mentség, mert a hiba hiba marad. Mivel magyarázható meg az ilyen hiba? Azzal, hogy lebecsültük a bennünket környező burzsoá államok és kémszervezeteik mechanizmusának erejét és jelentőségét, amelyek igyekeznek kihasználni az emberek gyengéit, hiúságát, gerinctelenségét arra, hogy befonják őket kémhálózatukba s körülvegyék azzal a szovjet állam szerveit. Azzal magyarázhatjuk a hibát, hogy lebecsülték a mi szocialista államunk és felderítő szervezete mechanizmusának szerepét és jelentőségét, azzal a fecsegéssel, hogy a felderítő szervezet a szovjet államban — lényegtelen és mellékes, hogy a szovjet állam felderítő szervezetét, mint magát a szovjet államot is, hamarosan a régiségtárba kell majd helyezni.

Milyen alapon támadhatott bennünk ez a lebecsülés?

Azon az alapon, hogy a marxizmus államelméletének néhány általános tétele nincs még teljesen és kielégítően kidolgozva. Ez a lebecsülés azért harapódzott el, mert az államelmélet kérdésével szemben megbocsáthatatlanul gondatlanok voltunk, noha húszéves állami tevékenység gyakorlati tapasztalatával rendelkezünk

és ez gazdag anyagot szolgáltat elméleti általánosítások számára; most már megvan a lehetőségünk arra, hogy, ha akarjuk, sikerrel kipótolhassuk ezt az elméleti hézagot. Elfelejtettük Lenin rendkívül fontos utasítását az orosz marxisták elméleti kötelességeiről, akik hivatva vannak arra, hogy továbbfejlesszék a marxizmus elméletét. Íme, mit mond Lenin erről:

„Mi egyáltalán nem úgy tekintünk Marx elméletére, mint valami befejezett elméletre, amit érinteni nem szabad; ellenkezőleg, az a meggyőződésünk, hogy ez az elmélet csak alapköveit rakta le annak a tudománynak, melyet a szocialistáknak minden irányban tovább *kell* fejleszteniök, ha nem akarnak elmaradni az élettől. Úgy gondoljuk, hogy az orosz szocialistáknak különösen szükségük van arra, hogy *önállóan* dolgozzák fel Marx elméletét, mert ez az elmélet csak általános *irányító* tételeket ad, amelyeket *részleteikben* másképpen alkalmaznak Angliára, mint Franciaországra, Franciaországra másképpen, mint Németországra, Németországra másképpen, mint Oroszországra." (Lenin Művei. II. köt. 492. old.)*

Vegyük például, a szocialista államfejlődés elméletének klasszikus fogalmazását, amelyet Engels adott:

„Mihelyt nem lesz többé elnyomandó társadalmi osztály, mihelyt az osztályuralommal és a termelés eddigi anarchiájában gyökerező, az egyéni létért folytatott küzdelemmel együtt az ebből fakadó összeütközések és erőszakosságok is megszűnnek, nem lesz mit elnyomni többé, ami külön elnyomó hatalmat, államot tenne szükségessé. Az első ténykedés, amelyben az állam valóban az egész társadalom képviselőjeként lép fel — a termelőeszközök birtokbavétele a társadalom nevében — egyszersmind utolsó önálló ténykedése, mint államnak. Valamely államhatalomnak társadalmi viszonyokba való beavatkozása fokozatosan minden téren fölöslegessé válik és azután magától megszűnik. A személyek feletti kormányzás helyébe dolgok igazgatása és termelési folyamatok vezetése lép. Az államot nem ‚törlik el', *az állam elhal.*" (F. Engels. Anti-Dühring. 1933. Pártkiadás. 202. old.)**

Helyes-e Engelsnek ez a tétele?

Igenis, helyes, de csak a következő két feltétel egyike esetén: a) *ha* a szocialista államot csakis az ország belső fejlődésének

---

* *Lenin.* Programunk. Lásd *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. Szikra 1949. 102—103. old. — *Szerk.*

** *Engels.* Hogyan „forradalmasítja" Eugen Dühring úr a tudományt (Anti-Dühring). Szikra 1948. 266. old. (Harmadik rész, II. fej.), vagy: *Engels.* A szocializmus fejlődése az utópiától a tudományig. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 2. sz.) Szikra 1948. 47. old. — *Szerk.*

szempontjából tanulmányozzuk, ha már eleve elvonatkoztatjuk a nemzetközi tényezőktől, ha, a vizsgálódás könnyebbsége kedvéért, izoláljuk az országot és az államot a nemzetközi környezettől, vagy *b) ha* feltételezzük, hogy a szocializmus már győzött minden országban vagy az országok többségében és kapitalista környezet helyett szocialista környezet van és nincs meg többé a kívülről jövő támadás veszedelme, nincs többé szükség a hadsereg és az állam erősítésére.

Ám, ha a szocializmus csupán *egy*, magában álló országban győzött s ha ennélfogva a nemzetközi viszonyokat semmiképpen sem lehet figyelmen kívül hagyni — hogy áll a dolog ebben az esetben? Erre a kérdésre Engels formulája nem ad választ. Engels tulajdonképpen nem is veti fel ezt a kérdést, következésképpen nem is válaszolhatott erre a kérdésre. Engels abból a feltevésből indul ki, hogy a szocializmus többé-kevésbbé egyidejűleg már győzött minden országban, vagy legalább is az országok többségében. Következésképpen Engels itt nem egyik vagy másik magában álló országnak egyik vagy másik konkrét szocialista államát vizsgálja, hanem a szocialista állam fejlődését általában, éspedig úgy, hogy feltételezi a szocializmus győzelmét az országok többségében, a következő formula szerint: „Tegyük fel, hogy a szocializmus győzött az országok többségében, kérdés, milyen változásokon megy át akkor a proletár, a szocialista állam." Csakis a kérdés ilyen általános és elvont jellegével magyarázható meg az a tény, hogy a szocialista állam kérdésének vizsgálatánál Engels teljesen eltekint egy olyan tényezőtől, amilyen a nemzetközi viszonylat, a nemzetközi helyzet.

De ebből az következik, hogy Engels általános formuláját a szocialista állam sorsáról általában nem lehet kiterjeszteni, a szocializmus *egy*, magában álló országban aratott győzelmének különös és konkrét esetére, amely államot kapitalista környezet vesz körül, amelyet kívülről jövő katonai támadás veszélye fenyeget, amely ennek folytán nem tekinthet el a nemzetközi környezettől s amelynek jól kiképzett hadsereggel, jól szervezett büntető szervekkel, erős felderítőszolgálattal, következésképpen elég erős állammal kell rendelkeznie arra, hogy a szocializmus vívmányait a külső támadás ellen megvédhesse.

Nem követelhetjük a marxizmus klasszikusaitól, akiket napjainktól 45—55 évnyi idő választ el, hogy előre látták légyen minden egyes országra és a távoli jövőre vonatkozóan a zeg-zugos menetű történet valamennyi eshetőségét. Nevetséges volna azt követelni, hogy a marxizmus klasszikusai dolgozták volna ki számunkra a minden egyes országban 50—100 év mulva felmerülő valamennyi elméleti kérdés kész megoldását, azért, hogy mi, a marxizmus klasszikusainak utódai, nyugodtan heverhessünk a

kémence-padkán és kérődzhessünk a kész döntéseken. *(Általános derültség.)* De mi megkövetelhetjük és meg is kell követelnünk a mi időnk marxistáitól-leninistáitól, hogy ne szorítkozzanak csupán a marxizmus egyes általános tételeinek bemagolására, hogy behatoljanak a marxizmus lényegébe, hogy megtanulják számbavenni azt a tapasztalatot, amelyet a szocialista állam húsz éves fennállása nyujt a mi országunkban, hogy erre a tapasztalatra támaszkodva és a marxizmus lényegéből kiindulva, végre megtanulják a marxizmus egyes általános tételeit konkretizálni, azokat pontosabbá tenni és megjavítani. Lenin 1917 augusztusában, vagyis néhány hónappal az Októberi Forradalom és a Szovjetállam megalkotása előtt, írta meg „Állam és forradalom" című híres könyvét. E könyv fő feladatát Lenin abban látta, hogy megvédje Marx és Engels államelméletét az opportunisták hamisításával és elposványosításával szemben. Leninnek szándékában volt megírni az „Állam és forradalom" második részét, ahol összegezni kívánta az 1905-ös és 1917-es orosz forradalmak tapasztalatainak legfontosabb eredményeit. Nem kétséges, hogy Lenin, könyvének második részében ki akarta dolgozni és tovább akarta fejleszteni az állam elméletét, a Szovjethatalom országunkban való fennállásának tapasztalataira támaszkodva. Azonban a halál megakadályozta abban, hogy ezt a feladatot megvalósítsa. De amit nem tudott elvégezni Lenin, azt tanítványainak kell elvégezniök. *(Viharos taps.)*

Az állam a társadalomnak ellenséges osztályokra való szakadása alapján azért keletkezett, hogy kordában tartsa a kizsákmányolt többséget a kizsákmányoló kisebbség érdekében. Az állam hatalmi eszközei főképpen a hadseregben, a büntető szervekben, a kémszolgálatban, a börtönökben összpontosultak. Két alapvető funkció jellemzi az állam tevékenységét: a belső (és fő) feladat — kordában tartani a kizsákmányolt többséget és a külső (nem fő) feladat — kiterjeszteni az államnak, az állam uralkodó osztályának területét más államok területének rovására, vagy megvédeni saját államának területét más államok támadásai ellen. Így volt ez a rabszolgatársadalomban és a feudalizmusban. Így van ez a kapitalizmusban.

A kapitalizmus megdöntése céljából nemcsak a burzsoáziát kellett eltávolítani a hatalomról, nemcsak a kapitalistákat kellett kisajátítani, hanem teljesen össze kellett törni a burzsoázia állami gépezetét, régi hadseregét, bürokratikus hivatalnoki karát, rendőrségét, és annak helyébe az új proletár-államiságot, az új szocialista államot kellett állítani. A bolsevikok, mint ismeretes, így is cselekedtek. Ebből azonban egyáltalában nem következik az, hogy az új proletárállamban nem maradhat meg, a proletárállam szükségleteihez képest megváltozott formában, a régi állam némely funkciója. Még kevésbbé következik ebből az, hogy

a mi szocialista államunk formáinak változatlanul meg kell maradniok, hogy a mi államunk kezdetben fennállott funkcióinak teljességükben meg kell maradniok ezentúl is. A valóságban a mi államunk formái, országunk fejlődésétől és a külső viszonyok változásaitól függően, változnak és változni fognak.

Leninnek teljesen igaza van, amikor ezt mondja:

„A polgári államformák rendkívül változatosak, de lényegük ugyanegy: ezek az államok így vagy amúgy, de végeredményben feltétlenül *burzsoá diktatúrák*. Az átmenet a kapitalizmusból a kommunizmusba természetesen okvetlenül létrehozza a politikai formák óriási gazdagságát és változatosságát, de emellett a lényeg elkerülhetetlenül ugyanegy lesz: *a proletariátus diktatúrája.*" (Lenin Művei. XXI. köt. 393. old.)*

Az Októberi Forradalom óta szocialista államunk fejlődése két fő szakaszon ment át.

Az első szakasz — az Októberi Forradalomtól a kizsákmányoló osztályok felszámolásáig terjedő időszak. Ennek az időszaknak a főfeladata abban állt, hogy a megdöntött osztályok ellenállását elnyomja, hogy megszervezze az ország védelmét az intervenciósok támadása ellen, hogy helyreállítsa az ipart és mezőgazdaságot, hogy előkészítse a kapitalista elemek felszámolásának feltételeit. Ennek megfelelően államunk ebben az időszakban két fő funkciót valósított meg. Az első funkció — a megdöntött osztályok elnyomása az országon belül. Ebben a tekintetben a mi államunk külsőleg a megelőző államokra emlékeztetett, amelyeknek funkciója az engedetlenek elnyomásában állott, de azzal az elvi különbséggel, hogy a mi államunk a kizsákmányoló kisebbséget nyomta el a dolgozó többség érdekeinek nevében, míg a megelőző államok a kizsákmányolt többséget nyomták el a kizsákmányoló kisebbség érdekében. A második funkció — az ország védelme a kívülről jövő támadás ellen. Államunk ezzel, külsőleg, szintén a megelőző államokra emlékeztetett, amelyek ugyanesak foglalkoztak országaik fegyveres védelmével, de azzal az elvi különbséggel, hogy a mi államunk a dolgozó többség vívmányait védelmezte a külső támadással szemben, míg a megelőző államok ilyen esetekben a kizsákmányoló kisebbség gazdagságát és kiváltságait védelmezték. Államunknak még egy harmadik funkciója is volt — államszerveink gazdasági-szervező és kulturális-nevelő munkája, amelynek az volt a célja, hogy kifejlessze az új, szocialista gazdaság csíráit és a szocializmus szellemében átnevelje az embereket. Ez az új funkció azonban ebben az időszakban nem igen fejlődött ki.

---

* *Lenin.* Állam és forradalom. Id. kiad. 43. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 183. old. — *Szerk.*

A második szakasz a város és falu kapitalista elemeinek felszámolásától a szocialista gazdaság teljes győzelméig és az új Alkotmány elfogadásáig terjedő időszak. Ennek az időszaknak a főfeladata a szocialista gazdaság szervezése az egész országban és a kapitalista elemek utolsó maradványainak felszámolása, a kulturális forradalom szervezése, teljesen modern hadsereg szervezése az ország védelme érdekében. Ennek megfelelően megváltoztak szocialista államunk funkciói is. Megszűnt — elhalt a katonai elnyomás funkciója az országon belül, mert a kizsákmányolás meg van semmisítve, nincsenek többé kizsákmányolók és nincs kit elnyomni. Az állam elnyomó funkciója helyett megjelent az a funkciója, hogy a szocialista tulajdont, a népvagyont a tolvajokkal és harácsolókkal szemben megvédje. Teljességében megmaradt az ország katonai védelmének funkciója a kívülről jövő támadások ellen, tehát megmaradt a Vörös Hadsereg és a Vörös Hajóhad, valamint megmaradtak a büntető szervek és a felderítő szolgálat, amelyek feltétlenül szükségesek a külföldi kémszervezetek által országunkba küldött kémek, gyilkosok, kártevők kinyomozására és megbüntetésére. Megmaradt és teljesen kibontakozott az állami szervek gazdasági-szervező és kulturális-nevelő munkájának funkciója. Most államunk főfeladata az országon belül a békés gazdasági-szervező és kulturális-nevelő munkában rejlik. Ami pedig hadseregünket, a büntető szerveket és a felderítő szolgálatot illeti, azok már nem befelé, hanem kifelé, a külső ellenségek ellen fordítják élüket.

Mint látjuk, nekünk most teljesen új, szocialista államunk van, amilyen még nem volt a történelemben és amely, formája és funkciója szerint, jelentékenyen különbözik az első fázis szocialista államától.

De a fejlődés itt nem állhat meg. Mi megyünk tovább előre, a kommunizmus felé. Megmarad-e nálunk az állam a kommunizmus periódusában is?

Igen, megmarad, ha nem semmisül meg a kapitalista környezet, ha nem szűnik meg a kívülről jövő katonai támadások veszedelme. Emellett magától értetődik, hogy államunk formái újból változni fognak, a belső és külső viszonyok változásának megfelelően.

Nem, nem marad meg és elhal, ha megszűnik a kapitalista környezet, ha szocialista környezet fogja fölváltani.

Így áll a dolog a szocialista állam kérdésével.

A második kérdés — a szovjet értelmiség kérdése.

Ebben a kérdésben, mint az állam kérdésében is, pártunkban némi homályosság, zavar áll fenn.

Noha pártunk álláspontja a szovjet értelmiség kérdésében egészen világos, még mindig gyakoriak pártunkban a szovjet-

értelmiséggel szemben ellenséges nézetek, melyek nem egyeztethetők össze a párt álláspontjával. Ezeknek a helytelen nézeteknek a hordozói, mint ismeretes, megvető, lenéző magatartást tanusítanak a szovjet értelmiséggel szemben, amelyet valami idegen, sőt a munkásosztállyal és a parasztsággal ellenséges erőnek tekintenek. Igaz, hogy az értelmiségnek a szovjetfejlődés időszakában sikerült gyökeresen megváltoznia, összetételében éppúgy, mint helyzetében, mert közeledett a néphez és becsületesen együttműködik vele, ami által elvileg különbözik a régi, burzsoá értelmiségtől. De az említett elvtársak ezzel úgylátszik, nem törődnek. Ők továbbra is a régi nótát fújják, és helytelenül a szovjet értelmiségre is alkalmazzák azokat a nézeteket, azt a magatartást, amelyeknek megvolt az alapjuk a régi időben, amikor az értelmiség a földbirtokosok és kapitalisták szolgálatában állott.

A régi, forradalomelőtti időben, a kapitalizmus viszonyai közepett, az értelmiség mindenekelőtt a vagyonos osztály embereiből — nemesekből, gyárosokból, kereskedőkből, kulákokból és más hasonlókból — állott. Voltak az értelmiség soraiban kispolgári, kishivatalnoki, sőt paraszti és munkás-származásúak is, de ezek nem játszottak és nem is játszhattak ott döntő szerepet. Az értelmiség a maga egészében a vagyonos osztályok kitartottja volt és azokat szolgálta. Érthető tehát az a nemritkán gyűlöletbe átcsapó bizalmatlanság, amelyet országunk forradalmi elemei és elsősorban a munkások tápláltak vele szemben. Igaz, a régi értelmiség adott néhány kiváló egyént, vagy egypár tucat bátor és forradalmi embert, akik a munkásosztály álláspontjára helyezkedtek és véglegesen összekapcsolták sorsukat a munkásosztály sorsával. De ilyen ember az értelmiség soraiban túlkevés volt és az ilyenek nem változtathatták meg az egész értelmiség arculatát.

A dolog azonban gyökeresen megváltozott az Októberi Forradalom után, a külföldi katonai intervenció szétverése után, különösen az iparosítás és a kollektivizálás győzelme után, amikor a kizsákmányolás megsemmisítése és a szocialista gazdasági rendszer megszilárdulása megteremtették annak a reális lehetőségét, hogy az országnak új alkotmányt adjunk és azt az életbe átültessük. A régi értelmiség legbefolyásosabb és legképzettebb része már az Októberi Forradalom első napjaiban elszakadt az értelmiség többi részétől, hadat üzent a Szovjethatalomnak és a szabotázs útjára tért. Ezért érdeme szerint bűnhődött, a Szovjethatalom szervei szétverték és széjjelszórták. Később az ezekből még megmaradtak többsége országunk ellenségeihez szegődött, kártevőnek, spiónnak, miáltal kiközösítette magát az értelmiség soraiból. A régi értelmiség másik, kevésbbé képzett,

de jóval számosabb része, még jó hosszú ideig folytatta az egyhelybentaposást, „jobb időket" várva, de azután, úgylátszik, legvintett a kezével és elhatározta, hogy szolgálatba lép, rászánta magát, hogy megbékél a Szovjethatalommal. A régi értelmiség e csoportjának nagy része már megöregedett és kezd kidőlni a sorból. A régi értelmiség harmadik része, főképpen az alsóbb réteg, amelynek képzettsége még kisebb volt, mint az előbbieké, csatlakozott a néphez és a Szovjethatalommal tartott. Ennek szüksége volt arra, hogy továbbképezze magát és valóban kezdett is tovább tanulni a mi főiskoláinkban. De a régi értelmiség rétegződésének és bomlásának e kínos folyamatával egyidőben ment végbe az új értelmiség kialakulásának, mozgósításának, erőgyüjtésének viharos folyamata. Fiatal emberek százezrei a munkásosztály, a parasztság, a dolgozó értelmiség soraiból tódultak a főiskolákba, technikumokba és iskoláik elvégzése után, kipótolták az értelmiség megritkult sorait. Friss vért öntöttek az értelmiségbe és új életre, szovjet-életre keltették. Saját képükre és hasonmásukra változtatták meg az értelmiség arculatát. A régi értelmiség maradványai teljesen elvegyültek az új, a szovjet, a népi értelmiség tömegével. Ilymódon új, szovjet értelmiség jött létre, amelynek szoros kapcsolatai vannak a néppel és többségében kész arra, hogy szívvel és lélekkel szolgáljon neki.

Ennek eredményeképpen nagyszámú, új, a népből való, szocialista értelmiségünk van, amely gyökerében eltér a régi polgári értelmiségtől, mind összetételét, mind pedig társadalompolitikai arculatát illetően.

A régi, háborúelőtti értelmiségre, mely a földesurakat és kapitalistákat szolgálta, teljes mértékben ráillett az értelmiségről szóló régi elmélet, amely rámutatott a vele szemben való bizalmatlanság és az ellene való harc szükségességére. Ma ez az elmélet már elavult és nem illik rá a mi új, szovjet értelmiségünkre. Az új értelmiséget illetően új elméletre van szükség, amely rámutat a vele való barátságos viszony, a róla való gondoskodás, az iránta való tisztelet és a munkásosztály és a parasztság érdekében való együttműködés szükségességére.

Azt hiszem, ez világos.

Annál meglepőbb és különösebb, hogy az értelmiség helyzetében beállott mindeme gyökeres változások után még mindig akadnak pártunkban, úgylátszik, olyanok, akik ezt a régi elméletet, amely a polgári értelmiség ellen irányult, alkalmazni próbálják a mi új, a mi szovjet értelmiségünkre, amely alapjában szocialista értelmiség. Ezek az emberek alkalmasint úgy vélik, hogy azok a munkások és parasztok, akik még nemrég a gyárakban és kolhozokban sztahánov-módra dolgoztak, s akiket később, hogy képzettségre tegyenek szert, a főiskolákra küldtek, éppen

ezáltal megszűnnek igazi emberek lenni, másodrendű emberekké válnak. Eszerint a képzettség — káros és veszedelmes. *(Derültség).* Mi minden munkást és minden parasztot művelt és képzett emberré akarunk tenni és idővel el is érjük ezt. De ezeknek a furcsa elvtársaknak a nézetéből az következik, hogy az ilyen vállalkozás nagy veszedelmet rejt magában, mert a munkások és parasztok, amikor már művelt és képzett emberek lettek, azzal a veszedelemmel kerülhetnek szembe, hogy a másodrendű emberek közé sorozzák be őket. *(Általános derültség.)* Nincs kizárva, hogy idővel ezek a különös elvtársak eljuthatnak odáig, hogy himnuszokat fognak zengeni az elmaradottság, a tudatlanság, a sötétség és a bigottság dicsőségére. Ez érthető is. Elméleti botlások sohasem vezettek és nem is vezethetnek jóra.

Így áll a dolog az új, a szocialista értelmiség kérdésével.

Népi demokráciánk államhatalma

A PROLETARIÁTUS DIKTATÚRÁJA

(Sztálin elvtárs „A leninizmus alapjairól" c. művének IV. fejezete[1])

1924 április

Ebből a témából három alapkérdést ragadok ki; ezek:

1. a proletariátus diktatúrája, mint a proletárforradalom eszköze;

2. a proletariátus diktatúrája, mint a proletariátus uralma a burzsoázia felett;

3. a szovjethatalom, mint a proletárdiktatúra állami formája.

1. *A proletariátus diktatúrája, mint a proletárforradalom eszköze.* A proletárdiktatúra kérdése mindenekelőtt a proletárforradalom alapvető tartalmának kérdése. A proletárforradalom, ennek haladása, lendülete, vívmányai, csak a proletariátus diktatúrája révén oltenek húsból és vérből való alakot. A proletariátus diktatúrája a proletárforradalom eszköze, szerve, legfontosabb támaszpontja, melyet azért hívnak életre, hogy, először, a megdöntött kizsákmányolók ellenállását megtörjék és az elért vívmányokat biztosítsák, másodszor, hogy a proletárforradalmat végigvigyék, a forradalmat eljuttassák a szocializmus teljes győzelméig. A forradalom legyőzheti a burzsoáziát, megdöntheti hatalmát a proletariátus diktatúrája nélkül is. De a burzsoázia

[1] *Sztálin.* A leninizmus alapjairól. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 16—17. sz.) Szikra 1949 41—55. old., vagy: *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra, 1949. 39—50. old.

ellenállását legázolni, a győzelmet megtartani és a szocializmus végleges győzelméig eljutni a forradalom már nem képes, ha fejlődésének bizonyos fokán nem teremti meg a proletariátus diktatúrája formájában speciális szervét, legfőbb támaszpontját.

„A forradalom alapkérdése a hatalom kérdése" (Lenin). Azt jelenti-e ez, hogy a dolog a hatalom átvételére, megragadására korlátozódik? Nem, nem azt jelenti. A hatalom megragadása csak a dolog kezdete. Az *egy* országban megdöntött burzsoázia különböző okoknál fogva még sokáig erősebb marad, mint a proletariátus, mely megdöntötte. Ezért az a fő, hogy a hatalmat meg lehessen tartani, megerősíteni, legyőzhetetlenné tenni. Mi kell e cél eléréséhez? Ehhez végre kell hajtani legalább is három főfeladatot, mely már „a győzelem másnapján" a proletariátus diktatúrájára vár:

a) meg kell törni a forradalom által megdöntött és kisajátított földbirtokosok és kapitalisták ellenállását, meg kell semmisíteni a tőke hatalmának visszaállítására irányuló minden néven nevezendő kísérletüket;

b) szervezni kell az építőmunkát, abban a szellemben, hogy az összes dolgozókat a proletariátus köré tömörítsük, és ezt a munkát az osztályok eltörlésének, megszüntetésének előkészítése irányában kell folytatni;

c) föl kell fegyverezni a forradalmat, meg kell szervezni a forradalom hadseregét a külső ellenség, az imperializmus elleni harcra.

A proletariátus diktatúrája arra kell, hogy ezeket a feladatokat végrehajtsa, teljesítse.

„Az átmenet a kapitalizmusból a kommunizmusba — mondja Lenin — egész történelmi korszak. Míg ez a korszak be nem fejeződik, a kizsákmányolók okvetlenül megőrzik reményüket a restaurációra, s ebből a *reményből* restaurációs *kísérletek* lesznek. A megdöntött kizsákmányolók, akik megdöntésüket nem várták, nem hittek benne, még csak gondolni sem akartak rá, az első komoly vereség után megtízszerezett energiával, dühödt szenvedéllyel, százszorosra felfokozott gyűlölettel vetik magukat harcba a tőlük elvett ‚paradicsom' visszaszerzéséért, családjaikért, melyek oly gondtalanul éltek és amelyeket most a ‚csőcselék' pusztulásra és nyomorra (vagy ‚közönséges' munkára . . .) ítél. S a kizsákmányoló kapitalistákhoz húz a kispolgárság széles tömege. Évtizedek történeti tapasztalatai tanusítják minden országban, hogy ez a kispolgárság ide-oda ingadozik, ma a proletariátussal megy együtt, holnap visszaretten a forradalom nehézségeitől, a munkások legelső vereségére, vagy csak félvereségére is pánikba esik, idegeskedik, kap-

kod, síránkozik, egyik táborból a másikba futkos." (Lenin Művei. XXIII. köt. 355. old.)*

A burzsoáziának minden alapja megvan arra, hogy restaurációs kísérleteket tegyen, hiszen megdöntése után még sokáig erősebb marad, mint a proletariátus, mely megdöntötte.

„Ha a kizsákmányolókat csak egy országban verik szét — mondja Lenin — és természetesen ez a tipikus eset, mert a forradalom egyidőben több országban ritka kivétel —, akkor *még mindig erősebbek* maradnak, mint a kizsákmányoltak." (Ugyanott, 354. old.)**

Miben rejlik a megdöntött burzsoázia ereje?

Először „a nemzetközi tőke erejében, a burzsoázia nemzetközi kapcsolatainak erejében és szilárdságában". (Lenin Művei. XXV. köt. 173. old.)***

Másodszor abban, hogy „a kizsákmányolók a forradalom után még hosszú ideig elkerülhetetlenül megtartják sok hatalmas tényleges kiváltságukat; náluk marad a pénz (a pénzt egyszerre megszüntetni nem lehet), némi — gyakran jelentős — ingóság, megmaradnak összeköttetéseik, megmarad a szervezésben és kormányzásban való jártasságuk, a kormányzás összes titkainak (szokásainak, fogásainak, eszközeinek, lehetőségeinek) ismerete, megmarad magasabb képzettségük, közeli kapcsolataik a felsőbb, műszaki személyzethez (mely burzsoá módon él és gondolkodik), megmarad összehasonlíthatatlanul nagyobb jártasságuk a katonai ügyekben (és ez igen fontos), és így tovább és így tovább". (Lenin Művei. XXIII. köt. 354. old.)****

Harmadszor *„a szokás erejében, a kisüzemi termelés* erejében. Mert kisüzem, sajnos, még nagyon-nagyon sok maradt a világon és a kisüzem szüntelenül, minden nap minden órájában, elemi erővel és tömegméretekben *szüli* a kapitalizmust és burzsoáziát"... mert „az osztályokat megszüntetni nemcsak azt jelenti, hogy a földesurakat és kapitalistákat elkergetjük — ezt viszonylag könnyen elvégeztük —, hanem jelenti azt is, hogy *a kis árutermelőket is megszüntet-*

---

* *Lenin.* A proletárforradalom és a renegát Kautsky. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 28—29. sz.) Szikra 1948. 30—31. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 439—440. old. — *Szerk.*

** Ugyanott, 29—30. old., illetve: 439. old. — *Szerk.*

*** *Lenin.* „Baloldaliság" — a kommunizmus gyermekbetegsége. Id. kiad. 8. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2 .köt. 680—681. old. — *Szerk.*

**** *Lenin.* A proletárforradalom és a renegát Kautsky. Id. kiad. 29. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 438. old. — *Szerk.*

jük, azokat pedig *nem lehet elkergetni,* nem lehet elnyomni, azokkal *össze kell férni,* azokat csak igen hosszadalmas, igen lassú, óvatos szervező munkával lehet (és kell) átformálni, átnevelni". (Lenin Művei. XXV. köt. 173. és 190. old.)*

Ezért mondja Lenin, hogy:

„A proletariátus diktatúrája az új osztály legádázabb és legkíméletlenebb háborúja *a hatalmasabb* ellenség ellen, a burzsoázia ellen, melynek ellenállását *megtízszerezte* az, hogy megdöntötték", hogy a „proletariátus diktatúrája szívós harc, véres és vértelen, erőszakos és békés, katonai és gazdasági, pedagógiai és adminisztratív harc a régi társadalom erői és hagyományai ellen." (Ugyanott, 173. és 190. old.)**

Aligha kell bizonyítgatni, hogy mindezeket a feladatokat rövid időn belül teljesíteni, néhány év alatt végrehajtani teljességgel lehetetlen. Ezért nem szabad a proletariátus diktatúráját, a kapitalizmusról a kommunizmusra való átmenetet, holmi gyorsan múló időszaknak tekinteni, mely néhány „különösen forradalmi" aktus és dekrétum formájában jelenik meg, hanem egész történelmi korszaknak, melyet polgárháború és külső összeütközések, szívós szervező munka és gazdasági építés, támadások és visszavonulások, győzelmek és vereségek töltenek be. Ez a történelmi korszak nemcsak azért kell, hogy megteremtsük a szocializmus teljes győzelmének gazdasági és kulturális előfeltételeit, hanem azért is, hogy a proletariátusnak módjában legyen először, hogy magát az ország kormányzására képes erővé nevelje és kovácsolja, másodszor, hogy a kispolgári rétegeket oly irányban képezze és gyúrja át, mely a szocialista termelés megszervezését biztosítja.

„Tizenöt, húsz, huszonöt év polgárháborúin és népek közti harcain kell átmennetek — mondotta Marx a munkásoknak —, nemcsak azért, hogy a viszonyokat megváltoztassátok, hanem azért, hogy magatokat változtassátok meg és tegyétek a politikai uralomra képessé." (Marx K. és Engels F. Művei. VIII. köt. 506. old.)***

Marx gondolatát folytatva és továbbfejlesztve, Lenin ezt írja:

„A proletárdiktatúra alatt a parasztok és kistermelők millióit, az alkalmazottak, hivatalnokok, polgári értelmiségiek százezreit kell átnevelni, valamennyiüket a proletár állam-

---

* *Lenin.* „Baloldaliság" — a kommunizmus gyermekbetegsége. Id. kiad. 8. és 30. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 681. és 700. old. — *Szerk.*

** Ugyanott. — *Szerk.*

*** Marx. Enthüllungen über den Kommunistenprozess in Köln. (Leleplezések a kölni kommunista perről.) Moszkva 1940. 32. old. (I. fej.) — *Szerk.*

nak és a proletár vezetésnek kell alárendelni, le kell bennük győzni a burzsoá szokásokat és hagyományokat", éppen úgy, mint ahogyan szintén szükséges lesz „a proletárdiktatúra talaján, hosszadalmas harcban átnevelni magukat a proletárokat is, akik saját kispolgári előítéleteiktől nem egyszerre szabadulnak meg, nem csoda útján, nem a szűzanya parancsára, nem valami jelszó, határozat, rendelet parancsára, hanem csak a kispolgári tömegbefolyások ellen folytatott hosszú és fáradságos tömegharc útján." (Lenin Művei. XXV. köt. 248. és 247. old.)*

2. *A proletariátus diktatúrája, mint a proletariátus uralma a burzsoázia felett.* Már a mondottakból is látható, hogy a proletariátus diktatúrája nem egyszerű személycsere a kormányban, nem „kabinet"-változás stb., amely a régi gazdasági és politikai rendet érintetlenül hagyja. Az összes országok mensevikjei és opportunistái, akik úgy félnek a diktatúrától, mint a tűztől s rémületükben a diktatúra fogalmát a „hatalom meghódításának" a fogalmával helyettesítik, a „hatalom meghódítását" rendesen „kabinet"-változásra korlátozzák, arra, hogy a hatalmon új kormány jelenik meg, olyanfajta emberekből, mint Scheidemann és Noske, MacDonald és Henderson. Aligha szorul magyarázatra, hogy az ilyen és hasonló kabinetváltozásoknak semmi közük a proletariátus diktatúrájához, az igazi hatalom meghódításához az igazi proletariátus által. Ha a MacDonaldok és Scheidemannok vannak hatalmon, de különben a régi burzsoá rend megmarad, akkor a MacDonaldok és Scheidemannok úgynevezett kormánya nem lehet más, mint kiszolgáló apparátus a burzsoázia kezében, mint lepel az imperializmus fekélyeire, mint a burzsoázia eszköze az elnyomott és kizsákmányolt tömegek forradalmi mozgalma ellen. A tőkének ezekre a kormányokra akkor van szüksége, mint spanyolfalra, mikor a tömegeket nyíltan elnyomni és kizsákmányolni nehéz, kényelmetlen, nem előnyös. Az ilyenfajta kormányok megjelenése természetesen annak jele, hogy „ott náluk" (vagyis a kapitalistáknál), a „Sipka-szorosban" nem minden csendes.** de az efféle kormányok, tekintet nélkül erre, kikerülhetetlenül a tőke kendőzött kormányai maradnak. Egy MacDonald vagy Scheidemann kormánytól a hatalomnak a proletariátus általi meghódításáig olyan messze az út, mint földtől az égig. A proletariátus diktatúrája nem kormányváltozás,

---

* *Lenin.* „Baloldaliság" — a kommunizmus gyermekbetegsége Id. kiad. 107. és 106 old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. kot. 768 és 767. old

* „*A Sipka-szorosban minden csendes*" — orosz szállo-ige, mely az 1877—78-as orosz-török háború történetére vonatkozik. A Sipka-szorosban lefolyt harcokban az oroszoknak nagy veszteségeik voltak, de a cári seregek vezérkara csak ezt ismételte jelentéseiben: „A Sipka-szorosban minden csendes". — *Szerk.*

hanem új állam, a hatalom új szerveivel a központban és az egész országban, a proletariátus állama, mely a régi állam, a burzsoázia államának romjain jött létre.

A proletariátus diktatúrája nem a burzsoá rendszer alapján keletkezik, hanem e rendszer szétzúzása folyamán, a burzsoázia megdöntése után, a földbirtokosok és kapitalisták kisajátítása folyamán, a fő termelési eszközök szocializálása folyamán, a proletariátus erőszakos forradalma folyamán. A proletariátus diktatúrája forradalmi hatalom, mely a burzsoázia elleni erőszakra támaszkodik.

Az állam: gépezet az uralkodó osztály kezében, hogy vele osztályellenségei ellenállását elnyomja. *Ebben a tekintetben* a proletariátus diktatúrája lényegében semmiben sem különbözik bármely más osztály diktatúrájától, mert a proletárállam: gépezet a burzsoázia elnyomására. De van egy *lényeges* különbség. És pedig az, hogy minden eddigi osztályállam a kizsákmányoló kisebbség diktatúrája volt a kizsákmányolt többség fölött, míg a proletariátus diktatúrája a kizsákmányolt többség diktatúrája a kizsákmányoló kisebbség fölött.

Rövidebben: *a proletariátus diktatúrája a proletariátusnak törvény által nem korlátozott, erőszakra támaszkodó uralma a burzsoázia fölött, amely uralom a dolgozó és kizsákmányolt tömegek rokonszenvét és támogatását élvezi.* („Állam és forradalom".)

Ebből két alapvető következtetés folyik:

Első következtetés. A proletariátus diktatúrája nem lehet „teljes" demokrácia, nem *mindenkire*, gazdagra és szegényre is, kiterjedő demokrácia — a proletariátus diktatúrájának *„új* módon demokratikus államnak kell lennie a proletárok és általában a nincstelenek *érdekében** és *újmódon* diktatórikusnak, a burzsoázia *ellen** ..." (Lenin Művei. XXI. köt. 393. old.)** Kautskynak és társainak az általános egyenlőségről, a „tiszta" demokráciáról, a „tökéletes" demokráciáról és hasonlókról való fecsegése csak burzsoá elfedése annak a kétségtelen ténynek, hogy kizsákmányolók és kizsákmányoltak egyenlősége lehetetlen. A „tiszta" demokrácia elmélete a munkásosztály azon felső rétegének elmélete, melyet az imperialista rablók kezessé tettek és hízlalnak. Azért jött létre, hogy a kapitalizmus fekélyeit takargassa, az imperializmust kendőzze és erkölcsi erőt adjon neki a kizsákmányolt tömegek elleni harcban. Nincs és nem lehet a kapitalizmusban „joguk" a kizsákmányoltaknak már csak azért sem, mert a helyiségek, nyomdák, papírraktárak stb., melyek a „jogok" gyakorlásához feltétlenül szükségesek, a kizsákmányo-

* Az én kiemelésem. — *I. Szt.*

** *Lenin.* Állam és forradalom. Id. kiad. 36. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 182. old. — *Szerk.*

lók privilégiumai. Nincs és nem lehet a kapitalizmusban a kizsákmányolt tömegeknek tényleges részük az ország igazgatásában, már csak azért sem, mert a kapitalizmusban, még a legdemokratikusabb rend esetén is, a kormányokat nem a nép nevezi ki, hanem a Rotschildok és Stinnesek, a Rockefellerek és Morganok. A demokrácia a kapitalizmusban *kapitalista* demokrácia, a kizsákmányoló kisebbség demokráciája, mely a kizsákmányolt többség jogainak korlátozásán nyugszik és ez ellen a többség ellen irányul. Csak a proletárdiktatúrában lehetnek a kizsákmányoltaknak tényleges „jogai" és lehet a proletároknak és parasztoknak tényleges része az ország kormányzásában. A demokrácia a proletárdiktatúrában *proletár* demokrácia, a kizsákmányolt többség demokráciája, mely a kizsákmányoló kisebbség jogainak korlátozásán nyugszik és ez ellen a kisebbség ellen irányul.

Második következtetés. A proletariátus diktatúrája nem jöhet létre a burzsoá társadalom és burzsoá demokrácia békés fejlődésének eredményeként, hanem csak a burzsoá államgépezet, a burzsoá hadsereg, a burzsoá hivatalnoki apparátus, a burzsoá rendőrség összetörésének eredményeként jöhet létre.

„A munkásosztály nem veheti egyszerűen birtokba a kész államgépezetet, hogy azt a saját céljaira mozgásba hozza"* — mondják Marx és Engels a Kommunista kiáltvány előszavában. — A proletárforradalom feladata „... nem az, hogy a bürokratikus-katonai gépezetet egyik kézből a másikba adja, ahogy eddig történt, hanem hogy *összetörje* ... — ez előfeltétele minden valódi népforradalomnak a kontinensen"** — mondja Marx Kugelmannhoz intézett levelében 1871-ben.

Marx korlátozó mondata a kontinensről ürügyet adott a világ összes opportunistáinak és mensevikjeinek annak a kikürtölésére, hogy Marx lehetőnek tartotta a polgári demokrácia békés átfejlődését proletárdemokráciába, legalább is néhány olyan országban, melyek nem tartoznak az európai kontinenshez (Anglia, Amerika). Marx ezt valóban lehetségesnek tartotta és erre volt is alapja a mult század 70-es éveinek Angliájára és Amerikájára vonatkozólag, mikor még nem volt monopolkapitalizmus, mikor még nem volt imperializmus és ezekben az országokban, fejlődésük különleges feltételei folytán, nem volt kifejlett militarizmus és bürokratizmus. Így állt a dolog, amíg meg

---

* *Marx—Engels.* A kommunista kiáltvány. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 7—8. sz.) Szikra 1949. 8. old. — *Szerk.*

** Marx levele Kugelmannhoz, 1871 április 12. Lásd *Lenin.* Állam és forradalom. Id. kiad. 39. old. vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. Id. kiad. 185. old. — *Szerk.*

nem jelent a kifejlett imperializmus. De aztán, 30—40 év múlva, amikor a helyzet ezekben az országokban már gyökeresen megváltozott, amikor az imperializmus kifejlődött és kiterjedt kivétel nélkül minden kapitalista országra, amikor a militarizmus és bürokrácia Angliában és Amerikában is megjelent, amikor Anglia és Amerika békés fejlődésének különleges feltételei eltűntek, — magától el kellett esnie az ezekre az országokra vonatkozó korlátozásnak.

„Most — mondja Lenin —, 1917-ben, az első nagy imperialista háború korában, Marxnak ez a korlátozása elesik, Anglia is, Amerika is, az angolszász ‚szabadságnak' ezek a legnagyobb és az egész földkerekségen legutolsó képviselői — abban az értelemben, hogy náluk nem volt militarizmus és bürokratizmus — egészen elmerültek a szennyes és véres általános európai mocsárban, a mindent maguk alá gyűrő, mindent elnyomó bürokratikus-militarista intézmények mocsarában. Most Angliában is, Amerikában is, ‚minden valóban népi forradalomnak előfeltétele' a ‚kész államgépezet' (melyet ott az 1914—1917-es években formáltak ki az ‚európai' általános imperialista tökéletességig) *összetörése, szétrombolása.*" (Lenin Művei. XXI. köt. 395. old.)*

Más szavakkal, a proletariátus erőszakos forradalmáról szóló törvény, a törvény, mely a burzsoá állámgépezet összetörését e forradalom előzetes feltételének mondja, a forradalmi mozgalom elkerülhetetlen törvénye a világ imperialista országaiban.

A távoli jövőben természetesen, ha a proletariátus a kapitalizmus legfontosabb országaiban győzni fog és ha a jelenlegi kapitalista környezet szocialista környezetté válik, néhány kapitalista ország számára valóban lehetséges lesz majd a fejlődés „békés" útja. Ez országok kapitalistái, a „kedvezőtlen" nemzetközi viszonyok következtében, célszerűnek fogják tartani, hogy a proletariátusnak „önként" komoly engedményeket tegyenek. De ennek feltételezése csak egy távoli és lehetséges jövőre vonatkozik. A közeljövőre vonatkozóan ennek a feltételezésnek semmi, de semmi alapja sincsen.

Ezért Leninnek igaza van, mikor ezt mondja:

„A proletárforradalom lehetetlen a polgári állami gépezet erőszakos széttörése és *újjal* való felcserélése nélkül." (Lenin Művei. XXIII. köt. 342. old.)**

3. *A szovjet hatalom, mint a proletariátus diktatúrájának államformája.* A proletariátus diktatúrájának győzelme a bur-

---

* *Lenin.* Állam és forradalom. Id. kiad. 39. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 185 old. — *Szerk.*

** *Lenin.* A proletárforradalom és a renegát Kautsky. Id. kiad. 14. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 425. old. — *Szerk.*

zsoázia elnyomását, a burzsoá államgépezet széttörését, a burzsoá demokráciának proletárdemokráciával való felváltását jelenti. Ez világos. De miféle szervezetek azok, melyek segítségével ez a kolosszális munka elvégezhető? Hogy a proletárszervezetek régi formái, melyek a burzsoáparlamentarizmus alapján fejlődtek ki, erre a munkára elégtelenek, ebben aligha lehet kétség. Melyek tehát a proletariátusnak azok az új szervezeti formái, melyek a burzsoá állami gépezet sírásójának szerepét játszhatják, amelyek nemcsak arra képesek, hogy e gépezetet széttörjék s a burzsoádemokráciát proletárdemokráciával váltsák fel, hanem arra is, hogy a proletár államhatalom alapjává legyenek?

A proletariátus szervezetének ez új formái a szovjetek.

Miben áll a szovjetek ereje a régi szervezeti formákhoz képest?

Abban, hogy a szovjetek a proletariátusnak *legátfogóbb* tömegszervezetei, mert a szovjetek, csakis a szovjetek fogják át kivétel nélkül az összes munkásokat.

Abban, hogy *kizárólag* a szovjetek azok a tömegszervezetek, melyek az összes elnyomottakat és kizsákmányoltakat, munkást és parasztot, katonát és matrózt átfognak és ahol, ennek következtében, a tömegek élcsapata, a proletariátus, a legkönnyebben és a legtökéletesebben tudja a tömegek harcának politikai vezetését a gyakorlatban megvalósítani.

Abban, hogy a szovjetek a tömegek forradalmi harcának, a tömegek politikai akcióinak, a tömegek felkelésének *leghatalmasabb szervei;* olyan szervek, melyek képesek a finánctőke és a finánctőke politikai függvényeinek mindenhatóságát megtörni.

Abban, hogy a szovjetek maguknak a tömegeknek *közvetlen* szervezetei, vagyis *legdemokratikusabb* szervezetei, tehát a tömegek legnagyobb tekintélyű szervezetei, melyek maximálisan megkönnyítik nekik, hogy az új állam berendezésében és igazgatásában résztvegyenek s maximálisan kifejlesztik a tömegek forradalmi energiáit, kezdeményezési készségét, teremtő képességét a régi rend szétzúzásáért, az új, a proletár rendért vívott harcban.

A szovjet hatalomban a helyi szovjetek egyetlen általános államszervezetté egyesülnek és formálódnak, a proletariátusnak mint az elnyomott és kizsákmányolt tömegek élcsapatának és mint uralkodó osztálynak, államszervezetévé, a szovjetek köztársaságává.

A szovjet hatalom lényege abban áll, hogy éppen azoknak az osztályoknak, melyeket a kapitalisták és földbirtokosok elnyomtak, legtömegesebb és legforradalmibb szervezetei alkotják most „az egész államhatalom, az egész állami apparátus *állandó és egyetlen* alapját", hogy „éppen azokat a tömegeket vonja be az állam demokratikus kormányzásában való *állandó,* feltétlen, éspedig döntő jellegű részvételre, melyeket még a legdemokrati-

kusabb burzsoá köztársaságokban is", jóllehet törvény szerint egyenjogúak, „a valóságban a politikai életből és a demokratikus jogok és szabadságok gyakorlásából ezer fogással és mesterkedéssel kizártak".* (Lenin Művei. XXIV. köt. 13. old.)

Ezért a szovjet hatalom az államszervezet *új formája, mely* elvileg különbözik a régi, polgári demokratikus és parlamenti formától, az állam *új típusa,* mely nem a dolgozó tömegek kizsákmányolásának és elnyomásának feladataira rendezkedik be, hanem arra, hogy ezeket a tömegeket minden elnyomás és kizsákmányolás alól teljesen felszabadítsa — a proletariátus diktatúrájának feladataira.

Igaza van Leninnek, mikor azt mondja, hogy a szovjetek hatalmának megjelenésével „befejeződött a polgári-demokratikus parlamentarizmus korszaka s a világtörténelem új fejezete kezdődött el: a proletárdiktatúra korszaka".

Miben állanak a szovjet hatalom jellegzetes vonásai?

Abban, hogy a szovjet hatalom az összes államszervezetek közül, amelyek addig, amíg osztályok vannak, lehetségesek, a legtömegesebb és legdemokratikusabb államszervezet, mert azzal, hogy a kizsákmányolók elleni harcban a munkások és kizsákmányolt parasztok összefogásának és együttműködésének teret nyujt, munkájában erre az összefogásra és erre az együttműködésre támaszkodik és így a lakosság többségének hatalma a kisebbség fölött, ennek a többségnek állama, diktatúrájának kifejezése.

Abban, hogy a szovjet hatalom az osztálytársadalom minden államszervezete közül a legnemzetközibb, mert minden nemzeti elnyomást szétzúzva és a különböző nemzetek dolgozó tömegeinek együttműködésére támaszkodva, ezzel megkönnyíti ezeknek a tömegeknek egyesítését egy egységes államszövetségben.

Abban, hogy a szovjet hatalom már szerkezeténél fogva is megkönnyíti, hogy az elnyomott és kizsákmányolt tömegeket e tömegek élcsapata, a proletariátus vezesse, mint a szovjetek legszilárdabban tömörített és legtudatosabb magja.

„Az elnyomott osztályok forradalmainak és mozgalmainak tapasztalatai, a világ szocialista mozgalmának tapasztalatai arra tanítanak meg bennünket — mondotta Lenin —, hogy csak a proletariátus képes egyesíteni és vezetni a dolgozó és kizsákmányolt tömegek szétforgácsolt és elmaradott rétegeit." (Lenin Művei. XXIV. köt. 14. old.) A szovjet hatalom szerkezete ugyanis megkönnyíti e tapasztalatok útmutatásainak megvalósítását.

Abban, hogy a szovjet hatalom, mely a törvényhozó és végrehajtó hatalmat az állam egységes szervezetében egyesíti és a területi választókörzeteket termelési egységekkel, üzemekkel és

* Az én kiemelésem. — *I. Szt.*

gyárakkal helyettesíti, közvetlenül összekapcsolja a munkásokat és általában a dolgozó tömegeket az állami igazgatás apparátusával, tanítja őket az ország kormányzására.

Abban, hogy csakis a szovjet hatalom tudja a hadsereget felszabadítani a burzsoá vezénylet alól és népelnyomó eszközből, ami a burzsoá rend alatt volt, szabadító eszközzé tenni, amely a népet felszabadítja saját burzsoáziája és az idegen burzsoázia járma alól.

Abban, hogy csakis „az állam szovjet szervezete tudja valóban egy csapással szétzúzni és végleg szétrombolni a régi, vagyis burzsoá hivatalnoki és bírósági apparátust." (L. ugyanott.)

Abban, hogy csakis az állam szovjet formája, mely bevonja a dolgozók és kizsákmányoltak tömegszervezeteit az állami igazgatásban való állandó és feltétlen részvételbe, tudja előkészíteni az államiságnak azt az elhalását, ami az eljövendő államnélküli, kommunista társadalom egyik alapvető eleme.

A szovjetek köztársasága ilyen módon az a keresett és végre megtalált politikai forma, melynek keretein belül kell végbemennie a proletariátus gazdasági felszabadításának, a szocializmus teljes győzelmének.

A Párizsi Kommün csírája volt ennek a formának. A szovjet hatalom: kifejlesztése és betetőzése.

Ezért mondja Lenin, hogy:

„A Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjeinek köztársasága nemcsak magasabb típusú formája a demokratikus intézményeknek... hanem az *egyetlen** forma is, mely a legkevesebb fájdalommal járó átmenetet biztosíthatja a szocializmushoz." (Lenin Művei. XXII. köt. 131. old.)**

A munkásosztály felelőssége a szocializmus építésében

[A SZOCIALISTA MUNKÁRÓL ÉS MUNKAVERSENYRŐL]

(Lenin „A nagy kezdeményezés" — 1919 június — c. brosúrájából[1])

Természetes és elkerülhetetlen dolog, hogy a proletárforradalmat követő első időben a fő és alapvető feladat foglalkoztat bennünket leginkább: a burzsoázia ellenállásának letörése, a ki-

* Az én kiemelésem. — *I. Szt.*

** *Lenin.* A proletárforradalom és a renegát Kautsky. 110. old., vagy *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 283. old. — *Szerk.*

[1] *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. Szikra 1949. 576—577, 580, 581—584. old., vagy: *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. Szikra 1949. 383—384, 387—388, 389—391. old. — *Szerk.*

zsákmányolók feletti győzelem, összeesküvésük elnyomása (mint pl. „a rabszolgatartók összeesküvése", amelynek célja Petrográd átadása volt és amelyben mindenki résztvett, kezdve a feketeszázakon és kadetokon és végezve a mensevikeken és eszereken). De párhuzamosan ezzel a feladattal, ugyanilyen elkerülhetetlenül — és mennél tovább, annál inkább — napirendre kerül a pozitív kommunista építésnek, az új gazdasági viszonyok, az új társadalom megteremtésének még lényegesebb feladata.

A proletárdiktatúra... nemcsak erőszak a kizsákmányolókkal szemben, sőt nem is elsősorban erőszak. Ennek a forradalmi erőszaknak gazdasági alapja, életképességének és sikerének záloga az, hogy a proletariátus a kapitalizmussal szemben a munka társadalmi szervezésének magasabb típusát képviseli és valósítja meg. Ez a lényeg. Ez a kommunizmus elkerülhetetlen, teljes győzelmének erőforrása, záloga.

A társadalmi munka hűbéri szervezete a deresfegyelemre támaszkodott és emellett a dolgozók, akiket egy maroknyi földesúr rabolt és gyötört, a legteljesebb sötétségben és megfélemlítettségben éltek. A társadalmi munka kapitalista szervezete az éhség fegyelmére támaszkodott és a burzsoá kultúra és polgári demokrácia minden haladása ellenére, még a leghaladottabb, legcivilizáltabb és legdemokratikusabb köztársaságokban is, a dolgozók óriási tömege megmaradt a bérrabszolgák vagy leigázott parasztok tudatlan és megfélemlített tömegének, amelyet maroknyi kapitalista fosztogatott és gyötört. A társadalmi munka kommunista szervezete, amely felé az első lépés a szocializmus, maguknak a dolgozóknak szabad és tudatos fegyelmére támaszkodik és mindinkább erre fog támaszkodni, azon dolgozókéra, akik lerázták mind a földesurak, mind a kapitalisták igáját.

Ez az új fegyelem nem az égből pottyan, nem jámbor óhajok szülötte, hanem a kapitalista nagytermelés anyagi feltételeiből és csakis azokból nő ki. Ezek nélkül az új fegyelem nem lehetséges. Ezeknek az anyagi feltételeknek hordozója vagy végrehajtója pedig egy bizonyos történelmi osztály, amelyet a nagy kapitalizmus hozott létre, szervezett, tömörített, iskolázott, világosított fel és edzett meg. Ez az osztály — a proletariátus.

... A proletariátusnak ahhoz, hogy győzzön, hogy a szocializmust megteremtse és megszilárdítsa, kettős, illetve kettősségében egységes feladatot kell megoldani: először, a tőke elleni forradalmi harcban tanusított határtalan bátorságával magával kell ragadnia a dolgozók és kizsákmányoltak egész tömegét, magával kell ragadnia, szerveznie és vezetnie kell ezt a tömeget a burzsoázia megdöntése és minden ellenállási kísérletének teljes el-

nyomása céljából; másodszor, maga után kell vonnia a dolgozók és kizsákmányoltak egész tömegét, valamint az összes kispolgári rétegeket az új gazdasági építés útjára, az új társadalmi kapcsolat, az új munkafegyelem, az új munkaszervezet létesítésének útjára, amely a tudomány és a kapitalista technika legújabb vívmányait a nagyüzemű szocialista termelés megteremtésén fáradozó öntudatos dolgozók tömeges egyesülésével köti össze.

Ez a második feladat nehezebb az elsőnél, mert semmiesetre sem oldható meg egyetlen hősies fellángolással, hanem a tömegek közt végzett *hétköznapi* munkához szükséges legtürelmesebb, legállhatatosabb, legnagyobb hősiességet követeli meg. De ez a feladat lényegesebb is az elsőnél, mert a burzsoázia feletti győzelemhez szükséges erő legmélyebbről fakadó forrása és a győzelem tartósságának és megdönthetetlenségének egyetlen záloga végső soron csupán az új, magasabb társadalmi termelési mód lehet, amely a kapitalista és kispolgári termelést a nagyüzemű szocialista termeléssel váltja fel.

* * *

... Előfordult-e a történelemben, hogy egy új termelési mód azonnal gyökeret vert, a balsikerek, hibák, visszaesések hosszú sorozata nélkül? Az orosz faluban, félszázaddal a jobbágyság eltörlése után is, jócskán maradt még hűbéri maradvány. Amerikában, félszázaddal a négerrabszolgaság eltörlése után, a négerek legnagyobbrészt félig rabszolgasorban maradtak. A burzsoá intellektuelek, köztük a mensevikek és eszerek, hívek maradnak önmagukhoz azzal, hogy a tőkét szolgálják és továbbra is elejétől végig hazug érveikkel hozakodnak elő; a proletárforradalom előtt szemünkre vetették, hogy utópisták vagyunk a proletárforradalom után meg azt kívánják tőlünk, hogy fantasztikus gyorsasággal küszöböljük ki a multnak minden nyomát!

Mi azonban nem vagyunk utópisták és ismerjük a polgári „érvelések" valódi értékét, tudjuk azt is, hogy a forradalom után, bizonyos ideig, a régi erkölcsök nyomai még feltétlenül túlsúlyban lesznek az új erkölcs hajtásai felett. Amikor az új éppen csak megszületett, a régi, bizonyos ideig, mindig erősebb az újnál, ez mindig így szokott lenni, a természetben és a társadalmi életben egyaránt. A csúfolódás az újnak zsenge hajtásain, az intellektuelek olcsó kétkedése és más efféle — mindez, lényegében, a burzsoázia osztályharcának módszere a proletariátus ellen, a kapitalizmus védekezése a szocializmussal szemben. Gondosan tanulmányoznunk kell az új élet hajtásait, a legnagyobb figyelmet tanusítsuk iránt uk, minden eszközzel segítsük növekedésüket és „ápoljuk" ezeket a zsenge hajtásokat. Néhány feltétlenül elpusztul közülük. Nem kezeskedhetünk arról, hogy éppen a „kommunista szombatok" fognak különösen fontos sze-

repet játszani. Nem ez a lényeg. A lényeg az, hogy az újnak mindenféle és mindenfajta hajtását támogatnunk kell s majd az élet fogja kiválasztani azok közül a legéletrevalóbbakat. Ha a japán tudósnak azért, hogy az embereknek a szifilisz legyőzésében segítsen, elég türelme volt ahhoz, hogy 605 vegyi készítményt kipróbáljon, amíg el nem készítette a 606-odikat, amely megfelelt bizonyos követelményeknek, akkor azoknak, akik nehezebb feladatot akarnak megoldani, akik a kapitalizmust akarják legyőzni, elég kitartással kell bírniok, hogy száz és száz új harci módszert, eljárást, eszközt próbáljanak ki avégből, hogy kidolgozzák közülük a legalkalmasabbakat.

A „kommunista szombatok" azért olyan fontosak, mert nem olyan munkások kezdeményezték, akik különösen jó viszonyok között élnek, hanem különböző szakmákhoz tartozó munkások, köztük szakképzettség nélküli, tanulatlan munkások, akik *közönséges,* azaz a *legnehezebb* viszonyok között élnek. Mi mindannyian jól ismerjük a munkatermelékenység esésének legfőbb okát, amely nemcsak Oroszországban, de az egész világon megfigyelhető: az imperialista háború nyomában járó pusztulás és nyomorúság, elkeseredés és fáradtság, a betegségek és a hiányos táplálkozás. Ez utóbbi fontosság szempontjából első helyen áll. Az éhség — íme, ez az ok. Az éhség elhárítása céljából viszont emelni kell a munka termelékenységét a mezőgazdaságban is, a közlekedésben is, az iparban is. Tehát afféle „körben forgó" helyzet áll elő: hogy a munka termelékenységét emelhessük, meg kell szabadulnunk az éhségtől, hogy megszabadulhassunk az éhségtől, emelnünk kell a munka termelékenységét.

Ismeretes, hogy a gyakorlatban az ilyen ellentmondások a „hibás kör" áttörésével oldódnak meg, azzal, hogy a tömegek hangulatában fordulat áll be egyes csoportok hősies kezdeményezése következtében, mely az ilyen fordulat hátterében gyakran döntő szerepet játszik. A moszkvai tanulatlan munkások és a moszkvai vasutasok (természetesen a többségre gondolok, nem pedig maroknyi spekulánsra, az igazgatóságokban lebzselőkre és más efféle fehérgárdista csőcselékre) — azok közé a dolgozók közé tartoznak, akik kétségbeesetten nehéz körülmények között élnek. Állandóan elégtelen a táplálkozásuk, de most, az új termés előtt, az élelmezési helyzet általános megrosszabbodásakor — egyenesen éheznek. És lám, ezek az éhes munkások, akiket a burzsoázia, a mensevikek és eszerek dühödt ellenforradalmi agitációja hálóz be, „kommunista szombatokat" rendeznek, *minden fizetés nélkül* túlóráznak és annak ellenére, hogy fáradtak, megkínzottak, kimerültek az éhségtől, *a munka termelékenységének óriási emelkedését érik el.* Hát nem óriási hősiesség ez? Hát nem világtörténelmi jelentőségű fordulat kezdete ez?

A munka termelékenysége, ez végeredményben, az új társadalmi rend győzelme szempontjából a legfontosabb, a legfőbb dolog. A kapitalizmus a munka termelékenységének olyan fokát hozta létre, aminőt a feudalizmus nem ismert. A kapitalizmust az győzheti le véglegesen és az fogja is véglegesen legyőzni, hogy a szocializmus a munkának új, sokkal magasabb termelékenységét hozza létre. Ez igen nehéz és igen hosszadalmas dolog, de *megkezdtük* és ez a legfontosabb. Ha az éhező Moszkvában, 1919 nyarán, éhező munkások, akik az imperialista háború négy nehéz évét élték át, utána a még nehezebb polgárháború másfél évét, meg tudták kezdeni ezt a nagy munkát, milyen lesz a további fejlődés, amikor majd győzünk a polgárháborúban és kiharcoljuk a békét?

A kommunizmus a kapitalizmussal szemben az önkéntes, az öntudatos, az egyesült, a modern technikát felhasználó munkások magasabb fokú termelékenységét jelenti. A kommunista szombatok különösen értékesek, mint a *kommunizmus tényleges* kezdete, ez pedig rendkívül ritka dolog, mert mi azon a fokon vagyunk, amikor *„csak az első lépéseket* tesszük a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet felé" (amint azt pártunk programja helyesen mondja).

A kommunizmus ott kezdődik, mikor az *egyszerű munkás* önfeláldozón, nehéz munkával megbírkózva kezd gondolkodni a munka termelékenységének emeléséről, *arról, hogy minden pud gabonát, kőszenet, vasat* és egyéb termékeket megőrizzen, bár azokat nem személyesen a dolgozó kapja, nem is „hozzátartozói", hanem „távolállók", azaz a társadalom egésze, tíz- és százmillió ember, akik eleinte egy szocialista államban, később a Szocialista Köztársaságok Szövetségében egyesülnek.

[A SZTAHÁNOV MOZGALOMRÓL]

(Sztálin elvtárs beszéde a sztahánovisták első szovjetuniói tanácskozásán[1])

1935 november 17

1

A Sztahánov-mozgalom jelentősége

Elvtársak! Olyan sokat és olyan jól beszéltek már itt, ezen az értekezleten a sztahánovistákról, hogy nekem tulajdonképpen kevés mondanivalóm maradt. Mégis, ha már a tribűnre hívtak, szólnom kell néhány szót.

[1] *Sztálin.* A leninizmus kérdései Szikra 1949. 584–599. old

A Sztahánov-mozgalmat nem szabad a munkások és munkásnők közönséges mozgalmának tekinteni. A Sztahánov-mozgalom a munkások és munkásnők olyan mozgalma, amely szocialista építőmunkánk történetének egyik legfényesebb lapja lesz.

Miben áll a Sztahánov-mozgalom jelentősége?

Mindenekelőtt abban, hogy a Sztahánov-mozgalom a szocialista verseny újabb fellendülésének, a szocialista verseny újabb, magasabb fokának kifejezése. Miért újabb és miért magasabb fokának? Azért, mert a Sztahánov-mozgalom, mint a szocialista verseny kifejezése, előnyösen különbözik a szocialista verseny régi szakaszától. A multban, körülbelül három évvel ezelőtt, a szocialista verseny első fejlődési szakaszában, a szocialista verseny nem okvetlenül függött össze az új technikával. Hiszen akkoriban tulajdonképpen még nem is volt új technikánk. Viszont a szocialista verseny jelenlegi fejlődési szakasza — a Sztahánov-mozgalom — okvetlenül összefügg az új technikával. A Sztahánov-mozgalom nem képzelhető el új, magasabb technika nélkül. Olyan emberek állnak előttünk, mint Sztahánov, Buszügin, Szmetányin, Krivonosz, Prónyin elvtársak, a Vinográdovák és még sok más új ember, munkások és munkásnők, akik teljesen elsajátították munkájuk technikáját, megnyergelték és előrehajtották a technikát. Három évvel ezelőtt ilyen emberek nálunk még nem voltak vagy alig voltak. Ezek — új, különös emberek.

Továbbá: a Sztahánov-mozgalom a munkások és munkásnők olyan mozgalma, mely céljául a jelenleg érvényben levő technikai normák kiküszöbölését, az üzemek tervezett teljesítőképességének emelését, a fennálló termelési tervek és mérlegek megváltoztatását tűzte ki. Megváltoztatását, mert napjaink számára, új embereink számára mindezek a normák már elévültek. Ez a mozgalom megdönti a technikára vonatkozó nézeteket, a régi technikai normákat, a régi tervekben szereplő teljesítőképességeket, régi termelési terveket és új, magasabb technikai normák, teljesítőképességre vonatkozó tervek és termelési tervek létesítését követeli meg. Ennek a mozgalomnak az a hivatása, hogy forradalmat idézzen elő iparunkban. Éppen ezért ez a mozgalom, a Sztahánov-mozgalom, alapjaiban mélyen forradalmi mozgalom.

Itt már beszéltek arról, hogy a Sztahánov-mozgalom, mint az újabb, a magasabb technikai normák kifejezője, példaképe a munka ama magas termelékenységének, amelyet csak a szocializmus adhat, melyet a kapitalizmus nem tud adni. Ez teljesen helyes. Miért törte össze és küszöbölte ki a kapitalizmus a feudalizmust? Azért, mert a munka termelékenységének magasabb normáit hozta létre, mert lehetőséget adott a társadalomnak arra, hogy összehasonlíthatatlanul több terméket kapjon,

mint a feudális rendszer alatt. Mert gazdagabbá tette a társadalmat. Miért győzheti le, miért kell, hogy legyőzze és miért fogja okvetlenül le is győzni a szocializmus a gazdaság kapitalista rendszerét? Mert a munka magasabbrendű formáit tudja adni, magasabb munkatermelékenységet, mint a kapitalista gazdasági rendszer. Mert több terméket tud adni a társadalomnak és gazdagabbá tudja tenni a társadalmat, mint a gazdaság kapitalista rendszere.

Némelyek azt hiszik, hogy a szocializmust meg lehet szilárdítani azzal, hogy az emberek bizonyos anyagi egyenlőségét hozzuk létre a szegényes élet alapján. Ez helytelen. Ez a szocializmus kispolgári elképzelése. A valóságban a szocializmus csak a munka magas, a kapitalizmusénál magasabb termelékenységének alapján győzhet, a termékek és mindenféle szükségleti cikkek bőségének alapján, a társadalom összes tagjai jómódú és kulturált életének alapján. De ahhoz, hogy a szocializmus ezt a célját elérhesse és szovjet társadalmunkat a legnagyobb jómódban élő társadalommá tehesse: országunkban a munkának olyan termelékenységét kell elérnünk, mely a legfejlettebb kapitalista országok munkatermelékenységét is felülmúlja. Enélkül gondolni sem lehet a termékek és minden egyéb szükségleti cikk bőségére. A Sztahánov-mozgalom jelentősége abban áll, hogy ez a mozgalom a technika régi normáit, mint elégteleneket, megdönti, sok esetben túlhaladja a munka termelékenységének a vezető kapitalista országokban elért fokát s ilymódon gyakorlati lehetőséget nyit a szocializmus további megszilárdítására országunkban, lehetőséget arra, hogy országunk a legnagyobb jólétben élő országgá váljék.

De ezzel a Sztahánov-mozgalom jelentősége nem merül ki. Ennek a mozgalomnak a jelentősége még abban is áll, hogy előkészíti a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet előfeltételeit.

A szocializmus elve az, hogy a szocialista társadalomban mindenki képességei szerint dolgozik, a fogyasztási cikkekben pedig nem szükségleteihez képest, hanem ahhoz a munkához mérten részesül, amelyet a társadalom számára elvégzett. Ez azt jelenti, hogy a munkásosztály kulturális és technikai színvonala még mindig nem magas, a szellemi és fizikai munka közötti ellentét továbbra is megvan, a munka termelékenysége még nem olyan magas, hogy biztosítaná a szükségleti cikkek bőségét, minek következtében a társadalom kénytelen a fogyasztási cikkeket nem a társadalom tagjainak szükségleteihez képest, hanem a társadalom számára végzett munkájukhoz mérten elosztani.

A kommunizmus a fejlődés magasabb fokát képviseli. A kommunizmus elve az, hogy a kommunista társadalomban mindenki képességei szerint dolgozik, a fogyasztási cikkekben pedig

nem az általa végzett munka arányában, hanem a szükségletei, a fejlett kultúrember szükségletei arányában részesül. Ez azt jelenti, hogy a munkásosztály kulturális és technikai színvonala már elég magas ahhoz, hogy aláássa a szellemi és fizikai munka közti ellentét alapjait, hogy a szellemi és fizikai munka közti ellentét már eltűnt, a munka termelékenysége pedig olyan magas fokra emelkedett, hogy biztosítani tudja a fogyasztási cikkek teljes bőségét, aminek következtében a társadalomnak megvan a lehetősége arra, hogy ezeket a cikkeket tagjai szükségleteinek megfelelően ossza szét.

Némelyek azt gondolják, hogy a szellemi és fizikai munka közti ellentét kiküszöbölését el lehet érni azon az úton, hogy a szellemi és fizikai munkásokat kulturális és technikai tekintetben bizonyos módon egyenlősítjük azon az alapon, hogy a mérnökök, technikusok s a szellemi munkások kulturális és technikai vonalát az átlagos szakképzett munkás színvonalára süllyesztjük le. Ez egyáltalában nem igaz. Csak kispolgári fecsegők gondolkozhatnak így a kommunizmusról. A valóságban a szellemi és fizikai munka közti ellentét kiküszöbölését csakis azon az alapon lehet elérni, hogy a munkásosztály kulturális és technikai színvonalát a mérnökök és technikusok színvonalára emeljük. Nevetséges volna azt gondolni, hogy ez megvalósíthatatlan. A szovjetrendszer viszonyai között a munkásosztály színvonalának e felemelése kétségkívül lehetséges, mert az ország termelőerői itt már kiszabadultak a kapitalizmus bilincseiből, a munka kiszabadult a kizsákmányolás igája alól, a munkásosztály van hatalmon s a munkásosztály ifjú nemzedékének minden lehetősége megvan arra, hogy biztosítsa a maga számára a megfelelő technikai kiképzést. Semmi alapunk sincs kételkedni abban, hogy a szellemi és fizikai munka közti ellentét alapjait csakis a munkásosztály kulturális s technikai színvonalának ilyetén emelése szüntetheti meg, hogy csakis ez biztosíthatja a munkának azt a magas termelékenységét és a fogyasztási cikkeknek azt a bőségét, ami szükséges ahhoz, hogy az átmenetet a szocializmusból a kommunizmusba megkezdhessük.

Ezzel kapcsolatban a Sztahánov-mozgalom nevezetes jelenség abból a szempontból, hogy magában hordja első csíráit — igaz, gyönge csíráit, de mégis csíráit — országunk munkásosztálya ilyen, éppen ilyen módon való kulturális és technikai föllendülésének.

Valóban, nézzük meg a sztahánovista elvtársakat. Miféle emberek ezek? Nagyobbára fiatal vagy középkorú munkások és munkásnők, művelt és technikailag képzett emberek, akik munkájukban a pontosság és szabatosság példaképét adják, akik értékelni tudják az idő szerepét a munkában és megtanulták, hogy

az időt nemcsak percekkel, hanem másodpercekkel is kell mérni. Legtöbbjük elsajátította az úgynevezett technikai minimumot s most folytatja technikai képzettségének kiegészítését. Ezek az emberek mentesek a mérnökök, technikusok és gazdasági funkcionáriusok egy részének konzervativizmusától és maradiságától, merészen törnek előre, megdöntve az elévült technikai normákat és új, magasabbfokú normákat állítva a helyükre, az előirányzott teljesítőképességet fokozó javaslatokat tesznek az iparunk vezetői által kidolgozott tervekkel kapcsolatban, szóval kiegészítik és megjavítják a mérnökök és technikusok munkáját, sőt nem ritkán tanítják s haladásra unszolják őket, mert ezek a sztahánovisták — olyan emberek, akik a saját munkájuk technikáját minden ízében elsajátították, akik a technikából a maximumát tudják kihozni annak, ami belőle kihozható. Ma még kevés a Sztahánov-munkás, de ki kételkedik benne, hogy holnap már tízszer annyi lesz? Nem világos-e, hogy a Sztahánov-mozgalom iparunk jövőjének képviselője, hogy ebben a mozgalomban a munkásosztály eljövendő kulturális és technikai föllendülésének magva rejlik, hogy ez a mozgalom azt az utat nyitja meg számunkra, amelyen egyedül és kizárólag érhetjük el a munka termelékenységének azt a magasabb fokát, mely a szocializmusból a kommunizmusba való átmenethez s a szellemi és testi munka közötti ellentét megszüntetéséhez szükséges?

Ez a jelentősége, elvtársak, szocialista építőmunkánkban a Sztahánov-mozgalomnak.

Gondoltak-e a Sztahánov-mozgalomnak erre a nagy jelentőségére Sztahánov és Buszügin, mikor elkezdték a régi technikai normák megdöntését? Persze, hogy nem gondoltak. Nekik más gondjuk volt, ők azon igyekeztek, hogy üzemüket kirántsák a kátyúból és a gazdasági tervet túlhaladják. De ezért a célért harcolva, meg kellett dönteniök a régi technikai normákat s a munkának olyan termelékenységét kellett kifejleszteniök, amely a legfejlettebb kapitalista országokat is túlszárnyalta. De nevetséges volna azt hinni, hogy ez a körülmény a legkevésbbé is csökkentheti a Sztahánov-mozgalom nagy történelmi jelentőségét.

Ugyanezt mondhatjuk azokról a munkásokról is, akik 1905-ben először szervezték országunkban a munkásküldöttek szovjetjeit. Azok a munkások természetesen nem gondoltak arra, hogy a munkásküldöttek szovjetjei a szocialista rendszer alapjául fognak szolgálni. Mikor a munkásküldöttek tanácsait megalakították, csak védekeztek a cárizmus, a burzsoázia ellen. De ez a körülmény semmiképp sem mond ellent annak a kétségtelen ténynek, hogy a munkásküldöttek szovjetjeiért megindult mozgalom, amelyet a leningrádi és moszkvai munkások 1905-

ben elkezdtek, végeredményben a kapitalizmus megdöntésére és a szocializmus győzelmére vezetett a földkerekség egyhatod részén.

2

A Sztahánov-mozgalom gyökerei

Jelenleg a Sztahánov-mozgalom bölcsőjénél, annak forrásainál vagyunk.

Helyénvaló lesz kiemelni a Sztahánov-mozgalom néhány jellemző vonását.

Szembeötlő mindenekelőtt az a tény, hogy ez a mozgalom valahogyan önerejéből kezdődött, csaknem magától, alulról, anélkül, hogy üzemeink vezetőségei bármi néven nevezendő nyomást is alkalmaztak volna. Sőt: ez a mozgalom bizonyos mértékben üzemi vezetőségeink akarata ellenére született meg és kezdett kibontakozni, sőt harcban ezekkel a vezetőségekkel. Molotov elvtárs már elbeszélte, milyen kínokat kellett kiállnia Muszinszkij elvtársnak, az arhangelszki fűrésztelep munkásának, mikor a gazdasági szervezet és az ellenőrök előtt eltitkolva, új, magasabb technikai normákat dolgozott ki. Magának Sztahánovnak a sorsa se volt jobb, mert ahhoz, hogy ügyét előbbrevihesse, védekeznie kellett nemcsak a vezetőség egyes hivatalnokai, hanem egyes munkások ellen is, akik kinevették és „újításai" miatt hajszát rendeztek ellene. Ami Buszügint illeti, ismeretes, hogy „újításaiért" kis híja, hogy el nem vesztette munkáját a gyárban és csak műhelyvezetője, Szokolinszkij elvtárs közbelépésére maradhatott meg munkahelyén.

Látnivaló, hogy üzemeink vezetőségei, amennyiben beavatkoztak, nem a Sztahánov-mozgalom elősegítésére, hanem hátráltatására tették. A Sztahánov-mozgalom tehát mint alulról jövő mozgalom született meg és bontakozott ki. És éppen mert önerejéből született meg, éppen mert alulról terjed, éppen ezért a Sztahánov-mozgalom korunk rendkívül életrevaló és fellartóztathatatlan mozgalma.

Helyénvaló továbbá kitérni a Sztahánov-mozgalomnak még egy jellemző vonására. Ez a jellemző vonás abban áll, hogy a Sztahánov-mozgalom nem fokozatosan terjedt el az egész Szovjetunió területén, hanem hallatlan gyorsasággal, fergeteg módjára. Hogyan kezdődött a dolog? Sztahánov ötszörösére vagy hatszorosára, ha ugyan nem még többszörösére emelte föl a szénfejtés technikai normáját. Buszügin és Szmetánvin ugyanezt csinálták meg, egyik a gépipar terén, másik a cipőipar terén. Az ujságok közölték ezeket a tényeket. S egyszerre csak — a Sztahánov-mozgalom lángja elborította az egész országot. Miről van itt szó? Honnan a Sztahánov-mozgalom elterjedésének ez a gyor-

sasága? Sztahánov és Buszügin talán nagy szervezők, akiknek nagy összeköttetéseik vannak a Szovjetunió körzeteiben és kerületeiben s ők maguk szervezték meg a dolgot? Nem, persze, hogy nem! Sztahánov és Buszügin talán arra tartanak igényt, hogy országunk nagy embereinek tekintsék őket, akik maguk szórták szét a Sztahánov-mozgalom szikráit az egész országban? Ez sem igaz. Láttuk itt Sztahánovot és Buszügint. Felszólaltak értekezletünkön. Egyszerű és szerény emberek, semmi igényük arra, hogy mint országos méretű nagyságokat borostyánnal koszorúzzák meg őket. Sőt, én úgy látom, hogy kissé zavarba is hozta őket a mozgalom várakozásuk ellenére kibontakozott nagy lendülete. És ha a Sztahánov és Buszügin eldobta gyufaszálak mégis elégségesek voltak arra, hogy ezt a mozgalmat lángralobbantsák — akkor ez azt jelenti, hogy a Sztahánov-mozgalom teljes mértékben megérett dolog. Csak az olyan teljesen érett mozgalom, amelynek már csupán egy lökés kellett arra, hogy kipattanjon — csak egy ilyen mozgalom terjedhetett el ily gyorsan és nőhetett meg, mint a lavina.

Mivel magyarázható az, hogy a Sztahánov-mozgalom teljesen megérett dolognak bizonyult? Mi az oka annak, hogy olyan gyorsan elterjedt? Mik a Sztahánov-mozgalom gyökerei?

Legalábbis négy ilyen ok van.

1. A Sztahánov-mozgalom alapja mindenekelőtt a munkások anyagi helyzetének gyökeres megjavulása volt. Az élet, elvtársak, megjavult. Az élet vidámabb lett. Már pedig, ha az ember vidáman él, akkor szaporán megy a munka. Innen a kitermelés magas normái. Innen a munka hősei és hősnői. A Sztahánov-mozgalom gyökere mindenekelőtt ebben van. Ha nálunk válság volna, ha nálunk munkanélküliség volna, a munkásosztálynak ez a korbácsa, ha rossz, rút, szomorú volna nálunk az élet, akkor seminő Sztahánov-mozgalom nem volna nálunk. *(Taps.)* A mi proletárforradalmunk az egyetlen olyan forradalom a világon, amely nemcsak politikai eredményeket tud felmutatni a nép számára, hanem anyagi eredményeket is. A mult összes munkásforradalmai között csak egy olyat ismerünk, mely úgyahogy kivívta a hatalmat. Ez a Párizsi Kommün volt, amely azonban nem élt sokáig. Megpróbálta ugyan széttörni a kapitalizmus bilincseit, de nem volt elég ideje rá és még kevesebb ideje volt arra, hogy a népnek a forradalom anyagi eredményeit megmutathatta volna. A mi forradalmunk az egyetlen, amely nemcsak összetörte a kapitalizmus bilincseit és szabadságot adott a népnek, hanem megtudta teremteni a nép számára a jómódú élet anyagi feltételeit is. Ebben van a mi forradalmunk ereje és legyőzhetetlensége. Persze, hogy jó elkergetni a kapitalistákat, elkergetni a földesurakat, elkergetni a cári zsandárokat, elfoglalni a hatalmat és szabadságot kapni. Nagyon jó. De, sajnos, a

szabadság egymagában még korántsem elegendő. Ha kevés a kenyér, kevés a vaj és a zsír, kevés a ruhakelme, rosszak a lakások, magával a szabadsággal nem sokra lehet menni. Magával a szabadsággal, elvtársak, jóllakni vajmi bajos. *(Helyeslő felkiáltások, taps.)* Ahhoz, hogy jól és vidáman lehessen élni, az kell, hogy a politikai szabadság áldásait anyagi jólét tetőzze be. Forradalmunk jellemző sajátsága abban áll, hogy nemcsak szabadságot adott a népnek, hanem anyagi javakat is és megadta a jómódú és kultúrszínvonalon álló élet lehetőségét is. Ez az oka annak, hogy vidám lett nálunk az élet és ez az a talaj, melyen a Sztahánov-mozgalom kinőtt.

2. A Sztahánov-mozgalom másik forrása az, hogy nálunk nincsen kizsákmányolás. Nálunk az emberek nem a kizsákmányolók javára dolgoznak, nem semmittevők gazdagítására, hanem sajátmaguk, saját osztályuk, saját szovjettársadalmuk javára, ahol a hatalom a munkásosztály legjobbjainak kezében van. Innen van az, hogy nálunk a munkának társadalmi jelentősége van, hogy a munka nálunk becsület és dicsőség dolga. A kapitalista rendszerben a munkának személyes, magánjellege van. Ha többet termeltél, többet kapsz és élj magadnak, ahogy tudsz. Senki se tud rólad és nem is akar tudni. A kapitalisták számára dolgozol, azokat gazdagítod? Hát lehet ez másképp? Azért fogadtak fel, hogy gazdagítsd a kizsákmányolókat. Ha nem tetszik — eredj a munkanélküliek sorába és tengődj ahogy tudsz, találunk másokat, akikkel lehet beszélni. Innen van az, hogy a kapitalista rendszerben az emberek munkáját nem sokra becsülik. Érthető, hogy ilyen viszonyok között a Sztahánov-mozgalomnak helye nem lehet. Egész más a helyzet a szovjet rendszer viszonyai között. Itt a dolgozó embert megbecsülik. Itt a dolgozó nem kizsákmányolók javára dolgozik, hanem saját maga, saját osztálya javára, a társadalom javára. Itt a dolgozó ember nem érezheti magát elhagyottnak és egyedülállónak. Ellenkezőleg, nálunk a dolgozó ember magát országa szabad polgárának, társadalmi tényezőnek érzi. És ha jól dolgozik, ha megadja a társadalomnak azt, amit adni tud — a munka hősének számít, dicsőség övezi. Érthető, hogy a Sztahánov-mozgalom csakis ilyen viszonyok között születhetett meg.

3. A Sztahánov-mozgalom harmadik forrásául a nálunk meglevő új technikát kell tekintenünk. A Sztahánov-mozgalom szervesen összefügg az új technikával. Az új technika nélkül, új gyárak nélkül, új fölszerelés nélkül a Sztahánov-mozgalom nem születhetett volna meg nálunk. Új technika nélkül a technikai normákat fel lehet emelni kétszeresükre, háromszorosukra, de nem többre. Ha a sztahánovisták a technikai normákat ötszörösére, meg hatszorosára emelték, ez azt jelenti, hogy teljesen és mindenben az új technikára támaszkodnak. Ebből tehát az kö-

vetkezik, hogy országunk iparosítása, üzemeink és gyáraink újjáépítése, az új technika és az új felszerelés volt a Sztahánov-mozgalom egyik szülőoka.

4. De az új technikával egymagával még nem jutunk messze. Lehet elsőrangú technikánk, lehetnek elsőrangú üzemeink és gyáraink, de ha nincsenek embereink, akik ezt a technikát meg tudják nyergelni, a technika megmarad puszta technikának. Ahhoz, hogy az új technika meghozza a maga eredményeit, szükség van még emberekre is, munkás- és munkásnő-káderekre, akik a technika élére tudnak állni és azt előre tudják vinni. A Sztahánov-mozgalom megszületése és növekedése azt jelenti, hogy ezek a káderek nálunk a munkások és munkásnők között már megszülettek. Két évvel ezelőtt a párt azt mondta, hogy az új gyárak felépítésével és azzal, hogy vállalatainknak új felszerelést adtunk, még csak félmunkát végeztünk. A párt akkor kijelentette, hogy a lelkesedésnek, mellyel az új gyárakat építjük, párosulnia kell a technika elsajátítása iránti lelkesedéssel, hogy csakis ezen az úton lehet a kitűzött feladatot eredményesen végigvinni. Nyilvánvaló, hogy ez alatt a két év alatt folyamatban volt az új technika elsajátítása és az új káderek születése. Ma világos, hogy ezek a kádereink már megvannak. Érthető, hogy ilyen káderek nélkül, ezek nélkül az új emberek nélkül semilyen Sztahánov-mozgalom nálunk nem volna. Ily módon azt az erőt, mely a Sztahánov-mozgalmat kialakította és előrevitte, a munkások és munkásnők soraiból kikerült új emberek szolgáltatták, akik elsajátították az új technikát.

Ezek azok a körülmények, amelyek megszülték és előrevitték a Sztahánov-mozgalmat.

3

Új emberek — új technikai normák

Mondottam, hogy a Sztahánov-mozgalom nem fokozatosan fejlődött ki, hanem robbanásszerűen, mintha gátat szakított volna át. Nyilvánvaló, hogy valamiő akadályt kellett legyőznie. Valaki gátolta, valaki elnyomta, de lám, a Sztahánov-mozgalom összeszedte erőit, áttörte ezeket a gátakat és elárasztotta az országot.

Hogy áll ez a dolog, ki gátolta tulajdonképpen a mozgalmat? Gátolták a régi technikai normák és a normák mögött álló emberek. Néhány évvel ezelőtt mérnökeink, technikusaink és gazdasági funkcionáriusaink bizonyos technikai normákat dolgoztak ki, melyeket munkásaink és munkásnőink technikai elmaradottságához szabtak. Azóta eltelt néhány esztendő. Az emberek ez alatt az idő alatt nagyot nőttek, technikai tudásuk fej-

lődött. A technikai normák viszont változatlanok maradtak. Érthető, hogy ezek a normák most a mi új embereink számára elavultaknak bizonyultak. Most mindenki szidja az érvényben levő technikai normákat. De ezek nem az égből potytyantak. És szó sincs arról, hogy ezeket a technikai normákat annak idején szándékosan úgy állapították volna meg, hogy túlságosan alacsonyak legyenek. Mindenekelőtt arról van szó, hogy most, mikor ezek a normák már elavultak, továbbra is igyekeznek fenntartani őket, mint a mai viszonyoknak megfelelő normákat. Belekapaszkodnak munkásaink és munkásnőink technikai elmaradottságába, erre az elmaradottságra vesznek irányt, belőle indulnak ki s a dolog végre is oda lyukad ki, hogy kezdenek elmaradást játszani. De hát mi a teendő, ha ez az elmaradás múlófélben van? Csak nem fogunk meghajolni elmaradottságunk előtt és szentképet, fétist csinálni belőle? Mi a teendő, ha a munkások és munkásnők már nagyot nőttek és kifejlesztették technikai tudásukat? Mi a teendő, ha a régi technikai normák nem felelnek már meg a tényleges viszonyoknak, ha munkásaink és munkásnőink a valóságban már ötszörösen, tízszeresen túlhaladták őket? Hát hűséget esküdtünk mi valamikor is elmaradottságunknak? Tudtommal, elvtársak, ilyesmi nem történt nálunk. *(Általános derültség.)* Vagy abból indultunk ki, hogy munkásaink és munkásnőink örökkétig elmaradottak maradnak? Talán mégsem ebből indultunk ki? *(Általános derültség.)* Akkor hát miről van szó? Talán nincs elég bátorságunk, hogy megtörjük egynémely mérnökünknek és technikusunknak ezt a maradiságát, hogy megtörjük a régi hagyományokat és normákat és szabad teret engedjünk a munkásosztály új erőinek?

Beszélnek a tudományról. Azt mondják, hogy a tudomány adatai, a technikai kézikönyvek és utasítások adatai ellentmondanak a sztahánovisták követeléseinek az új, magasabb technikai normákra vonatkozólag. De milyen tudományról van itt szó? A tudomány adatait mindenkor a gyakorlat, a tapasztalat ellenőrizte. Micsoda tudomány az, amelynek megszakadt a kapcsolata a gyakorlattal, a tapasztalattal? Ha a tudomány olyan volna, amilyennek néhány konzervatív elvtársunk festi, akkor az emberiség számára már régen elpusztult volna. A tudományt éppen azért nevezik tudománynak, mert nem ismer el fétist, nem fél kezet emelni arra, ami lejárta magát, ami elavult és éberen figyel a tapasztalat, a gyakorlat szavára. Ha a dolog másképp állna, egyáltalán nem volna tudomány, nem volna például csillagászat, hanem még mindig a Ptolemaios elévült rendszerén rágódnának, nem volna biológia s még az ember teremtéséről szóló legendával vígasztalnánk magunkat, nem volna vegyészet s mi még mindig az alchimisták jóslataival vesződnénk.

Ezért, azt hiszem, hogy mérnökeink, technikusaink és gazdasági funkcionáriusaink, akiknek már sikerült alaposan elmaradni a Sztahánov-mozgalom mögött, helyesen tennék, ha abbahagynák a régi technikai normákba való kapaszkodást és annak rendje és módja szerint tudományos alapon új, sztahánovista mintára szerveznék át a munkájukat.

Helyes, felelik nekünk. De mit csináljunk a technikai normákkal általában? Szükség van-e rájuk az iparban vagy meglehetünk egyáltalán minden norma nélkül?

Azt mondják, hogy egyáltalán nincs szükségünk többé technikai normákra. Ez, elvtársak, helytelen. Többet mondok — ez ostobaság. Technikai normák nélkül a tervgazdaság lehetetlen. A technikai normák kellenek azonkívül arra is, hogy az elmaradt tömegeket az élenjárók előbbre vigyék. A technikai norma — nagy szabályozó erő, mely a termelésben a munkások széles tömegeit a munkásosztály élenjáró elemei köré csoportosítva szervezi meg. Következésképpen szükségünk van a technikai normákra, de nem azokra, amelyek most érvényben vannak, hanem magasabbakra.

Mások azt mondják, hogy szükségünk van a technikai normákra, de ezeket a normákat most már azokhoz az eredményekhez kell szabnunk, amelyeket a Sztahánovok, Buszüginok, Vinográdovák és mások elértek. Ez szintén helytelen. Ilyen normák a mai helyzetben nem lennének reálisak, mert azok a munkások és munkásnők, akik technikai tudásukat még nem fejlesztették annyira, mint a Sztahánovok és Buszüginok, ezeket a normákat nem tudnák teljesíteni. Nekünk olyan normák kellenek, amelyek valahol középen vannak a jelenlegi technikai normák és azok között a normák között, melyeket a Sztahánovok és Buszüginok elértek. Vegyük például Marija Djemcsenkót, az ismert ötszázasnőt a répatermelés terén. Elérte azt, hogy hektáronként 500 és ennél is több métermázsa cukorrépát gyüjtött be. Lehet-e ezt az eredményt, mondjuk, az egész ukrajnai cukorrépagazdaság számára a répatermelés normájául megállapítani? Nem, nem lehet. Erről még korai beszélni. Marija Djemcsenko elérte azt, hogy 500 és még több métermázsát gyűjtött be hektáronként, de az átlagos cukorrépatermés például Ukrajnában ebben az évben 130—132 métermázsát tett ki hektáronként. A különbség, mint látjuk, nem csekély. Lehet-e a répatermelés számára 400 vagy 300 métermázsás normát megállapítani? A hozzáértők mindnyájan azt mondják, hogy egyelőre ezt még nem lehet megtenni. Világos, hogy az 1936-os évre Ukrajnában hektáronként 200—250 métermázsás termelési normát kell megállapítanunk. És ez nem csekély norma, mert ha ezt teljesítik, ez a norma kétszeranyi cukrot adhat nekünk, mint amennyit 1935-ben kaptunk.

Ugyanezt kell mondanunk az iparra vonatkozóan is. Sztahánov az érvényben levő normát körülbelül tízszeresen vagy még többszörösen haladta túl. Ezt az eredményt új technikai normaként mindazok számára kötelezővé tenni, akik légrúgós kalapáccsal dolgoznak, nem lenne észszerű. Világos, hogy olyan normát kell megszabni, amely valahol a középen van a mostani technikai norma és Sztahánov elvtárs normája között.

Egy dolog mindenesetre világos: az, hogy a jelenleg érvényben levő normák a mai viszonyoknak már nem felelnek meg, elmaradtak és iparunk fékeivé lettek. Hogy iparunkat ne fékezzük, ezeket a normákat új, magasabb technikai normákkal kell felváltanunk. Új emberek, új idők — új technikai normák.

4

Legközelebbi feladataink

Mik a legközelebbi feladataink a Sztahánov-mozgalom érdekeinek szempontjából?

Hogy figyelmünket szét ne forgácsoljuk, korlátozzuk a dolgot két legközelebbi feladatra.

Először. A feladat abban áll, hogy segítsünk a sztahánovistáknak a Sztahánov-mozgalmat továbbfejleszteni, szélesebbé és mélyebbé tenni a Szovjetunió összes területeiben és kerületeiben. Ez a dolog egyik oldala. Másrészről — észre kell térítenünk a gazdasági funkcionáriusok, mérnökök és technikusok mindazon elemeit, akik görcsösen ragaszkodnak a régihez, nem akarnak haladni és rendszeresen fékezik a Sztahánov-mozgalom kifejlődését. Ahhoz, hogy a Sztahánov-mozgalmat országunkban széltében-hosszában elterjesszük, maguk a sztahánovisták természetesen nem elegendők. Pártszervezeteinknek bele kell kapcsolódniok az ügybe, segíteniok kell a sztahánovistákat mozgalmuk végigvitelében. Ebben a tekintetben a donyeci területi szervezet kétségkívül nagy kezdeményezést fejtett ki. Jó munkát végeznek ezen a téren a moszkvai és a leningrádi területi szervezetek is. És a többi terület? Azok nyilván még mindig csak „nekigyűrkőznek". Semmit vagy nagyon keveset hallani például az Urálról, bár az Urál, mint ismeretes, óriási ipari központ. Ugyanezt kell mondanunk Nyugat-Szibériáról és a Kuznyec-medencéről, ahol minden jel arra mutat, hogy még nem „gyűrkőznek neki". Egyébként kétségtelen, hogy pártszervezeteink kezükbe fogják venni ezt a dolgot és segíteni fognak a sztahánovistáknak a nehézségek legyőzésében. Ami a dolog másik oldalát illeti — a makacskodó, maradi gazdasági funkcionáriusok, mérnökök és technikusok észretérítését — e téren az ügy kissé bonyolultabb lesz. Az iparnak ezeket a maradi elemeit elsősorban türelmesen és

elvtársi módon meg kell győznünk a Sztahánov-mozgalom haladó mivoltáról és annak szükségességéről, hogy munkájukat Sztahánov-mintára építsék át. Ha a meggyőzés nem sikerül, akkor erősebb rendszabályokhoz kell nyúlni. Vegyük például a Közlekedési Népbiztosságot. Ennek a népbiztosságnak központi apparátusában még nemrég egy csoport professzor, mérnök és egyéb szakember dolgozott — kommunisták is voltak köztük —, akik ragaszkodtak ahhoz, hogy a tehervonatoknál óránként 13—14 kilométernyi üzemi sebesség az a határ, amelyen túl nem szabad és nem lehet menni, ha nem akarunk ellentétbe kerülni „a vasúti üzemvezetés tudományával". Elég tekintélyes csoport volt ez, mely szóban és írásban hirdette a maga nézeteit, utasításokat adott a Közlekedési Népbiztosság megfelelő szerveinek és általában „úr volt az elméken" a vasúti üzemvezetés funkcionáriusai között. Mi, akik nem vagyunk szakemberek, a vasútügy egész sor gyakorlati munkásának a javaslatai alapján azt bizonyítgattuk ezeknek a tekintélyes professzoroknak, hogy a 13—14 kilométeres sebességet nem lehet határnak tekinteni, hogy ezt a határt, ha a dolgot megfelelően szervezik, tágítani lehet. Feleletül erre ez a csoport, ahelyett, hogy hallgatott volna a tapasztalat és a gyakorlat szavára és felülvizsgálta volna véleményét, harcba szállt a vasúti munka haladó elemeivel és fokozta a maga maradi nézeteinek hirdetését. Érthető, hogy ezeket az igen tisztelt férfiakat kissé oldalba kellett ütnünk és udvariasan ki kellett tessékelnünk őket a Közlekedési Népbiztosság központi apparátusából. *(Taps.)* És mi történt? Vasútainkon a teherszállítási sebesség ma már 18—19 kilométer óránként. *(Taps.)* Azt hiszem, elvtársak, hogy szükség esetén ehhez a módszerhez kell majd folyamodunk népgazdaságunk más ágaiban is, ha tudniillik a makacskodó maradiak nem szűnnek meg zavarni és gáncsolni a Sztahánov-mozgalmat.

Másodszor. A feladat abban áll, hogy azoknak a gazdasági funkcionáriusoknak, mérnököknek és technikusoknak, akik nem akarják gátolni a Sztahánov-mozgalmat, akik együttéreznek ezzel a mozgalommal, de akiknek még nem sikerült a saját munkájukat átépíteniök, akik eddig még nem tudtak a Sztahánov-mozgalom élére állani — hogy ezeknek viszont segítsünk abban, hogy munkájukat átépítsék és a Sztahánov-mozgalom élére álljanak. Meg kell mondanom, elvtársak, hogy ilyen gazdasági funkcionárius, mérnök és technikus nálunk jócskán akad. És ha segítünk ezeknek az elvtársaknak, akkor kétségkívül még sokkal többen lesznek.

Azt hiszem, hogy ha ezeket a feladatokat teljesítjük, a Sztahánov-mozgalom szélesen kiterjed, átöleli országunk összes területeit és kerületeit és újabb sikerek csodáit hozza létre.

5

Néhány szó

Néhány szót a jelen értekezletről, annak jelentőségéről. Lenin arra tanított bennünket, hogy igazi bolsevik vezetők csak az olyan vezetők lehetnek, akik nemcsak ahhoz értenek, hogy tanítsák a munkásokat és parasztokat, hanem ahhoz is, hogy tanuljanak tőlük. Voltak bolsevikok, akiknek Lenin e szavai nem tetszettek. De a történelem azt mutatja, hogy Leninnek e téren is tökéletesen igaza volt. És tényleg, a dolgozók, munkások és parasztok milliói élnek, munkálkodnak, harcolnak. Ki kételkedhetik abban, hogy ezek az emberek nem hiába élnek, hogy ezek az emberek életük és harcuk során roppant gyakorlati tapasztalatokat gyűjtenek össze. Vajjon kétséges-e, hogy az olyan vezetők, akik ezeket a tapasztalatokat semmibeveszik, nem tekinthetők igazi vezetőknek? Nekünk tehát, a párt és a kormány vezetőinek, nemcsak tanítanunk kell a munkásokat, hanem tanulnunk is kell tőlük. Hogy a jelen értekezlet tagjai itt az értekezleten tanultak egyetmást kormányunk vezetőitől, azt én nem tagadom. De az is tagadhatatlan, hogy mi, a kormány vezetői, szintén sokat tanultunk Önöktől, sztahánovistáktól, a jelen értekezlet résztvevőitől. Így hát, elvtársak, köszönet ezért a tanításért, nagy köszönet! *(Viharos taps.)*

Végül még egy-két szót arról, hogyan kellene ezt az értekezletet emlékezetessé tenni. Mi itt az elnökségben tanácskoztunk és úgy határoztunk, hogy a kormány vezetőinek a Sztahánov-mozgalom vezetőivel tartott ezt az értekezletét valamivel meg kell jelölni. És hát úgy döntöttünk, hogy mintegy 100—120 embert közületek fel kell terjeszteni magas kitüntetésre.

Felkiáltások: Helyes! *(Viharos taps.)*

Sztálin: Ha ti is helyeslitek, elvtársak, akkor ezt a dolgot meg is csináljuk. *(Szűnni nem akaró taps és ünneplés.)*

(A sztahánovisták tanácskozásainak résztvevői viharosan, lelkesen ünneplik Sztálin elvtársat. Zugó taps az egész teremben, harsány éljenzés. Minden oldalról szűnni nemakaró kiáltások, amelyek Sztálin elvtársat, mint a párt vezérét, éltetik. Az ünneplés az „Internacionálé" éneklésével végződik — a tanácskozás háromezer résztvevője énekli a proletariátus himnuszát.)

A szocialista mezőgazdaság megteremtésének problémái Pártunk parasztpolitikája

LENIN HÁROM JELSZAVA A PARASZTKÉRDÉSBEN

(Sztálin elvtárs politikai beszámolója a Szovjetunió Kommunista [bolsevik] Pártja XIV. kongresszusán. A II. rész 5. pontja[1])

1925 december 19

Helyesen jártunk-e el, amikor a középparasztra vettünk irányt? Mit jelent az új irány elvi szempontból? Nem adott-e erre vonatkozóan Lenin valamilyen útmutatást?

Azt mondják, hogy a Kommunista Internacionále II. kongresszusán a parasztkérdésben határozatot fogadtak el, amely arról szól, hogy a hatalomért vívott harc időszakában a proletariátus szövetségese csak a szegényparasztság lehet és hogy a középparasztságot csak semlegesíthetjük. Helyes-e ez? Helyes. Lenin ezt a határozatot a hatalom felé haladó pártokra vonatkozóan írta. Mi viszont olyan párt vagyunk, amely már hatalomra jutott. Ez a különbség. A parasztság kérdésében, a munkásoknak a parasztsággal, vagy a parasztság bizonyos rétegeivel való szövetsége kérdésében három alapvető jelszava van a leninizmusnak, amelyek a forradalom három időszakának felelnek meg. A kérdés lényege az, hogy helyesen fogjuk fel az áttérést az első jelszóról a másodikra, s a másodikról a harmadikra.

Régebben, amikor a polgári forradalom felé haladtunk, amikor mi, bolsevikok, először vázoltuk fel taktikánkat a parasztság irányában, Lenin azt mondta: szövetség az *egész* parasztsággal a cár és a földesurak ellen, a kadetpárti burzsoázia semlegesítésével. Ezzel a jelszóval indultunk akkor a polgári forradalomba és győztünk. Ez volt forradalmunk első szakasza.

Később, amikor eljutottunk a második szakaszhoz, Októberhez, Lenin az új helyzetnek megfelelően új jelszót adott ki: a proletariátus szövetsége a *falusi szegénységgel* az egész burzsoázia ellen, a középparasztság *semlegesítésével*. Erre a jelszóra van szükségük azoknak a kommunista pártoknak, amelyek a hatalom felé haladnak. A középparasztsággal való szövetségre nem számíthatnak még akkor sem, amikor a hatalmat ugyan már kivívták, de még nem szilárdították meg. A középparaszt — óvatos ember. Megnézi, ki győz, vár, és csak akkor, amikor te, elkergetve a földesurakat és a burzsoáziát, felülkerekedtél, csak akkor lép veled szövetségre. Ezért középparaszt. Forradalmunk második szakaszában tehát már nem a munkások és az egész

[1] *Sztálin.* A Szovjetunió agrárpolitikájáról. Gyüjtemény Sztálin elvtárs műveiből. Szikra 1949. 122—126. old.

parasztság szövetségének jelszavával meneteltünk, hanem a proletariátus és a *szegény*parasztság szövetségének jelszavával.

És azután? Azután, amikor, visszavervén az imperialisták támadásait, eléggé megszilárdítottuk a hatalmat és a széleskörű szocialista építés szakaszába léptünk, Lenin kiadta a harmadik jelszót: a proletariátus és a szegényparasztság *tartós szövetsége* a középparasztsággal. Ez a jelszó az egyetlen helyes jelszó, amely megfelel forradalmunk új időszakának, a széleskörű építés időszakának. Helyes nemcsak azért, mert most számíthatunk a szövetségre, hanem azért is, mert amikor szocializmust építünk, a falusi embereknek nemcsak millióival, hanem tízmillióival kell együttműködnünk. Másképpen nem építhetjük a szocializmust. A szocializmus nemcsak a várost öleli fel. A szocializmus a gazdaságnak olyan megszervezése, amely a termelési eszközök és szerszámok társadalmasítása alapján egyesíti az ipart a földműveléssel. A gazdaság e két ágának egyesítése nélkül a szocializmus elérhetetlen.

Ez a helyzet a leninizmus jelszavaival a parasztsággal való szövetségről.

Az, amit Lenin a Kommunista Internacionále II. kongresszusán mondott, feltétlenül helyes, mert amikor a hatalom felé haladsz, vagy nem értél még rá az átvett hatalmat megszilárdítani, csak a szegényparasztsággal való szövetségre számíthatsz, semlegesítve a középparasztot. De amikor megerősödtél, megmarkoltad a hatalmat, építeni kezdtél, és amikor már tíz- meg tízmillió emberrel kell együttműködnöd, a proletariátus és a szegényparasztság szövetsége a középparaszttal az egyetlen helyes jelszó.

Ez az átmenet a „proletariátus és a szegényparasztság szövetsége" régi jelszavától, a középparasztság semlegesítésének régi jelszavától a középparasztsággal való tartós szövetség jelszavára már pártunk VIII. kongresszusán megtörtént. Hadd idézzek egy részletet Leninnek e kongresszus megnyitásán mondott beszédéből. Íme:

„A régi idők szocializmusának legjobb képviselői — amikor még hittek a forradalomban és elméleti és eszmei tekintetben szolgálták azt — a parasztság semlegesítéséről beszéltek, vagyis arról, hogy a középparasztságot olyan társadalmi réteggé kell tenni, amely, ha nem is támogatja tevékenyen a proletariátus forradalmát, legalább nem akadályozza azt, semleges marad, nem áll az ellenség oldalára. A feladatnak ez az elvont, elméleti meghatározása előttünk teljesen világos. *De ez a meghatározás elégtelen. A szocialista építésnek* olyan *szakaszába* léptünk, *amikor* konkréten, részletesen *kell* kidolgoznunk azokat a faluban végzett munka tapasztalatain ellenőrzött alapvető szabályokat és útmutatásokat, amelyek szerint

el kell járnunk, hogy a *középparasztsághoz való viszony tekintetében a tartós szövetség* talajára lépjünk*".**

Ez az elméleti alapja a párt politikájának, amely az adott történelmi időszakban a középparasztsággal való tartós szövetségre számít.

Aki a Kommunista Internacionále II. kongresszusának Lenin által írt határozatával akarná megcáfolni Leninnek ezeket a szavait — az mondja meg nyiltan.

Ez a kérdés elméleti oldala. Lenin tanításának mi nem egyes részeit, hanem egészét tesszük magunkévá. Leninnek a parasztságra vonatkozóan három jelszava volt: az első — a polgári forradalom idején, a második — az Októberi Forradalom idején és a harmadik — a Szovjethatalom megszilárdulása után. Aki ezt a három jelszót egy valamilyen általános jelszóval akarja helyettesíteni, az durva hibát követ el.

[A KÖZÉPPARASZTTAL VALÓ SZÖVETSÉG KÉRDÉSÉRŐL]

(Sztálin elvtárs „Lenin és a középparaszttal való szövetség kérdése" című művéből.[1])

1928 július 12

Mi Lenin jelszavának a veleje?

Lenin jelszavának a veleje az, hogy pompásan találó módon határozza meg a párt falun kifejtett munkásságának *hármas, de mégis egységes* feladatát, amelyet egy tömör formulában juttat kifejezésre: a) *támaszkodj* a szegényparasztságra; b) *egyezz meg* a középparaszttal; c) egy pillanatra se szüntesd meg a *harcot* a kulák ellen. Próbálja meg és vegye a formulának csak egyik részét a jelenlegi falusi munka alapjául, megfeledkezve a többi részeiről — és feltétlenül zsákutcába kerül. Lehet-e a szocialista építés jelenlegi szakaszának viszonyai közepett a középparaszttal valóságos és tartós megegyezést létrehozni, ha nem támaszkodunk a szegényparasztságra és nem folytatunk harcot a kulák ellen? Nem lehet. Lehet-e a mostani fejlődés viszonyai közepett sikeres harcot folytatni a kulákság ellen, ha nem támaszkodunk a szegényparasztságra és nem jutottunk megegyezésre a középparasztsággal? Nem lehet. Miképpen lehet a legsikerültebben egy összefoglaló jelszóban kifejezésre juttatni a párt falusi munkájának ezt a hármas, de

* Mindenütt az én aláhúzásom. — *I. Szt.*

** *Lenin* Művei. 3. kiad. XXIV. köt. 114. old. (oroszul). — *Szerk.*

[1] *Sztálin.* A Szovjetunió agrárpolitikájáról. Szikra 1949. 223—227. old., vagy: *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 240—243. old.

egységes feladatát? Azt hiszem, hogy Lenin jelszava e feladatot a legsikerültebben fejezi ki. El kell ismerni, hogy Leninnél jobban ezt nem lehet megmondani ...

Miért kell Lenin jelszavának célszerűségét *éppen most*, éppen a falusi munka *jelenlegi viszonyai* között hangsúlyozni?

Azért, mert éppen most vehető észre egyes elvtársaknál az a törekvés, hogy a párt falusi munkájának *hármas, de egységes* feladatát részekre tépjék és a részeket elszakítsák egymástól, Ezt teljesen megerősíti ez év januárjában és februárjában folytatott gabonabegyüjtési tevékenységünk gyakorlata. Hogy a középparaszttal megegyezést kell létesíteni — ezt minden bolsevik tudja, De hogy miképpen kell létrehozni ezt a megegyezést — ezt nem mindenki érti. Egyesek úgy akarnak megegyezni a középparaszttal, hogy lemondanak a kulák elleni harcról, vagy gyengítik ezt a harcot: a kulák elleni harc — mondják — elriaszthatja a középparasztság egy részét, a jómódú részt. Mások úgy akarnak megegyezni a középparaszttal, hogy lemondanak a szegényparasztság szervezésére irányuló munkáról, vagy gyengítik ezt a munkát: a szegényparasztság szervezése — mondják — a szegényparasztság elkülönülésére vezet, az elkülönülés pedig elriaszthatja tőlünk a középparasztokat. A helyes vonaltól való ezen elhajlások eredménye az, hogy megfeledkeznek arról a marxista tételről, hogy a középparaszt ingadozó osztály, hogy a középparaszttal való megegyezést csak úgy lehet tartóssá tenni, ha határozott harcot folytatunk a kulákság ellen és fokozzuk a szegényparasztság közötti munkát, hogy e feltételek nélkül a középparaszt a kulákság felé lendülhet, mint erő felé. Emlékezzünk Lenin szavaira, amelyeket a VIII. pártkongresszuson mondott:

„Meg kell határoznunk álláspontunkat egy olyan osztállyal szemben, *amelynek nincs határozott, szilárd helyzete.** A proletariátus a maga tömegében a szocializmus mellett, a burzsoázia a maga tömegében a szocializmus ellen van; e két osztály közötti viszonyt könnyű meghatározni. De amikor olyan rétegre térünk át, mint a középparasztság, akkor kitűnik, hogy *ez olyan osztály, amely ingadozik.* Ez az osztály részben tulajdonos, részben dolgozó. Nem zsákmányol ki más dolgozókat. Évtizedeken át a legnagyobb fáradsággal kellett védenie helyzetét, saját bőrén érezte a földesurak és kapitalisták kizsákmányolását, elviselt mindent, de ugyanakkor mégis: tulajdonos. Ezért roppant nehéz meghatározni magatartásukat ezzel az ingadozó osztállyal szemben." (Lásd „Az OK(b)P VIII. kongresszusa", gyorsírói jegyzőkönyv, 346. old.) **

---

* Az én aláhúzásom. — *I. Szt.*

** *Lenin.* Előadói beszéd a falusi munkáról az OK(b)P VIII. kongresszusán. Lásd *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 540. old — *Szerk.*

De vannak más elhajlások is a helyes vonaltól, amelyek nem kevésbbé veszedelmesek, mint az előzőek. Megesik, hogy harcolnak ugyan a kulákság ellen, de ezt a harcot olyan otromba és értelmetlen módon folytatják, hogy az ütések a középparasztot és a szegényparasztot érik. Az eredmény az, hogy a kulák ép bőrrel ússza meg a dolgot, a középparaszttal való szövetségen csorba esik, a szegényparasztság egy része pedig ideiglenesen a szovjetpolitika ellen aknamunkát folytató kulák hálójába kerül. Vannak olyan esetek is, amikor a kulákság elleni harcot a kulákság kisajátításává, a gabonabegyűjtő munkát pedig kényszerbeszolgáltatássá akarják tenni, megfeledkezvén arról, hogy a kulákság kisajátítása viszonyaink közepette ostobaság, a kényszerbeszolgáltatás pedig nem szövetséget, hanem harcot jelent a középparaszt ellen.

Honnan erednek ezek az elhajlások a párt vonalától?

Annak meg nem értéséből, hogy a párt falusi munkájának hármas feladata *egységes és oszthatatlan feladat*. Annak meg nem értéséből, hogy *nem szabad elszakítani* a kulákság elleni harc feladatát a középparaszttal való megegyezés feladatától és ezt a két feladatot attól a feladattól, hogy a szegényparasztságot a falun a párt támaszává tegyük.*

---

* Ebből az következik, hogy a helyes vonaltól való elhajlások a munkások és parasztok szövetségének ügye számára kétféle veszedelmet teremtenek: veszedelmet azok részéről, akik, mondjuk, a gabonabegyüjtés terén tett ideiglenes rendkívüli intézkedéseket a párt állandó vagy tartós irányzatává szeretnék átválloztatni és veszedelmet azok részéről, akik a rendkívüli intézkedések megszüntetését arra akarják felhasználni, hogy a kulákot szabadjára eresszék, hogy teljes szabadkereskedelmet hirdessenek ki, anélkül, hogy az állam szervei szabályoznák a kereskedelmet. Ezért a helyes vonal biztosítása érdekében két fronton folytatott harcra van szükség.

Felhasználom ezt az alkalmat arra, hogy kijelentsem, hogy sajtónk nem mindig követi ezt a szabályt és néha bizonyos egyoldalúságot tanusít. Megesik például, hogy leleplezik azokat, akik a gabonabegyüjtés terén tett rendkívüli intézkedéseket, amelyek ideiglenes jelleggel bírnak, politikánk állandó irányzatává akarják tenni és ezzel a munkás-paraszt összefogást veszélyeztetik. Ez nagyon jól van így. De nem jól van és nem helyes az, hogy ugyanakkor nem fordítanak kellő figyelmet és nem leplezik le kellőképpen azokat, akik a munkás-paraszt összefogást más oldalról veszélyeztetik, akik behódolnak a kispolgári spontaneitásnak, akik a falu kapitalista elemei elleni harc gyöngítését és a teljes szabadkereskedelem bevezetését követelik az állam szabályozó szerepe nélkül és ilyenképpen más oldalról veszélyeztetik a munkás-paraszt összefogást. Ez már nincs jól így. Ez egyoldalúság.

Megesik az is, hogy leleplezik azokat, akik, mondjuk, tagadják annak a lehetőségét és célszerűségét, hogy fejlesszük az egyéni kis- és középparasztgazdaságot, amely a jelenlegi stádiumban a mezőgazdaság alapja. Ez igen jól van így. De nem jól van és nem helyes az, hogy ugyanakkor nem leplezik le azokat, akik alábecsülik a kolhózok és szovhózok jelentőségét és nem látják azt, hogy az egyéni kis- és középparasztgazdaságok fejlesztésének feladatát ki kell egészíteni azzal a gyakorlati feladattal, hogy a kolhózok és szovhózok építése terén kifejtett munkát fokozzuk. Ez már egyoldalúság.

Ahhoz, hogy a helyes vonalat biztosítsuk, *két fronton* kell harcot folytatni és el kell vetni minden egyoldalúságot. *(Sztálin jegyzete.)*

Mit kell tenni, hogy ezeket a feladatokat a falun végzett mindennapi munkánk során el ne szakítsuk egymástól?

Ehhez legalább az kell, hogy oly irányító jelszót adjunk, amely mindezeket a feladatokat egyetlen általános szabállyá egyesíti és amely következésképpen nem engedi meg, hogy ezeket a feladatokat egymástól elszakítsák.

Van-e pártunk fegyvertárában ilyen szabály, ilyen jelszó? Igenis van. Ilyen szabály Leninnek ez a jelszava: „megegyezésre kell jutni a középparaszttal, egyetlen pillanatra sem mondva le a kulák elleni harcról és szilárdan csak a szegényparasztra támaszkodni".

Ezért gondolom én azt, hogy ez a jelszó a legcélszerűbb és legátfogóbb jelszó, hogy ezt a jelszót *éppen most,* a falun folytatott munkánknak *éppen jelenlegi viszonyai között* kell előtérbe tolni.

[KÉT ANTIMARXISTA KÖZGAZDASÁGTANI ELMÉLETRŐL]

(Sztálin elvtárs „A Szovjetunió agrárpolitikájának kérdéseihez" című, a marxista agrár-szakemberek konferenciáján 1929 december 27-én mondott beszédének, I. és II. pontja[1])

I

Az „egyensúly" elmélete

Önök persze tudják, hogy a kommunisták között még mindig divatban van az az úgynevezett elmélet, amely közgazdaságunk szektorainak „egyensúlyáról" szól. Ennek az elméletnek persze semmi köze a marxizmushoz. Mégis ezt, éppen ezt az elméletet sokan terjesztik a jobboldaliak táborából. Ez az elmélet valahogy úgy képzeli, hogy van nekünk mindenekelőtt egy szocialista szektorunk — ez olyan ládaféle — és van nekünk ezenkívül egy nem-szocialista, ha úgy tetszik kapitalista szektorunk — ez egy másik láda. Ez a két láda különböző síneken mozog, békésen gördül előre, egyik a másikat nem érinti. Tudjuk a geometriából, hogy a párhuzamos vonalak nem találkoznak. De ennek a nagyszerű teóriának a szerzői azt hiszik, hogy valamikor ez a két párhuzamos találkozni fog, és ha találkozni fog, akkor minálunk elkövetkezik a szocializmus. E mellett ez az elmélet figyelmen kívül hagyja, hogy az úgynevezett „ládák" mögött osztályok állnak, a „ládák" mozgása pedig elszánt osztályharcban történik, élethalálharcban, a „ki kit győz le" elve alapján folyó harcban.

---

[1] *Sztálin.* A Szovjetunió agrárpolitikájáról. Gyüjtemény Sztálin elvtárs műveiből. Szikra 1949. 287—291. old., vagy: *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 334—338. old.

Nem nehéz megérteni, hogy ennek az elméletnek semmi köze a leninizmushoz. Nem nehéz megérteni, hogy ennek az elméletnek objektíve az a célja, hogy az egyéni parasztgazdaság pozícióit védje, hogy a kulák-elemeket a kolhozok elleni harcukban „új" elméleti fegyverrel vértezze fel és diszkreditálja a kolhózok pozícióit. S mégis ez, ez a teória, mind a mai napig divatos a mi sajtónkban. És nem mondhatjuk, hogy teoretikusaink részéről komoly vagy éppen megsemmisítő visszautasításba ütköznék. Mivel mással magyarázhatjuk meg ezt a képtelenséget, ha nem elméleti munkánk elmaradottságával?

Pedig csak elő kellett volna venni a marxizmus kincstárából az újratermelés elméletét és szembeállítani a szektorok egyensúlyának elméletével, hogy ez utóbbinak nyoma se maradjon. Valóban, az újratermelés marxista elmélete azt tanítja, hogy a modern társadalom nem fejlődhetik, ha évről-évre nem akkumulál, akkumulálni pedig lehetetlen évről-évre folyó bővített újratermelés nélkül. Ez világos és érthető. Központosított szocialista nagyiparunk a bővített újratermelés marxista elmélete szerint fejlődik, mert terjedelmében évről-évre nő, akkumulál és hétmérföldes léptekkel halad előre. De népgazdaságunk nemcsak nagyiparból áll. Ellenkezőleg, népgazdaságunkban még mindig a kisparaszti gazdaság van túlsúlyban. Mondhatjuk-e, hogy kisparasztgazdaságunk a bővített újratermelés elve szerint fejlődik? Nem, nem mondhatjuk. Kisparasztgazdaságunk a maga tömegében nemcsak, hogy nem valósítja meg minden évben a bővített újratermelést, hanem ellenkezőleg, arra sincs mindig módja, hogy az egyszerű újratermelést megvalósítsa. Lehet-e szocializált iparunkat gyorsított ütemben előrevinni, ha olyan mezőgazdasági alapunk van, mint amilyen a kisparasztgazdaság, amely nem képes a bővített újratermelésre és ráadásul olyan erő, mely közgazdaságunkban túlsúlyban van? Nem, nem lehet. Lehet-e többékevésbbé hosszú időn át a Szovjethatalmat és a szocialista építést két *különböző* alapra fektetni — a legnagyobb üzemű és egyesített szocialista ipar alapjára és a legfelaprózottabb és legelmaradottabb kisárutermelő parasztgazdaság alapjára? Nem, nem lehet. Ennek valamikor az egész népgazdaság teljes felbomlásával kell végződnie. Hol van hát a kivezető út? A kivezető út az, hogy a mezőgazdaságot nagyüzeművé, akkumulálásra, bővített újratermelésre képessé kell tennünk és ilyen módon át kell alakítanunk a népgazdaság mezőgazdasági alapját. De hogyan tehetjük mezőgazdaságunkat nagyüzeművé? Ennek két útja van. Van a *kapitalista* út, mely a mezőgazdaságot úgy teszi nagyüzeművé, hogy kifejleszti benne a kapitalizmust. Ez az út odavezet, hogy a parasztság koldusbotra jut és a mezőgazdaságban

kapitalista üzemek fejlődnek. Mi ezt az utat elvetjük, mint olyan utat, amely összeegyeztethetetlen a szovjet gazdasággal. Van egy másik út, a *szocialista* út, amely a mezőgazdaságban kolhózokat és szovhózokat létesít. Ez az út odavezet, hogy a kis parasztgazdaságok nagy, kollektív, a technika és a tudomány minden vívmányával felszerelt gazdaságokká egyesülnek és a földművelésből kiszorulnak a kapitalista elemek. Mi e második út mellett vagyunk.

Tehát a kérdés így áll: vagy az egyik út vagy a másik út, vagy *vissza* — a kapitalizmushoz, vagy *előre* — a szocializmushoz. Harmadik út nincs és nem is lehet. Az „egyensúly"-elmélet: kísérlet egy harmadik út megállapítására. És éppen azért, mert egy harmadik (nemlétező) útra számít, utópikus, antimarxista.

Lám, elegendő volt Marx újratermelési elméletét szembeállítani a szektorok „egyensúlyának" elméletével és az utóbbinak nyoma sem maradt.

Miért nem teszik ezt marxista agrár-szakembereink? Kinek van szüksége arra, hogy sajtónkban divatos legyen a nevetséges „egyensúly"-elmélet, a marxi újratermelési elmélet pedig véka alatt maradjon?

II

A szocialista építés „automatizmusának" elmélete

Térjünk át a politikai gazdaságtan egy másik előítéletére, a második polgári típusú elméletre. A szocialista építés „automatizmusának" elméletére gondolok, amely teóriának semmi köze a marxizmushoz, de amelyet mégis buzgón hirdetnek a jobboldaliak táborában. Ennek az elméletnek a szerzői körülbelül a következőket állítják: Volt nálunk kapitalizmus, az ipar kapitalista alapon fejlődött, a falu pedig ösztönösen, automatikusan a kapitalista várost követte és átalakult a kapitalista város mintájára és képére. Ha a kapitalizmus alatt *így* ment a dolog, miért ne menne most, a szovjet gazdaság alatt is *így*, miért ne követhetné a falu, a kisparasztgazdaság automatikusan a szocialista várost, miért ne alakulhatna át ösztönösen a szocialista város mintájára és képére? Ez elmélet szerzői ezen az alapon azt állítják, hogy a falu automatikusan követheti a szocialista várost. Ebből következik a kérdés: érdemes-e felizgatni magunkat a szovhózok és kolhózok építése miatt, érdemes-e viaskodnunk, ha a falu amúgy is követheti a szocialista várost?

Itt ismét egy olyan elmélettel van dolgunk, amelynek objektív célja az, hogy új fegyvert adjon a kolhózok ellen harcoló kapitalista elemek kezébe. Ennek az elméletnek antimarxista lényegéhez nem fér semmi kétség.

Nem furcsa-e, hogy teoretikusaink még mindig nem kegyeskedtek ízzé-porrá zúzni ezt a furcsa elméletet, amely megzavarja a kolhózban dolgozó gyakorlati funkcionáriusaink fejét?

Nem kétséges, hogy a szocialista városnak nagy és felbecsülhetetlen szerepe van a kisparaszti falu vezetésében. Éppen ezen alapszik az iparnak a mezőgazdaságot átalakító szerepe. De elegendő-e ez a tényező ahhoz, hogy a kisparaszti falu magától kövesse a várost a szocialista építőmunka tekintetében? Nem, nem elegendő. A kapitalizmus alatt a falu ösztönösen követte a várost, mert a város kapitalista gazdasága és a paraszt kisárugazdasága alapjukban *egytípusú* gazdaságok. A kisparaszti árugazdaság természetesen még nem kapitalista gazdaság, de alapjaiban a kapitalista gazdasággal egytípusú, minthogy a termelőeszközök magántulajdonára támaszkodik. Leninnek ezerszeresen igaza van, mikor Buhárin „Az átmeneti időszak gazdasága" című könyvéhez fűzött megjegyzéseiben „a parasztság árutermelő-*kapitalista* tendenciájáról" beszél, ellentétben a proletariátus *szocialista* tendenciájával.* Éppen ez a magyarázata annak, hogy „a kisüzem szakadatlanul, minden nap, minden órában, magától és tömegméretekben *szüli* a kapitalizmust és burzsoáziát" *(Lenin).*** Tehát mondhatjuk-e, hogy a paraszti kisárugazdaság alapjában egytípusú a városi szocialista termeléssel? Nyilvánvaló, hogy ezt nem mondhatjuk, ha a marxizmussal nem akarunk szakítani. Különben Lenin nem mondotta volna, hogy „amíg kisparaszti országban élünk, a kapitalizmus számára Oroszországban szilárdabb gazdasági alap van, mint a kommunizmus számára". Tehát a szocialista építés automatizmusának teóriája rothadt, antileninista elmélet. Tehát ahhoz, hogy a kisparaszti falu a szocialista várost kövesse, többek között még az is kell, hogy a faluban szovhózok és kolhózok formájában a szocializmus bázisaként, szocialista nagygazdaságokat *szervezzünk*, amelyek képesek arra, hogy a szocialista várossal az élükön magukkal *vigyék* a parasztság alapvető tömegeit.

A dolog világos. A szocialista építés „automatizmusának" elmélete antimarxista elmélet. A szocialista városnak magával kell *vinnie* a kisparaszti falut, azáltal, hogy a faluban kollektív gazdaságokat és szovjet gazdaságokat *honosít meg* és a falut új, szocialista módon átformálja.

Furcsa, hogy a szocialista építés „automatizmusának" elmélete mindeddig nem talált kellő visszautasításra agrárteoretikusaink részéről.

---

* Lenin aláhúzása. — *I. Szt.*

** „Baloldaliság" — a kommunizmus gyermekbetegsége. Id. kiad. 8. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 181. old. — *Szerk.*

[A KOLHOZOK ÚTJA — AZ EGYETLEN HELYES ÚT]

(Sztálin elvtárs az élmunkás kolhózparasztok első összszövetségi kongresszusán mondott beszédéből[1])

1933 február 19

Első kérdés: helyes-e az az út, amelyre a kolhózparasztság lépett, helyes-e a kolhózok útja?

Ez nem meddő kérdés. Ti, a kolhózok élmunkásai, természetesen nem kételkedtek abban, hogy a kolhózok helyes úton járnak. Ezért lehet, hogy nektek ez a kérdés feleslegesnek tűnik. De nem minden paraszt gondolkodik úgy, mint ti. A parasztok közt, még a kolhózparasztok közt is, még szép számmal akadnak olyanok, akik kételkednek a kolhóz-út helyességében. S ezen nincs is semmi csodálnivaló. Hiszen valóban évszázadokon át éltek az emberek régimódra, mentek a régi úton, hajtották meg derekukat a kulák és a földesúr előtt, az uzsorások és spekulánsok előtt. Nem mondhatjuk ugyan, hogy ezt a régi, kapitalista utat a parasztok helyeselték. De ez az út, a régi út volt a járt, a megszokott út, s a gyakorlatban mindeddig még senki sem bizonyította be, hogy lehet valahogy másként is, jobban is élni. Annál is inkább, mert az összes burzsoá országokban az emberek még mindig a régi módon élnek ... S egyszerre csak ebbe a régi, mocsaras életbe berontanak a bolsevikok, berontanak mint a vihar és azt mondják: itt az ideje szakítanod a régi úttal, itt az ideje új életet kezdened, kolhóz-életet, nem úgy kell élned, ahogyan a burzsoá országokban élnek az emberek, hanem új módon, artelmódra. De hát mi fán terem ez az újfajta élet, ki tudná azt megmondani? Csak rosszabbra ne sikerüljön, mint a régi volt. Annyi mindenesetre bizonyos, hogy az új út nem megszokott út, nem járt út még, nem is derítették fel teljesen. Nem jobb-e megmaradni a régi út mellett? Nem jobb-e egyelőre várni az új, a kolhozútra való áttéréssel? Érdemes-e kockáztatni?

Ilyen kételyek gyötrik ma a dolgozó parasztság egy részét.

El kell-e oszlatnunk ezeket a kételyeket? Napfényre kell-e teregetnünk ezeket a kételyeket és megmutatnunk — mit érnek? Világos, hogy ezt kell tennünk.

Vagyis a föntebb feltett kérdést nem lehet meddőnek nevezni.

Tehát: helyes-e az az út, amelyre a kolhózparasztság rátért?

Egyes elvtársak azt gondolják, hogy az áttérés az új útra, a kolhózok útjára, nálunk három évvel ezelőtt kezdődött meg.

---

[1] Lásd *Sztálin*. A Szovjetunió agrárpolitikájáról. Gyüjtemény Sztálin elvtárs műveiből. Szikra 1949. 392—399. old., vagy: *Sztálin*. A leninizmus kérdéseihez. Szikra 1949. 489—495. old.

Ez csak részben igaz. A tömeges kolhózépítés nálunk természetesen három évvel ezelőtt kezdődött. Ezt az átmenetet, mint ismeretes, a kulákság megsemmisítése és a szegény- és középparasztság milliós tömegeinek kolhózok szervezésére irányuló mozgalma jellemezte. Mindez igaz. Ahhoz azonban, hogy ezt a tömeges áttérést a kolhózokra elkezdhessük, bizonyos előfeltételekkel kellett rendelkeznünk, amelyek nélkül a tömeges kolhózmozgalom egyáltalában elképzelhetetlen. Mindenekelőtt a Szovjethatalomra volt szükség, amely segítette és továbbra is segíti a parasztokat abban, hogy a kolhózok útjára térjenek. Másodszor, el kellett kergetnünk a földesurakat és a tőkéseket, el kellett vennünk gyáraikat és földjeiket s a nép tulajdonává kellett azokat nyilvánítanunk. Harmadszor, meg kellett zaboláznunk a kulákságot és el kellett tőle vennünk a gépeket és traktorokat. Negyedszer, el kellett rendelnünk, hogy a gépeket és traktorokat csakis a kolhózokba egyesült szegény- és középparasztok használhatják. Végül iparosítanunk kellett az országot, új traktoripart kellett teremtenünk és új mezőgazdasági gépgyárakat építenünk, hogy a kolhózparasztságot bőségesen el tudjuk látni traktorokkal és gépekkel. Ezek nélkül az előfeltételek nélkül gondolni sem lehetett volna a kolhózok útjára való tömeges áttérésre, amelyet három évvel ezelőtt elkezdtünk.

Vagyis ahhoz, hogy a kolhózok útjára áttérhessünk, mindenekelőtt véghez kellett vinnünk az Októberi Forradalmat, meg kellett döntenünk a tőkéseket és földesurakat, el kellett vennünk földjüket és gyáraikat, és új ipart kellett teremtenünk.

Az áttérés az új útra, a kolhózok útjára, valóban az Októberi Forradalommal kezdődött. Új erővel azért csak három évvel ezelőtt bontakozott ki, mert csak akkor mutatkoztak a maguk egész terjedelmében az Októberi Forradalom gazdasági eredményei, csak akkor sikerült országunk iparosítását előbbre vinni.

A népek története sok forradalmat ismer. Ezek a forradalmak abban különböznek az Októberi Forradalomtól, hogy valamennyi egyoldalú forradalom volt. A dolgozók kizsákmányolásának egyik formáját felváltotta a kizsákmányolás másik formája, de maga a kizsákmányolás megmaradt. A régi kizsákmányolók és elnyomók helyébe új kizsákmányolók és elnyomók jöttek, de maguk a kizsákmányolók és az elnyomók megmaradtak. Csakis az Októberi Forradalom tűzte ki céljául *minden* kizsákmányolás megszüntetését, *minden néven nevezendő* kizsákmányoló és elnyomó felszámolását.

A rabszolgák forradalma felszámolta a rabszolgatartókat és megszüntette a dolgozók kizsákmányolásának rabszolgasági formáját. De helyükbe a hűbéri földesurakat és a dolgozók kizsák-

mányolásának hűbéri formáját állította. A kizsákmányolók egyik csoportját a kizsákmányolók másik csoportja váltotta fel. A rabszolgarendszerben a „törvény" megengedte a rabszolgatartóknak, hogy rabszolgáikat megöljék. A hűbéri rendszerben a „törvény" a jobbágytartóknak „csak" azt engedte meg, hogy jobbágyaikat eladhassák.

A jobbágyparasztok forradalma felszámolta a jobbágytartó urakat és megszüntette a kizsákmányolás hűbéri formáját. De helyükbe a tőkéseket és földbirtokosokat állította, a dolgozók kizsákmányolásának kapitalista és földesúri formáját. A kizsákmányolók egyik csoportját a kizsákmányolók másik csoportja váltotta fel. A hűbéri rendszerben a „törvény" megengedte a jobbágyok eladását. A kapitalista rendszerben a „törvény" „csak" azt engedi meg, hogy a dolgozókat munkanélküliségre és nyomorra kárhoztassák, pusztulásba és éhhalálba döntsék.

Csakis a mi szovjet forradalmunk, csakis a mi Októberi Forradalmunk tette fel a kérdést úgy, hogy nem felcserélni kell a kizsákmányolók egyik csoportját egy másikkal, és nem felváltani kell a kizsákmányolás egyik formáját egy másikkal, hanem ki kell irtani minden kizsákmányolást, minden néven nevezendő kizsákmányolót, minden néven nevezendő gazdagot és elnyomót, régit és újat egyaránt. *(Hosszas taps.)*

Ezért volt az Októberi Forradalom elkerülhetetlen előfeltétele annak, hogy a parasztok új útra, a kolhózok útjára térhessenek.

Helyesen cselekedtek-e a parasztok, amikor az Októberi Forradalmat támogatták? Igen, helyesen cselekedtek. Helyesen cselekedtek, mert az Októberi Forradalom segített nekik lerázni nyakukról a földesurakat és tőkéseket, az uzsorásokat és kulákokat, a kereskedőket és spekulánsokat.

De ez a kérdésnek csak egyik oldala. Elkergetni az elnyomókat, elkergetni a földesurakat és tőkéseket, megzabolázni a kulákokat és spekulánsokat — mindez jó dolog. De ez még kevés. Ahhoz, hogy végleg megszabaduljunk a régi bilincsektől, ahhoz a kizsákmányolók szétzúzása egymagában még nem elégséges. Ehhez még az is kell, hogy új életet építsünk, olyan életet, amely megadja a lehetőséget a dolgozó parasztságnak anyagi és kulturális helyzete megjavítására és arra, hogy napról-napra, évről-évre egyre magasabbra emelkedjék. Ehhez az kell, hogy a faluban megteremtsük az új rendszert, a kolhózrendszert. Ez a kérdés másik oldala.

Miben különbözik a régi rendszer az új, a kolhózrendszertől?

A régi rendben a parasztok egyenként dolgoztak, ősapáik módjára, elavult munkaeszközökkel, a földesurak és tőkések, kulákok és spekulánsok javára, úgy, hogy ők maguk éheztek,

mások pedig gazdagodtak rajtuk. Az új, a kolhózrendben a parasztok közösen dolgoznak, artelmódra, modern szerszámok — traktorok és mezőgazdasági gépek — segítségével, saját maguknak és saját kolhózaiknak, földesurak és tőkések, kulákok és spekulánsok nélkül, dolgoznak azért, hogy napról-napra javítsák anyagi és kulturális helyzetüket. Ott, a régi rendben, a kormány burzsoá kormány, amely a dolgozó parasztokkal szemben a gazdagokat támogatja. Itt, az új, a kolhózrendben, a kormány munkás- és parasztkormány, amely a munkásokat és parasztokat támogatja a mindenrendű és rangú gazdagokkal szemben. A régi rend a kapitalizmushoz vezet. Az új rend — a szocializmushoz.

Íme: két út, a kapitalista út, és a szociálista út, az út előre — a szocializmushoz és az út vissza — a kapitalizmushoz.

Vannak emberek, akik azt hiszik, hogy lehet valamilyen harmadik útra térni. Különösen szívesen kapnak ez után a még senki nem látta harmadik út után egyes ingadozó elvtársaink, akik eddig még nem győződtek meg teljesen a kolhózok útjának helyességéről. Ők azt akarják, hogy térjünk vissza a régi rendhez, térjünk vissza az egyéni gazdálkodáshoz, de tőkések és földesurak nélkül. Emellett azt akarják, hogy „csak" a kulákot és egyéb kis tőkéseket ismerjük el gazdasági rendszerünk törvényes jelenségeinek. A valóságban ez nem harmadik út, hanem a második, a kapitalizmushoz vezető út. Mert mit jelent az egyéni gazdálkodásra való visszatérés és a kulákság visszaállítása? Ez annyit jelent, mint visszaállítani a kulákjármot, visszaállítani azt, hogy a kulákság a parasztságot kizsákmányolja, és hatalmat adni a kuláknak. De hát vissza lehet-e állítani a kulákságot s ugyanakkor fenntartani a Szovjethatalmat? Nem, nem lehet. A kulákság visszaállítása szükségképpen kulákhatalom megteremtésére és a Szovjethatalom felszámolására, vagyis szükségképpen polgári kormány alakulására vezet. Polgári kormány alakulása pedig szükségkép a földesurak és tőkések visszaállítására, a kapitalizmus visszaállítására vezet. Az úgynevezett harmadik út a valóságban nem egyéb, mint a második út, a kapitalizmushoz való visszatérés útja. Kérdezzétek csak meg a parasztokat, akarják-e visszaállítani a kulákjármot, vissza akarnak-e térni a kapitalizmushoz, akarják-e felszámolni a Szovjethatalmat és visszaállítani a földesurak és tőkések hatalmát? Kérdezzék csak meg őket s megtudják, melyik utat tartja a dolgozóparasztok többsége az egyetlen helyes útnak.

Tehát csak két út van: *vagy* előre, fölfelé — az új, a kolhózrendszerhez, *vagy* vissza, lefelé — a régi, kulák és kapitalista rendszerhez.

Harmadik út nincs.

A dolgozó parasztság helyesen járt el, amikor a kapitalista úttól elfordult és a kolhózszervezés útjára lépett.

Azt mondják, hogy a kolhózok útja helyes út, de nehéz út. Ez csak részben igaz. Nehézségek természetesen vannak ezen az úton. A jó életet ingyen nem adják. A helyzet azonban az, hogy a fő nehézségeken már túlvagyunk, azok a nehézségek pedig, amelyek még előttetek állanak, azt sem érdemlik meg, hogy komolyan beszéljünk róluk. Legalább is azokhoz a nehézségekhez képest, amelyeket a munkások 10—15 évvel ezelőtt éltek át, a mai nehézségeitek, kolhózparaszt elvtársak, gyerekjátéknak tűnnek fel. Szónokaitok, akik itt a kongresszuson felszólaltak és dícsérték Leningrád, Moszkva, Harkov, a Donyec-medence munkásait, arról beszéltek, hogy ők, ezek a munkások nagy eredményeket értek el, viszont ti, kolhózparasztok, jóval kisebb eredményeket tudtok felmutatni. Sőt úgy láttam, hogy szónokaitok beszédeibe bizonyos elvtársias irígység is vegyült: hogy hát milyen jó is volna, ha nekünk, kolhózparasztoknak is olyan eredményeink volnának már, mint nektek, Leningrád, Moszkva, Harkov, Donyec-medence munkásainak... Mindez igen szép. De tudjátok-e, mibe kerültek ezek az eredmények Leningrád és Moszkva munkásainak, milyen nélkülözéseket kellett átélniök, hogy ezeket az eredményeket végre elérjék? Elmondhatnék nektek egyet s mást arról, hogyan éltek a munkások 1918-ban, amikor heteken át egy darabka kenyeret se kaptak, hogy a húsról és egyéb élelmiszerekről ne is beszéljek. Akkoriban azok a napok számítottak a legjobb napoknak, amikor sikerült Leningrád és Moszkva munkásainak $^1/_4$ font feketekenyeret kiosztani, azt is felében olajpogácsával keverve. S ez az állapot nem egy hónapig, nem is félévig, hanem teljes két esztendeig tartott. De a munkások tűrtek és nem estek kétségbe, mert tudták, hogy jönnek majd jobb idők, hogy döntő sikereket fognak elérni. És, látjátok, a munkások nem is tévedtek. Hasonlítsátok csak össze a ti nehézségeiteket és nélkülözéseiteket azokkal a nehézségekkel és nélkülözésekkel, amelyeket a munkások átéltek, s meglátjátok, hogy azokról még csak beszélni sem érdemes komolyan.

Mi kell ahhoz, hogy a kolhózmozgalmat továbbvigyük és a kolhózok építését a lehető legszélesebb méretekben továbbfejlesszük?

Ehhez mindenekelőtt az kell, hogy a kolhózoknak egyszersmindenkorra biztosított és megművelésre alkalmas földjük legyen. Van ilyen földetek? Igen, van. Ismeretes, hogy a kolhózoknak odaadtuk s egyszersmindenkorra biztosítottuk a legjobb földeket. A kolhózparasztok tehát kedvükre művelhetik és javíthatják földjüket, nem kell félniök, hogy a föld kicsúszik a kezükből és idegen kézbe kerül.

Másodszor az kell hozzá, hogy a kolhózparasztok traktorokat és gépeket használhassanak. Vannak traktoraitok és gépeitek? Igen, vannak. Közismert, hogy traktorgyáraink és mezőgazdasági gépgyáraink mindenekelőtt és főleg a kolhózoknak dolgoznak és ellátják őket mindenféle modern munkaeszközökkel.

Végül az kell hozzá, hogy a kormány minden erejével támogassa a kolhózparasztokat, emberrel is, pénzzel is és ne tűrje, hogy az ellenséges osztályok maradványai a kolhózokat aláássák. Van-e ilyen kormányotok? Igen, van. A neve: munkás és paraszt szovjet kormány. Nevezzetek meg nekem még egy országot, ahol a kormány nem a tőkéseket és földesurakat, nem a kulákokat és egyéb pénzeszsákokat támogatja, hanem a dolgozó parasztokat. Nincs és soha nem is volt a világon ilyen ország. Csakis nálunk, a Szovjetországban van olyan kormány, amely bástyaként áll a munkások és kolhózparasztok mellett a város és a falu összes dolgozói mellett, szemben az összes pénzeszsákokkal és kizsákmányolókkal. *(Hosszas taps.)*

Szóval nektek megvan mindenetek ahhoz, hogy a kolhózok építését kifejlesszétek és teljesen megszabaduljatok a régi bilincsektől.

Tőletek csak egyet várunk el: azt, hogy becsületesen dolgozzatok, a kolhóz jövedelmét a végzett munka arányában osszátok szét, kíméljétek a kolhóz tulajdonát, kíméljétek a traktorokat és gépeket, gondozzátok ahogy illik lovaitokat, teljesítsétek azokat a feladatokat, amelyeket munkás és paraszt államotok elétek kitűz, erősítsétek a kolhózokat és kergessétek ki a kolhózokból az oda beférkőzött kulákokat és kuláktámogatókat.

Egyet kell értenetek velem abban, hogy ezeket a nehézségeket legyőzni, vagyis becsületesen dolgozni és a kolhóz tulajdonát kímélni, nem is olyan nagyon nehéz dolog. Annál is inkább, mert hiszen most nem pénzeszsákoknak és nem kizsákmányolóknak, hanem magatoknak, saját kolhózaitoknak dolgoztok.

Mint látjátok, a kolhózok útja, a szocializmus útja — az egyetlen helyes út a dolgozó parasztok számára.

SZOVJETUNIÓ
A SZOCIALIZMUS ORSZÁGA

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom

Lenin

A MUNKÁS- ÉS KATONAKÜLDÖTTEK SZOVJETJEINEK MÁSODIK ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSA[1]

1917 november 7—8 (október 25—26)

Munkások, katonák és parasztok!

A Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjeinek második Összoroszországi Kongresszusa megnyílt. Képviselve van benne a Szovjetek óriási többsége. A kongresszuson jelen van a Paraszt-szovjetek számos küldöttje is. A megalkuvó Központi Végrehajtó Bizottság meghatalmazása lejárt. A Kongresszus a munkások, katonák és parasztok óriási többségének akaratára, a munkásoknak és helyőrségnek Petrográdban győzelmesen végrehajtott felkelésére támaszkodva, kezébe veszi a hatalmat.

Az Ideiglenes Kormány nincs többé. Az Ideiglenes Kormány tagjainak többségét már le is tartóztatták.

A Szovjethatalom fel fogja ajánlani valamennyi népnek a rögtöni demokratikus békét és az azonnali fegyverszünetet valamennyi fronton. Biztosítani fogja azt, hogy a földesúri földek, koronabirtokok és egyházi birtokok megváltás nélkül átadassanak a parasztbizottságok rendelkezésére, meg fogja védeni a katonák jogait a hadsereg teljes demokratizálása útján, munkás-ellenőrzést fog létesíteni a termelés fölött, biztosítani fogja az Alkotmányozó Gyűlés idejében való összehívását, gondoskodik a városok gabonával és a falvaknak elsőrendű szükségleti cikkekkel való ellátásáról, biztosítani fogja az Oroszországban élő összes nemzetek számára a valódi önrendelkezési jogot.

A Kongresszus elhatározza: minden hatalom mindenütt a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjeinek kezébe megy át, amelyek kötelesek biztosítani az igazi forradalmi rendet.

A lövészárkokban levő katonákat a Kongresszus éberségre és kitartásra hívja fel. A Szovjetkongresszus meg van róla győződve, hogy a forradalmi hadsereg a forradalmat az imperializmus minden merénylete ellen meg tudja védelmezni, mindaddig, amíg az új kormánynak sikerülni fog megkötni a demokratikus

[1] *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. Szikra 1949. 258—259. old.

békét, amelyet valamennyi népnek közvetlenül fel fog ajánlani. Az új kormány minden intézkedést meg fog hozni arra, hogy a forradalmi hadsereget a rekvirálás és a vagyonos osztályok megadóztatásának határozott politikája útján minden szükségessel ellássa s meg fogja javítani a katonák családjainak helyzetét is.

A kornyílovisták — Kerenszkij, Kalégyin és mások — kísérleteket tesznek arra, hogy csapatokat vonultassanak fel Petrográd ellen. Néhány osztag, amelyet Kerenszkij félrevezetett és aztán útnak indított, a felkelő nép oldalára pártolt át.

Katonák, tanúsítsatok aktív ellenállást a kornyílovista Kerenszkijjel szemben! Legyetek résen!

Vasutasok, állítsátok meg az összes csapatszállítmányokat, amelyeket Kerenszkij Petrográd ellen küld!

Katonák, munkások, alkalmazottak! A ti kezetekben van a forradalom sorsa és a demokratikus béke sorsa!

Éljen a forradalom!

A Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjeinek Összoroszországi Kongresszusa
A Parasztszovjetek küldöttei

Lenin

AZ OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA (BOLSEVIK) MUNKÁSPÁRT KÖZPONTI BIZOTTSÁGA A PÁRT ÖSSZES TAGJAIHOZ ÉS OROSZORSZÁG ÖSSZES DOLGOZÓ OSZTÁLYAIHOZ[1]

1917 november 20 (7)

Elvtársak!

Mindenki tudja, hogy a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjeinek II. Összoroszországi Kongresszusán a küldöttek többsége a bolsevikok pártjából került ki.

Ez a tény alapvető jelentőségű ennek a forradalomnak megértésére, amely éppen most zajlott le és győzött Petrográdban és Moszkvában, valamint egész Oroszországban. Éppen erről a tényről feledkeznek meg állandóan és éppen ezt a tényt kerülik meg a tőkések összes hívei és öntudatlan segítőtársai, akik meg akarják ingatni az új forradalom alapvető elvét: *minden hatalmat a szovjeteknek*. Oroszországban nem szabad a *Szovjetkormányon* kívül más kormánynak lennie. Oroszországban kivívtuk a Szov-

[1] *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. Szikra 1949. 275—279. old.

jelhatalmat s a kormánynak az egyik szovjetpárt kezéből egy másik szovjetpárt kezébe való átmenete minden forradalom nélkül biztosítva van, a Szovjetek egyszerű határozata, a szovjetküldöttek egyszerű újraválasztása útján.

A Második Összoroszországi Szovjetkongresszus a bolsevik pártnak adott többséget. Ezért csak azt a kormányt lehet Szovjetkormánynak nevezni, amelyet ez a párt alakított meg. Köztudomású, hogy a bolsevikok pártjának Központi Bizottsága néhány órával az új kormány megalakítása előtt és még mielőtt a kormány tagjainak névsorát a II. Összoroszországi Szovjetkongresszus elé terjesztette volna, meghívta ülésére a baloldali eszerek csoportjának három igen tekintélyes tagját: Kamkov, Szpíró és Karélin elvtársakat és *felajánlotta nekik* az új kormányban való részvételt. Mi végtelenül sajnáljuk, hogy a baloldali eszer elvtársak ezt visszautasították, az a véleményünk, hogy ez a visszautasítás megengedhetetlen azok részéről, akik forradalmárok és a dolgozók hívei. Bármikor készek vagyunk a baloldali eszereket bevonni a kormányba, de kijelentjük, hogy — mint a II. Összoroszországi Szovjetkongresszus többségi pártjának — jogunk és a néppel szembeni *kötelességünk* a kormányalakítás.

Köztudomású, hogy pártunk Központi Bizottsága tisztára bolsevikokból álló népbiztosi névjegyzéket terjesztett a II. Összoroszországi Szovjetkongresszus elé és hogy *ennek a tiszta bolsevik kormánynak a névjegyzékét a Kongresszus jóváhagyta.*

Ezért teljesen hazugok és csak a nép ellenségeitől, csak a Szovjethatalom ellenségeitől származnak és származhatnak azok a megtévesztő kijelentések, hogy a bolsevik kormány *nem* szovjetkormány. Ellenkezőleg, *csak* a bolsevik kormányt lehet most, a Második Összoroszországi Szovjetkongresszus után, egészen a harmadik kongresszus összehívásáig vagy a Szovjetek újraválasztásáig, vagy addig, amíg a Központi Végrehajtó Bizottság új kormányt nem alakít — *csakis* a bolsevik kormányt lehet most *Szovjet*kormánynak elismerni.

* * *

Elvtársak! Pártunk Központi Bizottságának és a Népbiztosok Tanácsának néhány tagja: Kámenyev, Zinovjev, Nogin, Rükov, Miljútin és még néhányan mások, tegnap, november 4-én kiléptek pártunk Központi Bizottságából és — a három utóbbi — a Népbiztosok Tanácsából. Olyan nagy pártban, mint a mienk, annak ellenére, hogy politikánk iránya proletárforradalmi, elkerülhetetlen, hogy ne akadjanak egyesek, olyan elvtársak, akik nem eléggé állhatatosak és szilárdak a nép ellenségei ellen vívott harcban. Azok a feladatok, amelyek most pártunk előtt állnak, valóban mérhetetlenek, a nehézségek óriásiak — s pártunk

néhány tagja, aki azelőtt felelős állásokat töltött be, megtorpant a burzsoázia nyomása alatt és megszökött sorainkból. Az egész burzsoázia és valamennyi segítőtársa újjongással fogadta ezt, kárörvendez, összeomlásról kiáltozik, a bolsevik kormány vesztét jósolgatja.

Elvtársak! Ne higyjetek ennek a hazugságnak. A kilépett elvtársak szökevények módjára cselekedtek, amikor nemcsak elhagyták a rájuk bízott tisztségeket, hanem pártunk Központi Bizottságának azt az egyenes határozatát is megszegték, hogy várjanak a távozással legalább a petrográdi és a moszkvai pártszervezet döntéséig. Mi a leghatározottabban elítéljük ezt a dezertálást. Mély meggyőződésünk, hogy minden öntudatos munkás, katona és paraszt, aki pártunkhoz tartozik vagy vele együttérez, ugyanolyan határozottan elítéli a szökevények eljárását.

Kijelentjük azonban, hogy pártunk vezetőrétege néhány emberének szökése egy percre sem, egy hajszálnyira sem fogja megingatni a pártunkat követő *tömegek* egységét és következésképpen nem fogja megingatni pártunkat sem.

Emlékezzetek rá elvtársak, hogy a szökevények közül ketten, Kámenyev és Zinovjev, már a petrográdi felkelés előtt is szökevények és sztrájktörők módjára viselkedtek, mert nemcsak a Központi Bizottság 1917 október 10-i döntő ülésén szavaztak a felkelés ellen, hanem a Központi Bizottság döntésének meghozatala *után* is agitációt folytattak a pártmunkások között a felkelés ellen. Mindenki tudja, hogy azok az ujságok, amelyek nem mertek a munkások oldalára állni és inkább a burzsoázia felé húztak (pl. a „Nóvaja Zsizny"*), akkor az egész burzsoá sajtóval együtt nagy zajt csaptak és pártunk „összeomlásáról", „a felkelés kudarcáról" stb. kiabáltak. De az élet hamar megcáfolta egyesek hazugságait és rágalmait, mások kételyeit, ingadozásait és gyávaságát. Az a „vihar", melyet Kámenyevnek és Zinovjevnek a petrográdi felkelés meghiúsítására irányuló lépéseivel akartak felkavarni, nem volt egyéb, mint *vihar egy pohár vízben*, s a tömegek hatalmas lendülete, a munkások, katonák és parasztok millióinak nagyszerű hősiessége Petrográdban, Moszkvában, a fronton, a lövészárkokban és a falvakban, a szökevényeket olyan könnyedséggel tolta félre, mint ahogy a robogó vonat veti félre a forgácsot.

Szégyeljék magukat a kishitűek, az ingadozók, a kételkedők, mindazok, akiket a burzsoázia meg tudott félemlíteni, vagy akikre hatott a burzsoázia közvetlen és közvetett segítőtársainak rikoltozása. A petrográdi, a moszkvai és a többi munkások és katonák *tömegeiben nincs* az ingadozásnak *még árnyéka sem*. Pártunk, mint egy ember, egységesen és szilárdan áll, és védi a Szovjet-

* „Nóvaja Zsizny" — „Új Élet". — *Ford.*

hatalmat, védi minden dolgozó s mindenekelőtt a munkások és szegényparasztok érdekeit!

A burzsoá firkászok és azok, akiket a burzsoázia megfélemlített. kórusban vádolnak bennünket azzal, hogy hajthatatlanok vagyunk, hogy engesztelhetetlenek vagyunk, hogy nem akarjuk megosztani a hatalmat más pártokkal. Ez nem igaz, elvtársak! *Mi felajánlottuk* és felajánljuk a baloldali eszereknek, hogy osszák meg velünk a hatalmat. Nem a mi hibánk, ha *ők visszautasították* ajánlatunkat. Mi megkezdtük a tárgyalásokat és miután a Második Szovjetkongresszus tagjai elutaztak, mi e tárgyalások során mindenféle engedményt tettünk és elmentünk egész odáig, hogy feltételesen beleegyezésünket adtuk még ahhoz is, hogy a petrográdi városi duma képviselőinek egy részét bevonjuk, annak a kornyílovista fészeknek képviselőit, melyet a nép legelsősorban fog elseperni, ha a konyílovista gazfickók, ha a tőkések és földesurak csemetéi, a hadapródiskolások megint megkísérelnének szembeszállni a nép akaratával, mintahogy megkísérelték az elmúlt vasárnap Petrográdban és mintahogy azt megint meg akarják tenni (ezt bebizonyította Puriskévics összeesküvésének leleplezése és a nála tegnap — november 3(16)-án — lefoglalt iratok). De azok az urak, akik a baloldali eszerek háta mögött állnak és rajtuk keresztül a burzsoázia érdekében munkálkodnak, engedékenységünket gyengeségnek tekintették és arra használták fel, hogy újabb ultimátumokat intézzenek hozzánk. A november 3(16)-i tanácskozáson megjelent Abramóvics és Martov úr és a következő ultimátumot intézte hozzánk: semmiféle tárgyalás, amíg a kormány be nem szünteti a letartóztatásokat és a burzsoá ujságok betiltását.

Mind pártunk, mind a Szovjetkongresszus Központi Végrehajtó Bizottsága *megtagadta* ennek az ultimátumnak a teljesítését, amely nyilvánvalóan Kalégyin, a burzsoázia, Kerenszkij és Kornyílov híveitől származik. Puriskévics összeesküvése, valamint annak a delegációnak a megjelenése Petrográdban november 5(18)-án, amelyet a 17. hadtest egyrésze küldött ki s amely Petrográd elleni támadással fenyeget bennünket (ez a fenyegetés nevetséges, mert ezeknek a kornyílovistáknak az előcsapatai már szét vannak verve és Gatcsinánál megfutottak, nagyobb részük pedig nem is volt hajlandó a Szovjetek ellen harcolni) — mindezek az események megmutatták, hogy a *valóságban* kitől indult ki Abramóvics és Martov úr ultimátuma, hogy ezek az emberek a *valóságban* kinek a szolgálatában álltak.

Legyenek hát nyugodtak és szilárdak a dolgozók! A mi pártunk sohasem fog meghátrálni a Szovjetek kisebbségének ultimátuma előtt, annak a kisebbségnek az ultimátuma előtt, amelyet a burzsoázia meg tudott félemlíteni és ténylegesen, a valóságban,

minden „jószándék" ellenére bábul szolgál a kornyílovisták kezében.

Mi szilárdan a Szovjethatalom elve alapján állunk, vagyis a legutóbbi Szovjetkongresszus *többségének* uralma alapján, mi hajlandók voltunk és továbbra is *hajlandók vagyunk* megosztani a hatalmat a Szovjetek kisebbségével, azzal a feltétellel, hogy ez a kisebbség lojálisan és becsületesen aláveti magát a többségnek és kötelezi magát annak a programnak a végrehajtására, amelyet az *egész* Második Összoroszországi Szovjetkongresszus *hagyott jóvá* és amely a szocializmus felé vezető fokozatos, de szilárd és tántoríthatatlan lépéseket tartalmaz. De nem vetjük alá magunkat semmiféle ultimátumnak, amelyet intellektuel csoportocskák intéznek hozzánk, amelyek mögött nem állanak tömegek, amelyek mögött a *valóságban* csak a kornyílovisták és a szávinkovisták, a hadapródiskolások stb. állanak.

Legyenek hát nyugodtak és szilárdak a dolgozók! Pártunk, a Szovjetek többségének pártja, egységesen és tömören áll és védi érdekeiket s pártunk mögött éppúgy, mint azelőtt, ott állanak a munkások milliói a városokban, a katonák milliói a lövészárkokban, a parasztok milliói a falvakban, milliók, akik készek mindenáron megvalósítani a béke győzelmét és a szocializmus győzelmét!

Lenin

NYILATKOZAT A DOLGOZÓ ÉS KIZSÁKMÁNYOLT NÉP JOGAIRÓL (TERVEZET[1])

1918 január 17 (4)

Az Alkotmányozó Gyűlés elrendeli:

I. 1. Oroszország a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjei Köztársaságának nyilvánítttatik. Minden központi és helyi hatalom ezeké a Szovjeteké.

2. Az Oroszországi Szovjet Köztársaság szabad nemzetek szabad szövetségének alapján épül fel, mint a nemzeti Szovjetköztársaságok szövetsége.

II. Az Alkotmányozó Gyűlés alapvető feladatául tűzi ki, hogy az ember ember által való mindennemű kizsákmányolását megszüntesse, a társadalom osztályokra oszlását teljesen kiküszöbölje, a kizsákmányolók ellenállását kíméletlenül elnyomja, a társada-

---

[1] *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. Szikra 1949. 303—305. old.

lom szocialista szervezetét és a szocializmus győzelmét valamennyi országban valósággá váltsa és ezért elrendeli:

1. A föld magántulajdona eltöröltetik. Az egész föld, a rajta levő összes épületekkel, gazdasági felszereléssel és a mezőgazdasági termelés egyéb tartozékaival együtt, az egész dolgozó nép tulajdonának nyilváníttatik.

2. A dolgozó népnek a kizsákmányolók feletti uralma biztosítása céljából és első lépésként ahhoz, hogy a gyárak és üzemek, bányák, vasutak és egyéb termelési és közlekedési eszközök teljesen a munkás-parasztállam tulajdonába menjenek át, az Alkotmányozó Gyűlés megerősíti a munkásellenőrzésről és a Legfelsőbb Népgazdasági Tanácsról szóló szovjettörvényt.

3. Az Alkotmányozó Gyűlés megerősíti az összes bankoknak a munkás-parasztállam tulajdonába való átmenetét, mint egyik előfeltételét annak, hogy a dolgozó tömegek felszabaduljanak a tőke igája alól.

4. A társadalom élősdi rétegeinek megszüntetése céljából az Alkotmányozó Gyűlés bevezeti az általános munkakötelezettséget.

5. Hogy a hatalom teljessége a dolgozók számára biztosíttassék és hogy a kizsákmanyolók uralmának helyreállítására minden lehetőség kiküszöböltessék, az Alkotmányozó Gyűlés elrendeli a dolgozók felfegyverzését, a munkások és parasztok szocialista Vörös Hadseregének megalakítását és a vagyonos osztályok teljes lefegyverzését.

III. 1. Az Alkotmányozó Gyűlés, kifejezve megingathatatlan eltökéltségét, hogy kiragadja az emberiséget a finánctőke és az imperializmus karmaiból, amelyek a most folyó, minden háborúk közt legbűnösebb háborúban vérözönnel árasztották el a földet — teljes mértékben hozzájárul a Szovjethatalomnak ahhoz a politikájához, hogy szakít a titkos szerződésekkel, a legszélesebb méretekben megszervezi a lövészárok-barátkozást a jelenleg egymás ellen harcoló hadseregek munkásai és parasztjai között és mindenáron, forradalmi intézkedésekkel igyekszik elérni a népek közötti demokratikus, annexió és hadisarc nélküli békét, a nemzetek szabad önrendelkezési joga alapján.

2. Ugyanezen célból az Alkotmányozó Gyűlés szilárdan ragaszkodik ahhoz, hogy teljes mértékben szakít a burzsoá civilizáció barbár politikájával, amely néhány kiválasztott nemzet kizsákmányolóinak jólétét Ázsia, általában a gyarmatok és a kis országok százmilliónyi dolgozó népének leigázására építi fel.

Az Alkotmányozó Gyűlés üdvözli a Népbiztosok Tanácsának politikáját, amely proklamálta Finnország teljes függetlenségét, megkezdte a csapatok kivonását Perzsiából és elismerte Örményország szabad önrendelkezési jogát.

3. Az Alkotmányozó Gyűlés a cár, a földesurak és a burzsoázia kormányai által megkötött kölcsönök semmissé nyilvánításáról hozott szovjet törvényt a nemzetközi bank- és finánctőke ellen irányuló első csapásnak tekinti és kifejezést ad meggyőződésének, hogy a Szovjethatalom szilárdan fog tovább haladni ezen az úton, egészen a tőke igája ellen irányuló nemzetközi munkásfelkelés teljes győzelméig.

IV. Minthogy az Alkotmányozó Gyűlést az Októberi Forradalom előtt összeállított pártlisták alapján választották meg, amikor a nép még nem tudott egész tömegében a kizsákmányolók ellen felkelni, nem ismerte még annak az ellenállásnak egész erejét, amelyet a kizsákmányolók osztályelőjogaik megvédése érdekében kifejtenek, gyakorlatilag még nem fogott hozzá a szocialista társadalom megteremtéséhez — az Alkotmányozó Gyűlés még formai szempontból is gyökerében helytelennek tartaná, ha szembehelyezkednék a Szovjethatalommal.

A dolog lényegét illetően pedig az Alkotmányozó Gyűlésnek az a véleménye, hogy most, amikor a nép végső harcát vívja kizsákmányolóival, a kizsákmányolóknak nem lehet helyük a hatalom egyetlen szervében sem. A hatalomnak teljes egészében és kizárólag a dolgozó tömegeknek és azok teljesjogú képviseletének: a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjeinek birtokában kell lennie.

Az Alkotmányozó Gyűlés támogatja a Szovjethatalmat és a Népbiztosok Tanácsának dekrétumait és ezért azt tartja, hogy saját feladatai a társadalom szocialista átépítésére vonatkozó legfontosabb alapelvek megállapításában kimerülnek.

Ugyanakkor az Alkotmányozó Gyűlés, amely arra törekszik, hogy Oroszország összes nemzetei dolgozó osztályainak valóban szabad és önkéntes és éppen azért annál szorosabb és szilárdabb szövetségét megteremtse, a maga feladatát arra korlátozza, hogy az Oroszországi Szovjet Köztársaságok Föderációjának alapelveit leszögezze, minden egyes nemzet munkásaira és parasztjaira bízva, hogy teljhatalommal rendelkező Szovjetkongresszusaikon önállóan határozzák el: óhajtanak-e és milyen feltételekkel résztvenni a szövetséges kormányban és a többi szövetséges szovjet intézményben.

AZ OKTÓBERI FORRADALOM KÜLSŐ ÉS BELSŐ KÖRÜLMÉNYEI

(Sztálin elvtárs „Az Októberi Forradalom és az orosz kommunisták taktikája" c. művének I. pontja[1])

1924 december

Három külső körülmény okozta azt, hogy a proletárforradalomnak Oroszországban aránylag olyan könnyen sikerült az imperializmus láncát szétzúznia s ezzel a burzsoázia hatalmát megdöntenie.

Először az a körülmény, hogy az Októberi Forradalom a két fő imperialista csoport, az angol-francia és a német-osztrák csoport közötti kétségbeesett mérkőzés idején kezdődött, amikor ezeknek a csoportoknak, az egymásközti halálos küzdelemmel lévén elfoglalva, sem idejük, sem módjuk nem volt arra, hogy komoly figyelmet fordíthassanak az Októberi Forradalom elleni harcra. Ez a körülmény roppant jelentőségű volt az Októberi Forradalomra, mert megadta neki a lehetőséget arra, hogy az imperializmuson belüli ádáz összeütközéseket saját erői megszilárdítására és szervezésére használja ki.

Másodszor az a körülmény, hogy az Októberi Forradalom az imperialista háború folyamán kezdődött, amikor a háború gyötörte és békét szomjazó dolgozó tömegeket maga a dolgok logikája vezette rá a proletárforradalomra, mint a háborúból kivezető egyetlen útra. Ez a körülmény igen komoly jelentőségű volt az Októberi Forradalom szempontjából, mert kezébe adta a béke hatalmas fegyverét, megkönnyítette számára azt a lehetőséget, hogy egyesítse a szovjet forradalmat a gyűlöletes háború befejezésével s ezzel tömeges rokonszenvet támasztott iránta Nyugaton is, a munkások között, Keleten is, az elnyomott népek között.

Harmadszor: Európában hatalmas munkásmozgalom volt s Nyugaton és Keleten érlelődött a forradalmi válság, melyet a hosszú imperialista háború hozott létre. Ez a körülmény az oroszországi forradalomra felbecsülhetetlen jelentőségű volt, mert a világimperializmus elleni harcában hű szövetségeseket szerzett neki Oroszországon kívül.

De, a külső körülményeken kívül, egész sor kedvező belső feltétel is megkönnyítette az Októberi Forradalom győzelmét.

E feltételek közül a legfontosabbak a következők:

Először: az Októberi Forradalmat Oroszország munkásosztályának óriási többsége a legtevékenyebben támogatta.

---

[1] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra, 1949. 102—104. old.

Másodszor: kétségtelenül támogatta a szegényparasztság s a békeszomjas és földéhes katonák többsége.

Harmadszor: élén, vezető erőként, olyan kipróbált párt állott, mint a bolsevikok pártja, amely nemcsak tapasztalatai és évek során át kiépített fegyelme következtében volt erős, hanem azért is, mert hatalmas kapcsolatai voltak a dolgozó tömegekkel.

Negyedszer: az Októberi Forradalom olyan aránylag könnyen legyűrhető ellenségekkel állott szemben, mint a többékevésbbé gyenge orosz burzsoázia, mint a paraszti „zendülések" következtében végleg demoralizált földbirtokos osztály és mint a háború folyamán teljesen csődbejutott lepaktáló pártok (a mensevikek és az eszerek pártja).

Ötödször: rendelkezésére álltak az ifjú állam óriási területei, amelyeken szabadon manőverezhetett, visszavonulhatott, ha a helyzet úgy kívánta, kipihenhette magát, összeszedhette erőit stb.

Hatodszor: az Októberi Forradalom az ellenforradalom ellen vívott harcában számíthatott arra, hogy az országban elegendő mennyiségű élelmiszer, fűtőanyag és nyersanyag van.

Ezeknek a külső és belső körülményeknek az együtthatása hozta létre azt a sajátos helyzetet, amely az Októberi Forradalom aránylag könnyű győzelmét meghatározta.

Ez, persze, nem azt jelenti, hogy a külső és belső helyzet nem rejtett magában mínuszokat is az Októberi Forradalomra nézve. Mily fontos mínusz például az, hogy az Októberi Forradalom tudvalevőleg egyedül állt, hogy mellette és szomszédságában nem volt szovjetország, amelyre támaszkodhatott volna! Kétségtelen, hogy a jövendő forradalom például Németországban ebből a szempontból kedvezőbb helyzetben lenne, mert szomszédságában egy olyan komoly erejű szovjetország van, mint a mi Szovjetuniónk. Nem is beszélek az Októberi Forradalom olyan mínuszáról, hogy az országban nincsen proletártöbbség.

De ezek a mínuszok csak aláhúzzák az Októberi Forradalom ama sajátos külső és belső feltételeinek óriási jelentőségét, amelyekről fentebb szólottunk.

Erről a sajátságról egy percre sem szabad megfeledkezni. Különösen emlékezni kell rá, ha az 1923-as év őszének német eseményeit elemezzük. Mindenekelőtt emlékeznie kellene rá Trockijnak, aki *teljes* analógiát von az Októberi Forradalom és a németországi forradalom között s féktelenül ostorozza a német kommunista pártot valóságos és vélt hibáiért.

„Oroszországban — mondja Lenin — az 1917-es konkrét, történelmileg rendkívül eredeti helyzetben könnyű volt a szocialista forradalmat *megkezdeni*, míg *folytatni* és végigvinni Oroszországnak nehezebb lesz, mint az európai országoknak. Már 1918 elején volt alkalmam erre a körülményre

rámutatni és az azóta szerzett kétévi tapasztalat teljesen megerősítette ennek a felfogásnak a helyességét. Olyan különleges feltételek, mint: 1. az, hogy a szovjet forradalmat egyesíthettük a munkásokat és parasztokat hihetetlenül agyonkínzó imperialista háború befejezésével, amely a szovjet forradalomnak volt köszönhető; 2. az, hogy bizonyos időre kihasználhattuk a világhatalommal bíró imperialista rablók két csoportjának élet-halál harcát, amely csoportok nem egyesülhettek a szovjet ellenség ellen; 3. az, hogy aránylag hosszú polgárháborút bírhattunk ki, ami részben az ország óriási méreteinek és a rossz közlekedési eszközöknek volt köszönhető; 4. az, hogy a parasztságban olyan mélyreható polgári-demokratikus forradalmi mozgalom folyt, hogy a proletariátus pártja átvette a parasztok pártjának forradalmi követeléseit (a szociálforradalmárok pártjáét, amelynek többsége erősen ellenséges volt a bolsevizmussal szemben) és e követeléseket azonnal megvalósíthatta, mert a proletariátus meghódította a politikai hatalmat; — ilyen különleges feltételek Nyugat-Európában most nincsenek és ilyen vagy hasonló feltételek nem egykönnyen ismétlődnek meg. Ezért van az, egyebek közt — számos más okon kívül —, hogy Nyugat-Európának a szocialista forradalmat *megkezdenie* nehezebb, mint nekünk." (Lenin Művei. XXV. köt. 205. old.)*
Lenin e szavait nem szabad elfelejteni.

Sztálin

AZ OKTÓBERI FORRADALOM NEMZETKÖZI JELLEGE[1] OKTÓBER TIZEDIK ÉVFORDULÓJÁRA

1927 november 6—7

Az Októberi Forradalom nem csupán „nemzeti keretekre" korlátozódó forradalom. Mindenekelőtt nemzetközi jellegű, világméretű forradalom, mert az emberiség világtörténetében mélyreható fordulatot jelent a régi, kapitalista világból az új szocialista világba.

A mult forradalmai rendesen azzal végződtek, hogy a kormányrúd mellett a kizsákmányolók egyik csoportját a kizsákmányolók másik csoportja váltotta fel. A kizsákmányolók vál-

---

* *Lenin.* „Baloldaliság" — a kommunizmus gyermekbetegsége. Id. kiad. 52—53. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. Szikra 1949. 719—720. old. — *Szerk.*

[1] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 217—224. old.

toztak, a kizsákmányolás megmaradt. Így volt ez a rabszolgák szabadságmozgalmai idején. Így volt ez a jobbágyfelkelések periódusában. Így volt ez az ismert „nagy" forradalmak időszakában Angliában, Franciaországban, Németországban. Nem beszélek a Párizsi Kommünről, amely a proletariátus első, dicsőséges, de mégis sikertelen kísérlete volt arra, hogy a történelmet a kapitalizmus ellen fordítsa.

Az Októberi Forradalom ezektől a forradalmaktól *elvileg* különbözik. Céljául nem azt tűzi ki, hogy a kizsákmányolás egyik formáját a kizsákmányolás másik formájával, a kizsákmányolók egyik csoportját a kizsákmányolók másik csoportjával váltsa fel, hanem azt, hogy megszüntesse az ember ember által való bárminemű kizsákmányolását, megszüntessen mindennemű kizsákmányoló csoportot, megvalósítsa a proletárdiktatúrát, megvalósítsa az eddigi elnyomott osztályok közül a legforradalmibb osztály hatalmát, megszervezze az új, osztálynélküli, szocialista társadalmat.

Éppen ezért az Októberi Forradalom *győzelme* gyökeres fordulatot jelent az emberiség történetében, gyökeres fordulatot a világkapitalizmus történelmi sorsában, gyökeres fordulatot a világproletariátus szabadságmozgalmában, gyökeres fordulatot az egész világ kizsákmányolt tömegeinek harci módszereiben, szervezeti formáiban, mindennapi életében és hagyományaiban, kultúrájában és ideológiájában.

Ez az alapja annak, hogy az Októberi Forradalom nemzetközi jellegű, világméretű forradalom.

És ez a gyökere annak a mély szimpátiának, amelyet minden ország elnyomott osztályai éreznek az Októberi Forradalom iránt, amelyben felszabadulásuk zálogát látják.

Számos alapkérdést lehetne megjelölni, amelyek vonalán az Októberi Forradalom az egész világ forradalmi mozgalmának fejlődésére hat.

1. Az Októberi Forradalom mindenekelőtt arról nevezetes, hogy áttörte a világimperializmus frontját, megdöntötte az imperialista burzsoáziát a legnagyobb kapitalista államok egyikében, s hatalomra juttata a szocialista proletariátust.

A bérmunkások osztálya, az üldözöttek osztálya, az elnyomottak és kizsákmányoltak osztálya az emberiség történetében *először* emelkedett *uralkodó* osztállyá, példát mutatva minden ország proletárjainak.

Ez azt jelenti, hogy az Októberi Forradalom új korszakot *nyitott, a proletár*forradalmak korszakát az *imperializmus* országaiban.

Elvette a földesuraktól és kapitalistáktól a termelőeszközöket és köztulajdonná tette őket, s ekként a polgári tulajdonnal

szembeszegezte a szocialista tulajdont. Ezzel leleplezte azt a kapitalista hazugságot, hogy a polgári tulajdon érinthetetlen, szent és örök.

Kiragadta a hatalmat a burzsoázia kezéből, megfosztotta a burzsoáziát a politikai jogoktól, szétzúzta a polgári államapparátust és a hatalmat a szovjeteknek adta át, ilymódon a polgári parlamentarizmussal, mint *kapitalista* demokráciával, szembeállította a szovjetek szocialista hatalmát, mint *proletár* demokráciát. Lafarguenak igaza volt, mikor már 1887-ben azt mondta, hogy a forradalom utáni napon „az összes volt kapitalistákat meg fogják fosztani választójoguktól". Ezzel az Októberi Forradalom leleplezte azt a szociáldemokrata hazugságot, hogy manapság a polgári parlamentarizmus útján lehetséges a békés átmenet a szocializmusba.

De az Októberi Forradalom itt nem állt és nem is állhatott meg. Miután lerombolta a régit, ami polgári, hozzálátott, hogy építse az újat, ami szocialista. Az Októberi Forradalom tíz éve a párt, a szakszervezetek, a szovjetek, a szövetkezetek, a kultúrszervezetek, a közlekedés, az ipar és a Vörös Hadsereg építésének tíz éve. A szocializmusnak a Szovjetunióban az építés frontján elért kétségtelen sikerei szemléltetően megmutatták, hogy a proletariátus *tudja* az országot sikeresen igazgatni burzsoázia *nélkül* és a burzsoázia *ellen*, hogy *tudja* az ipart sikeresen felépíteni a burzsoázia *nélkül* és a burzsoázia *ellen*, hogy *tudja* sikeresen vezetni az egész közgazdaságot burzsoázia *nélkül* és a burzsoázia *ellen*, fel *tudja* építeni sikeresen a szocializmust, a kapitalista környezet ellenére is. A régi „elmélet", amely szerint a kizsákmányoltak éppúgy nem lehetnek meg a kizsákmányolók nélkül, ahogy a fej és a többi testrészek nem lehetnek meg a gyomor nélkül — nem csupán az ókori történet híres római szenátora, Menenius Agrippa sajátja. Ez az „elmélet" most sarkköve a szociáldemokrácia politikai „filozófiájának" általában, s az imperialista burzsoáziával kötött szociáldemokrata *koalíciós* politikának különösen. Ez az „elmélet", mely előítéletté vált, most a legkomolyabb akadályok egyike a kapitalista országok proletariátusának forradalmasításához vezető úton. Az Októberi Forradalom egyik legfontosabb eredménye az a tény, hogy halálos csapást mért erre a hazug „elméletre".

Kell-e még bizonyítani, hogy az Októberi Forradalom ilyen és hasonló eredményei nem lehettek és nem lehetnek komoly hatás nélkül a kapitalista országok munkásosztályának forradalmi mozgalmára?

Olyan közismert tények, mint a kommunizmus folytonos növekedése a kapitalista országokban, valamennyi ország proletárjainak növekvő rokonszenve a Szovjetunió munkásosztálya iránt, s végül a munkásküldöttségek özönlése a Szovjetek Országába:

kétségtelenül arról beszélnek, hogy az Októberi Forradalom elvetette magvak kezdenek már gyümölcsöt hozni.

2. Az Októberi Forradalom az imperializmust nemcsak uralma központjaiban, nem csupán az „anyaországokban" ingatta meg. Csapást mért az imperializmus mögöttes területeire, perifériájára is, mert aláásta az imperializmus uralmát a gyarmati és függő országokban.

Az Októberi Forradalom, megdöntve a földesurakat és kapitalistákat, széttörte a nemzeti és gyarmati elnyomás láncait s megszabadította tőlük egy nagykiterjedésű állam összes elnyomott népeit, kivétel nélkül. A proletariátus nem szabadíthatja fel magát, ha nem szabadítja fel az elnyomott népeket. Az Októberi Forradalom jellemző vonása az a tény, hogy ezeket a nemzeti és gyarmati forradalmakat a Szovjetunióban nem a nemzeti gyűlölködés és az egyes nemzetek közti összeütközés zászlaja alatt hajtotta végre, hanem a Szovjetunió nemzetiségeihez tartozó munkások és parasztok kölcsönös bizalmának és testvéri közeledésének zászlaja alatt, nem a *nacionalizmus*, hanem az *internacionalizmus* nevében.

Éppen azért, mert a nemzeti és gyarmati forradalmak nálunk a proletariátus vezetése alatt és az internacionalizmus zászlaja alatt mentek végbe, éppen ezért a pária-népek, a rabszolganépek az emberiség történetében *először* lettek *valóban* szabad és *valóban* egyenlő népekké, s gyujtó példájuk kihat az egész világ elnyomott népeire.

Ez azt jelenti, hogy az Októberi Forradalom új korszakot *nyitott*, a világ *elnyomott országaiban*, a proletariátussal *szövetségben*, a proletariátus *vezetése alatt* véghezvitt *gyarmati* forradalmak korszakát.

Azelőtt „szokás volt" azt gondolni, hogy a világ örök idők óta alsóbb- és felsőbbrendű fajokra oszlik, feketékre és fehérekre, akik közül az előbbiek képtelenek a civilizációra, s arra vannak kárhoztatva, hogy kizsákmányolják őket, az utóbbiak pedig a civilizáció egyedüli hordozói és arra vannak hivatva, hogy az előbbieket kizsákmányolják. Most ez a legenda szét van zúzva és sutba van dobva. Az Októberi Forradalom egyik legfontosabb eredménye az a tény, hogy erre a legendára halálos csapást mért s a gyakorlatban megmutatta, hogy a szovjet fejlődés medrébe vont felszabadított nem-európai népek éppúgy előbbre tudják vinni a *valóban* élenjáró kultúrát és a *valóban* élenjáró civilizációt, mint az európai népek.

Azelőtt „szokás volt" azt hinni, hogy az elnyomott nemzetek felszabadításának egyedüli módszere a *polgári nacionalizmus* módszere, a nemzetek egymástól való elszakadásának módszere, különválásuk módszere, a különböző nemzetek dolgozó tömegei

közti nemzeti gyűlölködés fokozásának módszere. Most ez a legenda meg van cáfolva. Az Októberi Forradalom egyik legfontosabb eredménye az a tény, hogy halálos csapást mért erre a legendára és a gyakorlatban megmutatta, hogy az elnyomott népek felszabadításának *proletár, nemzetközi* módszere lehetséges és célszerű, s az egyedül helyes módszer, a gyakorlatban megmutatta, hogy a legkülönbözőbb népek parasztjainak és munkásainak az *önkéntesség* és az *internacionalizmus* elvei alapján kötött *testvéri szövetsége* lehetséges és célszerű. Az, hogy fennáll a Szocialista Szovjetköztársaságok Szövetsége, mely mintaképe a világ dolgozói jövendő egyesülésének egy egységes világgazdaságban, feltétlenül egyenes bizonyítéka ennek.

Mondani sem kell, hogy az Októberi Forradalom ilyen és hasonló eredményei nem voltak és nem lehetnek komoly hatás nélkül a gyarmatok és függő országok forradalmi mozgalmára. Olyan tények, mint az elnyomott népek forradalmi mozgalmának növekedése Kínában, Indonéziában, Indiában stb. és e népek növekvő szimpátiája a Szovjetunió iránt, kétségtelenül erről tanuskodnak.

Elmúlt a gyarmatok és a függő országok zavartalan kizsákmányolásának és elnyomásának korszaka.

Eljött a felszabadító forradalmak kora a gyarmatokon és függő országokban, ez országok *proletariátusának* ébredési kora, a forradalomban való *hegemóniájának* kora.

3. Az Októberi Forradalom, azzal, hogy elvetette a forradalom magjait az imperializmus központjaiban és mögöttes területein, azzal, hogy meggyöngítette az imperializmus hatalmát az „anyaországokban" és megingatta uralmát a gyarmatokon — kérdésessé tette az *egész* világkapitalizmus létét.

Ha a kapitalizmus spontán fejlődése az imperializmus viszonyai között átnőtt — mert ez a fejlődés egyenetlen, mert az összeütközések és katonai összecsapások kikerülhetetlenek, s végül a példátlan imperialista mészárlás miatt — a kapitalizmus rothadásának és halódásának folyamatába, úgy az Októberi Forradalomnak és, ami vele járt, egy hatalmas ország leválásának a kapitalizmus világrendszeréről: feltétlenül gyorsítania kellett ezt a folyamatot, mert lépésről-lépésre aláásta a világimperializmus alapjait.

Sőt mi több: az Októberi Forradalom, azzal, hogy az imperializmust megingatta, az első proletárdiktatúrával egyszersmind megteremtette a világ forradalmi mozgalmának hatalmas és nyilt *bázisát,* amilyen bázisa azelőtt *sohasem volt,* s amelyre most támaszkodhatik. Megteremtette a nemzetközi forradalmi mozgalom ama hatalmas és nyilt *központját,* amilyen központja azelőtt *sohasem volt* és amely körül most tömörülhet, szervezve *minden*

ország proletárjainak és elnyomott népeinek forradalmi egységfrontját az imperializmus ellen.

Ez mindenekelőtt azt jelenti, hogy az Októberi Forradalom a világkapitalizmuson halálos sebet ejtett, melyet az soha többé ki nem hever. Éppen ezért a kapitalizmus soha többé vissza nem szerzi azt az „egyensúlyt", azt a „stabilitást", amellyel Október előtt rendelkezett. A kapitalizmus részlegesen stabilizálódhat, termelését racionalizálhatja, átadhatja a fasizmusnak az ország kormányzását, ideiglenesen lebéklyózhatja a munkásosztályt, de soha többé vissza nem szerzi magának azt a „nyugalmat" és azt a „biztonságot", azt az „egyensúlyt" és azt a „stabilitást", amellyel azelőtt kérkedett, mert a világkapitalizmus válsága a fejlődés olyan fokát érte el, hogy a forradalom lángjainak okvetlenül fel kell lobogniuk, hol az imperializmus központjaiban, hol perifériáján, semmivé téve a kapitalista foltozgatást, s nap-nap után közelebb hozva a kapitalizmus bukását. Pontról-pontra úgy, mint az ismert mesében: „Kihúzta a farkát, bent ragadt az orra, kihúzta az orrát, bentragadt a farka".

Ez, másodszor, azt jelenti, hogy az Októberi Forradalom bizonyos magasságra emelte az egész világ elnyomott osztályainak erejét és súlyát, bátorságát és harckészségét, s az uralkodó osztályokat arra kényszerítette, hogy velük, mint *új*, komoly tényezővel számoljanak. Most már nem lehet a világ dolgozó tömegeit sötétben botorkáló, perspektíva nélküli „vak tömegnek" tekinteni, mert az Októberi Forradalom számukra világító tornyot emelt, amely útjukat megvilágítja és perspektívákat nyujt. Míg azelőtt nem volt az *egész világ előtt* nyilt fórum, ahonnan demonstrálni és kifejezni lehetett volna az elnyomott osztályok reményeit és törekvéseit, addig most az első proletárdiktatúra megadja ezt a fórumot. Aligha lehet kételkedni abban, hogy e fórum megsemmisítése hosszú időre a korlátlan fekete reakció sötétjébe borítaná a „haladott országok" társadalmi és politikai életét. Tagadhatatlan, hogy a „bolsevik állam" létének puszta ténye is megzabolázza a reakció fekete erőit és megkönnyíti az elnyomott osztályok szabadságharcát. Tulajdonképpen ez a magyarázata annak az állati gyűlöletnek, amelyet minden ország kizsákmányolói a bolsevikokkal szemben táplálnak. A történelem megismétlődik, bár új alapon. Ahogy azelőtt, a *feudalizmus* bukásának idején, a „jakobinus" szó minden ország arisztokratáiban rémületet és borzadályt keltett, akként most, a *kapitalizmus* bukása idején, a „bolsevik" szó rémületet és borzadályt kelt a burzsoáziában. És, megfordítva, ahogy azelőtt Párizs volt a felemelkedő *burzsoázia* forradalmi képviselőinek menedéke és iskolája, akként most Moszkva menedéke és iskolája a felemelkedő *proletariátus* forradalmi képviselőinek. A jakobinus-gyűlölet nem

mentette meg a feudalizmust az összeomlástól. Kétséges-e, hogy a bolsevik-gyűlölet nem menti meg a kapitalizmust az elkerülhetetlen pusztulástól?

Elmúlt a kapitalizmus „stabilitásának" korszaka és magával vitte a burzsoá rend megingathatatlanságának legendáját.

Eljött a kapitalizmus összeomlásának korszaka.

4. Az Októberi Forradalom nemcsak a gazdasági, társadalmi és politikai viszonyok terén lejátszódó forradalom. Egyszersmind az elmékben, a munkásosztály ideológiájában végbemenő forradalom. Az Októberi Forradalom a marxizmus zászlaja alatt született és erősödött meg, a proletárdiktatúra eszméjének zászlaja alatt, a leninizmus zászlaja alatt, amely az imperializmus és a proletárforradalmak korszakának marxizmusa. Ezért a marxizmus győzelmét jelenti a reformizmus fölött, a leninizmus győzelmét a szociáldemokratizmus fölött, a III. Internacionále győzelmét a II. Internacionále fölött.

Az Októberi Forradalom átléphetetlen barázdát vont a marxizmus és a szociáldemokratizmus, a leninizmus politikája és a szociáldemokratizmus politikája között. Azelőtt a *proletárdiktatúra győzelme előtt,* a szociáldemokrácia kérkedhetett a marxizmus zászlajával, nem tagadta meg nyiltan a proletárdiktatúra eszméjét, csak nem tett semmit, egyáltalán semmit az eszme megvalósításának közelebbhozására, s így a szociáldemokráciának ez a viselkedése nem jelentett semmi veszedelmet a kapitalizmus számára. Akkor, abban az időszakban, a szociáldemokrácia formálisan összeolvadt vagy csaknem összeolvadt a marxizmussal. Most, a *proletárdiktatúra győzelme után,* mikor mindenki saját szemével látta, *mire* vezet a marxizmus, s *mit* jelenthet győzelme, a szociáldemokrácia már nem kérkedhetik a marxizmus zászlajával, nem kacérkodhat a proletárdiktatúra eszméjével, anélkül, hogy bizonyos mértékben ne veszélyeztetné a kapitalizmust. Miután régen szakított a marxizmus szellemével, kénytelen volt otthagyni a marxizmus zászlaját is, s nyiltan és félreérthetetlenül ellene fordult a marxizmus szülöttének, az Októberi Forradalomnak, a világ első proletárdiktatúrájának. Most el kellett határolnia magát s el is határolta magát a marxizmustól, mert a jelenlegi viszonyok közt nem nevezheti magát marxistának, aki nem támogatja nyiltan és fenntartás nélkül a világ első proletárdiktatúráját, aki nem folytat forradalmi harcot a saját burzsoáziája ellen, aki nem teremti meg saját országában a proletárdiktatúra győzelmének feltételeit. A szociáldemokrácia és a marxizmus közt szakadék nyílott. Ezentúl a marxizmus *egyedüli* hordozója és támasza: a leninizmus, a kommunizmus.

De a dolog nem maradt ennyiben. Határvonalat húzván a szociáldemokrácia és a marxizmus között, az Októberi Forrada-

lom tovább ment s a szociáldemokráciát azoknak a táborába dobta, akik a kapitalizmust nyiltan védelmezik a világ első proletárdiktatúrája *ellen*. Mikor az Adler és Bauer, Wels és Levi, Longuet és Blum urak a „szovjetrezsimet" piszkolják s a parlamenti „demokráciát" dicsőítik, akkor ezzel azt akarják mondani, hogy harcolnak és harcolni fognak a kapitalista rend visszaállításáért a Szovjetunióban, a kapitalista rabság fennmaradásáért a „civilizált" államokban. A jelenlegi szociáldemokratizmus a kapitalizmus *eszmei támasza*. Leninnek ezerszer igaza volt, mikor azt mondta, hogy a mostani szociáldemokrata politikusok „a burzsoázia valóságos ügynökei a munkásmozgalomban, a kapitalisták osztályának munkásmegbízottai", hogy „a proletariátus és a burzsoázia polgárháborújában" feltétlenül „a versaillesiak mellé fognak állni, a kommünárok ellen". *Nem lehet a kapitalizmussal végezni, ha nem végzünk a szociáldemokratizmussal a munkásmozgalomban.* Ezért a kapitalizmus halódásának korszaka egyszersmind a munkásmozgalomban a szociáldemokratizmus halódásának korszaka. Az Októberi Forradalom nagy jelentősége, többek közt, abban áll, hogy a leninizmus múlhatatlan győzelmét jelenti a világ munkásmozgalmában a szociáldemokratizmus felett.

Véget ért a II. Internacionále és a szociáldemokratizmus uralmának korszaka a munkásmozgalomban.

Megkezdődött a leninizmus és a III. Internacionále uralmának korszaka.

A Szovjetunió társadalmi rendszere. — A sztálini alkotmány

[A SZOVJETUNIÓ ALKOTMÁNYÁRÓL]

(Sztálin elvtársnak a Szovjetek VIII. Rendkívüli Összszövetségi Kongresszusán, 1936 november 25-én mondott, „A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Alkotmánytervezetéről" c. előadói beszéd II., III. és IV. fejezete[1])

Változások a Szovjetunió életében az 1924-től 1936-ig terjedő időszakban

Melyek azok a változások a Szovjetunió életében, amelyek az 1924-től 1936-ig terjedő időszakban végbementek s amelyeket az Alkotmányelőkészítő Bizottságnak a maga Alkotmánytervezetében tükröznie kellett?

---

[1] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 601—619. old., vagy: *Sztálin.* A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Alkotmánytervezetéről. — A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Alkotmánya. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 53. sz.) Szikra 1949. 6—26. old.

Mi e változások lényege?

Milyen volt nálunk a helyzet 1924-ben?

Az új gazdasági politika első szakaszában voltunk, amikor a Szovjethatalom a szocializmust minden eszközzel fejlesztette, de megengedte a kapitalizmus bizonyos megelevenedését, amikor a Szovjethatalom arra számított, hogy a két gazdasági rendszer, a kapitalista és a szocialista rendszer versenye során meg fogja szervezni a szocialista rendszer túlsúlyra jutását a kapitalista rendszerrel szemben. A feladat az volt, hogy e verseny során megerősítsük a szocializmus hadállásait, kiharcoljuk a kapitalista elemek felszámolását és betetőzzük a szocialista rendszernek mint a népgazdaság alaprendszerének győzelmét.

Iparunk abban az időben nem valami irígylésreméltó képet mutatott, főleg a nehézipar. Lassanként már kezdett ugyan helyreállni, de termelése még távolról sem érte el a háborúelőtti színvonalat. Alapja a régi elmaradt és szegényes technika volt. Fejlődni, természetesen, a szocializmus irányában fejlődött. Iparunk szocialista szektora akkoriban az egész iparnak körülbelül 80 százalékát fogta át. Az iparnak nem kevesebb mint 20 százaléka azonban még a kapitalista szektorhoz tartozott.

Mezőgazdaságunk még sajnálatosabb látványt nyujtott. A földesúri osztályt ugyan már felszámoltuk, de a mezőgazdaság kapitalistáinak osztálya, a kulákok osztálya még elég jelentős erőt képviselt. Akkori mezőgazdaságunk a maga egészében elmaradt, középkori technikával dolgozó, apró, egyéni, paraszigazdaságok óceánja volt. Ebben az óceánban mint apró pontok és szigetecskék léteztek egyes kolhozok és szovhozok, amelyeknek akkori népgazdaságunkban komolyabb szerepük nem volt. A kolhozok és szovhozok gyöngék voltak, a kulák pedig még erős. Akkoriban nem a kulákság felszámolásáról, hanem korlátozásáról beszéltünk.

Ugyanezt kell mondanunk az ország áruforgalmáról is. Az áruforgalomban a szocialista szektor mindössze 50—60 százalék volt, nem több, a terep többi részét kereskedők, spekulánsok és egyéb magánkapitalisták tartották elfoglalva.

Ilyen volt gazdaságunk képe 1924-ben.

Milyen a helyzet nálunk ma, 1936-ban?

Míg akkor az új gazdasági politika első szakaszát éltük, a „nep" kezdetét, a kapitalizmus némi feleleven edésének időszakát, addig most a „nep" utolsó időszakát éljük, a „nep" végét, a kapitalizmus teljes felszámolásának időszakát a népgazdaság minden ágában.

Kezdhetjük mindjárt azzal, hogy iparunk ez idő alatt óriási erővé nőtt. Már nem mondhatjuk gyönge és technikailag rosszul felszerelt iparnak. Ellenkezőleg, iparunk ma már új, gazdag,

modern technikára épül, erősen kifejlett nehéziparral és még erősebben kifejlett gépiparral. A legfontosabb azonban az, hogy a kapitalizmust már teljesen kikergettük iparunk egész területéről s a termelés szocialista formája ma már osztatlanul uralkodó rendszer iparunk egész területén. Nem lehet csekélységnek tekinteni azt a tényt, hogy mai szocialista iparunk a termelés terjedelme tekintetében már több mint hétszeresen felülmúlja a háborúelőtti idők iparát.

A mezőgazdaság terén az apró egyéni parasztgazdaságok óceánja helyett, ahol a technika gyenge és a kulák fölényben volt, ma nekünk van a világon a legnagyobb, gépekkel dolgozó, modern technikával fölszerelt mezőgazdasági üzemünk, a kolhozok és szovhozok mindent átfogó rendszerének formájában. Közismert, hogy a kulákságot mezőgazdaságunkban felszámoltuk, az apró egyéni paraszigazdaságok szektora pedig, elmaradt középkori technikájával, jelentéktelen helyet foglal el s a bevetett terület nagysága szempontjából egész mezőgazdaságunknak mindössze 2—3 százaléka. Nem lehet megemlítetlenül hagynunk azt a tényt, hogy kolhozaink rendelkezésére 316 ezer traktor áll, 5 millió 700 ezer lóerős kapacitással, a kolhozoknak és szovhozoknak együtt pedig több mint 400 ezer traktoruk van, 7 millió 580 ezer lóerős kapacitással.

Ami az ország áruforgalmát illeti, a kereskedőket és spekulánsokat erről a területről teljesen kiűztük. Ma az egész áruforgalom az állam, a szövetkezetek és a kolhozok kezében van. Megszületett és kifejlődött az új, a szovjet kereskedelem, amelyben nincsenek spekulánsok és kapitalisták.

Ilymódon a szocialista rendszer teljes győzelme a gazdaság összes ágaiban ma már tény.

És mit jelent ez?

Ez azt jelenti, hogy végetvetettünk annak, hogy ember az embert kizsákmányolja, hogy megszilárdult a munka- és termelőeszközök szocialista tulajdona, mint szovjet társadalmunk megingathatatlan alapja. *(Hosszas taps.)*

A Szovjetunió gazdaságának terén végbement mindezek a változások azt eredményezték, hogy ma új, szocialista gazdaságunk van, amely nem ismer válságot és munkanélküliséget, nem ismer nyomort és tönkrejutást és teljes lehetőséget nyujt az ország polgárainak arra, hogy jólétben és kultúrmódra éljenek.

Ezek azok a fő változások, amelyek *gazdaságunk* terén az 1924-től 1936-ig terjedő időszakban végbementek.

A Szovjetunió gazdasága terén végbement eme változásoknak megfelelően megváltozott társadalmunk *osztályösszetétele is.*

A földesurak osztályát, mint ismeretes, már a polgárháború győzelmes befejezésének eredményeképpen felszámoltuk. Ami

a többi kizsákmányoló osztályt illeti, azok is a földesúri osztály sorsára jutottak. Eltűnt a kapitalisták osztálya az ipar területéről. Eltűnt a kulákok osztálya a mezőgazdaság területéről. Eltűntek a kereskedők és spekulánsok az áruforgalom területéről. Így tehát valamennyi kizsákmányoló osztályt felszámoltuk.

Megmaradt a munkásosztály.

Megmaradt a parasztok osztálya.

Megmaradt az értelmiség.

De téves volna azt hinni, hogy ezek a szociális csoportok a lefolyt idő alatt semmiféle változáson sem mentek át, hogy megmaradtak olyanoknak, amilyenek voltak, mondjuk a kapitalizmus korszakában.

Vegyük például a Szovjetunió munkásosztályát. Régi szokásból gyakran még proletariátusnak nevezik. De mi a proletariátus? A proletariátus olyan osztály, amely meg van fosztva a munka- és termelőeszközöktől a gazdaságnak abban a rendszerében, amelyben a munka- és termelőeszközök a kapitalisták birtokában vannak s ahol a kapitalisták osztálya kizsákmányolja a proletariátust. A proletariátus olyan osztály, amelyet a kapitalisták kizsákmányolnak. Nálunk azonban, mint ismeretes, a kapitalisták osztályát már felszámolták, a munka- és termelőeszközöket elvették a kapitalistáktól és átadták az államnak, amelynek vezető ereje a munkásosztály. Tehát nincs többé kapitalista osztály, amely a munkásosztályt kizsákmányolhatná. Tehát munkásosztályunk nemcsak nincs megfosztva a munka- és termelőeszközöktől, hanem ellenkezőleg: rendelkezik velük, az egész néppel együtt. S mert rendelkezik velük s mert a kapitalisták osztályát felszámolták — a munkásosztály kizsákmányolásának minden lehetősége ki van zárva. Lehet-e munkásosztályunkat ezek után proletariátusnak nevezni? Világos, hogy nem lehet. Marx azt mondta: ahhoz, hogy a proletariátus felszabadítsa magát, szét kell zúznia a kapitalisták osztályát, el kell vennie a kapitalistáktól a munka- és termelőeszközöket és meg kell semmisíteni azokat a termelési viszonyokat, amelyek a proletariátust szülik. Elmondhatjuk-e, hogy a Szovjetunió munkásosztálya már megvalósította fölszabadításának ezeket a feltételeit? Feltétlenül lehet is, kell is. És mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy a Szovjetunió proletariátusa teljesen új osztállyá lett, a Szovjetunió munkásosztályává, amely megsemmisítette a gazdaság kapitalista rendszerét, megszilárdította a munka- és termelőeszközök szocialista tulajdonát s a szovjet társadalmat a kommunizmus útján vezeti.

Mint látjuk, a Szovjetunió munkásosztálya — teljesen új, a kizsákmányolástól megszabadult munkásosztály, melyhez hasonlót az emberiség története eddig nem ismert.

Térjünk át a parasztság kérdésére. Általában azt szokták mondani, hogy a parasztság a kistermelők olyan osztálya, amelynek tagjai atomizálva vannak, szét vannak szórva az egész országban, egyenként túrják a földet elmaradt technikájú apró gazdaságaikban, rabjai a magántulajdonnak és a földesurak, kulákok, kereskedők, spekulánsok, uzsorások stb. büntetlenül zsákmányolják ki őket. És valóban, a kapitalista országokban a parasztság, ha zömét tekintjük, csakugyan ilyen osztály. Lehet-e azt mondani, hogy a mi mai parasztságunk, a szovjet parasztság, a maga tömegében ilyen parasztságra hasonlít? Nem, ezt nem lehet mondani. Ilyen parasztság nálunk már nincsen. A mi szovjet parasztságunk teljesen új parasztság. Nálunk nincsenek már földesurak és kulákok, kereskedők és uzsorások, akik a parasztságot kizsákmányolhatnák. A mi parasztságunk tehát a kizsákmányolás alól felszabadított parasztság. Továbbá, a mi szovjet parasztságunk túlnyomó többségében kolhozparasztság, vagyis munkáját és tulajdonát nem egyéni munkára és elmaradt technikára, hanem kollektív munkára és modern technikára alapozza. Végül, parasztságunk gazdaságának alapja nem a magántulajdon, hanem a kollektív tulajdon, amely a kollektív munka alapján fejlődött ki.

Mint látjuk, a szovjet parasztság teljesen új parasztság, melyhez hasonlót az emberiség története eddig nem ismert.

Térjünk át, végül, az értelmiség kérdésére, a mérnökök és technikusok, a kultúrfront munkásai, általában az alkalmazottak stb. kérdésére. Az elmúlt időszak alatt az értelmiség is nagy változásokon ment át. Ez már nem az a régi, begyepesedett értelmiség, amely igyekezett magát az osztályok fölé helyezni, de valójában, zömében, a földesurakat és kapitalistákat szolgálta. A mi szovjet értelmiségünk — teljesen új értelmiség, melyet minden gyökere a munkásosztályhoz és a parasztsághoz kapcsol. Megváltozott mindenekelőtt az értelmiség összetétele. A nemesi és burzsoá származású értelmiségiek szovjet értelmiségünknek egészen kis százalékát teszik. Szovjet értelmiségünknek 80—90 százaléka a munkásosztályból, a parasztságból és a dolgozók többi rétegeiből került ki. Megváltozott végül az értelmiség tevékenységének jellege is. Azelőtt az értelmiség kénytelen volt a vagyonos osztályokat szolgálni, mert más lehetősége nem volt. Ma a népet kell szolgálnia, mert kizsákmányoló osztályok többé nincsenek. És éppen ezért az értelmiség ma a szovjet társadalom egyenrangú tagja és a munkásokkal és parasztokkal együtt, velük egy sorban dolgozik az új, osztálynélküli szocialista társadalom építésén.

Mint látjuk, ez teljesen új, dolgozó értelmiség, amelyhez hasonlót a földkerekség egyetlen országában sem lehet találni.

Ezek azok a változások, melyek a lefolyt idő alatt szovjet társadalmunk osztályösszetételében végbementek.

Miről beszélnek ezek a változások?

Beszélnek, először is arról, hogy a határvonal a munkásosztály és a parasztság között, valamint ez osztálvok és az értelmiség között elmosódóban van, a régi osztály-elkülönültség pedig tűnőfélben. Ez azt jelenti, hogy a távolság ezek között a társadalmi csoportok között egyre jobban és jobban csökken.

Beszélnek, másodszor, arról, hogy csökkennek és elmosódnak a gazdasági ellentétek ezek között a csoportok között.

Beszélnek végül arról, hogy csökkennek és elmosódnak közöttük a politikai ellentétek is.

Így áll a Szovjetunió *osztályösszetételében* végbement változások kérdése.

A Szovjetunió társadalmi életében végbement változások képe nem volna teljes, ha nem szólnánk néhány szót azokról a változásokról, amelyek még egy téren történtek. A Szovjetunióban élő *nemzetek* egymáshoz való viszonyára gondolok. A Szovjetunióban, mint ismeretes, mintegy 60 különböző nemzet, nemzetiség és népcsoport egyesült. A Szovjetállam sok nemzetet magábafoglaló állam. Érthető, hogy a Szovjetunió népei egymáshoz való viszonyának kérdése ránk nézve elsőrangú fontosságú.

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, mint ismeretes, 1922-ben alakult meg a Szovjetunió Első Szovjetkongresszusán. S történt ez a Szovjetunió népei egyenjogúságának és önkéntes egyesülésének elve alapján. Az 1924-ben elfogadott, jelenleg érvényben levő Alkotmány a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének első Alkotmánya. Ez az Alkotmány olyan időszakban jött létre, amikor a népek egymáshoz való viszonya még nem volt kellőkép elrendezve, amikor a nagyoroszok iránti bizalmatlanság maradványai még nem tűntek el, amikor a centrifugális erők még nem szüntek meg működni. Ilyen viszonyok között kellett a népek testvéri együttműködését létrehozni kölcsönös gazdasági, politikai és katonai segítség alapján, egyesítve őket egy szövetséges, sok nemzetet magábafoglaló államba. A Szovjethatalomnak feltétlenül látnia kellett e feladat nehézségét. Előtte állt a burzsoá országok soknemzetiségű államaiban a sikertelen kísérletek példája. Előtte állt a régi Ausztria-Magyarország csütörtököt mondott kísérletének példája. S a Szovjethatalom mégis megkísérelte egy soknemzetiségű állam létesítését, mert tudta, hogy annak a soknemzetiségű államnak, amely a szocializmus alapján jött létre, minden megpróbáltatást ki kell állnia.

Azóta 14 év telt el. Ez elég idő ahhoz, hogy a kísérlet ellenőrizhető legyen. És mit látunk? A lefolyt időszak minden kétséget kizáróan megmutatta, hogy egy soknemzetiségű állam megalakí-

tásának kísérlete, amikor ezt az államot a szocializmus alapján teremtették meg, teljesen sikerült. Kétségtelen győzelme ez a lenini nemzetiségi politikának. *(Hosszas taps.)*

Mi magyarázza meg ezt a győzelmet?

Az, hogy nincsenek kizsákmányoló osztályok, akik fő szervezői voltak a nemzetek egymásközti viszályainak; az, hogy nincs kizsákmányolás, amely a kölcsönös bizalmatlanságot ápolta és szította a nacionalista szenvedélyeket; az, hogy a munkásosztály van hatalmon, amely minden elnyomás ellensége és hűséges hordozója a nemzetköziség eszméjének; az, hogy a népek valóban kölcsönösen segítik egymást a gazdasági és társadalmi élet minden területén; végül az, hogy föllendült a Szovjetunió népeinek nemzeti kultúrája, amely formájára nemzeti, de tartalmára szocialista. Mindezek és más ezekhez hasonló tényezők odavezettek, hogy a Szovjetunió népeinek képe gyökeresen megváltozott, eltűnt náluk a kölcsönös bizalmatlanság érzése, kifejlődött a kölcsönös barátság érzése s ilymódon megalapozódott a népek igazi testvéries együttműködése az egységes szövetségi állam rendszerében.

Az eredmény az, hogy ma olyan tökéletesen kialakult és minden megpróbáltatást kiállott, soknemzetiségű szocialista államunk van, amelynek szilárdságát megirígyelhetné a világ bármely részének bármelyik nemzeti állama. *(Viharos taps.)*

Ezek azok a változások, amelyek a lefolyt időszak alatt a Szovjetunió *nemzeteinek egymásközti viszonyában* végbementek.

Ez az összegezett eredménye azoknak a változásoknak, amelyek a Szovjetunió gazdasági, társadalmi és politikai életében az 1924-től 1936-ig terjedő időszakban végbementek.

Az Alkotmánytervezet fő sajátságai

Hogyan tükrözi vissza az új Alkotmány tervezete mindezeket a változásokat, amelyek a Szovjetunió életében végbementek?

Más szóval: melyek a jelen Kongresszus elé terjesztett Alkotmánytervezet fő sajátságai?

Az Alkotmányelőkészítő Bizottság arra kapott megbízást, hogy változtatásokat eszközöljön az 1924-es Alkotmány szövegében. Az Alkotmányelőkészítő Bizottság munkájának eredményeképpen létrejött az Alkotmány új szövege, a Szovjetunió új alkotmányának tervezete. Az új Alkotmány tervezetének összeállításánál az Alkotmányelőkészítő Bizottság abból indult ki, hogy az alkotmányt nem szabad összetéveszteni a programmal. Ez azt jelenti, hogy a program és alkotmány között lényegbevágó különb-

ség van. Míg a program arról beszél, ami még nincs meg, amit még el kell érni és ki kell harcolni, addig az alkotmánynak, ellenkezőleg, arról kell beszélnie, ami már megvan, amit már most, a jelenben, elértünk és kiharcoltunk. A program főleg a jövőre vonatkozik, az alkotmány a jelenre.

Nézzünk ennek megvilágítására két példát.

Szovjet társadalmunk már elérte azt, hogy alapjában megvalósította a szocializmust, megalkotta a szocialista rendszert, vagyis megvalósította azt, amit a marxisták más szóval a kommunizmus első vagy alsó fokának neveznek. Vagyis nálunk a kommunizmus első foka, a szocializmus, alapjában már megvalósult. *(Hosszas taps.)* A kommunizmus e fokának alapelve, mint ismeretes, ez a tétel: „mindenki képességei szerint, mindenkinek munkája szerint". Vissza kell-e Alkotmányunknak tükröznie ezt a tényt, azt, hogy a szocializmust már kiharcoltuk? Ezen a vívmányon kell-e Alkotmányunknak felépülnie? Feltétlenül. Éspedig azért, mert a Szovjetunió a szocializmust már elérte és kivívta.

De a szovjet társadalom még nem érte el a kommunizmus felsőbb fokának megvalósítását, amelyben az uralkodó elv ez a tétel lesz: „mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint", bár a szovjet társadalom céljául azt tűzte ki, hogy a jövőben elérje a kommunizmus e felsőbb fokának megvalósítását. Alapozhatjuk-e Alkotmányunkat a kommunizmus felsőbb fokára, amely még nincs meg s amelyet még ki kell harcolni? Nem, nem tehetjük ezt, mert a kommunizmus felsőbb fokát a Szovjetunió még nem valósította meg és ezt a jövőben kell megvalósítani. Nem tehetjük, ha nem akarjuk azt, hogy Alkotmányunk programmá, vagy a jövő vívmányairól szóló nyilatkozattá változzék.

Ezek az adott történelmi helyzetben Alkotmányunk keretei.

Az új Alkotmány tervezete ilymódon a már megtett út, a már elért eredmények összegezése. Az Alkotmánytervezet tehát regisztrálása és törvény formájában való megrögzítése annak, amit a valóságban már elértünk és kivívtunk. *(Viharos taps.)*

Ez a Szovjetunió új Alkotmánya tervezetének első sajátossága.

Továbbá: A burzsoá országok alkotmányai rendszerint abból a meggyőződésből indulnak ki, hogy a kapitalista rendszer megingathatatlan. Ezeknek az alkotmányoknak fő alapját a kapitalizmus elvei, legfőbb pillérei alkotják: az, hogy magántulajdon a föld, az erdő, a gyár és a többi munka- és termelőeszköz; az, hogy ember az embert kizsákmányolja, az, hogy kizsákmányolók és kizsákmányoltak vannak; az, hogy a társadalom egyik sarkán az ellátatlan dolgozó többség van, a másikon a nemdolgozó, de jól ellátott kisebbség fényűzése stb. stb. Azok az alkotmányok

a kapitalizmusnak ezeken és ezekhez hasonló pillérein nyugszanak. Ezeket tükrözik vissza és rögzítik meg törvény formájában.

Ezekkel az alkotmányokkal ellentétben, a Szovjetunió új Alkotmányának tervezete a kapitalista rendszer felszámolásának tényéből indul ki, abból a tényből, hogy a Szovjetunióban győzött a szocialista rendszer. A Szovjetunió új Alkotmánya tervezetének fő alapját a szocializmus elvei, a szocializmusnak már kivívott és megvalósított legfőbb pillérei szolgáltatják: a föld, az erdők, a gyárak és egyéb termelő szerszámok és eszközök szocialista tulajdona; a kizsákmányolás és a kizsákmányoló osztályok felszámolása; a többség nyomorának és a kisebbség fényűzésének felszámolása; a munkanélküliség felszámolása: a munka, mint minden munkaképes polgár kötelessége és becsületbeli ügye, e tétel szerint: „aki nem dolgozik, az ne is egyék". A munka joga, vagyis minden polgárnak az a joga, hogy biztosított munkát kapjon; a pihenés joga, a művelődés joga stb. stb. Az új Alkotmány tervezete a szocializmusnak ezekre és ezekhez hasonló pilléreire támaszkodik. Ezeket tükrözi vissza és ezeket rögzíti meg törvény formájában.

Ez a Szovjetunió új Alkotmánya tervezetének második sajátossága.

Továbbá: A burzsoá alkotmányok hallgatólag abból indulnak ki, hogy a társadalom egymással ellentétes osztályokból áll, vagyonos és vagyontalan osztályokból, hogy bármilyen párt jutna is hatalomra, a társadalom állami vezetésének (a diktatúrának) a burzsoázia kezében kell lennie, hogy alkotmányra azért van szükség, hogy megszilárdítsa a vagyonos osztályoknak tetsző és előnyös társadalmi rendet.

A burzsoá alkotmányokkal ellentétben a Szovjetunió új Alkotmányának tervezete abból indul ki, hogy a társadalomban nincsenek többé egymással ellentétes osztályok, hogy a társadalom két, egymás iránti baráti osztályból, munkásokból és parasztokból áll, hogy a hatalmon éppen a dolgozó osztályok vannak, hogy a társadalom állami vezetése (a diktatúra) a munkásosztálynak, mint a társadalom élenjáró osztályának kezében van, hogy az alkotmányra azért van szükség, hogy megszilárdítsa a dolgozóknak tetsző és előnyös társadalmi rendet.

Ez az új Alkotmány tervezetének harmadik sajátossága.

Továbbá. A burzsoá alkotmányok hallgatólag abból indulnak ki, hogy a nemzetek és fajok nem lehetnek egyenjogúak, hogy vannak teljesjogú és nem teljesjogú nemzetek, hogy azonkívül van még a nemzeteknek és fajoknak egy harmadik kategóriája is, például a gyarmatokon, amelyeknek még kevesebb joga van, mint a nem teljesjogú nemzeteknek. Ez azt jelenti, hogy mindezek az alkotmányok alapjukban véve nacionalista alkotmányok, vagyis uralkodó nemzetek alkotmányai.

Ezektől az alkotmányoktól eltérően a Szovjetunió új Alkotmányának tervezete, ellenkezőleg — mélységesen internacionalista. Abból indul ki, hogy minden nemzet és faj egyenjogú. Abból indul ki, hogy a bőrszín vagy a nyelv különbsége, a kultúrszínvonalnak vagy az államfejlődés színvonalának különbsége, vagy bárminő más különbség a nemzetek és fajok között nem lehet alap arra, hogy igazolja a nemzeti jogegyenlőtlenséget. Abból indul ki, hogy minden nemzetnek és fajnak, függetlenül mult és jelen helyzetétől, függetlenül erejétől vagy gyöngeségétől — egyforma jogokat kell élveznie a társadalom gazdasági, szociális, állami és kulturális életének minden területén.

Ez az új Alkotmány tervezetének negyedik sajátossága.

Az új Alkotmány tervezetének ötödik sajátossága: következetesen végigvitt demokratizmusa. A burzsoá alkotmányok a demokratizmus szempontjából két csoportra oszthatók: az alkotmányok egyik csoportja egyenesen tagadja vagy ténylegesen nullára csökkenti az állampolgárok jogegyenlőségét és a demokratikus szabadságjogokat. Az alkotmányok másik csoportja készséggel magáévá teszi, sőt ki is kürtöli a demokratikus elveket, emellett azonban olyan fenntartásokat és megszorításokat alkalmaz, amelyek a demokratikus jogokat és szabadságokat valójukból teljesen kiforgatják. Minden állampolgár egyenlő választójogáról beszélnek, de ugyanakkor egyhelybenlakástól, értelmiségi, sőt vagyoni cenzustól teszik függővé a választói jogosultságot. Minden állampolgár egyenlő jogáról beszélnek, de ugyanakkor hozzáteszik, hogy a nőkre ez nem vonatkozik, vagy csak részben vonatkozik. És így tovább, és így tovább.

A Szovjetunió új Alkotmánya tervezetének sajátossága, hogy nincsenek ilyen fenntartásai és megszorításai. Nem ismer aktív és passzív állampolgárokat, számára minden állampolgár aktív. Nem ismer el jogi különbséget férfiak és nők, „megtelepedettek" és „megnemtelepedettek", vagyonosak és vagyontalanok, képzettek és nem képzettek között. Előtte minden állampolgár egyenlő jogú. Az egyes állampolgároknak a társadalomban elfoglalt helyzetét nem vagyoni helyzetük, nem nemzeti leszármazásuk, nem nemük, nem hivatali állásuk állapítja meg, hanem személyes képességeik és személyes munkájuk.

Végül van az új Alkotmány tervezetének még egy sajátossága. A burzsoá alkotmányok rendszerint arra szorítkoznak, hogy leszögezik az állampolgárok formális jogait, de nem gondoskodnak e jogok megvalósításának feltételeiről, a megvalósítás lehetőségéről, a megvalósítás eszközeiről. Beszélnek az állampolgárok egyenlőségéről, de elfelejtik azt, hogy a valóságban nem lehet egyenlőség a munkáltató és munkás között, a földbirtokos és paraszt között, ha az előbbieknek vagyonuk van és politikai súlyuk a társadalomban, az utóbbiak pedig mindkettőtől meg vannak fosztva, ha

az előbbiek kizsákmányolók, az utóbbiak pedig kizsákmányoltak. Vagy még valami: beszélnek a szólási, gyülekezési és sajtószabadságról, de elfelejtik azt, hogy a munkásosztály számára mindezek a szabadságjogok puszta szavakká válhatnak, ha ez az osztály meg van fosztva annak lehetőségétől, hogy a gyűlések számára megfelelő helyiségek, jó nyomdák, elegendő mennyiségű papír stb. álljanak rendelkezésre.

Az új Alkotmány tervezetének sajátossága, hogy nem szorítkozik az állampolgárok formális jogainak leszögezésére, hanem a fősúlyt e jogok biztosítására, azokra az eszközökre helyezi, melyekkel ezek a jogok megvalósíthatók. Nemcsak egyszerűen kinyilatkoztatja az állampolgárok egyenjogúságát, hanem biztosítja is, törvény formájában szögezve le a kizsákmányoló rendszer felszámolásának tényét, az állampolgárok minden kizsákmányolásból való felszabadításának tényét. Nemcsak egyszerűen kinyilatkoztatja a munkára való jogot, hanem biztosítja is, törvény formájában szögezve le azt a tényt, hogy a szovjet társadalomban nincsenek válságok és megszűnt a munkanélküliség. Nemcsak egyszerűen kinyilatkoztatja a demokratikus szabadságjogokat, hanem törvényhozási úton meghatározott anyagi eszközökkel biztosítja megvalósulásukat is. Ezért érthető, hogy az új Alkotmány tervezetének demokratizmusa nem „közönséges", „széltében elismert", általános demokratizmus, hanem *szocialista* demokratizmus.

Ezek a Szovjetunió új Alkotmánya tervezetének fő sajátosságai.

Így tükrözi vissza az új Alkotmány tervezete azokat az átalakulásokat és változásokat, melyek a Szovjetunió gazdasági, társadalmi és politikai életében az 1924-től 1936-ig terjedő időszakban végbementek.

Az Alkotmánytervezet burzsoá bírálata

Néhány szót az Alkotmánytervezet burzsoá bírálatáról.

Kétségkívül bizonyos mértékben érdekel bennünket az a kérdés, hogy hogyan viszonylik Alkotmánytervezetünkhöz a külföldi burzsoá sajtó. Amennyiben a külföldi sajtó a lakosság különböző rétegeinek közvéleményét tükrözi vissza a burzsoá országokban, nem mehetünk el szó nélkül a kritika mellett, melyet ez a sajtó Alkotmánytervezetünkkel szemben gyakorolt.

A külföldi sajtó Alkotmánytervezetünkre való reagálásának első jelei abban a határozott tendenciában nyilvánultak meg, hogy az Alkotmánytervezetet agyonhallgassa. Most a legreakció-

sabb sajtóról, a fasiszta sajtóról beszélek. A bírálóknak ez a csoportja legjobbnak vélte egyszerűen hallgatni az Alkotmánytervezetről, mintha ez a tervezet nem is lett volna és általában nem is lenne a világon. Azt lehetne mondani, hogy az agyonhallgatás még nem bírálat. De ez tévedés. Az agyonhallgatás módszere, mint az ignorálás különös módja, szintén a bírálat egy formája, ostoba és nevetséges formája ugyan, de mégiscsak egyik formája. *(Általános derültség és taps.)* De az agyonhallgatás módszerével nem jártak jól. Végtére kénytelenek voltak megnyílni a szelepet és közölni a világgal, hogy, ha ez mégoly sajnálatos is, a Szovjetunió Alkotmánytervezete mégiscsak létezik, és nemcsak hogy létezik, hanem már kezd is károsan hatni az elmékre. Máshogy nem is történhetett, mert mégiscsak van a világon közvélemény, vannak olvasók, élő emberek, akik tudni akarják a tényekről az igazságot és sehogysem lehet hosszú ideig megcsalni őket. Csalással nem jutsz messzire ...

A bírálók *második* csoportja elismeri, hogy az Alkotmánytervezet létezik, de ez a csoport azt tartja, hogy a tervezetnek nincs nagy jelentősége, mert lényegében nem alkotmánytervezet, hanem egy darab papír, puszta ígéret, amely arra van szánva, hogy közismert fogással becsapja az embereket. Ehhez még hozzáfűzik, hogy jobb tervezetet a Szovjetunió nem is adhatott, mert a Szovjetunió maga nem állam, hanem mindössze — földrajzi fogalom *(általános derültség)*, ha pedig nem állam, akkor az alkotmánya sem lehet valóságos alkotmány. A kritikusok eme csoportjának tipikus képviselője, bármennyire furcsán hangozzék is, a német félhivatalos „Deutsche Diplomatisch-Politische Korrespondenz". Ez egyenest azt mondja, hogy a Szovjetunió Alkotmánytervezete puszta ígéret, becsapás, „Potyomkin-falu", habozás nélkül kijelenti, hogy a Szovjetunió nem állam, hogy a Szovjetunió „semmi egyéb, mint pontosan meghatározható földrajzi fogalom" *(általános derültség)*, hogy a Szovjetunió Alkotmányát ezért nem lehet valóságos alkotmánynak elismerni.

Mit mondhat az ember az ilyen — engedelmet kérek — kritikusokról?

A nagy orosz író, Scsedrin, egyik meseszerű elbeszélésében megrajzolja a nagyon korlátolt és buta, de a végletekig önhitt és önfejű bürokrata típusát. Ez a bürokrata, miután a „rábízott" kerületben „rendet és csendet" teremtett, ezrével irtva ki az embereket és tucatjával égetve fel a városokat, egyszerre csak körültekintett és észrevette a láthatáron Amerikát, ezt a persze kevéssé ismert országot, ahol mint kitűnt, valamiféle szabadságok vannak, amik zavarják a népet s ahol az államot másféle módszerekkel igazgatják. A bürokrata, észrevéve Amerikát, fölháborodott: miféle ország ez? honnan bújt elő? milyen alapon léte-

zik? *(Általános derültség és taps.)* Igaz, néhány évszázaddal ezelőtt véletlenül megnyitották Európa számára; ha megnyitni lehetett, miért ne lehetne megint be is csukni, úgy hogy híre se maradjon? *(Általános derültség.)* S ezt mondván, megírta a végzést: „Amerika újra becsukandó!" *(Általános derültség.)*

Úgy nézem, hogy azok az urak ott, a „Deutsche Diplomatisch-Politische Korrespondenz" szerkesztőségében úgy hasonlítanak erre a scsedrini bürokratára, mint egyik tojás a másikra. *(Általános derültség, helyeslő taps.)* Ezeknek az uraknak a Szovjetunió már régen szálka a szemében. Tizenkilenc éve áll a Szovjetunió mint világítótorony, az egész világ munkásosztályában a szabadulás szellemét terjesztve s veszett dühre szítva a munkásosztály ellenségeit. És íme, ez a Szovjetunió nemcsak egyszerűen van, de még nő is és nemcsak nő, de sikerei is vannak és nemcsak hogy sikerei vannak, de még új Alkotmánytervezetet is készít, mégpedig olyan tervezetet, amely fölkavarja az elméket és új reménységgel tölti el az elnyomott osztályokat. *(Taps.)* Hogyne háborodnának fel ezek után az urak ott a német félhivatalosnál? Miféle ország az, kiáltják, milyen alapon létezik *(általános derültség)* s ha 1917 októberében megnyitották, miért ne lehetne akkor megint becsukni, hogy híre se maradjon? És, így szólván, elrendelték: a Szovjetunió újra becsukandó, világgá kiáltandó, hogy a Szovjetunió mint állam nem létezik, hogy a Szovjetunió nem egyéb egyszerű földrajzi fogalomnál! *(Általános derültség.)*

A scsedrini bürokratának, amikor megírta a maga végzését arról, hogy Amerika újra becsukandó, minden butasága ellenére is volt még egy kevés valóság-érzéke és magában hozzátette: „De ez, úgy látszik, nem tőlem függ." *(Kitörő vidám nevetés, viharos taps.)* Nem tudom, van-e elég eszük a német félhivatalos urainak és rájönnek-e arra, hogy papíron persze „becsukhatják" ezt vagy azt az országot, de ha komolyan beszélünk, akkor „ez nem tőlük függ" ... *(Kitörő vidám nevetés, viharos taps.)*

Ami azt illeti, hogy a Szovjetunió Alkotmánya állítólag csak üres ígéret, „Potyomkin-falu" stb., csupán néhány megállapított tényre akarok hivatkozni, melyek maguk beszélnek magukért.

1917-ben a Szovjetunió népei megdöntötték a burzsoáziát és megvalósították a proletariátus diktatúráját, megvalósították a Szovjethatalmat. Ez tény és nem ígéret.

Azután a Szovjethatalom felszámolta a földesurak osztályát és átadott a parasztságnak több mint 150 millió hektár volt földesúri, kincstári és egyházi birtokot, mégpedig azokon a földeken kívül, amelyek azelőtt is a parasztok kezén voltak. Ez tény és nem ígéret.

Azután a Szovjethatalom kisajátította a kapitalisták osztályát, elvette tőlük a bankokat, gyárakat, vasutakat és egyéb munka- és termelőeszközöket, szocialista tulajdonnak nyilvánította mindezt és a vállalatok élére a munkásosztály legjobbjait állította. Ez tény és nem ígéret. *(Hosszantartó taps.)*

Azután a Szovjethatalom az ipart és a mezőgazdaságot új, szocialista alapokon, a modern technika bázisán megszervezve, elérte azt, hogy jelenleg a Szovjetunióban a mezőgazdaság másfélszer akkora termést ad, mint a háború előtt, az ipar hétszer annyit termel, mint a háború előtt, a nemzeti jövedelem pedig a háborúelőttinek négyszeresére nőtt. Mindez — tény és nem ígéret. *(Hosszantartó taps.)*

Azután a Szovjethatalom megszüntette a munkanélküliséget, életbeléptette a munkára való jogot, a pihenés jogát, a művelődés jogát, biztosította a munkások, a parasztok és az értelmiség számára a legjobb anyagi és kulturális életfeltételeket, biztosította az általános, közvetlen és egyenlő választói jog életbeléptetését, titkos szavazással. Mindez — tény és nem ígéret. *(Hosszantartó taps.)*

Végül a Szovjetunió elkészítette az új Alkotmány tervezetét, amely nem ígéret, hanem regisztrálása és megrögzítése törvény formájában ezeknek a közismert tényeknek, regisztrálása és megrögzítése törvény formájában annak, amit már elértünk és kiharcoltunk.

Kérdezem: mit jelent mindezek után a német félhivatalos urainak fecsegése holmi „Potyomkin-falvakról", ha nem azt, hogy ezeknek az uraknak egyedüli célja: eltitkolni a nép elől a Szovjetunióra vonatkozóan az igazat, félrevezetni, becsapni a népet.

Ezek a tények. A tények pedig, ahogy mondani szokták, kemény diók. A német félhivatalos urai erre azt mondhatják, hogy annál rosszabb a tényeknek. *(Általános derültség.)* De mi viszont akkor az ismert orosz közmondással felelhetünk nekik, amely azt mondja: „bolondoknak hiába írnak törvényt". *(Vidám nevetés, hosszantartó taps.)*

A bírálók *harmadik* csoportja hajlandó elismerni az Alkotmánytervezet némely jó tulajdonságát és pozitív jelenségnek tartja a tervezetet, de viszont, lám, lám, erősen kételkedik benne, hogy megvalósítható-e számos tétele, mert ez a csoport meg van győződve, hogy ezek a tételek egyáltalán megvalósíthatatlanok és szükségkép papíron kell hogy maradjanak. Ez a csoport, hogy enyhén fejezzem ki magam, a szkeptikusok csoportja. Ilyen szkeptikusok minden országban vannak.

Megjegyzendő, hogy nem először van dolgunk velük. Mikor 1917-ben a bolsevikok megragadták a hatalmat, a szkeptikusok

azt mondták: lehet, hogy a bolsevikok nem rossz emberek, de a hatalommal kudarcot vallanak, meg fognak bukni. A gyakorlatban viszont kitűnt, hogy nem a bolsevikok buktak meg, hanem a szkeptikusok.

A polgárháború és a külföldi beavatkozás idején a szkeptikusoknak ez a csoportja azt mondta: a Szovjethatalom, persze, nem rossz dolog, de Djenyikin, Kolcsak és a külhatalmak együttes erővel bizonnyal le fogják verni. A gyakorlatban viszont kitűnt, hogy a szkeptikusok ezúttal is elszámították magukat.

Mikor a Szovjethatalom közzétette az első ötéves tervet, a szkeptikusok megint megjelentek a színen és azt mondták: az ötéves terv, persze, jó dolog, de aligha valósítható meg s föl kell tenni, hogy az ötéves tervvel a bolsevikok minden bizonnyal felsülnek. A tények azonban megmutatták, hogy a szkeptikusoknak megint csak nem volt szerencséjük: az ötéves tervet négy év alatt megvalósítottuk.

Ugyanezt kell mondanunk az új Alkotmány tervezetéről s arról a kritikáról, amelyet a szkeptikusok gyakorolnak. Alig tettük közzé a tervezetet — máris újra megjelent a színen a kritikusoknak ez a csoportja, a maga borús szkepszisével, a maga kétségeivel az Alkotmány egyes tételeinek megvalósíthatóságáról. Semmi alapunk sincs kételkedni benne, hogy a szkeptikusok ezúttal is éppen úgy kudarcot fognak vallani, mint ahogy már nem egyszer kudarcot vallottak a multban.

A bírálók *negyedik* csoportja, az új Alkotmánytervezetet támadva úgy jellemzi, mint „lépést jobbra", mint „lemondást a proletariátus diktatúrájáról", mint a „bolsevik rezsim felszámolását". „A bolsevikok jobbra kanyarodtak, ez tény" — mondogatják különböző hangnemben. Különösen buzgólkodnak ezen a vonalon egyes lengyel és részben amerikai ujságok.

Mit mondjon az ember ezekről a — engedelmet kérek — kritikusokról?

Ha az, hogy a munkásosztály diktatúrájának alapját kiszélesítjük s ezt a diktatúrát a társadalom állami vezetésének rugalmasabb, tehát hatalmasabb rendszerévé fejlesztjük, szerintük nem a munkásosztály diktatúrájának erősbödését, hanem gyöngülését, sőt az arról való lemondást jelenti, akkor helyénvaló a kérdés: van-e ezeknek az uraknak egyáltalán fogalmuk arról, hogy mi a munkásosztály diktatúrája?

Ha a szocializmus győzelmének törvény formájában való megrögzítéséről, az iparosítás, kollektivizálás és demokratizálás sikereinek törvény formájában való megrögzítéséről azt mondják, hogy „lépés jobb felé", akkor helyénvaló a kérdés: van-e ezeknek az uraknak egyáltalán fogalmuk arról, hogy miben különbözik a bal a jobbtól? *(Általános derültség és taps.)*

Kétség nem fér hozzá, hogy ezek az urak, az Alkotmánytervezetet bírálva, végleg megzavarodtak, és megzavarodva, összezavarták a jobbot a ballal.

Önkéntelenül eszünkbe jut erről a gogolji „Holt lelkek"-ből ismert cselédlány, Pelagéja. Ez az együgyű leányzó, így beszéli el Gogolj, egyszer arra vállalkozott, hogy megmutatja az utat Csicsikov kocsisának, Szelifánnak, de nem tudván különbséget tenni az útnak jobboldala és baloldala között, belezavarodott a dologba és csunyán szégyent vallott. El kell ismernünk, hogy ezek a lengyel ujságokba író kritikusaink nagy ambíciójuk ellenére sem vitték följebb annál a színvonalnál, amelyen a „Holt lelkek" együgyű leányzója, Pelagéja állott. *(Taps.)* Ha emlékeznek, Szelifán, a kocsis, szükségesnek tartotta leszidni Pelagéját, amiért összezavarta a jobbot a ballal s azt mondta neki: „Eh, te, repedtsarkú... azt se tudod, hol a jobb, hol a bal." Úgy vélem, a mi szerencsétlen kritikusainkra is ráférne, hogy megleckéztessük őket és azt mondjuk nekik: Eh, ti gyász-kritikusok... nem tudjátok, hol a jobb, hol a bal! *(Hosszantartó taps.)*

Végül van a bírálóknak még egy csoportja. Míg az előbbi csoport a munkásosztály diktatúrájáról való lemondással vádolja az Alkotmánytervezetet, addig ez a csoport, épp ellenkezőleg, azzal vádolja, hogy az semmit sem változtat a Szovjetunióban jelenleg fennálló helyzeten, érintetlenül hagyja a munkásosztály diktatúráját, nem ad szabadságot a politikai pártoknak és továbbra is fenntartja a kommunisták pártjának jelenlegi vezető helyzetét a Szovjetunióban. A kritikusoknak ez a csoportja ezenfelül úgy véli, hogy a pártok szabadságának hiánya a Szovjetunióban a demokratizmus alapjainak megsértését jelenti.

El kell ismernem, hogy az új Alkotmánytervezet valóban érvényben hagyja a munkásosztály diktatúrájának rendszerét, valaminthogy változatlanul továbbra is fenntartja a Szovjetunió Kommunista Pártjának jelenlegi vezető helyzetét. *(Viharos taps.)* Ha a tisztes bírálók ezt az Alkotmánytervezet hiányának tartják, ezen csak sajnálkozni lehet. Mi bolsevikok viszont ezt az Alkotmánytervezet érdemének tartjuk. *(Viharos taps.)* Ami a különböző politikai pártok szabadságát illeti, e ponton mi némileg más véleményen vagyunk. A párt az osztály egy része, élenjáró része. Több párt, tehát szabadság több párt részére, csak olyan társadalomban lehet, ahol antagonisztikus osztályok vannak, melyeknek érdekei ellenségesek és összeegyeztethetetlenek, ahol vannak, mondjuk, kapitalisták és munkások, földbirtokosok és parasztok, kulákok és szegényparasztok és így tovább. A Szovjetunióban azonban olyan osztályok, mint kapitalisták, földbirtokosok, kulákok stb. már nincsenek. A Szovjetunióban csak két osztály van, munkások és parasztok, akiknek érdekei nemcsak nem ellenségesek, hanem éppen ellenkezőleg — barátiak. Vagyis a Szovjet-

unióban nincs talaj több párt létezése számára, tehát ilyen pártok szabadsága számára sincs. A Szovjetunióban csak egy párt, a Kommunista Párt számára van talaj. A Szovjetunióban csak egy párt létezhetik, a kommunisták pártja, amely bátran és mindvégig következetesen védi a munkások és parasztok érdekeit. S hogy ez a párt nem rosszul védelmezi ezeknek az osztályoknak az érdekeit, abban aligha lehet valakinek kétsége. *(Viharos taps.)*

Beszélnek a demokráciáról. De mi a demokrácia? A kapitalista országokban, ahol antagonisztikus osztályok vannak, a demokrácia végeredményben demokrácia az erősek számára, demokrácia a vagyonos kisebbség számára. A Szovjetunióban, ellenkezőleg, a demokrácia — demokrácia a dolgozók számára, vagyis demokrácia mindenki számára. Ebből viszont az következik, hogy a demokratizmus alapjait nem a Szovjetunió új Alkotmányának tervezete sérti meg, hanem a burzsoá alkotmányok. Ezért vagyok azon a véleményen, hogy a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Alkotmánya az egyetlen következetesen demokratikus alkotmány az egész világon.

Így áll a dolog a Szovjetunió új Alkotmánya tervezetének burzsoá bírálatával.

Sztálin

MOSZKVA SZTÁLIN-KERÜLETÉNEK VÁLASZTÓI GYŰLÉSÉN A NAGYSZÍNHÁZBAN MONDOTT BESZÉD[1]

1937 december 11

Elvtársak, az igazat megvallva nem volt szándékomban beszédet mondani. De a mi tisztelt Nyikita Szergejevicsünk úgyszólván erőszakkal hurcolt ide a gyűlésre: mondj, úgymond, egy szép beszédet. Miről beszéljek? miféle beszédet mondjak? Mindazt, amit a választások előtt el kellett mondani, már elmondták és újra meg újra elmondották azokban a beszédekben, melyeket vezető elvtársaink, Kalinin, Molotov, Vorosilov, Kagánovics és sokan mások a felelős elvtársak közül tartottak. Mit lehet még hozzátenni ezekhez a beszédekhez?

Azt mondják, hogy a választási kampány egynémely kérdése magyarázatra szorul. Milyen magyarázatra, miféle kérdéseket illetően? Mindazt, amit meg kellett magyarázni, a bolsevikok pártjának, a Kommunista Ifjúsági Szövetségnek, a Szakszerveze-

---

[1] *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. Szikra 1948. 48—53 old., vagy: *Sztálin.* Leninről. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 36. sz.) Szikra 1948. 42—47. old.

tek Összszövetségi Központi Tanácsának, az Oszoaviahimnak, a Testnevelésügyi Bizottságnak ismert felhívásaiban már megmagyarázták és újra meg újra megmagyarázták. Mit lehet még hozzátenni ezekhez a magyarázatokhoz?

Persze lehetne egy amolyan könnyed beszédet mondani — mindenről és semmiről *(derültség)*. Lehet, hogy egy ilyen beszéd szórakoztatná a közönséget. Mondják, hogy az ilyen beszédeknek megvannak a maguk mesterei nemcsak ott a kapitalista államokban, hanem nálunk is, a Szovjetországban *(derültség, taps)*. Én azonban először is nem vagyok az ilyen beszédek mestere. Másodszor, érdemes-e szórakozással foglalkozni, most amikor mi mindannyian, bolsevikok, ahogy mondani szokás, „nyakig vagyunk a munkában". Úgy gondolom, nem érdemes.

Világos, hogy ilyen körülmények között jó beszédet nem mondasz.

No de, ha egyszer kiálltam a tribűnre, persze így is, úgy is mondanom kell, ha csak valamit is *(viharos taps)*.

Mindenekelőtt köszönetet akarok mondani a választóknak *(taps)* azért a bizalomért, melyet irántam tanusítottak *(taps)*.

Engem küldöttjelöltnek ajánlottak és a szovjet főváros Sztálin-kerületének választási bizottsága be is jegyzett engem küldöttjelöltnek. Ez, elvtársak, nagy bizalom. Engedjék meg, hogy kifejezzem mélységes bolsevik hálámat azért a bizalomért, melyet a bolsevikok pártja iránt, melynek tagja vagyok, és személyem iránt, aki ezt a pártot képviselem, tanusítottak *(viharos taps)*.

Én tudom, mit jelent a bizalom. A bizalom, természetesen, új, az eddiginél több kötelezettséget és következésképpen új, az eddiginél nagyobb felelősséget ró rám. De hiszen nálunk, a bolsevikoknál, nem szokás a felelősséget magunktól elhárítani. Én szívesen vállalom a felelősséget *(viharos, hosszantartó taps)*.

A magam részéről, elvtársak, biztosítani szeretném Önöket, hogy bátran számíthatnak Sztálin elvtársra *(viharos, szűnni nem akaró ováció. Kiáltás a teremből: „Mi pedig valamennyien Sztálin elvtárs mögött állunk!")*. Számíthatnak rá, hogy Sztálin elvtárs teljesíteni tudja kötelességét a néppel szemben *(taps)*, a munkásosztállyal szemben *(taps)*, a parasztsággal szemben *(taps)*, az értelmiséggel szemben *(taps)*.

Továbbá, elvtársak, üdvözölni szeretném Önöket a küszöbön álló általános népünnep, a Szovjetunió Legfelsőbb Szovjetjébe való választások alkalmából *(nagy taps)*. A küszöbön álló választások, elvtársak, nem választások csupán. Ezek a választások a mi munkásaink, a mi parasztjaink, a mi értelmiségünk igazi, általános népünnepe *(viharos taps)*. Soha e világon ilyen valóban szabad és valóban demokratikus választások nem voltak, soha! A történelem nem ismer még egy ilyen példát *(taps)*.

Nem arról van szó, hogy a választások nálunk általánosak, egyenlők, titkosak és közvetlenek lesznek, jóllehet, ennek magának is nagy jelentősége van. Arról van szó, hogy az általános választásokat nálunk úgy hajtják majd végre, mint a legszabadabb és legdemokratikusabb választásokat a világ bármely más országának választásaihoz viszonyítva.

Általános választások lefolynak és előfordulnak egyes kapitalista, úgynevezett demokratikus országokban is. De milyen körülmények között mennek ott végbe a választások? Az osztályok összeütköznek, az osztályok ellenségeskednek, a kapitalisták, a földesurak, a bankárok és a kapitalizmus egyéb cápái nyomást gyakorolnak a választókra. Az ilyen választásokat, még ha általánosak, egyenlők, titkosak és közvetlenek is, nem lehet egészen szabad és egészen demokratikus választásoknak nevezni.

Nálunk, a mi országunkban, ellenkezőleg, a választások egészen más körülmények közt mennek végbe. Nálunk nincsenek kapitalisták, nincsenek földesurak, következésképpen nincs is nyomás a birtokos osztályok részéről a birtoktalanokra. A választások nálunk a munkások, a parasztok, az értelmiség együttműködésének körülményei között, az egymás iránti kölcsönös bizalom, mondhatnám, kölcsönös barátság körülményei között mennek végbe, minthogy nálunk nincsenek kapitalisták, nincsenek földesurak, nincs kizsákmányolás és tulajdonképpen nincs is, aki nyomást gyakorolhatna a népre, hogy akaratát meghamisítsa.

Ezért van az, hogy a mi választásaink az egyedüli valóban szabad és valóban demokratikus választások az egész világon *(nagy taps)*.

Ilyen szabad és valóban demokratikus választások csak a szocialista rend diadalának talaján keletkezhettek, csakis azon az alapon, hogy nálunk a szocializmus nemcsak épül, hanem már az életbe, a nép mindennapi életébe is átment. Tíz évvel ezelőtt lehetett volna vitatkozni arról, lehet-e nálunk szocializmust építeni vagy sem. Ma ez már nem vitás kérdés. Ma ez a tények kérdése, az eleven élet kérdése, a nép egész életét át-megátható mindennapi szokások kérdése. Gyárainkban és üzemeinkben kapitalisták nélkül dolgoznak. A munkát a népből jött emberek vezetik. Éppen ez az, amit nálunk gyakorlati szocializmusnak neveznek. Mezőinken a föld dolgozói földesurak, kulákok nélkül dolgoznak. A munkát a népből jött emberek vezetik. Ez az, amit nálunk az életformába átment szocializmusnak neveznek, ez az, amit nálunk szabad szocialista életnek neveznek.

Ezen az alapon keletkeztek nálunk az új, valóban szabad és valóban demokratikus választások, az olyan választások, melyekre nincs példa, az emberiség történetében.

Hát hogyisne üdvözölném ezek után Önöket az általános népünnep, a Szovjetunió Legfelsőbb Szovjetjébe való választások alkalmából! *(Viharos ováció, tüntetés az egész teremben).*

Továbbá, elvtársak, szeretnék Önöknek egy tanácsot adni, a küldöttjelölt tanácsát választóinak. Ha a kapitalista országokat vesszük, hát ott képviselők és választók közöti bizonyos sajátságos, mondhatnám, meglehetősen furcsa viszonyok állnak fenn. Amíg a választások tartanak, a képviselők kacérkodnak a választókkal, udvarolnak nekik, hűséget fogadnak, garmadával adnak mindenféle ígéreteket. Úgy fest a dolog, mintha a képviselők teljesen a választóktól függnének. Mihelyt azonban a választások lezajlottak és a jelöltekből képviselők lesznek — a viszony gyökeresen megváltozik. Ahelyett, hogy a képviselők a választóktól függnének, kiderül, hogy teljesen függetlenek a választóktól. Négy-öt éven át, azaz egészen az új választásokig, a képviselő teljesen szabadnak, függetlennek érzi magát a néptől, választóitól. Átmehet az egyik táborból a másikba, letérhet a helyes útról a rossz útra, meg bizonyos, nem egészen közérdekű üzelmekbe is keveredhetik, cigánykereket hányhat, ahogy jól esik neki — ő független.

Tekinthetjük-e az ilyen viszonyt normálisnak? Semmiesetre sem, elvtársak! Ezt a körülményt vette figyelembe Alkotmányunk, és oly törvényt iktatott be, amelynek erejénél fogva a választóknak joguk van küldötteiket idő előtt visszahívni, ha azok elkezdenek turpiskodni, ha letérnek az útról, ha megfeledkeznek arról, hogy a néptől, a választóktól függnek.

Ez kitűnő törvény, elvtársak. A küldöttnek tudnia kell, hogy ő a nép szolgája, a nép küldöttje a Legfelsőbb Szovjetbe, s hogy azt az irányvonalat kell követnie, amely szerint adott neki utasítást a nép. Ha letért az útról, a választóknak joguk van új választások kitűzését követelni és az útról letért küldöttnek a szűrét kitenni *(derültség, taps)*. Ez kitűnő törvény. Az én tanácsom, a küldöttjelölt tanácsa választóinak az, hogy emlékezzenek a választóknak eme jogára — arra a jogra, hogy a küldötteket idő előtt visszahívhatják, kövessék figyelemmel küldöttjeiket, ellenőrizzék őket, s ha azoknak eszükbe jutna a helyes útról letérni, rázzák le őket magukról, követeljék új választások kiírását. A kormány köteles az új választásokat kiírni. Az én tanácsom — emlékezzenek erre a törvényre és használják is fel alkalomadtán.

Végül a küldöttjelöltnek még egy tanácsa van választói részére: Mit kell általában véve követelniök küldöttjeiktől, ha az összes lehetséges követelések közül a legelemibb követeléseket ragadjuk ki?

A választóknak, a népnek azt kell követelniök képviselőiktől, hogy maradjanak feladataik magaslatán, hogy munkájukban

ne süllyedjenek le a politikai nyárspolgárok színvonalára, hogy a lenini típusú politikai vezetők posztját töltsék be, hogy ugyanolyan félreérthetetlen és határozott vezetők legyenek, mint Lenin *(taps)*, hogy ugyanolyan félelmet nem ismerők legyenek a harcban és könyörtelenek a nép ellenségeivel szemben, amilyen Lenin volt *(taps)*, hogy mentesek legyenek minden pániktól, mindentől, ami csak hasonlít is a pánikhoz, amikor a helyzet bonyolulttá kezd válni és a láthatáron valamiféle veszély rajzolódik ki, hogy ők is mentesek legyenek a pániknak még az árnyékától is, mint ahogy mentes volt Lenin *(taps)*, hogy bonyolult kérdések eldöntésénél, amikor minden irányú tájékozódásra van szükség és minden kedvező és kedvezőtlen körülményt minden oldalról számba kell venni, ugyanolyan bölcsek és megfontoltak legyenek, amilyen Lenin volt *(taps)*, hogy ugyanolyan igazak és becsületesek legyenek, mint volt Lenin *(taps)*, hogy ugyanúgy szeressék népüket, mint szerette népét Lenin *(taps)*.

Mondhatjuk-e, hogy az összes küldöttjelöltek éppen ilyenfajtájú politikusok? Én ezt nem mondhatnám. Mindenféle emberek vannak e világon, mindenféle politikusok vannak e világon. Vannak olyan emberek, akikről nem tudod megmondani, kifélék: jók-e vagy rosszak, bátrak-e vagy gyávák, a néppel tartanak-e mindvégig vagy a nép ellenségeivel. Vannak ilyen emberek és vannak ilyen politikusok. Köztünk bolsevikok közt is vannak ilyenek. Önök maguk is tudják, elvtársak, hogy nincsen család szégyenfolt nélkül *(derültség, taps)*. Az ilyen bizonytalan típusú emberekről, azokról, akik inkább emlékeztetnek politikai nyárspolgárokra, semmint politikai vezetőkre, az ilyen bizonytalan, ki nem alakult típusú emberekről igen találóan jegyezte meg Gogolj, a nagy orosz író: „meghatározhatatlan emberek, se nem ilyenek, se nem olyanok, nem érted, mifélék, se nem Bogdánok a városban, se nem Szelifánok a falun" *(derültség, taps)*. Az ilyen meghatározhatatlan emberekről és közéleti szereplőkről szintén igen találóan mondja nálunk a nép: „ilyen-amolyan ember, se hal, se hús" *(általános derültség, taps)*, „istennek nem gyertya, ördögnek nem piszkavas" *(általános derültség, taps)*.

Nem mondhatom teljes bizonyossággal, hogy a küldöttjelöltek közt (ezer bocsánatot kérek tőlük persze) és közéleti szereplőink közt is nincsenek olyanok, akik leginkább politikai nyárspolgárokra hasonlítanak, akik jellemük, arculatuk szerint olyan típusú emberek, akikről a nép azt szokta mondani: „istennek nem gyertya, ördögnek nem piszkavas" *(derültség, taps)*.

Szeretném, elvtársak, ha önök rendszeresen befolyásolnák küldöttjeiket, ha lelkükre kötnék, hogy tartsák szemük előtt a nagy Lenin alakját és hogy mindenben utánozzák Lenint *(taps)*.

A választók funkciói a választással nem érnek véget. Folytatódnak a Legfelsőbb Szovjet adott ülésszakának egész tartama

alatt. Már beszéltem arról a törvényről, amely a választóknak megadja a jogot, hogy küldöttjeiket, ha a helyes útról letérnek, idő előtt visszahívják. Következésképpen a választóknak kötelessége és joga, hogy küldöttjeiket állandóan ellenőrzés alatt tartsák s beléjük oltsák, hogy semmiesetre se süllyedjenek a politikai nyárspolgárok színvonalára, arra ösztökéljék őket, hogy olyanok legyenek, mint amilyen a nagy Lenin volt *(taps)*.

Ez, elvtársak, a második tanácsom önöknek, egy küldöttjelölt tanácsa választóinak. *(Viharos, szűnni nem akaró taps, mely ünneplésbe megy át. A teremben mindenki feláll és tekintetét a kormánypáholy felé fordítja, ahová Sztálin elvtárs indult. Kiáltások hangzanak fel: „Éljen a nagy Sztálin!" „Hurrá Sztálin elvtárs!" „Éljen Sztálin elvtárs!" „Éljen a legjobb leninista, a Szövetségi Szovjetnek küldöttje — Sztálin elvtárs! Hurrá!")*

A SzK(b)P harca a Szovjetunió iparosításáért

Sztahánov-mozgalom

Sztálin

BESZÉD A FŐISKOLÁK TUDOMÁNYOS MUNKÁSAINAK FOGADÁSÁN A KREMLBEN 1938 MÁJUS 17-ÉN[1]

Elvtársak!

Engedjék meg, hogy poharamat a tudományra, a tudomány felvirágzására, a tudomány embereinek egészségére emeljem.

A tudománynak, annak a tudománynak a felvirágzására, amely nem keríti el magát a néptől, nem tartja magát távol a néptől, hanem kész szolgálni a népet, kész a népnek a tudomány összes vívmányait átadni, amely a népet nem kényszerből, hanem önkéntesen, szívesen szolgálja *(taps)*.

A tudománynak, annak a tudománynak a felvirágzására, amely régi és elismert vezetőinek nem engedi meg, hogy a tudomány áldozópapjainak, a tudomány monopolistáinak módjára önelégülten begubózzanak, amely a tudomány öreg művelői és a tudomány fiatal művelői közti szövetség értelmét, jelentőségét, mindenható erejét felfogja, amely a tudomány összes kapuit önként és készséggel kitárja országunk fiatal tudományos erői előtt és lehetőséget ad nekik arra, hogy meghódítsák a tudomány legmagasabb csúcsait, amely elismeri, hogy a jövő a tudomány fiatalságáé *(taps)*.

---

[1] *Lenin* Válogatott művek 1 köt. Szikra 1948. 54—56 old., vagy: *Sztálin*, Leninről. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 36. sz.) Szikra 1948 48—50. old.

A tudománynak, annak a tudománynak a felvirágzására, amelynek művelői, noha a tudományban kialakult hagyományok erejét és jelentőségét átértik és a tudományok érdekében hozzáértően ki is használják, mégsem akarnak e hagyományok rabjává lenni — annak a tudománynak a virágzására, amelynek megvan a bátorsága, elszántsága arra, hogy a régi hagyományokat, normákat, szabályokat összetörje, ha elavulnak, ha a haladás fékezőivé válnak, s új hagyományokat, új normákat, új szabályokat tud teremteni *(taps)*.

A tudomány, fejlődése során, nem kevés olyan bátor embert ismer, aki semilyen akadállyal nem törődve, mindennel dacolva, össze tudta törni a régit és tudott újat alkotni. A tudomány olyan férfiai, mint Galilei, Darwin és sokan mások, közismertek. A tudomány egy ilyen koriteusánál, aki egyben korunk legnagyobb embere — szeretnék megállapodni. Leninre gondolok, tanítómesterünkre, nevelőnkre *(taps)*. Emlékezzenek az 1917-es évre. Oroszország társadalmi fejlődésének tudományos elemzése alapján, a nemzetközi helyzet tudományos elemzése alapján Lenin akkor arra a következtetésre jutott, hogy az egyetlen kivezető út a helyzetből a szocializmus győzelme Oroszországban. Ez az akkori idő sok tudományos férfia számára több mint váratlan következtetés volt. Plechánov, a tudomány kiváló férfiainak egyike, akkoriban megvetéssel beszélt Leninről és azt állította, hogy Lenin „félrebeszél". A tudomány nem kevésbbé ismert más férfiai azt állították, hogy „Leninnek elment az esze" s hogy el kellene őt valahová dugni, lehetőleg jó messzire. A tudomány minden rendű és rangú embere Lenin ellen üvöltözött akkoriban, mint olyan ember ellen, aki lerombolja a tudományt. Lenin azonban nem riadt vissza attól, hogy az ár ellen ússzon és szembeforduljon a megcsontosodással. És Lenin győzött *(taps.)*

Íme, mintaképe a tudomány emberének, aki bátran harcol az elavulttá vált tudomány ellen s az új tudomány számára töri az utat.

Az is előfordul, hogy a tudomány és technika új útjait néha nem a tudomány terén közismert emberek egyengetik, hanem a tudományos világban teljesen ismeretlen emberek, egyszerű emberek, a gyakorlat emberei, a maguk szakmájának újítói. A közös asztalnál itt ül Sztahánov és Papányin elvtárs. Ismeretlen emberek a tudományos világban, nincs tudományos rangjuk, a maguk szakmájának gyakorlati emberei. De ki ne tudná, hogy Sztahánov és a sztahánovisták gyakorlati munkájuk során az ipar területén fennálló normákat, amelyeket a tudomány és technika ismert emberei állapítottak meg — mint elavultakat, megdöntötték és új normákat vezettek be, amelyek a valódi tudomány és technika követelményeinek megfelelnek. Ki ne tudná, hogy Papányin és a papányinisták az úszó jégtáblán végzett gya-

korlati munkájuk során minden különösebb fáradság nélkül, csak úgy mellékesen, a régi elképzeléseket a Sarkvidékről, mint elavultakat megdöntötték és új ismeretekkel váltották fel őket, melyek az igazi tudomány követelményeinek megfelelnek? Ki tagadhatja, hogy Sztahánov és Papányin újítók a tudomány terén, hogy a mi haladó tudományunk emberei?

Ilyen „csodák" is megesnek a tudományban.

A tudományról beszéltem. Tudomány azonban különféle van. Azt a tudományt, amelyről én beszéltem, *élenjáró* tudománynak nevezik.

A mi élenjáró tudományunk felvirágzására!

Az élenjáró tudomány embereinek egészségére!

Leninre és a leninizmusra!

Sztahánov és a sztahánovisták egészségére!

Papányinra és a papányinisták egészségére! *(Taps.)*

[„MINDEN A KÁDEREKTŐL FÜGG!"]

(Sztálin elvtárs a Kreml-palotában, a Vörös Hadsereg katonai akadémiájának évzáró ünnepélyén, 1935 május 4-én mondott beszédéből[1])

...a technika hiányának időszakán alapjában már túl vagyunk.

De miután a technika hiányának időszakát magunk mögött hagytuk, új időszakba, hogy úgy mondjam, az emberhiány, a káderhiány időszakába léptünk, mikor is olyan embereknek érezzük hiányát, akik meg tudják nyergelni és előre tudják vinni a technikát. A dolog úgy áll, hogy vannak gyáraink, kolhózaink, szovhózaink, közlekedési utaink és eszközeink, hadseregünk, van mindezek számára megfelelő technikánk, de nincs elég olyan emberünk, akiknek kellő mértékben meg lenne a szükséges gyakorlata, hogy a meglevő technikából a maximumát tudják kihozni annak, ami kihozható belőle. Azelőtt azt mondtuk, hogy „minden a technikától függ". Ez a jelszó segítségünkre volt abban, hogy felszámoltuk a technika hiányát s a munka minden ágában széles technikai bázist hoztunk létre, hogy embereinket elsőrangú technikával fegyverezzük fel. Ez igen helyes. De ez még nagyon, de nagyon nem elegendő. Ahhoz, hogy a technikát mozgásba hozzuk és maradéktalanul kihasználjuk, olyan emberekre van szükségünk, akik elsajátították a technikát, olyan káderekre, amelyek a technikát teljesen magukévá tudják tenni és

[1] *Sztálin*, A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 581—583. old.

annak rendje és módja szerint kihasználni. A technika olyan emberek nélkül, akik elsajátították — halott. A technikának olyan emberek kezében, akik elsajátították, csodákat lehet és kell is tennie. Ha a mi elsőrangú gyárainkban, szovhózainkban, kolhózainkban, közlekedésünkben, Vörös Hadseregünkben elegendő számú olyan káderrel rendelkeznénk, amely ezen a technikán teljesen uralkodni tud, országunk háromszor-négyszer annyi eredményt tudna felmutatni, mint ma. Ezért a fősúlyt most az emberekre, a káderekre, a funkcionáriusokra kell helyezni, azokra, akik a technikát elsajátították. Ezért azt a régi jelszót, hogy „minden a technikától függ", amely annak a ma már túlhaladott időszaknak a visszatükrözése volt, amikor nálunk még technika-hiány uralkodott, új jelszóval kell felváltanunk, azzal a jelszóval, hogy „minden a káderektől függ". Ez most a legfontosabb.

Elmondhatjuk-e, hogy embereink teljesen megértették és tudatukba vésték ennek az új jelszónak nagy jelentőségét? Én ezt nem mondanám. Különben nem volna lehetséges az a megengedhetetlen bánásmód az emberekkel, a káderekkel, a funkcionáriusokkal, amellyel gyakorlatunkban nemritkán találkozunk. Az a jelszó, hogy „minden a káderektől függ" — azt követeli, hogy vezetőembereink a leggondosabban törődjenek funkcionáriusainkkal, „kicsikkel" és „nagyokkal" egyaránt, akármilyen területen dolgoznak is azok, gondoskodjanak arról, hogy fejlődjenek, segítsenek nekik, mikor támogatásra van szükségük, biztassák őket, mikor első sikereiket felmutatják, léptessék elő őket stb. A valóságban viszont az esetek egész sorában lelketlenül bürokratikus és éppenséggel hallatlan bánásmóddal találkozunk funkcionáriusainkkal szemben. Ez magyarázza meg tulajdonképpen azt, hogy ahelyett, hogy tanulmányoznák az embereket és csak ez után a tanulmányozás után állítanák őket erre vagy arra a polcra, nemritkán ide-oda dobálják az embereket, mint a sakkfigurákat. A gépeket megbecsülni és jelentéseket adni arról, hogy mennyire vagyunk gyárainkban a technikával, ezt embereink már megtanulták. De nem tudok egyetlenegy esetet sem, hogy ugyanilyen készséggel arról tettek volna jelentést, hány embert neveltünk ki ennyi meg ennyi idő alatt és hogyan segítettünk az embereknek abban, hogy fejlődjenek és megedződjenek a munkában. Mivel magyarázható ez? Azzal, hogy nálunk még nem tanulták meg, hogyan kell az embereket, a funkcionáriusokat, a káderekét megbecsülni.

Eszembe jut egy eset Szibériából, ahol én valamikor számüzetésben voltam. Tavasszal történt a dolog, áradás idején. Vagy harminc ember elment a folyóra, kifogdosni a szálfákat, amiket a megdagadt óriási folyó magával ragadott. Estére visszajöttek a faluba, de egyik társuk hiányzott közülük. Arra a kérdésre, hogy

hol a harmincadik, egykedvűen válaszolták, hogy a harmincadik „ottmaradt". Mikor én azt kérdeztem: „Mi az, hogy ottmaradt?" — ugyanilyen egykedvűséggel ezt felelték: „Mi van ezen kérdezni való, hát megfullad!". És egyikük már sietett is valahova, kijelentve, hogy „el kell menni a kancát megitatni". Szemrehányásomra, hogy a barmot jobban sajnálják, mint az embert, egyikük, a többiek helyeslése mellett, ezt felelte: „Hát mit sajnáljunk rajtuk, az embereken? Embert mindig tudunk csinálni. De kancát... próbálj csak kancát csinálni." *(Általános élénkség a teremben.)* Ez a kis eset, lehet, hogy jelentéktelen, de igen jellemző. Azt hiszem, hogy némely vezető emberünk egykedvűsége az emberek, a káderek iránt, az, hogy nem tudják megbecsülni az embert: csökevénye az ember emberhez való ama furcsa viszonyának, mely az imént elbeszélt távolszibériai epizódban jut kifejezésre.

Így hát, elvtársak, ha sikerrel akarjuk megszüntetni az emberhiányt és elérni azt, hogy országunknak olyan megfelelő mennyiségű káderei legyenek, amelyek képesek a technikát előrevinni és mozgásba hozni — mindenekelőtt meg kell tanulnunk megbecsülni az embert, megbecsülni a káderekket, megbecsülni minden egyes munkaerőt, aki közös ügyünknek hasznot tud hozni. Meg kell végre érteni, hogy a világ összes értékes tőkéi közül a legértékesebb és legdöntőbb jelentőségű tőke — az ember, a káder. Meg kell érteni, hogy a mi jelenlegi viszonyaink között *„minden a káderektől függ"*. Ha jó és nagyszámú káderekink lesznek az iparban, a mezőgazdaságban, a közlekedésben, a hadseregben — országunk győzhetetlen lesz. Ha ilyen káderekink nem lesznek — mind a két lábunkra sántítani fogunk.

Befejezésül engedjék meg, hogy poharamat Vörös Hadseregünk Akadémiájának végzett növendékeire, egészségükre és további eredményes munkájukra emeljem! Kívánom, hogy országunk védelmének szervezésére és vezetésére irányuló munkájukat siker koronázza!

Elvtársak! Önök elvégezték a főiskolát, megkapták ott az első edzést. De az iskola — csak előkészítő. A káderek igazi megedzése csak eleven munka eredménye lehet, az iskolán kívül, a nehézségekkel való harcban, a nehézségek leküzdésében. Ne felejtsék el, elvtársak, hogy csak azok a káderek jók, amelyek nem félnek a nehézségektől, nem bújnak el a nehézségek elől, hanem ellenkezőleg — szembenéznek a nehézségekkel, hogy legyőzzék és elhárítsák őket. Igazi káderek csakis a nehézségek elleni harcban kovácsolódnak ki. S ha hadseregünknek elegendő számú igazi megedzett kádere lesz — hadseregünk győzhetetlen lesz.

Egészségükre elvtársak! *(Az egész terem viharosan tapsol. Valamennyien felállanak és hangos „éljen" kiáltásokkal üdvözlik Sztálin elvtársat.)*

Sztálin

ÚJ HELYZET — ÚJ FELADATOK A GAZDASÁGI ÉPÍTŐMUNKÁBAN

(Sztálin elvtárs beszéde a gazdasági vezetők értekezletén 1931 június 23-án[1])

Elvtársak! Az értekezlet anyagából látható, hogy iparunk az előirányzott tervek megvalósítása szempontjából meglehetősen tarka képet mutat. Vannak iparágak, amelyek az elmúlt öt hónapban a tavalyi évhez viszonyítva 40—50 százalékos növekedést értek el. Vannak iparágak, ahol a növekedés nem nagyobb 20—30 százaléknál. Végül vannak egyes iparágak, amelyeknél a növekedés csak minimális, nem nagyobb 6—10 százaléknál, vagy még annyi sem. Az utóbbiak közé kell sorolnunk a szénipart és a vasipart. A kép, mint látható, tarka.

Mi e tarkaság magyarázata? Mi az oka annak, hogy egyes iparágaink elmaradnak? Mi az oka annak, hogy egyes iparágaink mindössze 20—25 százalékos növekedést érnek el, a szénipar meg a vas- és acélgyártás pedig még kisebbet, úgyhogy a többi iparág mögött kullog?

Oka ennek az, hogy az utóbbi időben az ipar fejlődésének feltételei gyökeresen megváltoztak, új helyzet állt elő, mely a vezetésnek új módszereit követeli meg, egyes gazdasági funkcionáriusaink azonban, ahelyett, hogy munkájuk módszereit megváltoztatnák, továbbra is a régi módon folytatják munkájukat. A dolog veleje tehát az, hogy az ipar fejlődésének új feltételei újfajtájú munkát követelnek meg, egyes gazdasági funkcionáriusaink azonban ezt nem értik, nem látják, hogy ma másképp kell vezetni, mint eddig.

Ez az oka egyes iparágaink elmaradásának.

Melyek iparunk fejlődésének ezek az új feltételei? Honnan bukkantak elő?

Ilyen új feltétel van legalább is hat.

Vegyük sorra ezeket a feltételeket.

I

A munkaerő

Mindenekelőtt arról van szó, hogy az iparvállalatokat el kell látni *munkaerővel*. Azelőtt a munkások rendszerint maguk mentek a gyárakba, úgyhogy ezen a téren, hogy úgy mondjuk, a dolog magától ment. Ez annak volt a következménye, hogy volt munkanélküliség, a falun rétegeződés ment végbe, nyomor uralkodott, az embereket az éhség veszedelme fenyegette, az kergette

[1] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 398—419. old.

őket a faluból a városba. Emlékeznek a kifejezésre: „A muzsik menekülése a faluból a városba"? Mi késztette a parasztot, hogy a faluból a városba meneküljön? Az éhség veszedelme, a munkanélküliség, az a körülmény, hogy a falu mostoha volt a parasthoz, úgyhogy a paraszt szívesen menekült akár a pokolba is, csakhogy valamilyen munkát kapjon.

Ez, vagy majdnem ez volt nálunk a helyzet a közelmultban.

Mondhatjuk-e, hogy ma pontosan ugyanez nálunk a helyzet? Nem, ezt nem lehet mondani. Ellenkezőleg, a helyzet most gyökeresen megváltozott. És éppen azért, mert a helyzet megváltozott, a munkaerő nálunk többé nem megy magától az üzemekbe. De hát mi változott meg tulajdonképpen ez alatt az idő alatt? Először, megszüntettük a munkanélküliséget, vagyis megsemmisítettük azt az erőt, amely nyomást gyakorolt a „munkapiacra". Másodszor, radikálisan megszüntettük a falu rétegekre tagozódását — vagyis megszüntettük azt a tömegnyomort, mely a parasztot a faluból a városba kergette. Végül, a traktorok és mezőgazdasági gépek tízezreivel láttuk el a falut, megsemmisítettük a kulákot, kolhozokat szerveztünk és megadtuk a parasztnak a lehetőséget arra, hogy emberi módon éljen és dolgozzon. Ma már nem lehet azt mondani, hogy a falu mostohája a parasztnak. És éppen ezért, mert a falu nem mostoha többé, a paraszt nem egykönnyen válik meg a falujától; s híre-hamva se maradt nálunk sem a „muzsik menekülésének a faluból a városba", sem a munkaerő magától való özönlésének.

Amint látjuk, ma teljesen új helyzettel és az iparvállalatok munkaerő-ellátása szempontjából új viszonyokkal van dolgunk.

Mi következik ebből?

Ebből, először, az következik, hogy nem számíthatunk többé arra, hogy a munkaerő csak úgy magától özönlik hozzánk. Ez azt jelenti, hogy a dolgoknak szabad folyást engedő „politikáról" át kell térnünk arra a politikára, mely az ipar számára a munkásokat *szervezett úton* toborozza. Ennek viszont csak egy útja van — a gazdasági szervezeteknek szerződést kell kötniök a kolhozokkal és kolhozparasztokkal. Önök tudják, hogy egyes gazdasági szervezetek és kolhozok már csakugyan rátértek erre az útra s a tapasztalat megmutatta, hogy az ilyen szerződések kötése komoly eredményeket hoz a kolhozok számára és az ipari üzemek számára is.

Ebből, másodszor, az következik, hogy haladéktalanul át kell térnünk a legnehezebb munkafolyamatok *mechanizálására*, a leggyorsabb ütemben és mindenütt (az erdőipar, az építkezés, a szénipar, a vasúti be- és kirakodás, a szállításügy, a vasgyártás stb. terén). Ez persze nem jelenti azt, hogy a kézi munkát sutba kell dobni. Ellenkezőleg, a kézi munka a termelésben még sokáig komoly szerepet fog játszani. De ez azt jelenti, hogy a munka-

folyamatok mechanizálása az a számunkra *új* és *döntő* erő, mely nélkül az előirányzott ütemet és a termelés új méreteit betartanunk lehetetlen.

Szép számmal vannak még olyan gazdasági funkcionáriusaink, akik „nem hisznek" sem a mechanizálásban, sem a kolhozokkal kötött szerződésekben. Ezek azok a funkcionáriusok, akik nem értik az új helyzetet, nem akarnak új módszerekkel dolgozni és visszasóhajtozzák a „régi jó időket", amikor a munkaerő még „magától jött" az üzemekbe. Mondanunk sem kell, hogy az ilyen funkcionáriusok olyan messze vannak a gazdasági építőmunkának azoktól az új feladataitól, melyeket az új helyzet ró ránk, mint az ég a földtől. Ezek az emberek nyilvánvalóan azt hiszik, hogy a munkaerő körüli nehézségek véletlen jelenségek, hogy a munkaerőhiány majd csak úgy magától eltűnik, hogy úgy mondjam, a dolgok szabad folyása során. Ez, elvtársak, tévedés. A munkaerő körüli nehézségek nem tűnhetnek el csak úgy maguktól. Eltűnésük csak saját erőfeszítésünk eredménye lehet.

Tehát: *szervezett úton toborozni a munkaerőt a kolhozokkal kötendő szerződések segítségével és mechanizálni a munkát* — ez a feladat.

Így áll a dolog iparunk feilődésének első új feltételével.

Térjünk át a második feltétel kérdésére.

II

A munkabér

Az imént arról szóltam, hogy a munkásokat iparvállalataink számára szervezetten kell toboroznunk. De a munkások toborzásával még nem tettünk meg mindent. Ahhoz, hogy üzemeink számára a munkaerőt biztosítsuk, el kell érnünk azt, hogy a munkásokat az iparágakhoz kössük és az egyes iparvállalatok munkásállományát többé-kevésbbé állandósítsuk. Aligha szorul bizonyításra, hogy ha a munkásállomány nem állandó, ha nem olyan munkásokból áll, akik a termelés technikáját többé-kevésbbé már elsajátították és az új gépekhez hozzászoktak — lehetetlen előrehaladnunk, lehetetlen a termelési terveket megvalósítanunk. Ellenkező esetben a munkásokat minden alkalommal újra kellene betanítanunk, az idő felét betanításukra kellene fordítanunk, ahelyett, hogy ezt az időt a termelés számára használnánk ki. No és hogy áll ma nálunk a helyzet a valóságban? Mondhatjuk-e azt, hogy nálunk a munkásállomány az üzemekben többé-kevésbbé állandó? Nem, sajnos, ezt nem mondhatjuk. Ellenkezőleg, az üzemekben nálunk még mindig megvan a munkaerő úgynevezett *hullámzása*. Tovább megyek: egész sor üzemben a munkaerő hullámzása nemcsak, hogy nincsen eltűnőben, hanem ellenkezőleg:

nő és fokozódik. Mindenesetre kevés olyan iparvállalatot találunk, melynek munkásállománya ne változnék félévenként, sőt esetleg negyedévenként, legalább 30—40 százalékban.

Azelőtt, az ipar helyreállításának időszakában, mikor technikai felszerelésünk nem volt bonyolult, a termelés méretei pedig nem voltak nagyok — úgy-ahogy még „tűrni" lehetett a munkaerő úgynevezett hullámzását. Ma — más a helyzet. Ma a helyzet gyökeresen megváltozott. Ma, a szélesen kibontakozó újjáalakítás időszakában, amikor a termelés gigászi méreteket öltött, technikai felszerelésünk pedig a végletekig bonyolult lett — a munkaerő hullámzása a termelésnek valóságos csapásává lett, amely dezorganizálja üzemeinket. Tovább „tűrni" a munkaerő hullámzását, ez annyit jelent, mint iparunkat tönkretenni, a termelési tervek megvalósítását lehetetlenné tenni, aláásni annak lehetőségét, hogy a termelés minőségét megjavítsuk.

Mi az oka a munkaerő hullámzásának?

A munkabér helytelen rendszere, a fizetési tarifák rendszerének helytelensége, a „baloldalias" egyenlősdi a munkabérek terén. A vállalatok egész sorában a fizetési tarifák úgy vannak nálunk megállapítva, hogy a különbség szakmunka és nem-szakképzett munka, nehéz és könnyű munka között majdnem teljesen eltűnik. Az egyenlősdi odavezet, hogy a tanulatlan munkás nincs érdekelve abban, hogy szakmunkás váljék belőle és ilymódon meg van fosztva az előrehaladás perspektívájától, és emiatt az üzemben „nyaralónak" érzi magát, aki csak ideiglenesen dolgozik, csak azért, hogy „keressen egy kis pénzt" és aztán továbbálljon „szerencsét próbálni" valahová máshova. Az egyenlősdi odavezet, hogy a képzett munkás kénytelen egyik üzemből a másikba átmenni mindaddig, amíg végre olyan üzemre nem akad, ahol kellőképpen tudják értékelni a képzett munkást.

Ez az oka az üzemből üzembe való „általános vándorlásnak", a munkaerő hullámzásának.

Ahhoz, hogy ezt a bajt kiküszöböljük, meg kell szüntetnünk az egyenlősdit és el kell vetni az elavult tarifarendszert. Ahhoz, hogy ezt a bajt kiküszöböljük, olyan tarifarendszert kell megszerveznünk, amely számol a nem-szakképzett munka és a szakmunka, a nehéz és a könnyű munka közti különbséggel. Nem szabad tűrnünk, hogy a vasiparban egy képzett vasmunkás ugyanannyi fizetést kapjon, mint az, aki a padlót söpri. Nem szabad tűrnünk, hogy a vasútnál a mozdonyvezető ugyanannyit keressen, mint az írnok. Marx és Lenin azt mondják, hogy a szakmunka és nem-szakképzett munka közti különbség még a szocializmusban is meglesz, még az osztályok megszüntetése után is, hogy ennek a különbségnek csak a kommunizmusban kell eltűnnie és hogy ennek következtében a „munkabért" még a szocializmusban is a munka arányában, nem pedig a szükségletek arányában

kell fizetni. Egyenlősdit játszó gazdasági és szakszervezeti funkcionáriusaink azonban ezzel nem értenek egyet, ők feltételezik, hogy ez a különbség a mi szovjet rendszerünkben már eltűnt. Kinek van igaza: Marxnak és Leninnek, vagy az egyenlősítőknek? Fel kell tételeznünk, hogy Marxnak és Leninnek van igaza. Ebből azonban az következik, hogy aki ma a tarifarendszert az egyenlősdi „elveire" építi fel, számításon kívül hagyva a szakmunka és nem-szakképzett munka közti különbséget, az szakít a marxizmussal, szakít a leninizmussal.

Minden iparágnak, minden iparvállalatnak, minden műhelynek megvan a maga, többé-kevésbbé szakképzett munkásokból álló vezető csoportja. Mindenekelőtt és főképpen ezeket a vezető csoportokat kell lekötnünk a termelésben, ha valóban biztosítani akarjuk az üzemek munkásállományának állandóságát. Ők, ezek a vezető munkáscsoportok alkotják a termelés fő láncszemét. Ezeket a munkásokat a vállalat számára, a műhely számára lekötni — annyit jelent, mint lekötni az egész munkásállományt, alapjában megakadályozni a munkaerő hullámzását. De hogyan köthetjük le őket a vállalat számára? Lekötni őket csakis úgy lehet, ha előléptetjük őket, ha emeljük munkabérük színvonalát, ha olyan munkabérrendszert vezetünk be, amely megadja a munkásnak azt, ami képzettségének megfelel. És mit jelent az, hogy elő kell léptetni a munkásokat és fel kell emelni munkabérük színvonalát? Ez, minden mástól eltekintve, azt jelenti, hogy perspektívát kell nyitnunk a nem-szakképzett munkások számára, sarkalnunk kell őket arra, hogy előre menjenek, hogy felküzdjék magukat a szakmunkások sorába. Önök tudják, hogy nekünk ma a szakmunkások százezreire és millióira van szükségünk. De ahhoz, hogy szakmunkásokat teremtsünk, ösztökélnünk kell a tanulatlan munkásokat, perspektívát kell nyitnunk nekik az előrehaladásra, az emelkedésre. És minél bátrabban térünk rá erre az útra, annál jobb, mert ez a legfőbb eszköz a munkaerő hullámzásának megszüntetésére. Takarékoskodni ezen a téren azt jelenti, hogy bűnt követünk el, hogy szocialista iparunk érdekei ellen cselekszünk.

De ez még nem minden.

Ahhoz, hogy a munkásokat a vállalat számára lekössük, szükség van még a munkások ellátásának és lakásviszonyainak további megjavítására is. Tagadhatatlan, hogy a lakásépítés és a munkások ellátása terén az utóbbi évek alatt nem keveset tettünk. De az, amit eddig tettünk, egyáltalán nem elég még ahhoz, hogy a munkások gyorsan növekvő szükségleteit kielégítsük. Nem szabad arra hivatkozni, hogy azelőtt kevesebb lakás volt, mint ma s hogy ennek következtében megelégedhetünk a már elért eredményekkel. S arra sem szabad hivatkozni, hogy azelőtt

a munkások ellátása sokkal rosszabb volt, mint ma. s hogy ennek következtében megelégedhetünk a fennálló helyzettel. Csak rothadt és keresztül-kasul megzápult emberek vígasztalhatják magukat a multra való hivatkozással. Nem a multból kell kiindulni, hanem a munkások jelenlegi növekvő szükségleteiből. Meg kell érteni, hogy a munkások életviszonyai nálunk gyökeresen megváltoztak. Ma a munkás nem az, aki azelőtt volt. A mai munkás, a mi szovjet munkásunk, úgy akar élni, hogy minden anyagi és kulturális szükségletét kielégíthesse, az élelemmel való ellátás terén is, a lakás terén is, kulturális és minden egyéb különféle szükségletének biztosítása terén is. Neki joga van erre, mi pedig kötelesek vagyunk biztosítani számára ezeket a feltételeket. Igaz, a mi munkásunk nem szenved a munkanélküliségtől, szabad a kapitalizmus jármától, nem rabszolga többé, hanem a maga gazdája. De ez még kevés. A mi munkásunk összes anyagi és kulturális szükségleteinek biztosítását követeli és mi kötelesek vagyunk teljesíteni ezt a követelését. Ne felejtsük el, hogy mi magunk is bizonyos követelésekkel lépünk fel ma a munkássággal szemben — munkafegyelmet követelünk tőle, megfeszített munkát, részvételt a munkaversenyben, rohammunkát. Ne felejtsük el, hogy a munkások óriási többsége nagy lelkesedéssel fogadta a Szovjethatalomnak ezeket a követeléseit és hősiesen teljesíti azokat. Ezért ne csodálkozzanak, ha a munkások, akik a Szovjethatalom követeléseit megvalósítják, a maguk részéről szintén követelik a Szovjethatalomtól, hogy az is teljesítse kötelezettségeit a munkások anyagi és kulturális helyzetének megjavítása terén.

Tehát: *megszüntetni a munkaerő hullámzását, megszüntetni az egyenlősdit, helyesen szervezni meg a munkabérek ügyét, javítani a munkások mindennapi életviszonyait* — ez a feladat.

Így vagyunk iparunk fejlődésének második új feltételével.

Térjünk át a harmadik feltétel kérdésére.

III

A munka megszervezése

Fentebb annak szükségességéről beszéltem, hogy a munkaerő hullámzását meg kell szüntetnünk s a munkásokat le kell kötnünk az iparvállalatok számára. De a munkások lekötésével a dolog még nincs elintézve. Nem elég elérni azt, hogy a hullámzás megszűnjék. A munkások számára még olyan munkaviszonyokat is kell teremteni, amelyek megadják nekik a lehetőséget arra, hogy eredményesen dolgozzanak, emeljék a munka termelékenységét, javítsák a termelés minőségét. A munkát tehát az

üzemekben úgy kell megszervezni, hogy termelékenysége hónapról hónapra, évnegyedről évnegyedre emelkedjék.

Mondhatjuk-e azt, hogy a munka tényleges szervezettsége üzemeinkben jelenleg megfelel a termelés korszerű követelményeinek? Ezt, sajnos, nem mondhatjuk. Mindenesetre egész sor olyan üzemünk van még, ahol a munka megszervezése terén nagyon rossz a helyzet, ahol a munkában rend és összhang helyett rendetlenség és zűrzavar honol, ahol a munkáért való felelősség helyett teljes felelőtlenség és *az egyéni felelősség hiánya* uralkodik.

Mi ez: az egyéni felelősség hiánya? Az egyéni felelősség hiánya az, amikor az emberek egyáltalán nem éreznek felelősséget a rájuk bízott munkáért, nem éreznek felelősséget a gépekért, munkapadokért, munkaszerszámokért. Érthető, hogy ha hiányzik az egyéni felelősség, akkor szó sem lehet a munka termelékenységének némileg is komoly emelkedéséről, a termelés minőségének javításáról, a gépek, munkapadok, szerszámok kíméletes kezeléséről. Önök tudják, hogy mire vezetett az egyéni felelősség hiánya a vasútnál. Ugyanolyan eredményekre vezet az iparban is. A vasúton megszüntettük az egyéni felelősség hiányát és megjavítottuk a vasút munkáját. Ugyanezt kell tennünk az iparban is, hogy munkáját magasabb színvonalra emeljük.

Azelőtt valahogy még csak „meglehettünk" a munkának azzal a helytelen szervezésével, amely békén megfér az egyéni felelősség hiányával és annak hiányával, hogy minden ember bizonyos meghatározott konkrét munkáért viselje a felelősséget. Ma a dolog másként áll. Ma a helyzet egészen más. Ma, amikor a termelés roppant méreteket ölt és üzemóriásaink vannak, az egyéni felelősség hiánya olyan ostora az iparnak, amely összes termelési és szervezeti eredményeinket az üzemekben veszéllyel fenyegeti.

Hogyan verhetett gyökeret üzemeink egész sorában az egyéni felelősség hiánya? Úgy hatolt be üzemeinkbe, mint a megszakítatlan* munkahét törvénytelen kísérője. Helytelen volna azt mondani, hogy a megszakítatlan munkahét okvetlenül magával vonja a termelésben az egyéni felelősség hiányát. A munka helyes megszervezése mellett, annak megszervezése mellett, hogy minden ember meghatározott munkáért feleljen, olyan rendszer mellett, mely az egyes gépekhez és munkapadokhoz

---

* *Megszakítatlan munkahét* — a munkaidő olyan beosztása, melynek alapján az üzemek (és hivatalok) mindennap, munkaszünet nélkül, dolgoznak; a munkások és alkalmazottak, különböző sorrend szerint, minden ötödik napon kapnak pihenőt. Ez a rendszer azóta feleslegessé vált, megszűnt; ma — kevés kivétellel — a dolgozók közös heti munkaszüneti napja a vasárnap. — *Szerk.*

meghatározott munkáscsoportokat köt le, a váltásoknak olyan módon való helyes megszervezése mellett, hogy egyik csoport se legyen rosszabb a másiknál minőség és képzettség tekintetében — ilyen feltételek mellett a megszakítatlan munkahét a munka termelékenységének óriási növekedéséhez, a munka minőségének javításához, az egyéni felelősség hiányának kiirtásához vezet. Így áll a dolog például a vasútnál, ahol ma megvan a megszakítatlan munkahét, a személyes felelősség hiánya ellenben nincs meg többé. Mondhatjuk-e azt, hogy iparvállalatainkban ugyanilyen kedvező a helyzet a megszakítatlan munkahét tekintetében? Ezt, sajnos, nem mondhatjuk. A dolog úgy áll, hogy egész sor üzemben túlságosan sietve tértek át a megszakítatlan munkahétre, anélkül hogy gondoskodtak volna a megfelelő előfeltételekről, anélkül hogy kellőkép megszervezték volna a váltásokat úgy, hogy azok minőség és képzettség szempontjából többé-kevésbbé egyenlő értékűek legyenek, anélkül hogy megszervezték volna minden egyes embernek felelősségét valamely meghatározott konkrét munkáért. Ez pedig arra vezetett, hogy a megszakítatlan munkahétből, melyet az ösztönösségnek szolgáltattak ki, az egyéni felelősség hiánya lett. Ennek eredményeképpen egész sor üzemünkben a papíron, szóban megszakítatlan munkahét van, nem-papíron pedig, a valóságban — az egyéni felelősség hiánya. Az eredmény — a munkáért való felelősségérzet hiánya, a gépek nemtörődöm kezelése, a munkapadok tömeges megrongálása, a munka termelékenységének emelése iránti közöny. Nem hiába mondják a munkások: „mi emelnénk a munka termelékenységét és javítanánk a dolgok állását, de ki becsüli meg a munkánkat, mikor senki sem felel semmiért?"

Ebből következik, hogy egyes elvtársaink egyes helyeken elsiették a megszakítatlan munkahét bevezetését és, elsietve a dolgot, eltorzították a megszakítatlan munkahetet, abból az egyéni felelősség hiányát csinálták. Annak, hogy ezt a helyzetet megszüntessük és az egyéni felelősség hiányát kiküszöböljük, két útja van. Vagy meg kell változtatni a megszakítatlan munkahét alkalmazásának feltételeit, úgy, hogy ne váljék a megszakítatlan munkahétből az egyéni felelősség hiánya — arra a mintára, ahogy azt a vasútnál csinálták. Vagy pedig — ott, ahol ma az ilyen kísérlet számára nem kedvezőek a viszonyok — félre kell dobni a csak papíron létező megszakítatlan munkahetet és ideiglenesen át kell térni a hatnapos megszakított munkahétre, úgy, ahogy azt nemrégiben a sztálingrádi traktorgyárban tették és elő kell készíteni annak előfeltételeit, hogy később majd vissza lehessen térni az igazi, nem papíroson létező megszakítatlan munkahétre, a megszakítatlan munkahétre az egyéni felelősség hiánya nélkül.

Más kivezető út nincs.

Kétségtelen, hogy gazdasági funkcionáriusaink mindezt elég jól értik. De mégis hallgatnak. Miért? Nyilván azért, mert félnek az igazságtól. De mióta félnek a bolsevikok az igazságtól? Hát talán nem igaz, hogy a megszakítatlan munkahétből egész sor üzemben az egyéni felelősség hiánya lett, hogy a megszakítatlan munkahetet ilymódon a végletekig eltorzították? Kérdezem, kinek kell az ilyen megszakítatlan munkahét? Ki meri azt mondani, hogy az ilyen papíron létező és eltorzított megszakítatlan munkahét fenntartásának érdekei előbbrevalók, mint a munka helyes megszervezésének érdekei, mint a munkatermelékenység emelésének érdekei, mint a valóságos megszakítatlan munkahét érdekei, mint szocialista iparunk érdekei? Nem világos-e, hogy minnél hamarabb temetjük el a papíron létező megszakítatlan munkahetet, annál hamarább érjük el a valóságos, nemcsak papíron létező megszakítatlan munkahét megszervezését?

Egyes elvtársak azt hiszik, hogy az egyéni felelősség hiányát ki lehet küszöbölni ráolvasásokkal, hangos szónoklatokkal. Mindenesetre ismerek egész sor olyan gazdasági funkcionáriust, akik az egyéni felelősség hiánya elleni harcukban arra szorítkoznak, hogy a gyűléseken felszólalva hangosan átkozódnak az egyéni felelősség hiánya ellen, nyilván azt tételezve fel, hogy az ilyen beszédek után az egyéni felelősség hiánya majd magától eltűnik, hogy úgy mondjuk, a dolgok szabad folyása során. Ezek az elvtársak súlyosan tévednek, ha azt hiszik, hogy az egyéni felelősség hiányát ki lehet küszöbölni a gyakorlatból beszédekkel és ráolvasásokkal. Nem, elvtársak, az egyéni felelősség hiánya magától sohasem fog eltűnni. Csak nekünk magunknak lehet és kell azt megsemmisítenünk, mert mi vagyunk a hatalmon, mi és ti, mi felelünk mindenért, többek közt az egyéni felelősség hiányáért is. Azt hiszem, hogy sokkal jobb lenne, ha gazdasági vezetőembereink, ahelyett hogy szónoklatokkal és ráolvasásokkal foglalkoznának, ott ülnének egy-két hónapig, mondjuk, a bányában vagy a gyárban, kitanulmányoznák a munkaszervezés ügyének minden részletét és „apróságát", oft a helyszínen, a valóságban semmisítenék meg az egyéni felelősség hiányát, aztán annak az adott üzemnek a tapasztalatait átvinnék a többi üzemekbe is. Ez sokkal jobb lenne. Ez lenne aztán az igazi harc a egyéni felelősség hiánya ellen, harc a munka helyes, bolsevik megszervezéséért, harc az erők helyes elosztásáért az üzemeken belül.

Tehát: *megszüntetni az egyéni felelősség hiányát, megjavítani a munka megszervezését, helyesen osztani el az erőket az üzemen belül* — ez a feladat.

Igy áll a dolog iparunk fejlődésének harmadik új feltételével.

Térjünk át a negyedik feltétel kérdésére.

IV

A munkásosztály üzemi műszaki értelmiségének kérdése

Megváltozott a helyzet az ipar parancsnoki állománya szempontjából is általában és a mérnöki és technikusi személyzet szempontjából különösen.

Azelőtt a dolog nálunk úgy állt, hogy egész iparunk fő forrása az ukrajnai szén- és fémtelep volt. Ukrajna látta el fémekkel minden ipari vidékünket, a Délvidéket is, Moszkvát és Leningrádot is. Ugyancsak Ukrajna látta el szénnel a Szovjetunió főbb üzemeit. Itt kikapcsolom az Urált, mert annak szerepe a Donyecmedencéével összehasonlítva jelentéktelen volt. Ennek megfelelően az ipari vezetőemberek állománya nálunk főleg három környéken alakult ki: a Délvidéken, a moszkvai kerületben és a leningrádi iparvidéken. Érthető, hogy a dolgok ilyen állása mellett, így vagy amúgy, beérhettük a mérnöki és technikusi erőknek azzal a minimumával, amelynél többel országunk akkor nem is rendelkezhetett.

Igy állt a dolog a közelmultban.

Ma azonban a helyzet egészen más. Ma már, azt hiszem, teljesen világos, hogy, ha a fejlődés jelenlegi ütemét és a termelés gigászi méreteit továbbra is meg akarjuk tartani, nem elégedhetünk meg többé az egyetlen ukrajnai szén-, vas- és fémbázissal. Önök tudják, hogy az ukrajnai szén és fém nekünk ma már nem elegendő, noha termelésük folytonosan növekedik. Tudják, hogy ennek folytán kénytelenek vagyunk új szén-, vas- és fémbázist teremteni keleten — az Uráli és Kuznyec-medencei bázist. Tudják, hogy ennek a bázisnak a létesítésén nem eredménytelenül dolgozunk. De ez még kevés. Tovább kell mennünk és magában Szibériában kell vas- és fémipart létesítenünk, hogy Szibéria növekvő szükségleteit kielégíthessük. És már dolgozunk is létesítésén. Azonkívül új színesfémipari bázist kell létesítenünk Kazahsztánban, Turkesztánban. Végül széles méretekben kell kifejlesztenünk a vasútépítést. Ezt a Szovjetunió egészének érdekei diktálják nekünk, a határszéli köztársaságok érdekei és a központ érdekei egyaránt.

Ebből azonban az következik, hogy nem elégedhetünk meg többé a mérnöki és technikusi erőknek és az ipari vezetőemberek állományának azzal a minimumával, mellyel azelőtt valahogy csak megvoltunk. Ebből az következik, hogy a régi műhelyek, amelyekben a mérnöki és technikusi erők kikovácsolódtak, már nem elégségesek, hogy újabb ilyen műhelyek egész hálózatát kell létrehoznunk az Urálban, Szibériában, Közép-Ázsiában. Ha a Szovjetunió szocialista iparosításának programját valóban meg akarjuk valósítani, akkor ma háromszor, ötször annyi mérnöki

és technikusi erőt és ipari vezetőembert kell a magunk számára biztosítanunk, mint eddig.

De nekünk nem *akármilyen* vezetőemberek és mérnöki és technikusi erők kellenek. Nekünk *olyan* vezetőemberek, mérnökök és technikusok kellenek, akik meg tudják érteni országunk munkásosztályának politikáját, ezt a politikát magukévá tudják tenni és készek azt lelkiismeretesen megvalósítani. És mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy országunk a fejlődésnek abba a szakaszába lépett, amikor a *munkásosztálynak meg kell teremtenie a maga számára a saját technikai értelmiségét*, amely meg tudja védelmezni a termelésben a munkásosztály, mint uralkodó osztály érdekeit.

Egyetlen uralkodó osztály sem lehetett meg a saját értelmisége nélkül. Semmi alapunk sincs kételkedni abban, hogy a Szovjetunió munkásosztálya sem lehet meg a saját műszaki értelmisége nélkül.

A Szovjethatalom számbavette ezt a körülményt s a közgazdaság minden ágában megnyitotta a főiskolák kapuit a munkásosztály fiai számára. Önök tudják, hogy a főiskolákban ma a munkás- és parasztifjúság tízezrei tanulnak. Míg azelőtt, a kapitalista rendszerben, a főiskolák az úrigyerekek monopóliuma voltak, addig ma, a szovjet rendszerben, a munkás- és parasztfiatalság a főiskolai hallgatók közt az uralkodó csoport. Kétségtelen, hogy iskoláinkból hamarosan ezrével kapjuk az új mérnököket és technikusokat, iparunk új vezetőembereit.

Ez azonban a dolognak csak egyik oldala. A dolog másik oldala, hogy a munkásosztály mérnöki és technikusi értelmisége nemcsak a főiskolát végzettekből fog kialakulni, hanem üzemeink gyakorlati munkásaiból is, képzett munkásainkból, a munkásosztálynak a gyárakban, bányákban dolgozó kulturált elemeiből. A szocialista verseny kezdeményezői, a rohambrigádok vezetői, a munkalendület gyakorlati serkentői, a munka szervezői az építőmunka egyik vagy másik frontján — ez a munkásosztálynak az az új rétege, mely a főiskolát végzett elvtársakkal együtt a munkásosztály értelmiségének, iparunk vezetőrétegének magvát kell hogy alkossa. A feladat az, hogy ne szorítsuk háttérbe ezeket a kezdeményező elvtársakat, merészebben léptessük őket elő vezető állásokba, adjunk nekik lehetőséget arra, hogy szervezőképességüket kifejtsék, hogy tudásukat gyarapítsák s teremtsük meg számukra a szükséges feltételeket, nem sajnálva erre a pénzt.

Ezek között az elvtársak között nem kevés a pártonkívüli. De ez nem lehet akadálya annak, hogy merészebben léptessük őket elő vezető állásokba. Ellenkezőleg, éppen ezekre a pártonkívüli elvtársakra kell különös figyelmet fordítanunk, őket kell

vezető állásokba előléptetnünk, hogy a valóságban győződjenek meg arról, hogy a párt tudja értékelni a tehetséges és nagyképességű munkaerőket. Egyes elvtársak azt gondolják, hogy a vezető állásokba gyárainkban csakis pártbeli elvtársakat lehet előléptetni. Ezen az alapon nem ritkán háttérbe szorítják a tehetséges és kezdeményező pártonkívüli elvtársakat, az első sorba a párttagokat állítva, még ha azok kevésbbé tehetségesek és kevésbbé kezdeményezők is. Mondanom sem kell, hogy nincs ostobább és reakciósabb az ilyen tisztesség ne essék szólván „politikánál". Aligha szorul bizonyításra, hogy ezzel a „politikával" csak ronthatják a párt hitelét és csak elriaszthatják a párttól a pártonkívüli munkásokat. A mi politikánk egyáltalán nem az, hogy a pártból zárt kasztot csináljunk. A mi politikánk az, hogy a pártbeli és pártonkívüli munkások között a „kölcsönös bizalom" légköre, a „kölcsönös ellenőrzés" légköre uralkodjék. *(Lenin.)* Pártunknak, többek között, éppen azért van olyan erős befolyása a munkásosztályra, mert ezt a politikát folytatja.

Tehát: *elérni azt, hogy a Szovjetunió munkásosztályának meglegyen a maga saját üzemi műszaki értelmisége* — *ez* a feladat.

Így vagyunk iparunk fejlődésének negyedik új feltételével. Térjünk át az ötödik feltétel kérdésére.

V

Fordulat jelei a régi üzemi műszaki értelmiség soraiban

Másképpen áll ma a régi, polgári üzemi műszaki értelmiséghez való viszonyunk kérdése is.

Két évvel ezelőtt úgy állt nálunk a dolog, hogy a régi műszaki értelmiség legképzettebb része a kártevés betegségével volt megmételyezve. Sőt mi több: a kártevés akkor bizonyos sajátszerű divat volt. Egyesek kártevéssel foglalkoztak, mások fedezték a kártevőket, ismét mások mosták kezeiket és semlegesek voltak, míg mások ingadoztak a Szovjethatalom és a kártevők között. A régi műszaki értelmiség többsége, természetesen, tovább is többékevésbbé tisztességesen folytatta munkáját. Itt azonban nem a többségről van szó, hanem a műszaki értelmiség legképzettebb részéről.

Mi hozta létre és mi táplálta a kártevő mozgalmat? Az osztályharc kiéleződése a Szovjetunióban, a Szovjethatalom támadó politikája a falu és a város kapitalista elemei ellen, ez utóbbiak ellenállása a Szovjethatalom politikájával szemben, a nemzetközi helyzet bonyolult volta, a kolhozok és szovhozok szervezésének

nehézségei. Míg a kártevők harcias részének aktivitását a kapitalista országok imperialistáinak intervenciós tervei és az itthoni gabonanehézségek fokozták, addig a régi műszaki értelmiség másik részének az aktív kártevők oldalára való hajladozását növelték a trockista-mensevik fecsegők divatos frázisai arról, hogy a „kolhozokból és szovhozokból úgysem lesz semmi", hogy a „Szovjethatalom úgyis elfajulóban van és hamarosan meg fog dőlni", hogy „a bolsevikok maguk segítik elő politikájukkal az intervenciót" és így tovább, és így tovább. Azonkívül, ha még egyes régi bolsevikok is — a jobboldali elhajlók közül — nem álltak meg a helyüket a „ragály szelével" szemben és elhajladoztak ebben az időszakban a párttól, akkor nincs okunk csodálkozni azon, hogy a régi technikai értelmiség bizonyos része, amely sohasem szippantott fel semmiféle bolsevizmust, isten segítségével szintén ingadozott.

Érthető, hogy a dolgok ilyetén állása mellett a Szovjethatalom csak egyféle politikát folytathatott a régi műszaki értelmiséggel szemben: az aktív kártevők *megsemmisítésének*, a semlegesek *rétegekre bontásának* és a lojális elemek *megnyerésének* politikáját.

Ez volt a helyzet — két évvel ezelőtt.

Lehet-e azt mondani, hogy ma ugyanez nálunk a helyzet? Nem, ezt nem lehet mondani. Ellenkezőleg, ma nálunk teljesen új helyzet állott be. Először is tönkrevertük és sikeresen kiszöböljük ki a város és a falu kapitalista elemeit. Ez természetesen nem okozhat örömet a régi értelmiségnek. Nagyon valószínű, hogy a régimódi értelmiségiek még mindig részvétüket fejezik ki tönkrevert barátainknak. De nem igen fordul elő, hogy együttérzők — és még kevésbbé a semlegesek és ingadozók — önként beleegyeznének abba, hogy aktív barátaik sorsában osztozzanak azután, hogy ez utóbbiak oly kegyetlen és jóvátehetlen vereséget szenvedtek. Továbbá kiküszöböltük a gabonanehézségeket és nemcsak hogy kiküszöböltük, hanem olyan mennyiségű gabonát viszünk ki külföldre, amennyit még soha ki nem vittünk, mióta a Szovjethatalom fennáll. Elesik tehát az ingadozóknak ez az „érve" is. Továbbá: most már a vak is látja, hogy a kolhozok és szovhozok szervezésének frontján határozottan győzelmet arattunk, rendkívül nagy sikereket érve el. A régi értelmiség „fegyvertárának" legfőbb fegyvere tehát csütörtököt mondott. Ami a burzsoá értelmiség intervenciós reményeit illeti — el kell ismerni, hogy azok, legalább is egyelőre, homokra épített háznak bizonyultak. Hiszen tényleg, már hat éve ígérgetik az intervenciót, de még egyszer se próbálták meg, hogy interveniáljanak. Ideje már elismerni, hogy a mi éleslátású burzsoá értelmiségünket egyszerűen az orránál fogva vezették. Arról már nem is beszélek, hogy

maguknak az aktív kártevőknek viselkedése az ismert moszkvai bírósági tárgyaláson kellett, hogy kompromittálja és tényleg kompromittálta is a kártevés eszméjét.

Érthető, hogy ezek az új körülmények nem maradhattak hatás nélkül régi műszaki értelmiségünkre. Az új helyzetnek a régi műszaki értelmiség soraiban új hangulatot kellett teremtenie, s az új helyzet ezt valóban meg is teremtette. Ez a magyarázata tulajdonképpen annak a ténynek, hogy ennek az értelmiségnek egy részénél, amely azelőtt a kártevőkkel érzett együtt, ma a fordulat határozott jelei mutatkoznak a Szovjethatalom javára. Az a tény, hogy nemcsak a régi értelmiségnek ez a rétege, hanem még némely tegnapi kártevő is, a tegnapi kártevők egy tekintélyes része, kezd a gyárak egész sorában a munkásokkal vállvetve dolgozni, — ez a tény kétségkívül arról beszél, hogy a fordulat a régi műszaki értelmiségnél már megkezdődött. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy kártevők nálunk többé nincsenek. Nem, ezt nem jelenti. Kártevők vannak és lesznek is mindaddig, amíg osztályok vannak nálunk, amíg kapitalista környezet van. De jelenti azt, hogy mivel a régi műszaki értelmiségnek, mely ezelőtt, így vagy amúgy, a kártevőkkel rokonszenvezett, tekintélyes része ma már arccal a Szovjethatalom felé fordult, — az aktív kártevők már csak kevesen maradtak, elszigetelődtek és kénytelenek lesznek egyelőre mély illegalitásba menni.

Ebből azonban az következik, hogy ennek megfelelően meg kell változnia a régi műszaki értelmiséggel szemben folytatott politikánknak is. Míg a kártevés virágkorában a régi műszaki értelmiséggel szemben folytatott politikánk főleg a megsemmisítés politikája volt, addig most, a fordulat időszakában, mikor az értelmiség áttérőben van a Szovjethatalom oldalára, a vele szemben folytatott politikánk főleg a megnyerés politikája, a róla való gondoskodás politikája kell hogy legyen. Helytelen és nem dialektikus dolog volna az új, megváltozott viszonyok között is tovább folytatni a régi politikát. Ostoba és észszerűtlen dolog volna úgy tekinteni ma a régi iskolához tartozó minden szakembert és mérnököt, mint rajtnemkapott bűnöst és kártevőt. A „szakemberfalás" nálunk mindig káros és szégyenletes jelenségnek számított s annak számít ma is.

Tehát: *megváltoztatni a régi iskolához tartozó mérnöki és technikusi erőkkel szemben alkalmazott bánásmódot, több figyelmet fordítani rájuk és jobban gondoskodni róluk, merészebben vonni be őket a munkába* — ez a feladat.

Így vagyunk iparunk fejlődésének ötödik új feltételével.

Térjünk át az utolsó feltétel kérdésére.

VI

*A gazdaságos számvetésről**

A kép nem lenne teljes, ha nem érintenénk még egy új feltételt. Az ipar számára, az egész gazdaság számára való felhalmozás forrásairól, a felhalmozás ütemének gyorsításáról van szó.

Mi az új és különös iparunk fejlődésében a felhalmozás szempontjából? Az, hogy a felhalmozás régi forrásai kezdenek már elégtelenek lenni az ipar további fejlesztésére. Az, hogy ha valóban meg akarjuk tartani és gyorsítani akarjuk a felhalmozás bolsevik ütemét, akkor a felhalmozás új forrásait kell felfedeznünk s a régieket megerősítenünk.

A kapitalista országok történetéből ismeretes, hogy egyetlen, iparát magasabb színvonalra emelni akaró fiatal állam sem tudott meglenni hosszúlejáratú hitelek és kölcsönök formájában nyujtott külföldi segítség nélkül. Ebből kiindulva, a nyugati országok kapitalistái kereken megtagadták országunktól a hiteleket és kölcsönöket, feltételezve, hogy a hitelek és kölcsönök hiánya minden bizonnyal el fogja vágni országunk iparosításának lehetőségét. A kapitalisták azonban tévedtek. Nem számoltak azzal, hogy országunk, a kapitalista országoktól eltérően, a felhalmozásnak bizonyos különös forrásaival rendelkezik, melyek elégségesek arra, hogy iparunkat helyreállítsuk és továbbfejlesszük. S valóban, nemcsak helyreállítottuk iparunkat, nemcsak helyreállítottuk a mezőgazdaságot és a közlekedést, de sikerült már megindítanunk a nehézipar, mezőgazdaság és közlekedés újjáalakításának hatalmas munkáját is. Érthető, hogy ebbe a rubelek tízmilliárdjait kellett befektetnünk. Honnan vettük ezeket a milliárdokat? A könnyűiparból, a mezőgazdaságból, a költségvetési felhalmozásból. Így ment ez a legutóbbi időkig.

Ma a dolog egészen másképp áll. Míg azelőtt a felhalmozás régi forrásai elégségesek voltak az ipar és a közlekedés újjáalakítására, ma már kezdenek nyilvánvalóan elégtelenek lenni. Ma már nem arról van szó, hogy a régi iparunkat újjáépítsük. Arról van szó, hogy új, technikailag jól felszerelt ipart teremtsünk az Urálban, Szibériában, Kazahsztánban. Új, nagyüzemű mezőgazdasági termelés megteremtéséről van szó a Szovjetunió gabonatermő, állattenyésztő és nyersanyagtermelő kerületeiben. Új vasúti hálózat létrehozásáról van szó a Szovjetunió keleti és nyugati részei között. Érthető, hogy ezeknek a nagyszerű feladatoknak a megvalósítására a felhalmozás régi forrásai nem lehetnek elégségesek.

---

* Oroszul: hozjajsztvennüj raszcsot, összevonva: hozraszcsot. — *Szerk.*

S ez még nem minden. Mindehhez hozzájárul még az a körülmény, hogy üzemeink és gazdasági szervezeteink egész sorában a gondatlan gazdálkodás a gazdasági számvetés elvét teljesen aláásta. Tény, hogy üzemeink és gazdasági szervezeteink egész sora már régen megszűnt számolni, kalkulálni, a bevételekről és kiadásokról megalapozott mérlegeket összeállítani. Tény, hogy üzemeink és gazdasági szervezeteink egész sorában az olyan fogalmak, mint a „takarékosság rendszere", „a nem közvetlenül a termelésre fordított kiadások csökkentése", „a termelés észszerűsítése" már régen kimentek a divatból. Nyilván arra számítanak, hogy az Állami Bank „úgyis kiutalja nekünk a szükséges összegeket". Tény, hogy az utóbbi időben az áruk önköltsége az üzemek egész sorában emelkedni kezdett. Utasítást kaptak arra, hogy csökkentsék az önköltséget 10 vagy még több százalékkal s ők ehelyett fölemelték. Pedig hát mit jelent az önköltség csökkentése? Önök tudják, hogy az önköltség csökkentésének minden egyes százaléka 150—200 millió rubeles felhalmozást jelent az iparon belül. Világos, hogy ilyen körülmények között az önköltség emelése sok százmillió rubel elvesztését jelenti az ipar és az egész gazdaság számára.

Mindebből az következik, hogy nem nyargalhatunk tovább is csak a könnyűiparon, csak a költségvetési felhalmozáson, csak a mezőgazdaságból eredő bevételeken. A könnyűipar a felhalmozás rendkívül gazdag forrása s ma minden lehetősége megvan arra, hogy tovább fejlődjék, ez a forrás azonban nem kimeríthetetlen. A mezőgazdaság nem kevésbbé gazdag forrása a felhalmozásnak, de ma, a mezőgazdaság újjáépítésének időszakában, maga is az állam pénzügyi támogatására szorul. Ami a költségvetési felhalmozást illeti, önök maguk is tudják, hogy az nem mehet vég nélkül és nem szabad, hogy vég nélkül menjen. Mi marad hát? Marad a nehézipar. El kell tehát érnünk azt, hogy a nehézipar — és mindenekelőtt annak gépipari része — szintén résztvegyen a felhalmozásban. Tehát, míg egyrészt erősítjük és fejlesztjük a felhalmozás régi forrásait, ugyanakkor el kell érnünk azt, hogy a nehézipar — és elsősorban a gépipar — szintén részt vegyen a felhalmozásban.

Ez a megoldás.

S mit kell tenni, hogy ezt elérjük? Meg kell szüntetni a gondatlan gazdálkodást, mozgósítani kell az ipar belső erőforrásait, összes üzemeinkben be kell vezetni és meg kell erősíteni a gazdaságos számvetés elvét, rendszeresen csökkenteni kell az önköltséget, kivétel nélkül az ipar összes ágaiban erősíteni kell az iparonbelüli felhalmozást.

Ez a megoldás útja.

Tehát: *bevezetni és erősíteni a gazdaságos számvetést, fejleszteni az iparonbelüli felhalmozást* — **ez a feladat.**

VII

Új módon dolgozni, új módon vezetni

Ezek, elvtársak, iparunk fejlesztésének új feltételei.

Ezeknek a feltételeknek a jelentősége az, hogy az ipar számára új helyzetet teremtenek, amely a munkának és a vezetésnek új módszereit követeli meg.

Így tehát:

a) Arra az eredményre jutunk, hogy többé már nem számíthatunk arra, hogy a munkaerő a régi módon majd csak úgy magától jön hozzánk. Ahhoz, hogy az ipart munkaerővel ellássuk, a munkaerőt szervezetten kell toboroznunk és mechanizálnunk kell a munkát. Azt hinni, hogy a mi munkatempóink és termelési méreteink mellett meglehetünk a munka mechanizálása nélkül — annyit jelent, mint abban reménykedni, hogy kikanalazhatjuk a tengert.

b) Továbbá arra az eredményre jutunk, hogy nem szabad tovább tűrnünk a munkaerő hullámzását az iparban. Ahhoz, hogy ettől a bajtól megszabaduljunk, új módon kell megszerveznünk a munkabérrendszert s az üzemek munkásállományát többékevésbbé állandóvá kell tennünk.

c) Továbbá arra az eredményre jutunk, hogy nem szabad tovább tűrnünk a termelésben az egyéni felelősség hiányát. Ahhoz, hogy ettől a bajtól megszabaduljunk, új módon kell megszerveznünk a munkát, úgy kell elosztani az erőket, hogy a munkásoknak minden egyes csoportja felelős legyen a munkájáért, a gépszerkezetekért, a munkapadokért, a munka minőségéért.

d) Továbbá arra az eredményre jutunk, hogy nem lehetünk meg tovább is a régi módon, a régi mérnöki és technikusi erőknek azzal a minimális számával, melyet a burzsoá Oroszországtól örököltünk. Ahhoz, hogy a termelés jelenlegi ütemét és méreteit fokozzuk, el kell érnünk azt, hogy a munkásosztálynak meglegyen a maga saját műszaki értelmisége.

e) Továbbá arra az eredményre jutunk, hogy nem szabad a régi módon egy kalap alá vennünk a régi iskolához tartozó összes szakembereket, mérnököket és technikusokat. Ahhoz, hogy számbavegyük a megváltozott helyzetet, meg kell változtatnunk politikánkat s a legnagyobb gondoskodást kell tanusítanunk azok iránt a szakemberek, mérnökök és technikusok iránt, akik határozottan a munkásosztály mellé állnak.

f) Végül arra az eredményre jutunk, hogy nem elégedhetünk meg régi módra a felhalmozás régi forrásaival. Ahhoz, hogy az ipar és a mezőgazdaság további fejlődését biztosítsuk, el kell érnünk azt, hogy a felhalmozásnak új forrásait nyissuk meg, megszüntessük a gondatlan gazdálkodást, bevezessük a gazdaságos

számvetés elvét, csökkentsük az önköltséget és fejlesszük az iparonbelüli felhalmozást.

Ezek az ipar fejlődésének új feltételei, melyek új munkamódszereket, a gazdasági építőmunka vezetésének új módszereit követelik meg.

Mi kell ahhoz, hogy az új módszer szerinti vezetést megvalósítsuk?

Ehhez mindenekelőtt az kell, hogy gazdaságunk vezetőemberei megértsék az új helyzetet, konkréten kitanulmányozzák az ipar fejlődésének új feltételeit s munkájukat az új helyzet követelményeinek megfelelően átépítsék.

Ehhez továbbá az kell, hogy gazdaságunk vezetőemberei az üzemeket ne „általában", ne a „levegőből" vezessék, hanem konkréten, tárgyismerettel, hogy minden egyes kérdést ne az általánosságban való fecsegés szempontjából, hanem szigorúan az ügy lényegét nézve kezeljenek, hogy ne szorítkozzanak az ügyeknek papiroson való elintézésére, vagy általános frázisokra és jelszavakra, hanem mélyedjenek bele a dolgok technikájába, a dolgok részleteibe, foglalkozzanak minden „kicsiséggel", mert ezekből a „kicsiségekből" jönnek létre ma a nagy dolgok.

Ehhez továbbá az kell, hogy mai túlnagy és nehézkes ipari központjainkat, melyek néha 100—200 üzemet is magukba foglalnak, haladéktalanul szervezzük át kevésbbé nagyméretűekké és bontsuk fel őket több külön ipari központra. Érthető, hogy egy olyan ipari központ elnöke, akinek száz és még több gyárral van dolga, nem ismerheti igazában ezeket a gyárakat, lehetőségeiket, munkájukat. Érthető, hogy nem ismerve a gyárakat, nem tudja vezetni őket. Tehát ahhoz, hogy az ipari központok elnökeinek megadjuk a lehetőséget arra, hogy a gyárakat igazában kitanulmányozzák és vezessék, fel kell őket mentenünk a túlnagyszámú gyár vezetésétől, az ipari központokat több kisebb ipari központra kell felosztanunk s a csoportvezetőségeket közelebb kell hoznunk a gyárakhoz.

Ehhez továbbá az kell, hogy ipari központjaink vezetőségei a területi igazgatásról az egyéni igazgatásra térjenek át. Most úgy áll az ügy, hogy az ipari központok területeiben 10—15 ember is ül, írják a papír-rendelkezéseket, vitatkoznak. Ilyen módon igazgatni, elvtársak, tovább nem lehet. Be kell szüntetni a papíron való „vezetést" és át kell térni a valóságos, az ügy érdemét néző, bolsevik munkára. Maradjon meg az üzemcsoport vezetősége élén az elnök s néhány helyettese. Ez teljesen elegendő lesz az egyes ipari központok igazgatására. A területek többi tagjait jobb volna alsóbbfokú munkára küldeni — a gyárakba, az üzemekbe. Ez sokkal hasznosabb lenne az ő számukra is, az ügy számára is.

Ehhez továbbá az kell, hogy az ipari központok elnökei és helyetteseik minél gyakrabban utazzanak ki a gyárakba, minél tovább maradjanak és dolgozzanak ott a gyárakban, minél alaposabban ismerkedjenek meg a gyárakban dolgozó elvtársakkal és ne csak tanítsák a helyi embereket, hanem tanuljanak is tőlük. Aki azt hiszi, hogy ma lehet vezetni az irodából, ott ülve, távol a gyáraktól, a hivatalban — téved. Ahhoz, hogy a gyárakat vezethessük, minél gyakrabban kell érintkeznünk az üzemekben dolgozó elvtársakkal, eleven kapcsolatot kell velük fenntartanunk.

Végül néhány szót az 1931-es évre szóló termelési tervünkről. Vannak egyes pártkörüli filiszterek, akik azt bizonyítgatják, hogy termelési programunk nem reális, nem teljesíthető. Olyanfélék ezek, mint a Scsedrin „nagybölcseségű halai", amelyek mindíg készek maguk körül a „gondolattalanság ürességét" terjeszteni. Reális-e mai termelési programunk? Feltétlenül reális! Reális már csak azért is, mert megvalósításának minden szükséges előfeltételével rendelkezünk. Reális már csak azért is, mert teljesítése ma kizárólag tőlünk magunktól függ, attól, hogy tudjuk-e és akarjuk-e kihasználni a rendelkezésünkre álló gazdag lehetőségeket. Mi mással lehet megmagyarázni azt a tényt, hogy a vállalatok és iparágak egész sora már eddig *túlteljesítette* ezt a tervet? Ostobaság volna azt gondolni, hogy a termelési terv nem egyéb, mint számok és feladatok felsorolása. A valóságban a termelési terv az emberek millióinak eleven és gyakorlati tevékenysége. Termelési tervünk realitása — a dolgozók milliói, akik új életet alkotnak. Programunk realitása — az eleven emberek, mi mindannyian, a mi munkaakaratunk, készségünk, hogy új módon dolgozzunk, eltökéltségünk, hogy ezt a tervet teljesítjük. Megvan-e ez az eltökéltségünk? Igen, megvan. Akkor tehát termelési programunkat meg lehet és meg kell valósítani. *(Hosszantartó taps.)*

A SzK(b)P harca a szocialista mezőgazdaságért

[A JOBBOLDALI ELHAJLÁSRÓL A SZK(b)P-BAN]

(Sztálin elvtárs „A jobboldali elhajlás a Szovjetunió Kommunista [bolsevik] Pártjában" című, a Szovjetunió Kommunista [bolsevik] Pártja Központi Bizottságának teljes ülésén 1929 áprilisában mondott beszéde III. részéből[1])

a) Az osztályharcról

Mi a Buhárin-csoport e vakságának és e fejvesztettségének elméleti alapja?

Azt hiszem, hogy e vakság és fejvesztettség elméleti alapja az a helytelen, nemmarxista feltogás, amellyel Buhárin az országunkban lezajló osztályharc kérdéséhez nyúl. Buhárinnak arra a nemmarxista elméletére gondolok, amely szerint a kulákság belenő majd a szocializmusba, arra, hogy nem érti a proletárdiktatúra viszonyai közt folyó osztályharc mechanikáját.

Itt több ízben idézték Buhárin „A szocializmushoz vezető út" című könyvének ismert részletét a kulákság belenövéséről a szocializmusba. De némi kihagyásokkal idézték. Engedjék hát meg, hogy teljes szövegében idézzem. Ez, elvtársak, azért szükséges, hogy bemutassam Önöknek, milyen mélyreható Buhárin eltávolodása az osztályharc marxista elméletétől. Halljuk csak:

> „Szövetkezeti parasztszervezeteink fő hálózata nem kulák-, hanem ‚dolgozó' típusú szövetkezeti sejtekből fog állani, sejtekből, amelyek belenőnek általános állami szerveink rendszerébe és ilymódon a *szocialista gazdaság egységes láncának láncszemévé* válnak. Másrészről, *a kulák szövetkezeti fészkek* a bankok stb. útján *éppen így bele fognak nőni ugyanebbe a rendszerbe;* de *bizonyos fokig idegen testek* lesznek, *mint például a koncessziós vállalatok.*"*

Egyes elvtársak, amikor Buhárin brosúrájának ezt a helyét idézik, valami okból elhagyták a koncessziótulajdonosokról** szóló utolsó mondatot. Rozit, nyilván azért, hogy segítsen Buhárinnak, felhasználta ezt és közbekiáltott, hogy Buhárint elferdítik. Holott az egész idézetnek a zamatját éppen ez az utolsó, a koncessziótulajdonosokról szóló idézet adja meg. Mert ha a

---

[1] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 275—286. old., vagy: *Sztálin.* A Szovjetunió agrárpolitikájáról. Szikra 1949. 233—245. old.

* Az én aláhúzásom. — *I. Szt.*

** Koncesszió — itt annyi, mint a Szovjetállam által külföldi tőkéseknek adott, bizonyos időre szóló engedélyt vállalatok alapítására, a Szovjetállam ellenőrzése és érdekeinek megóvása mellett. Ilyen koncessziókat adott a Szovjetállam az „új gazdasági politika" („nep") első szakaszában, az 1920-as évek elején. Komoly jelentőségük a népgazdaság helyreállításában nem volt s a szovjet kormány fokozatosan felszámolta őket. — *Szerk.*

koncessziótulajdonosokat egy sorba helyezik a kulákokkal, a kulákok pedig belenőnek a szocializmusba, akkor mi sül ki ebből? Ebből csak egy dolog sül ki, nevezetesen az, hogy a koncessziótulajdonosok szintén belenőnek a szocializmusba, hogy nemcsak a kulákok, hanem a koncessziótulajdonosok is belenőnek a szocializmusba. *(Általános derültség.)*

Lám mi sül ki ebből.

Rozit: Buhárin azt mondja, hogy „idegen testek lesznek".

Sztálin: Buhárin nem azt mondja, hogy „idegen testek" hanem, hogy „bizonyos fokig idegen testek". Tehát a kulákok és a koncessziótulajdonosok „bizonyos fokig" idegen testek a szocializmus rendszerében. De éppen abban áll Buhárin hibája, hogy a kulákok és koncessziótulajdonosok, habár „bizonyos fokig" idegen testek, mégis belenőnek a szocializmusba. Ilyen sületlenséghez vezet Buhárin elmélete. Városi és falusi kapitalisták, kulákok és koncessziótulajdonosok, akik belenőnek a szocializmusba — ilyen ostobaságot nem átalt kimondani Buhárin. Nem, elvtársak, ilyen „szocializmus" nem kell nekünk. Ezt csak tartsa meg Buhárin magának.

Eddig mi marxisták-leninisták azt hittük, hogy egyrészről a város és falu kapitalistái között és másrészről a munkásosztály között *kiengesztelhetetlen* érdekellentétek vannak. Éppen ezen alapszik az osztályharc marxista elmélete. Most azonban, Buhárin elméletének megfelelően, amely szerint a kapitalisták *békésen belenőnek* a szocializmusba, mindez fenekestül felfordul, a kizsákmányolók és kizsákmányoltak osztályérdekeinek kiengesztelhetetlen ellentétessége eltűnik, a kizsákmányolók belenőnek a szocializmusba.

Rozit: Ez nem igaz, Buhárin feltételezi a proletariátus diktatúráját.

Sztálin: De a proletariátus diktatúrája az osztályharc legélesebb formája.

Rozit: Éppen erről van szó.

Sztálin: Buhárinnál ellenben az derül ki, hogy a kapitalisták éppen ebbe a proletárdiktatúrába nőnek bele. Hogy van az, hogy ezt nem érti meg, Rozit? Ki ellen kell hát harcot folytatni, ki ellen kell a legélesebb formájú osztályharcot folytatni, ha a város és falu kapitalistái belenőnek a proletárdiktatúra rendszerébe? A proletariátus diktatúrája arra kell, hogy engesztelhetetlen harcot folytassunk a kapitalista elemek ellen, arra, hogy elnyomjuk a burzsoáziát és gyökerestől kitépjük a kapitalizmust. Ha azonban a város és falu kapitalistái, a kulák és a koncessziótulajdonos belenő a szocializmusba, szükséges-e egyáltalán ezek után a proletariátus diktatúrája, és ha szükséges, akkor milyen osztály elnyomására?

Rozit: Éppen arról van szó, hogy Buhárinnál a belenövés az osztályharcot feltételezi.

Sztálin: Látom, Rozit megesküdött, hogy szolgálatot tesz Buhárinnak. De ez olyan szolgálat, mint a mesebeli medvéé, mert amikor meg akarja menteni Buhárint, valójában vízbefojtja. Nemhiába mondják, hogy „szolgálatkész medve rosszabb az ellenségnél". *(Általános kacagás.)*

Egy a kettő közül: vagy engesztelhetetlen érdekellentét van a kapitalista osztály és a hatalomrajutott s diktatúráját megszervezett munkásosztály között, vagy nincs meg ez az érdekellentét és akkor csak egy marad hátra: kihirdetni az osztályérdekek összhangját.

Vagy az osztályharc marxi elmélete, *vagy* a kapitalisták szocializmusba való belenövésének elmélete. *Vagy* az osztályérdekek kibékíthetetlen ellentéte, *vagy* az osztályérdekek összhangjáról szóló elmélet. Egy a kettő közül.

Még meg lehet érteni a Brentano vagy Sidney Webb típusú „szocialistákat", akik a szocializmusnak a kapitalizmusba és a kapitalizmusnak a szocializmusba való belenövését hirdetik, mert ezek a „szocialisták" a valóságban szocialistaellenesek, burzsoá liberálisok. De nem lehet megérteni az olyan embert, aki marxista akar lenni és ugyanakkor azt az elméletet hirdeti, hogy a kapitalisták belenőnek a szocializmusba.

Buhárin beszédében azzal igyekezett alátámasztani a kulákoknak a szocializmusba való belenövéséről szóló elméletet, hogy egy ismert Lenin-idézetre hivatkozott. Mégpedig azt állítja, hogy Lenin *ugyanazt* mondja, mint Buhárin. Ez nem igaz, elvtársak. Ez Lenin durva és megengedhetetlen megrágalmazása. E Lenin-idézet szövege így szól:

> „Szovjetköztársaságunkban a társadalmi rendszer, természetesen, két osztály: a munkásság és parasztság együttműködésén alapszik, amelyben most bizonyos feltételek mellett résztvehetnek a ‚nepmanok' is, azaz a burzsoázia." *(Lenin.* „Hogyan szervezzük át a Munkás- és Paraszt-Ellenőrzést?" Művei. XXVII. köt. 405. old.)*

Láthatjuk, hogy itt egyetlen szó sincs a kapitalisták belenövéséről a szocializmusba. Itt csak arról van szó, hogy „bizonyos feltételek mellett" a nepmanokat, azaz a burzsoáziát is „odaengedtük" a munkások és parasztok együttműködéséhez. Mit jelent ez? Jelenti-e ez azt, hogy ezzel elismerjük azt a lehetőséget, hogy a nepmanok belenőnek a szocializmusba? Persze hogy nem. Lenin-idézetet így csak olyan emberek magyarázhatnak, akik elvesztették szégyenérzéküket. Ez csupán azt jelenti,

* *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. Id. kiad. 1014. old. — *Szerk.*

hogy a burzsoáziát *most* nem semmisítjük meg, hogy vagyonát *most* nem kobozzuk el, hanem megengedjük létezését bizonyos feltételek mellett, vagyis úgy, hogy feltétlenül aláveti magát a proletárdiktatúra törvényeinek, azaz úgy, hogy a kapitalistákat egyre jobban korlátozzuk, azzal a céllal, hogy fokozatosan kiszorítsuk őket a közgazdasági életből. Meg lehet-e valósítani a kapitalisták kiszorítását és a kapitalizmus gyökereinek megsemmisítését elkeseredett osztályharc nélkül? Nem, nem lehet. Meg lehet-e szüntetni az osztályokat, a kapitalisták szocializmusba való belenövésének elmélete és gyakorlata alapján? Nem, nem lehet. Ilyen elmélet és gyakorlat csak ápolhatja és örökkévalóvá teheti az osztályokat, mert ez az elmélet ellentmond az osztályharc elméletének. Viszont a Lenin-idézet teljesen a proletárdiktatúra viszonyai közt folyó osztályharc marxista elméletén alapszik. Mi lehet hát a közös Buhárin elméletében, hogy a kulák belenő a szocializmusba és Lenin elméletében, hogy a diktatúra elkeseredett osztályharc? Világos, hogy itt nincs és nem is lehet semmi közös. Buhárin úgy véli, hogy a proletárdiktatúra idején az osztályharcnak ki kell *aludnia* és meg kell *szünnie* azért, hogy elérjük az osztály megszűnését. Lenin pedig, ellenkezőleg, azt tanítja, hogy az osztályokat csakis szívós osztályharc útján lehet megszüntetni s hogy az osztályharc a proletariátus diktatúrájának viszonyai közt *még elkeseredettebbé* válik, mint amilyen a proletariátus diktatúrája előtt volt.

„Az osztályok megszüntetése — mondja Lenin — hosszú, nehéz, makacs *osztályharc* műve, amely a tőke hatalmának megdöntése *után*, a burzsoá állam lerombolása *után*, a proletárdiktatúra megteremtése *után nem tűnik el* (miként azt a régi szocializmus és a régi szociáldemokrácia sekélyes képviselői képzelik), hanem csak formáit változtatja és sok tekintetben még elkeseredettebbé válik." *(Lenin.* Üdvözlet a magyar munkásoknak. Művei XXIV. köt. 315. old.)*

Ezt mondja Lenin az osztálvok megszűntetéséről:

Az osztályok megszüntetése a *proletariátus elkeseredett osztályharca útján* — ez Lenin tétele.

Az osztályok megszüntetése *az osztályharc elhalása és a kapitalistáknak a szocializmusba való belenövése útján* — ez Buhárin tétele.

Mi lehet közös e két tételben? Világos, hogy nincs és nem is lehet semmi közös bennük.

Buhárin elmélete a kulákság belenövéséről a szocializmusba ilyképp eltávolodás az osztályharc marxista-leninista elméletétől. Ez közeledés a katedra-szocializmus elméletéhez.

* Lásd ebben a kötetben 27. old. — *Szerk.*

Ebben van Buhárin és barátai összes hibáinak alapja.

Azt mondhatnák, hogy nem érdemes sok időt vesztegetni a kulákság szocializmusba való benövésének buhárini elméletére, mivel ez az elmélet maga beszél — és nem csupán beszél, hanem kiabál — Buhárin ellen. Ez nem igaz, elvtársak! Amíg ez az elmélet véka alá volt rejtve, addig megtehettük, hogy nem fordítottunk rá figyelmet: hiszen nem kevés ostobaságot találhatunk a különböző elvtársak írásaiban! Így is jártunk el a legutóbbi időkig. De az utóbbi időben a helyzet némileg megváltozott. A kispolgári ösztönösség, amely az utóbbi években megélénkült, kezdett életet belevinni ebbe a marxista-ellenes elméletbe és aktuális jelleget adott neki. Most már nem lehet azt mondani, hogy véka alá van rejtve. Buhárinnak ez a fura elmélete arra tart igényt, hogy pártunkban a jobboldali elhajlás zászlajává, az opportunizmus zászlajává legyen. Ezért már nem mehetünk el megállás nélkül ez elmélet mellett. Ezért vagyunk kötelesek ezt az elméletet, mint helytelen és káros elméletet, ízzé-porrá törni, hogy pártbeli elvtársainknak megkönnyítsük a jobboldali elhajlás elleni harcot.

b) Az osztályharc kiélesedéséről

Buhárin második hibája, amely első hibájából következik, az, hogy helytelen, nem-marxista módon kezeli az osztályharc kiélesedésének, a kapitalista elemek fokozott ellenállásának kérdését a Szovjethatalom szocialista politikájával szemben. Miről van itt szó? Nem arról-e, hogy a kapitalista elemek gyorsabban nőnek, mint gazdaságunk szocialista szektora és ennek folytán fokozzák ellenállásukat, aláásva a szocialista építőmunkát? Nem, nem erről van szó. Azonfelül nem is igaz, hogy a kapitalista elemek gyorsabban nőnek, mint a szocialista szektor. Ha ez igaz volna, akkor a szocialista építőmunka már a pusztulás szélén állana. Arról van szó, hogy a szocializmus sikeresen viszi a támadást a kapitalista elemek ellen, a szocializmus *gyorsabban* nő, mint a kapitalista elemek, hogy a kapitalista elemek fajsúlya ennek folytán *csökken* és éppen azért, mert a kapitalista elemek fajsúlya *csökken*, a kapitalista elemek szimatolják a halálos veszedelmet és fokozzák ellenállásukat. S egyelőre nemcsak azért van módjuk fokozni ellenállásukat, mert a világkapitalizmus támogatja őket, hanem azért is, mert bár fajsúlyuk csökken, bár viszonylagos növekedésük csökken a szocializmus növekedéséhez képest, a kapitalista elemek abszolút mértékben mégis nőnek és ez bizonyos lehetőséget ad nekik arra, hogy erőt gyüjtsenek az ellenállásra a szocializmus növekedésével szemben. Ezen az alapon jön létre a *fejlődés adott szakaszában, az erőviszonyok adott körülményei között*, az osztályharc kiélesedése és a városi és fa-

lusi kapitalista elemek ellenállásának fokozódása. Buhárinnak és barátainak hibája abban áll, hogy nem értik ezt az egyszerű és nyilvánvaló igazságot. Hibájuk abban áll, hogy nem marxista módon, hanem nyárspolgár módjára kezelik a dolgot, az osztályharc kiéleződését mindenféle mellékes okkal próbálják megmagyarázni, például: a szovjetapparátus „alkalmatlanságával" a helyszínen működő elvtársak „vigyázatlan" politikájával, a hajlékonyság „hiányával", „túlkapásokkal" stb., stb.

Lássunk pl. egy idézetet Buhárin „A szocializmushoz vezető út" c. brosúrájából, amely megmutatja, hogy Buhárin mennyire nemmarxista módon kezeli az osztályharc kiélesedésének kérdését:

> „Az osztályharc a falun hol itt, hol ott korábbi megnyilvánulási formájában lobban fel, s ezt a kiélesedést rendszerint kulák elemek idézik elő. Amikor például a kulákok vagy a mások rovására gazdagodó és a Szovjethatalom szerveibe befurakodott emberek a falusi sajtótudósítókra kezdenek lövöldözni — ez az osztályharc megnyilvánulása a legélesebb formában. (Ez nem igaz, mert a harc legélesebb formája a felkelés. — *I. Sztálin.*) Az ilyen esetek azonban rendszerint ott fordulnak elő, ahol a szovjet helyi apparátus még gyenge. *Amilyen mértékben javul ez az apparátus,* amilyen mértékben erősödnek a Szovjethatalom összes alsó sejtjei, amilyen mértékben javulnak és erősödnek a helyi falusi párt- és kommunista ifjúsági szervezetek — az *ilyen jelenségek,* amint ez teljesen nyilvánvaló, egyre ritkábbá lesznek s végül *nyomtalanul el fognak tűnni.*"*

Ebből az következik, hogy az osztályharc kiélesedését az apparátussal kapcsolatos okok magyarázzák: alsó szervezeteink alkalmassága vagy alkalmatlansága, gyöngesége vagy ereje, Ebből például az következik, hogy a sahti burzsoá intellektuelek kártevését, amely a burzsoá elemek ellenállásának, a Szovjethatalommal szemben tanusított ellenállásuknak és az osztályharc kiéleződésének formája, nem az osztályerőviszonyok, nem a szocializmus növekedése magyarázza, hanem az, hogy rossz az apparátusunk. Ebből az következik, hogy mielőtt a sahti körzetben a tömeges kártevés megkezdődött, apparátusunk jó volt, később pedig, amikor megkezdődött a tömeges kártevés, az apparátus, ki tudja mi okból, teljesen használhatatlanná vált. Ebből az következik, hogy a mult évig, amíg a terménybeszolgáltatás magától folyt és az osztályharc különös kiélesedése nem volt észlelhető, helyi szervezeteink jók, vagy talán még ideálisak is voltak, de a mult év óta, amikor a kulákság ellenállása különösen éles

* Az én aláhúzásom. — *I. Szt.*

formákat öltött, szervezeteink egyszerre rosszak és teljesen használhatatlanok lettek. Ez nem magyarázat, hanem a magyarázat kicsúfolása. Ez nem tudomány, hanem kuruzslás.

Mi magyarázza meg ezt a kiélesedést?

Két ok.

Először, előrehaladásunk, támadásunk, a szocialista gazdasági formák növekedése mind az iparban, mind a mezőgazdaságban, az a növekedés, melyet a város és falu megfelelő kapitalista osztagainak megfelelő kiszorítása kísér. A dolog úgy áll, hogy Lenin „ki-kit győz le?" formulája szerint élünk: mi fogjuk-e őket, a kapitalistákat, kétvállra fektetni és, mint Lenin mondta, mi mérjük-e rájuk a döntő csapást, vagy ők fektetnek bennünket kétvállra.

Másodszor az, hogy a kapitalista elemek nem akarják a színteret saját jószántukból elhagyni: ellenállnak és ellen fognak állani a szocializmusnak, mert látják, hogy létük utolsó napjai közelednek. S egyelőre még tudnak ellenállni, mert bár fajsúlyuk csökken, abszolút értelemben mégis nőnek: a városi és a falusi kispolgárság, mint Lenin mondotta, minden nap minden órájában kapitalistákat és kiskapitalistákat termel ki soraiból, és ezek a kapitalista elemek mindent elkövetnek, hogy létüket megvédjék.

Nem volt még a történelemben olyan eset, hogy halódó osztályok önként hagyták volna el a színteret. Nem volt még a történelemben olyan eset, hogy a halódó burzsoázia ne vetette volna latba erőinek minden maradékát abból a célból, hogy létét megvédje. Akár jó lesz alsófokú szovjetapparátusunk, akár rossz, előrehaladásunk, támadásunk csökkenteni fogja a kapitalista elemeket és ki fogja őket szorítani, a halódó osztályok pedig, bármi történjék is, ellen fognak állani.

Ez az osztályharc kiélesedésének szociális alapja.

Buhárin és barátai hibája az, hogy ők a kapitalisták ellenállásának növekedését fajsúlyuk növekedésével azonosítják. De ennek az azonosításnak nincs semmi alapja. Nincs alapja azért, mert ha a kapitalisták ellenállanak, ez még korántsem jelenti azt, hogy erősebbek lettek, mint mi. Éppen ellenkezőleg. Az életük végét járó osztályok nem azért állanak ellen, mert erősebbek lettek, mint mi, hanem azért, mert a szocializmus gyorsabban nő, mint ők és ők gyengébbekké válnak, mint mi. És éppen azért, mert gyengülnek, érzik létük utolsó napjait és kénytelenek minden erővel, minden eszközzel ellenállni.

Ez az adott történelmi pillanatban az osztályharc kiélesedésének és a kapitalisták ellenállásának mechanikája.

Mi legyen a párt politikája a dolgok ilyen állása mellett?

Az, hogy a munkásosztályt és a falu kizsákmányolt tömegeit felébressze, harcképességüket emelje és mozgósítási készenlétüket a város és a falu kapitalista elemei elleni harc érdekében, az ellenállást kifejtő osztályellenségek elleni harc érdekében fejlessze. Az osztályharc marxista-leninista elméletének — egyebek közt — éppen az az előnye, hogy megkönnyíti a munkásosztály mozgósítását a proletárdiktatúra ellenségei ellen.

Miben áll a buhárini elméletnek, amely szerint a kapitalisták belenőnek a szocializmusba, és az osztályharc kiélesedése buhárini felfogásának káros volta?

Abban, hogy elaltatja a munkásosztályt, aláássa országunk forradalmi erőinek mozgósítási készenlétét, leszereli a munkásosztályt és megkönnyíti a kapitalista elemek támadását a Szovjethatalom ellen.

c) A parasztságról

Buhárin harmadik hibája a parasztság kérdésére vonatkozik. Ismeretes, hogy a parasztság kérdése politikánk egyik legfontosabb kérdése. A parasztság a mi viszonyaink közt különféle szociális csoportosulásokból áll, nevezetesen: szegényparasztokból, középparasztokból és kulákokból. Érthető, hogy e csoportosulások irányában nem lehet egyforma a magatartásunk. A szegényparasztság a munkásosztály *támasza*, a középparasztság *szövetségesünk* és a kulák *osztályellenségünk* — ez a mi viszonyunk ezekhez a szociális csoportosulásokhoz. Mindez érthető és köztudomású. Buhárin azonban kicsit másképpen ítéli meg a dolgot. A parasztság jellemzésénél nála kicsik a differenciálódás tényei, eltűnik az, hogy szociális csoportosulások vannak és csak egy falunak nevezett szürke folt marad meg. Nála a kulák sem kulák, a középparaszt sem középparaszt, hanem valami általános nyomorúság van a faluban. Beszédében itt így is mondta: hát lehet-e a mi kulákunkat kuláknak nevezni? Hiszen ez a kulák koldus! — mondotta. Hát a mi középparasztunk — vajjon hasonlít-e a középparaszthoz? — jelentette ki itt Buhárin. — Hiszen ez a középparaszt koldus, aki éhezik. Világos, hogy a parasztságot illető ilyen nézet gyökerében téves, a leninizmussal össze nem férő nézet.

Lenin azt mondta, hogy a parasztság az *utolsó kapitalisztikus osztály*. Igaz ez a tétel? Igen, feltétlenül igaz. Miért minősítjük a parasztságot az utolsó kapitalisztikus osztálynak? Azért, mert a két alapvető osztály közül, amelyekből társadalmunk áll, a parasztság az az osztály, amelynek gazdasága a magántulajdonon és a kis árutermelésen alapszik. Azért, mert a parasztság, amíg parasztság marad, amely kis árutermelést folytat, soraiból szük-

ségképpen állandóan és szakadatlanul kapitalistákat termel ki. Ez a körülmény ránk nézve döntő jelentőségű a munkásosztály és parasztság szövetségének problémájával kapcsolatos marxista álláspontunk kérdésében. Ez azt jelenti, hogy nekünk a parasztsággal nem *akármilyen* szövetség kell, hanem csakis olyan *szövetség*, amely a parasztság kapitalista elemei elleni harcon alapszik. Amint látják, Leninnek az a tétele, hogy a parasztság az utolsó kapitalisztikus osztály, nemcsak hogy nem mond ellent a munkásosztály és parasztság szövetsége eszméjének, hanem ellenkezőleg, megokolja ezt a szövetséget, mint a munkásosztály és a parasztság szövetségét, amely gazdaságunk kapitalista elemei ellen irányul. Lenin ezt a tételt azért állította fel, hogy megmutassa, hogy a munkásosztály és a parasztság szövetsége csak abban az esetben lehet tartós, ha az éppen azok ellen a kapitalista elemek ellen vívott harcon alapszik, amelyeket a parasztság soraiban kitermel.

Buhárin hibája az, hogy nem érti és nem fogadja el ezt az egyszerű dolgot, megfeledkezik a falu szociális csoportosulásairól, eltűnnek látóköréből a kulákok és a szegényparasztság s csak egyetlen általános középparaszt tömeg marad meg. Ez Buhárinnál kétségtelenül jobbfelé való elhajlás, ellentétben a trockista „baloldali" elhajlással, amely nem lát a faluban más szociális csoportosulásokat, mint szegényparasztságot és kulákságot, s amelynek látóköréből eltűnik a középparasztság.

Mi a különbség a trockizmus és Buhárin csoportja között a parasztsággal való szövetség kérdésében? Az, hogy a trockizmus a középparasztság tömegeivel való *tartós* szövetség politikája *ellen* nyilatkozik, a buhárinista csoport pedig a parasztsággal való *akármilyen* szövetség híve. Felesleges bizonyítgatni, hogy mindkét irányzat helytelen és az egyik annyit ér, mint a másik.

A leninizmus feltétlenül a parasztság alapvető tömegeivel való tartós szövetséget, a középparasztsággal való szövetséget akarja, de nem akármilyen szövetséget, hanem olyan szövetséget a középparasztsággal, amely a munkásosztály *vezetőszerepét* biztosítja, *erősíti* a proletariátus diktatúráját *és megkönnyíti az osztályok megszüntetésének művét.*

„A munkásosztály és a parasztság közötti megegyezésen — mondja Lenin — azt értheti az ember, amit akar. Ha nem vesszük figyelembe, hogy ez a megegyezés a munkásosztály szempontjából csak akkor megengedhető, helyes és elvileg lehetséges, ha az a munkásosztály diktatúráját támogatja és az osztályok megszüntetésére irányuló eszközök egyike, akkor a munkásosztály és parasztság megegyezésének tétele természetesen olyan tétel marad, amelyet a Szovjethatalom valamennyi ellensége és a diktatúra valamennyi

ellensége nézeteiben érvényre is juttat." (Lenin Művei. XXVI. köt. 387. old.)

Továbbá:

„Most — mondja Lenin — a proletariátus kezében tartja a hatalmat és vezet. Vezeti a parasztságot. Mit jelent ez — vezetni a parasztságot? Ez először azt jelenti, hogy az osztályok megszüntetésére vesszük az irányt, nem pedig a kistermelőre. Ha letévednénk erről az életbevágó és alapvető irányról, akkor megszűnnénk szocialisták lenni és azoknak a kispolgároknak táborába, az eszerek és mensevikek táborába jutnánk, akik most a proletariátus legádázabb ellenségei." (Ugyanott, 399—400. old.)

Ez Lenin álláspontja a parasztság alapvető tömegeivel való szövetség, a középparasztsággal való szövetség kérdéséről.

Buhárin csoportjának hibája a középparaszt kérdésében az, hogy nem látja a középparaszt kettős természetét, a munkásosztály és a kapitalisták között elfoglalt kettős helyzetét. „A középparaszt ingadozó osztály" — mondotta Lenin. Miért? Azért, mert a középparaszt egyrészről dolgozó, ami a munkásosztályhoz közelíti, másrészt pedig tulajdonos, ami a kulákhoz közelíti. Innen erednek a középparaszt ingadozásai. És ez nemcsak elméletileg igaz. Ezek az ingadozások a gyakorlatban is minden nap, minden órában megnyilvánulnak.

„A paraszt — mondja Lenin —, mint dolgozó, a szocializmushoz húz; szívesebben látja a munkások diktatúráját, mint a burzsoázia diktatúráját. A paraszt, mint gabonaeladó, a burzsoáziához húz, a szabadkereskedelemhez, vagyis vissza a ‚megszokott', a régi, az ‚ősidőktől való' kapitalizmushoz." (Lenin Művei. XXIV. köt. 314. old.)*

Ezért a középparaszttal való szövetség csak az esetben lehet tartós, ha a kapitalista elemek ellen, általában a kapitalizmus ellen irányul, ha ez a szövetség biztosítja a munkásosztály vezető szerepét, ha megkönnyíti az osztályok megszüntetését.

Furcsa, hogy Buhárin csoportja ezekről az egyszerű és érthető dolgokról megfeledkezik.

---

* Lásd ebben a kötetben 26. old. — *Szerk.*

[A KOLHOZÉPÍTÉS SIKEREI]

(Sztálin elvtárs „A nagy fordulat éve" című, az Októberi Forradalom XII. évfordulója alkalmából írott cikkének III. fejezete[1])

1929 november 7

A mezőgazdaság kiépítése terén

Szólnom kell végül a pártnak az elmult esztendőben elért harmadik vívmányáról, mely az előbbi kettővel szervesen összefügg. Arról a *gyökeres fordulatról* van szó, mely földművelésünk fejlődésében ment végbe, az elmaradt, kisüzemű *egyéni* gazdaságtól a modern, nagyüzemű *kollektív* földműveléshez, a föld közös megmunkálásához, a gép- és traktorállomásokhoz, a modern technikával dolgozó artelekhez és kolhozokhoz és végül a traktorok és kombájnok százaival fölszerelt óriás szovhozokhoz. A párt vívmánya e téren az, hogy a kerületek egész sorában sikerült a parasztság alapvető tömegeit a fejlődés régi, *kapitalista* útjáról — amely mellett csak a falusi gazdagok, kapitalisták jelentéktelen kis csoportja van előnyös helyzetben, a parasztok óriási többsége viszont nyomorban kénytelen tengődni — a fejlődésnek új, *szocialista* útja felé *fordítani,* mely a falusi gazdagokat, kapitalistákat kiszorítja, a középparasztokat és a szegényparasztokat viszont új, modern munkaeszközökkel, traktorokkal és mezőgazdasági gépekkel fegyverzi föl, ezzel módot adva nekik arra, hogy a nyomorból és a kulákok igájából kiszabadulva, a föld társas, kollektív megmunkálásának széles útjára térjenek. A párt vívmánya az, hogy sikerült ezt a *gyökeres fordulatot* magának a parasztságnak soraiban megszerveznünk s elérni azt, hogy a szegényparasztság és középparasztság széles tömegei velünk jöjjenek, tekintet nélkül a hihetetlen nehézségekre, tekintet nélkül a minden néven nevezendő sötét erők kétségbeesett ellenállására, kezdve a kulákokon és papokon egészen a nyárspolgárokig és a jobboldali opportunistákig.

Vegyünk néhány számadatot. 1928-ban a szovhozok bevetett területe 1,425.000 hektárt tett ki s az összes szovhozok együttvéve több mint 6 millió métermázsa (több, mint 36 millió pud) piacra kerülő gabonát termellek, a kolhozok bevetett területe pedig 1.390.000 hektárt tett ki s a piacra kerülő gabonatermésük körülbelül $3^{1}/_{2}$ millió métermázsa volt (több mint 20 millió pud). 1929-ben a szovhozok bevetett területe 1,816.000 hektárt tett ki, piacra kerülő gabonatermésük körülbelül 8 millió métermázsát (körülbelül 47 millió pudot), a kolhozok bevetett

[1] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 324—332. old, vagy: *Sztálin.* A Szovjetunió agrárpolitikájáról. Szikra, 1949. 276—284. old.

területe pedig 4,262.000 hektárt tett ki és piacra kerülő gabonatermésük körülbelül 13 millió métermázsát (körülbelül 78 millió pudot). A most beköszöntő 1930-as évben a szovhozok bevetett területének az előirányzat szerint 3,280.000 hektárt kell kitennie, a piacra kerülő gabonatermésnek pedig 18 millió métermázsát (körülbelül 110 millió pudot), a kolhozok bevetett területének viszont — 15 millió hektárt és piacra kerülő gabonatermésüknek — körülbelül 49 millió métermázsát (körülbelül 300 millió pudot). Másszóval, a most beköszöntő 1930-as évben a szovhozok és kolhozok piacra kerülő gabonatermésének több mint 400 millió pudot kell kitennie, vagyis *egész* mezőgazdaságunk piacra kerülő gabonatermésének (falun kívüli forgalmának) több mint 50 százalékát.

El kell ismernünk, hogy a fejlődésnek ezt a viharos ütemét még a mi szocializált nagyiparunk *sem ismeri*, amelynek növekedési üteme pedig általában nagy lendületéről nevezetes.

Nem világos-e, hogy zsenge nagyüzemű szocialista földművelésünknek (kolhozainknak és szovhozainknak) nagy jövője van, hogy az a növekedés csodáit fogja még felmutatni?

Ezt a kolhozépítés terén elért példátlan sikert az okok egész sora magyarázza, melyek közül legalább is a következőket kell kiemelnünk.

Magyarázza mindenekelőtt az, hogy a párt a tömegek nevelésének lenini politikáját vitte keresztül, a szövetkezetek társadalmi mozgalmának kifejlesztése útján következetesen a kolhozokhoz vezetve a parasztlömegeket. Magyarázza az, hogy a párt sikeres harcot folytatott azok ellen is, akik megkísérelték a mozgalmat megelőzni és a kolhozok fejlődését elrendelni („baloldali" frázishősök) s azok ellen is, akik a pártot hátrafelé akarták vonszolni és a mozgalom uszályában akartak maradni (jobboldali fajankók). E nélkül a politika nélkül a párt nem tudta volna a kolhozmozgalmat magukuak a parasztoknak valódi tömegmozgalmává kifejleszteni.

„Mikor a petrográdi proletariátus és a petrográdi helyőrség katonái a hatalmat megragadták — mondja Lenin —, nagyon jól tudták, hogy az építőmunka a falun nagy nehézségekbe fog ütközni, hogy itt lépésről-lépésre kell majd előrehaladni, hogy a legnagyobb ostobaság lenne dekrétumok, törvényes rendelkezések útján megkísérelni a föld társadalmi megmunkálásának bevezetését, hogy ebbe csak jelentéktelen számú öntudatos elem ment volna esetleg bele, a parasztság óriási többsége azonban ezt a feladatot nem tűzte maga elé. Ezért mi arra szorítkoztunk, ami a forradalom továbbfejlesztése érdekében feltétlenül szükséges: a tömegek fejlődésének semmiesetre se elébekerülni, hanem kivárni, míg a további

előrehaladást a tömegek saját tapasztalata, saját harca fogja megindítani." (Lenin Művei. XXIII. köt. 252. old.)

Ha a párt nagy győzelmet aratott a kolhozépítés frontján, ez csak azért van, mert pontosan követte Leninnek ezt a taktikai útmutatását.

Magyarázza, másodszor, a mezőgazdasági építőmunkának ezt a hallatlan sikerét az, hogy a Szovjethatalom helyesen vette számba a parasztságnak új felszerelésre, új technikára irányuló növekvő szükségletét, helyesen vette számba azt, hogy milyen kilátástalan helyzetben volt a parasztság a föld megmunkálásának régi formái mellett és, mindezeket számbavéve, idejében megszervezte a parasztság megsegítését gép-kikölcsönzés, traktor-csoportok, gép- és traktorállomások formájában, a föld társas megművelésének megszervezése, kolhozok létesítése formájában s végül annak a minden téren érvényesülő segítségnek formájában, melyet a szovhozok nyujtanak a parasztgazdaságnak. Az emberiség történetében először jelent meg a világon olyan hatalom, a Szovjethatalom, amely a valóságban bizonyította be készségét és képességét arra, hogy a parasztság dolgozó tömegeinek rendszeres és tartós *termelési* segítséget nyujtson. Hát nem világos-e, hogy a parasztság dolgozó tömegei, amelyek ősidőktől fogva szükséget szenvedtek felszerelés dolgában, kapva kaptak ezen a segítségen és a kolhozmozgalom útjára tértek? S lehet-e csodálkozni azon, ha mostantól kezdve a munkások régi jelszavát: „arccal a falu felé" a kolhozparasztok új jelszava: „arccal a város felé" fogja kiegészíteni?

Végül magyarázza a kolhozépítésnek ezt a példátlan sikerét az, hogy ezt az ügyet országunk legelőrehaladottabb munkásai vették a kezükbe. Azokra a munkásbrigádokra gondolok, melyek tizével és százával vannak szétszórva országunk összes főbb kerületeiben. El kell ismerni, hogy a kolhozmozgalom összes létező és lehetséges propagandistái közül a munkáspropagandisták a legalkalmasabbak a parasztiömegek közötti propagandamunkára. Mi van azon csodálnivaló, hogy a munkásoknak sikerült a parasztokat meggyőzniök a nagyüzemű kollektív gazdálkodás előnyeiről az egyéni kisgazdasággal szemben, annál is inkább, mert a létező kolhozok és szovhozok, amelyek ezeket az előnyöket szemmelláthatóan megmutatták, szemléltető például szolgálnak?

Ez az a talaj, melyen a kolhozépítés terén elért vívmányunk létrejött, amely vívmány, véleményem szerint, az utóbbi évek valamennyi vívmánya közül a legfontosabb és legdöntőbb jelentőségű.

Összeomlottak és szétfoszlottak a „tudomány" ellenvetései az 50—100 ezer hektáros nagy gabonagyárak szervezésének lehetősége és célszerűsége ellen. A gyakorlat megcáfolta a „tudomány" ellenvetéseit és újból megmutatta, hogy nemcsak a gya-

korlatnak kell tanulnia a „tudománytól", hanem a „tudománynak" sem ártana tanulni egyetmást a gyakorlattól. A kapitalista országokban a nagyüzemű óriás gabonagyárak nem tudnak gyökeret verni. De a mi országunk nem kapitalista ország. Nem szabad elfelejteni ezt a „kis" különbséget. Ott, a kapitalistáknál, nem lehet nagyüzemű gabonagyárat szervezni nagy telekvásárlások vagy abszolút földjáradék fizetése nélkül, ami a termelésre szükségképpen óriási kiadásokat ró, miután ott a föld magántulajdonban van. Nálunk, ellenkezőleg, nincs abszolút földjáradék s nem létezik a telkek adásvétele, ami szükségképpen kedvező feltételeket hoz létre a nagyüzemű gabonagazdaság kifejlődésére, minthogy nálunk a föld nincsen magántulajdonban. Ott, a kapitalistáknál, a nagyüzemű gabonagazdaságok célja az, hogy maximális hasznot vagy legalábbis akkora hasznot hozzanak, amely megfelel az úgynevezett átlagos haszonrátának, mert e nélkül, általában szólva, a tőkének nem áll érdekében, hogy a gabonagazdaság szervezésével foglalkozzék. Nálunk, ellenkezőleg, a nagyüzemű gabonagazdaságoknak, melyek egyúttal állami gazdaságok is, ahhoz, hogy fejlődhessenek, nincs szükségük sem maximális haszonra, sem átlagos haszonrátára, hanem megelégedhetnek minimális haszonnal is, sőt néha meglehetnek minden haszon nélkül is — ami megint csak kedvező feltételeket teremt a nagyüzemű gabonagazdaságok fejlődésére. Végül a kapitalista rendszer mellett a nagyüzemű gabonagazdaságok számára nincsenek sem különös hitelkedvezmények, sem különös adókedvezmények, a szovjet rendszer mellett viszont, amely a szocialista gazdasági formák támogatására törekszik, ilyen kedvezmények vannak és a jövőben is lesznek. A mélyen tisztelt „tudomány" minderről megfeledkezett.

Összeomlottak és szétfoszlottak a jobboldali opportunisták (Buhárin-csoport) állításai arról, hogy *a)* a parasztok nem fognak belépni a kolhozokba, hogy *b)* a kolhozok fejlődésének fokozott üteme nem vezethet másra, mint tömeges elégedetlenségre és a parasztságnak a munkásosztállyal való meghasonlására, hogy *c)* a falun a szocialista fejlődés „főútja" *nem* a kolhozok, *hanem* a szövetkezetek, hogy *d)* a kolhozok fejlődése és a falu kapitalista elemei elleni előnyomulás eredményeképpen az ország kenyér nélkül maradhat. Mindez összeomlott és szertefoszlott, mint ócska burzsoá-liberális limlom.

Először, a parasztok beléptek a kolhozokba, egyszerre léptek be egész falvak, járások, kerületek.

Másodszor, a kolhoz-tömegmozgalom nem gyengíti, hanem erősíti a munkásosztály és a parasztság kapcsolatát, mert új bázist ad neki, magában a termelésben. Ma már a vak is látja, hogy ha észlelhető is bizonyos komoly elégedetlenség a paraszt-

ság alapvető tömegei között, ez az elégedetlenség nem a Szovjethatalom kolhoz-politikája miatt van, hanem amiatt, hogy a parasztoknak gépekkel és traktorokkal való ellátása terén a Szovjethatalom nem tud lépést tartani a kolhozmozgalom növekedésével.

Harmadszor, a falu szocialista fejlődésének „főútjáról" szóló vita — skolasztikus vita, mely olyan kispolgári liberális ifjakhoz méltó, mint Ajhenvald és Szlepkov. Világos, hogy addig, amíg nem volt kolhoztömegmozgalom, a szövetkezetek alsóbbrendű formái, a beszerzési és terményértékesítő szövetkezetek alkották a „főutat", amikor azonban megjelent a porondon a szövetkezetek magasabb formája, a kolhoz-forma, akkor az lett a fejlődés „főútjává". Ha idézőjelek nélkül akarunk beszélni, akkor azt kell mondanunk, hogy a falu szocialista fejlődésének főútja Lenin szövetkezeti terve, mely a mezőgazdasági szövetkezeteknek minden formáját magában foglalja, az alsóbbfokúaktól (beszerzési és terményértékesítési szövetkezetek) a magasabb fokúakig (termelőszövetkezetek — kolhozok). Aki *szembeállítja* a kolhozokat a szövetkezetekkel, az csúfot űz a leniniznusból és a saját tudatlanságát bizonyítja be.

Negyedszer, ma már a vak is látja, hogy a falu tőkés elemei elleni offenzíva és a kolhoz- és szovhozmozgalom kifejlődése nélkül ma nem lennének sem azok a döntő sikereink az állami gabonabegyüjtés terén, amelyeket az idei évben elértünk, sem azok a tízmilliókra menő érintetlen gabonatartalékaink, amelyek az állam kezében már eddig felhalmozódtak. Sőt tovább megyek: bátran elmondhatjuk, hogy hála a kolhoz- és szovhozmozgalom növekedésének, a gabonaválságból már véglegesen kilábolóban vagyunk, vagy már ki is lábaltunk. S ha a kolhozok és szovhozok fejlődése fokozott iramba fog továbbhaladni, akkor semmi okunk kételkedni benne, hogy körülbelül három év mulva országunk gabonában a világ egyik leggazdagabb országává lesz — ha ugyan nem a leggazdagabbá.

Mi az *új* a mostani kolhozmozgalomban? Az új és döntő a mostani kolhozmozgalomban az, hogy a parasztok nem egyes csoportokban lépnek be a kolhozba, mint azelőtt, hanem egész falvak, egész járások, egész kerületek, sőt egész körzetek parasztsága lép be egyszerre. És mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy *a középparaszt elindult a kolhozba.* Ez a lényege annak a mezőgazdaság fejlődésében beállott gyökeres fordulatnak, amely a Szovjethatalom legfontosabb vívmánya az elmúlt évben.

Összeomlik és ízzé-porrá törik a trockizmus mensevik „elgondolása" arról, hogy a munkásosztály nem tudja a parasztság zömét maga után vinni a szocialista építőmunkára. Ma már a vak is látja, hogy a középparaszt a kolhozok útjára lért. Ma

már mindenki számára világos, hogy az ipar és mezőgazdaság ötéves terve — a szocialista társadalom felépítésének ötéves terve; hogy azoknak az embereknek, akik nem hisznek abban, hogy a szocializmust országunkban fel lehet építeni, nincs joguk arra, hogy ötéves tervünket üdvözöljék.

Összedől és porrá lesz a „magántulajdon szentségének elve", ez az utolsó reménysége a világ összes kapitalistáinak, akik a kapitalizmusnak a Szovjetunióban való visszaállításáról álmodoznak. A parasztok, akiket ők úgy tekintenek, mint anyagot a kapitalizmus talajának trágyázására, tömegesen hagyják ott a „magántulajdon" annyit dicsőített zászlaját és mennek át a kollektivizmus, a szocializmus útjára. Összedől az utolsó reménység a kapitalizmus visszaállítására.

Ez magyarázza meg, többek között, országunk tőkés elemeinek elkeseredett kísérleteit arra, hogy az előnyomuló szocializmus ellen a régi világ minden erejét harcba vigyék, mely kísérletek az osztályharc kiélesedéséhez vezetnek. A tőke sehogysem akar „belenőni" a szocializmusba.

Ugyanez magyarázza meg azt a bolsevizmus elleni ádáz vonítást is, melyet az utóbbi időben a tőke láncos ebei, a különböző Sztrúvék és Gesszenek, Miljukovok és Kerenszkijek, Danok és Abramóvicsok véghezvisznek. Hiszen nem tréfáról van szó: eltűnőben van a kapitalizmus visszaállításának reménysége is.

Miről tanúskodik még osztályellenségeinknek ez az elkeseredett dühöngése és a tőke lakájainak ez az őrjöngő üvöltése, ha nem arról, hogy a párt valóban döntő győzelmet aratott a szocialista építőmunka legnehezebb arcvonalán?

> „Csakis abban az esetben — mondja Lenin —, ha sikerül a föld társas, kollektív, szövetkezeti, artelszerű megművelésének előnyeit a parasztnak a gyakorlatban bemutatni, csak ha sikerül a szövetkezeti, artelgazdaság segítségével a parasztnak segítséget nyujtani, csakis ez esetben tudja az államhatalmat kezében tartó munkásosztály a maga igazát a parasztnak ténylegesen bebizonyítani, csakis így vonhatja tényleg szilárdan és igazán a maga oldalára a sokmilliós paraszttömeget." (Lenin Művei. XXIV. köt. 579. old.)

Így teszi fel Lenin azt a kérdést, hogy milyen utakon kell a sokmilliós parasztságot a munkásosztály oldalára vonnunk, hogy milyen utakon kell a parasztságot a kolhozépítés vágányára átállítanunk.

Az elmúlt év megmutatta, hogy a párt sikeresen birkózik meg ezzel a feladattal és eltökélten küzd le minden útjában álló nehézséget.

„A középparasztság — mondja Lenin — a kommunista társadalomban csak akkor lesz a mi oldalunkon, ha gazdasági életviszonyait megkönnyítjük és megjavítjuk. Ha holnap százezer elsőrendű traktort tudnánk adni, ellátva azokat benzinnel és hozzáértő gépészekkel (önök nagyon jól tudják, hogy ez egyelőre ábránd), a középparaszt azt mondaná: ‚én is a kommunia (vagyis a kommunizmus) mellett vagyok'. De hogy ezt megtehessük, ahhoz előbb le kell győznünk a nemzetközi burzsoáziát és arra kell kényszerítenünk, hogy bocsássa rendelkezésünkre ezeket a traktorokat, vagy pedig oly mértékben kell emelnünk termelőképességünket, hogy mi magunk állíthassuk elő azokat. Ez ennek a kérdésnek egyetlen helyes feltevése." (Lenin Művei. XXIV. köt. 170. old.)*

Így teszi fel Lenin azt a kérdést, hogy milyen utakon kell a középparasztot technikailag átszerelnünk és a kommunizmus számára megnyernünk

Az elmúlt év megmutatta, hogy a párt ezt a feladatot is sikerrel oldja meg. Ismeretes, hogy a most beköszöntő 1930-as év tavaszán szántóföldeinken már több mint 60.000 traktor fog dolgozni, egy évvel később több mint 100.000 traktor, még két év mulva pedig — több mint 250.000 traktor. Ma megvan a lehetőségünk arra, hogy azt, ami néhány évvel ezelőtt még „ábrándnak" számított, bőségesen megvalósítsuk.

Ez az oka annak, hogy a középparaszt a „kommunia" oldalára állott.

[A KOLHOZOK SZERVEZÉSÉNEK KÉRDÉSÉRŐL]

(Sztálin elvtárs „Válasz a kolhozparaszt elvtársaknak" című cikkéből[1])

1930 április 3

Az ujságokból ismeretes, hogy Sztálinnak „Akiknek a siker fejükbe szállt" című cikke és a Központi Bizottság ismert határozata „A párt vonalának elferdítése elleni harcról a kolhozmozgalomban". nagy visszhangot keltett a kolhozmozgalom gyakorlati munkásainak soraiban. Ezzel kapcsolatban az utóbbi időben számos levelet kaptam kolhozparaszt elvtársaktól, melyekben feleletet kérnek kérdéseikre. Kötelességem volt, hogy ezekre a levelekre magánlevelezés útján válaszoljak Ez azonban lehetet-

---

* *Lenin.* Válogatott Művek. 2. kot. 547. old.

[1] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 367—375 old, vagy: *Sztálin.* A Szovjetunió agrárpolitikájáról. Szikra 1949. 322—331. old.

lennek bizonyult, mert a leveleknek több mint felében nincs megadva a szerzőjük címe (elfelejtették megírni a címüket). A levelekben felvetett kérdések viszont összes elvtársaink számára roppant politikai jelentőséggel bírnak. Azonkívül érthető, hogy azokat az elvtársakat sem hagyhattam válasz nélkül, akik elfelejtették megadni a címüket. Ennek folytán szükségessé vált, hogy a kolhozparaszt elvtársak leveleire nyilvánosan, vagyis a sajtóban válaszoljak, kiválasztva ezekből a levelekből mindazokat a kérdéseket, amelyek az ügy szempontjából fontosak. Erre annál is szívesebben vállalkoztam, mert a Központi Bizottság erre vonatkozóan egyenes határozatot hozott.

Első kérdés. Mi a parasztkérdésben elkövetett hibák *gyökere?*

Felelet. A középparaszt helytelen kezelése. Az, hogy erőszakot alkalmaztak a középparaszttal szemben a gazdasági kapcsolat terén. Az, hogy elfelejtették, hogy a középparaszti tömegekkel való gazdasági együttműködést nem erőszakos intézkedések alapján, hanem a középparaszttal való megegyezés alapján, a középparaszttal való szövetség alapján kell felépíteni. Az, hogy elfelejtették, hogy jelenleg a kolhozmozgalom alapja a munkásosztály és a szegényparasztság szövetsége a középparaszttal a kapitalizmus ellen általában és a kulákság ellen különösen.

Amíg a kulákság elleni támadást a középparaszttal egységfrontban vezettük, minden jól ment. De amikor egyes elvtársaink, a sikerektől megrészegedve, kezdtek észrevétlenül átcsúszni a kulák elleni támadás útjáról a középparaszt elleni harc útjára, amikor, a kollektivizálás magas százalékát hajszolva, erőszakot kezdtek alkalmazni a középparaszttal szemben, megfosztották a középparasztot választójogától, „mint kulákot" kisajátították a középparasztot — akkor a támadás kezdett elferdülni, a középparaszttal tartott egységfront repedezni kezdett s világos, hogy a kulák lehetőséget kapott arra, hogy megpróbáljon újra lábraállni.

Elfelejtették, hogy az erőszak, amely nélkülözhetetlen és hasznos az osztályellenségeink elleni harcban, megengedhetetlen és végzetes, ha a középparaszttal szemben alkalmazzuk, aki szövetségesünk.

Elfelejtették, hogy a lovasrohamok, amelyek szükségesek és hasznosak, mikor hadijellegű feladatokat kell megoldani, alkalmatlanok és végzetesek, ha a kolhozépítés feladatainak megoldásáról van szó, méghozzá ha a szervezést a középparasztsággal szövetségben hajtjuk végre.

Ez a parasztkérdésben elkövetett hibák gyökere.

A középparasztsággal való gazdasági kapcsolatra vonatkozóan Lenin ezt mondja:

„Mindenekelőtt abból az igazságból kell kiindulnunk, hogy itt erőszakos módszerekkel a dolog természete szerint

semmit sem lehet elérni. Itt a gazdasági feladat egészen más. Itt nincs meg az a felső réteg, amelyet le lehet vágni, meghagyva az egész talapzatot, az egész épületet. Olyan felsőréteg, amilyen a városban a kapitalisták voltak, itt nincsen. *Itt erőszakot alkalmazni annyit jelent, mint az egész ügyet tönkretenni... Nincs ostobább dolog, mint akárcsak gondolni is arra, hogy a középparaszttal szemben a gazdasági viszonyok terén erőszakot alkalmazunk.*" (Lenin Művei. XXIV. köt. 168. old.)*

És más helyen:

„Erőszak a középparasztsággal szemben a legnagyobb mértékben káros dolog. A középparasztság nagyszámú, sokmilliós réteg. Még Európában sem javasolta senki, ahol pedig a középparasztság seholsem ilyen erős, ahol rendkívül fejlett a technika, a kultúra, a városi élet, a vasúti közlekedés, ahol tehát a legkönnyebben lehetne ilyesmire gondolni — még a legforradalmibb szocialisták közül sem javasolta senki, hogy a középparasztsággal szemben erőszakos rendszabályokat alkalmazzunk." (Lenin Művei. XXIV. köt. 167. old.)**

Azt hiszem, a dolog világos.

Második kérdés. Melyek a főhibák a kolhozmozgalomban?

Felelet: Ilyen hiba legalább három van:

1. A kolhozok szervezése során megszegték az önkéntesség lenini elvét. Megszegték a párt alapvető utasításainak és a mezőgazdasági artelek minta-alapszabályzatának a kolhozok önkéntes felépítéséről szóló pontjait.

A leninizmus arra tanít, hogy a parasztokat az önkéntesség elve alapján kell a kollektív gazdaság vágányára átvezetni, meggyőzve őket arról, hogy a kollektív, társadalmi gazdaság előnyösebb az egyéni gazdaságnál. A leninizmus arra tanít, hogy a parasztokat a kollektív gazdaság előnyeiről meggyőzni csak úgy lehet, ha *megmutatjuk* és a valóságban, tapasztalatilag *bebizonyítjuk* nekik, hogy a kolhoz jobb az egyéni gazdálkodásnál, előnyösebb az egyéni gazdálkodásnál, hogy a kolhoz az ínségből és nyomorból kivezető utat jelenti a szegény- és középparaszt számára. A leninizmus arra tanít, hogy ezeknek a feltételeknek a betartása nélkül a kolhozok nem lehetnek szilárdak. A leninizmus arra tanít, hogy minden olyan kísérlet, amely a kolhozt rá akarja erőszakolni a parasztra, minden olyan kísérlet, amely a kolhozokat kényszer útján akarja megteremteni, csak negatív

* *Lenin.* Előadói beszéd a falusi munkáról az OK/b/P VIII. kongresszusán. Lásd *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. Id. kiad. 544—545. old. — *Szerk.*
** Ugyanott 543—544. old. — *Szerk.*

eredményekre vezethet, csak elriasztja a parasztokat a kolhozmozgalomtól.

És valóban, amíg ezt a főszabályt betartották, a kolhozmozgalomban egyik siker a másikat követte. Egyes elvtársaink azonban, megrészegedve a sikerektől, kezdték figyelmen kívül hagyni ezt a szabályt, kezdtek túlságosan sietni és magas kollektivizálási százalékot hajhászva, kényszer útján kezdtek újabb és újabb kolhozokat létrehozni. Nincs mit csodálkozni azon, ha ennek a „politikának" negatív eredményei nem sokáig várattak magukra. A sebtében létrejött kolhozok kezdtek éppoly gyorsan szétmállni, mint amilyen gyorsan létrejöttek, a parasztság egy része pedig, mely tegnap még nagy bizalommal viseltetett a kolhoz iránt, kezdett elfordulni tőle.

Ez az első és legfőbb hiba a kolhozmozgalomban.

A kolhozok felépítésének önkéntességére vonatkozóan Lenin ezt mondja:

„Feladatunk most — a föld *társadalmi* megművelésére, a *nagyüzemi* közös gazdálkodásra való áttérés. A Szovjethatalom részéről azonban semmiféle kényszerről szó nem lehet; semmiféle törvény erre nem kényszerít. A mezőgazdasági *kommúnák önkéntesen* alakulnak meg, a föld *társadalmi megművelésére* való áttérés csakis *önkéntes* lehet, ebben a kérdésben a munkás- és parasztkormány részéről a legcsekélyebb kényszerről sem lehet szó, s a törvény ilyet nem enged meg. Ha valaki közületek ilyen kényszernek lenne tanúja, tudnotok kell, hogy az ilyesmi — visszaélés, hogy az ilyesmi — törvényszegés, amelyet minden erőnkkel igyekszünk és fogunk is jóvátenni."* (Lenin Művei. XXIV. köt. 43. old.)

És más helyen:

„Csakis abban az esetben, ha sikerül a föld társas, kollektív, szövetkezeti, artelszerű megmunkálásának előnyeit a parasztnak a gyakorlatban *bemutatnunk*, csak ha sikerül a szövetkezeti, az artelgazdaság segítségével a parasztnak segítséget nyujtanunk, csakis ez esetben tudja az államhatalmat kezében tartó munkásosztály a maga igazát a parasztnak ténylegesen bebizonyítani, csakis így vonhatja tényleg szilárdan és igazán a maga oldalára a sokmilliós paraszttömeget. Ezért nem lehet eléggé értékelni a különböző intézmények jelentőségét, amelyek a szövetkezeti, artelszerű földművelés segítését célozzák. Millió és millió felaprózott, eldugott falvakban elszórt, egyes gazdaságunk van... Csak ha majd *gyakorlatilag*, a parasztok számára kézzelfogható *tapasztalati* úton *bebizonyítottuk*, hogy a társas artelszerű

* Az én aláhúzásom. — *I. Szt.*

földművelésre való áttérés szükséges és lehetséges, csak akkor lesz majd jogunk azt mondani, hogy ilyen óriási parasztországban, mint amilyen Oroszország, komoly lépést tettünk előre a szocialista földművelés útján."* (Lenin Művei. XXIV. köt. 579—580. old.)**

Végül még egy hely Lenin műveiből:

„Támogatva különféle szövetkezeteket, valamint a középparasztok mezőgazdasági kommúnáit, a Szovjethatalom képviselőinek azok létrehozása körül *a legkisebb kényszert sem* szabad megtűrniük. Csak az olyan egyesülések értékesek, melyeket a parasztok maguk létesítenek, szabad elhatározásukból s amelyeknek előnyös voltáról ők maguk a gyakorlatban meggyőződtek. *A túlnagy sietség ezen a téren káros,* mert csak erősítheti a középparasztság előítéleteit az újításokkal szemben. A Szovjethatalom azon képviselőit, akik a parasztoknak a kommúnákhoz való csatlakozása érdekében kényszer alkalmazását engedik meg maguknak, még ha nem egyenes, hanem csak közvetett kényszerről van is szó, a legszigorúbban felelősségre kell vonni és el kell távolítani a falusi munkától."* (Lenin Művei. XXIV. köt. 174. old.)

Azt hiszem, a dolog világos.

Aligha szorul bizonyításra, hogy a párt Leninnek ezt az utasítását teljes szigorral végre is fogja hajtani.

2. A kolhozszervezés körül megszegték azt a lenini elvet, mely annak számbavételét követeli, hogy a viszonyok a Szovjetunió különböző kerületeiben különbözők. Elfelejtették, hogy a Szovjetuniónak igen sokféle tája van, és ezeknek gazdasági formái és kulturális színvonala különböző. Elfelejtették, hogy e területek közt vannak a fejlődés magas fokán álló, vannak közepes és vannak elmaradt területek. Elfelejtették, hogy a kolhozmozgalom üteme és a kolhozszervezés módszerei ezeken a távolról sem egyforma területeken *nem lehetnek egyformák.*

„Téves lenne — mondja Lenin —, ha Oroszország minden vidéke számára egyszerűen egy mintára másolgatnánk a rendeleteket, ha Ukrajna és a Don-vidék bolsevik kommunistái, szovjet-funkcionáriusai válogatás nélkül az összes rendeletek érvényét kiterjesztenék más vidékekre"... mert „mi semmi szín alatt sem kötjük magunkat egyöntetű sablónhoz, nem határozzuk el egyszersmindenkorra, hogy a mi tapasztalatainkat, Közép-Oroszország tapasztalatait, teljes

---

* Az én aláhúzásom. — *I. Szt.*

** *Lenin.* Beszéd a mezőgazdasági kommúnák és mezőgazdasági artelek I. kongresszusán. Lásd *Lenin.* Válogatott művek, 2. köt. Id. kiad. 637—638. old. — *Szerk.*

egészükben alkalmazni lehet valamennyi, a központtól távoleső vidéken is." (Lenin Művei. XXIV. köt. 125—126. old.)

Más helyen Lenin azt mondja, hogy:

„A legnagyobb ostobaság volna Közép-Oroszországot, Ukrajnát, Szibériát egy kaptafára húzni, egy és ugyanazon meghatározott sablón szerint kezelni." (Lenin Művei. XXVI. köt. 243. old.)

Végül Lenin kötelezi a Kaukázus kommunistáit, hogy:

„megértsék helyzetüknek, köztársaságaik helyzetének sajátosságát, azt, ami e helyzetet megkülönbözteti az Oroszországi Föderatív Szocialista Szovjet Köztársaság helyzetétől és viszonyaitól, megértsék, hogy nem szabad lemásolniok a mi taktikánkat, hanem a konkrét viszonyok különbözőségének megfelelően, megfontolt változtatásokat kell eszközölniök rajta." (Lenin Művei. XXVI. köt. 191. old.)*

Azt hiszem, a dolog világos.

Lenin ez útmutatásai alapján pártunk Központi Bizottsága „A kollektivizálás üteméről" hozott határozatában (l. a „Právda" 1930 január 6-i számát) a Szovjetunió területeit a kollektivizálás üteme szempontjából három csoportra osztotta, melyek közül az Észak-Kaukázus, a Közép-Volgavidék és az Alsó-Volgavidék a kollektivizálást alapjában már 1931 tavaszára befejezhetik, a többi gabonatermő területek (Ukrajna, Központi Feketeföld Terület, Szibériai, Urálvidék, Kazahsztán stb.) 1932 tavaszára, a többi területek viszont a kollektivizálást elnyujthatják egészen az ötéves terv végéig, vagyis 1933-ig.

Azt hiszem, a dolog világos.

És mi történt a valóságban? Kitűnt, hogy egyes elvtársaink, a kolhozmozgalom első sikereitől megrészegedve, Lenin útmutatásairól is, a Központi Bizottság határozatáról is szerencsésen megfeledkeztek. A Moszkvai Terület, felfújt kollektivizálási eredményeket hajhászva, funkcionáriusait úgy kezdte irányítani, hogy a kollektivizálást már 1930 tavaszára befejezzék, holott legalább is három év állt rendelkezésére (1932 végéig). A Központi Feketeföld Terület sem akart „elmaradni mások mögött" és kezdte funkcionáriusait olyan irányban utasítani, hogy a kollektivizálást 1930 első felében fejezzék be, holott legalábbis két év állott rendelkezésére (1931 végéig). Kaukázusontúli és turkesztáni elvtársaink pedig, lázas igyekezetükben, hogy az élenjáró kerületeket „utólérjék és túlhaladják", arra

* *Lenin.* Azerbajdzsán, Grúzia, Örményország, Dagesztán, a Hegyi Köztársaság kommunistáihoz. Lásd *Lenin.* Válogatott művek. 2 köt. Id. kiad. 834. old. — *Szerk.*

kezdtek irányt venni, hogy a kollektivizálást a „legrövidebb idő alatt" befejezzék, holott négy teljes év állt még rendelkezésükre (1933 végéig). Érthető, hogy a kollektivizálásnak ilyen gyorstüzelő „üteme" mellett a kolhozmozgalomra gyengén előkészített kerületek, buzgalmukban, hogy a jobban előkészített kerületeket „utólérjék", erős adminisztratív nyomást voltak kénytelenek gyakorolni, saját adminisztratív buzgalmukkal igyekezve pótolni a kolhozmozgalom gyors fejlődésének hiányzó tényezőit. Az eredmény ismeretes. Közismert az a zűrzavar, amely ezeken a vidékeken keletkezett s amelyet aztán a Központi Bizottságnak kellett beavatkozásával megszüntetnie.

Ez a második hiba a kolhozmozgalomban.

3. A kolhozszervezés körül megszegték azt a lenini elvet, hogy a mozgalom még ki nem fejlődött formáját nem lehet átugrani. Megszegték a lenini elvet, mely azt mondja: ne kerüljünk elébe a tömegek fejlődésének, ne rendeletekkel kormányozzuk a tömegmozgalmat, ne szakadjunk el a tömegektől, de haladjunk együtt a tömegekkel és vigyük őket előbbre úgy, hogy elvezetjük őket jelszavainkhoz és megkönnyítjük nekik azt, hogy saját tapasztalataik alapján győződjenek meg jelszavaink helyességéről.

> „Mikor a petrográdi proletariátus és a petrográdi helyőrség katonái — mondja Lenin — a hatalmat megragadták, nagyon jól tudták, hogy az építőmunka a falun nagy nehézségekbe fog ütközni, hogy itt lépésről-lépésre kell majd előrehaladni, hogy *a legnagyobb ostobaság* lenne *dekrétumok, törvényes rendelkezések útján megkísérelni a föld társadalmi megmunkálásának bevezetését*, hogy ebbe csak jelentéktelen számú öntudatos elem ment volna esetleg bele, a parasztság óriási többsége azonban ezt a feladatot nem tűzte maga elé. Ezért mi arra szorítkoztunk, ami a forradalom továbbfejlesztése érdekében feltétlenül szükséges: *a tömegek fejlődésének semmiesetre se elébevágni*, hanem kivárni, míg a további előrehaladást a tömegek saját tapasztalata, saját harca fogja megindítani."* (Lenin Művei. XXIII. köt. 252. old.)

Leninnek ezen útmutatásaiból kiindulva, a Központi Bizottság „A kollektivizálás üteméről" szóló ismert határozatában (l. a „Právda" 1930 január 6-i számát) elismerte, hogy *a)* a kolhozmozgalom fő formája a jelen viszonyok között a mezőgazdasági artel, hogy *b)* erre való tekintettel ki kell dolgozni a mezőgazdasági artelnek, mint a kolhozmozgalom fő formájának mintaalapszabályát, hogy *c)* gyakorlati munkánkban nem szabad meg-

* Az én aláhúzásom. — *L. Szt.*

tűrnünk a kolhozmozgalom felülről való „elrendelését" és nem szabad „kolhozosdit játszani".

Ez azt jelenti, hogy jelenleg nem a kommúnára, hanem a mezőgazdasági artelre kell irányt vennünk, mint a kolhozszervezés fő formájára, hogy nem szabad megtűrnünk a mezőgazdasági artelen keresztül a kommúnára való átugrást, hogy a parasztoknak a kolhozok irányában haladó tömegmozgalmát nem szabad a kolhozok „elrendelésével", „kolhozosdival" felcserélnünk.

Azt hiszem, a dolog világos.

És mi történt a valóságban? Kitűnt, hogy egyes elvtársaink, a kolhozmozgalom első sikereitől megrészegülve, szerencsésen elfelejtkeztek Lenin utasításairól is, a Központi Bizottság határozatáról is. Ezek az elvtársak, ahelyett, hogy tömegmozgalmat szerveztek volna mezőgazdasági artelek létesítésére, kezdték az egyéni gazdaságot űző parasztokat egyenesen a kommúna-rendszerre „átvinni". Ahelyett, hogy megszilárdították volna a mozgalomnak artelszerű formáját, kezdték kényszer útján „társadalmasítani" az aprómarhát, baromfit, a nem piacra szánt fejősjószágot, a lakóházakat. Ennek a leninisták számára megengedhetetlen elhamarkodottságnak eredményei ma már közismertek. Szilárd kommúnákat, természetesen, a legtöbb esetben nem sikerült létrehozniok. Viszont a mezőgazdasági artelek egész sora siklott ki a kezükből. A „szép" határozatok ugyan megmaradtak, de mi a köszönet bennük?

Ez a harmadik hiba a kolhozmozgalomban.

Harmadik kérdés. Hogyan eshettek meg ezek a hibák és hogyan kell a pártnak kijavítani őket?

Felelet. Ezek a hibák a kolhozmozgalom terén elért gyors sikereink alapján merültek fel. A siker néha az emberek fejébe száll. Nemritkán túlságos önhittséget és elbizakodottságot szül. Ez különösen könnyen történhetik meg egy hatalmon levő párt képviselőivel. Különösen olyan párt képviselőivel, mint a mienk, amelynek ereje és tekintélye úgyszólván megmérhetetlen. Nálunk igenis előfordulhatnak a kommunista hencegés megnyilvánulásai, melyek ellen Lenin olyan elszánt harcot folytatott. Nálunk igenis akadhatnak olyanok, akik hisznek a rendeletek, határozatok, utasítások mindenhatóságában. Nálunk igenis megvan az a veszély, hogy rengeteg nagy országunk egyik vagy másik sarkában a párt egyes képviselői a pártnak forradalmi intézkedéseit üres, bürokratikus rendelet-kiadássá változtatják. Nemcsak helyi funkcionáriusokra gondolok itt, hanem egyes területi méretekben dolgozókra is, sőt a Központi Bizottság egyes tagjaira is. „A kommunista hencegés — mondja Lenin — azt jelenti, hogy egy ember, aki benne van a kommunista pártban és akit onnan még nem tisztogattak ki, azt képzeli, hogy minden

feladatot meg tud oldani kommunista rendeletgyártással." (Lenin Művei. XXVII. köt. 50—51. old.)

Ez az a talaj, amelyből a kolhozmozgalomban elkövetett hibák, a párt vonalának a kolhozszervezés terén történt elferdítései kinőttek.

Miért veszélyesek ezek a hibák és ferdítések, ha továbbra is folytatódni fognak, ha gyorsan és maradék nélkül nem számoljuk fel őket?

A veszedelem ott van, hogy ezek a hibák egyenes úton visznek bennünket a kolhozmozgalom lejáratásához, a középparasztal való meghasonláshoz, a szegényparasztság dezorganizálásához, soraink megzavarásához, egész szocialista építőmunkánk meggyengüléséhez, a kulákság visszaállításához. Röviden szólva: ezeknek a hibáknak az a tendenciájuk, hogy letérítsenek bennünket a parasztság alapvető tömegeivel kötött szövetségünk megszilárdításának útjáról, a proletárdiktatúra megszilárdításának útjáról és az ezekkel a tömegekkel való szakítást, a proletárdiktatúra aláásását idézzék elő.

Az imperializmus lenini elmélete

[A TŐKÉS TERMELÉSI MÓD ELLENTMONDÁSAI]

(Engels „Anti-Dühring" c. műve harmadik részének II. fejezetéből[1])

1878

A kapitalista termelés előtt, vagyis a középkorban, általános volt a kisüzem, a munkásoknak termelési eszközeik feletti magántulajdona alapján: a kis, szabad, vagy jobbágy parasztok földművelése, a városok kézművesipara. A munkaeszközök — föld, mezőgazdasági eszközök, műhely, kézi szerszámok — az egyes ember munkaeszközei voltak, csak egy-egy ember használatára szabva, tehát szükségképpen kicsinyesek, kisméretűek, korlátozottak. De éppen ezért rendszerint a termelő sajátjai is voltak. A kapitalista termelési módnak és hordozójának, a burzsoáziának éppen az volt a történelmi szerepe, hogy ezeket a szétforgácsolt szűkös termelési eszközöket összpontosítsa, kibővítse, a termelés jelenkori hatalmas hatású emelőjévé változtassa át. Hogy miként hajtotta ezt végre a történelem során a XV. századtól kezdve az egyszerű kooperáció, a kézműipar és a nagyipar három fokozatán keresztül, azt Marx a „Tőke" negyedik fejezetében részletesen leírta. A burzsoázia azonban, amint azt Marx ott szintén bebizonyította, nem változtathatta át ama korlátozott termelési eszközöket hatalmas termelőerőkké anélkül, hogy ne változtassa át őket az egyes ember termelési eszközeiből *társadalmi*, csupán *emberek együttese* által használható termelési eszközökké. A rokka, a kézi szövőszék, a kovácspöröly helyére a fonógép, a mechanikai szövőszék, a gőzkalapács lépett; az egyes ember műhelye helyébe a százak és ezrek együttműködését megkövetelő gyár. És miként a termelési eszközök, akként alakult át maga a termelés is egyéni műveletek sorozatából társadalmi műveletek sorozatává, s a termékek egyesek termékeiből társadalmi termékekké. Az a fonal, szövet, fémáru, mely most a gyárból kikerült, sok munkás közös terméke volt, mert sok munkáskézen kellett sorjában keresztül-

[1] *Engels.* Hogyan „forradalmasítja" Eugen Dühring úr a tudományt („Anti-Dühring"). Szikra 1948. 254—255, 255—257, 258—259. old., vagy: *Engels,* A szocializmus fejlődése az utópiától a tudományig. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 2. sz.) Szikra 1948. 33—35, 35—37, 38—39. old.

mennie, amíg elkészült. Egy munkás sem mondhatta róluk: Ezt én csináltam, ez az *én* termékem.

Ahol azonban a társadalmon belüli, magától, terv nélkül, fokozatosan kialakult munkamegosztás a termelés alapformája, ott a termékekre *áruk* formáját nyomja rá, amely áruk kölcsönös cseréje, vétele és eladása az egyes termelőket abba a helyzetbe juttatja, hogy sokféle szükségletüket kielégíthessék. Így volt ez a középkorban. A paraszt például mezőgazdasági termékeket adott el a kézművesnek és ezért ipari készítményeket vásárolt tőle. Az egyes termelők, árutermelők e társadalmába ékelődött be most az új termelési mód. Az egész társadalomban uralkodó, magától kialakult *tervszerűtlen* munkamegosztás közepette odaállította az egyes gyárakban megszervezett *tervszerű* munkamegosztást; az *egyéni termelés* mellé odalépett a *társadalmi* termelés.

... A középkorban kifejlődött árutermelésben fel sem merülhetett az a kérdés, hogy kié legyen a munka terméke. Az egyes termelő rendszerint saját, gyakran magatermelte nyersanyagból, saját munkaeszközeivel, saját vagy családja kezemunkájával állította elő. Nem kellett azt előbb elsajátítania, magától értetődően az övé volt. A termékek tulajdona tehát *saját munkán* alapult. Még ott is, ahol idegen segítséget vettek igénybe, ez rendszerint mellékes körülmény maradt, s a segítő a béren kívül gyakran még másféle javadalmazásban részesült: a céhbeli tanonc és legény nem annyira az élelmezésért és bérért, mint inkább mesterré való kiképeztetéséért dolgozott. S most bekövetkezett a termelési eszközöknek, nagy műhelyekben és manufaktúrákban való összpontosítása, ténylegesen társadalmi termelési eszközökké való átalakításuk. A társadalmi termelési eszközöket és termékeket azonban úgy kezelték, mintha most is, mint azelőtt, egyesek termelési eszközei és termékei volnának. Ha eddig a munkaeszközök tulajdonosa azért sajátította el a terméket, mert rendszerint saját terméke, s az idegen segédmunka kivétel volt, most a munkaeszközök tulajdonosa folytatta a termék elsajátítását, bárha nem az ő terméke volt többé, hanem kizárólag *idegen munka* terméke. Így tehát nem azok sajátították el a most már társadalmilag termelt termékeket, akik a termelési eszközöket ténylegesen mozgásba hozták s a termékeket ténylegesen termelték, hanem a *tőkések*. A termelési eszközök és a termelés lényegileg társadalmivá lettek. De oly elsajátítási formának vannak alávetve, amelynek előfeltétele egyesek magántermelése, amelynél tehát minden egyes termelő saját termékének tulajdonosa és maga is viszi azt piacra. A termelési mód a régebbi elsajátítási formának van alávetve, noha ennek

előfeltételeit megszüntette.* Ebben az ellentmondásban, amely az új termelési módnak tőkés jellegét adja, *csirájában megvan már a jelenkor minden összeütközése.* Mennél inkább vált uralkodóvá az új termelési mód a termelés minden döntő területén és az összes gazdaságilag döntő jelentőségű országokban, s minél inkább szorította ki ezzel — jelentéktelen maradványokat nem számítva — az egyéni termelést, *annál kirívóbban kellett kiütköznie a társadalmi termelés és a kapitalista elsajátítás összeférhetetlenségének.*

Az első tőkések, mint említettük, készen találták már a bérmunka formáját. De csak mint kivételt, mint mellékfoglalkozást, mint kisegítést, mint átmeneti helyzetet. A földmunkásnak, aki időnként napszámba szegődött, megvolt a maga néhány hold földje, amelyből magából is úgy-ahogy megélhetett. A céhszabályok gondoskodtak arról, hogy aki ma segéd, holnap mesterré legyen. Mihelyt azonban a termelési eszközök társadalmiakká változtak és kapitalisták kezében összpontosultak, mindez megváltozott. A kis egyéni termelő termelési eszköze és terméke mindinkább elértéktelenedett; nem maradt számára más hátra, mint az, hogy elszegődjék bérért a kapitalistához. A bérmunka, mely előbb kivétel és kisegítés volt, szabállyá és az egész termelés alapformájává lett; előbb mellékfoglalkozás volt, most a munkás kizárólagos tevékenységévé lett. Az időszakos bérmunkás életfogytiglani bérmunkássá változott. Az életfogytiglani bérmunkások tömegét emellett roppantul szaporította a feudális rend egyidejű összeomlása, a hűbérurak kíséretének feloszlatása, a parasztoknak portájukról való elűzetése stb. Végbement a szétválás egyfelől a tőkések kezében összpontosított termelési eszközök és másfelől a munkaerejükön kívül minden egyéb tulajdonuktól megfosztott termelők között. *A társadalmi termelés és a kapitalista elsajátítás közötti ellentmondás a proletariátus és a burzsoázia közötti ellentétként nyilvánul meg.*

Láttuk, hogy a kapitalista termelési mód árutermelők, egyéni termelők társadalmába ékelődött be, akiknek társadalmi összefüggése termékeik cseréje útján jött létre. Minden, árutermelésen nyugvó társadalomnak azonban az a sajátossága, hogy benne a termelők elveszítették uralmukat saját társadalmi viszonyaik fe-

---

* Nem szükséges itt kifejteni, hogy, ha ugyanaz marad is az elsajátítás *formája*, a fent vázolt folyamat az elsajátítás *jellegét* nem kevésbbé forradalmasítja, mint a termelést. Hogy saját magam termékét sajátítom-e el magamnak, avagy másokét, az természetesen az elsajátítás két igen különböző fajtája. Mellesleg mondva: a bérmunka, melyben csírájában az egész kapitalista termelési mód benneréjlik, igen régi keletű; elvétve és szórványosan évszázadokon át megvolt a rabszolgaság mellett. Tőkés termelési móddá azonban csak akkor fejlődhetett ez a csíra, amikor ennek történelmi előfeltételei létrejöttek. *(Engels jegyzete.)*

lett. Mindegyik magának termel a véletlenül birtokában levő termelési eszközökkel s a maga külön csereszükséglete számára. Egyikük sem tudja, mennyi kerül cikkéből a piacra, mily mennyiségre van egyáltalán szükség belőle, egyikük sem tudja, talál-e majd egyéni terméke szükségletet, megtérülnek-e majd saját költségei, vagy egyáltalán el tud-e adni valamit. A társadalmi termelésben anarchia uralkodik.

... Az árutermelés kibővülésével azonban, s főleg a kapitalista termelési mód felléptével az árutermelés eddig szunnyadó törvényei is nyiltabban és erőteljesebben érezteték hatásukat. A régi kötelékek meglazultak, a régi elzáró korlátokat áttörték, a termelők mindinkább független, egymástól elkülönült árutermelőkké változtak. A társadalmi termelés anarchiája nyilvánvalóvá lett és mind jobban kiélesedett. A főeszköz azonban, amellyel a kapitalista termelési mód a társadalmi termelésnek ezt az anarchiáját fokozta, az anarchiának éppen ellentéte volt: a termelésnek társadalmi termelésként való fokozódó megszervezése minden egyes termelő üzemben. Ezzel az emelővel véget vetett a régi, békés stabilitásnak. Ahol valamely iparágban bevezették, nem tűrt meg maga mellett régi üzemi módszert. Ahol hatalmába kerítette a kézművességet, megsemmisítette a régi kézművességet. A munka területe csatatérré változott. A nagy földrajzi felfedezések és az őket követő gyarmatosítások megsokszorozták a fogyasztó piacot és meggyorsították a kézművességnek kézműiparrá való átalakulását. Nemcsak az egyes helyi termelők között tört ki a harc; a helyi harcok azután nemzeti méretű háborúkká, a XVII. és XVIII. század kereskedelmi háborúivá növekedtek. Végül a nagyipar és a világpiac létrejötte egyetemessé tették a harcot s egyszersmind hallatlanul heves jelleget adtak neki. Az egyes kapitalisták, valamint egész iparágak és egész országok harcaiban a természetadta vagy a mesterségesen megteremtett termelési feltételek kegye dönti el a lét kérdését. A legyőzöttet könyörtelenül félredobják, a darwini egyéni létért való küzdelem ez, melyet hatványozott dühvel vittek át a természetből a társadalomba. Az állat természeti állapota az emberi fejlődés csúcspontjaként jelenik meg. A társadalmi termelés és a kapitalista elsajátítás közti ellentmondás most már úgy jelentkezik, mint *a termelésnek az egyes gyárakban megvalósított szervezettsége és a termelésnek az egész társadalomban megnyilatkozó anarchiája közötti ellentét.*

AZ IMPERIALIZMUS MINT A KAPITALIZMUS KÜLÖN SZAKASZA

(Lenin „Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" c. művének VII. fejezete[1])

1916

Most meg kell kísérelnünk bizonyos tanulságok levonását, az imperializmusról fentebb mondottak összefoglalását. Az imperializmus, mint az általában vett kapitalizmus alapvető sajátosságainak fejlődése és egyenes folytatása alakult ki. De a kapitalizmus csupán fejlődésének meghatározott, igen magas fokán vált kapitalista imperializmussá, amikoris a kapitalizmus néhány alapvető tulajdonsága saját ellentétévé kezdett átváltozni, amikor az egész vonalon kialakultak és felszínre kerültek a kapitalizmusról egy magasabb társadalmi és gazdasági rendbe vezető átmeneti korszak vonásai. Ebben a folyamatban gazdaságilag a kapitalista szabadversenynek kapitalista monopóliumokkal való felváltása a legfontosabb. A szabadverseny általában a kapitalizmus és az árutermelés alapvető sajátossága; a monopólium a szabadverseny egyenes ellentéte, ez utóbbi azonban szemünkláttára kezdett monopóliummá átváltozni, miközben nagytermelést teremtett, kiszorította a kistermelést, a nagyüzemeket mégnagyobb üzemekkel váltotta fel, a termelés és a tőke koncentrációját pedig odáig fejlesztette, hogy monopólium nőtt ki és nő ki most is belőle: a kartellek, szindikátusok, trösztök és kb. egy tucat milliárdokat forgató bank velük összeolvadó tőkéje. És ugyanekkor a monopóliumok, amelyek a szabadversenyből nőnek ki, nem küszöbölik ki a szabadversenyt, hanem felette és mellette léteznek, s ezzel egész sor különösen éles és kemény ellentétet, surlódást, összeütközést szülnek. A monopólium átmenet a kapitalizmusból egy magasabb rendszerbe.

Ha az imperializmus lehető legrövidebb meghatározását kellene adni, azt kellene mondanunk, hogy az imperializmus a kapitalizmus monopolista szakasza. Ez a meghatározás magában foglalná a legfontosabbat, mert egyrészt a finánctőke nem más, mint néhány igen nagy monopolista bank tőkéje, amely összeolvadt az ipari kapitalisták monopolista szövetségeinek tőkéivel; másrészt pedig, a világ felosztása átmenet arról a gyarmatpolitikáról, amely akadálytalanul terjeszkedhetik a még egyetlen kapitalista állam által sem elfoglalt területeken, a már teljesen fel-

[1] *Lenin.* Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 26—27. sz.) Szikra 1949. 98—111. old. vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. Szikra 1948. 988—999. old.

osztott földterületek monopolista birtoklásának gyarmatpolitikájára.

A túlrövid meghatározások azonban, bár kényelmesek, mert összegezik a legfontosabbat — mégis elégtelenek, mihelyt a meghatározandó jelenség feléttébb lényeges vonásait külön kell belőlük levezetni. Ezért, nem feledkezve meg arról, hogy általában minden meghatározás csak feltételes és viszonylagos jelentőségű, mert sohasem ölelheti fel a teljesen kifejlődött jelenség minden összefüggését, az imperializmus olyan meghatározását kell adni, amely magában foglalja az imperializmus következő öt ismertetőjelét: 1. a termelés és a tőke koncentrációja, amely olyan magas fejlődési fokot ért el, hogy a gazdasági életben döntő szerepet játszó monopóliumokat hozott létre: 2. a banktőke egybeolvadása az ipari tőkével és, ennek a „finánctőkének" alapján, a fináncoligarchia kialakulása; 3. a tőkekivitel, az árukiviteltől eltérően, különösen nagy jelentőségre tesz szert; 4. nemzetközi monopolista kapitalista szövetségek alakulnak, amelyek felosztják egymás közt a világot és 5. befejeződött a föld területi felosztása a legnagyobb kapitalista hatalmak között. Az imperializmus tehát kapitalizmus, amely fejlődésének abban a szakaszában van, amelyben kialakult a monopóliumok és a finánctőke uralma, a tőkekivitel kimagasló jelentőségre tett szert, megkezdődött a világ felosztása a nemzetközi trösztök által és befejeződött a föld egész területének felosztása a legnagyobb kapitalista országok által.

Alább még látni fogjuk, hogyan lehet és kell is másképpen meghatározni az imperializmust, ha nemcsak az alapvető, tisztára gazdasági fogalmakat (amelyekre a fenti meghatározás szorítkozik), hanem a kapitalizmus jelen szakaszának történelmi helyét a kapitalizmus egész fejlődéséhez viszonyítva, vagy az imperializmus és a munkásmozgalom két alapvető irányzata közötti viszonyt vesszük figyelembe. Azonnal meg kell jegyeznünk, hogy imperializmus ilyen értelemben kétségtelenül a kapitalizmus külön fejlődési szakaszát képezi. Hogy az olvasónak minnél megalapozottabb képet adjunk az imperializmusról, szándékosan minnél nagyobb számban iparkodtunk *a polgári* közgazdászok véleményét felsorakoztatni, akik kénytelenek elismerni a kapitalizmus legújabb gazdasági szerkezetének különösen után felül álló tényeit. Ugyane célból sorakoztatunk fel részletes statisztikai adatokat is, amelyek azt szemléltetik, hogy mennyire megnőtt a banktőke stb., miben nyilvánult meg a mennyiségből a minőségbe való átmenet, a fejlett kapitalizmusnak az imperializmusba való átmenete. Természetesen mondanunk sem kell, hogy a természetben és a társadalomban minden határ feltételes és mozgásban levő, úgyhogy értelmetlen dolog volna például

arról vitatkozni, melyik évben vagy évtizedben alakult ki „végleges" az imperializmus.

De az imperializmus meghatározásáról elsősorban az úgynevezett II. Internacionále korszakának, vagyis az 1889-től 1914-ig tartó huszonöt esztendőnek marxista főteoretikusával, Karl Kautskyval kell vitatkozni.

Azok ellen az alapvető eszmék ellen, amelyeket az imperializmus általunk adott meghatározása kifejezésre juttat, Kautsky teljes határozottsággal lépett fel 1915-ben, sőt már előbb, 1914 novemberében, kijelentvén, hogy az imperializmuson a gazdaságnak nem egy bizonyos „fázisa" vagy foka értendő, hanem politika, mégpedig egy meghatározott politika, amelyet a finánctőke „előnyben részesít", továbbá, hogy az imperializmust nem szabad „azonosítani" a „modern kapitalizmussal" s hogyha az imperializmuson „a modern kapitalizmus összes jelenségei" — a kartellek, a védvámrendszer, a pénzemberek uralma, a gyarmatpolitika — értendők, akkor az a kérdés, hogy szükségszerű-e a kapitalizmus számára az imperializmus, „a leglaposabb tautológiára" vezet, mert ez esetben „az imperializmus természetesen életszükséglete a kapitaliznusnak" stb. Kautsky gondolatmenetét akkor fejezzük ki a legpontosabban, ha idézzük az imperializmus Kautsky-féle meghatározását, amely egyenesen az általunk kifejezett eszmék lényege ellen irányul (mert az ellenvetéseket, amiket azok a német marxisták hoztak fel, akik évek egész során át hangoztatlak hasonló eszméket, Kautsky már régen ismeri, mint a marxizmus egy bizonyos áramlatának ellenveléseit).

Kautsky meghatározása a következőképpen hangzik:

„Az imperializmus a magasfejlettségű ipari kapitalizmus terméke. Minden ipari kapitalista nemzetnek abban a törekvésében áll, hogy egyre nagyobb *agrár* (Kautsky kiemelése) területet vessen alá magának és csatoljon magához, tekintet nélkül arra, hogy milyen nemzetek lakják ezt a területet."*

Ez a meghatározás egyáltalán semmire sem jó, mert egyoldalúan, vagyis önkényesen, csupán a nemzeti kérdést ragadja ki (amely ugyan magábanvéve is az imperializmushoz való vonatkozásban is rendkívül fontos), ezt a kérdést önkényesen és *helytelenül* a más nemzeteket annektáló országoknak *csak* ipari tőkéjével hozza kapcsolatba és ugyanolyan önkényesen és helytelenül az agrárterületek annektálását tolja előtérbe.

Az imperializmus az annexiókra való törekvés — ebben foglalható össze a Kautsky-féle meghatározás *politikai* része. Ez helyes, de rendkívül hiányos, mert az imperializmus politikailag

* „Die Neue Zeit", XXXII. évf. 1913/14. II. köt. 909. old. 1914 szept. 11. V. ö. XXXIV. évf. 1915/16. II. köt. 107. és köv. oldalak.

általában az erőszakra és reakcióra való törekvést jelenti. Bennünket azonban itt a dolog *gazdasági* oldala érdekel, amelyet Kautsky *maga* vont be *saját* meghatározásába. Kautsky meghatározásának helytelenségei egyenesen szembeszökőek. Az imperializmusra éppen *nem* az ipari-, *hanem* a finánctőke jellemző. Nem véletlen, hogy Franciaországban éppen a *finánctőke* rendkívül gyors fejlődése — párhuzamosan az ipari tőke fejlődésének meglassulásával — váltotta ki a mult század nyolcvanas éveitől kezdve az annexiós (gyarmati) politika különös kiélesedését. Az imperializmusra éppen az a jellemző, hogy *nemcsak* agrárterületek, hanem az ipari tekintetben legfejlettebb területek meghódítására is törekszik (Németország átvágva Belgiumra, Franciaországé Lotaringiára), mert először, a föld már befejezett felosztása arra kényszeríti, hogy *újrafelosztás* esetén *akármilyen* területek után kinyujtsa a kezét; másodszor, az imperializmus lényegéhez tartozik, hogy több nagyhatalom verseng a hegemóniáért, vagyis nem is annyira közvetlenül a maga számára igyekszik területeket hódítani, hanem azért, hogy versenytársát gyengítse és a *versenytárs* hegemóniáját aláássa (Németországnak Belgium különösen fontos, mint Anglia elleni támaszpont; Angliának Bagdad, mint Németország elleni támaszpont stb.).

Kautsky különösen — és nem is egyszer — az angolokra hivatkozik, akik állítólag az „imperializmus" szó tisztán politikai jelentését a Kautsky-adta értelmezésben állapították meg. Vegyük elő az angol Hobsont. „Imperializmus" című 1902-ben megjelent művében a következőket olvassuk:

„Az új imperializmus a régitől, először, abban különbözik, hogy egyetlen növekvő birodalom törekvései helyébe versengő birodalmak elméletét és gyakorlatát állítja, amelyek mindegyikét ugyanazok a politikai terjeszkedésre és kereskedelmi előnyökre irányuló kívánságok fűtik; másodszor pedig abban, hogy a pénzügyi érdekek, illetve a tőkebefektetés érdekei uralkodnak a kereskedelmi érdeken."*

Látjuk, hogy Kautskynak a legkevésbbé sincs igaza, amikor általában angolokra hivatkozik (legfeljebb a vulgáris angol imperialistákra vagy az imperializmus nyilt magasztalóira hivatkozhatnék). Látjuk, hogy Kautsky, aki azzal az igénnyel lép fel, hogy továbbra is a marxizmust védi, valójában visszafelé tesz egy lépést a *szociálliberális* Hobsonhoz képest, aki *helyesebben* veszi számba a modern imperializmus két „történelmileg konkrét" tulajdonságát (Kautsky a maga meghatározásával éppenséggel megcsúfolja a történelmileg konkrét tényállást!): 1. *több* imperializmus versengését és 2. azt, hogy a pénzember túlsúly-

* Hobson, id. mű 324. old.

ban van a kereskedővel szemben. Míg ha főképpen arról van szó, hogy ipari ország agrárországot csatoljon magához, ezzel a kereskedő vezetőszerepe kerül előtérbe.

Kautsky meghatározása nemcsak helytelen és nem marxista. Ez olyan nézetek egész rendszerének alapjául szolgál, amelyek az egész vonalon szakítanak mind a marxista elmélettel, mind a marxista gyakorlattal, amiről még alább szó lesz. Teljesen komolytalan az a szőrszálhasogatás, amelyet Kautsky művel: vajjon imperializmusnak kell-e nevezni a kapitalizmus legújabb fokát, vagypedig a finánctőke szakaszának. Nevezzék, ahogy akarják; ez nem fontos. A dolog lényege az, hogy Kautsky elválasztja az imperializmus politikáját az imperializmus gazdasági oldalától, amikor az annexiókat a finánctőke által „előnyben részesített" politikának nevezi, és valami más, állítólag lehetséges, ugyancsak a finánctőke alapján nyugvó burzsoá politikát állít vele szembe. Eszerint a gazdasági monopóliumok összeférnek nem monopolista, nem erőszakos, nem hódító politikai eljárásmóddal. Eszerint a föld területi felosztása, amely éppen a finánctőke korszakában fejeződött be és a legnagyobb kapitalista államok között folyó versengés jelenlegi formái sajátszerűségének alapjául szolgál, összeegyeztethető egy nem imperialista politikával. Az eredmény az, hogy Kautsky elkeni és letompítja a kapitalizmus legújabb fokának leggyökeresebb ellentmondásait, ahelyett, hogy teljes mélységükben feltárná őket; vagyis az eredmény: burzsoá reformizmus marxizmus helyett.

Kautsky vitatkozik az imperializmus és az annexiók német magasztalójával, Cunow-val, aki esetlenül és cinikusan így vélekedik: az imperializmus modern kapitalizmus; a kapitalizmus fejlődése elkerülhetetlen és haladó jellegű; tehát az imperializmus haladást jelent; tehát térdre kell borulni az imperializmus előtt és egekig kell magasztalni! Ez arra a karikatúrára emlékeztet, amelyet a narodnyikok 1894—1895-ben az orosz marxisták ellen rajzoltak: ha a marxisták a kapitalizmust Oroszországban elkerülhetetlennek és haladónak tartják, akkor korcsmákat kell nyitniok és tenyészteniök kell a kapitalizmust. Kautsky a következő ellenvetést teszi Cunownak: nem, az imperializmus nem modern kapitalizmus, hanem csak egy formája a modern kapitalizmus politikájának, s nekünk lehet és kell is harcolnunk ez ellen a politika ellen, harcolnunk az imperializmus, az annexiók stb. ellen.

Ez az ellenvetés egészen elfogadhatónak látszik a valóságban azonban az imperializmussal való kibékülésnek finomabb, burkoltabb (és ezért veszedelmesebb) hirdetése, mert az olyan „harc" a trösztök és a bankok politikája ellen, amely nem érinti a trösztök és bankok gazdasági alapját, nem egyéb polgári reformizmusnál és pacifizmusnál, szelíd és ártatlan óhajtásoknál.

Az ellentmondások egész mélységének feltárása helyett félvállról venni a fennálló ellentmondásokat, elfeledni a legfontosabbakat — ez Kautsky elmélete, amelynek semmi köze sincs a marxizmushoz. És érthető, hogy az ilyen „elmélet" csak a Cunowokkal való egység eszméjének védelmére szolgál!

„Tisztán gazdasági szempontból — írja Kautsky — nem lehetetlen, hogy a kapitalizmus még egy újabb fázist fog elérni: a kartellpolitikának a külpolitikára való átvitelét, az ultraimperializmus fázisát",* azaz csúcsimperializmust, az egész világ imperializmusainak egyesülését, nem pedig azok harcát, olyan fázist, amelyben a kapitalizmus idején megszűnnek a háborúk, vagyis olyan szakaszt, „amelyben a nemzetközi méretekben egyesült finánctőke együttesen fogja kizsákmányolni a világot".**

Erre az „ultraimperializmus-elméletre" még ki kell térnünk, hogy részletesen kimutassuk, mily határozottsággal és mily visszavonhatatlanul szakít az a marxizmussal. Ehelyütt tanulmányunk általános tervének megfelelően szemügyre kell vennünk az erre a kérdésre vonatkozó pontos gazdasági adatokat. Lehetséges-e „tisztán gazdasági szempontból" „ultraimperializmus", vagy az egész csak ultrabadarság?

Ha a tisztára gazdasági szempontot valami „tisztára" elvont dolog értendő, akkor minden, amit errevonatkozóan elmondhatunk, a következő tételben csúcsosodik ki: a fejlődés monopóliumok felé, következésképpen egy világmonopólium felé, egy az egész világra kiterjedő trösztfelé halad. Ez vitán felül áll, de egyúttal teljesen semmitmondó állítás, akárcsak az olyasfajta megállapítás, hogy a „fejlődés" az élelmiszerek laboratóriumokban való előállítása felé „halad". Ebben az értelemben az ultraimperializmus „elmélete" ugyanolyan badarság, mint amilyen az „ultraföldművelés elmélete" lenne.

Ha azonban a finánctőke korszakának „tisztára gazdasági" feltételeiről, mint történelmileg konkrétan meghatározott korszakról beszélünk, mely a XX. század elejére esik, akkor az „ultraimperializmus" holt absztrakcióira (melyek kizárólag a legreakciósabb célt szolgálják, azt, hogy a figyelmet a *meglevő* ellentmondások mélységéről eltereljék) a legjobb felelet, ha a jelenlegi világgazdaság konkrét gazdasági valóságát állítjuk vele szembe. Kautskynak az ultraimperializmusról való feletlébb tartalmatlan fecsegése egyebek közt lovat ad az alá a gyökerében hibás gondolat alá, amely az imperializmus magasztalóinak malmára hajtja a vizet, s amely szerint a finánctőke uralma állítólag *csökkenti*

---

* „Die Neue Zeit" XXXII. évf. 1913/1914. II. köt. 921. old. 1914 szeptember 11. V. ö. 1915/1916. II. köt. 107. és köv oldalak.

** „Die Neue Zeit" 1915. I. köt. 144. old. 1915 április 30.

a világgazdaságon belül fennálló egyenlőtlenségeket és ellentmondásokat, holott a valóságban *fokozza* őket.

R. Calwer „Bevezetés a világgazdaságba" c. kis könyvében* megkísérelte összefoglalni azokat a legfontosabb, tisztán gazdasági adatokat, amelyek konkrét képet adnak a XIX. és XX. század fordulóján a világgazdaságon belül észlelt kölcsönös viszonylatokról. Calwer az egész világot öt „gazdasági főterületre" osztja: 1. a középeurópai (egész Európa, Oroszország és Anglia kivételével); 2. a brit; 3. az orosz; 4. a keletázsiai és 5. az amerikai; a gyarmatokat azoknak az országoknak a „területébe számítja be, amelyekhez tartoznak és „figyelmen kívül hagy" néhány, a területek szerint el nem osztott országot, mint például Perzsiát, Afganisztánt és Arábiát Ázsiában, Marokkót és Abesszíniát Afrikában stb.

Rövidített formában itt adjuk Calwernak ezekre a területekre vonatkozó gazdasági adatait:

A világ legfőbb gazdasági területei	Kiterjedés (millió km²-ben)	Lakosság (milliókban)	Közlekedés		Keres.	Ipar		
			vasutak (ezer km-ben)	keresk. hajópark (millió tonnában)	be- és kivitel együtt (milliárd márk ban)	kőszénbányászat (millió tonnában)	vasöntés (millió tonnában)	az orsók száma a szövőiparban (milliók.an)
1. középeurópai . .	27·6 (23·6)**	388 (146)	204	8	·41	251	15	26
2. brit	28·9 (28·6)**	398 (355)	140	11	25	249	9	51
3. orosz	22	131	63	1	3	16	3	7
4. keletázsiai	12	389	8	1	2	8	0·02	2
5. amerikai	30	148	379	6	14	245	14	19

Három területet látunk erősen kifejlett kapitalizmussal (ahol erősen fejlett mind a közlekedés, mind a kereskedelem és az ipar), mégpedig a középeurópait, a britet és az amerikait. Közülük három a világ felett uralkodó állam: Németország, Anglia és az Egyesült Államok. A köztük folyó imperialista versengés és harc rendkívül kiéleződött azáltal, hogy Nemetországnak elenyészően kicsi a területe és kevés a gyarmata; „Közép-Európa" kialakulása

* *R. Calwer:* Einführung in die Weltwirtschaft. (Bevezetés a világgazdaságba. — *Ford.)* Berlin 1906. (3—12, 16—20, 21, 26, 35, 63, 68, 72. old. — *Ford.)*

** A zárójelben a gyarmatok területe és lakossága.

még a jövő zenéje és elkeseredett harcban születik meg. Egyelőre egész Európa jellemző vonása a politikai felaprózottság. A brit és az amerikai területen ezzel ellentétben igen magas a politikai koncentráció foka, de óriási az aránytalanság Anglia beláthatatlan gyarmatai és Amerika eltörpülő gyarmatai között. A gyarmatokon belül pedig a kapitalizmus csak most van kezdődőben. A Dél-Amerikáért folyó harc egyre jobban élesedik.

Két terület kapitalizmusa gyengén fejlett, ezek: az orosz és a keletázsiai. Az orosz területen rendkívül alacsony a népsűrűség, a keletázsiain rendkívül magas; amott a politikai koncentráció igen nagy, emitt semmi. Kínát csak most kezdték felosztani s az érte folyó harc Japán és az Egyesült Államok stb. között egyre jobban élesedik.

Vessük össze ezzel a valósággal — a gazdasági és politikai viszonyok óriási különféleségével, az egyes országok fejlődésének gyorsasága tekintetében tapasztalható óriási egyenlőtlenséggel stb., az imperialista államok között folyó eszeveszett harccal —, Kautskynak a „békés" ultraimperializmusról szóló ostoba dajkameséjét. Nem a megfélemlített nyárspolgár reakciós kísérlete-e ez arra, hogy elbújjon a fenyegető valóság elől? Vajjon a nemzetközi kartellek, amelyek Kautsky szemében az „ultraimperializmus" csíráinak tűnnek fel (mint ahogy a pirulák laboratóriumban való készítését is „lehet" az ultraföldművelés csírájának nyilvánítani), nem a világ felosztásának *és újrafelosztásának* példái-e, nem a békés felosztásról, a nem békés felosztásra való átmenetet mutatják-e és viszont? Vajjon az amerikai és egyéb finánctőke, amely Németországnak — mondjuk — a nemzetközi szindikátusban vagy a nemzetközi kereskedelmi hajózási trösztben való részvételével békésen osztotta fel az egész világot, nem *osztja-e most újra fel* a világot az új erőviszonyok alapján, amelyek egyáltalában *nem* békés úton változnak meg?

A finánctőke és a trösztök nem csökkentik, hanem fokozzák a világgazdaság különböző részeinek növekedési üteme között meglevő különbséget. Ha azonban az erőviszonyok megváltoztak, akkor a *kapitalizmus idején* mi más lehet az ellentétek megoldása, mint az *erőszak?* Arra vonatkozóan, hogy a kapitalizmus és a finánctőke növekedésének gyorsasága az egész világgazdaságban különböző, rendkívül pontos adatokat találunk a vasúti statisztikában.* Az imperialista fejlődés utóbbi évtizedei alatt a vasutak hossza a következőképpen változott:

---

* Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich. 1915.; Archiv für Eisenbahnwesen. 1892. (A Németbirodalom statisztikai évkönyve. 1915. Vasútügyi Archivum. 1892. — *Ford.*); a vasutaknak az egyes országok gyarmatai közötti 1890. évi megoszlásáról néhány csekély részletet hozzávetőleges számítás alapján kellett megállapítani.

Vasutak (1000 kilométerben)

	1890		1913		Növekedés	
Európa	224		346		+ 122	
Északamerikai Egyesült Államok	268		411		+ 143	
Az összes gyarmatok	82		210		+ 128	
Önálló és félig önálló ázsiai és amerikai államok	43	125	137	347	+ 94	+ 222
Összesen:	617		1104			

A vasutak fejlődése eszerint a gyarmatokon, valamint az ázsiai és amerikai önálló (és félig önálló) államokban volt a leggyorsabb. Ismeretes, hogy a vasútépítés terén 4—5 legnagyobb kapitalista állam finánctőkéje uralkodik és kormányoz korlátlanul. Kétszázezer kilométer új vasút a gyarmatokon, továbbá Ázsia és Amerika egyéb országaiban azt jelenti, hogy több mint 40 milliárd márka tőkét fektettek be újonnan, különösen előnyös feltételekkel, a jövedelmezőség különös biztosítékaival, az acélgyárak számára jövedelmező megrendelésekkel stb. stb.

A kapitalizmus a gyarmatokon és a tengerentúli országokban fejlődik leggyorsabban. Ezek közt *új* imperialista hatalmak (Japán) ütik fel fejüket. A világimperializmusok harca kiéleződik. Növekszik a sarc, amelyet a finánctőke a különösen jövedelmező gyarmati és óceánontúli vállalatokra kivet. Ennek a „zsákmánynak" a felosztása során rendkívül nagy rész kerül olyan országok kezébe, amelyek a termelőerők fejlődésének gyorsasága szempontjából nem mindig az első helyet foglalják el. A vasutak hossza a legnagyobb hatalmak területén, a gyarmataikat is hozzászámítva, a következő volt:

	1000 kilométerben		
	1890	1913	
Egyesült Államok	268	413	+ 145
Brit birodalom	107	208	+ 101
Oroszország	32	78	+ 46
Németország	43	68	+ 25
Franciaország	41	63	+ 22
Az öt nagyhatalom területén összesen	491	830	+ 339

Tehát, a vasutak körülbelül 80%-a az öt nagyhatalom területén összpontosul. De a vasutak *tulajdonának* koncentrációja, a finánctőke koncentrációja, még sokkal jelentékenyebb, mert például az amerikai, orosz és más vasutak részvényeinek és kötvényeinek óriási tömege angol és francia milliomosok birtokában van.

Anglia „saját" vasuti hálózatát százezer kilométerrel, tehát négyszer annyival növelte, mint Németország. Pedig köztudomású, hogy Németországban a termelőerők, de különösen a kőszén- és vasipar fejlődése ebben az időben hasonlíthatatlanul gyorsabb volt, mint Angliában, Franciaországról és Oroszországról nem is szólva. 1892-ben Németország 4.9 millió tonna nyersvasat termelt, Anglia 6.8 millió tonnájával szemben; 1912-ben pedig már 17.6 millió állt 9.0 millió tonnával szemben, vagyis Németország Angliához képest óriási túlsúlyba került!* Felmerül a kérdés, hogy a *kapitalizmus talaján*, a háborún kívül milyen más eszköz lehetséges, egyfelől a termelőerők fejlődése és a tőkefelhalmozódás, másfelől pedig a gyarmatok és a finánctőke „befolyási szféráinak" felosztása közti aránytalanság megszüntetésére?

AZ IMPERIALIZMUS KRITIKÁJA

(Lenin „Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" c. művének IX. fejezete[1])

1916

Az imperializmus kritikáján mi, tág értelemben véve a szót, azt az álláspontot értjük, amelyet a társadalom egyes osztályai általános ideológiájuk alapján az imperializmussal szemben elfoglalnak.

Egyfelől a néhány kézben összpontosult óriási finánctőke, amely a viszonyok és kapcsolatok rendkívül kiterjedt és sűrű hálózatát teremti meg, s ezáltal maga alá rendeli nemcsak a közép- és kis-, hanem a törpekapitalisták és törpetulajdonosok tömegeit is, másfelől a más nemzetek és államok finánctőkés csoportjaival a világ felosztásáért és a más országok feletti ura-

* Vesd össze még: Edgar Crammond: The economic relations of the British and German Empires. — „Journal of the Royal Statistical Society." 1914. júl. (Gazdasági kapcsolatok a Brit- és a Németbirodalom között. — „A Királyi Statisztikai Társulat Folyóirata." — *Ford.)* 777. és köv. oldalak.

[1] *Lenin.* Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 26—27. sz.) Szikra 1949. 122—138. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. Szikra 1948. 1008—1021. old.

ſomért folyó kiélesedett harc, — mindez azt eredményezi, hogy valamennyi vagyonos osztály maradék nélkül az imperializmus oldalára megy át. „Általános" lelkesedés az imperializmus kilátásaiért, az imperializmus eszeveszett védelmezése, mindenképpen való kendőzése — ez az idők jele. Az imperialista ideológia behatol a munkásosztályba is. A munkásosztályt nem választja el kínai fal a többi osztálytól. Míg a mai úgynevezett „szociáldemokrata" párt vezérei Németországban teljes joggal kapták a „szociálimperialista" nevet, ami azt fejezi ki, hogy szavakban szocialisták, tettekben imperialisták, addig Hobson már 1902-ben megjegyzi, hogy Angliában vannak „fábiánus imperialisták", akik az opportunista „Fábiánus Társaság" tagjai.

A polgári tudósok és publicisták rendszerint kissé burkolt formában szállnak síkra az imperializmusért, leplezgetik az imperializmus teljes uralmát és mély gyökereit, részleteket és másodrendű sajátságokat igyekeznek előtérbe tolni, s teljesen komolytalan „reform"-tervezetekkel, amilyen például a trösztök vagy bankok feletti rendőri felügyelet stb., igyekeznek elterelni a figyelmet a lényegről. Ritkábban lépnek fel a cinikus, nyílt imperialisták, akiknek van bátorságuk megmondani, hogy az imperializmus alapvető sajátosságai megreformálásának gondolata ostobaság.

Vegyünk egy példát. A „Weltwirtschaftliches Archiv"-ban német imperialisták igyekeznek a gyarmatok nemzeti felszabadító mozgalmait, persze különösen a nem német gyarmatokéit, figyelemmel kísérni. Beszámolnak az indiai forrongásról és tiltakozásokról, a natáli (Dél-Afrika), a holland-indiai stb. mozgalomról. Egyikük egy angol kiadványról írott kis cikkében, amely kiadvány az elnyomott nemzetek és fajok 1910 június 28—30-án lezajlott konferenciájáról számol be (ez a konferencia különféle ázsiai, afrikai és európai idegen uralom alatt élő népek képviselőinek részvételével folyt le), a konferencián elhangzott beszédeket méltatva, a következőket írja: „Azt mondják nekünk, hogy az imperializmus ellen küzdeni kell; az uralkodó országok ismerjék el a leigázott népek önállóságra való jogát és a nemzetközi bíróság ügyeljen a nagyhatalmak és a gyengébb népek közt kötött szerződésekre. A konferencia ezeknél a jámbor óhajoknál tovább nem megy. Nyomát sem látjuk azon igazság felismerésének, hogy az imperializmus elszakíthatatlan kapcsolatban van a jelenlegi kapitalizmussal, és ezért (!!) éppoly kevéssé találjuk meg annak felismerését, hogy az imperializmus ellen való közvetlen küzdelem kilátástalan, hacsak nem szorítkozunk egyes különösen visszataszító túlkapásai elleni fellépésre."* Azért, mert

* Weltwirtschaftliches Archiv (Világgazdasági Archivum. — *Ford.*) II. köt. 194. és 195. old.

az imperializmus alapjainak reformista javítgatása csak csalás, csak „jámbor óhaj", azért, mert az elnyomott nemzetek burzsoá képviselői nem mennek „tovább" ezeknél, az elnyomó nemzet polgári képviselője ugyan „tovább" megy, de *hátrafelé*, lakájmódra hajlong az imperializmus előtt, s ezt „tudományosságra" való igénnyel leplezi. Ez is „logika"!

Azok a kérdések, hogy lehetséges-e az imperializmus alapjainak reformista megváltoztatása, előre kell-e haladni az imperializmus által létrehozott ellentétek további kiélesítése és elmélyítése felé, avagy hátra, az ellentétek letompítása felé — ezek az imperializmus kritikájának alapvető kérdései. Minthogy az imperializmus politikai sajátságaihoz tartozik a reakció az egész vonalon és a nemzeti elnyomás fokozása a fináncoligarchia jármával és a szabadverseny kiküszöbölésével kapcsolatban, ezért az imperializmussal szemben elfoglalt kispolgári demokrata ellenzéki magatartás a XX. század elején majdnem minden imperialista országban jelentkezik. Kautskynak, valamint a kautskyzmus kiterjedt nemzetközi áramlatának a marxizmussal való szakítása éppen abban áll, hogy Kautsky nemcsak nem akart és nem tudott szembeszállni ezzel a kispolgári reformista, gazdasági alapját tekintve reakciós ellenzéki álláspontlal, hanem ellenkezőleg, a gyakorlatban egybeolvadt vele.

Az Egyesült Államokban a Spanyolország elleni imperialista háború 1898-ban kiváltotta az „antiimperialistáknak", a burzsoádemokrácia utolsó mohikánjainak ellenzékét, akik „bűnösnek" nevezték ezt a háborút, idegen területek elfoglalását az alkotmány megsértésének tekintették, és a Fülöp-szigetek bennszülöttjei vezérével, Aguinaldóval szemben tanusított eljárást (országa szabadságát ígérték neki, de azután amerikai csapatokat tettek partra és elfoglalták a Fülöp-szigeteket) a „soviniszták csalásának" minősítették és Lincoln szavait idézték: „Ha a fehér ember önmagát kormányozza, akkor az önkormányzat; ha azonban önmagát kormányozza és másokat is kormányoz, akkor ez már nem önkormányzat, hanem zsarnokság".* Amíg azonban ez az egész kritika félt elismerni az imperializmus elszakíthatatlan kapcsolatát a trösztökkel és, következésképpen, a kapitalizmus alapjaival, míg félt csatlakozni azokhoz az erőkhöz, amelyeket a nagykapitalizmus és annak fejlődése teremt meg, addig csak „jámbor óhajtás" maradt.

Ugyanilyen Hobson alapvető álláspontja az imperializmus bírálatában. Hobson megelőzte Kautskyt, amikor lázadozik az „imperializmus elkerülhetetlensége" ellen és arra hivatkozik,

*) J. Patouillet: L'impérialisme américain. (Az amerikai imperializmus. — *Ford.*) Dijon 1904. 272. old.

hogy „fokozni kell a lakosság fogyasztási képességét" (a kapitalizmus alatt!). A kispolgári álláspontot képviselik az imperializmusnak, a bankok mindenhatóságának, a finánccoligarchiának stb. bírálata tekintetében az általunk nem egyszer idézett Agahd, A. Lansburgh, L. Eschwege, a francia írók közül pedig Victor Bérard, az „Anglia és az imperializmus" című 1900-ban megjelent felületes könyv szerzője is. Egyikük sem tart igényt a marxista jelzőre, valamennyien szembeállítják az imperializmust a szabadversennyel és a demokráciával, elítélik a bagdadi vasút kalandját, mely összeütközésekre és háborúra vezet, „jámbor óhajtásokat" fejeznek ki a békére vonatkozóan és így tovább, — valamennyien, egészen Neymarckig, a nemzetközi kibocsátások statisztikusáig, aki néhány százmilliárd franknyi „nemzetközi" értéket számolva össze, 1912-ben így kiáltott fel: „feltehető-e, hogy a békét megszegik? ... hogy ilyen óriási számok mellett megkockáztatják a háború megindítását?*

Hogy a burzsoá közgazdászok ilyen naivak, az nem csodálatos; számukra különben is *előnyös*, ha ilyen naiv és „komoly" hangon beszélnek a békéről az imperializmus idejében. De mi maradt meg Kautsky marxizmusából, amikor 1914-ben, 1915-ben, 1916-ban ugyanerre a burzsoá reformista álláspontra helyezkedik és azt hangoztatja, hogy a béke kérdésében „mindenki egyetért" (az imperialisták, az állítólagos szocialisták és szociálpacifisták)? Az imperializmus ellentéteinek egész mélységükben való elemzése és feltárása helyett nem látunk nála egyebet, mint a reformista „jámbor óhajt" — elhessegetni az ellentéteket, másra terelni a szót.

Ime egy kis példája annak a gazdasági bírálatnak, amelyet Kautsky az imperializmus felett gyakorol. Kautsky az Anglia 1872. és 1912. évi egyiptomi kivitelére és behozatalára vonatkozó adatokat veszi alapul; kiderül, hogy ez a kivitel és behozatal lassabban emelkedett, mint Anglia általános kivitele és behozatala. Ebből Kautsky a következő tanulságot vonja le: „Nincs okunk feltételezni, hogy Anglia Egyiptommal folytatott kereskedelme Egyiptom katonai megszállása nélkül, csupán a gazdasági tényezők súlyának hatása alatt, kevésbbé nőtt volna meg". „A tőke terjeszkedési törekvéseit" „nem az imperializmus erőszakos módszerei, hanem a békés demokrácia mozdítja elő a legjobban ..."**

Kautskynak ez az elmélkedése, amelyet százféle változatban

---

* „Bulletin de l'Institut International de Statistique" XIX. köt. II. füzet, 225. old.

** K. Kautsky. Nationalstaat, imperialistischer Staat und Staatenbund. (Nemzeti állam, imperialista állam és államszövetség. — *Ford.*) Nürnberg 1915. 70, 72. old.

döngicsél utána oroszországi csatlósa (és a szociálsoviniszták oroszországi takargatója), Spektator úr, az imperializmus kautskysta bírálatának alapját alkotja, s ezért részletesebben kell vele foglalkoznunk. Kezdjük egy Hilferdingből vett idézettel, akinek következtetéseit Kautsky sokízben, így például 1915 áprilisában, „valamennyi szocialista teoretikus által egyhangúlag elfogadottnak" nyilvánította.

„Nem a proletariátus feladata — írja Hilferding —, hogy az előrehaladottabb kapitalista politikával a szabadkereskedelem korának és az államellenességnek elavult politikáját állítsa szembe. A proletariátus válasza a finánctőke gazdasági politikájára, az imperializmusra, nem a szabadkereskedelem, hanem csak a szocializmus lehet. Nem a szabadkereskedelem helyreállításának most reakcióssá vált ideálja, hanem a verseny teljes megszüntetése a kapitalizmus kiküszöbölése útján — egyedül ez lehet ma a proletár politika célja."*

Kautsky szakított a marxizmussal, amikor a finánctőke korszakában síkraszállt a „reakciós ideálért", a „békés demokráciáért", azért, hogy „csupán a gazdasági tényezők súlya" érvényesüljön, — mert ez az ideál *objektíve* hátrafelé visz, a monopolista kapitalizmustól a nem-monopolista kapitalizmushoz, s nem egyéb, mint reformista ámítás.

Kautsky szerint az Egyiptommal (vagy más gyarmattal vagy félgyarmattal) való kereskedelem katonai megszállás *nélkül*, imperializmus nélkül, finánctőke nélkül jobban „megnőtt volna". Mit jelent ez? Azt jelenti-e, hogy a kapitalizmus gyorsabban fejlődnék, ha a szabadversenyt nem korlátoznák, sem a monopóliumok általában, sem a finánctőke „kapcsolatai" vagy elnyomása (azaz ugyancsak monopólium), sem az, hogy a gyarmatok egyes országok monopolista birtokában vannak?

Más értelme Kautsky elmélkedésének nem lehet, *ez* az „értelem" pedig értelmetlenség. Tegyük fel, hogy csakugyan *így* van, hogy a szabadverseny mindenféle monopólium nélkül gyorsabban fejlesztené a kapitalizmust és a kereskedelmet. De hiszen minnél gyorsabban megy végbe a kereskedelem és a kapitalizmus fejlődése, annál nagyobb a termelés és a tőke koncentrációja, mely a monopóliumot *szüli*. S a monopóliumok *már* megszülettek — éppen a *szabadversenyből!* Sőt, ha a monopóliumok most meg is lassították a fejlődést, ez mégsem érv a szabadverseny mellett, mely lehetetlenné vált, miután megszülte a monopóliumokat.

Bárhogy forgatjuk is Kautsky elmélkedéseit, nincs bennük semmi egyéb, mint reakciós és polgári reformizmus.

Ha kijavítjuk ezt az elmélkedést és azt mondjuk, amit Spekta-

* Hilferding, id. m., 504. old.

for: az angol gyarmatok kereskedelme Angliával jelenleg lassabban fejlődik, mint más országokkal — ez sem menti meg Kautskyt. Mert Angliát *szintén* monopólium, *szintén* az imperializmus veri le, csakhogy más országok (Amerika, Németország) imperializmusa. Ismeretes, hogy a kartellek új, eredeti típusú védvámhoz vezettek: éppen azokat a termékeket védik (amint már Engels „A tőke" III. kötetében megállapította), amelyek kivitelképesek. Ismeretes továbbá a „potom áron való kivitel", a „dumping" (mint az angolok mondják) rendszere, amely a kartellek és a finánctőke sajátossága és abban áll, hogy a kartell az országon belül magas monopolista áron adja el termékeit, külföldön pedig potom áron veti azokat piacra, hogy versenytársát tönkretegye, hogy saját termelését a maximumig növelje stb. Ha Németország az angol gyarmatokkal folytatott kereskedelmet gyorsabban fejleszti, mint Anglia, ez csak azt bizonyítja, hogy a németországi imperializmus frissebb, erősebb, szervezettebb, fejlettebb, mint az angol, de egyáltalában nem bizonyítja a szabadkereskedelem „túlsúlyát", mert nem a szabadkereskedelem harcol a védvámrendszerrel, a gyarmati függőséggel, hanem az egyik imperializmus küzd a másik ellen, az egyik monopólium a másik ellen, az egyik finánctőke a másik ellen. A német imperializmus fölénye az angollal szemben erősebb, mint a gyarmati határok vagy a védvámok fala: ebből „érvet" kovácsolni a szabadkereskedelem és a „békés demokrácia" *mellett,* sekélyes közhely, az imperializmus alapvető vonásainak és sajátosságainak elfeledése, a marxizmus nyárspolgári reformizmussal való helyettesítése.

Érdekes, hogy még A. Lansburgh burzsoá közgazdász is, bár az imperializmust ugyanolyan nyárspolgári módon bírálgatja, mint Kautsky, mégis tudományosabban dolgozta fel a kereskedelmi statisztika adatait. Lansburgh nemcsak egy véletlenül kiragadott országot és nemcsak egy gyarmatot hasonlít össze

Németország kivitele (millió márkában)

		1889	1908	Növekedés %-ban
Németországtól pénzügyileg függ országokba:	Románia	48·2	70·8	+ 47
	Portugália	19·0	32·8	+ 73
	Argentina	60·7	147·0	+ 143
	Brazilia	48·7	84·5	+ 73
	Chile	28·3	52·4	+ 85
	Törö ország	29·9	64·0	+ 114
	Összesen	234·8	451·5	+ 92

a többi országgal, hanem tekintetbe veszi egy imperialista ország kivitelét 1. a tőle pénzügyileg függő országokba, amelyek pénzt vesznek tőle kölcsön és 2. a pénzügyileg független országokba. A következő eredményre jutott:

		1889	1908	Növekedés %-ban
Németországtól pénzügyileg független országokba:	Nagybritannia	651·8	997·4	+ 53
	Franciaország	210·2	437·9	+ 108
	Belgium	137·2	322 8	+ 135
	Svájc	177·4	401·1	+ 127
	Ausztrália	21·2	64·5	+ 205
	Holland-India	8·8	40·7	+ 363
	Összesen	1205 6	2264·4	+ 87

Lansburgh a számokat *nem adta össze* és így különös módon nem vette észre, hogy *ha* ezek a számok bizonyítanak is valamit, akkor csak *ő ellene* szólnak, mert a kivitel a pénzügyileg függő országokba, ha nem is sokkal, *mégis gyorsabban nőtt*, mint a pénzügyileg független országokba irányuló kivitel. (Hangsúlyozzuk: „ha", mert Lansburgh statisztikája korántsem teljes.)

A kivitel és a kölcsönök közti kapcsolatot kutatva, Lansburgh a következőket állapítja meg:

„1890—1891-ben Románia kölcsönt szerzett a német bankok útján, amelyek erre már az előző években előlegeket adtak. A kölcsön főképpen vasúti anyagok bevásárlására szolgált, amiket Németországból rendeltek. 1891-ben a német kivitel Romániába 55 millió márkára rúgott. A következő esztendőben 39.4 millióra csökkent, azután pedig megszakításokkal egészen 25.4 millióra csökkent (1900-ban). Csak a legutóbbi években érte el az 1891-es színvonalat — két új kölcsön eredményeképpen.

A német kivitel Portugáliába az 1888—1889-es kölcsönök révén 21.1 millió márkára emelkedett (1890-ben), majd a következő két évben 16.2, illetőleg 7.4 millióra csökkent és régi színvonalát csak 1903-ban érte el.

Még kirívóbbak a német-argentinai forgalom tényei. Az 1888-ban és 1890-ben kötött kölcsönszerződések következtében a német kivitel Argentinába 1889-ben 60.7 millió márkára rúgott. Két évvel később már csak 18,6 millió márkát tett ki, tehát az előbbi összegnek nem egészen harmadrészét. Csak 1901-ben emelkedett az 1889-es tetőpont fölé, ami új állami és városi kölcsönök nyujtásával, villanyművek felállítására adott pénzzel és egyéb hitelnyujtásokkal volt kapcsolatban.

A Chilébe irányuló kivitel az 1889-es kölcsön következtében 45.2 millió márkára emelkedett (1892-ben), míg két évvel később ennek az összegnek felére, 22.5 millió márkára csökkent. Egy új kölcsön után, amelyet német bankok 1906-ban nyujtottak, a kivitel 1907-ben 84.7 millió márkára emelkedett, de már 1908-ban ismét 52.4 millióra csökkent."*

Landsburgh ezekből a tényekből azt a mulatságos nyárspolgári tanulságot vonja le, hogy mennyire nem szilárd, s mennyire egyenlőtlen a kölcsönökkel kapcsolatos kivitel, milyen helytelen, ha a tőkéket külföldre viszik, ahelyett, hogy „természetesen" és „harmonikusan" fejlesztenék a hazai ipart, mily „sokba" kerülnek Kruppnak a külföldi kölcsönök alkalmával fizetett sokmilliós baksisok stb. A tények azonban világosan beszélnek: a kivitel fokozódása *igenis* összefügg a finánctőke szélhámos manipulációival, amely nem törődik a burzsoá erkölccsel és két bőrt húz le a rókáról: először, a profitot a kölcsönről, másodszor, profitot *ugyanarról* a kölcsönről, amikor ezt a kölcsönt Krupp gyártmányainak vagy az acélszindikátus vasúti anyagainak stb. vásárlására fordítják.

Ismételjük: Lansburgh statisztikáját egyáltalán nem tartjuk tökéletesnek, de feltétlenül idéznünk kellett ezt a statisztikát, mert tudományosabb, mint Kautsky és Spektator statisztikája, minthogy Lansburgh helyesen közelíti meg a kérdést. Aki a finánctőke jelentőségét a kivitelt stb. illetőleg méltatni akarja, annak értenie kell ahhoz, hogy kihámozza a kivitelnek speciálisan és kizárólag a pénzemberek machinációival, speciálisan és kizárólag a kartelltermékek eladásával stb. való kapcsolatát. Aki azonban egyszerűen összehasonlítja általában a gyarmatokat a nem gyarmatokkal, az egyik imperializmust a másik imperializmussal, az egyik félgyarmatot vagy gyarmatot (Egyiptom) valamennyi többi országgal, az éppen a dolog *lényegét* kerüli meg és takarja el.

Az imperializmus Kautsky-féle elméleti bírálatának éppen azért nincs semmi köze a marxizmushoz, ez a bírálat éppen azért nem alkalmas egyébre, mint arra, hogy az opportunistákkal és szociálsovinisztákkal való béke és egység hirdetésének kiindulópontja legyen, mert megkerüli és leplezi az imperializmusnak éppen legmélyebb és legalapvetőbb ellentmondásait: az ellentmondást a monopóliumok és a mellettük fennálló szabadverseny között, a finánctőke óriási „műveletei" (s óriási profitjai) és a szabadpiac „tisztességes" kereskedelme között, egyfelől a kartellek és trösztök között és másfelől a nem kartellesített ipar között.

Pontosan ugyanilyen reakciós jellegű a hírhedt „ultraimperializmus"-elmélet is, amelyet Kautsky fundált ki. Hasonlítsuk

* „Die Bank" 1909 II. köt. 819. és köv. oldalak.

össze, miként vélekedett erről a tárgyról Kautsky 1915-ben és Hobson 1902-ben.

Kautsky: „... Vajjon nem lehetséges-e, hogy a jelenlegi imperialista politikát új, ultraimperialista politika szorítja ki, amely a nemzeti finánctőkék egymásközti harca helyébe a világnak a nemzetközi méretekben egyesített finánctőke által való közös kizsákmányolását helyezi? A kapitalizmus ilyen új szakasza mindenesetre elgondolható. Hogy megvalósítható-e, ennek eldöntésére még nincs elegendő adatunk."*

Hobson: „A kereszténység, miután gyökeret vert néhány nagy birodalomban, amelynek mindegyike számos civilizálatlan gyarmaton és függő országon uralkodik, sokak szemében a jelenkori tendenciák legtörvényszerűbb fejlődésének tűnik fel, mégpedig olyan fejlődésnek, amely az interimperializmus szilárd bázisán az állandó békét illetőleg a legtöbb reménnyel kecsegtetne."

Ultraimperializmusnak vagy csúcsimperializmusnak Kautsky azt nevezte, amit Hobson 13 esztendővel előtte interimperializmusnak vagy imperializmusköziségnek nevezett. Egy rettentően bölcs szó fabrikálásán kívül, amit az egyik latin előragnak a másikkal való helyettesítése útján ért el, a „tudományos" gondolat fejlődése Kautskynál csak abban áll, hogy marxizmusnak akarja elismertetni azt, amit Hobson, lényegében, az angol papocskák képmutatásaként ír le. Az angol-búr háború után ez a nagyrabecsült rend nagyon is érthető okokból főképpen arra törekedett, hogy *vigasztalást* nyujtson az angol kispolgároknak és munkásoknak, akik közül sokan elestek a délafrikai ütközetekben s akik felemelt adókkal fizették meg az angol finánctőkések magasabb profitjának biztosítását. S lehetett-e jobb vigasztalás, mint az, hogy az imperializmus nem is olyan rossz dolog, hogy közel áll az inter- (vagy ultra-)imperializmushoz, amely biztosítani tudja az állandó békét? Akármilyenek is az angol papocskák vagy az édeskés Kautsky jámbor szándékai, Kautsky „elméletének" objektív, vagyis tényleges szociális értelme kizárólag ez: a lehető legreakciósabb módon vigasztalja a tömegeket azzal, hogy állandó béke a kapitalizmusban is lehetséges; ebből a célból elvonja a figyelmet a jelen éles ellentmondásairól és élesebb problémáiról és valami állítólag új, jövendő „ultraimperializmus" hazug kilátásaira irányítja azt. A tömegek becsapása — ezen kívül Kautsky „marxista" elméletében semmi egyéb nincsen.

Valóban elegendő általánosan ismert, vitán felüli tényeket állítani szembe egymással, hogy rájöjjünk, mennyire hazugak a kilátások, amelyeket Kautsky a német munkásoknak (és az egész világ munkásainak) sugallni igyekszik. Vegyük Indiát, Indo-

* „Die Neue Zeit" XXXIII. évf. 1915 április 30. 144. old.

kínát és Kínát Ismeretes, hogy ezt a három gyarmati és félgyarmati országot, 6—700 milliónyi lakosságával, néhány imperialista hatalom, Anglia, Franciaország, Japán, az Egyesült Államok stb. finánctőkéje kizsákmányolja. Tegyük fel, hogy ezek az imperialista országok egymás ellen szövetségeket alkotnak avégből, hogy birtokaikat, érdekeiket és „befolyási területeiket" a nevezett ázsiai államokban megvédjék vagy kibővítsék. Ezek „interimperialista" vagy „ultraimperialista" szövetségek lesznek. Tegyük fel, hogy *valamennyi* imperialista hatalom szövetségbe tömörül a nevezett ázsiai országok „békés" felosztása céljából — ez „nemzetközileg egyesült finánctőke" lesz. Ilyen szövetség tényleges példáit megtaláljuk a XX. század történetében, például a hatalmaknak Kínával szemben tanúsított magatartásában. Felmerül a kérdés: „elképzelhető"-e, hogy a kapitalizmus megmaradása esetén (márpedig Kautsky éppen ezt tételezi fel) az ilyen szövetségek ne volnának rövidéletűek? hogy kizárnák a marakodást, az összeütközéseket és a harcot minden lehetséges formájában?

Elegendő világosan feltenni a kérdést, hogy ne lehessen mást, mint tagadó választ adni rá. Mert a kapitalizmusban *nem* képzelhető el más alap a befolyási és érdekszférák, a gyarmatok stb. felosztására, mint az osztozkodásban résztvevők *erejének*, általános gazdasági, pénzügyi, katonai stb. erejének számbavétele. Az ebben az osztozkodásban résztvevők ereje azonban nem egyformán változik, mert egyes vállalatok, trösztök, iparágak, országok *egyenletes* fejlődése a kapitalizmusban lehetetlen. Félévszázaddal ezelőtt Németország szánalmas semmiség volt, ha kapitalista erejét az akkori Anglia erejével hasonlítjuk össze. Ugyancsak ilyen volt Japán Oroszországhoz képest. „Elképzelhető"-e, hogy egy-két évtized mulva az imperialista hatalmak közti erőviszony *változatlan* marad? Teljesen elképzelhetetlen.

Ezért az „interimperialista" vagy „ultraimperialista" szövetségek a kapitalista valóságban, nem pedig angol papok vagy a német „marxista" Kautsky sekélyes nyárspolgári képzeletében — bármily formában kössék is ezeket a szövetségeket, akár imperialista koalíció formájában, amely egy másik imperialista koalíció ellen irányul, akár *valamennyi* imperialista hatalom általános szövetsége formájában — *szükségszerűen* csak a háborúk közötti „lélekzetvételnyi szünetek". A békés szövetségek előkészítik a háborúkat és a maguk részéről a háborúkból nőnek ki, kölcsönösen feltételezik egymást s a világgazdaság és a világpolitika közti imperialista kapcsolatok és kölcsönviszonyok *egy és ugyanazon* talaján a harc békés és nem békés formáinak váltakozását eredményezik Kautsky pedig, a bölcsek bölcse, hogy megnyugtassa a munkásokat és kibékítse őket a burzsoázia oldalára átszegődött szociálsovinisztákkal, *elszakítja* az egységes lánc egyik szemét a másik-

tól, elszakítja *valamennyi* hatalomnak Kína „lecsillapítására" (emlékezzünk csak a boxerlázadás leverésére) alakult mai békés (és ultraimperialista, sőt ultra-ultraimperialista) szövetségét a holnapi nem békés összeütközéstől, amely holnapután ismét „békés" általános szövetséget készít elő — mondjuk — Törökország felosztására. Az imperialista béke és az imperialista háborúk szakaszainak eleven kapcsolata helyett Kautsky holt absztrakciókat tálal fel a munkásoknak, hogy kibékítse őket holt vezéreikkel.

Az amerikai Hill „A diplomácia története Európa nemzetközi fejlődésében" című könyve előszavában a diplomácia legújabb történetének következő szakaszait különbözteti meg: 1. a forradalom korszaka; 2. alkotmányos mozgalom; 3. napjaink „kereskedelmi imperializmusának" korszaka * Egy másik író pedig Nagybritannia „világpolitikájának" történetét 1870-től kezdve négy szakaszra osztja:

1. az első ázsiai szakasz (harc Oroszországnak előretörése ellen Közép-Ázsiában India irányában);

2. afrikai szakasz (körülbelül 1885—1902) — harc Franciaország ellen Afrika felosztásáért (Fasoda-konfliktus 1898-ban, amikor hajszálon múlt, hogy nem tört ki a Franciaország elleni háború);

3. a második ázsiai szakasz (szerződés Japánnal Oroszország ellen);

4. „európai" szakasz — főkép Németország ellen.**

„A politikai előőrsecsatározások pénzügyi talajon játszódnak le" — írta már 1905-ben Riesser, a „bankember", s rámutatott arra, hogyan készítette elő a francia finánctőke Olaszországban végzett műveleteivel e két ország politikai szövetségét, hogyan bontakozott ki Németország és Anglia harca Perzsiáért, valamennyi európai tőkéscsoport harca a Kínának nyujtandó kölcsönökért stb. Ime az „ultraimperialista" békés szövetségek eleven valósága elszakíthatatlan kapcsolatukban a szokásos imperialista összeütközésekkel.

Az imperializmus legmélyebb ellentmondásainak Kautsky által történő elpalástolása, ami elkerülhetetlenül az imperializmus szépítgetésévé válik, érezteti hatását akkor is, amikor ez az író az imperializmus politikai sajátosságait bírálja. Az imperializmus a finánctőke és a monopóliumok korszaka, ezek pedig mindenütt az uralomra, nem pedig a szabadságra irányuló törekvések hordozói. E törekvések eredménye — reakció az egész vonalon, bármilyen politikai rend mellett, az ellentétek szerfelett való kiéleződése ezen a téren is. Különösen fokozódik a nemzeti elnyomásra és az

* David Jayne Hill: A History of the Diplomacy in the international development of Europe. I. köt X. old.

** Schilder, id. mű, I. köt. 178. old.

annexiókra, vagyis a nemzeti függetlenség megsértésére való törekvés is (mert az annexió nem egyéb, mint a nemzetek önrendelkezésének megsértése). Hilferding joggal mutat rá az imperializmus és a nemzeti elnyomás fokozódása között fennálló kapcsolatra: „Magukban az újonnan feltárt országokban azonban — írja Hilferding — az importált kapitalizmus fokozza az ellentéteket és a nemzeti öntudatra ébredő népek állandóan növekedő ellenállását váltja ki a betolakodókkal szemben, amely ellenállás könnyen a külföldi tőke ellen irányuló veszedelmes rendszabályokká fokozódhatik. A régi társadalmi viszonyok teljesen forradalmasodnak, a „történelemnélküli népek" évezredes agrárius megkötöttsége szétfeszül, s e népek maguk besodródnak a kapitalista örvénybe. Maga a kapitalizmus adja lassanként az alávetett népek kezébe felszabadulásuk eszközeit és módjait. Ezek a népek is kitűzik maguk elé azt a célt, amely egykor a legfőbb cél volt az európai nemzetek szemében: az egységes nemzeti államnak, mint a gazdasági és kulturális szabadság eszközének megteremtését. Ez a függetlenségi mozgalom éppen a legértékesebb és legragyogóbb kilátásokkal kecsegtető kizsákmányolási területein fenyegeti az európai tőkét, amely egyre inkább csak hatalmi eszközeinek állandó növelésével tudja uralmát fenntartani".*

Hozzá kell még tenni, hogy az imperializmus nemcsak az újonnan feltárt, de a régi országokban is annexiókra, a nemzeti elnyomás fokozására és, következésképpen, az ellenállás kiéleződésére vezet. Kautsky a politikai reakciónak az imperializmus általi fokozása ellen fordul, de megvilágítatlanul hagyja azt a különösen égetővé vált kérdést, hogy az egység az opportunistákkal az imperializmus korszakában lehetetlen. Az annexiók ellen fordul, de ellenvetéseit olyan formába önti, amely legkevésbbé sérti az opportunistákat s a legkönnyebben elfogadható számukra. Közvetlenül a német hallgatósághoz fordul, mindazonáltal éppen a legfontosabbat és a legidőszerűbbet palástolja el, például azt, hogy Elzász-Lotaringia a németek által annektált terület. Kautsky ezen „eszmei eltévelyedésének" kellő méltatása céljából vegyünk egy példát. Tegyük fel, hogy egy japán elítéli a Fülöp-szigetek annektálását az amerikaiak által. Kérdezzük: sokan hiszik-e majd el, hogy ez a hódítások ellen általában érzett gyűlöletből fakad és nem abból az óhajtásból, hogy a japánok maguk annektálják a Fülöp-szigeteket? S nem kell-e megállapítani, hogy egy japánnak az annexiók elleni harcát csak az esetben lehet őszintének és politikailag becsületesnek tekinteni, ha ez a japán Koreának Japán általi annektálása ellen is fordul, ha Korea számára a Japántól való szabad elszakadás jogát követeli?

* Hilferding, id. mű 433—434. old.

Az imperializmus Kautsky adta elméleti elemzését épúgy, mint az imperializmussal kapcsolatos gazdasági és politikai bírálatát *teljesen* áthatja az a marxizmussal egyáltalában össze nem egyeztethető szellem, mely a legalapvetőbb ellentéteket elpalástolja és elkeni, az a törekvés, hogy az európai munkásmozgalomban mindenáron megmentse az opportunizmussal megvalósított s már bomladozó egységet.

AZ IMPERIALIZMUS HELYE A TÖRTÉNELEMBEN

(Lenin „Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" c. művének X. fejezetéből[1])

1916

Láttuk, hogy az imperializmus gazdasági lényegét tekintve monopolista kapitalizmus. Ezzel már meg is határoztuk az imperializmus történelmi helyét, mert a monopólium, amely a szabadverseny talaján és éppen a szabadversenyből nő ki, átmenet a kapitalista rendből egy magasabb társadalmi és gazdasági rendbe. A monopóliumoknak négy fő válfaját, illetve a monopolista kapitalizmusnak négy fő megnyilvánulását kell különösen kiemelni, amelyek a vizsgálat alá vett korszakra jellemzők.

Először: a monopólium a termelés koncentrációjából nőtt ki, ennek igen magas fejlődési fokán. Ezt a tőkések monopolista szövetségei: a kartellek, szindikátusok, trösztök képviselik. Láttuk, mily óriási szerepet játszanak ezek a mai gazdasági életben. A XX. század elején teljesen túlsúlyra jutottak a legfejlettebb országokban, s noha az első lépéseket a kartellalakulás terén a magas védvámmal bíró országok (Németország, Amerika) tették meg előbb, mindamellett Anglia a maga szabadkereskedelmi rendszerével nem sokkal később mutatta ugyanazt az alapvető tényt: a termelés koncentrációjából monopóliumok keletkeznek.

Másodszor: a monopóliumok a legfontosabb nyersanyagforrások fokozott meghódítására vezettek, különösen a kapitalista társadalom alapvető és leginkább kartellekbe tömörült iparágaiban: a kőszén- és vasiparban. A legfontosabb nyersanyagforrások monopóliumszerű birtoklása roppantul megnövelte a nagytőke hatalmát és kiélezte az ellentétet a kartellesített és a kartellbe nem szervezett iparágak között.

Harmadszor: a monopólium a bankokból nőtt ki. A bankok szerény közvetítő vállalatokból a finánctőke monopolistáivá let-

[1] *Lenin*. Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 26—27. sz.) Szikra 1949. 138—144. old., vagy: *Lenin*. Válogatott művek. 1. köt. Szikra 1949. 1021—1026. old.

tek. A legelőrehaladottabb kapitalista nemzetek bármelyikének három, négy, öt legnagyobb bankja megvalósította az ipari és banktőke „személyi unióját", összpontosította kezében a rendelkezést milliárdok meg milliárdok felett, amelyek az egész ország tőkéinek és jövedelmeinek nagyobb részét teszik ki. A finánc-oligarchia, mely a függőségi viszonyok sűrű hálózatával fogja át a jelenlegi burzsoá társadalom minden gazdasági és politikai intézményét kivétel nélkül — ez a monopólium legszemléletesebb megnyilvánulási formája.

Negyedszer: a monopólium a gyarmatpolitikából nőtt ki. A gyarmatpolitika nagyszámú „régi" mozzanatához a finánctőke a nyersanyagforrásokért, a tőkekivitelért, „befolyási övezetekért" — vagyis előnyös üzleteket, koncessziókat, monopolista profitokat stb. biztosító területekért — s végül általában a gazdasági területekért folyó harcot fűzte hozzá. Amikor az európai hatalmak, például, Afrikának csak tizedrészét foglalták el gyarmataikkal, mint ahogy ez még 1876-ban volt, a gyarmatpolitika még fejlődhetett nem-monopolista módon, hogy úgymondjuk, a területek „portyázó" elfoglalása útján. De amikor Afrika kilenctized része volt már elfoglalva (1900-ban), amikor már az egész világ fel volt osztva, elkerülhetetlenül beállt a gyarmatok monopóliumos birtoklásának korszaka, következésképpen, a világ felosztásáért és újrafelosztásáért folytatott, különösen kiélesedett harc időszaka is.

Köztudomású, mennyire kiélezte a monopolista kapitalizmus a kapitalizmus valamennyi ellentmondását. Elég, ha a drágaságra és a kartellek jármára utalunk. Az ellentmondásoknak ez a kiélesedése a leghatalmasabb mozgatóereje annak az átmeneti történelmi időszaknak, amely a világméretű finánctőke végleges győzelmével vette kezdetét.

A monopóliumok, az oligarchia, az uralomra való törekvés szabadságra való törekvés helyett, egyre nagyobbszámú kis vagy gyenge nemzet kizsákmányolása a csekélyszámú leggazdagabb vagy legerősebb nemzet által — mindez megszülte az imperializmusnak azokat a jellegzetességeit, amelyek alapján az imperializmust élősdi vagy rothadó kapitalizmusnak nevezzük. Az imperializmus egyik tendenciájaként egyre plasztikusabban domborodik ki a „járadékos állam", az uzsorás állam kialakulása, amelynek burzsoáziája egyre inkább tőkekivitelből és „szelvényvagdosásból" él. De hiba volna azt gondolni, hogy ez a rothadási tendencia kizárja a kapitalizmus gyors növekedését; nem, egyes iparágak, a burzsoázia egyes rétegei, egyes országok az imperializmus korszakában hol nagyobb, hol kisebb mértékben majd ezt, majd azt a tendenciát mutatják. Egészben véve a kapitalizmus ma hasonlíthatatlanul gyorsabban nő, mint azelőtt, de nemcsak

hogy ez a növekedés általában mind egyenlőtlenebbé válik, hanem az egyenlőtlenség többek között a tőke tekintetében legerősebb országok (Anglia) rothadásában is megnyilvánul...

Azáltal, hogy sok iparág közül egy iparág, sok ország közül egy ország stb. kapitalistái magas monopóliumos profitra tesznek szert, gazdaságilag lehetővé válik számukra, hogy megvesztegessék a munkások bizonyos rétegeit, sőt átmenetileg meglehetősen jelentékeny kisebbségüket is, az illető iparág vagy az illető nemzet burzsoáziájának oldalára vonva őket valamennyi többivel szemben. S az imperialista nemzeteknek a világ felosztásával kapcsolatos fokozódó antagonizmusa fokozza ezt a törekvést. Így jön létre az imperializmus és az opportunizmus összefüggése, amely leghamarabb és legkirívóbban Angliában nyilvánult meg annak következtében, hogy ott a fejlődés egyes imperialista vonásai sokkal hamarabb voltak észlelhetők, mint más országokban. Egyes írók, mint például L. Martov, egyetlen kézlegyintéssel szeretnek napirendre térni az imperializmusnak a munkásmozgalmon belüli opportunizmussal való összefüggése felett — pedig ez a tény manapság különösen szembeötlő —, s ezt ilyesfajta „hivatalból optimista" okfejtésekkel teszik (Kautsky és Huysmans szellemében): a kapitalizmus ellenfeleinek ügye reménytelen volna, ha éppen az előrehaladott kapitalizmus vezetne az opportunizmus megerősödésére, vagy ha éppen a legjobban fizetett munkásokról derülne ki, hogy opportunizmusra hajlamosak és így tovább. Nem kell lépremenni az ilyen „optimizmusnak": ez az opportunizmus irányában táplált optimizmus; ez az optimizmus az opportunizmus elpalástolására szolgál. A valóságban az opportunizmus fejlődésének rendkívüli gyorsasága és rendkívül visszataszító volta egyáltalán nem biztosíték maradandó győzelmének, mint ahogy egy rosszindulatú kelés fejlődésének gyorsasága az egészséges szervezeten csak meggyorsíthatja a kelés kifakadását, a szervezetnek tőle való megszabadulását. Ebből a szempontból azok az emberek a legveszedelmesebbek, akik nem akarják megérteni, hogy az imperializmus elleni harc, ha nincs elszakíthatatlan kapcsolatban az opportunizmus elleni harccal — csak üres és hazug frázis.

Mindabból, amit fentebb az imperializmus gazdasági lényegéről mondottunk, az következik, hogy az imperializmust mint átmeneti, helyesebben haldokló kapitalizmust kell jellemezni. Rendkívül tanulságos e tekintetben, hogy a modern kapitalizmust leíró polgári közgazdászok folyton „összefonódásról", „az elszigeteltség hiányáról" stb. beszélnek; szerintük „a bankok olyan vállalatok, amelyeknek feladataik és fejlődésük tekintetében nincsen tisztán magángazdasági jellegük, hanem egyre jobban kinőnek a tisztán magángazdasági szabályozás köréből". És ugyanaz a

Riesser, aki ez utóbbi szavakat írta, roppant komoly képpel kijelenti,, hogy a marxistáknak a „társadalmasításra" vonatkozó „jóslata" „nem valósult meg"!

Mit is fejez ki ez a szó: „összefonódás"? Ez a szó a szemünk előtt lezajló folyamatnak csak legszembeötlőbb vonását ragadja ki. Azt mutatja, hogy a szemlélő felsorolja az egyes fákat, de nem látja az erdőt. Szolgai módon másolja a külsőséget, a véletlent, azt, ami zűrzavaros. Elárulja a megfigyelőben azt az embert, akit agyonnyom a feldolgozásra váró anyag, és aki egyáltalán nem képes kibogozni ennek az anyagnak jelentőségét és értelmét. A részvények birtoklása „véletlenül összefonódik" a magántulajdonosok viszonyaival. De ennek az összefonódásnak belső tartalmát, alapját, a termelés változó társadalmi viszonyai alkotják. Ha a nagyvállalat óriásivá válik és tervszerűen, tömegadatok pontos számbavétele alapján, megszervezi a lakosság tízmilliói részére szükséges elsődleges nyersanyag $^2/_3$ vagy $^3/_4$ részének szállítását; ha rendszeresen megszervezik ennek a nyersanyagnak legalkalmasabb termelési pontokra való elszállítását, amelyek néha többszáz és többezer kilométerre esnek egymástól; ha egy központból intézik az anyag sorozatos feldolgozásának valamennyi fokát a legkülönfélébb készgyártmányok előállításáig; ha e termékek elosztása a fogyasztók tíz- és százmilliói közt megállapított terv szerint történik (ahogyan az amerikai „Petróleumtröszt" Amerikában is, meg Németországban is árusítja a petróleumot), — akkor nyilvánvaló, hogy a termelés társadalmasításával állunk szemben, nem pedig holmi egyszerű „összefonódással", hogy a magángazdasági és magántulajdon-viszonyok olyan burkot alkotnak, amely már nem felel meg a tartalomnak, olyan burkot, amelynek elkerülhetetlenül el kell rothadnia, ha eltávolítását mesterségesen késleltetik, amely aránylag hosszú ideig maradhat rothadó állapotban (abban a szerencsétlen esetben, ha az opportunista kelés gyógyítása sokáig elhúzódik), amelyet azonban végül mégis el fognak távolítani.

A LENINIZMUS TÖRTÉNELMI GYÖKEREI

(Sztálin elvtárs „A leninizmus alapjairól" című művének I. fejezete[1])

1924

A leninizmus az imperializmus körülményei között nőtt és alakult ki, amikor a kapitalizmus ellentmondásai a végsőkig kiéleződtek, amikor a proletárforradalom a közvetlen gyakorlat kérdésévé vált, amikor lezárult a régi korszak, melyben a munkásosztály a forradalomra készülődött s a kapitalizmus közvetlen ostromának új korszakába nőtt át.

Lenin az imperializmust „halódó kapitalizmusnak" nevezte. Miért? Mert az imperializmus a kapitalizmus ellentmondásait a legvégső fokig, a legszélső határokig élezi ki, amelyeken túl a forradalom kezdődik. Ez ellentmondások közül hármat kell a legfontosabbnak tekintenünk.

Az első ellentmondás: a munka és tőke közti ellentmondás. Az imperializmus az ipari országokban a monopolista trösztök és szindikátusok, a bankok és a fináncoligarchia mindenhatósága. E mindenhatóság ellen vívott harcban a munkásosztály szokásos módszerei — a szakszervezetek és szövetkezetek, parlamenti pártok és parlamenti harc — teljességgel elégteleneknek bizonyultak. Vagy add meg magad kénvre-kedvre a tőkének, tengődj a régi módon és süllyedj mind lejjebb, vagy nyúlj új fegyver után — így teszi fel a kérdést az imperializmus a proletariátus milliós tömegei előtt. Az imperializmus a munkásosztályt a forradalomhoz juttatja el.

A második ellentmondás: ez a különböző pénzcsoportok és imperialista hatalmak közti ellentmondás a nyersanyagforrásokért idegen területekért folytatott harcukban. Az imperializmus: tőkekivitel a nyersanyagok forrásaihoz, eszeveszett harc ezeknek a forrásoknak monopóliumos birtoklásáért, harc a már felosztott világ újrafelosztásáért, harc, amit az új pénzcsoportok és hatalmak, melyek „helyet keresnek a nap alatt", különös elvadultsággal folytatnak a zsákmányukhoz görcsösen ragaszkodó régi csoportok és hatalmak ellen. Ez az ádáz harc a kapitalisták különböző csoportjai között figyelemreméltó abban a tekintetben, hogy elkerülhetetlen elemként magában foglalja az imperialista háborúkat, a háborúkat idegen területek meghódításáért. Ez a körülmény viszont abban a tekintetben figyelemreméltó, hogy kölcsönösen gyengíti az imperialistákat, gyengíti a kapitalizmus

---

1 *Sztálin:* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. vagy: *Sztálin.* A leninizmus alapjairól (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 16—17. sz.) Szikra 1949. 7—14. old.

pozícióit általában, közelebb hozza a proletárforradalom pillanatát és a forradalmat gyakorlati szükségességgé teszi.

A harmadik ellentmondás: a maroknyi uralkodó „civilizált" nemzet és a világ százmilliókra rúgó gyarmati és függő helyzetben levő népei közti ellentmondás. Az imperializmus rendkívül nagy területű gyarmatok és függő viszonyban levő országok száz- és százmilliónyi népességének legarcátlanabb kizsákmányolása és legembertelenebb elnyomása. Extraprofit kisajtolása — ez a kizsákmányolás és elnyomás célja. De, miközben az imperializmus ezeket az országokat kizsákmányolja, kénytelen ott vasutakat, gyárakat és üzemeket, ipari és kereskedelmi központokat építeni. Ennek a „politikának" elkerülhetetlen következményei: a proletariátus osztályának megjelenése, helyi értelmiség keletkezése, a nemzeti öntudat fölébredése, a szabadságmozgalom megerősödése. A forradalmi mozgalom megerősödése kivétel nélkül minden gyarmati és függő helyzetben levő országban nyilvánvalóan tanúskodik erről. Ez a körülmény fontos a proletariátusra nézve abban a tekintetben, hogy gyökerében ássa alá a kapitalizmus hadállásait, a gyarmatokat és a függő helyzetben levő országokat az imperializmus tartalékaiból a proletárforradalom tartalékaivá változtatja.

Ezek általában az imperializmus fő ellentétei, melyek a régi „virágzó" kapitalizmust haldokló kapitalizmussá tették.

A tíz év előtt kitört imperialista háború jelentősége többek között abban áll, hogy mindezeket az ellentéteket egy csomóba gyüjtötte és a mérleg serpenyőjébe vetette, meggyorsítva és megkönnyítve a proletariátus forradalmi csatáit.

Másszóval: az imperializmus nemcsak oda vezetett, hogy a forradalom gyakorlatilag elkerülhetetlenné vált, hanem elvezetett oda is, hogy kedvezők lettek az előfeltételek a kapitalizmus fellegvárának közvetlen megrohamozására.

Ilyen nemzetközi körülmények szülték a leninizmust.

Mindez igen jó — mondják majd —, de mi köze mindehhez Oroszországnak, mely nem volt és nem is lehetett az imperializmus klasszikus földje? Mi köze mindennek Leninhez, aki mindenekelőtt Oroszországban és Oroszországnak dolgozott? Miért éppen Oroszország lett a leninizmus fészkévé, a proletárforradalom elméletének és taktikájának szülőhazájává?

Azért, mert Oroszország csomópontja volt az imperializmus mindezen ellentmondásainak.

Azért, mert Oroszország minden más országnál inkább méhében hordta a forradalmat és ennek következtében egyedegyedül Oroszország volt képes arra, hogy ezeket az ellentmondásokat forradalmi úton oldja meg.

Kezdjük azzal, hogy a cári Oroszország gócpontja volt mindenféle és fajta elnyomásnak — a kapitalista, a gyarmati, a katonai elnyomásnak —, mégpedig a legembertelenebb és legbarbárabb formában. Ki ne tudná, hogy a tőke mindenhatósága Oroszországban összeolvadt a cárizmus zsarnokságával, az orosz nacionalizmus agresszivitása a cárizmus hóhérkodásával a nemorosz népekkel szemben, és hatalmas — török, perzsa, kínai — területek kizsákmányolása együttjárt azzal, hogy a cárizmus elrabolta e területeket, rablóháborúkat viselt érettük? Igaza volt Leninnek, mikor azt mondta, hogy a cárizmus „militarista-feudális imperializmus". A cárizmus az imperializmus legrosszabb vonásainak hatványozott összpontosítása volt.

Továbbá: a cári Oroszország a nyugati imperializmusnak nemcsak abban az értelemben volt hatalmas tartaléka, hogy szabad utat nyitott a külföldi tőkének, mely az orosz népgazdaság oly döntő ágait tartotta kezében, mint a fűtőanyag-, a vas- és fémipar, hanem abban az értelemben is, hogy a katonák millióit szállíthatta a nyugati imperialistáknak. Emlékezzünk a 12 milliós orosz hadseregre, mely az angol és francia tőke hallatlan profitjának biztosításáért az imperialista frontokon vérét hullatta.

De menjünk tovább: a cárizmus nemcsak házőrző ebe volt az imperializmusnak Európa keletén, hanem ügynöksége is a nyugati imperializmusnak, hogy a lakosságból kipréselje a százmilliós kamatokat a kölcsönökért, melyeket Párizs és London, Berlin és Brüsszel folyósítottak.

És végezetül: Törökország, Perzsia, Kína stb. felosztásában a cárizmus a nyugati imperializmus leghűségesebb szövetségese volt. Ki ne tudná, hogy az imperialista háborút a cárizmus az antant imperialistáival szövetségben viselte, hogy Oroszország ennek a háborúnak lényeges eleme volt?

Ezért fonódtak össze a cárizmus és a nyugati imperializmus érdekei s ezért lettek végül az imperialista érdekek egységes gombolyagává.

Megbékélhetett-e a nyugati imperializmus azzal, hogy elveszítse egy olyan hatalmas támpontját keleten, az erőnek és az anyagi eszközöknek olyan gazdag tartalékát, mint amilyen a régi, cári burzsoá Oroszország volt; hogy össze ne szedje minden erejét a orosz forradalommal való élethalálharcra, a cárizmus megvédésére és fenntartására? Persze, hogy nem tehette!

Ebből azonban az következik, hogy aki a cárizmust akarta ütni, annak okvetlen az imperializmusra kellett sújtania, aki a cárizmus ellen kelt fel, az kénytelen volt az imperializmus ellen is felkelni, mert aki a cárizmust megdöntötte, annak meg kellett döntenie az imperializmust is, ha tényleg azt akarta, hogy a cárizmust ne csak szétzúzza, hanem teljesen el is pusztítsa. A

cárizmus elleni forradalom ilyen módon közelkerült az imperializmus elleni forradalomhoz, a proletárforradalomhoz, át kellett nőnie abba.

Ugyanakkor Oroszországban rendkívül hatalmas népforradalom támadt, melynek élén a világ legforradalmibb proletariátusa állott, amelynek olyan komoly szövetségese volt, mint Oroszország forradalmi parasztsága. Kell-e bizonyítani, hogy egy ilyen forradalom nem állhatott meg a félúton, hogy siker esetén tovább kellett mennie, ki kellett bontania a felkelés zászlaját az imperializmus ellen?

Emiatt vált Oroszország szükségképpen csomópontjává az imperializmus ellentmondásainak, nemcsak abban az értelemben, hogy ezek az ellentmondások, különösen szörnyű és különösen elviselhetetlen jellegüknél fogva, éppen Oroszországban fakadtak fel a legkönnyebben és nemcsak azért, mert Oroszország a nyugati imperializmus nagyfontosságú támasza volt, mely a nyugati finánctőkét Kelet gyarmataival kötötte össze, hanem azért is, mert csak Oroszországban volt meg az a reális erő, mely képes volt az imperializmus ellentmondásait forradalmi úton megoldani.

De ebből az következik, hogy a forradalom Oroszországban csakis proletárforradalom lehetett, hogy kifejlődésének első napjától kezdve feltétlenül nemzetközi jelleget kellett öltenie, s hogy ilyenformán okvetlenül alapjaiban kellett megrendítenie a világimperializmust.

Ha így álltak a dolgok, szorítkozhattak-e munkájukban az orosz kommunisták az orosz forradalom szűk nemzeti kereteire? Természetes, hogy nem! Ellenkezőleg. Az egész helyzet, mind a belső (a mély, forradalmi válság), mind a külső (a háború), arra sarkalta őket, hogy munkájukkal ezeket a kereteket túlhaladják, a harcot átvigyék a nemzetközi színtérre, az imperializmus fekélyeit feltárják, a kapitalizmus összeomlásának elkerülhetetlenségét bebizonyítsák, a szociál-sovinizmust és szociálpacifizmust szétzúzzák, s végül hogy saját országukban megdöntsék a kapitalizmust s a proletariátus számára új harci fegyvert kovácsoljanak: a proletárforradalom elméletét és taktikáját, oly célból, hogy minden ország proletariátusának megkönnyítsék a kapitalizmus megdöntését. Az orosz kommunisták nem is cselekedhettek másként, mert csak ezen az úton számíthattak a nemzetközi helyzet bizonyos változásaira, melyek Oroszországnak biztosítékot nyujthattak a burzsoárend visszaállítása ellen.

Ezért lett tehát Oroszország a leninizmus szülőföldje és az orosz kommunisták vezére, Lenin, annak megteremtője.

Oroszországgal és Leninnel körülbelül az „esett meg", ami Németországgal és Marx-szal s Engels-szel a mult évszázad

negyvenes éveiben. Németország akkoriban, éppen mint Oroszország a XX. század elején, polgári forradalommal volt terhes. Marx a „Kommunista kiáltvány"-ban akkoriban ezt írta:

„Németországra irányítják a kommunisták legnagyobb figyelmüket, mert Németország polgári forradalom küszöbén áll és mert ezt a forradalmat általában az európai civilizáció fejlettebb feltételei között és sokkal fejlettebb proletariátussal hajtja végre, mint Anglia a XVII. és Franciaország a XVIII. században a maguk polgári forradalmát. A német polgári forradalom tehát csak közvetlen előjátéka lehet egy proletárforradalomnak."*

Másként szólva: a forradalmi mozgalom központja Németországba helyeződött át.

Aligha kételkedhetünk abban, hogy éppen az a körülmény, melyet Marx a fenti idézetben megjelöl, volt a valószínű oka annak, hogy éppen Németország lett a tudományos szocializmus hazája és hogy éppen a német proletariátus vezérei: Marx és Engels lettek annak megalkotói.

Ugyanezt mondhatjuk el, de még fokozottabb mértékben, a XX. század kezdetének Oroszországáról. Oroszország ekkor a polgári forradalom előestéjén állott, s ezt a forradalmat előrehaladottabb európai viszonyok között és fejlettebb proletariátussal kellett véghezvinnie, mint Németországnak (Angliáról és Franciaországról nem is beszélve), s amellett minden jel arra mutatott, hogy ez a forradalom a proletárforradalom erjesztője és előjátéka lesz.

Nem lehet véletlennek tartani azt a tényt, hogy Lenin már 1902-ben, amikor az orosz forradalom még csak csírázott, „Mi a teendő?" című brosúrájában ezeket a jóslatszerű szavakat írta:

„A történelem, mint legközelebbi teendőt, oly feladatot tűzött most elénk (azaz: az orosz marxisták elé — *I. Szt.),* amely bármely más ország proletariátusának *legközelebbi* feladatai között a *legforradalmibb.*"

... „ennek a feladatnak a megvalósítása — nemcsak az európai, hanem (most már hozzátehetjük) egyben az ázsiai reakció leghatalmasabb támaszának megdöntése — az orosz proletariátust a nemzetközi forradalmi proletariátus élcsapatává tenné." (Lenin Művei. 3. kiad. IV. köt. 382. old.)*

* *Marx—Engels.* A kommunista kiáltvány. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 7—8. sz.) Szikra 1949. 68. old. (IV. fej.) vagy: *Marx—Engels.* Válogatott művek. 1. köt. Szikra 1949. 41—42. old. (sajtó alatt). — *Szerk.*

* *Lenin.* Mi a teendő? (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 30—32. sz.) Szikra 1948. 50. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. Id. kiad. 198. old. — *Szerk.*

Más szavakkal, a forradalmi mozgalom központjának Oroszországba kellett áthelyeződnie.

Ismeretes, hogy a forradalom menete Oroszországban Leninnek ezt a jóslatát mindenben igazolta.

Lehet-e csodálni ezekután, hogy az az ország, mely ilyen forradalmat vitt véghez, melynek ilyen proletariátusa van, lett a proletárforradalom elméletének és taktikájának szülőhelye?

Lehet-e csodálni, hogy ennek a proletariátusnak vezére, Lenin, lett egyben ennek az elméletnek és taktikának a megteremtője s a nemzetközi proletariátus vezére?

Lenin

AZ IMPERIALIZMUS ÉS A SZAKADÁS A SZOCIALIZMUS TÁBORÁBAN[1]

1916

Van-e összefüggés az imperializmus és a között a szörnyű és visszataszító győzelem között, amelyet az opportunizmus (mint szociálsovinizmus) aratott az európai munkásmozgalom felett?

Ez a jelenlegi szocializmus főkérdése. És azután, hogy pártirodalmunkban teljesen megállapítottuk, először: korszakunk és a mostani háború imperialista jellegét; másodszor: a szociálsovinizmus és az opportunizmus elszakíthatatlan történelmi kapcsolatát, valamint azonos eszmei és politikai tartalmukat, áttérhetünk és át is kell térnünk e főkérdés elemzésére.

Az imperializmus lehetőleg pontos és teljes meghatározásával kell kezdenünk. Az imperializmus a kapitalizmusnak sajátos történelmi szakasza. Hármas sajátossága van: az imperializmus (1) — monopolisztikus kapitalizmus; (2) — élősdi vagy rothadó kapitalizmus; (3) — haldokló kapitalizmus. A szabadverseny felváltása monopólium által az imperializmus gazdasági fővonása, a *lényege*. A monopolizmus öt fő formában jelenik meg: 1. kartellek, szindikátusok és trösztök; a termelés koncentrációja oly fokot ért el, hogy megteremtette a kapitalisták e monopolisztikus egyesüléseit; 2. a nagybankok monopolhelyzete; 3—5 óriásbank uralkodik Amerika, Franciaország, Németország egész gazdasági élete felett; 3. a trösztök és a fináncoligarchia (a finánctőke nem más, mint a banktőkével összeolvadt monopolisztikus ipari tőke) magukhoz ragadják a *nyersanyag* forrásokat; 4. *megkezdődött* a világ (gazdasági) felosztása a nemzetközi kartellek között. Az

[1] *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. Szikra, 1949. 287—302. old.

ilyen nemzetközi kartellek száma, amelyek az *egész* világpiac felett uralkodnak és „barátságos megegyezés" alapján osztják fel azt maguk között — amíg a háború nem osztja fel *újból* — már több mint *százra* rúg! A tőkekivitel, mint különösen jellegzetes jelenség a nemmonopolisztikus kapitalizmus árukivitelével szemben, szoros kapcsolatban áll a világ gazdasági, politikai s területi felosztásával. 5. *Befejeződött* a világ területi felosztása (gyarmatok).

Az imperializmus, mint Amerika és Európa, majd pedig Ázsia kapitalizmusának legfelsőbb foka, teljesen kialakult az 1898—1914-es években. A spanyol-amerikai háború (1898), az angol-búr háború (1900—1902), az orosz-japán háború (1904—1905) és az 1900-as gazdasági válság Európában — ezek a világtörténelem új korszakának főbb történelmi mérföldkövei.

Hogy az imperializmus élősdi vagy rothadó kapitalizmus, az főkép abban a rothadási tendenciában nyilvánul meg, amely, a termelőeszközök magántulajdona mellett, *minden* monopóliumot jellemez. A különbség a köztársasági-demokratikus és a monarchista-reakciós imperialista burzsoázia között éppen azért mosódik el, mert mindkettő elevenen rothad (ami egyáltalán nem zárja ki a kapitalizmus csodálatosan gyors fejlődését egyes iparágakban, egyes országokban, egyes időszakokban). Másodszor: a kapitalizmus rothadása abban nyilvánul meg, hogy óriási, *járadékos* réteg képződik, olyan kapitalistáké, akik „szelvényvágásból" élnek. A négy előrehaladott imperialista országban, Angliában, Észak-Amerikában, Franciaországban és Németországban az értékpapírokba fektetett tőke 100—150 *milliárd* frankot tesz ki, ami legalább évi 5—8 milliárd jövedelmet jelent egy-egy országnak. Harmadszor: a tőkekivitel nem más, mint a négyzetre emelt élősdiség. Negyedszer: „a finánctőke uralomra, nem pedig szabadságra törekszik". A politikai reakció az *egész* vonalon — az imperializmus sajátossága. Megvásárolhatóság, óriási méretű vesztegetések, mindenfajta panama. Ötödször: az elnyomott nemzetek kizsákmányolása, mely elválaszthatatlanul összefügg az annexiókkal és különösen a gyarmatoknak maroknyi „nagy"-hatalom által való kizsákmányolása, mely a „civilizált" világot mindinkább a százmilliókra rúgó nem civilizált népek testén élősködő parazitává változtatja át. A római proletár a társadalom költségén élt. A mai társadalom a modern proletár költségén él. Marx különösen hangsúlyozta Sismondi e mélyértelmű megjegyzését. Az imperializmus némileg módosítja a dolgot. Az imperialista hatalmak proletariátusának kiváltságos vékony rétege részben a civilizálatlan népek százmillióinak rovására él.

Érthető, hogy az imperializmus miért *halódó* kapitalizmus, *átmenet* a szocializmushoz; a kapitalizmusból kinövő monopólium, ez *máris* a kapitalizmus elhalása, a szocializmushoz való át-

menetének kezdete. A munka roppant *társadalmasítása* az imperializmus által (az, amit a burzsoá hitvédők — a polgári közgazdászok „összefonódásnak" neveznek) ugyanezt jelenti.

Amikor az imperializmust így határozzuk meg, teljes ellentétbe kerülünk Karl Kautskyval, aki nem hajlandó az imperializmust a „kapitalizmus fázisának" tekinteni és úgy határozza meg az imperializmust, hogy az nem más, mint a finánctőke által „előnyben részesített" *politika,* nem más, mint az „ipari" országok odairányuló törekvése, hogy „agrár"-országokat annektáljanak.* Elméletileg Kautskynak ez a meghatározása teljesen hamis. Az imperializmus sajátossága éppen *nem* az ipari, hanem a finánctőke uralma, éppen *nem* a csak agrár országok, hanem *mindenféle* ország annektálására irányuló törekvés. Kautsky *elszakítja* az imperializmus politikáját annak közgazdaságától, elszakítja a monopolizmust a politikában a monopolizmustól a közgazdaságban, hogy egyengesse az utat sekélyes burzsoá reformizmusa számára, a „lefegyverzés", az „ultraimperializmus" és hasonló süketlenségek számára. Ennek az elméleti hamisításnak értelme és célja teljesen arra irányul, hogy elhomályosítsa az imperializmus *legmélyebb* ellentéteit és ilyenformán igazolja az imperializmus védelmezőivel, a nyílt szociálsovinisztákkal és opportunistákkal való „egység" teóriáját.

Kautskynak a marxizmussal való e szakításával már eleget foglalkoztunk mind a „Szociáldemokrát", mind a „Kommuniszt" c. folyóiratokban. A mi orosz kautskystáink, az „Okisták", élükön Axelroddal és Spektátorral, Martovot és jórészt Trockijt sem kivéve — jobbnak látták, hogy a kautskyzmusnak mint irányzatnak a kérdését hallgatással mellőzzék. Arra nem merték rászánni magukat, hogy védelmükbe vegyék azt, amit Kautsky a háború alatt írt s ezért azzal bújnak ki a kérdés alól, hogy vagy dicshimnuszokat zengenek Kautskyról (Axelrod német brosúrájában, melyet a „szervező bizottság" oroszul *akart* közölni), vagypedig Kautsky magántermészetű leveleit közlik (Spektátor), ahol Kautsky bizonykodik, hogy ő az ellenzékhez tartozik és jezsuita módra fehérre akarja mosni soviniszta kijelentéseit.

Megjegyzendő, hogy Kautsky „felfogása" az imperializmusról, amely egyértelmű az imperializmus szépítgetésével, nemcsak Hilferding „Finánctőké"-jéhez képest jelent egy lépést visszafelé (bármilyen buzgón védelmezi is most maga Hilferding Kautskyt és az egységet a szociálsovinisztákkal!), hanem a *szociálliberális* J. A. Hobsonhoz képest is. Ez az angol közgazdász, aki legke-

* „Az imperializmus a magasan fejlett ipari kapitalizmus terméke. Abban áll, hogy minden kapitalista ipari nemzet minél nagyobb *agrár*terület alávetésére és bekebelezésére törekszik, tekintet nélkül arra, hogy azt milyen nemzetek lakják." (Kautsky, a „Neue Zeit" 1914 szeptember 11-i számában.)

vésbbé sem tart igényt arra, hogy marxistának nevezzék, 1902-ben megjelent művében* sokkal mélyrehatóbban határozza meg az imperializmust és tárja fel annak ellentmondásait. Ime, mit írt ez a szerző (akinél megtaláljuk Kautskynak majdnem összes pacifista és „békülékeny" banalitásait) az imperializmus élősdiségének különösen fontos kérdéséről:

Hobson véleménye szerint két körülmény gyengítette a régi világbirodalmak hatalmát: 1. „a gazdasági élősdiség" és 2. a hadseregeknek a függő népek sorából való toborzása. „Az első körülmény a gazdasági élősdiség szokása, melynek folytán az uralkodó állam kihasználja tartományait, gyarmatait és a tőle függő országokat uralkodó osztályának gazdagítására és alsó osztályainak megvesztegetésére, hogy azok nyugton maradjanak." A második körülményt illetően Hobson ezt írja:

„Az imperializmus vakságának egyik legfurcsább jelensége" (a szociálliberális Hobson szájában ezek a szólamok az imperialisták „vakságáról" helyénvalóbbak, mint a „marxista" Kautskynál) „az a nemtörődömség, amivel Nagybritannia, Franciaország és egyéb imperialista nemzetek rátérnek erre az útra. Nagybritannia ment ezen az úton a legmesszebbre. A legtöbb ütközetet, amelyben indiai birodalmunkat meghódítottuk, bennszülöttekből álló hadseregeink vívták; Indiában és az utóbbi időben Egyiptomban is nagy, állandó hadseregek állomásoznak brit parancsnokság alatt; majdnem valamennyi háborút, amely Afrika meghódításával van kapcsolatban — Dél-Afrika kivételével — bennszülöttek folytatták a mi javunkra."

Kína felosztásának perspektíváját Hobson gazdaságilag a következőképpen értékeli: „Nyugat-Európa nagyrésze akkor olyan külsőt és jelleget ölthetne magára, mint amilyennel rendelkeznek most az olasz országok egyes részei, úgymint: Dél-Anglia, a Riviéra, Olaszországnak és Svájcnak turisták által leginkább látogatott és gazdagok lakta helyei: ott lakik majd maroknyi gazdag arisztokrata, ki osztalékokat és járadékokat kap a távoli Keletről, velük együtt a hivatalnokok és kereskedők valamivel jelentősebb csoportja és még nagyobb számú háziseléd, továbbá munkások, akik a szállítási iparban és a félgyártmányokat véglegesen feldolgozó iparban nyernének elhelyezkedést. A főiparágak eltűnnének és az élelmicikkek tömege, a félgyártmányok tömege pedig sarcként özönlene ide Ázsiából és Afrikából." „Ilyen lehetőségeket tár elénk a nyugati államoknak kiterjedtebb szövetsége, a nagyhatalmak európai föderációja: nemcsak, hogy nem lendítené előre a világcivilizáció ügyét, hanem a nyugati élősdiség roppant veszedelmét idézné fel: a fejlet-

* J. Hobson, Imperialism, London, 1902.

tebb ipari nemzetek egy csoportja különülne el, amelyek felső osztályai hatalmas sarcokat húznának Ázsiából és Afrikából és e sarcok segítségével az alkalmazottak és szolgák óriási beidomított tömegeit tartanák el, akik már nem a mezőgazdasági és ipari tömegcikkek gyártásával, hanem személyes szolgálatok végzésével foglalkoznának, avagy az új finánccarisztokrácia ellenőrzése mellett, másodrangú ipari munkával. Azok, akik egy kézlegyintéssel hajlandók elintézni az ilyen elméletet" (azt kellett volna mondani: az ilyen perspektívát), „mint olyasfélét, ami nem érdemli meg, hogy foglalkozzanak vele, gondolják meg, hogy milyen szociális és gazdasági viszonyok uralkodnak a mai Dél-Anglia olyan körzeteiben, amelyek máris ilyen helyzetbe jutottak. Gondolják el, milyen óriási mértékben válna lehetségessé e rendszer kiterjesztése, ha Kínát alárendelnék a finanszíék, a „tőkeelhelyezők" (járadékosok) ilyenféle csoportjai ellenőrzésének, valamint az ő politikai, kereskedelmi s ipari hivatalnokaiknak, akik a profitot szipolyoznák ki ebből a minden idők hasonlíthatatlanul leghatalmasabb potenciális medencéjéből, oly célból, hogy ezeket a profitokat Európában elfogyasszák. Igaz, a helyzet túlságosan bonyolult, a világot mozgató erők játékát túlságosan nehéz áttekinteni, hogysem a jövendőnek ezt vagy bármily más magyarázatát egyetlenegy irányban nagyon valószínűnek tarthatnánk. De azok a befolyások, amelyek most Nyugat-Európa imperializmusát mozgatják, ebben az irányban hatnak és ha nem találnak ellenállásra, ha nem vezetik el őket más irányba, akkor a folyamat betetőzésének éppen ezt az irányát mozdítják elő."

Hobson, a szociálliberális, nem látja, hogy ezt az ellenhatást *csakis* a forradalmi proletariátus képes kifejteni és *csakis* a szociális forradalom formájában. Hisz ő épp ezért szociálliberális! De Hobson már 1902-ben nagyszerűen megközelítette a kérdést, az „Európai Egyesült Államok" jelentőségét (ezt vegye tudomásul Trockij, a kautskyánus!) és mindazt, amit különböző országok *képmutató kautskystái* elhomályosítanak éspedig azt, hogy az *opportunisták* (szociálsoviniszták) az imperialista burzsoáziával együtt dolgoznak *éppen* abban az irányban, hogy Ázsia és Afrika vállán megteremtsék az imperialista Európát, hogy az *opportunisták* objektíve a kispolgárságnak és a munkásosztály bizonyos rétegeinek egy részét képviselik, melyet az imperialista extraprofitok révén *megvásároltak*, amelyet a kapitalizmus *házőrző ebeivé* és a munkásmozgalom *megrontóivá* változtattak.

Erre a gazdasági összefüggésre, erre a legmélyebb összefüggésre, mely az imperialista burzsoázia és a munkásmozgalomban, manapság (hosszú időre-e?) győzelemre jutott opportunizmus között fennáll, nem egyszer mutattunk már rá nemcsak cikkekben, hanem pártunk határozataiban is. Ebből vontuk le

többek között azt a következtetést, hogy a szociálsovinizmussal a szakítás elkerülhetetlen. A mi kautskysztáink jobbnak látták a kérdés megkerülését! Martov például előadásaiban is azzal a szofizmával ágált, ami „Az O. K. (szervező bizottság) külföldi titkárságának közleményeiben" (1916 április 10. 4. sz.) a következőképpen nyer kifejezést:

...„A forradalmi szociáldemokrácia ügye igen rosszul állna, sőt reménytelen lenne, ha azok a munkáscsoportok, amelyek intellektuális fejlettségüknél fogva a legközelebb állnak az „értelmiséghez" és a legképzettebbek végzetes módon elfordulnának tőle s az opportunizmushoz pártolnának"...

Az ostoba „végzetes" szócska és egy kis csűrés-csavarás segítségével *megkerülték* azt a *tényt*, hogy *bizonyos* munkásrétegek *átpártoltak* az opportunizmushoz és az imperialista burzsoáziához! Az O. K. szofistái éppen ezt a tényt akarják *megkerülni!* Ők azzal a „hivatalos optimizmussal" intézik el a kérdést, amivel most a kautskysta Hilferding és sokan mások is kérkednek: az objektív körülmények, úgymond, kezességet nyujtanak a proletariátus egysége és a forradalmi áramlat győzelme tekintetében! Mi, úgymond, „optimisták" vagyunk a proletariátust illetően!

A valóságban pedig mindezek a kautskysták, Hilferding, az O. K.-isták, Martov és társai — *optimisták... az opportunizmust* illetően. Ez a lényeg!

A proletariátus a kapitalizmus szülötte — a világkapitalizmusé, tehát nemcsak az európai kapitalizmusé és nemcsak az imperialista kapitalizmusé. Világméretben, 50 évvel előbb vagy 50 évvel később — *ilyen* mértékkel mérve ez részletkérdés — a „proletariátus" persze egységes „lesz" és „feltétlenül" a forradalmi szociáldemokrácia fog benne felülkerekedni. Nem ez a kérdés, kautskysta urak, hanem az, hogy *önök* most, Európa imperialista országaiban *lakájként hajlonganak* az opportunisták előtt, akiket a proletariátus mint osztály *idegeneknek* tekint, akik a burzsoázia szolgái, ügynökei, akik a burzsoázia befolyását juttatják érvényre, és amíg a munkásmozgalom tőlük *meg nem szabadul*, mindaddig *polgári munkásmozgalom marad*. Az, hogy önök „egységet" prédikálnak az opportunistákkal, a Legienekkel és Davidokkal, a Plechánovokkal vagy Cshenkeliekkel és Potrészovokkal stb., ez objektíve annak a védelmét jelenti, hogy az imperialista burzsoázia a munkásmozgalomban tevékenykedő legjobb ügynökei segítségével *leigázza* a munkásokat. A forradalmi szociáldemokrácia győzelme világméretekben feltétlenül elkerülhetetlen, de ez a győzelem csakis önök *ellenére*, mint önök *felett* aratott győzelem jön és fog eljönni, megy végbe és fog végbemenni.

A modern munkásmozgalomnak azt a két irányzatát, sőt *két pártját*, melyek 1914—1916-ban az egész világon olyan élesen

elváltak egymástól, *Engels és Marx Angliában évtizedeken át kísérték figyelemmel,* körülbelül 1858-tól 1892-ig.

Sem Marx, sem Engels nem érte meg a világkapitalizmus imperialista korszakát, amely csak az 1898—1900-as években kezdődött meg. De Angliának már a XIX. század második felétől fogva sajátossága volt az, hogy ott feltalálható volt az imperializmusnak legalább *két* legfontosabb jellemvonása: (1) az óriási gyarmatok és (2) a monopolisztikus profit (a világpiacon elfoglalt monopolista helyzete következtében). Anglia mindkét tekintetben kivételt jelentett akkor a kapitalista országok között, s Engels és Marx, amikor ezt a kivételes helyzetet elemezték, egész világosan és határozottan rámutattak arra, hogy ez *összefüggésben* van az opportunizmusnak az angol munkásmozgalomban aratott (ideiglenes) győzelmével.

Engels az 1858 október 7-én Marxhoz intézett levelében a következőket írta: „Az angol proletariátus a valóságban egyre inkább elpolgáriasodik, úgy, hogy ez a valamennyi nemzet között legpolgáribb nemzet nyilván odáig akarja vinni a dolgot, hogy a burzsoázia *mellett* legyen polgári arisztokráciája és polgári proletariátusa. Természetesen oly nemzetnél, amely végigzsákmányolja az egész világot, ez mindenesetre bizonyos fokig a dolgok természetéből következik." Sorgéhoz 1872 szeptember 21-én írt levelében Engels közli, hogy Hales az Internacionále szövetségtanácsában nagy botrányt rendezett és megrovási határozatot fogadtatott el Marx ellen, amiatt a kijelentése miatt, hogy „az angol munkásvezérek eladták magukat". Marx 1874 augusztus 4-én a következőket írja Sorgénak: „Ami itt (Angliában) a városi munkásokat illeti, hát sajnálni való, hogy a vezérek egész bandája nem került be a parlamentbe. Ez lett volna a legbiztosabb útja, hogy megszabaduljunk ettől a szemét néptől." Engels 1881 augusztus 11-én Marxhoz intézett levelében „a hitvány angol szakszervezetekről" ír, „amelyek eltűrik, hogy olyan emberek vezessék, akiket a burzsoázia megvásárolt, vagy legalább is megfizet". Engels 1882 szeptember 12-én ezt írja Kautskynak: „Azt kérdi tőlem, hogy mit gondolnak az angol munkások a gyarmati politikáról? Nos, ugyanazt, amit általában a politikáról gondolnak. Itt nincsen munkáspárt, itt csak konzervatívok és liberális radikálisok vannak, a munkások pedig a legnagyobb nyugalommal élvezik velük együtt Anglia világpiaci és gyarmati monopóliumát".

1889 december 7-én a következőket írja Engels Sorgénak:„ „A legvisszataszítóbb itt (Angliában) a burzsoá ‚respectability' (tekintélytisztelet), ami a munkásoknak valósággal a vérükbe ment át... Még Tom Mann is, akit a legkülönbnek tartok közülük, szívesen beszél arról, hogy a lord mayornál fog reggelizni. Ha ezzel összehasonlítja az ember a franciákat, akkor tűnik csak

ki, mire jó a forradalom." 1890 április 19-i levelében: „... az angol munkásosztály mozgalma a felszín *alatt* mozog, egyre szélesebb rétegeket ragad magával, többnyire az addig mozdulatlan *legalsó* (a kiemelés Engelstől származik) tömegből és már nincs messze az a nap, amikor ez a tömeg hirtelen *önmagára eszmél*, amikor világossá válik előtte, hogy éppen ő maga ez az óriási mozgó tömeg", 1891 március 4-én: „a szétesett kikötőmunkás-szövetség balsikeréről" ír: „a ‚régi' konzervatív trade-unionok, amelyek *gazdagok* és éppen ezért gyávák, egyedül maradnak a porondon"... 1891 szeptember 14-én: a trade-unionok newcastle-i kongresszusán a régi unionisták, a nyolcórás munkanap ellenfelei vereséget szenvedtek „és a polgári lapok elismerik a *polgári munkáspárt* vereségét" (kiemelés mindenütt Engelstől).

Hogy Engels ezeket a gondolatait, amelyeket évtizedeken keresztül gyakran ismételt, nyilvánosan, a sajtóban is kifejezte, bizonyítja „A munkásosztály helyzete Angliában" c. művének 1892. évi második kiadásához írt előszava. Itt egy „a munkásosztályon belül levő arisztokráciáról" beszél, a „kiváltságos munkáskisebbségről", ellentétben a „széles munkástömeggel". Anglia 1848-tól 1868-ig tartó kiváltságos helyzetéből egyedül a munkásosztály „kis kiváltságos, dédelgetett kisebbsége" húzott „tartós előnyöket", míg „a széles tömeg helyzetében a legjobb esetben csak rövid ideig tartott a javulás"... „Anglia ipari monopóliumának összeomlásával az angol munkásosztály elveszíti kiváltságos helyzetét"... A tanulatlan munkások szervezeteinek, az „új" unionoknak tagjai „egy felbecsülhetetlen előnnyel rendelkeznek: az ő lelki életük még szűz talaj, amely teljesen mentes az örökölt, ‚tiszteletreméltó' burzsoá előítéletektől, amelyek megzavarják a jobb helyzetben levő ‚régi unionisták' fejét"... Angliában „úgynevezett munkásképviselőknek" olyan embereket neveznek, „akiknek megbocsátják a munkásosztályhoz való tartozásukat, mert ők maguk készek arra, hogy ezt a tulajdonságukat liberalizmusuk óceánjába fullasszák"...

Szántszándékkal idéztük meglehetős részletesen Marx és Engels minden kertelés nélkül való nyilatkozatait, hogy az olvasónak módot adjunk arra, hogy azokat *egészükben* tanulmányozzák. Tanulmányozásuk pedig szükséges, érdemes velük figyelmesen foglalkozni. Mert ez a *veleje* annak a taktikának, melyet az imperialista korszak objektív körülményei a munkásmozgalom számára előírnak.

Kautsky itt is megkísérelte, hogy a „zavarosban halásszon" és a marxizmust az opportunistákkal való édeskés békülékenységgel cserélje fel. A nyílt és naív (a Lensch-féle) szociál-imperialistákkal való vitában, azokkal, akik Németország részéről a háborút azzal igazolják, hogy ez megtöri Anglia monopóliumát,

Kautsky ezt a nyilvánvaló hamisítást egy másik, épp annyira nyilvánvaló hamisítással *„igazítja helyre"*. A cinikus hamisítást édeskés hamisítással helyettesíti! Anglia *ipari* monopóliuma régen megtört, mondja Kautsky, régen szétrombolódott, nincs azon mit rombolni és nem lehet lerombolni.

Mi a hamisság ebben az érvben?

Először is: megkerüli Anglia *gyarmati* monopóliumát. Pedig Engels, mint láttuk, már 1882-ben, 34 évvel azelőtt teljes világossággal rámutatott erre. Ha Anglia ipari monopóliuma meg is tört, a gyarmati monopólium nemcsak megmaradt, de rendkívül kiéleződött, mert már az egész föld fel van osztva! Édeskés hazugsága segítségével Kautsky azt a burzsoá-pacifista és opportunista-nyárspolgári eszmécskét csempészi be, hogy „nincs miért háborút viselni". Ellenkezőleg, a *kapitalistáknak* most nemcsak van miért háborút viselniök, de *nem is tehetik*, hogy *ne* háborúskodjanak, ha meg akarják őrizni a kapitalizmust, mert a gyarmatok erőszakos újrafelosztása nélkül az *új* imperialista országok nem szerezhetik meg azokat a kiváltságokat, melyeket a régebbi *(és kevésbbé erős)* imperialista hatalmak élveznek.

Másodszor: Miért jelenti Anglia monopóliuma az opportunizmus (időleges) győzelmét Angliában? Azért, mert a monopólium *extraprofitot* nyujt, azaz felesleget a normális profiton, az egész világon szokásos kapitalista profiton felül. Ebből az extraprofitból a kapitalisták egy töredéket (sőt nem is csekélyke töredéket!) arra *tudnak* fordítani, hogy *saját* munkásaikat megvásárolják, hogy valami szövetségfélét teremtsenek (emlékezzünk az angol trade-unionak munkáltatóikkal kötött híres „alliance"-aira, amelyeket a Webbek ismertetnek) — a szóbanforgó nemzet munkásainak a saját kapitalistáikkal való szövetségét a többi ország *ellen*. Anglia ipari monopóliuma még a XIX. század végén megtört. Ez kétségtelen. De *hogyan* ment ez végbe? Talán úgy, hogy *mindenféle* monopólium eltűnt?

Ha ez így lenne, akkor Kautsky békülékeny (az opportunizmussal békülékeny) „elmélete" bizonyos fokig igazolható lenne. De épp az a lényeg, hogy ez *nem* így van. Az imperializmus *nem más*, mint monopolista kapitalizmus. Minden kartell, tröszt, szindikátus, minden óriási nagybank *nem egyéb, mint* monopólium. Az extraprofit nem tűnt el, hanem megmaradt. *Valamennyi* többi ország kizsákmányolása egy bizonyos kiváltságos, pénzügyileg gazdag ország által megmaradt és fokozódott. Maroknyi gazdag ország — mindössze négy, ha önálló és valóban hatalmas „modern" gazdaságról van szó: Anglia, Franciaország, az Egyesült Államok és Németország — ez a néhány ország mérhetetlen arányokban fejlesztette ki a monopóliumokat, százmilliókat, ha nem milliárdokat zsebel be *extra*profit formájában, más országok száz

és százmilliónyi népességének a „hátán lovagol" egymás között marakodik azért, hogy a különösen nagyszerű, különösen zsíros, különösen kényelmes zsákmányt felossza.

Éppen ez az imperializmus gazdasági és politikai lényege, amelynek mélységes ellentmondásait Kautsky nem fedi fel, hanem eltussolja.

Egy imperialista „nagy"-hatalom burzsoáziája *gazdaságilag* meg *tudja* vásárolni „saját" munkásainak vékony felső rétegeit, évenként néhány százmillió frankot fordítva erre a célra, mert *extra*profitja valószínűleg a milliárd körül van. Az a kérdés pedig, hogy miként oszlik meg ez a kis alamizsna a munkásminiszterek, a „munkáspolitikusok" (emlékezzünk ennek a fogalomnak a kitűnő engelsi elemzésére), a hadiipari bizottságok munkástagjai, a munkás-bürokraták, a szűkkörű szakmai szervezetekben tömörült munkások, a hivatalnokok stb. stb. között, ez már másodrangú kérdés.

Az 1848—1868-as években és részben később is, egyedül Angliának volt monopólhelyzete; *ezért* volt lehetséges, hogy ott évtizedekre győzött az opportunizmus; mert *nem volt* más ország, amely akár gazdag gyarmatokkal, akár ipari monopóliummal bírt volna.

A XIX. század utolsó harmada átmenet volt az új imperialista korszakba. A monopóliumot *nem* egy, hanem néhány, igen kis számú nagyhatalom finánctőkéje élvezi (Japánban és Oroszországban a katonai hatalom, a mérhetetlen terület vagy a különösen kényelmes lehetőségek monopóliuma idegen népek, Kína stb. kirablására részben kiegészítik, részben helyettesítik a mai, modern finánctőke monopóliumát.) Ebből a különbségből következik, hogy Anglia monopóliuma évtizedeken keresztül *lehetett versenytárs nélküli*. A modern finánctőke monopóliuma vad vita tárgya; megkezdődött az imperialista háborúk korszaka. Akkor *egy* ország munkásosztályát meg lehetett vásárolni, évtizedeken keresztül megrontani. Most ez aligha valószínű, sőt talán lehetetlen, de azért *minden* egyes imperialista „nagy"-hatalom megvásárolhatja és meg is vásárolja a „munkásarisztokráciának" (az 1848—1868-as évek Angliájához képest) *kisebb* rétegeit. Akkor „burzsoá munkáspárt" — Engels nagyszerű és mélyértelmű kifejezése szerint — csak egy országban alakulhatott ki, mert csak egy országnak volt, mégpedig hosszú időre, monopóliuma. Most *valamennyi* imperialista országban *elkerülhetetlen* és jellegzetes a *„polgári munkáspárt"*, de tekintettel a heves harcra, amelyet ezek az országok a zsákmány felosztásáért folytatnak, valószínűtlen, hogy ilyen párt hosszú időre győzhessen több országban. Mert a trösztök, a fináncoligarchia, a drágaság stb. *lehetővé* teszik ugyan a maroknyi felső réteg megvásárlását, de mind erősebben nyomják,

nyúzzák, teszik tönkre, kínozzák a proletariátus és félproletariátus *tömegét*.

Egyrészről: a burzsoázia és az opportunisták arra törekszenek, hogy maroknyi dúsgazdag, kiváltságos nemzetet az emberiség többi részének testén élősködő „örök" parazitákká változtassák, hogy a négerek, indiaiak stb. kizsákmányolásának „babérain nyugodjanak" azáltal, hogy a modern militarizmus nagyszerű pusztító technikája segítségével leigázzák őket. Másrészről: a *tömegek*, amelyeket még erősebben nyomnak el, mint azelőtt és amelyekre az imperialista háború minden szenvedése ránehezedik, arra törekszenek, hogy lerázzák magukról ezt az igát és megdöntsék a burzsoáziát. A munkásmozgalom története elkerülhetetlenül e két irányzat közötti harcban fog kibontakozni. Mert az első irányzat nem véletlen, hanem gazdaságilag „megalapozott". A burzsoázia már *minden* országban megszülte, felnevelte, biztosította a maga számára a szociálsovinisztáknak „burzsoá munkáspártjait". A különbség például Olaszországban Bissolati teljesen kiformálódott szociálimperialista pártja és mondjuk a Potrészovok, Gvozgyevek, Bukinok, Csheidzék, Szkóbelevek és társaik félig kijegecesedett, majdnem-pártja között — ez a különbség lényegtelen. Fontos az, hogy a munkásarisztokrata réteg gazdasági áttolódása a burzsoázia oldalára megérett és elérte tetőpontját, ami pedig a politikai formát illeti, azt ez a gazdasági tény, az osztályok közötti viszonyban beállott ezen eltolódás, minden nagyobb „fáradság" nélkül megtalálja a maga számára.

Az említett gazdasági alapon a modern kapitalizmus politikai intézményei: a sajtó, a parlament, a szakszervezetek, a kongresszusok stb. — megteremtették a tekintélyimádó, békés, reformista és hazafias hivatalnokok és munkások számára a gazdasági kiváltságoknak és alamizsnáknak megfelelő *politikai* kiváltságokat és alamizsnákat. Jövedelmező és kényelmes állások a minisztériumban, vagy a hadiipari bizottságban, a parlamentben és a különböző bizottságokban, a „szolíd", legális lapok szerkesztőségeiben, vagy a nemkevésbbé szolíd és „polgári módra engedelmes" munkásszövetségek vezetőségeiben — ezzel vonzza és ezzel jutalmazza az imperialista burzsoázia a „polgári munkáspártok" képviselőit és szekértolóit.

A politikai demokrácia gépezete ugyanebben az irányban hat. Választások nélkül korunkban nem lehet ellenni; tömegek nélkül semmire sem mehetünk, a tömegeket pedig a könyvnyomtatás és parlamentarizmus korában *nem lehet* a hizelgés, a hazugság, a szemfényvesztés szélesen elágazó, módszeresen folytatott, tartósan kiépített rendszere nélkül vezetni, divatos és népszerű jelszavak hangoztatása nélkül, anélkül, hogy a munkásoknak ne ígérgetnének jobbra-balra mindenféle reformokat és min-

denféle előnyöket — csakhogy lemondjanak a burzsoázia megdöntésére irányuló forradalmi harcról. Én ezt a rendszert lloyd-george-izmusnak nevezném, e rendszernek a „polgári munkáspárt" klasszikus országában ismert egyik leghaladottabb és legügyesebb képviselője, Lloyd George angol miniszter neve után. Lloyd George, ez az elsőrangú burzsoá üzletember és politikai kókler, ez a népszerű szónok, aki bármilyen, még for-r-radalmi nyelven is tud beszélni a munkáshallgatóság előtt, aki jókora alamizsnáról tud gondoskodni a szófogadó munkások számára szociális reformok (munkásbiztosítás stb.) formájában, kitűnően szolgálja a burzsoázia ügyét* és pedig éppen a munkások *között, éppen* a proletariátus soraiban érvényesíti a burzsoázia befolyását, ott, ahol a tömegek erkölcsi meghódítása a legszükségesebb és legnehezebb.

De nagy-e a különbség Lloyd George és a Scheidemannok, Legienek, Hendersonok, Hyndmanok, Plechánovok, Renaudelek és társaik között? Az utóbbiak közül, hangzik az ellenvetés, néhányan visszatérnek majd Marx forradalmi szocializmusához. Ez lehetséges, de ez csak csekély fokbeli különbség, ha a kérdést politikai, vagyis tömegmértékkel mérjük. A mai szociálsoviniszta vezérek közül egyes személyek visszatérhetnek a proletariátushoz. De a szociálsoviniszta vagy (ami egy és ugyanaz) opportunista *áramlat* sem el nem tűnhet, sem pedig „vissza nem térhet" a forradalmi proletariátushoz. Ahol a munkások között a marxizmus népszerű, ott ez a politikai áramlat, ez a „polgári munkáspárt" Marx nevére fog esküdözni és fogadkozni. Ezt nem lehet nekik megtiltani, mint ahogy kereskedelmi cégnek nem lehet megtiltani, hogy tetszésszerinti címet, tetszésszerinti cégért, tetszésszerinti reklámot használjon. A történelem során mindig előfordult, hogy az elnyomott osztályok körében népszerű forradalmi vezérek neveit haláluk után ellenségeik igyekeztek kisajátítani, hogy félrevezessék az elnyomott osztályokat.

Tény az, hogy a „polgári munkáspártok" mint politikai jelenségek már *valamennyi* haladó kapitalista országban kialakultak, hogy az ezek ellen a pártok — vagy csoportok vagy áramlatok stb. — ellen az egész vonalon vívott elszánt, kíméletlen harc nélkül szó sem lehet sem az imperializmus elleni harcról, sem marxizmusról, sem szocialista munkásmozgalomról. A Csheidze frakció a „Nase Djeló", a „Gólosz Truda" Oroszországban és az „okisták" külföldön — nem mások, mint az *ilyen* pártok egy-egy válfaja. A legkisebb okunk sincs feltételezni, hogy ezek a pártok

* Egy angol folyóiratban nemrég Lloyd George politikai ellenfelének, egy tory-nak cikkére akadtam: „Lloyd George tory szemmel nézve" címmel. A háború felvilágosította ezt az ellenfelet arról hogy a burzsoáziának milyen kitűnő ügynöke ez a Lloyd George. A tory-k kibékültek vele!

a szociális forradalom *előtt* eltűnhetnek a föld színéről. Éppen ellenkezőleg: mennél közelebb lesz, mennél hatalmasabban fellángol ez a forradalom, mennél élesebbek és erősebbek lesznek az átmenetek és ugrások a forradalom folyamán, annál nagyobb szerepet fog játszani a munkásmozgalomban a forradalmi tömegáradat harca az opportunista kispolgári irányzat ellen. A kautskyzmus nem jelent önálló irányzatot, mert nincsenek gyökerei sem a tömegekben, sem a burzsoáziához átpártolt kiváltságos rétegben. De a kautskyzmus veszélye abban rejlik, hogy kihasználva a mult ideológiáját, minden igyekezetével arra törekszik, hogy kibékítse a proletariátust a „polgári munkáspárttal", védje a vele való egységet s emelje ezáltal a „polgári munkáspárt" tekintélyét. A nyilt szociálsovinisztákat a tömegek már nem követik, Lloyd George-ot Angliában a munkásgyűléseken kifütyülték, Hyndmann otthagyta a pártot, a Renaudeleket és Scheidemannokat, a Potrészovokat és Gvozgyeveket a rendőrség védelmezi. A szociálsovinizmus burkolt védelme a kautskysták részéről mindennél veszedelmesebb.

A kautskyzmus egyik legelterjedtebb szofizmája a „tömegekre" való hivatkozás. Mi, úgymond, nem akarunk elszakadni a tömegektől és a tömegszervezetektől! De gondolkozzunk csak el azon, hogyan tette fel a kérdést Engels. A XIX. században az angol trade-unionok „tömegszervezetei" a polgári munkáspárt oldalán álltak. Marx és Engels e miatt nem voltak hajlandók megbékülni a polgári munkáspárttal, hanem leleplezték azt. Ők nem feledkeztek meg arról, hogy először, a trade-unionok szervezetei közvetlenül a *proletariátusnak kisebbségét* ölelik fel, Angliában is akkor és Németországban is most a proletariátus egyötödénél nincs több szervezetekben. Komolyan azt gondolni, hogy a kapitalizmus alatt lehetséges a proletárok többségét szervezetekbe tömöríteni, nem lehet. Másodszor — és ez a döntő — a kérdés nem annyira a szervezet tagsági létszámában, mint inkább politikájának reális, objektív jelentőségében rejlik: vajjon a tömegeket képviseli-e ez a politika, a tömegeket szolgálja-e, vagyis a tömegeknek a kapitalizmus alól való felszabadulása ügyét képviseli-e, vagy a kisebbség érdekeit, annak a kapitalizmussal való megbékülését? Éppen ez utóbbi volt alkalmazható Angliára a XIX. században és alkalmazható most Németországra stb.

Engels a *régi* trade-unionok „polgári munkáspártjától", a kiváltságos kisebbségtől megkülönbözteti az „*alsóbb* tömeget", a valódi többséget és ehhez a többséghez fordul, melyet *nem* fertőzött meg „a burzsoá tekintélyimádás". Ez a marxista taktika lényege!

Nem tudjuk és senki sem tudja pontosan kiszámítani, hogy a proletariátus mekkora része követi és fogja követni a szociálsovinisztákat és opportunistákat. Ezt csak a harc fogja megmutatni, ezt végleg csak a szocialista forradalom fogja eldönteni. De biztosan tudjuk, hogy az imperialista háború idején a „honvédők" csak a kisebbséget *képviselik*. Ezért, ha szocialisták akarunk maradni, az a kötelességünk, hogy *egyre lejjebb és mélyebben* hatoljunk a valódi tömegekhez: ebben rejlik az opportunizmussal való harc egész jelentősége, ez minden tartalma ennek a harcnak. Ha leleplezzük azt, hogy az opportunisták és szociálsoviniszták a valóságban elárulják és eladják a tömegek érdekeit, hogy ők a munkáskisebbség múló kiváltságait védik, hogy ők burzsoá eszméket és befolyást érvényesítenek, hogy ők a valóságban szövetségesei és ügynökei a burzsoáziának — ezzel mi arra tanítjuk a tömegeket, hogy felismerjék valódi politikai érdekeiket, hogy az imperialista háborúk és imperialista fegyverszünetek minden hosszú és kínos sorsfordulatán át harcoljanak a szocializmusért és a forradalomért.

Megmagyarázni a tömegeknek azt, hogy az opportunizmussal való szakítás elkerülhetetlen és szükséges, forradalomra nevelni őket, azáltal, hogy kíméletlen harcot folytatunk az opportunizmus ellen, felhasználni a háború tapasztalatait arra, hogy feltárjuk, ne pedig kendőzzük a nemzeti-liberális munkáspolitikának minden gyalázatosságát — ez az egyetlen marxista vonal a nemzetközi munkásmozgalomban.

A következő cikkben megkíséreljük majd azt, hogy összefoglaljuk ennek a vonalnak fő jellemvonásait a kautskyzmussal szemben.

Lenin

AZ EURÓPAI EGYESÜLT ÁLLAMOK JELSZAVÁRÓL[1]

1915 augusztus

A „Szociáldemokrát" 40. számában közöltük, hogy pártunk külföldi szekcióinak Értekezlete úgy határozott, hogy az „Európai Egyesült Államok" jelszavának megvitatását elhalasztja mindaddig, amíg a sajtóban a kérdés *gazdasági* oldalát meg nem vitattuk.

[1] *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt Szikra 1948. 896—899. old., vagy: *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. Szikra 1949. 265—269. old.

Értekezletünkön a vita e kérdés körül egyoldalúan politikai jelleget öltött. Ezt részben talán az idézte elő, hogy a Központi Bizottság kiáltványában e jelszó egyenesen mint politikai jelszó szerepelt (a kiáltvány „a legközelebbi *politikai* jelszóról..." beszél) s ezzel kapcsolatban nemcsak a köztársasági Európai Egyesült Államok jelszavát adtuk ki, hanem külön hangsúlyoztuk azt is, hogy „a német, az osztrák és az orosz monarchia forradalmi megdöntése nélkül" ez a jelszó értelmetlen és hazug.

A kérdés ilymódon való feltevését a szóbanforgó jelszó politikai értékelésének *keretén belül* ellenezni — például abból a szempontból, hogy ez a jelszó elhomályosítja vagy gyengíti stb. a szocialista forradalom jelszavát — teljesen helytelen. Igazán demokrata irányban végrehajtott politikai átalakulások, s annál inkább politikai forradalmak, semmiesetre, soha, semmiféle körülmények között nem homályosíthatják el és nem gyengíthetik le a szocialista forradalom jelszavát. Ellenkezőleg, egyre közelebb hozzák ezt a forradalmat, kiszélesítik számára az alapot, a kispolgárságnak és a félproletár tömegeknek újabb rétegeit vonják be a szocialista harcba. Másfelől viszont politikai forradalmak elkerülhetetlenek a szocialista forradalom során, amelyet nem szabad egyszeri aktusként felfogni, hanem úgy kell felfogni, mint viharos politikai és gazdasági megrázkódtatások, a legélesebb osztályharc, a polgárháború, forradalmak és ellenforradalmak korszakát.

De ha a köztársasági Európai Egyesült Államok jelszava, Európa három legreakciósabb monarchiájának — s elsősorban az orosznak — forradalmi megdöntésével összekapcsolva, mint politikai jelszó teljesen megtámadhatatlan is, fennmarad még az az igen fontos kérdés, hogy mi e jelszó gazdasági tartalma és jelentősége? Az imperializmus gazdasági feltételeinek szempontjából, azaz a „vezető" és „civilizált" gyarmati hatalmak tőkekivitelének és a világ általuk való felosztásának szempontjából az Európai Egyesült Államok a kapitalizmus fennállása mellett vagy lehetetlenek vagy reakciósak.

A tőke nemzetközivé és monopolistává vált. A világ fel van osztva egy maroknyi nagyhatalom között, azaz olyan államok között, amelyek a nemzetek nagy kifosztásában és elnyomásában a legnagyobb eredményeket érték el. Európa négy nagyhatalmának: Angliának, Franciaországnak, Oroszországnak és Németországnak, 250—300 millió lakossal és körülbelül 7 millió négyzetkilométer területtel, olyan gyarmatai vannak, melyeknek lakossága *majdnem félmilliárd* (494.5 millió), területe pedig 64.6 millió négyzetkilométer, vagyis a földgömbnek (133 millió négyzetkilométer a sarkvidéki területek nélkül) majdnem a fele. Vegyük hozzá még a három ázsiai államot: Kínát, Törökországot és Perzsiát, amelyeket a „felszabadító" háborút viselő rablók,

vagyis Japán, Oroszország, Anglia és Franciaország most darabokra tépnek. Ebben a három ázsiai államban, amelyeket félgyarmatoknak lehet nevezni (a valóságban ezek ma $^{9}/_{10}$ részben gyarmatok), a lakosság száma 360 millió, területük pedig 14.5 millió négyzetkilométer (azaz majdnem másfélszer akkora, mint egész Európa területe).

Továbbá: Anglia, Franciaország és Németország a külföldön legalább 70 milliárd rubelnyi tőkét helyezett el. E csinos kis összeg „jogos" jövedelmecskéje — évenként több, mint 3 milliárd rubelnyi jövedelmecskéje — biztosítására valók a milliomosok nemzeti bizottságai, amelyeket kormányoknak neveznek, amelyek hadsereggel és hajóhaddal rendelkeznek s a gyarmatokon és félgyarmatokon „milliárd úr" fiacskáit és fivéreit „beültetik" alkirályoknak, konzuloknak, nagyköveteknek, mindenféle hivatalnokoknak, papoknak és más vérszopóknak.

Így van megszervezve a kapitalizmus legmagasabb fejlettségének korszakában a föld majdnem egy milliárdnyi lakosának kifosztása a nagyhatalmak maroknyi csoportja által. És a kapitalizmus alatt más szervezet lehetetlen. Lemondani a gyarmatokról, a „befolyási szférákról", a tőkekivitelről? Erre gondolni annyit jelent, mint lesüllyedni annak a papocskának a színvonalára, aki vasárnaponként a kereszténység magasztosságáról prédikál a gazdagoknak és azt tanácsolja, hogy adjanak a szegényeknek..., ha nem is néhány milliárdot, de legalább pár száz rubelt évenként.

Az Európai Egyesült Államok rendszere a kapitalizmus idején egyértelmű a gyarmatok felosztására vonatkozó megegyezéssel. A kapitalizmus alatt azonban a felosztásnak nem lehet más alapja, más elve, mint az erő. A milliárdos nem oszthatja meg senki mással a kapitalista ország „nemzeti jövedelmét" másképpen, mint bizonyos arányban: a „tőke arányában" (mégpedig tetejébe azzal a hozzáadással, hogy a legnagyobb tőke többet kap, mint amennyi járna neki). A kapitalizmus a termelési eszközök magántulajdona és a termelés anarchiája. A jövedelmeknek ilyen alapon történő „igazságos" elosztását prédikálni nem egyéb, mint proudhonizmus, nyárspolgári és filiszteri bárgyúság. Nem lehet másképp osztozkodni, csak az „erő arányában". Az erő azonban a gazdasági fejlődés során változik. 1871 után Németország legalább háromszor-négyszerte gyorsabban erősödött meg, mint Anglia és Franciaország. Japán tízszerte gyorsabban, mint Oroszország. A kapitalista államok valóságos erejének megállapítására nincs és nem is lehet más eszköz, mint a háború. A háború nem mond ellent a magántulajdon alapjainak, hanem ezeknek az alapoknak közvetlen és elkerülhetetlen fejleménye. A kapitalizmusban lehetetlen az egyes gazdaságok és az egyes államok gazdasági fejlődésének egyenletes növekedése. A kapitalizmusban

a megzavart egyensúly időnkénti helyreállítására nincs más eszköz, mint a válságok az iparban, a háborúk a politikában.

Persze, *ideiglenes* megegyezések a kapitalisták és a hatalmak között lehetségesek. Ilyen értelemben az Európai Egyesült Államok is lehetségesek, mint az *európai* kapitalisták megegyezése... de mire vonatkozóan? Csak arra vonatkozóan, hogy hogyan kell együttesen elnyomni Európában a szocializmust és hogyan kell együttesen megvédeni az összerabolt gyarmatokat Japánnal és Amerikával *szemben,* amelyek a gyarmatok mostani felosztásával roppantul elégedetlenek és amelyek az utóbbi fél évszázad folyamán mérhetetlenül gyorsabban erősödtek meg, mint az elmaradt, monarchikus, a vénségtől korhadásnak indult Európa. Az Amerikai Egyesült Államokkal szemben Európa egészben véve gazdasági tespedést jelent. A mai gazdasági alapon, azaz a kapitalizmus fennállása mellett az Európai Egyesült Államok a reakció megszervezését jelentené Amerika gyorsabb fejlődésének feltartóztatására. Azok az idők, amikor a demokrácia és a szocializmus ügye kizárólag Európához kapcsolódott, visszahozhatatlanul elmúltak.

A Világ (nem pedig Európa) Egyesült Államai, ez a nemzetek egyesülésének és szabadságának az az államformája, melyet mi a szocializmussal összekapcsolunk — amíg a kommunizmus győzelme nem vezet mindenféle állam végleges eltűnéséhez, a demokratikus államot is beleértve. Azonban a Világ Egyesült Államainak jelszava, mint önálló jelszó mégis aligha volna helyes, először is, mert egybeolvad a szocializmussal; másodszor pedig, mert arra a téves értelmezésre vezethetne, hogy a szocializmus győzelme *egy* országban lehetetlen és téves értelmezésre vezethetne egy ilyen országnak a többihez való viszonyáról.

A gazdasági és politikai fejlődés egyenlőtlensége a kapitalizmus feltétlen törvénye. Ebből az következik, hogy a szocializmus győzelme lehetséges eleinte egynéhány vagy akár egy egymagában vett kapitalista országban is. Ennek az országnak győztes proletariátusa, miután kisajátította a kapitalistákat és megszervezte országában a szocialista termelést, *szembefordulna* a világ többi, kapitalista részével, a maga oldalára vonná a többi ország elnyomott osztályait, felkelést szítana ott a kapitalisták ellen, szükség esetén még fegyveres erővel is fellépne a kizsákmányoló osztályok és államaik ellen. Politikai formája ennek a társadalomnak, amelyben a proletariátus győzedelmeskedik, megdöntve a burzsoáziát, a demokratikus köztársaság lesz, amely mindjobban központosítja az illető nemzet vagy az illető nemzetek proletariátusának erőit, harcban azok ellen az államok ellen, amelyek még nem tértek át a szocializmusra. Lehetetlen az osztályok megszüntetése az elnyomott osztály, a proletariátus diktatúrája nélkül. Lehetetlen a nemzetek szabad egyesülése a szocializmusban,

a szocialista köztársaságoknak az elmaradt államok ellen folytatott többé-kevésbbé hosszú, szívós harca nélkül.

Ezek azok a megfontolások, amelyeknél fogva a kérdésnek az OSzDMP külföldi szekciói Értekezletén, valamint az értekezlet után való sokszoros megvitatása eredményeképpen a Központi Pártlap szerkesztősége arra a következtetésre jutott, hogy az Európai Egyesült Államok jelszava helytelen.

Szovjetunió a béketábor élén

SZTÁLIN ELVTÁRS BESZÉLGETÉSE HAROLD STASSENNAL, AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK KÖZTÁRSASÁGI PÁRTJÁNAK EGYIK VEZETŐJÉVEL 1947 ÁPRILIS 9-ÉN (JEGYZŐKÖNYV[1])

Stassen kijelenti, hogy hálás Sztálinnak a fogadásért. Ő, Stassen, kérte, hogy fogadja őt Sztálin, mert szerette volna kifejezni Sztálin mint államfő iránti nagyrabecsülését. Ő, Stassen, érdekes körutat tett az európai országokban. Útja alatt elsősorban az egyes országok háborúutáni gazdasági helyzete iránt érdeklődött. Az ő véleménye szerint a népek életszínvonalának igen nagy jelentősége van országuk felvirágzása szempontjából. A Szovjetunió és az Egyesült Államok viszonyának a háború alatt döntő jelentősége volt és döntő jelentősége lesz a jövőben is.

Ő, Stassen, tisztában van azzal, hogy a Szovjetuniónak és az Egyesült Államoknak különböző gazdasági rendszere van. A Szovjetúnió gazdasági élete a szocialista tervgazdálkodás elvein épül fel és a fejlődését a kommunista párt irányítja. Az Egyesült Államokban szabad gazdaság van, amely a magántőkén alapszik. Ő, Stassen, azt szeretné tudni, hogy Sztálin véleménye szerint egy és ugyanabban a világban megférhet-e egymás mellett ez a két gazdasági rendszer és együttműködhet-e egymással a háború után?

Sztálin azt válaszolja, hogy ez a két rendszer természetesen együttműködhet egymással. A közöttük fennálló különbségnek nincs lényegbevágó jelentősége, amennyiben a két rendszer együttműködéséről van szó. Németország és az USA gazdasági rendszere azonos volt, de mégis háború tört ki közöttük. Az USA és a Szovjetúnió gazdasági rendszere különböző, de mégsem viseltek háborút egymás ellen, hanem együttműködtek a háború alatt. Ha a két különböző rendszer együtt tudott működni a háború alatt, akkor miért ne működhetne együtt a békében? Magától értetődő, hogy ha meglesz az együttműködésre irányuló óhaj, akkor együttműködés különböző gazdasági rendszerek mellett is lehet-

[1] „Új Szó" 1947 május 9.

séges. De ha nincs meg az együttműködésre irányuló óhaj, akkor még azonos gazdasági rendszerek mellett is összeveszhetnek egymással akár államok, akár egyes emberek.

Stassen kijelenti, hogy természetesen az együttműködésre irányuló óhajnak nagy jelentősége van, de a multban, a háború előtt mindkét oldalon különböző kijelentések hangzottak el az együttműködés lehetetlenségéről. A háború előtt maga Sztálin is tett errevonatkozó kijelentéseket. De Stassen azt szeretné tudni, hogy Sztálin véleménye szerint a háború eseményei, a fasiszta tengely, azaz Németország és Japán veresége változtatott-e a helyzeten és most, ha megvan az együttműködésre irányuló óhaj, lehet-e bízni a Szovjetunió és az USA közötti együttműködésben.

Sztálin azt válaszolja, hogy semmiképpen sem lehet azt állítani, hogy két különböző rendszer nem működhetne együtt. Két különböző rendszer együttműködésének gondolatát elsőízben Lenin fejezte ki. Lenin, a mi tanítónk — mondja Sztálin. Mi, szovjet emberek, Lenin tanítványai vagyunk. Soha nem tértünk el és nem fogunk eltérni Lenin útmutatásaitól. Lehetséges, hogy ő, Sztálin, azt mondotta, hogy egy rendszer, például a kapitalista rendszer nem akar együttműködni, de ezt az óhajról mondotta, nem pedig a lehetőségekről. Ami az együttműködés lehetőségét illeti, ő, Sztálin, Leninnek azt a nézetét vallja, hogy lehetséges és kívánatos az együttműködés két különböző gazdasági rendszer között. Hasonlóképpen, a Szovjetunió népében és kommunista pártjában megvan az együttműködésre irányuló óhaj. Vitathatatlan, hogy ez az együttműködés mindkét országnak hasznára válik.

Stassen azt válaszolja, hogy ez világos. Azokat a kijelentéseket, amelyeket az előbb említett, Sztálin a párt 18. kongresszusán és az 1937. évi teljes ülésen tette. Ezekben a kijelentésekben a „kapitalista bekerítésről" és „a monopolisztikus és imperialista fejlődésről" volt szó. Sztálin mai kijelentéséből ő, Stassen, azt a következtetést vonja le, hogy most Japán és Németország veresége után a helyzet megváltozott.

Sztálin kijelenti, hogy a kommunista párt egyetlen kongresszusán, a kommunista párt központi bizottsága egyetlen teljes ülésén sem mondotta és nem is mondhatta, hogy két rendszer nem működhet együtt. Ő, Sztálin, azt mondotta, hogy fennáll a kapitalista bekerítés és a Szovjetunió elleni támadás veszélye. Ha az egyik fél nem akar együttműködni, ez azt jelenti, hogy fennáll a támadás veszélye. És valóban, Németország, amely nem akart együttműködni a Szovjetunióval, meg is támadta a Szovjetuniót. Együttműködhetett volna-e a Szovjetunió Németországgal? Igen. A Szovjetunió együttműködhetett volna Németországgal, de a németek nem akartak együttműködni. Ellenkező esetben a Szovjetunió éppúgy együttműködött volna Németországgal, mint bár-

mely más állammal. Amint látja, ez ugyancsak az együttműködésre irányuló óhaj, nem pedig az együttműködés lehetősége területére tartozik. Különbséget kell tenni az együttműködésre irányuló óhaj és az együttműködés lehetősége között. Az együttműködés lehetősége mindig megvan, de az együttműködésre irányuló óhaj nincs meg mindig. Ha az egyik fél nem akar együttműködni, annak összeütközés, háború lesz az eredménye.

Stassen azt mondja, hogy az óhajnak kölcsönösnek kell lennie.

Sztálin azt válaszolja, be tudja bizonyítani, hogy az oroszokban megvan az együttműködés óhaja.

Stassen azt mondja, örül, hogy ezt hallja és Sztálinnak arra a kijelentésére akar kitérni, amely szerint az USA és Németország gazdasági rendszere — azonos. Ki kell jelentenie, hogy az USA és Németország gazdasági rendszere különbözött egymástól, amikor Németország háborút indított.

Sztálin nem ért egyet ezzel és azt mondja, hogy csak az amerikai és németországi kormányrendszerek között volt különbség, de nem volt különbség a gazdasági rendszerek között. A kormányrendszer ideiglenes, politikai tényező.

Stassen azt mondja, sokat írtak arról, hogy a kapitalista rendszer sok rosszat szül: ez szüli a monopóliumokat, az imperializmust, a munkásság elnyomását. Az ő, Stassen véleménye szerint az USA-ban sikerült elejét venni a kapitalizmus monopolisztikus és imperialisztikus tendenciái fejlődésének, úgyhogy az amerikai munkások sokkal nagyobb mértékben élvezik a szavazati jogot, mint Marx és Engels gondolta volna. Ebben áll a különbség az amerikai rendszer és a között a rendszer között, amely Hitler Németországában fennállt.

Sztálin kijelentette, hogy nem szabad egymás bírálatába elmerülni. Minden nemzet olyan rendszerben él, amilyenben akar és tud. A történelem fogja megmondani, melyik a jobb rendszer.

Tiszteletben kell tartani a nép által választott és elfogadott rendszereket. Az amerikai nép dolga annak megállapítása, rossz-e vagy jó az Egyesült Államok rendszere. Az együttműködés nem követeli a rendszerek azonosságát. Tiszteletben kell tartani a nép által elfogadott rendszert. Csak e feltétel mellett lehetséges az együttműködés.

Ami Marxot és Engelst illeti — ők természetesen nem láthatták előre, hogy mi történik negyven évvel haláluk után.

A szovjet rendszert totálisnak és diktatórikusnak nevezik — a szovjet emberek pedig az amerikai rendszert monopól-kapitalisztikusnak. Ha a két fél egymást ócsárolni kezdi — monopolisztikusnak, illetve totálisnak —, az nem fog együttműködéshez vezetni. Abból a történelmi tényből kell kiindulni, hogy két, a nép

által elfogadott rendszer létezik. Csak ezen az alapon lehetséges az együttműködés.

A monopolizmus és a totalitás bírálata — propaganda. Én — mondotta Sztálin — nem vagyok propagandista, hanem gyakorlati ember. Nem szabad fantasztáknak lennünk. Ha a nép meg akarja változtatni a rendszert, akkor meg fogja tenni. Amikor Roosevelttel találkoztunk és megvitattuk a háború kérdéseit, nem szidtuk egymást se monopolisztikusnak, se totálisnak. Ez lényegesen megkönnyítette közöttünk a kölcsönös együttműködés megszervezését és legyőztük az ellenséget.

Stassen azt mondja, hogy a háború befejezése óta mindkét oldalról alkalmazott ilyen fajta kritika volt az egyik ok, amely nézeteltéréseket váltott ki.

Szeretné tudni, vajjon remél-e Sztálin, hogy szélesebbkörű eszmecserét lehet majd folytatni az országainkba ellátogató főiskolai hallgatók, tanárok, művészek között a jövőben, abban az esetben, ha a Szovjetunió és az Egyesült Államok között létrejön az együttműködés.

Sztálin azt válaszolta, hogy ez feltétlen meg fog történni, ha létrejön az együttműködés. Az árucsere az emberek kölcsönös látogatására vezet.

Stassen azt mondja, hogy a Szovjetunió és az Egyesült Államok között a multban azért merültek fel félreértések, mert szovjet részről nem óhajtották az eszmecserét, ami abban jutott kifejezésre, hogy a külföldi ujságírók Moszkvából küldött tudósításait cenzurázták. Az a körülmény például, hogy nem engedték meg a „New York Herald Tribune"-nek, hogy Moszkvában saját tudósítója legyen, — a Szovjetunió és az Egyesült Államok népei közötti kölcsönös megértés hiányának egyik oka volt

Sztálin azt válaszolta, hogy a „New York Herald Tribune" tudósítójának tényleg nem adták meg a bentazási engedélyt. Ez azonban véletlen jelenség és semmi kapcsolatban sincs a szovjet kormány politikájával. Tudja, hogy a „New York Herald Tribune" szolid ujság. Jelentősége van annak a ténynek is, hogy az amerikai laptudósítók egy része nem viseltetik jóindulattal a Szovjetunió iránt.

Stassen azt felelte, hogy tényleg vannak ilyen laptudósítók. A „New York Herald Tribune" tudósítója engedélyt kapott arra, hogy Moszkvában tartózkodjék, de csupán a miniszterek tanácskozásának ülésszaka idejére. Most a „New York Herald Tribune" állandó saját levelezőt szeretne Moszkvába küldeni. A „New York Herald Tribune" a köztársaságiak vezető orgánuma, amelynek most, miután a köztársaságiak többséget kaptak a kongresszuson, még nagyobb a jelentősége.

Sztálin azt mondta: „Ez mindegy, minthogy mi nem látunk nagy különbséget a köztársaságiak és a demokraták közt."

A laptudósító esetével kapcsolatban Sztálin egy esetre emlékeztetett:

A három hatalom teheráni konferenciáján barátságos légkörben jó munkát végeztek. Az egyik amerikai laptudósító (Sztálin már nem emlékszik a nevére) azt közölte, hogy a tanácskozáson jelen volt Timosenko marsall — holott a valóságban nem volt ott — és hogy Sztálin az ebéd alkalmával megütötte Timosenko marsallt.

Ez durva rágalmazó koholmány volt. Nos, vajjon dícsérni kell egy ilyen tudósítót?

Azon az ebéden, melyen a teheráni konferencia résztvevői Churchill születésnapját ünnepelték, Churchill, Brook, Leahy és mások, mintegy harminc ember vett részt, akik tanui lehettek annak, hogy semmi ilyesmi sem történt. Ennek ellenére ez a laptudósító az általa kitalált koholmányt elküldte lapjának és a közlemény meg is jelent az Egyesült Államok sajtójában. Vajjon lehet-e bízni egy ilyen laptudósítóban? Véleményünk szerint ebben az Egyesült Államok vagy politikájuk nem bűnös. Ilyen incidensek előfordulhatnak. Ezek rossz benyomást gyakorolnak a szovjet emberekre.

Stassen azt mondja: igaz, előfordul, hogy az újságok tudósítói felelőtlenül viselkednek és a valóságnak meg nem felelő tudósításokat küldenek lapjaiknak. Más laptudósítók azonban helyrehozzák az előbbiek tévedéseit és az emberek idővel rájönnek, kik azok a tudósítók, akikben bízni lehet és kikben nem. Végeredményben azt látjuk, hogy az emberek kiismerik magukat és egyesülnek a nagy háborúellenes erőfeszítésekben.

Sztálin azt válaszolja, hogy ez igaz.

Stassen azt mondja, hogy minden olyan esetben, amikor egy ujságíró nyilvánvalóan előre megfontolt szándékkal teljesen helytelen tudósításokat küld, lapja visszahívja és ily módon az amerikai újságok tehetséges és becsületes tudósítókádereket szerveznek maguknak.

Sztálin azt mondja, hogy ezek a tudósítók először megírják a szenzációs tudósításokat, az ujságok leközlik, pénzt keresnek vele és csak azután bocsátják el a tudósítókat.

Stassen azt mondja, hogy a sajtó, a kereskedelem és a kulturális javak kicserélése — ezek azok a területek, amelyeken a két rendszernek meg kell találnia a kölcsönös jóviszony megteremtéséhez szükséges eszközöket.

Sztálin erre azt mondja, hogy ez igaz.

Stassen kijelenti, hogy az ő véleménye szerint, ha nem cenzuráznák a külföldi újságírók tudósításait, ez sokkal jobb alap lenne a két nép közötti együttműködés és kölcsönös megértés szempontjából, mint bármely más alap.

Sztálin azt mondja, hogy a Szovjetunióban nehéz lesz mellőzni a cenzurát. Molotov már néhányszor megpróbálta ezt, de semmi sem lett belőle. Valahányszor a szovjet kormány eltörölte a cenzurát, mindig megbánta és kénytelen volt újból bevezetni. Tavaly előtt a Szovjetunióban eltörölték a cenzurát. Ő szabadságon volt és erre az ujságírók arról kezdtek írni, hogy Molotov kényszerítette Sztálint arra, hogy szabadságra menjen, azután pedig arról firkáltak, hogy ő, Sztálin vissza fog térni és elkergeti Molotovot. Ilyenformán ezek a tudósítók a szovjetkormányt sajátságos állatkertnek ábrázolták. Természetesen a szovjet emberek felháborodtak emiatt és újból be kellett vezetni a cenzurát.

Stassen azt mondja, hogy ha jól érti, Sztálin véleménye szerint akkor lehetséges az együttműködés, ha az együttműködésre irányuló kívánság és akarat kézzelfoghatóan tapasztalható.

Sztálin azt válaszolja, hogy ez tökéletesen igaz.

Stassen azt mondja, hogy az életszínvonal emelése szempontjából nagy jelentősége van a gépesítésnek és a villamosításnak és az atomenergia felhasználása az iparban ugyancsak nagyjelentőségű valamennyi nép számára, beleértve a Szovjetunió és az USA népeit is. Úgy véli, hogy az atomenergia háborús célokra való felhasználásának megtiltása, az atomenergia ellenőrzési és felügyeleti rendszerének kidolgozása igen nagyjelentőségű a világ valamennyi népe számára. Sztálin véleménye szerint van-e kilátás arra, hogy a jövőben kidolgozzanak egy olyan egyezményt, melynek alapján ellenőrizni és szabályozni lehet az atomenergia termelését és békés célokra való felhasználását?

Sztálin azt válaszolja, hogy bízik ebben. A Szovjetunió és az USA között igen nagy nézeteltérések mutatkoznak ebben a kérdésben, de végső fokon — reméli — a két fél meg fogja érteni egymást. Véleménye szerint meg fogják teremteni az atomellenőrzés és felügyelet nemzetközi rendszerét és ennek óriási jelentősége lesz. Az atomenergia békés célokra való felhasználása óriási fordulatot fog okozni a termelési folyamatban. Ami az atomenergia háborús célokra való felhasználását illeti, azt minden valószínűség szerint meg fogják tiltani. Ezt követeli a népek vágya és lelkiismerete.

Stassen azt mondja, hogy ez az egyik legfontosabb probléma. Ha ezt a problémát megoldják, az atomenergia az egész világ népei számára a legnagyobb jótéteménnyé válik. Ha nem oldják meg ezt a problémát, akkor az atomenergia a világ legnagyobb átka lesz.

Sztálin azt mondja, hogy véleménye szerint sikerülni fog megteremteni a nemzetközi ellenőrzést és felügyeletet. Ebben az irányban fejlődik a dolog.

Stassen megköszöni Sztálinnak a beszélgetést.

Sztálin azt válaszolja, hogy Stassen rendelkezésére áll és hogy az oroszok tisztelik vendégeiket.

Stassen azt mondja, hogy nem hivatalosan beszélgetést folytatott Molotovval a sanfranciskói értekezleten. Ennek a beszélgetésnek a következménye az a meghívás, hogy látogassa meg Oroszországot.

Sztálin azt mondja, hogy véleménye szerint Európában most igen rossz a helyzet. Hogyan vélekedik erről Stassen?

Stassen azt válaszolja, hogy ez a megállapítás általában helyes, de vannak bizonyos országok, amelyek nem szenvedtek a háború következtében, amelyek nincsenek olyan rossz helyzetben. Ilyenek például Svájc és Csehszlovákia.

Sztálin azt mondja, hogy Svájc és Csehszlovákia kis országok.

Stassen azt mondja, hogy a nagy országok nagyon rossz helyzetben vannak. Ezek előtt az országok előtt a következő gazdasági problémák állnak: pénzügyi-, nyersanyag- és élelmiszerproblémák.

Sztálin kijelenti, hogy Európa olyan világrész, ahol sok a gyár és az üzem, de erősen érezhető a nyersanyag- és az élelmiszerhiány. Ebben rejlik Európa tragédiája.

Stassen azt mondja, hogy a ruhrvidéki széntermelés alacsony színvonala szénhiányt okozott Európában.

Sztálin megállapítja, hogy Angliában ugyancsak szénhiány tapasztalható és ez igen aggasztó jelenség.

Stassen kijelenti, hogy szerencsére az amerikai széntermelés magas színvonalon áll. Amerikában naponta kétmillió tonna kiváló minőségű szenet bányásznak. Ennek eredményeképpen az USA-nak módjában állt nagymennyiségű szenet szállítani Európába.

Sztálin kijelenti, hogy az USA-ban nem rossz a helyzet. Amerikát két óceán védi, Északon egy gyenge országgal, Kanadával határos, délen pedig Mexikóval, amely ugyancsak gyenge ország. Az Egyesült Államoknak semmi okuk sincs arra, hogy féljenek ezektől az országoktól. Az USA a függetlenségi háború után hatvan esztendőn keresztül nem viselt háborút, hanem békét élvezett. Mindez elősegítette az USA békés fejlődését. Ezenkívül az USA lakossága olyan emberekből áll, akik régen megszabadultak a királyok és a földbirtokos arisztokrácia elnyomásától. Ez a körülmény szintén megkönnyítette az USA rohamos fejlődését.

Stassen kijelenti, hogy az ő dédapja Csehszlovákiából menekült el az imperializmus elől. Természetes, hogy az USA földrajzi helyzete nagy segítséget jelentett Amerika számára. Mi sze-

rencsés helyzetben vagyunk — mondotta Stassen. Az ellenséget az amerikai partoktól távol vertük tönkre. Az USA képes volt végrehajtani a béketermelésre való áttérést és a háború befejezése után nagy arányokban újból megindítani a termelést. A feladat most a depresszió és a gazdasági válság kikerülésében áll.

Sztálin megkérdezi, hogy várható-e gazdasági válság az USA-ban?

Stassen azt válaszolja, hogy ő nem vár gazdasági válságot, ő, Stassen, hisz abban, hogy lehet szabályozni az amerikai kapitalizmust és el lehet kerülni mindenféle komolyabb válságot. De a főfeladat abban áll, hogy kikerüljék az USA gazdasági rendszerének válságát. De ha a kormány bölcs politikát fog folytatni és ha levonják az 1929—30. évek tanulságát, az USA-ban szabályozott, nem pedig monopolisztikus kapitalizmus fog uralkodni, ami lehetővé teszi, hogy elkerüljék a válságokat.

Sztálin azt mondja, hogy ehhez igen erős kormányra van szükség, amely nagy határozottsággal rendelkezik.

Stassen azt mondja, hogy ez helyes és hogy ezenkívül a népnek is kell tennie a gazdasági rendszer megszilárdítására és támogatására irányuló intézkedéseket. Ez új feladat, minthogy a világ gazdasági rendszerében még nem volt ehhez hasonló.

Sztálin megjegyzi, hogy van egy, az Egyesült Államok szempontjából igen kedvező körülmény, amely abban a tényben rejlik, hogy az USA két világpiaci vetélytársát, Japánt és Németországot eltávolították. Ennek következtében az amerikai árucikkek iránti kereslet növekedni fog és ez kedvező feltételeket teremt az USA fejlődése számára. Az olyan piacok, mint például Európa, Kína és Japán nyitva állnak Amerika előtt. Ez sokat segít Amerika helyzetén. Ilyen helyzet azelőtt sohasem volt.

Stassen azt mondja, hogy másfelől viszont ezeken a piacokon nincsenek fizetési eszközök és ilyenformán csak terhet és nem előnyös üzletet jelentenek Amerika számára. De természetesen Németországnak és Japánnak, az imperialista veszély két hordozójának eltávolítása nagy jótétemény volt az USA és más országok számára a béke szempontjából. Természetesen a világkereskedelem a multban az USA számára nem volt nagyjelentőségű tényező. Az USA piacai az Egyesült Államok határai közé, illetve a nyugati félteke határai közé korlátozódtak.

Sztálin megjegyzi, hogy a háború előtt az amerikai termelésnek mindössze tíz százalékát exportálták más országokba. Ami a vásárlóképességet illeti, úgy gondolja, hogy a kereskedők megszerzik a szükséges pénzt, amerikai árukat vásárolnak rajta és aztán eladják országaik parasztságának. A kereskedők Kínában, Japánban, Európában és Dél-Amerikában nagy összegeket halmoztak fel. Amerika exportja most esetleg húsz százalékra is fel fog emelkedni. Helyes ez a megállapítás?

Stassen azt mondja, hogy ő nem így gondolja.

Sztálin megkérdezi: „Komolyan?"

Stassen igenlően válaszol és azt mondja, hogy ha az USA kivitele tizenöt százalékig emelkedik, véleménye szerint az Egyesült Államok jól járnak. A kereskedők nagy többsége csak helyi valutát halmozott fel, amely az esetek túlnyomó részében zárolt valuta és alkalmatlan kereskedelmi ügyletek lebonyolítására. Ilymódon az ő, Stassen, megítélése szerint az USA kivitele nem emelkedik tizenöt százalék fölé.

Sztálin megjegyzi, hogy ha viszont az USA termelésének egészét vesszük figyelembe, akkor a tizenöt százalék nem kis számot fog jelenteni.

Stassen egyetért ezzel.

Sztálin kijelenti, hogy amint mondják, az amerikai ipar már eddig is sok megrendelést kapott. Így van ez? Azt mondják, hogy az USA gyárai nem győzik teljesíteni ezeket a megrendeléseket és hogy minden gyár kapacitását száz százalékig kihasználják. Igazat mond ez a hír?

Stassen azt válaszolja, hogy ez valóban így van, de ezek a megrendelések belkereskedelmi jellegűek.

Sztálin megjegyzi, hogy ez igen fontos.

Stassen azt mondja, hogy sikerülni fog kielégíteni az élelmiszer-, a női ruha- és a lábbeliszükségletet, de a szerszámgépek, automobilok, mozdonyok gyártása a szükséglet mögött marad.

Sztálin megjegyzi, hogy az amerikai sajtóban olyan közlemények látnak napvilágot, amelyek szerint hamarosan gazdasági válság következik be.

Stassen megállapítja, hogy a sajtóban megjelentek már olyan közlemények is, hogy a mult év novemberében nyolcmillió főre szaporodik a munkanélküliek száma Amerikában. De kiderült, hogy ezek a közlemények helytelenek. A feladat most abban áll, hogy nivelláljják a termelés magas színvonalát és a gazdasági válságot kikerülve stabilizálják a helyzetet.

Sztálin megjegyzi, hogy Stassen úgy látszik a termelés szabályozására gondol.

Stassen azt válaszolja, hogy valóban így van és megállapítja, hogy Amerikában vannak, akik azt állítják, hogy pangás következik be, de ő, Stassen derülátó és a maga részéről azt állítja, hogy az amerikaiak kikerülhetik a pangást, mert konstatálhatja, hogy az emberek nagyobb megértést tanusítanak a szabályozás iránt, mint azelőtt.

Sztálin felveti a kérdést: És az üzletemberek? Ők is akarják, hogy szabályozzák és korlátozzák tevékenységüket?

Stassen azt mondja, hogy az üzletemberek rendszerint ellenzik ezt.

Sztálin megjegyzi, hogy természetesen ellenezni is fogják.

Stassen megjegyzi, hogy viszont az üzletemberek is tisztában vannak azzal, hogy az 1929. évi pangásnak nem szabad megismétlődnie és most már jobban megértik a szabályozás szükségességét. Természetesen nagyfokú szabályozásra, igen sok kormányrendeletre, azután: okos kormányintézkedésekre van szükség.

Sztálin megjegyzi, hogy ez helyes.

Stassen kijelenti, hogy erre szükség van mindenféle rendszerben és mindenféle államformában. Ha bármiféle államformában hibák történnek, abból baj származik a népre.

Sztálin egyetért ezzel.

Stassen megállapítja, hogy Japán és Németország példája világosan mutatja ezt.

Sztálin megjegyzi, hogy ezekben az országokban a gazdasági életet katonák irányították, akik egyáltalán nem értettek a közgazdasághoz. Így például Japánban Tozso irányította a gazdaságot, aki csak ahhoz értett, hogy hogy kell hadat viselni.

Stassen megállapítja, hogy ez így van. Stassen hálját fejezi ki Sztálinnak, hogy lehetővé tette számára a vele való beszélgetést és időt szakított számára.

Sztálin megkérdezte Stassent, mennyi időt szándékozik még a Szovjetunióban tölteni.

Stassen azt válaszolta, hogy másnap Kievbe utazik, majd Sztálingrádba, hogy kifejezze tiszteletét a város hős védői iránt. Ezután Leningrádon keresztül elhagyja a Szovjetuniót. Stassen Sztálingrád védelmének idején a csendesóceáni amerikai flottánál tartózkodott és feszült figyelemmel kísérte Sztálingrád hősi harcát.

Sztálin szerint Nimitz admirális, úgylátszik, a haditengerészet kiváló nagy vezetője. Sztálin megkérdezte, volt-e Stassen Leningrádban.

Stassen azt válaszolta, hogy még nem volt Leningrádban, de a Szovjetuniót Leningrádon keresztül akarja elhagyni.

Sztálin kijelentette, hogy sokat nyert a Stassennal való beszélgetésből.

Stassen szerint a Sztálinnal való beszélgetésből ő is sok hasznot merített a gazdasági kérdések tanulmányozására irányuló munkája számára.

Sztálin kijelentette, hogy a háború előtt ő is sokat foglalkozott gazdasági kérdésekkel és csak a szükség tette katonává.

Stassen megkérdezte, megkaphatja-e a beszélgetés szövegét, amelyet Pavlov jegyzett és hogy kaphat-e engedélyt arra, hogy beszéljen erről a beszélgetésről a laptudósítóknak, ha találkozik velük.

Sztálin azt válaszolta, hogy Stassen megkaphatja a be-

szélgetés szövegét és természetesen szólhat a tudósítóknak erről a beszélgetésről, minthogy nincs ebben semmi titok.

Megjegyzés.

A Sztálin és Stassen közti beszélgetés itt közölt szövegét, miután Sztálin és Stassen átnézték a saját kijelentéseikről készült feljegyzéseket, átadták Moszkvában Stassennek. Ennek ellenére az amerikai sajtó a beszélgetés szövegében egész sor önkényes változtatást eszközölt és azt pontatlanul közölte.

[A „PRÁVDA" TUDÓSÍTÓJÁNAK KÉRDÉSEI ÉS SZTÁLIN ELVTÁRS VÁLASZAI[1]]

1948 október

I. V. Sztálin, a Szovjetunió minisztertanácsának elnöke 1948 október 28-án nyilatkozatot adott a Právda tudósítójának.

Kérdés: Hogyan értékeli Ön a Biztonsági Tanácsban a berlini helyzetre vonatkozó tárgyalás eredményét és az angol, amerikai, valamint francia képviselők ezzel kapcsolatos magatartását?

Válasz: Úgy értékelem, mint az angol, amerikai és francia vezető körök politikája agresszivitásának megnyilvánulását.

Kérdés: Igaz-e, hogy ez év augusztusában a négy hatalom egyszer már egyességre jutott a berlini kérdésben?

Válasz: Igen, igaz. Mint ismeretes, a Szovjetunió, az Egyesült Államok, Anglia és Franciaország képviselői között ez év augusztus 30-án Moszkvában megegyezés jött létre arra, hogy egyidejűleg intézkedéseket tesznek egyrészt a közlekedési korlátozások megszüntetésére, másrészt a szovjet övezetbeli német márkának mint egyedüli berlini valutának bevezetésére. Ez az egyezmény senki presztizsét nem érinti, figyelembeveszi a felek érdekeit és biztosítja a további együttműködés lehetőségét. Az Egyesült Államok és Anglia kormánya azonban meghazudtolta moszkvai képviselőjét és az egyezményt nemlétezőnek nyilvánította, vagyis megszegte azt és elhatározta, hogy a kérdést a Biztonsági Tanács elé terjeszti, ahol az angoloknak és az amerikaiaknak biztosított többségük van.

Kérdés: Igaz-e, hogy nemrég Párizsban a kérdésnek a Biztonsági Tanácsban való tárgyalásakor, nemhivatalos tárgyalások keretében, újra megegyezés jött létre a berlini helyzet kérdésében, még mielőtt a kérdés szavazásra került

[1] *Sztálin* nyilatkozata a háborús bujtogatók biztos kudarcáról. Szikra 1948.

volna a Biztonsági Tanácsban?

Válasz: Igen, igaz. Argentina képviselője, Bramuglia, aki egyúttal a Biztonsági Tanács elnöke, más érdekelt hatalmak nevében nemhivatalos tárgyalásokat folytatott Visinszkijjel. Valóban kezében tartotta a berlini kérdés megoldásának egybehangolt tervezetét, de az Egyesült Államok és Anglia képviselői ezt újra nemlétezőnek nyilvánították.

Kérdés: Mi is tulajdonkép a dolog lényege? Nem kaphatnék errenézve magyarázatot?

Válasz: A dolog úgy áll, hogy az Egyesült Államokban és Angliában az agresszív politika sugalmazói úgy vélik, nincsenek érdekelve abban, hogy megegyezzenek és együttműködjenek a Szovjetunióval. Nekik nem megegyezésre és együttműködésre van szükségük, hanem csupán megegyezést és együttműködést illető szólamokra, hogy meghiúsítsák a megegyezést s ennek bűnét a Szovjetunióra hárítsák és ezzel bebizonyítsák, hogy lehetetlen együttműködni a Szovjetunióval. A háborús gyujtogatók, akik új háborút akarnak kirobbantani, mindennél jobban félnek a Szovjetunióval való megegyezéstől és együttműködéstől, mert a megegyezés politikája aláássa a háborús gyujtogatók pozícióját és tárgytalanná teszi ez urak támadó politikáját. Éppen ezért borítják fel a létrejött egyezményeket, meghazudtolják képviselőiket, akik a Szovjetunióval együtt dolgoztak ki ilyen megállapodást, átteszik a kérdést, megsértve az Egyesült Nemzetek Szervezetének alapszabályait, a Biztonsági Tanács elé, ahol biztosított többségük van és ahol mindent „bebizonyíthatnak", ami csak jólesik nekik.

Mindezt azért, hogy megmutassák a Szovjetunióval való együttműködés lehetetlenségét és az új háború szükségességét és ezáltal előkészítsék a feltételeket a háború kirobbantására. Az Egyesült Államok és Anglia jelenlegi vezetőinek politikája az agresszió politikája, új háború kirobbantásának politikája.

Kérdés: És hogy értékeli Ön Kína, Belgium, Kanada, Argentina, Szíria, Columbia képviselőinek magatartását a Biztonsági Tanácsban?

Válasz: Nyilvánvaló, hogy ezek az urak támogatják az agresszió politikáját, az új háború kirobbantásának politikáját.

Kérdés: Mivel végződhetik mindez?

Válasz: Ez csak az új háborúra bujtogatók csúfos kudarcával végződhetik. Churchill, a háborús főbujtogató elérte, hogy nemzetének és a világ demokratikus erőinek bizalmát elveszítette. Ugyanez a sors vár a többi háborús bujtogatóra. A közelmult háború borzalmai túl élénken élnek a népek emlékezetében és túlságosan nagyok a béke melletti társadalmi erők, semhogy Churchill tanítványai az agresszióban ezeket az erőket legyűrjék és új háború felé fordítsák.

SZTÁLIN ELVTÁRS NYILATKOZATA A BÉKÉRŐL, A LESZERELÉSRŐL ÉS A BERLINI KÉRDÉSRŐL[1]

Moszkvából jelentik: Sztálin elvtárs válaszolt Kingsbury Smithnek, az International News Service amerikai hírügynökség európai vezérigazgatójának január 27-én hozzá intézett kérdéseire:

Első kérdés: Hajlandó lenne-e a Szovjetunió kormánya megfontolni az USA kormányával közösen kiadandó nyilatkozat kérdését, amely megerősítené, hogy sem az egyik, sem a másik kormánynak nincsen szándékában háborúhoz folyamodni egymás ellen?

Válasz: A szovjet kormány hajlandó lenne ilyen nyilatkozat közzétételének kérdését megfontolni.

Második kérdés: Hajlandó lenne-e a Szovjetunió kormánya az Egyesült Államok kormányával közösen e békepaktum megvalósítására irányuló intézkedéseket tenni, mint például a fokozatos leszerelés?

Válasz: Magától értetődik! A Szovjetunió kormánya együttműködhetnék az Egyesült Államok kormányával olyan intézkedések végrehajtásában, amelyek e békepaktum megvalósítására irányulnak és fokozatos leszereléshez vezetnek.

Harmadik kérdés: Ha az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és Franciaország kormányai hajlandók elhalasztani a nyugatnémet különállam megalakítását a külügyminiszterek tanácsának összeüléséig, amely egészében megvitatná a német kérdést, hajlandó lenne-e a Szovjetunió kormánya megszüntetni azokat a korlátozásokat, amelyeket a szovjet hatóságok a Berlin és Németország nyugati övezetei közötti forgalomban léptettek életbe?

Válasz: Ha az Egyesült Államok, Nagybritannia és Franciaország megtartja a harmadik kérdésben felsorolt feltételeket, a szovjet kormány nem látja akadályát a közlekedési korlátozások megszüntetésének, de csak azzal a feltétellel, ha egyidejűleg megszüntetik a három hatalom által elrendelt közlekedési és kereskedelmi korlátozásokat is.

Negyedik kérdés: Hajlandó volna-e Ön, Miniszterelnök Úr, Truman elnökkel találkozni mindkettőjük számára megfelelő helyen, hogy megvitassák ilyen békepaktum megkötésének lehetőségét?

Válasz: Már régebben is kijelentettem, hogy a találkozás ellen nincs kifogásom.

---

[1] „Szabad Nép" 1949 február 1., vagy: „Pártmunkás" 1949 február 10.

Igazságos és igazságtalan háború
Szocialista hazafiság és proletár nemzetköziség

Lenin
A NAGYOROSZOK NEMZETI BÜSZKESÉGÉRŐL[1]
1914 december

Milyen sokat beszélnek, elmélkednek, kiabálnak mostanában a nemzetiségről, a hazáról! Anglia liberális és radikális miniszterei, Franciaország tömérdek „haladó" közírója (akikről kiderült, hogy teljesen egyetértenek a reakció közíróival), Oroszország kincstári, kadet és progresszív firkászainak sokasága (beleértve némely narodnyikot és „marxistát" is) — valamennyien ezernyi változatban zengenek dicshimnuszokat a „haza" szabadságáról és függetlenségéről, a nemzeti önállóság elvének magasztosságáról. Nem lehet eldönteni, hol végződik itt a hóhér Románov Miklósnak vagy a négerek és az indiai népek kinzóinak lepénzelt felmagasztalója, hol kezdődik a tucat-nyárspolgár, aki együgyűségből vagy gerinctelenségből úszik az „árral". De nem is fontos, hogy ezt vizsgálgassuk. Igen széles és igen mély eszmei áramlattal állunk szemben, melynek gyökerei a nagyhatalmi nemzetek földbirtokos és kapitalista urainak érdekeivel nagyon szoros kapcsolatban vannak. Azoknak az eszméknek a propagálására, amelyek ezeknek az osztályoknak előnyösek, évenként tíz- és százmilliókat költenek: nagy malom ez, mely mindenünnen összeszedi a vizet, kezdve a meggyőződésből soviniszta Menysikovtól egészen az opportunizmusból vagy gerinctelenségből soviniszta Plechánovig és Maszlovig, Rubánovicsig és Szmirnovig, Kropotkinig és Burcevig.

Kíséreljük meg mi, nagyorosz szociáldemokraták is, meghatározni álláspontunkat ezzel az eszmeáramlattal szemben. Nekünk, akik egy nagyhatalmi nemzetet képviselünk, mely Európa szélsőkeletén és Ázsia jókora részén él, nem volna illő megfeledkeznünk a nemzeti kérdés roppant nagy jelentőségéről; — különösen egy olyan országban, melyet méltán neveznek a „népek börtönének"; — olyan időben, amikor a kapitalizmus éppen Európa szélsőkeleti részében és Ázsiában egész sor „új" nagy és kis nemzetet ébreszt életre és öntudatra; — olyan időpontban, amikor a cári monarchia a nagyoroszok és az „idegen" nemzetiségek millióit állította fegyverbe, hogy egész sor nemzeti kérdést az Egyesült Nemesség Tanácsa és a Gucskovok, valamint a Kresztovnyikovok, Dolgorukovok, Kutlerek, Ródicsevek érdekeinek megfelelően „oldjon meg".

[1] *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. Szikra 1948. 891—895. old.

Idegen-e tőlünk, a nagyorosz önfudatos proletároktól, a nemzeti büszkeség érzése? Persze, hogy nem! Mi szeretjük nyelvünket és hazánkat, mi legtöbbet azon munkálkodunk, hogy hazánk dolgozó tömegeit (vagyis hazánk lakossága kilenctized részét) tudatos demokrata és szocialista életre emeljük. Nekünk mindennél fájóbb látni és érezni azt, hogy a cári hóhérok, a nemesek és a kapitalisták mennyi erőszakot, elnyomást és komiszkodást követnek el szép hazánkon. Mi büszkék vagyunk arra, hogy ez az erőszak a mi körünkben, a nagyoroszok körében ellenállást váltott ki, hogy *ebből* a környezetből nőtt ki Radíscsev, nőttek ki a dekabristák, a 70-es évek raznocsinyec forradalmárai, hogy a nagyorosz munkásosztály 1905-ben hatalmas forradalmi tömegpártot teremtett meg, hogy a nagyorosz muzsik ugyanakkor demokratává kezdett lenni, kezdte lerázni magáról a papot és a földesurat.

Mi emlékszünk arra, hogy mit mondott fél évszázaddal ezelőtt Csernüsevszkij, a nagyorosz demokrata, aki életét a forradalom ügyének szentelte: „szánalmas nemzet, rabszolgák nemzete, föntés alant — mind csupa rab"! A nyílt és leplezett nagyorosz rabszolgák (rabszolgák a cári monarchiával szemben) nem igen szeretnek ezekre a szavakra emlékezni. Szerintünk azonban ezek a szavak a haza iránti őszinte szeretet szavai voltak, azé a szeretteté, amelyet szomorúsággal töltött el a forradalmiság hiánya a nagyorosz nép tömegeiben. Akkor hiányzott a forradalmiság. Most kevés van belőle, de már van. Minket a nemzeti büszkeség érzése tölt el, mert a nagyorosz nép *szintén* létrehozta a forradalmi osztályt, *szintén* bebizonyította, hogy a szabadságért és szocializmusért folyó harc nagyszerű példáit tudja adni az emberiségnek és nem csupán nagy pogromokat, akasztófaerdőket, kínzókamrákat, nagy éhínségeket és nagy csúszásmászást a papok, a cárok, földesurak és a tőkések előtt.

Telve vagyunk a nemzeti büszkeség érzésével, és éppen ezért *különösen* gyűlöljük *saját* rabszolga multunkat (amikor a nemesi földesurak azért vitték hadba a parasztokat, hogy Magyarország, Lengyelország, Perzsia, Kína szabadságát megfojtsák) és rab jelenünket, amikor ugyanezek a földesurak a kapitalisták támogatásával háborúba visznek bennünket, hogy megfojtsák Lengyelországot és Ukrajnát, hogy elnyomják a demokratikus mozgalmat Perzsiában és Kínában, hogy megerősítsék a Románovok, Bobrinszkíjok, Puriskévicsek nagyorosz nemzeti méltóságunkat meggyalázó bandáját. Senki sem bűnös abban, hogy rabnak született; ám az a rab, aki nem csupán idegenkedik attól, hogy szabadságra törekedjék, de saját rabságát igazolja és szépítgeti is (aki például Lengyelország, Ukrajna stb. megfojtását a nagyorosz „haza védelmének" nevezi el), az olyan rabszolga a

felháborodás, a megvetés, az undor jogos érzését keltő tényérnyaló és söpredék.

„Nem lehet szabad az a nép, amely más népeket elnyom", mondották a XIX. század következetes demokráciájának legnagyobb képviselői, Marx és Engels, akik a forradalmi proletariátus tanítómestereivé lettek. És mi, nagyorosz munkások, telve a nemzeti büszkeség érzésével, mindenáron szabad és független, önálló, demokratikus, köztársasági, büszke Nagyoroszországot akarunk, mely szomszédaihoz való viszonyát az egyenlőség emberi elvei alapján, nem pedig a kiváltságok hűbéries, egy nagy nemzetet meggyalázó elve alapján építi fel. S éppen azért, mert mi ezt akarjuk, mondjuk: a XX. században, Európában (akár a távolkeleti Európában is) nem lehet másként „védeni a hazát" mint úgy, hogy minden forradalmi eszközzel harcolunk *saját* hazánk monarchiája, földesurai és kapitalistái, vagyis szülőföldünk *leggonoszabb* ellenségei ellen; — a nagyoroszok nem „védhetik a hazát" másképpen, mint úgy, hogy a cárizmusnak minden háborúban vereséget kívánnak, mivel Nagyoroszország lakosságának kilenctizede számára ez a kisebbik baj, mert a cárizmus a lakosságnak ezt a kilenctized részét nemcsak gazdaságilag és politikailag nyomja el, hanem még demoralizálja, lealacsonyítja, megbecsteleníti, prostituálja is, amikor idegen népek elnyomására tanítja és arra tanítja, hogy saját gyalázatát képmutató, álhazafias frázisokkal leplezze.

Azt vetik talán ellenünk, hogy a cárizmus mellett és annak védőszárnyai alatt, új történelmi erő jött létre és erősödött meg, a nagyorosz kapitalizmus, amely progresszív munkát végez azzal, hogy óriási területeket gazdaságilag központosít és összefoglal. Az efféle ellenvetés azonban nem igazolja, ellenkezőleg, még erősebben vádolja a mi szociálsovinisztáinkat, akiket cári, puriskévicsi szocialistáknak kellene nevezni (úgy, ahogy Marx a lassalleánusokat porosz királyi szocialistáknak nevezte el). De tegyük fel akár azt is, hogy a történelem e kérdést száz kis nemzet rovására, a nagyorosz nagyhatalmi kapitalizmus javára dönti el. Ez nem lehetetlen, mert a tőke egész története nem más, mint erőszak és rablás, vér és szenny története. És mi egyáltalán nem vagyunk okvetlenül a kis nemzetek hívei. Mi, *egyébként egyenlő körülmények esetén*, feltétlenül a központosítás mellett és a föderatív kapcsolatok kispolgári ideálja ellen vagyunk. De még ez esetben is, először, nem a mi dolgunk, nem a demokraták dolga (nem is szólva a szocialistákról) Románov—Bobrinszkij—Puriskévics segítségére lenni Ukrajna stb. megfojtásában. Bismarck a maga módja szerint, junkermódra progresszív történelmi munkát végzett, de szép kis „marxista" volna az, akinek eszébe jutna, hogy ezen az alapon igazolja a Bismarcknak nyuj-

tandó szocialista támogatást! Holott Bismarck a gazdasági fejlődést elősegítette azzal, hogy egyesítette a szétforgácsolt németeket, akiket más népek elnyomtak. Nagyoroszország gazdasági felvirágzása és gyors fejlődése viszont azt követeli, hogy az ország megszabaduljon a nagyoroszoknak más népeken gyakorolt erőszakától — erről a különbségről megfeledkeznek nálunk a színorosz quasi-Bismarckok tisztelői.

Másodszor, ha a történelem a nagyorosz nagyhatalmi kapitalizmus javára dönti el a kérdést, akkor ebből az következik, hogy annál nagyobb lesz a nagyorosz proletariátus *szocialista* szerepe, mert a proletariátus a fő hajtóereje a kommunista forradalomnak, melvet a kapitalizmus szül. A proletariátus forradalma érdekében azonban a munkások hosszantartó nevelésére van szükség a *legteljesebb* nemzeti egyenlőség és testvériség szellemében. Ebből következik, hogy éppen a nagyorosz proletariátus érdekei szempontjából szükséges a tömegek huzamos nevelése a nagyoroszok által elnyomott összes nemzetek teljes egyenjogúságának és önrendelkezésének leghatározottabb, legkövetkezetesebb, legmerészebb, legforradalmibb védelme szellemében. A nagyoroszok (nem szolgamódra értelmezett) nemzeti büszkeségének érdeke egybeesik a nagyorosz (és az összes egyéb) proletárok *szocialista* érdekével. A mi mintaképünk Marx marad, aki, miután évtizedekig élt Angliában, félig elangolosodott és az angol munkások szocialista mozgalma érdekében követelte Irország szabadságát és nemzeti függetlenségét.

A mi szűklátókörű szocialista sovinisztáink, Plechánov és a többiek, ez utóbbi, feltételezett esetben, melvet itt megvizsgáltunk, nemcsak saját hazájuk, a szabad és demokratikus Nagyoroszország árulóinak fognak bizonyulni, de Oroszország összes népei proletár testvérisége, vagyis a szocializmus ügve árulóinak is.

A NEMZET

(Sztálin elvtárs „Marxizmus és nemzeti kérdés" c. művének I. fejezetéből[1])

1913 január—február

Mi a nemzet?

A nemzet mindenekelőtt közösség, emberek meghatározott közössége.

Ez a közösség nem faji és nem törzsi közösség. A mai olasz nemzet rómaiakból, germánokból, etruszkokból, görögökből, ara-

[1] *Sztálin.* Marxizmus és nemzeti kérdés. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 37. sz.) Szikra 1948. 8—12. old.

bokból stb. alakult ki. A francia nemzet gallokból, rómaiakból, britekből, germánokból stb. tevődött össze. Ugyanazt kell mondanunk az angolokról, németekről és más nemzetekről, melyek különböző fajokhoz és törzsekhez tartozó emberekből alakultak nemzetté.

A nemzet tehát nem faji és nem törzsi közösség, hanem embereknek történelmileg kialakult közössége.

Másrészről kétségtelen, hogy Cyrus vagy Sándor nagy államait nem nevezhetjük nemzeteknek, bár azok is történelmileg különböző törzsekből és fajokból alakultak ki. Ezek nem voltak nemzetek, hanem csoportoknak véletlen és lazán összekapcsolt konglomerátumai, melyek egyik vagy másik hódító sikerei vagy vereségei szerint, hol szétestek, hol egyesültek.

A nemzet tehát nem véletlen és nem rövidéletű konglomerátum, hanem emberek tartós közössége.

De nem minden tartós közösség alkot nemzetet. Ausztria és Oroszország szintén tartós közösségek, mégsem nevezi őket senki nemzetnek. Miben különbözik a nemzeti közösség az állami közösségtől? Egyebek között abban, hogy a nemzeti közösség elképzelhetetlen közös nyelv nélkül, míg az államhoz a közös nyelv nem okvetlenül szükséges. A cseh nemzet Ausztriában és a lengyel nemzet Oroszországban nem létezhetne, ha mindegyiknek nem volna meg a maga közös nyelve, de Oroszország és Ausztria állami integritását nem érinti, hogy ez országokban egész sor különböző nyelvet beszélnek. Itt természetesen nem hivatalos irodai, hanem olyan nyelvekről van szó, amelyeket a nép beszél.

Tehát a nemzet egyik jellemző vonása a *közös nyelv*.

Ez persze nem jelenti azt, hogy különböző nemzetek mindig és mindenütt különböző nyelveken beszélnek, vagy pedig, hogy mindazok, akik egy- és ugyanazt a nyelvet beszélik, okvetlenül egy nemzetet alkotnak. Mindegyik nemzetnek *közös* a nyelve, de különböző nemzetek nyelve nem feltétlenül különböző! Nincsen olyan nemzet, amely egyidejűleg különböző nyelveken beszélne, de ez még nem jelenti azt, hogy nem lehet két olyan nemzet, mely ugyanazt a nyelvet beszéli! Az angolok és az északamerikaiak *egy* nyelvet beszélnek és mégsem alkotnak *egy* nemzetet. Ugyanezt kell mondanunk a norvégekről és a dánokról, az angolokról és az írekről.

De miért nem alkotnak például az angolok és az északamerikaiak *egy* nemzetet, noha közös a nyelvük?

Elsősorban azért, mert nem együtt, hanem különböző területen élnek. Nemzet csak tartós és rendszeres érintkezés eredményeképpen, az emberek nemzedékről-nemzedékre terjedő együttélésének eredményeképpen alakul ki. Tartós együttélés pedig lehetetlen közös terület nélkül. Az angolok és az amerikaiak az-

előtt *egy* területen, Angliában laktak és egy nemzetet alkottak. Aztán az angolok egy része Angliából új területre — Amerikába költözött, és az idők folyamán itt, az új területen, új nemzetet alkotott, az északamerikai nemzetet. A különböző területek különböző nemzetek alakulására vezettek.

Tehát a nemzet egyik jellemző vonása a *közös terület.*

Ez azonban még nem minden. A területi közösség önmagában még nem hoz létre nemzetet. Ehhez ezenkívül még olyan benső gazdasági kapcsolat is kell, amely a nemzet egyes részeit egy egésszé forrasztja össze. Anglia és Észak-Amerika között ilyen kapcsolat nincs és ezért Anglia és Észak-Amerika két különböző nemzetet alkotnak. De maguk az északamerikaiak sem érdemelnék meg a nemzet nevet, ha Észak-Amerika egyes részeit a köztük levő munkamegosztás, a közlekedés fejlődése stb. nem kapcsolná össze gazdasági egésszé.

Nézzük például a grúzokat. A grúzok a reform előtti időkben közös területen laktak, *egy* nyelvet beszéltek, és szigorú értelemben mégsem alkottak egy nemzetet, mert több egymástól különálló fejedelemségre szakadva, nem lehetett közös gazdasági életük évszázadokon keresztül háborúskodtak egymással, egyik fejedelemség a másikra úszította a perzsákat és a törököket s pusztították egymást. Ha néha valamelyik szerencséskezű uralkodónak sikerült is a fejedelemségeket rövid időre és véletlenül egyesítenie, ez a legjobb esetben csak a felületen levő adminisztratív szférára terjedt ki és az egység gyorsan széttört a fejedelmek szeszélyei és a parasztok közönye miatt. Grúzia gazdasági felaprózottsága mellett ez nem is lehetett másként... Grúzia, mint nemzet csak a XIX. század második felében tűnt fel, amikor a hűbériség bukása és az ország gazdasági életének élénkülése, a közlekedés fejlődése és a kapitalizmus kialakulása Grúzia egyes területei között munkamegosztást hozott létre, végleg megingatta a fejedelemségek gazdasági elzárkózottságát és egységes egésszé kapcsolta össze azokat.

Ugyanezt kell mondanunk más nemzetekről is, amelyek keresztülmentek a feudalizmus szakaszán és kifejlesztették országukban a kapitalizmust.

Tehát a nemzet egyik jellemző sajátsága a *közös gazdasági élet, a gazdasági egybekapcsoltság.*

De még ez sem minden. Az elmondottakon kívül még tekintetbe kell venni a nemzetté egyesült emberek szellemi arculatának sajátosságait is. Egyik nemzet a másiktól nemcsak életviszonyaiban különbözik, hanem szellemi arculatában is, amely a nemzeti kultúra sajátosságaiban jut kifejezésre. Ha az egy nyelvet beszélő Anglia, Észak-Amerika és Irország három különböző nemzetet alkot, akkor ebben nem kis szerepe van annak a sajá-

tos lelki alkatnak, ami a különböző létfeltételek eredményeképpen nemzedékről-nemzedékre kialakult.

Persze, önmagában véve ez a lelki alkat, vagy — ahogy máskép nevezik — „nemzeti jellem", a megfigyelő számára nem kézzelfogható valami, de amennyiben a nemzet közös kultúrájának sajátszerűségében kifejezésre jut — mégis megfogható és nem hagyható figyelmen kívül.

Mondanunk sem kell, hogy a „nemzeti jellem" nem egyszersmindenkorra adott valami, hanem az életviszonyokkal együtt változik: mintahogy azonban minden adott pillanatban létezik, rányomja bélyegét a nemzet arculatára.

Tehát a nemzet egyik jellemző vonása a *lelki alkat közössége*, ami a kultúra közösségében nyilvánul meg.

Ezzel kimerítettük a nemzet valamennyi ismérvét.

A nemzet az emberek történelmileg kialakult tartós közössége, mely a nyelv, a terület, a gazdasági élet és a kultúra közösségében megnyilvánuló lelki alkat közössége alapján keletkezett.

Emellett magától értetődik, hogy a nemzet, mint minden történelmi jelenség, alá van vetve a változás törvényének, hogy a nemzetnek megvan a maga története, kezdete és vége.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a felsorolt ismérvek közül egymagában egyik sem elegendő a nemzet meghatározásához. Sőt mi több: ha ez ismérvek közül csak egy is hiányzik, a nemzet megszűnik nemzet lenni.

Elképzelhetünk embereket, akiknek közös „nemzeti jellemük" van és mégsem mondhatjuk róluk, hogy *egy* nemzetet alkotnak, ha gazdaságilag egymástól elkülönülve élnek, különböző területeken laknak, különböző nyelveken beszélnek és így tovább. Ilyenek például az orosz, galiciai, amerikai, grúziai és hegyvidéki *zsidók*, akik véleményünk szerint, nem alkotnak egységes nemzetet.

El lehet képzelni olyan embereket, akik közös területen, közös gazdasági életet élnek, de a nyelv s a „nemzeti jellem" közössége hiányában mégsem alkotnak *egy* nemzetet. Ilyenek például a balti tartományokban élő németek és lettek.

Végül a norvégek és dánok egy nyelvet beszélnek, de a többi ismérv hiányában mégsem alkotnak egységes nemzetet.

Csakis az összes ismérvek együttes jelenléte esetén beszélhetünk nemzetről.

A NEMZETI KÉRDÉS

(Sztálin elvtárs „A leninizmus alapjairól" című művének VI. fejezete[1])

1924 április

Ebből a témából két fő kérdést ragadok ki — ezek:

1. a kérdés feltevése,

2. az elnyomott népek felszabadító mozgalma és a proletárforradalom.

1. *A kérdés feltevése.* Az utolsó két évtized során a nemzeti kérdés számos igen komoly változáson ment át. A nemzeti kérdés a II. Internacionále időszakában és a nemzeti kérdés a leninizmus időszakában korántsem egy és ugyanaz. Egymástól nemcsak terjedelmükben, hanem belső jellegükben is mélyen különböznek.

Azelőtt a nemzeti kérdés rendszerint főképpen a „kulturált" nemzetiségeket érintő kérdések szűk körére szorítkozott. Írek, magyarok, lengyelek, finnek, szerbek és Európa egynéhány más nemzetisége — ez volt a nem-teljesjogú népeknek az a köre melyeknek sorsa iránt a II. Internacionále hősei érdeklődtek. Az ázsiai és afrikai népek tíz- és százmilliói, melyeket a nemzetközi elnyomás a legdurvább és legkegyetlenebb formában gyötört, rendszerint a láthatáron kívül maradtak. A II. Internacionále nem szánta rá magát, hogy fehéreket és feketéket, „műveltet" és „műveletleneket" egyformán kezeljen. Két-három üres, se hideg, se meleg határozat, amely megkerülte a gyarmatok felszabadításának kérdését — ez minden, amivel a II. Internacionále politikusai dicsekedhettek. Ma már ez a kettősség és felemás állapot a nemzeti kérdés területén elintézettnek tekinthető. A leninizmus leleplezte ezt a kiáltó igazságtalanságot, ledöntötte a falat fehér és fekete között, európai és ázsiai között, az imperializmus „művelt" és „műveletlen" rabjai között és ilyen módon a nemzeti kérdést összekötötte a gyarmati kérdéssel. Ezzel a nemzeti kérdés részletkérdésből, *egy* államon belüli kérdésből általános és nemzetközi kérdéssé vált, világkérdésévé a gyarmatok és függő országok elnyomott népei felszabadításának az imperializmus igája alól.

Azelőtt a nemzetek önrendelkezési jogának elvét rendszerint helytelenül értelmezték, nemritkán arra szűkítették, hogy a nemzeteknek autonómiára van joguk. A II. Internacionále néhány vezére ebben odáig ment, hogy az önrendelkezési jogot a kulturális autonómia jogára változtatta át, vagyis az elnyomott nem-

[1] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 62—70. old., vagy: *Sztálin.* A leninizmus alapjairól. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 16—17. sz.) Szikra 1949. 69—79. old.

zeteknek arra a jogára, hogy saját kulturális intézményei legyenek, míg a politikai hatalom teljes egészében az uralkodó nemzet kezében marad. Ez odavezetett, hogy már attól lehetett tartani: az önrendelkezés eszméje az annexió elleni harc eszközéből az annexió igazolásának eszközévé válik. Ez a zűrzavar most már elintézettnek tekinthető. A leninizmus az önrendelkezés fogalmát kiszélesítette, ennek a fogalomnak olyan értelmezést adott, hogy a függő és gyarmati országok elnyomott népeinek joguk van a teljes elszakadásra, hogy a nemzeteknek önálló állami létre van joguk. Ilyen módon kizárta annak a lehetőségét, hogy az önrendelkezési jogot az autonómiára való jog gyanánt értelmezve, igazolják az annexiókat. Magát az önrendelkezési elvet pedig ilymódon a tömegek becsapásának eszközéből — mert a szociálsovinisztáknak kezében az imperialista háború idején kétségtelenül az volt — mindennemű imperialista étvágyak és soviniszta machinációk leleplezésére szolgáló eszközzé, a tömegek internacionalista szellemű politikai felvilágosításának eszközévé tette.

Azelőtt az elnyomott nemzetek kérdését rendszerint merőben jogi kérdésnek tekintették. A „nemzeti egyenjogúság" ünnepélyes kihirdetése, számtalan deklaráció a „nemzetek egyenlőségéről" — ezzel szórakoztak a II. Internacionále pártjai, elkenvén azt a tényt, hogy a „nemzetek egyenlősége" az imperializmus alatt, mikor a nemzetek egyik csoportja (a kisebbség) más nemzetcsoportok kizsákmányolásából él, nem egyéb, mint a kizsákmányolt népek kicsúfolása. Ma ez a burzsoájogi álláspont a nemzeti kérdésben leálcázottnak tekinthető. A leninizmus a nemzeti kérdést az öblöshangú deklarációk magaslatáról lehozta a földre, kijelentvén, hogy a „nemzetek egyenlőségéről" szóló deklarációk, melveket a proletárpártok az elnyomott népek felszabadító harcának közvetlen támogatásával nem támasztanak alá, nem egyebek, mint üres és hazug deklarációk. Ezzel az elnyomott nemzetek kérdése az elnyomott nemzetek támogatásának, megsegítésének, mégpedig tényleges és állandó megsegítésének kérdésévé vált abban a harcban, melyet e nemzetek valódi egyenlőségükért, önálló állami létükért az imperializmus ellen folytatnak.

Azelőtt a nemzeti kérdést reformista módon kezelték, mint elkülönített, önálló kérdést, mellőzve azt, hogy összefügg a tőke hatalmának, az imperializmus megdöntésének, a proletárforradalomnak általános kérdésével. Hallgatólagosan feltételezték, hogy a proletariátus győzelme Európában a gyarmati felszabadító mozgalommal való közvetlen szövetség nélkül is lehetséges, hogy a nemzeti és gyarmati kérdést meg lehet oldani suttyomban, mellékesen, „szabad folyást" engedve a dolgoknak, távol a proletárforradalom nagy országútjától, az imperializmus ellen vívott forradalmi harc nélkül. Ez a forradalomellenes álláspont ma leálcázottnak tekinthető. A leninizmus bebizonyította és az impe-

rialista háború és a forradalom Oroszországban igazolta, hogy a nemzeti kérdés csak a proletárforradalommal kapcsolatban és a proletárforradalom talaján oldható meg, hogy a forradalom győzelméhez Nyugaton a gyarmatok és a függő országok imperializmus-ellenes felszabadító mozgalmával való forradalmi szövetségen keresztül vezet az út. A nemzeti kérdés: része a proletárforradalom általános kérdésének, része a proletárdiktatúra kérdésének.

A kérdés így áll: *kimerültek-e már* azok a forradalmi lehetőségek, melyek az elnyomott országok forradalmi felszabadító mozgalmaiban rejlettek vagy sem, s ha nem merültek ki, van-e remény, van-e alap arra, hogy ezeket a lehetőségeket a proletárforradalom érdekében kihasználjuk, hogy a függő helyzetben levő és gyarmati országokat az imperialista burzsoázia tartalékából a forradalmi proletariátus tartalékává, szövetségesévé változtassuk?

A leninizmus erre a kérdésre pozitív értelemben felel, azaz elismeri, hogy az elnyomott országok nemzeti felszabadító mozgalmának mélyén forradalmi lehetőségek rejlenek s hogy ezeket a lehetőségeket valóban ki lehet használni a közös ellenség megdöntése, az imperializmus megdöntése érdekében. Az imperializmus fejlődésének mechanikája, az imperialista háború és a forradalom Oroszországban teljesen megerősítik a leninizmus idevonatkozó következtetéseit.

Ebből folyik annak szükségessége, hogy a proletariátus támogassa és pedig határozottan és aktívan támogassa az elnyomott és függő népek nemzeti-felszabadító mozgalmát.

Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a proletariátusnak *minden fajta* nemzeti mozgalmat, mindenütt és mindíg, minden egyes konkrét esetben támogatnia kell. Az olyan nemzeti mozgalmak támogatásáról van itt szó, melyek az imperializmus meggyengítésére, megdöntésére, nem pedig megerősítésére és fenntartására irányulnak. Vannak esetek, amikor az egyes elnyomott országok nemzeti mozgalmai összeütköznek a proletármozgalom fejlődésének érdekeivel. Magától értetődik, hogy ilyen esetekben támogatásról szó sem lehet. A nemzetek jogainak kérdése nem elszigetelt és önnönmagában veendő kérdés, hanem a proletárforradalom általános kérdésének egy része, mely az egésznek van alárendelve és amelyet az egésznek a nézőpontjából kell megvizsgálni. Marx a mult század negyvenes éveiben állást foglalt a lengyelek és magyarok nemzeti mozgalmai mellett, a csehek és délszlávok nemzeti mozgalma ellen. Miért? Azért, mert a csehek és délszlávok akkor „reakciós népek" voltak, „orosz előőrsök" Európában, az abszolutizmus előőrsei, ugyanakkor, amikor a magyarok és lengyelek „forradalmi népek" voltak, melyek az abszolutizmus ellen harcoltak.

Azért, mert a csehek és délszlávok nemzeti mozgalmainak támogatása akkor a cárizmusnak, a forradalmi mozgalom legveszélyesebb európai ellenségének közvetett támogatását jelentette.

„A demokrácia egyes követelései — mondja Lenin —, köztük az önrendelkezés, nem örökérvényű igazságok, hanem az általános demokratikus (manapság: az általános szocialista) *világ*mozgalomnak *részecskéi*. Lehetséges, hogy egyes konkrét esetekben a részecske ellentmond az egésznek, ilyenkor el kell azt vetni." (Lenin Művei. XIX. köt. 257—258. old.)*

Így áll a dolog az egyes nemzeti mozgalmak kérdésével, e mozgalmak esetleges reakciós jellegével, persze csak akkor, ha nem formális szempontból, nem az elvont jogok szempontjából, hanem konkrétan, a forradalmi mozgalom szempontjából ítéljük meg őket.

Ugyanezt kell mondanunk a nemzeti mozgalmak forradalmi jellegéről általában. A nemzeti mozgalmak óriási többségének kétségtelen forradalmisága éppannyira viszonylagos és sajátságos, mint amennyire viszonylagos és sajátságos egyes külön nemzeti mozgalmak esetleges reakciós volta. Az imperialista elnyomás körülményei között valamely nemzeti mozgalom forradalmi jellege egyáltalán nem tételezi fel azt, hogy a mozgalomban okvetlenül legyenek proletár elemek, nem tételezi fel a mozgalom forradalmi vagy köztársasági programját, a mozgalom demokratikus alapjait. Az afgán emir harca Afganisztán függetlenségéért objektíve *forradalmi* harc, tekintet nélkül arra, hogy az emirnek és híveinek monarchista nézetei vannak, mert ez a harc gyengíti, bomlasztja, aláássa az imperializmust, ellenben az olyan „elszánt" demokraták és „szocialisták", „forradalmárok" és republikánusok harca, mint amilyenek, mondjuk, Kerenszkij és Cereteli, Renaudel és Scheidemann, Csernov és Dan, Henderson és Clynes, az imperialista háború idején *reakciós* harc volt, mert e harc eredménye az imperializmus szépítgetése, erősítése, győzelme lett. Az egyiptomi kereskedők és burzsoá intellektuelek harca Egyiptom függetlenségéért, ugyanezen okból, objektíve *forradalmi* harc, tekintet nélkül az egyiptomi nemzeti mozgalom vezéreinek burzsoá származására s burzsoá címére és jellegére, tekintet nélkül arra, hogy ezek a szocializmus ellen vannak, míg ellenben az angol munkáskormány harca Egyiptom függő helyzetének fenntartásáért, ugyanezen okból, *reakciós* harc, tekintet nélkül arra, hogy e kormány tagjainak proletár a származása és proletár a neve, tekintet nélkül arra, hogy a szo-

* *Lenin.* Az önrendelkezésről való vita eredményei. Lásd *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. Szikra 1949. 278—279. old. — *Szerk.*

cializmus „mellett" vannak. Nem is beszélek már nagyobb gyarmati vagy függő helyzetű országok nemzeti mozgalmairól, olyanokról, mint India és Kína, melyeknek minden felszabadulásra irányuló lépése, még ha a formális demokrácia követeléseit sérti is, egy-egy gőzkalapács-ütés az imperializmusra, azaz kétségkívül *forradalmi* lépés.

Leninnek igaza van, mikor azt mondja, hogy az elnyomott országok nemzeti mozgalmait nem a formális demokrácia, hanem azoknak a tényleges eredményeknek szempontjából kell megítélni, melyek az imperializmus elleni harc általános mérlegében mutatkoznak, vagyis „nem elszigetelten, hanem világméretekben". (Lenin Művei. XIX. köt. 257. old.)*

2. *Az elnyomott népek felszabadító mozgalma és a proletárforradalom.* A nemzeti kérdés megoldásánál a leninizmus az alábbi tételekből indul ki:

a) a világ két táborra oszlik: a maroknyi civilizált nemzet táborára, mely birtokában tartja a finánctőkét s a földkerekség lakosságának óriási többségét kizsákmányolja, és a gyarmatok s függő országok elnyomott és kizsákmányolt népeinek táborára, melyhez ez a többség tartozik;

b) a gyarmati és függő országok, melyeket a finánctőke elnyom és kizsákmányol, az imperializmus hatalmas tartalékai és nagyon komoly erőforrásai;

c) a függő helyzetben levő és gyarmati országok elnyomott népeinek forradalmi harca az imperializmus ellen: egyetlen útja az elnyomatás és kizsákmányolás alóli felszabadulásuknak;

d) a legfontosabb gyarmati és függő országok már ráléptek a nemzeti felszabadító mozgalom útjára, amelynek szükségszerűen a világkapitalizmus válságához kell vezetnie;

e) a proletármozgalom érdekei a fejlett országokban és a nemzeti felszabadító mozgalom érdekei a gyarmatokon a forradalmi mozgalom e két fajtájának közös fronttá egyesítését követelik meg a közös ellenség, az imperializmus ellen;

f) a munkásosztály győzelme a fejlett országokban és az elnyomott népek felszabadulása az imperializmus igája alól általános forradalmi front kialakulása és megszilárdulása nélkül lehetetlen;

g) a közös forradalmi front kialakítása lehetetlen anélkül, hogy az elnyomó nemzet proletariátusa egyenes és határozott támogatásban ne részesítené az elnyomott nép felszabadító mozgalmát a „hazai" imperializmus ellen, mert „nem lehet szabad az a nép, mely más népeket elnyom" *(Marx);*

---

* *Lenin.* Az önrendelkezésről való vita eredményei. Lásd *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. Id. kiad. 278. old. — *Szerk.*

h) ez a támogatás azt jelenti, hogy ki kell adni, meg kell védeni, keresztül kell vinni a nemzetek elszakadásra és önálló állami életre való jogának jelszavát;

i) e jelszó megvalósítása nélkül nem lehet létrehozni a nemzetek egyesítését és együttműködését egy egységes világgazdaságban, mely a szocializmus győzelmének anyagi bázisa;

k) ez az egyesülés csak önkéntes, a népek kölcsönös bizalma és testvéri viszonya alapján létrejött egyesülés lehet.

Ebből következik, hogy a nemzeti kérdésnek két oldala, két tendenciája van: az imperialista béklyókból való politikai szabadulásra, önálló nemzeti állam alakítására irányuló tendencia, mely az imperialista elnyomás és a gyarmati kizsákmányolás alapján keletkezett, és a nemzetek gazdasági közeledésére irányuló, mely a világpiac és a világgazdaság kialakulásával kapcsolatban jött létre.

„A kifejlődő kapitalizmus — mondja Lenin — a nemzeti kérdésben két történelmi tendenciát ismer. Az első: a nemzeti élet és a nemzeti mozgalmak ébredése, a harc minden nemzeti elnyomás ellen, nemzeti államok létrehozása. A második: a nemzetek közti mindennemű kapcsolatok kifejlődése és sűrűsödése, a nemzeti válaszfalak lerombolása, a tőke, általában a gazdasági élet, a politika, a tudomány stb. nemzetközi egységének megteremtése.

Mindkét tendencia a kapitalizmus univerzális törvénye. Az első a kapitalista fejlődés kezdetén van túlsúlyban, a második az érett, a szocialista társadalmi átalakulás felé haladó kapitalizmusra jellemző." (Lenin Művei. XVII. köt. 139—140. old.)

Az imperializmus számára ez a két tendencia kibékíthetetlen ellentmondást jelent, mert az imperializmus nem élhet kizsákmányolás nélkül, a gyarmatok erőszakos visszatartása nélkül az „egységes egész" keretében, mert az imperializmus a nemzeteket csak annexiók és gyarmati hódítások útján tudja egymáshoz közelíteni, ezek nélkül az imperializmus egyáltalán elképzelhetetlen.

Viszont a kommunizmus számára ezek a tendenciák csak két oldala egy és ugyanazon ügynek, az elnyomott népek felszabadításának az imperialista iga alól, mert a kommunizmus tudja, hogy a népek egységes világgazdaságban való egyesítése csak kölcsönös bizalom és önkéntes megegyezés alapján lehetséges, hogy a népek önkéntes egyesülésének útja csak a gyarmatoknak az „egységes" imperialista „egész"-től való elszakadásán át vezet, önálló államokká alakulásán át.

Ebből következik, hogy szívós, szünetlen, elszánt harcot kell folytatni az uralkodó nemzetek (Anglia, Franciaország, Amerika, Olaszország, Japán stb.) „szocialistáinak" nagyhatalmi soviniz-

musa ellen, akik saját imperialista kormányaik ellen harcolni nem akarnak, akik nem akarják támogatni „saját" gyarmataik elnyomott népeinek harcát az elnyomás alól való felszabadulásért, állami elkülönülésért.

Ilyen harc nélkül elképzelhetetlen az uralkodó nemzetek munkásosztályának nevelése a valódi nemzetköziség szellemében, a függő országok és gyarmatok dolgozó tömegeihez való közeledés szellemében, a proletárforradalom tényleges előkészítésének szellemében. A forradalom Oroszországban nem győzött volna, Kolcsakot és Djenyikint nem verték volna szét, ha a volt orosz birodalom elnyomott népei nem rokonszenveztek volna az orosz proletariátussal, ha nem támogatták volna. De ahhoz, hogy e népek rokonszenvét és támogatását kivívja, mindenekelőtt szét kellett zúznia az orosz imperializmus bilincseit és fel kellett szabadítania e népeket a nemzeti elnyomatás alól. Enélkül lehetetlen lett volna a Szovjethatalmat megszilárdítani, a valódi nemzetköziséget létrehozni és a népek együttműködésének azt a nagyszerű szervezetét megteremteni, melyet a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének nevezünk és amely élő mintaképe a népek jövendő egyesülésének az egységes világgazdaságban.

Ebből következik, hogy harcolni kell az elnyomott országok szocialistáinak nemzeti elzárkózottsága, szűk látóköre, elkülönülése ellen, azok ellen, akik nem akarnak a saját nemzetük harangtornyánál magasabbra emelkedni és akik nem értik meg a kapcsolatot saját országuk felszabadító mozgalma és az uralkodó országok proletármozgalma között.

Ilyen harc nélkül elképzelhetetlen, hogy meg lehetne védeni az elnyomott nemzetek proletariátusának önálló politikáját és az uralkodó országok proletariátusával való osztályszolidaritását a közös ellenség, az imperializmus megdöntéséért folyó harcban. Ilyen harc nélkül a nemzetköziség lehetetlen volna.

Ez az útja az uralkodó és elnyomott nemzetek dolgozó tömegei nevelésének a forradalmi nemzetköziség szellemében.

Lenin a kommunizmusnak erről a kétoldalú munkájáról, mellyel a munkásokat a nemzetköziség szellemében neveli, ezt mondja:

> ...„Lehet-e ez a nevelés... *konkrétan azonos* a nagy és elnyomó nemzeteknél és a kis, elnyomott nemzeteknél? az annektáló nemzeteknél és az annektált nemzeteknél?
>
> Nyilvánvaló, hogy nem lehet. Az út az egységes célhoz: a teljes egyenjogúsághoz, a minden nemzet legszorosabb közeledéséhez és utóbb *összeolvadásához*, itt nyilvánvalóan különböző konkrét irányokban vezet — éppen úgy, mint ahogy, mondjuk, egy papírlap közepén fekvő ponthoz a papírlap egyik szélétől balfelé, a szemközti szélétől jobbfelé vezet az út. Ha a nagy elnyomó, annektáló nemzet szociál-

demokratája, aki a nemzetek egyesülését általában vallja, csak egy pillanatra is elfelejti, hogy a ‚saját' II. Miklósa, ‚saját' Vilmosa, Györgye, Poincaréja stb. *szintén* a kis nemzetekkel való *egyesülés mellett* van (annexió útján) — II. Miklós a Galiciával való ‚egyesülés', II. Vilmos a Belgiummal való ‚egyesülés'' mellett stb. —, akkor az ilyen szociáldemokrata nevetséges doktrinér az elméletben, az imperializmus segítője a gyakorlatban.

Az elnyomó országokban a munkások nemzetközi nevelésének súlypontját feltétlenül arra kell helyezni, hogy propagálják és védelmezzék az elnyomott országok jogát az elszakadásra. Enélkül *nincs* nemzetköziség. Jogunk és kötelességünk az elnyomó nemzetek minden olyan szociáldemokratáját, aki ilyen propagandát *nem folytat*, imperialistának, semmirekellőnek nevezni. Ez feltétlen követelmény, még akkor is, ha az elszakadás *megtörténése* a szocializmus győzelme előtt 1000 eset közül csak egyben lehetséges és ‚megvalósítható' ...

Megfordítva: a kis nemzet szociáldemokratájának agitációja súlypontját általános formulánk *második* szavára kell helyeznie, a nemzetek ‚önkéntes *egyesülésére*'. Nem sérti meg nemzetközisége követelményeit *akkor sem*, ha saját nemzete politikai függetlensége mellett foglal állást, *akkor sem*, ha a szomszédos X. Y. Z. stb. államhoz való csatlakozása mellett van. De minden esetben köteles a kisnemzeti szűk látókör, elzárkózás, elkülönülés *ellen* harcolni, az egész és az általános figyelembevételéért, azért, hogy a részletkérdéseket alárendeljék az általánosnak.

Akik ezt a kérdést nem gondolták át, ‚ellentmondásnak' fogják vélni, hogy az elnyomó nemzetek szociáldemokratái az ‚*elszakadás* szabadságát', az elnyomott nemzetek szociáldemokratái az „*egyesülés* szabadságát" követeljék. De némi gondolkodás megmutatja, hogy *más* út a nemzetköziséghez és a nemzetek összeolvadásához, más út, mely az *adott* helyzetből ehhez a célhoz vezetne, nincs és nem is lehet." (Lenin Művei. XIX. köt. 261—262. old.)*

---

* *Lenin.* Az önrendelkezésről való vita eredményei. Lásd *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. Id. kiad. 283—284. old. — *Szerk.*

A PÁRTMUNKA FOGYATEKOSSÁGAIRÓL S A TROCKISTA ÉS EGYÉB KÉTKULACSOSOK FELSZÁMOLÁSÁT CÉLZÓ RENDSZABÁLYOKRÓL

(Sztálin elvtárs beszéde a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottságának teljes ülésén, 1937 március 3-án[1])

Elvtársak!

A teljes ülésen elhangzott beszámolókból és a hozzájuk fűződő vitából kitűnik, hogy itt a következő három alapvető ténnyel van dolgunk.

Először: külföldi államok ügynökeinek — akik között meglehetősen aktív szerepet játszottak a trockisták — kártevő, diverziós és kémkedési munkája kisebb-nagyobb mértékben érintette minden vagy majdnem minden szervezetünket, a gazdaságiakat is, nemkülönben a közigazgatási és pártszervezeteket is.

Másodszor: külföldi államok ügynökei, beleértve a trockistákat, beférkőztek nemcsak az alsó szervezetekbe, hanem némely felelős állásba is.

Harmadszor: néhány vezető elvtársunk, mind a központban, mind a vidéken, nemcsak nem tudta felismerni ezeknek a kártevőknek, diverzánsoknak, kémeknek és gyilkosoknak igazi ábrázatát, hanem annyira gondatlannak, nemtörődömnek és naívnak bizonyult, hogy gyakran maga támogatta külföldi államok ügynökeinek elhelyezését egyik-másik felelős állásba.

Ez az a három vitathatatlan tény, amely természetszerűen következik ez elhangzott beszámolókból és a hozzájuk fűződő vitából.

I

Politikai gondatlanság

Mi a magyarázata annak, hogy vezető elvtársaink, akiknek gazdag tapasztalataik vannak mindenfajta pártellenes és szovjetellenes áramlatok elleni harc terén, az adott esetben annyira naívaknak és vakoknak bizonyultak, hogy nem tudták felismerni a nép ellenségeinek igazi ábrázatát, nem tudták felismerni a báránybőrbe bújt farkasokat, nem tudták lerántani róluk az álarcot?

---

[1] *Sztálin.* A pártmunka fogyatékosságairól s a trockista és egyéb kétkulacsosok felszámolását célzó rendszabályokról. (Beszéd és zárszó... 1937 március 3–5-én.) (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 52. sz.) Szikra 1949. 5—35. old.

Lehet-e azt állítani, hogy a külföldi államoknak a Szovjetunió területén működő ügynökei kárievő, diverziós és kémkedési munkája valami váratlan, példátlan dolog lehet számunkra? Nem, ezt nem állíthatjuk. Ezt bizonyítják az utolsó tíz év folyamán a sahti időszak óta népgazdaságunk különböző ágaiban elkövetett és hivatalos okmányokban leszögezett kártevő cselekmények.

Lehet-e azt állítani, hogy az utolsó időben nem voltak nálunk semilyen figyelmeztető jelek és elővigyázatosságra intő útmutatások a fasizmus trockista-zinovjevista ügynökeinek kártevő, kémkedési vagy terrorista tevékenységére vonatkozólag? Nem, ezt nem állíthatjuk. Ilyen jelek voltak, és a bolsevikoknak nincs joguk ahhoz, hogy ezekről megfeledkezzenek.

Kírov elvtárs galád meggyilkolása volt az első komoly figyelmeztetés, amely arról tanuskodott, hogy a nép ellenségei kétkulacsoskodni fognak és kétkulacsoskodásukban a bolsevik, a pártember álarcát öltik magukra, abból a célból, hogy beférkőzzenek bizalmunkba és szabaddá tegyék maguknak az utat szervezeteinkbe.

A „Leningrádi Központ" pöre éppúgy, mint a „Zinovjev-Kámenyev"-pör is, újólag alátámasztotta a Kírov elvtárs galád meggyilkolásának tényéből folyó tanulságokat.

A „Zinovjevista-Trockista Blokk" pöre kibővítette az előző pörök tanulságait és szemmelláthatólag megmutatta, hogy a zinovjevisták és trockisták maguk körül egyesítenek minden ellenséges polgári elemet, hogy a német politikai titkos rendőrség diverziós, terrorista és kémügynökségévé váltak, hogy a kétkulacsosság és az álcázás az egyetlen eszköz, amelynek segítségével a zinovjevisták és trockisták beférkőzhetnek szervezeteinkbe, hogy az éberség és politikai éleslátás a legbiztosabb eszköz, amellyel ezt a beférkőzést elháríthatjuk, amellyel a zinovjevista-trockista bandát megsemmisíthetjük.

A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának Központi Bizottsága Kírov elvtárs aljas meggyilkolása alkalmából 1935 január 18-i bizalmas levelében határozottan óvta a pártszervezeteket a politikai óvatlanságtól és nyárspolgári szájtátiságtól. A bizalmas levél ezt mondja:

> „Véget kell vetni annak az opportunista lelkinyugalomnak, amely abból a téves feltevésből ered, hogy az ellenség erőink növekedése arányában egyre kezesebbé és ártalmatlanabbá lesz. Ez a feltevés gyökerében hamis. Ez annak a jobboldali elhajlásnak csökevénye, amely fűnek-fának azt erősíti, hogy ellenségeink szép csendesen becsúsznak majd a szocializmusba, és végül igazi szocialistákká válnak. Nem a bolsevikok dolga, hogy babérjaikon pihenjenek és a szá-

jukat tátsák. Nem óvatlanságra van szükségünk, hanem éberségre, igazi bolsevik, forradalmi éberségre. Ne feledjük el, hogy mennél reménytelenebb az ellenség helyzete, annál szívesebben folyamodik a Szovjethatalommal folytatott harcában szélsőséges eszközökhöz, mint a pusztulásra ítéltek egyedüli eszközeihez. Ezt nem szabad elfelejteni és ébernek kell lenni."

1936 július 29-én, a trockista-zinovjevista blokk kémkedési és terrorista tevékenységével kapcsolatban szétküldött bizalmas levelében a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának Központi Bizottsága újból felhívta a pártszervezeteket a legnagyobbfokú éberségre, arra, hogy érteniök kell a nép ellenségeinek felismeréséhez, akármilyen jól vannak is azok álcázva. A bizalmas levél ezt mondja:

„Most, amikor bebizonyosodott, hogy a trockista-zinovjevista szörnyetegek a Szovjethatalom elleni harcban egyesítik országunk dolgozóinak minden veszett, esküdt ellenségét: kémeket, provokátorokat, diverzánsokat, fehérgárdistákat, kulákokat stb., amikor egyrészt ezek között az elemek között, másrészt pedig a trockisták és zinovjevisták között minden határvonal elmosódott, valamennyi pártszervezetünknek, pártunk minden tagjának meg kell értenie, hogy a kommunisták éberségére szükség van minden munkaterületen és minden körülmények között. A mai viszonyok között minden bolsevik elidegeníthetetlen tulajdonságává kell válnia annak a képességnek, hogy felismerje a párt ellenségét, bármilyen jól álcázza is az magát."

Tehát jelek és figyelmeztetések voltak.

Mire intettek ezek a jelek és figyelmeztetések?

Arra intettek, hogy fel kell számolni a párt szervezőmunkájának gyengeségét és a pártot hozzáférhetetlen erőddé kell változtatni, hogy abba egyetlen kétkulacsos se hatolhasson be.

Arra intettek, hogy véget kell vetni a pártpolitikai munka lebecsülésének és döntő fordulatot kell tenni e munka legmesszebbmenő fokozása irányában, a politikai éberség fokozása irányában.

És mi történt? A tények azt mutatják, hogy elvtársaink ezeket a jeleket és figyelmeztetéseket — enyhén szólva — nehezen értették meg.

Ékesszólóan beszélnek erről a pártokmányok felülvizsgálása és kicserélése kampányának területéről vett közismert tények.

Mi a magyarázata annak, hogy ezeknek a figyelmeztetéseknek és jeleknek nem volt meg a kellő hatásuk?

Mi a magyarázata annak, hogy pártbeli elvtársaink, a szovjetellenes elemekkel vívott harcban szerzett tapasztalataik elle-

nére, egész sor figyelmeztető jel és elővigyázatra intő útmutatás ellenére, politikailag rövidlátóknak bizonyultak a nép ellenségeinek kártevő, kémkedési és diverziós munkájával szemben?

Pártbeli elvtársaink talán rosszabbak lettek, mint azelőtt voltak, kevésbbé öntudatossá és kevésbbé fegyelmezetté váltak? Nem, persze, hogy nem!

Elfajulni kezdtek talán? Megint csak: nem! Az ilyesfajta feltevésnek nincs semilyen alapja.

Mi hát a baj? Honnan ez a szájtátiság, gondatlanság, óvatlanság, vakság?

Az a baj, hogy pártbeli elvtársaink, akik belefelejtkeztek a gazdasági kampányokba és a gazdasági építés frontján elért hatalmas sikerekbe, egyszerűen megfeledkeztek némely nagyon fontos tényről, amelyekről bolsevikoknak nincs joguk megfeledkezni. Megfeledkeztek a Szovjetunió nemzetközi helyzetének egyik alapvető tényéről és nem vettek észre két nagyon fontos tényt, amelyek közvetlen vonatkozásban állanak a mostani kártevőkkel, kémekkel, diverzánsokkal és gyilkosokkal, akik párttagsági könyvvel takaródznak és bolsevikoknak álcázzák magukat.

II

A kapitalista környezet

Melyek azok a tények, amelyekről pártbeli elvtársaink megfeledkeztek, vagy amelyeket egyszerűen nem vettek észre?

Megfeledkeztek arról, hogy a Szovjethatalom csak a világ egyhatod részén győzött, hogy a világ öthatod része kapitalista államok birtokában van. Megfeledkeztek arról, hogy a Szovjetunió a kapitalista környezet körülményei között él. Bevett szokás nálunk a kapitalista környezetről való fecsegés, de nem akarnak elgondolkozni azon, hogy mi fán is terem az a kapitalista környezet. A kapitalista környezet nem puszta frázis, hanem nagyon is reális és kellemetlen jelenség. A kapitalista környezet azt jelenti, hogy van egy ország, a Szovjetunió, amely megteremtette a saját területén a szocialista rendet és van azonkívül sok ország — a burzsoá országok, amelyek továbbra is kapitalista életmódot folytatnak és amelyek körülfogják a Szovjetuniót, várva az alkalmat, hogy rálámadhassanak, hogy szétzúzzák, vagy legalábbis aláássák hatalmát és meggyengítsék.

Erről az alapvető tényről feledkeztek meg elvtársaink. Márpedig éppen ez a tény határozza meg a kapitalista környezet és a Szovjetunió közötti viszony alapját.

Nézzük például a polgári államokat. Naiv emberek azt hihetik, hogy közöttük, mint egytípusú államok között, kivétele-

sen jó viszony uralkodik. Így azonban csak naív emberek gondolkozhatnak. A valóságban a közöttük fennálló viszony nagyon távol áll a jószomszédi viszonytól. Bebizonyított tény, mint kétszer kettő négy, hogy a polgári államok egymás területére küldözgetik kémeiket, kártevőiket, diverzánsaikat, sőt néha gyilkosokat is, megbízzák őket, férkőzzenek be ezeknek az államoknak az intézményeibe és üzemeibe, építsék ki ott a maguk hálózatát és „szükség esetén" — a hátországban végzett robbantásokkal gyengítsék őket és ássák alá erejüket. Ez a helyzet a jelenben. Ez volt a helyzet a multban is. Nézzük például az I. Napoleon-korabeli Európa államait. Franciaországban ebben az időben hemzsegtek az oroszok, németek, osztrákok, angolok táborából való kémek és diverzánsok. És viszont, Anglia, a német államok, Ausztria, Oroszország területén nem kisebb számban voltak kémek és diverzánsok a francia táborból. Anglia ügynökei kétízben szerveztek merényletet Napoleon élete ellen és néhányszor fellázították Franciaországban a Vendée parasztjait Napoleon kormánya ellen. És mi volt a napoleoni kormány? Polgári kormány volt, amely megfojtotta a francia forradalmat és a forradalomnak csak azokat az eredményeit őrizte meg, amelyek előnyösek voltak a nagyburzsoáziának. Mondanom sem kell, hogy a napoleoni kormány sem maradt adósa szomszédainak és szintén megtette a maga diverziós intézkedéseit. Így volt ez a multban, 130 évvel ezelőtt. Ez a helyzet ma is, 130 évvel I. Napoleon után. Most Franciaországban és Angliában hemzsegnek a német kémek és diverzánsok és viszont, Németországban angol-francia kémek és diverzánsok működnek. Amerikában hemzsegnek a japán kémek és diverzánsok, Japánban pedig az amerikaiak.

Ez a polgári államok egymásközötti viszonyának a törvénye.

Kérdezem: miért tanusítanának a polgári államok enyhébb, jobb szomszédi magatartást a szocialista Szovjetállammal szemben, mint a velük egytípusú polgári államokkal szemben? Miért küldenének kevesebb kémet, kártevőt, diverzánst és gyilkost a Szovjetunió hátába, mint amennyit a velük egyívású polgári államokba küldenek? Honnan vették önök ezt? Nem lesz-e helyesebb a marxizmus szempontjából az a feltevés, hogy a polgári államoknak kétszer-háromszor annyi kártevőt, kémet, diverzánst és gyilkost kell küldeniök a Szovjetunió hátába, mint bármely polgári államba?

Nem világos-e, hogy mindaddig, amíg megvan a kapitalista környezet, lesznek nálunk kártevők, kémek, diverzánsok és gyilkosok, akiket a külföldi államok ügynökségei küldenek hátországunkba?

Minderről megfeledkeztek pártbeli elvtársaink, s mert erről megfeledkeztek, azért érték őket meglepetésként az események.

Ez az oka annak, hogy a japán és német politikai titkosrendőrség trockista ügynökeinek kémkedő és diverziós munkája néhány elvtársunkat teljesen váratlanul érte.

III

A mai trockizmus

Továbbá. A trockista ügynökökkel folytatott harcukban pártbeli elvtársaink nem vették észre, nem látták meg, hogy a mai trockizmus már nem az, ami mondjuk 7—8 évvel ezelőtt volt, hogy a trockizmus és a trockisták ez alatt az idő alatt komoly fejlődésen mentek keresztül, ami gyökeresen megváltoztatta a trockizmus arculatát, s hogy ennélfogva a trockizmus elleni harcnak, az ellene vívott harc módszereinek is gyökeresen meg kell változniok. Pártbeli elvtársaink nem vették észre, hogy a trockizmus már nem a munkásosztályon belüli politikai áramlat, hogy a trockizmus a munkásosztályon belüli politikai áramlatból, ami 7—8 évvel ezelőtt volt, a külföldi államok kémszervezeteinek utasításai szerint működő kártevők, diverzánsok, kémek és gyilkosok gaz, elvtelen bandájává fajult.

Mi a politikai áramlat a munkásosztályon belül? Politikai áramlat a munkásosztályon belül — olyan csoport vagy párt, amelynek megvan a maga meghatározott politikai arculata, platformja, programja; amely nem rejti el és nem rejtheti el nézeteit a munkásosztály elől, hanem ellenkezőleg, nézeteit nyíltan és becsületesen hirdeti a munkásosztály színe előtt; amely nem fél megmutatni a munkásosztálynak a maga politikai arculatát, nem fél attól, hogy feltárja a munkásosztály előtt a maga valóságos céljait és feladatait, hanem ellenkezőleg, nyílt sisakkal lép a munkásosztály elé, hogy meggyőzze saját nézeteinek igazságáról. A trockizmus a multban, 7—8 évvel ezelőtt, egyike volt az ilyen politikai áramlatoknak a munkásosztályon belül; igaz, hogy antileninista és ezért mélységesen hibás, de mégis politikai áramlat volt.

Mondhatjuk-e azt, hogy a mai trockizmus, mondjuk az 1936. évi trockizmus, politikai áramlat a munkásosztályon belül? Nem, ezt nem mondhatjuk. Miért nem? Azért, mert a mai trockisták nem merik megmutatni a munkásosztálynak a maguk igazi arculatát, nem merik felfedni előtte valóságos céljaikat és feladataikat, gondosan elrejtik a munkásosztály elől politikai ábrázatukat, attól való félelmükben, hogy ha a munkásosztály megtudja igazi szándékaikat, elátkozza őket, mint idegen elemeket és elűzi őket magától. Tulajdonképpen ez a magyarázata annak, hogy a trockisták tevékenységének főmódszere most nem nézeteiknek nyílt és becsületes hirdetése a munkásosztályon belül, hanem

saját nézeteik elleplezése, ellenfeleik nézeteinek csúszó-mászó, talpnyaló magasztalása, saját nézeteiknek farizeus, kétszínű sárbatiprása.

Kámenyev és Zinovjev 1936-ban, a bírósági tárgyaláson, ha emlékeznek rá, határozottan tagadták, hogy van valamilyen politikai platformjuk. Meg volt rá a teljes lehetőségük, hogy a bírósági tárgyaláson kifejtsék politikai platformjukat. Ezt azonban nem tették meg és kijelentették, hogy nincs semilyen politikai platformjuk. Nem férhet hozzá kétség, hogy mindketten hazudtak, amikor letagadták, hogy van platformjuk. Most már a vak is látja, hogy megvolt a maguk politikai platformja. De miért tagadták le, hogy van valamilyen politikai platformjuk? Azért, mert nem merték felfedni valódi politikai arculatukat, nem merték megmutatni igazi platformjukat, amely a kapitalizmusnak a Szovjetunióban való visszaállítására irányul, attól való félelmükben, hogy egy ilyen platform undort fog kiváltani a munkásosztályból.

Az 1937. évi bírósági tárgyaláson Pjatakov, Radek és Szokolnyikov más útra lépett. Ők nem tagadták, hogy a trockistáknak és zinovjevistáknak van politikai platformjuk. Ők beismerték, hogy van meghatározott politikai platformjuk, beismerték és vallomásaikban kifejtették ezt a platformot. De nem azért fejtették ki, hogy felhívják a munkásosztályt, felhívják a népet a trockista platform támogatására, hanem azért, hogy elátkozzák és megbélyegezzék, mint népellenes és proletárellenes platformot. A kapitalizmus visszaállítása, a kolhozok és szovhozok felszámolása, a kizsákmányolás rendszerének visszaállítása, szövetség Németország és Japán fasiszta erőivel a Szovjetunió elleni háború siettetése céljából, harc a háborúért és a békepolitika ellen, a Szovjetunió területi megcsonkítása azzal, hogy Ukrajnát odaadják a németeknek és a távolkeleti Tengermelléket a japánoknak, a Szovjetunió katonai vereségének előkészítése arra az esetre, ha az ellenséges államok rátámadnak, és — mint e célok elérésének eszköze — kártevés, diverzió, egyéni terror a Szovjethatalom vezetői ellen, kémkedés a japán és német fasiszta erők javára; ez a mai trockizmusnak Pjatakov, Radek és Szokolnyikov által kifejtett politikai platformja. Érthető, hogy ezt a platformot a trockisták kénytelenek voltak elrejteni a nép, a munkásosztály elől. És rejtegették is, nemcsak a munkásosztály elől, hanem a trockista népség elől is és nemcsak a trockista népség elől, hanem még a 30—40 emberből álló kis csoportot alkotó trockista vezető réteg elől is. Amikor Radek és Pjatakov engedélyt kért Trockijtól egy 30—40 emberből álló kis értekezlet összehívására abból a célból, hogy tájékoztassák őket ennek a platformnak a jellegéről, Trockij ezt megtiltotta, mondván, hogy nem célszerű a platform igazi jellegéről beszélni

még egy kis csoport trockista előtt sem, mivel ez az „operáció" szakadást idézhet elő.

„Politikusok", akik elrejtik nézeteiket, platformjukat nemcsak a munkásosztály elől, hanem a trockista népség elől is és nemcsak a trockista népség elől, hanem a trockisták vezető csoportja elől is: ilyen a mai trockizmus ábrázata.

Ebből azonban az következik, hogy a mai trockizmust már nem lehet a munkásosztályon belüli politikai áramlatnak nevezni.

A mai trockizmus nem politikai áramlat a munkásosztályon belül, hanem kártevők, diverzánsok, ellenséges felderítők, kémek, gyilkosok, elvtelen, minden eszmei tartalmat nélkülöző bandája, a munkásosztály esküdt ellenségeinek külföldi államok kémszervezetei zsoldjában működő bandája.

Erre az elvitathatatlan eredményre vezetett a trockizmusnak az utolsó 7—8 évben megtett fejlődése.

Ez a különbség a multbeli trockizmus és a jelenlegi trockizmus között.

Pártbeli elvtársaink hibája az, hogy nem vették észre ezt a mult trockizmusa és a mai trockizmus közötti mélységes különbséget. Nem vették észre, hogy a trockisták már régóta nem az eszme emberei, hogy már régen rablókká és útonállókká váltak, akik minden aljasságra képesek, minden förtelemre készek, még a kémkedésre és egyenes hazaárulásra is, csak azért, hogy ártsanak a szovjet államnak és a szovjet hatalomnak. Nem vették ezt észre és ezért nem tudtak idejében átszervezkedni arra, hogy a trockisták ellen új módszerekkel, elszántabb harcot indítsanak.

Ez az oka annak, hogy az utóbbi években a trockisták részéről tapasztalt förtelmességek némely pártbeli elvtársunkat teljesen váratlanul érték.

Továbbá, végül, pártbeli elvtársaink nem vették észre azt, hogy egyrészt a mai kártevők és diverzánsok között, akik között a fasizmus trockista ügynökei meglehetősen aktív szerepet játszanak és másrészt a sahti időszak kártevői és diverzánsai között lényeges különbség van.

Először A sahti kártevők és az ipari párt tagjai nyiltan idegen emberek voltak számunkra. Ezek nagyrészt egykori gyártulajdonosok, volt igazgatók a régi tulajdonosoknál, régi részvénytársaságok volt társtulajdonosai, vagy pedig egyszerűen régi burzsoá specialisták, nyílt politikai ellenségeink voltak. Nem volt a mi embereink között senki, aki előtt kétséges lett volna ezeknek az uraknak a valódi politikai arculata. De maguk a sahtiak sem rejtegették a szovjet rendszerrel szemben ellenséges viszonyukat. Nem lehet ugyanezt mondani a mai kártevőkről és diverzánsokról, a trockistákról. A mai kártevők és diverzánsok, a trockisták, nagyobbrészt párttagok, tagkönyvvel a zsebükben, követke-

zésképpen formaszerint nem idegen emberek. Míg a régi kártevők ellenségesen viselkedtek a mi embereinkkel szemben, addig az új kártevők ellenkezőleg, csúsznak-másznak embereink előtt, agyba-főbe dícsérik embereinket, hízelegnek nekik, hogy bizalmukba férkőzzenek. A különbség, mint látják, lényeges.

Másodszor. A sahtiak és ipari pártiak ereje abban volt, hogy kisebb-nagyobb mértékben rendelkeztek a szükséges technikai tudással, míg a mi embereink, akik ezzel a tudással nem rendelkeztek, kénytelenek voltak tanulni tőlük. Ez a körülmény nagy előnyt biztosított a sahti időszak kártevőinek, lehetővé tette, hogy kártevéseiket szabadon és akadálytalanul űzzék, lehetővé tette, hogy *technikai* vonalon becsapják embereinket. Nem ez a helyzet a mai kártevőkkel, a trockistákkal. A mai kártevőknek nincs semilyen technikai előnyük a mi embereinkkel szemben. Ellenkezőleg, technikai szempontból a mi embereink képzettebbek, mint a mai kártevők, mint a trockisták. A sahti időszak óta napjainkig eltelt idő alatt a technikailag képzett igazi bolsevikok tízezreinek káderei nőttek fel nálunk. A technikailag képzett bolsevik vezetők ezreit és tízezreit nevezhetnők meg, akikhez képest mindezek a Pjatakovok és Livsicek, Sesztovok és Boguszlavszkijak, Murálovok és Drobniszok technikai felkészültség tekintetében üres fecsegők és iskolásgyerekek. Akkor hát miben van a mai kártevők, a trockisták ereje? Erejük a tagsági könyvben van, abban, hogy tagkönyvvel rendelkeznek. Erejük abban van, hogy a tagkönyv politikai bizalmat biztosít számukra és megnyitja előttük összes intézményeink és szervezeteink ajtaját. Az ő előnyük abban van, hogy a tagkönyv birtokában és a Szovjethatalom barátainak színlelve magukat, becsapták embereinket politikailag, visszaéltek a bizalommal, kártevéseiket suttyomban űzték és felfedték állami titkainkat a Szovjetunió ellenségeinek. Erkölcsi és politikai értékét nézve ez kétes „előny", de mégis „előny". Éppen ezzel az „előnnyel" magyarázható meg tulajdonképpen az a körülmény, hogy a trockista kártevők, mint tagkönyvvel bíró emberek, akik előtt szabad az út intézményeink és szervezeteink minden helyére, valóságos találat kincs voltak az idegen államok kémszervezetei számára.

Némely pártbeli elvtársunk hibája abban áll, hogy nem vették észre, nem értették meg mindezt a különbséget a régi és az új kártevők, a sahtiak és a trockisták között és, mivel ezt nem vették észre, nem tudtak idejében átszervezkedni arra, hogy új módszerekkel indítsanak harcot az új kártevők ellen.

IV

A gazdasági sikerek árnyoldalai

Ezek azok a nemzetközi és belső helyzetünk területéről vett alapvető tények, amelyekről sok pártbeli elvtársunk megfeledkezett vagy amelyeket nem vett észre.

Ez az oka annak, hogy az utolsó évek eseményei a kártevés és diverzió terén meglepetésszerűen érték embereinket.

Azt kérdezhetné valaki: de miért nem vették embereink mindezt észre, miért feledkeztek meg minderről?

Honnan ered mindez a feledékenység, vakság, gondatlanság, óvatlanság?

Nem szervi baja-e ez a mi embereink munkájának?

Nem, ez nem szervi baj. Ez ideiglenes jelenség, amelyet gyorsan ki lehet küszöbölni, ha embereink kissé megerőltetik magukat.

Mi hát a baj?

Az a baj, hogy pártbeli elvtársaink az utolsó években teljesen elmerültek a gazdasági munkában, túlságosan elragadták őket a gazdasági sikerek és mindebbe belefelejtkezve — megfeledkeztek minden egyébről, elhanyagoltak minden egyebet.

Az a baj, hogy a gazdasági sikerektől elragadtatva, azokban kezdték látni mindennek az elejét és végét és az olyan dolgokra, mint a Szovjetunió nemzetközi helyzete, a kapitalista környezet, a párt politikai nevelő munkájának fokozása, a kártevés elleni harc stb. — egyszerűen ügyet sem vetettek, azt gondolván, hogy mindezek a kérdések másodrangú vagy éppen harmadrangú dolgok.

Sikerek és eredmények — ez persze nagy dolog. A szocialista építés terén elért sikereink valóban óriásiak. De a sikereknek, mint mindennek a világon, megvannak a maguk árnyoldalai is. A politikában kevéssé jártas embereknél a nagy sikerek és nagy eredmények nem ritkán gondatlanságot, óvatlanságot, önelégültséget, túlzott önbizalmat, önteltséget, kérkedést szülnek. Önök nem tagadhatják, hogy az utóbbi időben úton-útfélen elszaporodtak a kérkedők. Nem csoda, hogy a szocialista építés terén elért nagy és komoly sikerek közepette megterem a kérkedés hangulata, megterem sikereink parádés fitogtatásának hangulata, megterem ellenségeink erői lebecsülésének hangulata, a saját erőink túlbecsülésének hangulata és, mint mindennek a következménye: megjelenik a politikai vakság.

Itt néhány szót kell szólnom a sikerekkel kapcsolatos veszélyekről, az eredményekkel kapcsolatos veszélyekről.

A nehézségekkel kapcsolatos veszélyeket már tapasztalatból ismerjük. Már jónéhány éve folytatjuk a harcot az ilyesfajta veszélyek ellen és — meg kell állapítani — nem sikertelenül.

A nehézségekkel kapcsolatos veszélyek a nem állhatatos emberekben gyakran csüggedést, a saját erejükben való bizalom hiányát, pesszimizmust szülnek. És ellenkezőleg ott, ahol arról van szó, hogy leküzdjék a nehézségekből folyó veszélyeket, az emberek megedződnek ebben a harcban és valóban sziklaszilárd bolsevikokként kerülnek ki a harcból. Ilyen természetűek a nehézségekkel velejáró veszélyek. Ilyenek a nehézségek leküzdésének eredményei.

Vannak azonban másfajta veszélyek is, olyan veszélyek, amelyek a sikerekkel kapcsolatosak, olyan veszélyek, amelyek az eredményekkel járnak együtt. Igen, igen elvtársak, a sikerekkel, az eredményekkel együttjáró veszélyek. Ezek a veszélyek abban állnak, hogy a politikában kevéssé jártas és nem nagyon tapasztalt emberekben a siker teremtette körülmények — amikor sikersikerre, eredmény-eredményre, tervtúlteljesítés-tervtúlteljesítésre halmozódik — a gondatlanság és önelégültség szülőanyjává válnak, megteremtik a parádés ünnepségek és kölcsönös üdvözlések légkörét, amelyek kiölik a mértéktudást és eltompítják a politikai érzéket, megfosztják az embereket energiájuktól és arra ösztönzik őket, hogy babérjaikon pihenjenek.

Nem csoda, hogy az elbizakodottságnak és önelégültségnek ebben a bódító légkörében, a parádés tüntetések és zajos öndicséretek légkörében az emberek megfeledkeznek egyes lényeges tényekről, amelyeknek elsőrendű jelentőségük van országunk sorsa szempontjából, hogy az emberek kezdik nem észrevenni az olyan kellemetlen tényeket, mint a kapitalista környezet, a kártevés új formái, a sikereinkkel kapcsolatos veszélyek stb. Kapitalista környezet? De hisz ez kicsiség! Micsoda jelentősége lehet holmi kapitalista környezetnek, ha teljesítjük és túlteljesítjük gazdasági terveinket? A kártevés új formái, a trockizmus elleni harc? Mindez semmiség! Micsoda jelentőségük lehet ezeknek az apróságoknak, amikor teljesítjük és túlteljesítjük gazdasági terveinket? A párt szervezeti szabályzata, a pártszervek választásának elve, a pártvezetők beszámolási kötelezettsége a párttagság tömegével szemben? Vajjon szükség van-e minderre? Érdemes-e egyáltalán ilyen csekélységekkel bíbelődni, ha gazdaságunk fejlődik s a munkások és parasztok anyagi helyzete egyre jobban javul? Mindez semmiség! A terveket túlteljesítjük, pártunk nem rossz, a párt Központi Bizottsága szintén nem rossz, mi a csodára van még szükségünk? Furcsa emberek ülnek ott Moszkvában, a párt Központi Bizottságában: kifundálnak holmi kérdéseket, beszélnek valami kártevésről, maguk nem alszanak és másokat sem hagynak aludni...

Ime, szemléltető példája annak, hogy milyen könnyen és „egyszerűen" fertőzi meg a politikai vakság némely tapasztalat-

lan elvtársunkat, akiknek a gazdasági sikerektől való elragadtatásukban fejükbe szállt a dicsőség.

Ezek a sikerekkel, az eredményekkel kapcsolatos veszélyek.

Ezek az okai annak, hogy pártbeli elvtársaink a gazdasági sikerektől elragadtatva megfeledkeztek a Szovjetunió számára lényeges jelentőséggel bíró nemzetközi és belső jellegű tényekről és nem vették észre az országunkat környező veszedelmek egész sorát.

Ezek gondatlanságunk, feledékenységünk, óvatlanságunk, politikai vakságunk gyökerei.

Ezek a gyökerei gazdasági és pártmunkánk fogyatékosságainak.

V

Feladataink

Hogyan számoljuk fel munkánknak ezeket a fogyatékosságait?

Mit kell tennünk, hogy ezt elérjük?

Feltétlenül meg kell valósítani a következő rendszabályokat.

1) Elsősorban arra van szükség, hogy az egyik vagy másik hivatal „folyó kérdéseiben" elmerülő pártbeli elvtársaink figyelmét a nagy nemzetközi és belpolitikai jellegű kérdések felé fordítsuk.

2) Pártunk politikai munkáját fel kell emelnünk a kellő színvonalra, főfeladatul tűzve ki a párt-, szovjet- és gazdasági káderek politikai nevelését és bolsevik megedzését.

3) Meg kell magyaráznunk pártbeli elvtársainknak, hogy a gazdasági sikerek, amelyeknek jelentősége elvitathatatlanul igen nagy s amelyekre törekedni fogunk a jövőben is, napról-napra, évről-évre — mégsem merítik ki szocialista építésünk egész ügyét.

Meg kell magyaráznunk, hogy a gazdasági sikerekkel kapcsolatos árnyoldalak, amelyek az önelégültségben, gondatlanságban és a politikai érzék eltompulásában fejeződnek ki, csak abban az esetben számolhatók fel, ha a gazdasági sikerek a pártépítés terén elért sikerekkel és pártunk széles mederben folyó politikai nevelő munkájával párosulnak.

Meg kell magyaráznunk, hogy maguk a gazdasági sikerek, azok tartóssága és huzamossága teljesen a szervezeti és politikai pártmunka sikereitől függnek, hogy e nélkül a feltétel nélkül a gazdasági sikerek homokra építetteknek bizonyulhatnak.

4) Emlékeznünk kell rá és sohasem szabad elfelejtenünk, hogy a kapitalista környezet alapvető tény, amely meghatározza a Szovjetunió nemzetközi helyzetét.

Emlékeznünk kell rá és sohasem szabad elfelejtenünk, hogy mindaddig, amíg van kapitalista környezet, lesznek kártevők, diverzánsok, kémek és terroristák is, akiket az idegen államok kémszervezetei küldenek a Szovjetunió hátába. Erről nem szabad megfeledkeznünk és harcolnunk kell azok ellen az elvtársak ellen, akik lebecsülik a kapitalista környezet tényének jelentőségét, akik lebecsülik a kártevés erejét és jelentőségét.

Meg kell magyaráznunk pártbeli elvtársainknak, hogy semilyen gazdasági siker, bármilyen nagy is az, nem törölheti ki a kapitalista környezet tényét és az ebből a tényből folyó eredményeket.

Meg kell tenni a szükséges intézkedéseket, hogy elvtársaink, mind a pártbeli, mind a pártonkívüli bolsevikok, megismerkedhessenek a külföldi kémszervezetek kártevő, diverziós és kémkedési tevékenységének céljaival és feladataival, gyakorlatával és technikájával.

5) Meg kell magyaráznunk pártbeli elvtársainknak, hogy a trockisták, akik aktív elemek a külföldi kémszervezetek diverziós, kártevő és kémkedési tevékenységében, már régóta nem politikai áramlat a munkásosztályon belül, hogy már régen megszűntek valamely, a munkásosztály érdekeivel összeegyeztethető eszmét szolgálni, hogy a külföldi kémszervezetek zsoldjában álló kártevők, diverzánsok, kémek és gyilkosok elvtelen és minden eszmei tartalmat nélkülöző bandájává váltak.

Meg kell magyaráznunk, hogy a mai trockizmus elleni harcban most nem a régi módszerekre, nem a vitatkozás módszereire, hanem új módszerekre, a kiírtás, a szétzúzás módszereire van szükség.

6) Meg kell magyaráznunk pártbeli elvtársainknak a mai kártevők és a sahti időszak kártevői közötti különbséget, meg kell magyaráznunk, hogy míg a sahti időszak kártevői a technika alapján csapták be embereinket, kihasználva azok technikai elmaradottságát, addig a mai, párttagsági könyvvel rendelkező kártevők, az irántuk, mint párttagok iránt tanusított politikai bizalom alapján csapják be embereinket, kihasználva embereink politikai gondatlanságát.

A technika elsajátításának régi jelszavát, amely megfelelt a sahti időszaknak, ki kell egészíteni a káderek politikai nevelésének, a bolsevizmus elsajátításának és politikai hiszékenységünk felszámolásának új jelszavával, amely teljesen megfelel annak az időszaknak, amelyben ma élünk

Azt kérdezhetné valaki, vajjon nem lehetett-e tíz évvel ezelőtt, a sahti időszakban egyszerre kiadni mindkét jelszót, mind az első jelszót, a technika elsajátításáról, mind a második jelszót, a káderek politikai neveléséről? Nem, nem lehetett. Nálunk, a

bolsevik pártban nem így szokták a dolgokat intézni. A forradalmi mozgalom fordulópontjain mindig valamilyen alapvető jelszót adunk ki, mint központi jelszót, azért, hogy azt megragadva, segítségével kezünkben tarthassuk az egész láncot. Lenin így tanított bennünket: keressétek meg munkánk láncolatában a fő láncszemet, ragadjátok meg és húzzátok, hogy segítségével magatok után vonhassátok az egész láncot és előre mehessetek. A forradalmi mozgalom története azt mutatja, hogy ez a taktika az egyetlen helyes taktika. A sahti időszakban embereink gyengesége technikai elmaradottságukban állott. Nem politikai, hanem technikai kérdések voltak akkor a gyengéink. Ami az akkori kártevőkhöz való politikai viszonyunkat illeti, az teljesen világos volt, mint bolsevikok viszonya politikailag idegen emberekhez. Ezt a technikai gyengeségünket felszámoltuk azzal, hogy kiadtuk a technika elsajátításának jelszavát és az azóta eltelt időszak alatt kineveltük a technikailag képzett bolsevik káderek tízés százezreit. Más a helyzet most, amikor már vannak technikailag képzett bolsevik kádereink s amikor a kártevők szerepében nem nyíltan idegen emberek lépnek fel, akiknek emellett semilyen technikai előnyük sincs a mi embereinkkel szemben, hanem olyan emberek, akik tagkönyvvel rendelkeznek és élvezik a párttagok összes jogait. Embereink gyenge oldala most nem a technikai elmaradottság, hanem a politikai gondatlanság, a vak bizalom olyan emberek iránt, akik véletlenül jutottak pártkönyvhöz, az, hogy az embereket nem munkájuk eredménye alapján, hanem politikai nyilatkozataik alapján ellenőrizték. Most nem kádereink technikai elmaradottságának felszámolása a központi kérdés számunkra, mert azt lényegében már felszámoltuk, hanem a politikai gondatlanság és a véletlenül tagkönyvhöz jutott kártevőkkel szemben tanusított politikai hiszékenység felszámolása.

Ez a gyökeres különbség a káderekért a sahti kártevések időszakában folytatott harc központi kérdése és a jelenlegi időszak központi kérdése között.

Ezért nem adhattuk ki és nem volt szabad egyszerre kiadnunk tíz évvel ezelőtt mindkét jelszót, mind a technika elsajátításának jelszavát, mind a káderek politikai nevelésének jelszavát.

Ezért kell most a technika elsajátításának régi jelszavát kiegészítenünk a bolsevizmus elsajátításának, a káderek politikai nevelésének és politikai gondatlanságunk felszámolásának új jelszavával.

7) Szét kell zúzni és el kell vetni azt a rothadt elméletet, hogy az osztályharcnak minden egyes előretett lépésünkkel egyre jobban le kell lohadnia, hogy az osztályellenség sikereinek arányában egyre kezesebbé válik.

Ez nemcsak rothadt elmélet, hanem veszedelmes elmélet is, mert elkábítja, csapdába csalja embereinket, az osztályellenségnek pedig lehetővé teszi, hogy felocsudjon és folytassa a harcot a szovjet hatalom ellen.

Ellenkezőleg, mennél jobban haladunk előre, mennél több sikerünk lesz, annál jobban fognak dühöngeni a szétzúzott, kizsákmányoló osztályok maradványai, annál inkább folyamodnak majd a harc élesebb formáihoz, annál inkább igyekeznek majd ártani a szovjet államnak, annál inkább nyúlnak majd a legkétségbeesettebb harci eszközökhöz, mint a pusztulásra kárhozottak végső eszközéhez.

Nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy a szétzúzott osztályok maradványai a Szovjetunióban nincsenek egyedül. Közvetlen támogatást kapnak a Szovjetunió határain túl élő ellenségeinktől. Hiba volna azt gondolni, hogy az osztályharc küzdőtere a Szovjetunió határainál végetér. Míg az osztályharc egyik vége a Szovjetunió határain belül fejti ki hatását, addig a másik vége a bennünket körülvevő polgári államok területére húzódik át. Ezt feltétlenül tudják a szétzúzott osztályok maradványai is. És éppen azért, mert tudják, a jövőben is folytatni fogják elkeseredett kirohanásaikat.

Erre tanít minket a történelem. Erre tanít minket a leninizmus.

Minderre emlékeznünk kell és résen kell lennünk.

8) Szét kell zúzni és el kell vetni a másik rothadt elméletet is, amely szerint nem lehet kártevő az, aki nem állandóan üzi a kártevést s aki néha sikereket is mutat fel munkájában.

Ez a furcsa elmélet elárulja szerzőinek naivitását. Egyetlen kártevő sem fog folytonosan kárt tenni, ha nem akarja, hogy a legrövidebb időn belül leleplezzék. Ellenkezőleg, az igazi kártevőnek időnként sikereket kell felmutatnia munkájában, mert ez az egyetlen eszköz arra, hogy megmaradhasson kártevőnek, beférkőzzék bizalmunkba és folytathassa kártevő munkáját.

Azt hiszem, ez a kérdés világos és nem szorul további magyarázatra.

9) Szét kell zúzni és el kell vetni a harmadik rothadt elméletet is, amely arról szól, hogy a gazdasági tervek rendszeres végrehajtása semmivé teszi a kártevést és a kártevés eredményeit.

Az ilyen elméletnek csak egy célja lehet: csiklandozni funkcionáriusaink hivatali hiúságát, megnyugtatni őket és gyengíteni a kártevés ellen folytatott harcukat.

Mit jelent — „gazdasági terveink rendszeres végrehajtása"?

Először, bebizonyított tény, hogy valamennyi gazdasági tervünk alulméretezett, mert nem veszi számításba a népgazdaságunk méhében rejlő óriási tartalékokat és lehetőségeket.

Másodszor, az, hogy a gazdasági terveket népbiztosságonként egészükben végrehajtják, még nem jelenti azt, hogy némely nagyon fontos ágban szintén végrehajtják a terveket. Ellenkezőleg, a tények azt mutatják, hogy az évi gazdasági terveket végrehajtó, sőt túlteljesítő népbiztosságok egész sora rendszeresen nem hajtja végre a terveket a népgazdaság némely nagyon fontos ágában.

Harmadszor, nem lehet kétséges, hogy ha a kártevőket nem leplezték volna le és nem dobták volna ki, a gazdasági tervek végrehajtása terén bizony rosszabbul állanánk, amiről nem volna szabad megfeledkezniök a szóban forgó elmélet rövidlátó szerzőinek.

Negyedszer, a kártevők legfőbb kártevő munkájukat rendszerint nem békeidőre, hanem a háború előestéjére vagy magának a háborúnak a tartamára tartogatják. Tegyük fel, hagynók, hogy „a gazdasági tervek rendszeres végrehajtásának" rothadt elmélete elringasson bennünket és nem bántanók a kártevőket. El tudják-e képzelni ennek a rothadt elméletnek a szerzői, hogy milyen óriási kárt okoznának államunknak a kártevők háború esetén, ha hagynánk, hogy megmaradjanak népgazdaságunkban, „a gazdasági tervek rendszeres végrehajtásának" rothadt elmélete árnyékában?

Nem világos-e, hogy „a gazdasági tervek rendszeres végrehajtásának" elmélete olyan elmélet, amely előnyös a kártevők számára?

10) Szét kell zúzni és el kell vetni a negyedik rothadt elméletet is, amely arról szól, hogy a Sztahánov-mozgalom a kártevés felszámolásának legfőbb eszköze.

Ezt az elméletet azért agyalták ki, hogy a sztahánovistákról és a Sztahánov-mozgalomról folytatott fecsegés zajában elhárítsák a kártevők ellen irányított csapást.

Molotov elvtárs beszámolójában a tények egész sorát hozta fel, amelyek megmutatják, hogyan éltek vissza a trockista és nemtrockista kártevők a Kuznyeck-medencében és a Donyec-medencében politikailag gondatlan elvtársaink bizalmával, hogyan vezették rendszeresen az orruknál fogva a sztahánovistákat, hogyan vetettek nekik gáncsot, gördítettek mesterséges akadályokat sikeres munkájuk elé, s hogyan érték el végül a sztahánovisták munkájának meghiúsítását. Mit tehetnek a sztahánovisták egymagukban, ha az üzemépítkezéseknek kártevő módon való vezetése, mondjuk a Donyec-medencében, hézagot idézett elő a szénkitermelés előkészítő munkálatai között, amelyek elmaradtak az ütemtől és az összes többi munkák között? Nem világos-e, hogy maga a sztahánovista-mozgalom a mi reális segítségünkre szorul a kártevők mindenféle mesterkedésével szemben, hogy előre vihesse

az ügyet s betölthesse nagy küldetését? Nem világos-e, hogy a kártevés elleni harc, a kártevés felszámolásáért folyó harc, a kártevés megfékezése — elengedhetetlen előfeltétele annak, hogy a sztahánovista mozgalom egész szélességében kibontakozhassék?

Azt hiszem, hogy ez a kérdés szintén világos és nem szorul további magyarázatra.

11) Szét kell zúzni és el kell vetni az ötödik rothadt elméletet is, amely arról szól, hogy a trockista kártevőknek nincsenek többé tartalékaik, hogy utolsó kádereiket szedik össze.

Ez nem igaz, elvtársak. Ilyen elméletet csak naiv emberek találhattak ki. A trockista kártevőknek megvannak a maguk tartalékai. Ezek elsősorban a szétzúzott kizsákmányoló osztályok maradványai a Szovjetunión belül. És ezek a Szovjetunióval szemben ellenséges csoportok és szervezetek egész sora a Szovjetunió határain túl.

Vegyük például a trockista ellenforradalmi IV internacionálét, amely kétharmadrészben kémekből és diverzánsokból áll. Mi ez, ha nem tartalék? Vajjon nem világos-e, hogy ez a kéminternacionále kádereket fog szállítani a trockisták kémkedő és kártevő tevékenysége számára?

Vagy vegyük még például a szélhámos Scheflo csoportját Norvégiában, amely hajlékot adott Trockijnak, a főspionnak és segítségére volt abban, hogy ártson a Szovjetuniónak. Mi ez a csoport, ha nem tartalék? Ki tagadhatja, hogy ez az ellenforradalmi csoport a jövőben is szolgálatokat fog tenni a trockista kémeknek és kártevőknek?

Vagy vegyük például egy másik, Scheflohoz hasonló szélhámos csoportját: Souvarine franciaországi csoportját. Mi ez, ha nem tartalék? Tagadhatja-e valaki, hogy ez a szélhámosokból álló csoport szintén támogatni fogja a trockistákat a Szovjetunió ellen irányuló kémkedési és kártevő munkájukban?

Hát a németországi uraságok, a mindenfajta Ruth Fischerek, Maszlovok, Urbahnsok, akik testestől-lelkestől eladták magukat a fasisztáknak — ezek talán nem tartalékok a trockizmus kémkedési és kártevő munkája számára?

Vagy például az ismert amerikai íróhorda, Eastmannel, az ismert csirkefogóval az élén, ezek a banditái a tollnak, akik abból élnek, hogy rágalmazzák a Szovjetunió munkásosztályát — mik ezek, ha nem tartalékai a trockizmusnak?

Nem, el kell vetni azt a rothadt elméletet, hogy a trockisták utolsó kádereiket szedik össze.

12) Végül szét kell zúzni és el kell vetni még egy rothadt elméletet, amely arról szól, hogy mivel mi, bolsevikok, sokan vagyunk, a kártevők pedig kevesen, mivel minket, bolsevikokat, az emberek tízmilliói támogatnak, a trockista kártevőket pedig csak egyesek, csak néhány tucat ember, tehát mi, bolsevikok,

megtehetnők, hogy ügyet se vessünk holmi kis csoport kártevőre.

Ez helytelen, elvtársak. Ezt az — enyhén szólva — furcsa elméletet azért találták ki, hogy megvígasztalják vele néhány vezető elvtársunkat, akik kudarcot vallottak munkájukban, mert nem tudtak harcolni a kártevés ellen, s hogy elaltassák éberségüket, nyugodt alvást biztosítsanak számukra.

Hogy a trockista kártevőket csak egyesek támogatják, a bolsevikokat viszont az emberek tízmilliói, ez persze igaz. Ebből azonban egyáltalán nem következik, hogy a kártevők nem tudnak nagyon komoly kárt okozni ügyünknek. Ahhoz, hogy ártsanak és kárt okozzanak, ahhoz egyáltalán nincs sok emberre szükség. Hogy felépítsük a Dnyeprosztrojt, a munkások tízezreit kell munkába állítani. Ahhoz azonban, hogy felrobbantsák, elég talán néhány tucat ember, nem több. Hogy megnyerjünk egy ütközetet a háborúban, ehhez néhány hadtestnyi vöröskatonára lehet szükség. Ahhoz azonban, hogy ezt a csatanyerést a fronton meghiúsítsák, elegendő néhány kém valahol a hadsereg vezérkarában, vagy akár egy hadosztály vezérkarában, akik el tudják lopni a hadműveleti tervet és át tudják adni az ellenségnek. Hogy felépítsünk egy nagy vasúti hidat, ahhoz az emberek ezreire van szükség. De ahhoz, hogy felrobbantsák, elég mindössze néhány ember. Ilyen példákat tízével és százával hozhatnánk fel.

Következésképpen nem vígasztalhatjuk magunkat azzal, hogy mi sokan vagyunk, ők pedig, a trockista kártevők, kevesen.

El kell érni azt, hogy trockista kártevők egyáltalán ne legyenek soraink között.

Így vagyunk azzal a kérdéssel, hogy miként számoljuk fel munkánknak azokat a fogyatékosságait, amelyek fellelhetők valamennyi szervezetünkben, gazdasági és szovjet szervezeteinkben, közigazgatási és pártszervezeteinkben egyaránt.

Ezek azok a rendszabályok, amelyek e fogyatékosságok felszámolásához szükségesek.

Ami különösen a pártszervezeteket és a munkájukban előforduló hiányosságokat illeti, e hiányosságok felszámolásának rendszabályairól elég részletesen van szó a megtárgyalás céljából önök elé terjesztett határozati javaslatban. Ezért azt hiszem, hogy nem szükséges itt kitérnem a dolognak erre az oldalára.

Csak pártkádereink politikai kiképzésének és tökéletesítésének kérdéséről szeretnék néhány szót szólni.

Azt hiszem, ha meg tudnók csinálni, hogy pártkádereinket minden fokon, a legalsótól a legfelsőbbig, úgy ki tudnánk képezni ideológiailag és megedzeni politikailag, hogy szabadon tudjanak tájékozódni a belső és nemzetközi helyzetben, ha teljesen érett leninistákká, marxistákká tudnók őket formálni, akik komoly

hibák nélkül képesek megoldani az ország vezetésének kérdéseit, ezzel feladataink kilenctizedrészét megoldanánk.

Hogyan állunk pártunk vezető kádereivel?

Pártunk kötelékében, ha a párt vezető rétegeit tekintjük, körülbelül 3—4000 felsőfokú vezető van. Ez — mondhatnám — pártunk tábornoki kara.

Azután következik 30—40.000 középfokú vezető. Ez pártunk tisztikara.

Azután következik pártunknak körülbelül 100—150.000 főnyi alsó parancsnoki rétege. Ez, hogy úgy mondjam, pártunk altiszti kara.

Emelni e parancsnoki káderek ideológiai színvonalát és politikai edzettségét, felfrissíteni ezeket a kádereket előléptetésükre váró friss erőkkel és ilymódon kiszélesíteni a vezető káderek állományát — ez a feladat.

Mi szükséges ehhez?

Elsősorban: szükséges, hogy utasítsuk a vezető pártfunkcionáriusokat, a sejttitkároktól a területi és köztársasági pártszervezetek titkáraiig, hogy bizonyos idő alatt válasszanak ki maguknak két-két embert, két-két pártmunkást, akikben megvan a képesség, hogy igazi helyetteseik legyenek. Azt mondhatják erre: de honnan vegyük őket, két helyettest mindenki számára, ilyen embereink nincsenek, nincsenek megfelelő pártmunkásaink. Ez nem igaz elvtársak. Tízezer számra vannak rátermett embereink, tehetséges embereink. Csak ismerni kell őket és idejében előléptetni, hogy ne savanyodjanak meg régi helyükön és ne induljanak rothadásnak. Keressetek és találni fogtok.

Továbbá, a sejttitkárok oktatására és továbbképzésére minden területi központban négyhónapos *„pártiskolákat"* kell létesíteni. Ezekbe az iskolákba el kell küldeni valamennyi alapszervezet (sejt) titkárát, majd, miután ezek elvégezték a tanfolyamot és visszatértek munkahelyükre — helyetteseiket és az alapszervezetek legtehetségesebb tagjait.

Továbbá, a kerületi szervezetek első titkárainak politikai továbbképzésére a Szovjetuniónak, mondjuk, tíz legfontosabb központjában nyolchónapos *„leninista tanfolyamot"* kell létesíteni. Ezekre a tanfolyamokra el kell küldeni a kerületi és körzeti pártszervezetek első titkárait, majd, miután ezek elvégezték a tanfolyamot és visszatértek munkahelyükre — helyetteseiket, valamint a kerületi és körzeti szervezetek legtehetségesebb tagjait.

Ezenkívül, a városi szervezetek titkárainak ideológiai továbbképzése és politikai tökéletesítése céljából a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottsága mellett hathónapos *„párttörténeti és pártpolitikai tanfolyamot"* kell létesíteni. Erre a tanfolyamra el kell küldeni a városi szervezetek első vagy második titkárait, majd, miután ezek elvégezték a tanfolyamot és

visszatérjek munkahelyükre — a városi szervezetek legtehetségesebb tagjait.

Végül a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottsága mellett létesíteni kell egy hathónapos *„tanácskozást a belpolitika és nemzetközi politika kérdéseiről"*. Ide a területi szervezeteknek, valamint a nemzetiségi kommunista pártok központi bizottságainak első titkárait kell küldeni. Ezek közül az elvtársak közül olyan tehetséges vezetőknek kell többszörösen is elegendő számban kikerülniök, akik pártunk Központi Bizottsága vezetőinek nyomdokaiba léphetnek. Ez feltétlenül szükséges és ennek meg kell történnie.

Befejezem, elvtársak.

Ilyenformán kifejtettük munkánk alapvető fogyatékosságait, azokat, amelyek közösek valamennyi szervezetünkben, a gazdasági, közigazgatási és pártszervezetekben, és azokat is, amelyek csak külön a pártszervezetekre jellemzők — mindezek olyan fogyatékosságok, amelyeket a munkásosztály ellenségei kihasználnak diverziós, kártevő, kémkedési és terrorista tevékenységük céljaira.

Megjelöltük továbbá azokat az alapvető rendszabályokat, amelyek szükségesek ahhoz, hogy ezeket a fogyatékosságokat felszámoljuk és ártalmatlanná tegyük a külföldi kémszervezetek trockista-fasiszta ügynökeinek diverziós, kártevő, kémkedő és terrorista támadásait.

Kérdem: meg tudjuk-e valósítani mindezeket a rendszabályokat, megvan-e ehhez minden szükséges lehetőségünk?

Feltétlenül meg tudjuk valósítani. Meg tudjuk valósítani, mivel rendelkezésünkre állnak mindazok az eszközök, amelyek ezeknek a rendszabályoknak a megvalósításához szükségesek.

Mi az tehát, ami nálunk hiányzik?

Csak egy dolog hiányzik: a készség arra, hogy saját gondatlanságunkat, saját óvatlanságunkat, saját politikai rövidlátásunkat felszámoljuk.

Ez a dolog veleje.

De vajjon nem tudnánk elbánni ezzel a nevetséges és ostoba betegséggel, mi, akik megdöntöttük a kapitalizmust, akik lényegében felépítettük a szocializmust és magasra emeltük a világkommunizmus nagy zászlaját?

Nincs okunk kételkedni abban, hogy feltétlenül elbánunk vele, persze csak akkor, ha akarjuk. Nem egyszerűen bánunk el vele, hanem bolsevik módra, amúgy igazában.

S amikor elbántunk ezzel az ostoba betegséggel, teljes bizonyossággal elmondhatjuk, hogy nem félünk semilyen ellenségtől, sem belsőtől, sem külsőtől, nem félünk támadásaiktól, mert szét fogjuk őket zúzni a jövőben éppúgy, amint szétzúzzuk őket a jelenben, amint szétzúztuk őket a multban. *(Taps.)*

DIALEKTIKUS MATERIALIZMUS

[A DIALEKTIKUS GONDOLKODÁSRÓL]

(Engels „Anti-Dühring" c. műve bevezetésének I. fejezetéből[1])

1878

Ha a természetet vagy az emberiség történelmét, vagy saját szellemi tevékenységünket gondolkodó vizsgálatnak vetjük alá, mindenekelőtt az összefüggések és kölcsönhatások végtelen egymásbafonódásának képe tárul elénk, amelyben semmi sem marad meg, ami, ahol és ahogy volt, hanem minden mozog, változik, keletkezik és elmúlik. Mindenekelőtt tehát az összképet látjuk, melyben a részletek még többé-kevésbbé háttérben maradnak, inkább a mozgásra, az átmenetekre, az összefüggésekre figyelünk, semmint arra, *ami* mozog, másba megy át és összefügg. Ez az eredeti, naiv, de lényegében helyes világszemlélet a régi görög filozófiáé s először Herakleitos mondta ki világosan: Minden van és egyúttal nincs is, mert minden *folyik,* állandó változásban, állandó keletkezésben és elmúlásban van. Ez a szemlélet azonban, bármily helyesen ragadja is meg a jelenségek összképének általános jellegét, arra mégsem elég, hogy megmagyarázza a részleteket, amelyekből ez az összkép összetevődik; és amíg ezeket nem ismerjük, addig az összképpel sem vagyunk tisztában. Hogy e részleteket megismerjük, ki kell őket emelnünk természeti vagy történelmi összefüggésükből és mivoltuk, különleges okaik és hatásaik stb. szerint mindegyiküket különkülön kell vizsgálat alá vennünk. Ez mindenekelőtt a természettudomány és a történelem feladata, oly kutatási ágaké, melyek a klasszikus idők görögjeinél érthető okokból csak alárendelt jelentőségűek voltak, mert e kutatásokhoz mindenekelőtt az anyagot kell összehordaniok. Csak a természeti és történelmi anyagnak bizonyos mértékben való összegyűjtése után veheti kezdetét a kritikai megrostálás, az összehasonlítás, illetőleg az osztályokba, rendekbe és fajtákba való beosztás. Az exakt természetkutatás kezdeteit ennélfogva csak az alexandriai korszak görögjei és később, a középkorban, az arabok fejlesztik tovább; az igazi természettudomány pedig csak a XV. század második felé-

[1] *Engels.* Hogyan „forradalmasítja" Eugen Dühring úr a tudományt („Anti-Dühring"). Szikra 1948. 20—27. old., vagy *Engels.* A szocializmus fejlődése az utopiától a tudományig. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 2 sz.) Szikra 1948. 21—32. old.

ben kezdődött és ettől fogva állandóan növekvő gyorsasággal haladt előre. A természetnek egyes részeire való bontása, a különböző természeti folyamatoknak és természeti tárgyaknak meghatározott osztályokba való elkülönítése, a szerves testek belsejének sokféle bonctani alkatuk szerinti vizsgálata volt annak az óriási haladásnak alapfeltétele, amelyet az utolsó négyszáz esztendő a természet megismerésében magával hozott. De a vizsgálatnak ez a módja azt a szokást is örökbe hagyta, hogy a természeti tárgyakat és a természeti folyamatokat elszigeteltségükben, a nagy általános összefüggésen kívül fogjuk fel, tehát nem mozgásukban, hanem nyugalmi állapotukban, nem lényegükben változó, hanem megrögzített adottságokként, nem életükben, hanem holtukban. És azzal, hogy ez a szemléletmód, amint ez Bacon és Locke révén történt, átment a természettudományból a filozófiába, megteremtette az utolsó évszázadok sajátos korlátoltságát, a metafizikai gondolkodásmódot.

A metafizikus számára a dolgok és gondolati képmásaik, a fogalmak, a vizsgálatnak egyedülálló, egymásután és egymás nélkül szemlélendő szilárd, merev, egyszersmindenkorra megadott tárgyai. A metafizikus csupa kapcsolatnélküli ellentétekben gondolkodik, így beszél: igen, igen, nem, nem, ami pedig ezen túl van, az a gonosztól való. Számára valamely dolog vagy van, vagy nincs: szintoly kevéssé lehet valamely dolog egyidejűleg önmaga és valamely más. Pozitív és negatív feltétlenül kizárják egymást; ok és okozat éppily merev ellentétben állanak egymással. Ez a gondolkodásmód azért látszik első pillantásra szerfelett elfogadhatónak, mert az úgynevezett józan emberi észnek is ez a gondolkodásmódja. De a józan ész bármily nagy legény is négy fal övezte hétköznapi birodalmában, egészen csodálatos kalandokba keveredik, mihelyt a kutatás tágas világába merészkedik ki. A metafizikai szemléletmód is, bár széles, mindenkor a tárgy természetének megfelelően kiterjedt területeken jogosult, sőt szükséges, előbb vagy utóbb mégis mindannyiszor korlátba ütközik, amelyen túl egyoldalúvá, szűkké, elvonttá válik és feloldhatatlan ellentmondásokba bonyolódik, mert az egyes dolgoktól nem látja összefüggésüket, létezésüktől nem látja keletkezésüket és elmúlásukat, nyugalmuktól nem látja mozgásukat, mert a sok fától nem látja az erdőt. Mindennapi esetekben például tudjuk és határozottsággal meg tudjuk mondani, hogy egy állat létezik-e vagy sem: behatóbb vizsgálatnál azonban úgy találjuk, hogy némelykor felettébb bonyolult dolog, mint ezt nagyon jól tudják a jogászok, akik hasztalan vesződtek azzal, hogy megtalálják azt az észszerű határvonalat, amelyen túl a gyermeknek az anyaméhben való elpusztítása gyilkosság. És éppily lehetetlen megállapítani a halál pillanatát, mert a fiziológia kimutatja, hogy a halál nem egyszerre bekövetkező, pillanatnyi esemény, hanem

igen hosszadalmas folyamat. Éppígy minden szerves lény minden pillanatban ugyanaz és nem ugyanaz, minden pillanatban feldolgoz kívülről kapott anyagokat és másokat kiválaszt, testében minden pillanatban elhalnak sejtek és újak képződnek; hosszabb-rövidebb idő után e test anyaga teljesen megújult, más anyagatomokkal pótlódott, úgyhogy minden szerves lény állandóan ugyanaz és mégis más. Behatóbb vizsgálattal azt is megállapíthatjuk, hogy egy ellentét két sarka, a pozitív és negatív éppúgy elválaszthatatlan egymástól, mint ahogy ellentétes, s hogy minden ellentétességük ellenére egymást kölcsönösen áthatják, ugyanígy megállapíthatjuk, hogy ok és okozat oly fogalmak, melyek, mint ilyenek, csak az egyes esetre való alkalmazásukban érvényesek, hogy azonban, mihelyt az egyes esetet a világ egészével való általános összefüggésében nézzük, összefolynak, feloldódnak az egyetemes kölcsönhatások szemléletében, ahol okok és okozatok folyton cserélik helyüket, s az, ami most vagy itt okozat, máskor vagy másutt okká lesz és megfordítva.

Mind e folyamatok és gondolkodási módszerek nem illenek bele a metafizikai gondolkodás keretébe. A dialektika számára ellenben, mely a dolgokat és fogalmi képmásaikat lényegileg összefüggésükben, láncolatukban, mozgásukban, keletkezésükben és elmúlásukban fogja fel, oly folyamatok, mint az említettek, saját eljárási módjának mindmegannyi igazolásai. A természet a dialektika próbaköve, s el kell ismernünk, hogy a modern természettudomány e próba számára szerfölött gazdag, napról-napra halmozódó anyagot szolgáltatott, s ezzel bebizonyította, hogy a természetben végső fokon minden dialektikusan, nem pedig metafizikusan történik, hogy a természet nem egy állandóan visszatérő körnek örök egyformaságában mozog, hanem valóságos történelmet él át. Mindenekelőtt Darwint kell itt megemlítenünk, aki a metafizikai természetfelfogásra a leghatalmasabb csapást mérte annak a kimutatásával, hogy az egész mai szerves természet, növények és állatok, tehát az ember is, évmilliók óta tartó fejlődési folyamat terméke. Minthogy azonban azokat a természetkutatókat, akik megtanultak dialektikusan gondolkodni, mindezideig ujjainkon számolhatjuk meg, a felfedezett eredményeknek a hagyományos gondolkodásmóddal való ezen összeütközéséből megérthető az a határtalan zűrzavar, amely most az elméleti természettudományban uralkodik és tanítókat és tanítványokat, írókat és olvasókat egyaránt kétségbeejt.

A világegyetemnek, fejlődésének és az emberiség fejlődésének, valamint e fejlődés az emberek fejében való tükörképének szabatos leírása tehát csakis dialektikus úton, a keletkezés és elmúlás, a progresszív vagy regresszív változások általános kölcsönhatásának állandó tekintetbevételével jöhet létre. És az újabb német filozófia csakugyan nyomban ebben az értelemben lépett

fel. Kant azzal kezdte pályafutását, hogy a stabil newtoni naprendszert és ennek — a híres első lökés megtörténte után — örök tartamát történelmi folyamattá, a nap és az összes bolygók forgó ködtömegből való keletkezésévé oldotta fel. Emellett már azt a következtetést is levonta, hogy e keletkezéssel egyben a naprendszer jövendő pusztulása is szükségképpen adva van. Kant e felfogását fél évszázaddal utóbb Laplace matematikailag alapozta meg, és további fél évszázaddal később a spektroszkóp ily izzó állapotban levő, a sűrűsödés különböző fokain álló gáztömegeknek a világűrben való jelenlétét mutatta ki.

Ez újabb német filozófia a hegeli rendszerben nyerte betetőzését, amely az egész természeti, történelmi és szellemi világot első ízben — és ez nagy érdeme — ábrázolja folyamatnak, vagyis állandó mozgásban, változásban, átalakulásban és fejlődésben levőnek, s amelyben kísérlet történt a belső összefüggést e mozgásban és fejlődésben kimutatni. Az emberiség történelme e nézőpontból nem értelmetlen erőszakoskodások vad zűrzavarának látszott többé, amelyek a most megérett filozófus-elme ítélőszéke előtt mind egyformán elvetendők, s amelyeket legjobb mihamarább elfelejteni, hanem maga az emberiség fejlődési folyamatának, s a gondolkodás feladata most az lett, hogy e folyamatot lassú, fokozatos menetének minden tévútján nyomon kövesse, és minden látszólagos véletlenségen keresztül kimutassa belső törvényszerűségét.

Hogy a hegeli rendszer ezt a maga elé tűzött feladatot nem oldotta meg, itt közömbös. Korszakalkotó érdeme volt, hogy kitűzte. Oly feladat ez, melyet egy ember egymagában sohasem tud majd megoldani. Jóllehet Hegel — Saint-Simon mellett — kora legegyetemesebb elméje volt, mégis korlátok közé volt szorítva először saját ismereteinek szükségszerűen korlátozott terjedelme, másodszor, korának terjedelemben és mélységben ugyancsak korlátozott ismeretei és nézetei által. Ehhez azonban még egy harmadik körülmény járult. Hegel idealista volt, vagyis számára agyának gondolatai nem a valóságos dolgok és folyamatok többé-kevésbbé elvont képmásai voltak, hanem megfordítva: a dolgok és fejlődésük voltak csupán a valamiképpen már a világ keletkezése előtt létezett „eszme" megvalósult képmásai. Ezzel minden a fejetetejére volt állítva és a világ valóságos összefüggése teljesen visszájára volt fordítva. És ezért bármily helyesen és zseniálisan fogott is fel Hegel egyes részletösszefüggéseket, a felsorolt okok mégis oda kellett hogy vezessenek, hogy a részletekben is sok minden foltozott, mesterkélt, konstruált, röviden: visszás lett. A hegeli rendszer, mint ilyen, óriási koraszülött volt — azonban utolsó is a maga nemében. Még egy gyógyíthatatlan belső ellentmondásban szenvedett ugyanis: egyrészt lényeges elő-

feltétele volt az a történelmi felfogás, mely szerint az emberi történelem fejlődési folyamat, amely természeténél fogva nem lelheti intellektuális betetőzését egy úgynevezett abszolút igazság felfedezésében, másrészt azonban önmagát éppen ez abszolút igazság összfoglalatának állítja. A természet és történelem megismerésének mindent átfogó, egyszersmindenkorra lezáró rendszere ellentétben áll a dialektikus gondolkodás alaptörvényeivel, ami azonban legkevésbbé sem zárja ki, hanem ellenkezőleg, magában foglalja, hogy az egész külső világ rendszeres megismerése nemzedékről nemzedékre óriási haladást tehet előre.

Az eddigi német idealizmus teljes visszásságának felismerése szükségképpen a materializmushoz vezetett, de természetesen nem a XVIII. század tisztán metafizikai, kizárólagosan mechanikus materializmusához. Minden korábbi történelemnek naívan forradalmi, egyszerű elvetésével szemben a modern materializmus a történelemben az emberiség fejlődési folyamatát látja, és feladatának e folyamat mozgási törvényeinek felfedezését tekinti. A XVIII. század franciáinál és még Hegelnél is uralkodó természetfelfogással szemben, mely a természetet szűk körpályákon mozgó, örökké változatlanul maradó egésznek tartotta — örök égitestekkel, ahogy Newton, és a szerves lények változatlan fajaival, ahogy Linné tanította —, a modern materializmus a természettudomány újabb vívmányait abban foglalja össze, hogy a természetnek szintén megvan a maga, időben folyó története, hogy az égitestek éppúgy, mint az őket kedvező körülmények között benépesítő szervezetek fajai is, keletkeznek és elmúlnak és hogy a körpályák, amennyiben egyáltalán szó lehet róluk, végtelenül nagyobbszerű méreteket öltenek. E modern materializmus mindkét esetben lényegénél fogva dialektikus és nincs többé szüksége a többi tudomány fölött álló filozófiára. Mihelyt minden tudomány elé azt a követelményt állítjuk, hogy tisztázza helyét a dolgok és a dolgok ismerete egyetemes összefüggésében, az egyetemes összefüggésnek minden külön tudománya fölöslegessé válik. Ami akkor az egész eddigi filozófiából még önállóan megmarad, az a gondolkodás és a gondolkodás törvényeinek tana — a formális logika és a dialektika. Minden más feloldódik a természet és a történelem pozitív tudományában.

Míg azonban a természetszemléletben beállott fordulat csak abban a mértékben mehetett végbe, amelyben a kutatás a megfelelő pozitív ismeretanyagot szolgáltatta, addig már jóval előbb oly történelmi események éreztették hatásukat, amelyek a történetfelfogásban döntő fordulatot idéztek elő. 1831-ben Lyonban lezajlott az első munkásfelkelés. 1838—1842 közt csúcspontját érte el az első nemzeti méretű munkásmozgalom, az angol chartisták mozgalma. A proletariátus és a burzsoázia közti osztály-

harc abban a mértékben lépett Európa leghaladottabb országai történelmének előterébe, amily mértékben ott egyrészről a nagyipar, másrészről a burzsoázia újonnan kivívott politikai uralma kifejlődött. A polgári gazdaságtannak a tőke és a munka érdekeinek azonosságát, az általános harmóniát és a szabad verseny következményekép létrejövő általános népjólétet hirdető tanításait egyre csattanósabban hazudtolták meg a tények. Mind e tényeket éppoly kevéssé lehetett immár figyelmen kívül hagyni, mint a francia és angol szocializmust, mely elméleti, bár feletle tökéletlen kifejezésük volt. De a régi, idealista történelemfelfogás, melyet még nem sikerült kiszorítani, nem ismert anyagi érdekeken alapuló osztályharcokat, egyáltalán nem ismert anyagi érdekeket; a termelés és minden gazdasági viszony csak úgy mellékesen, a „kultúrtörténet" alárendelt jelentőségű elemeként fordult benne elő. Az új tények arra kényszerítették a kutatókat, hogy az egész eddigi történelmet új vizsgálatnak vessék alá, s ekkor kiderült, hogy *minden* eddigi történet, az ősállapotok kivételével, osztályharcok története volt, hogy a társadalom ez egymás ellen harcoló osztályai mindenkor a termelési és forgalmi viszonyoknak, *egyszóval* koruk gazdasági viszonyainak termékei, hogy tehát a társadalom mindenkori gazdasági szerkezete az a reális alap, amelyből minden egyes történelmi korszak jogi és politikai intézményeinek, valamint vallási, filozófiai és egyéb szemléleti módjának egész felépítménye végső fokon magyarázandó. Hegel a történetfelfogást megszabadította a metafizikától, dialektikussá tette — saját történetfelfogása azonban lényegében idealista volt. Most az idealizmust kiűzték utolsó menedékéből, a történetfelfogásból, létrejött a materialista történetfelfogás és megtalálták az utat ahhoz, hogy az emberek tudatát létükből, ahelyett hogy, mint idáig történt, létüket tudatukból magyarázzák meg.

Ennek megfelelően a szocializmust most már nem az egyik vagy másik zseniális koponya véletlen felfedezésének tekintették, hanem két történelmileg létrejött osztály, a proletariátus és a burzsoázia harca szükségszerű termékének. Feladata többé nem az volt, hogy a társadalomnak egy lehetőleg tökéletes rendszerét dolgozza ki, hanem az, hogy azt a történelmi gazdasági folyamatot, amelyből ezek az osztályok és összeütközések szükségszerűen eredtek, vizsgálat alá vegye, s az általa megteremtett gazdasági helyzetben az összeütközés megoldásának eszközeit felfedezze. Ezzel a materialista történetfelfogással azonban az eddigi szocializmus éppúgy nem fért össze, mint a francia materializmus természetfelfogása a dialektikával és az újabb természettudománnyal. Az eddigi szocializmus bírálta ugyan a fennálló tőkés termelési módot és következményeit, de megma-

gyarázni nem tudta, nem tudott tehát végezni sem vele; egyszerűen csak, mint rosszat, elvetni tudta. Mennél hevesebben tüzelt a munkásosztálynak a kapitalista termelési módtól elválaszthatatlan kizsákmányolása ellen, annál kevésbbé volt képes világosan megmondani, miben áll ez a kizsákmányolás és mikép jön létre. A feladat azonban az volt, hogy ezt a tőkés termelési módot egyrészt történelmi összefüggésében s egy meghatározott történelmi korszakban való szükségességében — tehát pusztulása szükségességét is — ábrázolják, másrészt pedig az is, hogy feltárják e termelési mód belső jellegét, amely még mindig rejtve volt, mert az eddigi bírálat sokkal inkább a kapitalizmus káros következményeivel, semmint magával fejlődése menetével foglalkozott. Ez az *értéktöbblet* felfedezésével történt meg. Bebizonyították, hogy a megfizetetlen munka kisajátítása a tőkés termelési módnak és a munkás általa véghezvitt kizsákmányolásának alapformája, hogy a kapitalista, még akkor is, ha munkása munkaerejét teljes értékéért vásárolja meg, amellyel mint áru az árupiacon bír, több értéket sajtol ki belőle, mint amennyit fizetett érte; s hogy végsőfokon ez az értéktöbblet az az értékösszeg, amelyből az állandóan növekvő tőketömeg a vagyonos osztályok kezeiben felhalmozódik. Mind a tőkés termelésnek, mind a tőke termelésének létrejöttét megmagyarázták.

E két nagy felfedezést: a materialista történetfelfogást és a tőkés termelés titkának az értéktöbblet segítségével való leleplezését, *Marxnak* köszönjük. E két felfedezéssel a szocializmus tudománnyá lett, s a legközelebbi feladat ennek további kidolgozása minden részletében és összefüggésében.

A DIALEKTIKA

(Lenin „Marx Károly" című művéből[1])

1914

A Hegel-féle dialektikát, mint a fejlődésről szóló legsokoldalúbb, tartalmilag leggazdagabb és legmélyebb tanítást, Marx és Engels a klasszikus német filozófia legnagyobb vívmányának tekintették. A fejlődést, az evolúció elvének minden másfajta fogalmazását egyoldalúnak, tartalomban szegénynek tartották, olyannak, amely a természetben és a társadalomban (nem ritkán

[1] *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. Szikra 1949. 13—15. old., vagy: *Lenin.* Marx Károly, Engels Frigyes. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 1. sz.) Szikra 1949. 17—20. old.

ugrásokkal, katasztrófák, forradalmak formájában) végbemenő fejlődés valóságos menetét eltorzítja és meghamisítja.

„Marx és én voltunk jóformán az egyedüliek, akik a tudatos dialektikát" (az idealizmus, egyben a hegeli idealizmus pusztulásából) „a természet és a történelem materialista felfogásába átmentettük."* „A természet a dialektika próbaköve s a modern természettudományról el kell ismernünk, hogy e próba számára szerfölött gazdag" (ezt Engels még a rádiumnak, az elektronoknak, az elemek átalakulásának stb. felfedezése előtt írta!) „napról-napra halmozódó anyagot szolgáltatott, és ezzel bebizonyította, hogy a természetben végső fokon minden dialektikusan, nem pedig metafizikai módon megy végbe."**

„Az a nagy alapgondolat — írja Engels —, hogy a világot nem mint kész dolgok összességét, hanem mint folyamatok összességét kell felfogni, melyben a látszólag szilárd dolgok éppúgy, mint gondolatképeik fejünkben, a fogalmak, a keletkezés és elmúlás szakadatlan változásán mennek keresztül, ... ez a nagy alapgondolat annyira átment főleg Hegel óta a köztudatba, hogy ebben az általános formában aligha talál még ellentmondásra. De más dolog ezt szavakban elismerni és ismét más a valóságban, a kutatás minden területén részletesen alkalmazni."*** „A dialektikus filozófia nem ismer el semmi véglegest, semmi feltétlent, semmi szentet; mindenről kimutatja és mindenen megmutatja, hogy mulandó: nem ismer el mást, mint a keletkezés és elmúlás, az alulról felfelé menő végnélküli haladás folyamatát, amelynek ő maga is csak visszatükrözése a gondolkodó agyban."**** A dialektika tehát Marx szerint „a külső világnak, valamint az emberi gondolkodásnak általános mozgási törvényeiről szóló tudomány."*****

Hegel filozófiájának ezt a forradalmi oldalát vette át és fejlesztette tovább Marx. A dialektikus materializmusnak „nincs többé szüksége a többi tudomány fölött álló filozófiára".[0] Az eddigi filozófiából megmarad „a gondolkodásról és törvényeiről szóló tan — a formális logika és a dialektika"[00] A dialektika pedig, Marx értelmezésében, de Hegel szerint is, magában foglalja azt, amit manapság ismeretelméletnek, gnoszeológiának ne-

---

* *Engels.* Anti-Dühring. Id. kiadás 10. old. — *Szerk.*

** Ugyanott, 22—23. old.

*** *Engels.* Feuerbach és a klasszikus német filozófia felbomlása. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 3. sz.) Szikra 1948. 35. old. — *Szerk.*

**** Ugyanott, 9—10. old.

***** Ugyanott, 35. old.

0 *Engels.* Anti-Dühring. Id. kiadás 25. old. — *Szerk.*

00 Ugyanott

veznek, melynek szintén történetileg kell tárgyát vizsgálnia, a megismerés keletkezését és fejlődését, az átmenetet a *nem*-ismeréstől a megismeréshez tanulmányozva és általánosítva.

Napjainkban a fejlődésnek, az evolúciónak eszméje csaknem teljes mértékben behatolt már a társadalmi tudatba, de más utakon, nem Hegel filozófiája révén. Abban a fogalmazásban azonban, melyet, Hegelre támaszkodva, Marx és Engels adtak neki, ez az eszme sokkal sokoldalúbb, sokkal tartalmasabb, mint az evolúciónak közkeletű elmélete. Oly fejlődés, amely a már egyszer meghaladott fokokat mintegy megismétli, de másképp, magasabb bázison ismétli meg („a tagadás tagadása"), oly fejlődés, amely, hogy úgymondjuk, csigavonalban, nem pedig egyenes vonalban megy végbe; — ugrásszerű, katasztrófákkal, forradalmakkal járó fejlődés; — a „fokozatosság megszakadásai"; — a mennyiség átváltozása minőséggé; — a fejlődés belső ösztönzői, amelyeket az ellentmondás, az adott testre, vagy az adott jelenség határain belül, vagy valamely adott társadalmon belül ható különböző erők és tendenciák összeütközése vált ki; — minden egyes jelenség valamennyi oldalának egymástól való kölcsönös függése és legszorosabb, elszakíthatatlan kapcsolata (s amellett a történelem a jelenségeknek egyre újabb és újabb oldalait tárja fel), oly kapcsolat, mely a mozgásnak egységes, törvényszerű világfolyamatát mutatja be. — ezek a dialektikának, mint a fejlődés közönségesen elfogadott elméleténél gazdagabb tartalmú elméletnek főbb vonásai. (V. ö. Marxnak 1868 január 8-án Engelshez írott levelével, melyben kigúnyolja Stein „fából való trichotómiáit", amiket a materialista dialektikával összetéveszteni ostobaság volna.)

Lenin

A MUNKÁSPÁRTNAK A VALLÁSHOZ VALÓ VISZONYÁRÓL[1]

1909 május

Szurkov képviselő beszéde, amelyet az Állami Dumában a szinódus költségvetésének tárgyalásakor tartott és azok a viták, amelyek e beszéd tervezete körül a mi dumafrakciónkban lefolytak és melyeket alább közlünk, rendkívül fontos és most éppen időszerű kérdést vetettek fel. A „társadalom" széles köreiben ma kétségtelenül igen nagy az érdeklődés mindaz iránt, ami a vallással összefügg és ez az érdeklődés a munkásmozgalomhoz

[1] *Lenin*, Marx, Engels, marxizmus. Szikra 1949. 223—233. old.

közelálló érfelmiségre, valamint bizonyos munkáskörökre is kiterjedt. A szociáldemokráciának feltétlen kötelessége, hogy fellépjen és kifejtse a valláshoz való viszonyát.

A szociáldemokrácia világnézetét a tudományos szocializmusra, vagyis a marxizmusra építi. A marxizmus filozófiai alapja, amint azt Marx és Engels ismételten kijelentették, a dialektikus materializmus, amely a XVIII. század francia materializmusának és (a XIX. század első felében) Feuerbach német materializmusának — egy kétségkívül ateista materializmusnak, amely minden vallással szemben határozottan ellenséges beállítású — történelmi hagyományait teljesen átvette. Emlékezzünk, hogy Engels egész „Anti-Dühring"-je, amelyet Marx kéziratban olvasott, a materialista és ateista Dühringet leplezi le, azzal vádolja, hogy materializmusa nem következetes, hogy egérutat enged a vallásnak és a vallásos bölcseletnek. Emlékezzünk arra, hogy Engels Ludwig Feuerbachról szóló művében Feuerbach szemére veti, hogy a vallás ellen nem azért harcolt, hogy megsemmisítse, hanem azért, hogy megújítsa, új „magasabbrendű" vallást teremtsen stb. A vallás ópium a népnek — Marxnak ez a mondása a vallás kérdésében sarkköve a marxizmus egész világnézetének. Az összes mai vallásokat és egyházakat, a mindenféle és fajta vallási szervezeteket a marxizmus mindenkor a polgári reakció szerveinek tekinti, amelyek a kizsákmányolás védelmére és a munkásosztály elkábítására szolgálnak.

Engels azonban ugyanakkor ismételten elítélte azoknak a kísérleteit, akik „baloldalibbak", vagy „forradalmibbak" akartak lenni a szociáldemokráciánál s a munkáspárt programjába a vallásnak való hadüzenet értelmében fel akarták vétetni az ateizmus elismerését. 1874-ben a Kommün menekültjeinek, a Londonban, emigránsokként élő blanquistáknak híres kiáltványáról szólva, Engels a vallás elleni háborúnak ilyen lármás kikiáltását ostobaságnak minősíti, kijelenti, hogy egy ilyen hadüzenet a legjobb eszköz arra, hogy a vallás iránti érdeklődést újra felélessze s a vallás tényleges elhalását megnehezítse. Engels a blanquisták szemére veti, hogy képtelenek megérteni azt, hogy csakis a munkástömegek osztályharca, mely a proletariátus legszélesebb rétegeit minden oldalról egy öntudatos és forradalmi társadalmi *gyakorlatba* vonja — csakis ez az osztályharc szabadíthatja fel valóban az elnyomott tömegeket a vallás igája alól, míg a vallás elleni háborúnak a munkáspárt politikai feladataként való hirdetése anarchista frázis. És 1887-ben az „Anti-Dühring"-ben, ahol Engels kíméletlenül ostorozza Dühringnek, a filozófusnak az idealizmus és vallás felé tett legcsekélyebb engedményeit, Engels nem kevésbbé határozottan ítéli el Dühring állítólag forradalmi eszméjét, amely szerint a szocialista

társadalomban a vallást el kell tiltani. Ily módon hadat üzenni a vallásnak — mondja Engels — annyit jelent, mint „Bismarckot túlbismarckolni", vagyis a klerikálisok ellen vívott Bismarck-féle harcnak ostobaságát megismételni (a hírhedt „kultúrharc", Kulturkampf, vagyis az a harc, amelyet Bismarck a hetvenes években a német katolikusok pártja, a „Centrum" ellen, a katolikusok rendőri üldözésével folytatott). Bismarck ezzel a harccal csak *megerősítette* a katolikusok harcos klerikalizmusát, csak ártott az igazi kultúra ügyének, minthogy a politikai megkülönböztetés helyett az emberek vallás szerinti megoszlását tolta előtérbe, a munkásosztály és a demokrácia néhány rétegének figyelmét az osztály- és forradalmi harc legsürgősebb feladatairól a legfelületesebb és polgárian hazug antiklerikalizmus irányába terelte. Engels, aki az ultraforradalmiságra törő Dühringnek szemére vetette, hogy Bismarcknak ezt a butaságát más formában meg akarja ismételni, a munkáspárttól azt követelte, hogy türelmesen dolgozzék a proletariátus szervezésén és felvilágosításán, azon az ügyön, amely a vallás elhalására vezet, de ne vesse magát egy vallás elleni politikai háború kalandjaiba. Ez az álláspont a német szociáldemokráciának vérévé vált. A' német szociáldemokrácia például szót emelt a jezsuiták szabadságáért, azért, hogy Németországba engedjék be őket és követelte, szüntessék meg a vallások — bármely vallás ellen irányuló csendőri harc minden formáját. Az erfurti program (1891) híres pontja — „A vallást magánügynek kell nyilvánítani" — lerögzítette a szociáldemokrácia e politikai taktikáját.

Közben ez a taktika rutinossá vált és a marxizmusnak új elferdítését idézte elő az ellenkező irányban, az opportunizmus irányában. Az erfurti program határozatát olyan értelemben kezdték magyarázni, hogy mi, szociáldemokraták, a mi pártunk, a vallást magánügynek *tekinti*, hogy számunkra, mint szociáldemokraták, mint párt számára a vallás magánügy. Engels, anélkül, hogy egyenesen vitába bocsátkozott volna ezzel az opportunista nézettel, a kilencvenes években szükségesnek látta, hogy határozottan fellépjen ellene nem polémikus, hanem pozitív formában. Ezt Engels egy nyilatkozat formájában tette, amelyben szándékosan hangsúlyozta, hogy a szociáldemokrácia az *állammal kapcsolatban* magánügynek tekinti a vallást, de semmiképp sem saját magára nézve, nem a marxizmusra, nem a munkáspártra vonatkozóan.

Ez a külső története azoknak a nyilatkozatoknak, amelyeket Marx és Engels a vallás kérdésében tettek. Olyan emberek számára, akik a marxizmust hanyagul kezelik, akik nem tudnak vagy nem akarnak gondolkodni, ez a történet a marxizmus értelmetlen ellentmondásainak és ingadozásaink gomolyagja:

a „következetes" ateizmus és a vallásnak tett engedmények keveréke, afféle „elvtelen" ingadozás az isten elleni for-r-radalmi harc és ama gyáva kívánság közt, hogy az istenhívő munkásokhoz „alkalmazkodjanak", nehogy elriasszák őket stb. stb. Az anarchista frázisgyártók irodalmában nem kevés ilyenfajta kirohanás található a marxizmus ellen.

Aki azonban csak némileg is képes arra, hogy a marxizmust komolyan vegye s átgondolja annak bölcseleti alapját és a nemzetközi szociáldemokrácia tapasztalatait, könnyen belátja, hogy a marxizmus taktikája a vallást illetően mélyen következetes és azt Marx és Engels alaposan átgondolták, hogy az, amit a dilettánsok és tudatlanok ingadozásnak vélnek, a dialektikus materializmusból folyó egyenes és elkerülhetetlen következtetés. Mélységes hiba volna azt hinni, hogy a marxizmus látszólagos „mérsékeltsége" a vallást illetően úgynevezett „taktikai" meggondolásokkal magyarázható, oly értelemben, hogy nem akarnak „elijeszteni" stb. Ellenkezőleg, a marxizmus politikai vonala ebben a kérdésben is szétszakíthatatlan kapcsolatban áll filozófiai alapjaival.

A marxizmus materializmus. Mint ilyen, éppen olyan kérlelhetetlen ellensége a vallásnak, mint az enciklopédisták materializmusa a XVIII. században vagy mint Feuerbach materializmusa. Ez kétségtelen. De Marx és Engels dialektikus materializmusa az enciklopédistáknál és Feuerbachnál tovább megy, mert a materialista bölcseletet a történelem és társadalomtudomány területére alkalmazza. Nekünk a vallás ellen harcolnunk kell. Ez *az egész* materializmus ábécéje, tehát a marxizmusé is. A marxizmus azonban nem olyan materializmus, amely az ábécénél megáll. A marxizmus tovább megy. Azt mondja: *érteni* kell a módját a vallás elleni harcnak, ehhez pedig az szükséges, hogy a tömegeknek *materialista* módon magyarázzuk meg a hit és vallás eredetét. A vallás elleni harcot nem szabad elvont ideológiai prédikációkra korlátozni, nem szabad ilyen prédikációkra leegyszerűsíteni. Ezt a harcot össze kell kapcsolni az osztálymozgalom konkrét gyakorlatával, amely arra irányul, hogy a vallás társadalmi gyökereit eltávolítsa. Miért tartja magát a vallás a városi proletariátus elmaradt rétegeiben, a félproletariátus széles rétegeiben, valamint a parasztság tömegében? A nép tudatlansága miatt, válaszolja a haladó polgár, a radikális vagy a polgári materialista. Tehát: le a vallással, éljen az ateizmus, főfeladatunk az ateista nézetek terjesztése. A marxista erre azt mondja: nem igaz. Az ilyen nézet felületes, polgárian korlátolt kultúrkodás. Az ilyen nézet nem eléggé mélyen, nem materialista, hanem idealista módon magyarázza a vallás gyökereit. A modern kapitalista országokban ezek a gyökerek főként *társadalmi* jellegűek. A dolgozó

tömegek társadalmi elnyomottsága, látszólag teljes gyámoltalanságuk a tőkésrendszer vak erőivel szemben, melyek az egyszerű dolgozó embernek naponként és óránként ezerszer több borzalmas szenvedést, több irtózatos gyötrelmet okoznak, mint bármiféle rendkívüli esemény, például a háború, a földrengés stb. — ebben rejlik ma a vallás legmélyebb gyökere. „A félelem teremtette az isteneket." A félelem a tőke vak hatalmától, amely vak, mert a nép tömegei nem láthatják előre, amely a proletárt és a kistulajdonost lépten-nyomon azzal fenyegeti (és nemcsak fenyegeti), hogy „hirtelenül", „váratlanul", „véletlenül" tönkreteszi, pusztulást zúdít rá, koldussá, pauperré, prostituálttá változtatja, éhhalálba taszítja — ez a mai vallás *gyökere*. Ezt kell szem előtt tartania a materialistának mindenekelőtt és mindenekfelett, hacsak mint materialista nem akar az előkészítő osztályban maradni. Semmiféle felvilágosító könyvecske nem fogja a tőkés kényszermunkától agyonsanyargatott, a kapitalizmus vakon pusztító erőitől függő tömegekből kiirtani a vallást, ameddig ezek a tömegek nem tanulták meg, hogy egyesülten, szervezetten, tervszerűen, tudatosan harcoljanak a vallás *gyökere* ellen, a *tőke uralma* ellen, annak minden formájában.

Vajjon az következik-e ebből, hogy a vallás elleni felvilágosító könyvecskék károsak vagy feleslegesek? Nem. Ebből egyáltalán nem ez következik, hanem az, hogy a szociáldemokráciának ateista propagandáját *alá kell rendelnie* az alapvető feladatnak: annak, hogy kifejlessze a kizsákmányolt *tömegek* osztályharcát a kizsákmányolók ellen.

Aki nem mélyedt bele a dialektikus materializmus alapjaiba, azaz Marx és Engels filozófiájába, azzal megeshetik, hogy nem érti meg (vagy legalább is nem rögtön érti meg) ezt az alaptételt. Hogyan? Az ideológiai propagandát, bizonyos eszmék hirdetését, a művelődés és haladás évezredes ellensége (vagyis a vallás) elleni harcot alárendeljük az osztályharcnak, azaz a gazdasági s politikai téren bizonyos gyakorlati célokért folyó harcnak?

Ez egyike a marxizmussal szemben emelt közkeletű ellenvetéseknek, amelyek a marxi dialektika teljes megnemértéséről tanuskodnak. Az ellentmondás, amely az ilyképpen érvelőket megzavarja, az eleven élet eleven ellentmondása, vagyis dialektikus, nemcsak szavakban levő, nem kigondolt ellentmondás. Az ateizmus elméleti propagandáját, vagyis a vallásos hit lerombolását a proletariátus bizonyos rétegeiben, abszolút áthídalhatatlan határral elválasztani e rétegek osztályharcának eredményétől, folyamatától, feltételeitől — nem dialektikus gondolkodásra vall, azt jelenti, hogy az illető egy mozgó, viszonylagos választalat abszolút korláttá változtat; azt jelenti, hogy erőszakosan szakítja el azt, ami az élő valóságban szétszakíthatatlan kapcsolatban áll.

Vegyünk egy példát. Valamely terület bizonyos iparágának proletariátusában megkülönböztetünk, tegyük fel, egy meglehetősen öntudatos szociáldemokratákból álló haladó réteget — amely természetesen ateista — és meglehetősen elmaradott, a faluval és a parasztsággal még kapcsolatban álló munkások rétegét, akik istenben hisznek, a templomba járnak, sőt a helybeli pap egyenes befolyása alatt állanak, aki esetleg keresztény munkásegyletet alapít. Tegyük fel továbbá, hogy ezen a helyen a gazdasági harc sztrájkra vezetett. A marxistának az a kötelessége, hogy a sztrájkmozgalom sikerét helyezze előtérbe, köteles határozottan küzdeni az ellen, hogy a munkásság ebben a harcban ateistákra és keresztényekre szakadjon, köteles határozottan harcolni az ilyen elszakadás ellen. Ilyen körülmények közt az ateista prédikáció felesleges és káros lehet — nem a nyárspolgári meggondolás szempontjából, hogy az elmaradott rétegeket elijesztheti, hogy a választásoknál mandátumot veszíthetnek el stb., hanem az osztályharc tényleges haladása szempontjából, amely a modern tőkéstársadalom viszonyai között százszor közelebb viszi a keresztény munkást a szociáldemokráciához és az ateizmushoz, mint a puszta ateista prédikáció. Ilyen pillanatban és ilyen körülmények közt az ateizmus prédikátora csak a papoknak *játszik a kezére*, a papoknak, akik mit sem óhajtanak annyira, mint hogy a munkásság ne a sztrájkban való részvétel alapján, hanem az istenben való hit alapján oszoljon meg. Az anarchista, aki az isten elleni minden áron való háborút prédikálja, a valóságban a papokat és a burzsoáziát támogatja (aminthogy az anarchisták *tényleg* mindig a burzsoáziát támogatják). A marxistának materialistának, vagyis a vallás ellenségének kell lennie, de dialektikus materialistának, aki a vallás elleni harcot nem elvontan, a tisztán elméleti, mindig egyforma propaganda talaján folytatja, hanem konkréten az osztályharc talaján, amely harc a *valóságban* folyik és a tömegeket mindennél inkább és mindennél jobban neveli. A marxistának értenie kell ahhoz, hogy a konkrét helyzettel számoljon, hogy mindig megtalálja a határt az anarchizmus és az opportunizmus közt (ez a határ viszonylagos, mozgékony, változik, de létezik), hogy ne essék se az anarchista elvont, szószátyár, valójában üres „forradalmároskodásába", se a kispolgár vagy a liberális intellektuel nyárspolgáriasságába és opportunizmusába, aki fél a vallás-elleni háborútól, megfeledkezik erről a feladatáról, kibékül az istenhittel és nem az osztályharc érdekeitől vezetteti magát, hanem kicsinyes, szánalmas számítgatásoktól, hogy senkit meg ne bántson, senkit el ne taszítson, senkit el ne ijesszen — eszerint a böles szabály szerint: „élj és hagyj élni másokat is" stb. stb.

Ebből a szempontból kell eldöntenünk a szociáldemokráciának a valláshoz való viszonyát illető valamennyi részletkérdést.

Így például gyakran vetődik fel az a kérdés: lehet-e a pap a szociáldemokrata párt tagja? Ezt a kérdést, az európai szociáldemokrata pártok tapasztalatára hivatkozva, rendesen, minden fenntartás nélkül igenlő értelemben döntik el. Ez a tapasztalat azonban nemcsak a marxista tanoknak a munkásmozgalomra való alkalmazásából származik, hanem a Nyugat különleges történelmi viszonyaiból is, amelyek Oroszországban hiányoznak (e viszonyokról alább még szólni fogunk), úgy, hogy feltétlen igenlő válasz itt helytelen. Nem szabad egyszersmindenkorra s minden körülmények közt kijelenteni, hogy a papok nem lehetnek a szociáldemokrata párt tagjai, de az ellenkező szabályt sem szabad egyszersmindenkorra felállítani. Ha egy pap hozzánk jön, hogy velünk közös politikai munkát végezzen, lelkiismeretesen teljesít pártmunkát és nem lép fel a párt programja ellen, akkor bevehetjük a szociáldemokrata párt soraiba; mert az ellentmondás, amely programunk szelleme s alapja és a pap vallásos meggyőződése között fennáll, ily feltételek mellett csak őt magát érintené, csak személyes ellentmondás maradna, politikai szervezet pedig nem vizsgáztathatja tagjait arra vonatkozóan, hogy nincs-e ellentmondás nézeteik és a párt programja között. De ily eset, magától értetődően, még Európában is csak ritka kivétel lehetne, Oroszországban pedig egészen valószínűtlen. Ha pedig egy pap a szociáldemokrata pártba lépne és e pártban főképpen és majdnem kizárólag vallásos nézetek tevékeny terjesztésével foglalkozna, akkor a pártnak okvetlenül ki kellene zárnia őt. Minden munkást, aki istenben való hitét megtartotta, nemcsak be kell engednünk a szociáldemokrata pártba, hanem fokozottabb erővel be is kell vonnunk. Feltétlenül ellenezzük, hogy ezeket a munkásokat vallásos meggyőződésükben csak a legkevésbbé is megbántsák, de mi azért vonjuk be ezeket az embereket a pártba, hogy programunk szellemében neveljük őket, nem pedig azért, hogy ők aktívan harcoljanak ellene. A párton *belül* mi véleményszabadságot engedélyezünk, de bizonyos, a csoportosulási szabadság megszabta határok között: nem kötelességünk, hogy vállvetve haladjunk olyanokkal, akik aktíve hirdetnek nézeteket, amelyeket a párt többsége elvet.

Másik példa. Szabad-e a szociáldemokrata párttagokat minden körülmények között, egyformán elítélni ilyen kijelentésért: „a szocializmus az én vallásom", és az ilyen kijelentésnek megfelelő nézetek hirdeléséért? Nem szabad. Az eltérés a marxizmustól (és következésképpen a szocializmustól) itt kétségtelen, de az eltérés jelentősége, hogy úgy mondjuk, fajsúlya, különböző helyzetekben különböző lehet. Más dolog az, ha agitátor, vagy olyan ember, aki a tömeg előtt fellép, beszél így azért, hogy jobban megértsék, hogy bevezesse mondanivalóját, hogy nézeteinek reálisabb

árnyalatot adjon olyan kifejezésekkel, amelyeket a fejletlen tömeg jobban megszokott. És más dolog, ha író kezdi az „istenépítést" vagy az istenépítő szocializmust prédikálni (például a mi Lunacsarszkijunk és társai szellemében). Amennyire az első esetben az elítélés akadékoskodás, sőt a szónok szabadságának, a „nevelő" hatás szabadságának helytelenül alkalmazott korlátozása volna, a második esetben az elítélés a párt részéről annyira szükséges és kötelező. Ez a tétel: „a szocializmus vallás", egyesek részéről a vallás*tól* a szocializmus*hoz*, mások részéről a — szocializmus*tól* a vallás*hoz* vezető átmenet formája.

Térjünk most át azoknak a feltételeknek elemzésére, amelyek Nyugaton „a vallás magánügy" elvének opportunista értelmezését idézték elő. Bizonyos, hogy itt általános okok befolyásával van dolgunk, amelyek előidézik az opportunizmust általában, mint olyant, amely pillanatnyi előnyökért áldozatul dobja a munkásmozgalom alapérdekeit. A proletariátus pártja az *államtól* követeli, hogy a vallást magánügynek nyilvánítsa, de semmiképp sem tartja a nép ópiuma elleni harcot, a vallásos babona stb. elleni harcot „magánügynek". Az opportunisták úgy csűrik-csavarják a dolgot, mintha a *szociáldemokrata párt tartaná* a vallást magánügynek!

De a szokásos opportunista elferdítésen kívül (amely a mi dumafrakciónk vitáiban, a vallásra vonatkozó felszólalások tárgyalásánál teljesen tisztázatlan maradt) vannak még sajátos történelmi feltételek, melyek vallási kérdésekben az európai szociáldemokrácia mostani, ha szabad így kifejeznünk magunkat, rendkívüli közönyét előidézték. Ezek a feltételek kétfélék. Először: történelmi szempontból nézve, a vallás elleni harc a forradalmi burzsoázia feladata és Nyugaton a polgári demokrácia ezt a feladatot a *saját* forradalmi korszakában, vagy a feudalizmus és középkoriság elleni ostromai idején jelentékeny mértékben teljesítette is (vagy teljesíteni törekedett). Úgy Franciaországban, mint Németországban hagyománya van a burzsoázia vallás elleni harcának, melyet jóval a szocializmus előtt kezdett meg (az enciklopédisták, Feuerbach). Oroszországban, a mi polgári demokratikus forradalmunk körülményeinek megfelelően ez a feladat is majdnem teljes egészében a munkásosztály vállára nehezedik. A kispolgári (narodnyik) demokrácia e tekintetben Európával összehasonlítva nem túlsokat (ahogy az újdonsült feketeszázas kadetok, vagy a „Vjehi" kadet feketeszázasai gondolják), hanem *nagyon is keveset* tett.

Másrészt, a vallás elleni burzsoá háború hagyománya Európában a harcnak már egy sajátos polgári *eltorzítását* idézte elő az anarchizmus részéről amely, mint azt a marxisták már régen és ismételten megmagyarázták, bármilyen „dühösen" támadja is

a burzsoáziát, a polgári világnézet talaján áll. A latin országokban az anarchisták és blanquisták, Németországban J. Most (aki mellesleg mondva Dühring tanítványa volt) és társai, Ausztriában a nyolcvanas évek anarchistái a forradalmi frázist a vallás elleni harcban egész a nec plus ultrá*-ig hajtották. Nem csoda, ha az európai szociáldemokraták most *az ellenkező végletbe esnek*. Ez érthető és bizonyos mértékig jogos is, de nekünk, orosz szociáldemokratáknak, nem szabad szem elől tévesztenünk a Nyugat különleges történelmi viszonyait.

Másodszor: Nyugaton a nemzeti polgári forradalmak befejezése *után*, a többé-kevésbbé teljes vallásszabadság bevezetése *után* az a harc, amelyet a polgári demokrácia a szocializmus ellen vívott, a vallás elleni demokratikus harc kérdését történelmileg olyannyira háttérbe szorította, hogy a polgári kormányok *tudatosan* próbálgatták a tömeg figyelmét a szocializmustól eltéríteni, azzal, hogy kvázi-szabadelvű „hadjáratot" rendeztek a klerikalizmus ellen. Ilyen jellege volt a Kulturkampfnak Németországban és a polgári köztársaságiak harcának a klerikalizmus ellen Franciaországban. A vallás elleni harc iránti „közönyt", amely Nyugaton a szociáldemokraták közt most elterjedt, ez a polgári antiklerikalizmus előzte meg, amely eszköz volt arra, hogy a munkástömegek figyelmét a szocializmusról elterelje. És ez újra csak érthető és jogos, mert a szociáldemokraták a polgári és a Bismarck-féle antiklerikalizmussal csak azt helyezhették szembe, hogy a vallás elleni harcot a szocializmusért való harcnak *alárendelték*.

Oroszországban a viszonyok egészen mások. A mi polgári demokratikus forradalmunknak a proletariátus a vezetője. Az ő pártjának kell a szellemi vezetést vállalnia minden középkoriság, többek között a régi, hivatalos vallás ellen vívott harcban is és harcolnia kell minden kísérlet ellen, amely e vallás felfrissítésére, új, vagy más megalapozására stb. irányul. Ha tehát Engels viszonylag enyhén helyesbítgette a német szociáldemokraták opportunizmusát, akik a munkáspárt követelése helyett, hogy az *állam* nyilvánítsa a vallást magánügynek, a vallást *magánüggyé nyilvánították* maguk a szociáldemokraták és a szociáldemokrata párt számára — érthető, hogy az orosz opportunisták, akik ezt a német elferdítést átveszik, Engels részéről *százszorta* élesebb elítélést érdemelnének.

Amikor frakciónk a Duma szószékéről kijelentette, hogy a vallás a nép számára ópium, tökéletesen helyesen járt el, precedenst teremtett, amelynek a vallás kérdésében alapul kell szolgálnia az orosz szociáldemokraták összes felszólalásaihoz. Vajjon frakciónknak még tovább kellett volna-e mennie, még részleteseb-

* A legvégső határig. — *Szerk.*

ben kellett volna-e kifejtenie az ateista következtetéseket? Úgy gondoljuk, hogy nem. Ez azzal a veszéllyel fenyegetett volna, hogy a proletariátus politikai pártja a vallás elleni harcot felfújja; ez odavezethetett volna, hogy a polgári és a szocialista módon folytatott valláselleni harc között a határok elmosódnak. A szociáldemokrata frakció becsülettel teljesítette az első feladatot, amelyet a feketeszázas Dumában teljesítenie kellett.

A szociáldemokrata frakció becsülettel teljesítette a második — a szociáldemokrata számára alighanem legfontosabb — feladatot is. Megmagyarázta az egyház és a papság osztályszerepét, amikor a munkásosztály elleni harcban a feketeszázaknak kormányát és a burzsoáziát támogatják. Erről persze még sokat lehet mondani és a szociáldemokraták következő felszólalásaiknál tudni fogják, mivel egészítsék ki Szurkov elvtárs beszédét, de Szurkov elvtárs beszéde mégis kitűnő volt és pártunknak egyenesen kötelessége, hogy minden pártszervezet terjessze azt.

Harmadszor részletesen ki kellett volna fejteni annak a tételnek *helyes* értelmét, amelyet a német opportunisták oly sokszor eltorzítottak: „a vallást magánügynek kell nyilvánítani". Ezt Szurkov elvtárs, sajnos, nem tette. Annyival inkább sajnálatos ez, mert a frakció előbbi működésében, e kérdésben már elnézte Belouszov elvtárs hibáját, amelyet a *„Proletarij"* annak idején megállapított. A frakció vitái mutatják, hogy az ateizmusról folytatott vita elterelte a frakció figyelmét arról a kérdésről, hogyan kell a vallásnak magánüggyé nyilvánítására vonatkozó híres követelést helyesen beállítani. Nem akarjuk egyedül Szurkov elvtársat vádolni az egész frakció hibájáért. Sőt nyíltan bevalljuk, hogy itt az egész párt hibázott, amikor ezt a kérdést nem eléggé tisztázta, a szociáldemokraták tudatát nem eléggé készítette elő annak a figyelmeztetésnek megértésére, amelyet Engels a német opportunistákhoz intézett. A frakcióban lefolyt viták bizonyítják, hogy itt éppen arról van szó, hogy a kérdést nem értették meg elég világosan és semmiképp sem arról, hogy nem akarják Marx tanítását figyelembe venni. Meg vagyunk róla győződve, hogy a következő felszólalásokban a frakció ezt a hibát kijavítja.

Szurkov elvtárs beszéde nagyjában és egészében, ismételjük, kitűnő s valamennyi szervezetnek terjesztenie kell. E beszéd tárgyalásával a frakció bebizonyította, hogy szociáldemokrata kötelességét teljes lelkiismeretességgel teljesítette. Kívánatos még, hogy a pártsajtóban gyakrabban jelenjenek meg levelek a frakción belül folytatott vitákról avégett, hogy a frakciót közelebb hozzák a párthoz, hogy a pártot megismertessék azzal a nehéz belső munkával, amelyet a frakció végez, hogy a párt és a frakció működésében az ideológiai egységet helyreállítsák.

A DIALEKTIKUS MATERIALIZMUSRÓL

(Sztálin elvtárs „A dialektikus és a történelmi materializmusról" című művéből[1])

1938 szeptember

A dialektikus materializmus a marxista-leninista párt világszemlélete. Dialektikus materializmusnak ezt a világszemléletet azért nevezzük, mert nézőpontja, melyből a természet jelenségeit vizsgálja, módszere, amelynek segítségével a természeti jelenségeket tanulmányozza és megismeri *dialektikus*, elmélete pedig, melynek segítségével a természeti jelenségeket magyarázza és megérti, *materialista*.

A történelmi materializmus a dialektikus materializmus tételeinek kiterjesztése a társadalmi élet tanulmányozására, a dialektikus materializmus tételeinek alkalmazása a társadalmi élet jelenségeire, a társadalom tanulmányozására, a társadalom történetének tanulmányozására.

Marx és Engels saját dialektikus módszerüket jellemezve, rendszerint Hegelre hivatkoznak, mint arra a filozófusra, aki a dialektika alapvonalait megformulázta. Ez azonban nem jelenti azt, hogy Marx és Engels dialektikája azonos Hegel dialektikájával. A valóságban Marx és Engels Hegel dialektikájából csak annak „racionális magvát" vették át, félredobva a hegeli idealista burkot és továbbfejlesztve a dialektikát, hogy annak modern tudományos formát adjanak.

> „Az én dialektikus módszerem — mondja Marx —, alapját tekintve, nemcsak különböző a hegelitől, hanem ennek egyenes ellentéte. Hegel számára a gondolkodás folyamata, melyet ő eszme néven még önálló alannyá is változtat, demiurgosza (teremtője) a valóságnak, amely annak csak külső megjelenése. Nálam, megfordítva, az eszmei nem más, mint az emberi fejbe áttett és lefordított anyagi." *(Marx.* Utószó „A tőke" I. kötetének második német kiadásához.)*

Marx és Engels saját materializmusukat jellemezve, rendszerint Feuerbachra hivatkoznak, mint arra a filozófusra, aki a materializmust jogaiba visszaállította. Ez azonban nem jelenti azt, hogy Marx és Engels materializmusa azonos Feuerbach mate-

---

[1] *Sztálin.* A dialektikus és a történelmi materializmusról. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 18. sz.) Szikra 1949. 632–640. old., vagy: A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története. Rövid tantolyam. Szikra 1949. 112—119. old.

* *Marx.* A tőke. Fordította Rudas László és Nagy Tamás. Szikra, 1948. I. köt. 22. old. (Utószó a második kiadáshoz.), vagy: *Marx—Engels.* Válogatott művek. 1. köt. 436. old. (sajtó alatt). — *Szerk.*

rializmusával. A valóságban Marx és Engels Feuerbach materializmusából csak annak „fő magvát" vették át és ezt továbbfejlesztették a materializmus tudományos filozófiai elméletévé, félredobva idealista és valláserkölcsi kinövéseit. Ismeretes, hogy Feuerbach, bár alapjában materialista volt, tiltakozott a materializmus elnevezés ellen. Engels nem egyszer kijelentette, hogy Feuerbach „bár alapjában materialista, még nem szabadult meg a régi idealista kötelékektől", hogy „Feuerbach igazi idealizmusa kiviláglik, mihelyt vallásfilozófiáját és etikáját vesszük szemügyre" *(K. Marx* és *F. Engels* Művei. XIV. köt. 652—654. old.).*

A dialektika elnevezés a „dialego" görög szóból ered, mely annyit jelent, mint beszélgetni, vitázni. Az ókorban dialektikán azt a képességet értették, mellyel valaki az igazságot az ellenfél érvelésében előforduló ellentmondások felderítése és feloldása útján megállapította. Egyes ókori filozófusok azt tartották, hogy az igazság napfényrehozására a legjobb eszköz a gondolkodásban előforduló ellentmondások felderítése és az ellentétes vélemények összeütközése. A gondolkodásnak ez a dialektikus módja, melyet később a természet jelenségeire is kiterjesztettek, a természet megismerésének dialektikus módszerévé alakult, mely a természeti jelenségeket örökös mozgásban és változásban levőknek tekinti, a természet fejlődését pedig — mint a természetben rejlő ellentmondások fejlődésének eredményét, mint a természetben működő ellentétes erők kölcsönhatásának eredményét.

A dialektika, alapját tekintve, egyenes ellentéte a metafizikának.

1. *A marxista dialektikus módszert* a következő alapvonások jellemzik:

a) A dialektika, ellentétben a metafizikával, a természetet nem egymástól elszakított, egymástól elszigetelt, egymástól nem függő tárgyak és jelenségek véletlen halmazának tekinti, hanem összefüggő, egységes egésznek, melyben az egyes tárgyak, jelenségek szervesen kapcsolódnak egymáshoz, függnek egymástól és feltételezik egymást.

Ezért a dialektikus módszer azt tartja, hogy egyetlen természeti jelenség sem érthető meg, ha a többitől elszigetelten vesszük, ha kikapcsoljuk a környező jelenségekből, mert a természet bármely ágának bármely jelensége értelmetlenné válhat, ha a környező körülmények figyelmen kívül hagyásával, tőlük elszakítva vizsgáljuk; és viszont: minden jelenség megérthető és megmagyarázható, ha a környező jelenségekkel megszakítatlan kapcsolatban, a környező jelenségektől függően vizsgáljuk.

* *Engels.* Feuerbach és a klasszikus német filozófia felbomlása. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 3. sz.) Szikra 1949. 25. old. — *Szerk.*

b) A dialektika, ellentétben a metafizikával, nem úgy tekinti a természetet, mint a nyugalom és mozdulatlanság, pangás és változatlanság állapotát, hanem mint a szakadatlan mozgás és változás, szakadatlan megújhodás és fejlődés állapotát, ahol valami mindig keletkezőben és fejlődőben van, valami mindig pusztulóban és elhalóban.

Ezért a dialektikus módszer azt követeli, hogy a jelenségeket ne csak egymással való kölcsönös kapcsolatuk és egymástól való függésük szempontjából vizsgáljuk, hanem mozgásuk, változásuk, fejlődésük szempontjából, keletkezésük és elhalásuk szempontjából is.

A dialektikus módszer számára mindenekelőtt nem az fontos, ami az adott pillanatban szilárdnak látszik, de már kezd elhalni, hanem az, ami keletkezőben és fejlődőben van, még ha az adott pillanatban nem is látszik szilárdnak, mert a dialektikus módszer szempontjából csak az legyőzhetetlen, ami keletkezőben és fejlődőben van.

> „Az egész természet — mondja Engels — a legkisebbtől a legnagyobbig, a porszemektől a napokig, a protistától (a legelemibb élő sejttől — *I. Szt.*) az emberig, örök keletkezésben és elmúlásban, véget nem érő folyásban, szüntelen mozgásban és változásban van." (Ugyanott, 484. old.)*

Ezért, mondja Engels, a dialektika „a dolgokat és fogalmi képmásaikat lényegileg összefüggésükben, láncolatukban, mozgásukban, keletkezésükben és elmúlásukban fogja fel" *(K. Marx* és *F. Engels* Művei. XIV. köt. 23. old.).**

c) A dialektika, ellentétben a metafizikával, nem úgy tekinti a fejlődés folyamatát, mint egyszerű növekedési folyamatot, ahol a mennyiségi változások nem vezetnek minőségi változásokhoz, — hanem mint olyan fejlődést, amely jelentéktelen és rejtett mennyiségi változásokból nyílt változásokba, gyökeres változásokba, minőségi változásokba megy át, ahol a minőségi változások nem fokozatosan jönnek létre, hanem gyorsan, váratlanul, egyik állapotból a másik állapotba való ugrásszerű átmenettel, és nem véletlenül jönnek létre, hanem törvényszerűen, a jelentéktelen és fokozatos mennyiségi változások fölhalmozódásának eredményeként.

Ezért a dialektikus módszer azt tartja, hogy a fejlődés folyamatát nem úgy kell érteni, mint körben való mozgást, mint a megtett útnak egyszerű megismétlését, hanem mint haladó mozgást, mint átmenetet a régi minőségi állapotból új minőségi álla-

---

* *Engels.* A természet dialektikája. Szikra 1948. 18. old. — *Szerk.*

** *Engels.* Hogyan „forradalmasítja" Eugen Dühring úr a tudományt. („Anti-Dühring.") Szikra 1948. 22. old. (Bevezetés. I. fejezet.) — *Szerk.*

potba, mint fejlődést az egyszerűtől a bonyolulthoz, az alacsonyabbtól a magasabb felé.

„A természet — mondja Engels — a dialektika próbaköve és el kell ismernünk, hogy a modern természettudomány e próba számára szerfelett gazdag, napról-napra halmozódó anyagot szolgáltatott s ezzel bebizonyította, hogy a természetben végső fokon minden dialektikusan, nem pedig metafizikusan történik, hogy a természet nem egy állandóan megismétlődő körnek örök egyformaságában mozog, hanem valóságos történelmet él át. Mindenekelőtt Darwint kell itt megemlítenünk, aki a metafizikai természetfelfogásra a legsúlyosabb csapást mérte annak kimutatásával, hogy az egész mai szerves természet, növények és állatok, tehát az ember is, évmilliók óta tartó fejlődési folyamat terméke." (Ugyanott, 23. old.)*

A dialektikus fejlődést mint mennyiségi változásokról minőségi változásokra való átmenetet jellemezve, Engels a következőket mondja:

„A fizikában... minden változás a mennyiség átcsapása minőségbe, annak a mennyiségi változásnak következménye, mely az illető test saját mozgásának vagy a vele közölt bármily formájú mozgásnak mennyiségében végbemegy. Így például: a víz hőfoka eleinte közömbös a víz cseppfolyós állapotának szempontjából, de a cseppfolyós víz hőfokának emelkedésével, vagy csökkenésével beáll az a pont, mikor ez a halmazállapot megváltozik és a víz egyik esetben gőzzé, másik esetben jéggé alakul át'...** Ugyanígy az áram erejének egy bizonyos minimumára van szükség ahhoz, hogy az izzólámpa platinadrótja izzásba menjen át; ugyanígy minden fémnek megvan a maga izzási és olvadási hőfoka; ugyanígy minden folyadéknak megvan a maga — adott nyomás alatt állandó — fagypontja és forráspontja —, feltéve, hogy a rendelkezésünkre álló eszközökkel képesek vagyunk a megfelelő hőmérsékletet előállítani; s végül ugyanígy minden gáznak megvan a maga kritikus pontja, melyen nyomás és hűtés útján cseppfolyóssá tehető. Egyszóval: a fizika úgynevezett konstánsai (az egyik halmazállapotból másik halmazállapotba való átmenet pontjai — *I. Szt.*) nagyobbrészt nem egyebek, mint azoknak a csomópontoknak a megjelölései, melyeken a mozgás mennyiségi változása

---

* *Engels.* Anti-Dühring. Id. kiad. 22—23. old. (Bevezetés. I. fejezet.) — *Szerk.*

** Engels itt utal az idézet forrására: *Hegel.* Werke. Vollständige Ausgabe (Hegel művei. Teljes kiadás). VI. köt. 1. rész (Enciklopédia... Logika). 2. kiad. Berlin 1843. 217. old. — *Szerk.*

— növekedése vagy csökkenése — az illető test állapotában minőségi változást idéz elő, ahol tehát a mennyiség minőségbe csap át." (Ugyanott, 527—528. old.)*

Azután a vegytanra térve át, Engels így folytatja:

„A vegytant a testek minőségi változásairól szóló tudománynak lehet nevezni, amely változások a mennyiségi összetétel változása következtében mennek végbe. Ezt maga Hegel is tudta már... Vegyük az oxigént: ha itt egy molekulában nem két atom egyesül, mint közönségesen, hanem három, akkor ózonnal van dolgunk, olyan testtel, mely szagára és hatására nézve határozottan különbözik a közönséges oxigéntől. Hát még a különböző arányok, melyekben az oxigén a nitrogénnel és kénnel vegyül, s amely arányok mindegyike olyan testet hoz létre, mely minőségileg különbözik az összes többitől." (*K. Marx* és *F. Engels* Művei. 528. old.)**

Végül Dühringet kritizálva, aki egyre szidja ugyan Hegelt, de ugyanakkor szép csendesen elcseni tőle azt az ismert tételt, hogy az átmenet az érzéketlen világ birodalmából az érzéklet birodalmába, a szervetlen világ birodalmából a szerves élet birodalmába, — új állapotba való ugrást jelent, Engels ezt mondja:

„Ez teljesen a mértékviszonyok Hegel-féle csomósvonala, ahol a pusztán mennyiségi növekedés vagy csökkenés bizonyos meghatározott csomópontokon *minőségi ugrást* okoz, mint például a hevített vagy lehűtött víz esetében, ahol a forrpont és a fagypont azok a csomók, melyeknél — normális nyomás mellett — az új halmazállapotba való ugrás megtörténik, ahol tehát a mennyiség minőségbe csap át." (Ugyanott, 45—46. old.)***

d) A dialektika, ellentétben a metafizikával, abból indul ki, hogy a természet tárgyainak, a természet jelenségeinek tulajdonsága, hogy belső ellentmondásaik vannak, mert valamennyiüknek megvan a maguk pozitív és negatív oldala, multja és jövője, valamennyiükben vannak sorvadó és fejlődő elemek; hogy ezeknek az ellentéteknek a harca, az új és a régi, az elhaló és a születő, a sorvadó és a fejlődő között: ez a belső tartalma a fejlődési folyamatnak, ez a belső tartalma a mennyiségi változások minőségiekké átalakulásának.

Ezért a dialektikus módszer azt tartja, hogy az alacsonyabbtól a magasabb felé fejlődés folyamata nem a jelenségek harmonikus kibontakozásának formájában megy végbe, hanem mint

---

* *Engels.* A természet dialektikája. Id kiad. 28—29. old. — *Szerk.*

** Ugyanott, 29. old. — *Szerk*

*** *Engels.* Anti-Dühring. Id. kiad. 43. old. (Első rész. IV. fejezet.) — *Szerk.*

a tárgyakban és jelenségekben rejlő ellentmondások felfakadása, mint az ellentmondások alapján működő ellentétes tendenciák „harca".

„A dialektika — mondja Lenin — szoros értelemben annak az ellentmondásnak a tanulmányozása, mely *magában a tárgyak lényegében* rejlik." (*Lenin.* Filozófiai füzetek. 263. old.)

S azután:

„A fejlődés az ellentétek ‚harca.'" (*Lenin* Művei. XIII. köt. 301. old.)

Ezek röviden a marxista dialektikus módszer fő vonásai.

Könnyű megérteni, mily óriási jelentőséggel bír a dialektikus módszer tételeinek kiterjesztése a társadalmi élet, a társadalomtörténet tanulmányozására, milyen óriási jelentőséggel bír ezeknek a tételeknek alkalmazása a társadalom történetére, a proletariátus pártjának gyakorlati tevékenységére.

Ha a világon nincsenek elszigetelt jelenségek, ha az összes jelenségek kapcsolatosak egymással és feltételezik egymást — akkor világos, hogy a történelemben előforduló társadalmi formákat és társadalmi mozgalmakat nem az „örök igazság" vagy valamely más, eleve feltételezett eszme szempontjából kell értékelni, mint ahogy a történetírók nem ritkán teszik, hanem azoknak a körülményeknek a szempontjából, melyek az illető társadalmi formát vagy mozgalmat létrehozták és amelyekkel kapcsolatban van.

A rabszolgarend a mai viszonyok közt képtelenség, természetellenes butaság. Ugyanez a rabszolgarend azonban a feloszlóban levő őskommunizmus viszonyai között teljesen érthető és törvényszerű jelenség, mert az őskommunizmushoz képest haladást jelent.

A polgári demokratikus köztársaság követelése a cárizmus és a polgári társadalom fennállásának viszonyai között, mondjuk 1905-ben Oroszországban, teljesen érthető, helyes és forradalmi követelés volt, mert a polgári köztársaság akkor egy lépést jelentett előre. Polgári demokratikus köztársaság követelése a mi mai viszonyaink között a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségében képtelen és ellenforradalmi követelés, mert a polgári köztársaság a szovjet köztársasághoz viszonyítva egy lépést jelent hátrafelé.

Minden a körülményektől, helytől és időtől függ.

Érthető, hogy a társadalmi jelenségeknek ilyen *történeti* felfogása nélkül történelemről szóló tudomány létezése és fejlődése nem lehetséges, mert kizárólag ez a felfogás óvja meg a történelemtudományt attól, hogy véletlenségek káoszává és a legostobább tévedések halmazává fajuljon.

Menjünk tovább. Ha a világ szakadatlan mozgásban és fejlődésben van, ha a régi elhalása és az új gyarapodása a fejlődés törvénye, akkor világos, hogy nincsenek többé „megingathatatlan" társadalmi rendszerek, hogy a magántulajdon és a kizsákmányolás nem „örök principiumok", hogy a földesurak uralma a parasztok fölött, a kapitalistáké a munkások fölött nem „örök eszme".

Tehát: a kapitalista rendszert fel lehet váltani szocialista rendszerrel ugyanúgy, ahogy a kapitalista rendszer annak idején felváltotta a feudális rendszert.

Tehát nem azokra a társadalmi rétegekre kell orientálódni, amelyek már nem fejlődnek, noha a jelen pillanatban övéké is a túlnyomó erő, hanem azokra a rétegekre, amelyek fejlődnek, amelyeknek jövőjük van, noha a jelen pillanatban a túlnyomó erő nem is az övéké.

A mult század nyolcvanas éveiben, a marxistáknak a narodnyikokkal való harcai idején, a proletariátus Oroszországban jelentéktelen kisebbség volt az egyéni gazdaságot folytató parasztokkal szemben, akik a lakosság óriási többségét tették ki. De a proletariátus, mint osztály, fejlődőben volt, a parasztság viszont, mint osztály, szétesőben. S éppen azért, mert a proletariátus, mint osztály, fejlődőben volt, a marxisták a proletariátusra orientálódtak. És nem tévedtek, mert mint tudjuk, a proletariátus később jelentéktelen erőből elsőrendű történelmi és politikai erővé nőtt.

Aki tehát a politikában nem akar tévedni, annak előre kell tekintenie, nem pedig hátra.

Továbbá: ha a lassú mennyiségi változásoknak gyors és váratlan minőségi változásokba való átmenete fejlődési törvény — akkor világos, hogy a forradalmi változások, melyeket az elnyomott osztályok visznek végbe, teljesen természetes és elkerülhetetlen jelenségek.

Tehát: az átmenet a kapitalizmusból a szocializmusba és a munkásosztály megszabadulása a kapitalista igától nem lassú változások útján, nem reformok útján, hanem csakis a kapitalista rendszer minőségi megváltoztatása útján, forradalom útján valósítható meg.

Tehát: ha a politikában nem akarunk tévedni, akkor forradalmároknak kell lennünk, nem pedig reformistáknak.

Továbbá: ha a fejlődés a belső ellentmondások felfakadása útján megy végbe, úgy, hogy az ellentétes erők, ezeknek az ellentmondásoknak az alapján, összeütközésbe kerülnek és kiküszöbölik az ellentmondást — akkor világos, hogy a proletariátus osztályharca teljesen természetes és elkerülhetetlen jelenség.

Tehát: nem elkenni kell a kapitalista rendszer ellentmondásait, hanem felfedni és kibogozni, nem eltussolni az osztályharcot, hanem végigvinni.

Tehát: ha a politikában nem akarunk tévedni, akkor kérlelhetetlen proletár osztálypolitikát kell folytatnunk, nem pedig a proletariátus és a burzsoázia érdekeinek összhangjából kiinduló reformista politikát, nem a kapitalizmusnak a szocializmusba való „átnövésének" megalkuvó politikáját.

Így áll a dolog a marxista dialektikus módszerrel, ha a társadalmi életre, a társadalom történetére való vonatkozásában vizsgáljuk.

[A TÖRTÉNELMI MATERIALIZMUS]

(Marx „A politikai gazdaságtan bírálatához" c. művének előszavából[1])

1859

Az első munka, melyet az engem emésztő kétségek megoldása céljából írtam, a hegeli jogfilozófia bírálata volt. E munka bevezetése az 1844-ben Párizsban kiadott „Német-francia Évkönyvek"-ben jelent meg. Vizsgálatom eredménye az volt, hogy a jogi viszonyok és az államformák nem érthetők meg sem önmagukból, sem az emberi szellem úgynevezett általános fejlődéséből, hanem azokban az anyagi életviszonyokban gyökereznek, melyek összességét Hegel, a XVIII. század angol és francia gondolkodói mintájára „polgári társadalom" néven foglal össze: A polgári társadalom anatómiája pedig a politikai gazdaságtanban keresendő. Ennek a tanulmányozását Párizsban kezdtem meg és Brüsszelben folytattam, ahová Guizot úr kiutasító parancsa következtében költöztem. Az általános eredményt, melyhez jutottam és amely, miután rábukkantam, tanulmányaim vezérfonala lett, röviden eképpen lehet megfogalmazni: Életük társadalmi termelésében az emberek meghatározott, szükségszerű, saját akaratuktól független viszonyokba, termelési viszonyokba lépnek egymással, amelyek anyagi termelőerőik meghatározott fejlődési fokának felelnek meg. E termelési viszonyok összessége alkotja a társadalom gazdasági szerkezetét, azt a reális alapot, melyen a jogi és politikai felépítmény emelkedik, s amelynek a társadalmi tudat meghatározott formái felelnek meg. Az anyagi élet terme-

[1] *Marx*. Válogatott művek. I. köt. Szikra 1948. 326—328. old., vagy: *Marx-Engels*. A történelmi materializmusról. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 6. sz.) Szikra 1948. 17—18. old.

lési módja határozza meg általában az élet társadalmi, politikai és szellemi folyamatát. Nem az emberek tudata az, ami létüket, hanem megfordítva: társadalmi létük az, ami tudatukat meghatározza. A társadalom anyagi termelőerői, fejlődésük bizonyos fokán ellentmondásba jutnak a meglevő termelési viszonyokkal, vagy — ami ennek csak jogi kifejezése — a tulajdonviszonyokkal, melyek között eddig mozogtak. Ezek a viszonyok a termelőerők fejlődési formáiból a termelőerők béklyóivá csapnak át. Ekkor a társadalmi forradalom korszaka következik be. A gazdasági alap megváltozásával lassabban vagy gyorsabban átalakul az egész óriási felépítmény. Az ilyen átalakulások vizsgálatánál mindig különbséget kell tenni a termelés gazdasági feltételeinek anyagi, természettudományos pontossággal megállapítandó átalakulása és a jogi, politikai, vallási, művészi, vagy filozófiai, egyszóval: ideológiai formák között, melyekben ez az összeütközés az emberekben tudatossá válik s melyekben azt megvívják. Mint ahogy az egyes embert nem aszerint ítéljük meg, ahogyan önmagáról vélekedik, éppoly kevéssé lehet az ilyen átalakulási korszakot a saját tudatából megítélni, hanem ellenkezőleg, ezt a tudatot kell az anyagi élet ellentmondásaiból, a társadalmi termelőerők és termelési viszonyok közti összeütközésből megmagyarázni. Egy társadalmi alakulat addig soha el nem tűnik, míg ki nem fejlődtek mindazok a termelőerők, melyeknek fejlődésére ez az alakulat eléggé tág és új, magasabbrendű termelési viszonyok sohasem lépnek helyébe, míg az anyagi létfeltételeik magának a régi társadalomnak az ölén ki nem keltek. Ezért az emberiség mindig csak olyan feladatokat tűz maga elé, amelyeket meg is tud oldani, mert jobban szemügyre véve, mindig azt látjuk, hogy maga a feladat is csak ott merül fel, ahol megoldásának anyagi feltételei már megvannak, vagy legalább is keletkezőben vannak. Nagy vonásokban az ázsiai, antik, feudális és modern polgári termelőmódok jelölhetők meg a gazdasági társadalomalakulat progresszív korszakaiként. A polgári termelési viszonyok a társadalmi termelőfolyamatnak utolsó ellentéteken nyugvó formája, ellentéteken nyugvó nem az egyéni ellentétek, hanem az egyének társadalmi életfeltételeiből fakadó ellentét értelmében; de a polgári társadalom kebelében fejlődő termelőerők megteremtik egyúttal azokat az anyagi feltételeket, melyek ennek az ellentétnek a feloldásához szükségesek. Ezzel a társadalmi alakulattal lezárul tehát az emberi társadalom előtörténete.

TARTALOM

Oldal

Előszó 5

A második kiadáshoz 7

A TÁRSADALMI FORMÁK FEJLŐDÉSE .... 9—24

[A társadalmi viszonyok öt alaptípusa]

(Sztálin elvtárs „A dialektikus és a történelmi materializmusról" c. művéből) 1938 9

Burzsoá és proletár

(Marx—Engels „A Kommunista Párt kiáltványa" c. művének I. fejezete) 1848 február 12

[A proletár]

(Engels „A kommunizmus alapelvei" c. művéből) 1847 23

A MAGYAR MUNKÁSMOZGALOM 1919-IG .... 25—33

Lenin: Üdvözlet a magyar munkásoknak. 1919 május 27 25

[Lenin a Magyar Tanácsköztársaságról]

(Az Oroszországi Kommunista [bolsevik] Párt VIII. kongresszusán 1919 március 23-án mondott zárszóból) 29

(A Moszkvai Szovjet rendkívüli teljes ülésén 1919 április 3-án mondott előadói beszédből) 30

(„Egy publicista jegyzetei" c. cikkből) 1920 31

(A „Baloldaliság' — a kommunizmus gyermekbetegsége" c. műből) 1920 32

TANÍTÁS A PÁRTRÓL. A PÁRT FELADATAI .... 34—71

A Párt

(Sztálin elvtárs „A leninizmus alapjairól" c. művének VIII. fejezete) 1924 34

A Párt és a munkásosztály a proletárdiktatúra rendszerében

(Sztálin elvtárs „A leninizmus kérdéseihez" című művének V. fejezete) 1926 ....

Oldal

A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának további megerősödése
(Sztálin elvtársnak a Szovjetunió Kommunista [bolsevik] Pártja Központi Bizottsága munkájáról a XVIII. pártkongresszuson tartott beszámolója III. részének 1. és 2. pontja) 1939 március 10 66

NÉPI DEMOKRÁCIÁNK ELVI-POLITIKAI KÉRDÉSEI .. .. 72—153

Marxista-leninista államelmélet

Lenin: Az államról
(A Szverdlov Egyetemen 1919 július 11-én tartott előadás) .. 72

Átmenet a kapitalizmusból a kommunizmusba
(Lenin „Állam és forradalom" c. műve V. fejezetének 2., 3. és 4. pontja) 1917 88

Néhány elméleti kérdés
(Sztálin elvtársnak a Szovjetunió Kommunista [bolsevik] Pártja Központi Bizottsága munkájáról a XVIII. pártkongresszuson tartott beszámolója III. részének 4. pontja) 1939 március 10. 102

Népi demokráciánk államhatalma

A proletariátus diktatúrája
(Sztálin elvtárs „A leninizmus alapjairól" c. művének IV. fejezete) 1924 április 111

A munkásosztály felelőssége a szocializmus építésében

[A szocialista munkáról és munkaversenyről]
(Lenin „A nagy kezdeményezés" — 1919 június — c. brosúrájából 121

[A Sztahánov-mozgalomról]
(Sztálin elvtárs beszéde a sztahánovisták első szovjetuniói tanácskozásán) 1935 november 17 125

A szocialista mezőgazdaság megteremtésének problémái
Pártunk parasztpolitikája

Lenin három jelszava a parasztkérdésben
(Sztálin elvtárs politikai beszámolója a Szovjetunió Kommunista [bolsevik] Pártja XIV. kongresszusán. A II. rész 5. pontja) 1925 december 19.. 139

[A középparaszttal való szövetség kérdéséről]
(Sztálin elvtárs „Lenin és a középparasztal való szövetség kérdése" című művéből) 1928 július 12. 141

[Két antimarxista közgazdasági elméletről]
(Sztálin elvtárs „A Szovjetunió agrárpolitikájának kérdéseihez" című, a marxista agrár-szakemberek konferenciáján 1929 december 27-én mondott beszédének I. és II. pontja) 144

Oldal

[A kolhozok útja — az egyetlen helyes út]
(Sztálin elvtárs az élmunkás kolhozparasztok első összszövetségi kongresszusán mondott beszédéből) 1933 február 19 .. 148

SZOVJETUNIÓ A SZOCIALIZMUS ORSZÁGA .. .. 154—240

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom

Lenin: A Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjeinek második összoroszországi kongresszusa 1917 november 7—8. (október 25—26.) 154

Lenin: Az Oroszországi Szociáldemokrata (bolsevik) Munkáspárt Központi Bizottsága a párt összes tagjaihoz és Oroszország összes dolgozó osztályaihoz. 1917 november 20 (7) 155

Lenin: Nyilatkozat a dolgozó és kizsákmányolt nép jogairól (Tervezet) 1918 január 17 (4) 157

Az Októberi Forradalom külső és belső körülményei
(Sztálin elvtárs „Az Októberi Forradalom és az orosz kommunisták taktikája" c. művének I. pontja) 1924 december 162

Sztálin: Az Októberi Forradalom nemzetközi jellege. Október tizedik évfordulójára. 1927 november 6—7. 164

A Szovjetunió társadalmi rendszere
A sztálini alkotmány

[A Szovjetunió alkotmányáról]
(Sztálin elvtársnak a Szovjetek VIII. Rendkívüli Összszövetségi Kongresszusán, 1936 november 25-én mondott „A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Alkotmánytervezetéről" c. előadói beszéd II., III. és IV. fejezet) 171

Sztálin: Moszkva Sztálin-kerületének választói gyűlésén a Nagyszínházban mondott beszéd 1937 december 11. 187

A SzK(b)P harca a Szovjetunió iparosításáért
Sztahánov mozgalom

Sztálin: Beszéd a főiskolák tudományos munkásainak fogadásán a Kremlben 1938 május 17-én 192

[„Minden a káderektől függ!"]
(Sztálin elvtárs a Kreml-palotában, a Vörös Hadsereg katonai akadémiájának évzáró ünnepélyén, 1935 május 4-én mondott beszédéből) 194

Sztálin: Új helyzet — új gazdasági feladatok a gazdasági építőmunkában
(Sztálin elvtárs beszéde a gazdasági vezetők értekezletén 1931 június 23-án) 197

A SzK(b)P harca a szocialista mezőgazdaságért

[A jobboldali elhajlásról a SzK(b)P-ban]
(Sztálin elvtárs „A jobboldali elhajlás a SzK[b]P-ban" című, a SzK[b]P Központi Bizottságának plénumán 1929 áprilisában mondott beszéde III. részéből) 216

Oldal

[A kolhozépítés sikerei]
(Sztálin elvtárs „A nagy fordulat éve" című, az Októberi Forradalom XII. évfordulója alkalmából írott cikkének III. fejezete) 1929 november 7 226

[A kolhozok szervezésének kérdéséről]
(Sztálin elvtárs „Válasz a kolhozparaszt elvtársaknak" című cikkéből) 1930 április 3. 232

HARC AZ IMPERIALIZMUS ELLEN 241–339

Az imperializmus lenini elmélete

[A tőkés termelési mód ellentmondásai]
(Engels „Anti-Dühring" c. műve harmadik részének II. fejezetéből) 1878 241

Az imperializmus, mint a kapitalizmus külön szakasza
Lenin „Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" c. művének VII. fejezete) 1916. 245

Az imperializmus kritikája
(Lenin „Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" c. művének IX. fejezete) 1916 254

Az imperializmus helye a történelemben
(Lenin „Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" c. művének X. fejezetéből) 1916 266

A leninizmus történelmi gyökerei
(Sztálin elvtárs „A leninizmus alapjairól" című művének I. fejezete) 1924 270

Lenin: Az imperializmus és szakadás a szocializmus táborában 1916. 275

Lenin: Az Európai Egyesült Államok jelszaváról. 1915 augusztus 288

Szovjetúnió a béketábor élén

Sztálin elvtárs beszélgetése Harold Stassennal, az Amerikai Egyesült Államok köztársasági pártjának egyik vezetőjével 1947 április 9-én (Jegyzőkönyv) 292

[A „Právda" tudósítójának kérdései és Sztálin elvtárs válaszai] 302

Sztálin elvtárs nyilatkozata a békéről, a leszerelésről és a berlini kérdésről 1949 január 27 304

Igazságos és igazságtalan háború
Szocialista hazafiság — proletár nemzetköziség

Lenin: A nagyoroszok nemzeti büszkeségéről. 1914 december 305

A nemzet
Sztálin elvtárs „Marxizmus és nemzeti kérdés" c. művének I. fejezetéből) 1913 január—február 308

A nemzeti kérdés
(Sztálin elvtárs „A leninizmus alapjairól" című művének VI. fejezete) 1924 április 312

Oldal

Harc az imperialisták ügynökei és szervezeti behatolása ellen

A pártmunka fogyatékosságairól és egyéb kétkulacsosok felszámolását célzó rendszabályokról
(Sztálin elvtárs beszéde a Szovjetunió Komunista [bolsevik] Pártja Központi Bizottságának teljes ülésén, 1937 március 3-án) 320

DIALEKTIKUS MATERIALIZMUS 340—366

[A dialektikus gondolkodásról]
(Engels „Anti-Dühring" c. műve bevezetésének I. fejezetéből) 1878 340

A dialektika
(Lenin „Marx Károly" című művéből) 1914 346

Lenin: A munkáspártnak a valláshoz való viszonyáról. 1909 május 348

[A dialektikus materializmusról]
(Sztálin elvtárs „A dialektikus és a történelmi materializmusról" című művéből) 1938 szeptember 358

[A történelmi materializmus]
(Marx „A politikai gazdaságtan bírálatához" c. művének előszavából) 1859 365

JAVÍTANDÓ

46 old. alulról 6. sorban „emlői" *helyesen* „emelői"

142. old. alulról 2. sorban magatartásukat *helyesen* magatartásunkat

209. old. alulról 18. sorban barátainknak *helyesen* barátaiknak

233. old. alulról 2. sorban sikereinek *helyesen* sikereink

I—II. rész 12.— Ft.